

18681

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ **Αρ. Φύλλου 1373**

18 Οκτωβρίου 2001

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. Γ2/2051/β

Προγράμματα Σπουδών Εικαστικής, Θεατρικής, Μουσικής Αγωγής, Γλώσσας Δημοτικού και Γυμνασίου, Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας, Λογοτεχνίας Γυμνασίου, Θρησκευτικών Δημοτικού και Γυμνασίου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 7 παραγρ. 1 του Νόμου 2525/97 «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ 188 - Α΄/23.9.97), καθώς και τις διατάξεις του άρθρου 3 παράγρ. 9 εδαφ. (δδ, εε), του άρθρου 4 παράγρ. 11 εδάφ. ε, του άρθρου 5 παράγρ. 11 εδαφ. β και γ σε συνδυασμό με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97.

2. Τις διατάξεις του άρθρου 29α του Ν. 1558/85 ΦΕΚ 137Α΄, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/92 (ΦΕΚ 154Α΄) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παράγραφος 2α του Ν. 2469/97 (ΦΕΚ 38Α΄), και το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

3. Τις εισηγήσεις του Π.Ι., όπως αυτές έχουν διατυπωθεί στις αριθμ. 9/11.7.2001, 10/19.7.2001 και 11/25.7.2001 Πράξεις του Τμήματος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, την αριθμ. 17/17.7.2001 Πράξη Δευτεροβάθμιας, καθώς και τις αριθμ. 2/23.5.2001 και 3/14.6.2001 Πράξεις της Ολομέλειας του Π.Ι., αποφασίζουμε:

Καθορίζουμε το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και τα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο και για την υποχρεωτική εκπαίδευση, ως εξής:

Η ισχύς της απόφασης αυτής αρχίζει από το σχολικό έτος 2003 - 2004.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 27 Σεπτεμβρίου 2001

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΑΡΘΡΟ 3

Προγράμματα σπουδών (ΣΕΛ. 370 ΕΩΣ 804)	
1	ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
2	ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
3	ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
4	ΓΛΩΣΣΑΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
5	ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
6	ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΣ
7	ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ
8	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
9	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Δημοτικό

Σκοπός του μαθήματος

Γενικός σκοπός του μαθήματος είναι να γνωρίσουν και να απολαύσουν οι μαθητές τις Εικαστικές Τέχνες μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας έργων αλλά και απόκτησης γνώσεων και κατανόησης του φαινομένου της Τέχνης, για να καλλιεργηθούν ως δημιουργοί και ως φιλότεχνοι θεατές.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Ειδικότερα οι μαθητές στο Δημοτικό πρέπει:

• Να παρατηρούν, να ερευνούν, να πειραματίζονται και να αξιοποιούν τις δυνατότητές τους στο χειρισμό απλών υλικών και μέσων δημιουργώντας εικαστικά έργα.

• Να γνωρίσουν διάφορες τεχνικές και τρόπους, για να εκφράζονται με δημιουργικό τρόπο και να μεταβιβάζουν απόψεις, συναισθήματα και βιώματα.

• Να γνωρίσουν την ορολογία, τα σύμβολα, τα μορφικά στοιχεία και τις μορφές που χρησιμοποιούν οι εικαστικοί καλλιτέχνες και να εξοικειωθούν με αυτά.

• Να προσεγγίζουν, να κατανοούν και να απολαμβάνουν το φαινόμενο της Τέχνης και να έχουν θετική στάση και συμπεριφορά απέναντι στα έργα τέχνης.

• Να γνωρίσουν τα ποικίλων μορφών εικαστικά έργα τέχνης, να τα κατανοήσουν, να τα αναλύσουν, να τα ερμηνεύσουν, να τα κρίνουν και να εκτιμήσουν την ελληνική και την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.

Α΄ και Β΄ Δημοτικού

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής επιδιώκεται οι μαθητές να:

• Ερευνούν και να πειραματίζονται με διάφορα υλικά δημιουργώντας εικαστικά έργα.

• Εκφράζουν ιδέες, εμπειρίες και συναισθήματα μέσα από τα έργα τους.

• Αποκτούν γνώσεις και πληροφορίες για τις εικαστικές τέχνες.

• Ανακαλύπτουν ότι η Τέχνη είναι σημαντικός τρόπος έκφρασης.

• Χρησιμοποιούν ορολογία, για να εκφράσουν τις σκέψεις, τις απόψεις και τα συναισθήματά τους για τα έργα Τέχνης.

• Χρησιμοποιούν την Τέχνη, για να συμπληρώνουν άλλα μαθήματα.

• Αναπτύσσουν εκτίμηση και ενδιαφέρον για την Τέχνη και επιθυμία να συμμετέχουν σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

• Αναγνωρίζουν βασικά εικαστικά επαγγέλματα.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1ος άξονας: "ΑΠΛΑ ΥΛΙΚΑ , ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν με αυξανόμενη ευχέρεια δύο - τρία διαφορετικά υλικά, για να σχεδιάζουν και να ζωγραφίζουν. • Κόβουν με ψαλίδι ευθείες και καμπύλες με ακρίβεια, ακολουθώντας σχέδιο σε χαρτί.	*Δαχτυλομπογιές, νερομπογιές, κραγιόνια, κάρβουνα, μαρκαδόροι* *Χαρτί, χαρτόνια, κουτιά*	Οι μαθητές: –Επιλέγουν κατάλληλα υλικά και ασφαλή εργαλεία, ώστε να εκτελούν σχέδια ζωγραφικής, κολάζ, κατασκευές κτλ. –Πλάθουν με προσθετική μέθοδο ατομικά και ομαδικά έργα.
• Κολλάνε χαρτιά και χαρτόνια. • Πλάθουν με ευχέρεια και μορφοποιούν. • Χρησιμοποιούν με φαντασία διάφορα υλικά, για να κατασκευάσουν μικροαντικείμενα. • Μαθαίνουν απλές τεχνικές και να τις εφαρμόζουν. • Δοκιμάζουν διάφορες τεχνικές.	*Πηλός, ζυμάρι, πλαστελίνη* *Φυσικά υλικά – ανακυκλώσιμα υλικά* *Απλές τεχνικές – πειραματισμοί*	–Χρησιμοποιούν απλά εργαλεία πλαστικής. –Μετατρέπουν την πραγματική χρήση διάφορων αντικειμένων π.χ. 2 πλαστικά πώματα μπορούν να γίνουν "φώτα", "μάτια", "ρόδες" κτλ. –Συλλέγουν και αποθηκεύουν διάφορα "άχρηστα" υλικά (χάρτινους κυλίνδρους, κουτιά, μπουκάλια κ.ά.). –Παροτρύνονται για δοκιμές και πειραματισμούς.

2^{ος} άξονας: "ΑΠΛΑ ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ"		
Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Εκφράζουν συναισθήματα και να αποδίδουν κίνηση με ποικιλία γραμμών. • Ορίζουν περιγράμματα. • Γεμίζουν χρωματικά κενές επιφάνειες, αργότερα να τυποποιούν το χρωματισμό συγκεκριμένων αντικειμένων. • Αναγνωρίζουν τα χρώματα στο περιβάλλον και στα έργα τέχνης. • Συνθέτουν διάφορα σχήματα. • Συνθέτουν μορφές με κεντρική ισορροπία. • Διακρίνουν και ονομάζουν την υφή ορισμένων επιφανειών.	*Γραμμή* *Χρώμα* *Σχήματα* *Μορφές* *Υφή*	Οι μαθητές: –Μελετούν έργα εικαστικής τέχνης και διαπιστώνουν την κυριαρχία γραμμών στην εικαστική έκφραση. –Εκφράζουν και καταγράφουν την ποικιλία που εμφανίζεται στις γραμμές όπως ατέρμονες, καμπύλες, ευθείες, "μονοκονδυλιές", περιγράμματα κτλ. –Παροτρύνονται να παίξουν με τα χρώματα και να δοκιμάσουν ποικίλους τρόπους χρωματισμού. –Διαπιστώνουν με δοκιμές και μελέτη ότι τα απλά γεωμετρικά σχήματα και οι μορφές (ανθρώπων, σπιτιών κτλ.) σχεδιάζονται ατελώς και αργότερα αποκτούν ευκρίνεια. –Αποδίδουν την υφή όπως χνουδωτό, απαλό, άγριο μεταξένιο, γλιστερό, λεπτό, τραχύ κτλ. με ειδικές δραστηριότητες και έργα.

3^{ος} άξονας: "ΘΕΜΑ"		
Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Παρατηρούν το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον και να τα ερμηνεύουν με απλά στερεότυπα στα έργα τους, αργότερα με αυξάνουσες λεπτομέρειες και περιγραφική ακρίβεια. • Αποδίδουν διάφορα θέματα χρησιμοποιώντας απλά στερεότυπα. • Αντλούν θέματα για τη ζωγραφική τους από άλλες σχολικές δραστηριότητες. • Συλλέγουν σειρές εικόνων, καρτών, φωτογραφιών μικροαντικειμένων. • Διακοσμούν με χειροτεχνίες τους το περιβάλλον τους. • Επεξεργάζονται διάφορες εικόνες επεμβαίνοντας δημιουργικά. • Συμμετέχουν, να προτείνουν ή να δημιουργούν παιχνίδια με έργα τέχνης, εικόνες κτλ.	***Θέματα από παρατήρηση, μνήμη, φαντασία, συναισθήματα, περιβάλλον, ζώα, φυτά, οικογένεια, γιορτές, εποχές, επαγγέλματα*** ***Θέματα από άλλες σχολικές δραστηριότητες*** ***Συλλογές*** ***Διακοσμήσεις*** ***Παραλλαγές, επεξεργασίες, αφηρημένες εικόνες*** ***Παιχνίδια***	Οι μαθητές: –Αποδίδουν στερεότυπα όπως "κύκλος" για ήλιο, πρόσωπο, λουλούδι κ. α., το "τετράγωνο" για σπίτι, κουτί κ.ά., το κόκκινο για στέγη, φωτιά κ.ά με διάφορους τρόπους. –Συμμετέχουν σε σχολικές δραστηριότητες όπως περίπατοι, επισκέψεις συζητήσεις κτλ. –Δημιουργούν συλλογές όπως καρτποστάλ, εικόνες έργων τέχνης, εικόνες ζώων κ.τ.λ., οι οποίες χρησιμοποιούνται στα εικαστικά ποικιλοτρόπως. –Διακοσμούν το περιβάλλον για σχολικές εορτές, επετείους, εκδηλώσεις κ.ά. –Επιζωγραφίζουν εικόνες, κόβουν και επανασυνδέουν εικόνες κ.ά. –Συμμετέχουν σε παιχνίδια με χρώματα και άλλα υλικά. –Εκτελούν παιχνίδια ερωτήσεων κτλ.

4ος άξονας: "ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Σχεδιάζουν συγκεντρωμένοι με αυξανόμενη χρονική διάρκεια απασχόλησης νοηματικά σχέδια. • Σχεδιάζουν με περιγράμματα ανθρώπους, ζώα, φυτά, σπίτια κ.ά. και αργότερα να προσθέτουν με σταθερές γραμμές ουρανό, έδαφος και περιβάλλον σε δυσδιάστατο χώρο. • Χρωματίζουν με καθαρότητα, αυξανόμενη προσοχή και ακρίβεια επίπεδες επιφάνειες. • Ζωγραφίζουν με παραστατικότητα και αφηγηματικότητα. • Πλάθουν απλές μορφές. • Υφαίνουν ένα μικρού μεγέθους υφαντό. • Κατασκευάζουν διάφορες απλές μικροκατασκευές. • Χρησιμοποιούν με αυξανόμενη ευχέρεια στένσιλ διάφορων σχεδίων. • Κολλάνε διάφορα υλικά δημιουργώντας εικόνες. • Κατασκευάζουν απλά μόμπιλς.	*Σχέδιο* *Ζωγραφική* *Πηλοπλαστική* *Υφαντική* *Μικροκατασκευές* *Στένσιλ* *Κολάζ* *Μόμπιλς* *Τυπώματα (στάμπες)*	Οι μαθητές: –- Ενθαρρύνονται στην ελεύθερη έκφραση και στην αποδοχή της διαφορετικότητας στα έργα τους. –Σχεδιάζουν και ζωγραφίζουν σε διάφορα μεγέθη χαρτιού και εκτελούν ατομικά και ομαδικά έργα. –Πλάθουν με προσθετική μέθοδο. –Υφαίνουν χωρίς τελάρο ή σε μικρό τελάρο 10x15cm περίπου, με λουρίδες χαρτιού, υφάσματος, χόρτο, μαλλί κτλ. –Εκτελούν μικροκατασκευές από χαρτόνι, κομμάτια ξύλου, "άχρηστα" υλικά, πλαστικά κτλ. –Χρησιμοποιούν το στένσιλ ως απλό όργανο σχεδίασης έτοιμων σχημάτων. –Κολλάνε με διάφορα επίπεδα υλικά, με διακοσμητικό αποτέλεσμα. –Εκτελούν δραστηριότητες ατομικές και ομαδικές για την κατασκευή μόμπιλς (είναι κρεμαστά, κινητά μικροαντικείμενα από σύρμα και σπάγκο όπως χάρτινα ψάρια, πουλιά, λουλούδια κτλ. –Δημιουργούν έργα δύο και τριών διαστάσεων.

5ος άξονας: "ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Γνωρίζουν και να ονομάζουν ορισμένα είδη ελληνικής παραδοσιακής τέχνης. • Γνωρίζουν και να ονομάζουν ορισμένα είδη της τοπικής τους παραδοσιακής τέχνης. • Αναγνωρίζουν ως μοντέρνα τέχνη ορισμένα χαρακτηριστικά έργα.	*Έργα τέχνης από:* *Ελληνική παραδοσιακή τέχνη* *Τοπική τέχνη* *Μοντέρνα τέχνη*	Οι μαθητές: –Συνδέουν τα έργα τέχνης με ευχάριστες δραστηριότητες και παιγνίδια π.χ. στάμνες, τσεβρέδες, δαντέλες κτλ., στη Σάμο τα πήλινα λαβομάνα, στο Πήλιο τα ξυλόγλυπτα κ.ά., ένα – δύο έργα του Φ. Λεζέ, του Παρθένη και του Μόραλη.

6ος άξονας: "ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν ορθά στον προφορικό τους λόγο ορισμένους απλούς όρους τέχνης. • Εκφράζουν σύντομα σκέψεις, προτιμήσεις και απόψεις. • Δείχνουν ενδιαφέρον για έργα τέχνης. • Περιγράφουν απλά ό,τι παρατηρούν σε ένα έργο τέχνης.	*Χρήση απλών όρων τέχνης* *Προφορική έκφραση προτιμήσεων, σκέψεων, απόψεων* *Συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης* *Απλή περιγραφή έργων τέχνης*	Οι μαθητές: –Χρησιμοποιούν όρους όπως ονόματα χρωμάτων, σχέδιο, ζωγραφιά, μοντέρνο, στολίδι. –Προσεγγίζουν όρους βιωματικά ή με απλές εξηγήσεις και παραδείγματα. –Παροτρύνονται με κατάλληλες ερωτήσεις να εκφραστούν προφορικά για τα έργα τους και για τα έργα τέχνης. –Παρακολουθούν την παρουσίαση έργων τέχνης από τους εκπαιδευτικούς με ευχάριστους τρόπους και παιγνίδια. –Παροτρύνονται με κατάλληλες ερωτήσεις ώστε να μάθουν να περιγράφουν διάφορα έργα τέχνης.

Απαιτούμενος χρόνος

Ο δάσκαλος σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος θα πρέπει να υπάρχει τελικώς μια σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

Ενδεικτικές δραστηριότητες:

1. Σχολικές γιορτές π.χ. «Χριστούγεννα»

(Θρησκευτικά, Μουσική, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Λογοτεχνία κ.ά.)

2. «Συμμετρία στη φύση και στη ζωή»

(Μαθηματικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Λογοτεχνία, Φυσικές Επιστήμες κ.ά.)

3. «Παραμύθι από την ελληνική λαϊκή παράδοση»

(Λογοτεχνία, Μελέτη Περιβάλλοντος, Ιστορία, κ.ά.)

Γ΄ και Δ΄ Δημοτικού

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής επιδιώκεται οι μαθητές να:

- Ερευνούν και να χρησιμοποιούν υλικά, τεχνικές και τρόπους για τη δημιουργία έργων και να αποκτούν δεξιότητες.
- Αναπτύσσουν ιδέες και να εκφράζουν συναισθήματα μέσα από την πορεία της καλλιτεχνικής δημιουργίας τους.
- Εκτιμούν ότι τα έργα τέχνης εκφράζουν απόψεις, αξίες και ιδέες του πολιτισμού μας και άλλων πολιτισμών.
- Χρησιμοποιούν πηγές και πληροφορίες για απλές και ύστερα για πιο σύνθετες καλλιτεχνικές εργασίες.
- Αναγνωρίζουν το περιεχόμενο, τη μορφή και τον τρόπο παρουσίασης του έργου τέχνης.
- Αξιοποιούν τις Εικαστικές Τέχνες διαθεματικά και σε σχέση με τα άλλα μαθήματα.
- Αναγνωρίζουν ορισμένα μορφικά στοιχεία σε έργα τέχνης και αργότερα να τα ερμηνεύουν απλά.
- Εκφράζουν ενθουσιασμό για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες.
- Επιδεικνύουν τις ικανότητές τους σε ατομικές και σε ομαδικές καλλιτεχνικές εργασίες.
- Πληροφορούνται για τα διάφορα εικαστικά επαγγέλματα και αργότερα για τις δεξιότητες των ανθρώπων που ασχολούνται με αυτά.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1ος άξονας: "ΑΠΛΑ ΥΛΙΚΑ , ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν με ευχέρεια νερομπογιές, μαρκαδόρους και παστέλ. • Κόβουν και να μορφοποιούν χαρτιά και χαρτόνια. • Κόβουν και να μορφοποιούν κόντρα πλακέ ή άλλα μαλακά ξύλα. • Πλάθουν απλά αντικείμενα με δύο διαφορετικές τεχνικές.	*Νερομπογιές, μαρκαδόροι* *παστέλ* *Χαρτιά, χαρτόνια* *Κόντρα πλακέ* *Πηλός, πλαστελίνη*	–Οι μαθητές με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών επιλέγουν κατάλληλα υλικά, μέσα και εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για τις προτεινόμενες στον τέταρτο άξονα μορφές των εικαστικών τεχνών (νερομπογιές, πινέλα, χαρτί ζωγραφικής και σχεδίου, χαρτόνι, κόντρα πλακέ, μαλακό ξύλο, πλάστης, "μακαρόνια"). –Χρησιμοποιούν εύχρηστα και κατάλληλα για την ηλικία τους
• Χρησιμοποιούν ορισμένα απαραίτητα εργαλεία και όργανα. • Μαθαίνουν ορισμένες τεχνικές και να τις εφαρμόζουν επιτυχώς.	*Εργαλεία* *Γεωμετρικά όργανα* *Απλές τεχνικές*	εργαλεία για τον πηλό, το κόψιμο και τη διαμόρφωση του ξύλου (λίμες, γυαλόχαρτα, κόλλες κτλ.). –Επιβλέπονται και βοηθούνται από τον εκπαιδευτικό για τη στοιχειώδη οργάνωση της πορείας της κατασκευής στην ξυλοκοπτική, στις τεχνικές πηλού, στη διαμόρφωση μικροαντικειμένων κτλ.

2ος άξονας: " ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν και να συμπεριλαμβάνουν στα έργα τους αυτό το μικρότερο εικαστικό στοιχείο. • Εκφράζουν συναισθήματα και να αποδίδουν την κίνηση με ποικιλία γραμμών. • Δημιουργούν διάφορες μορφές χρησιμοποιώντας με ευχέρεια γραμμές. • Αποδίδει με νατουραλιστικά χρώματα τη φύση. • Αναμειγνύουν χρώματα. • Επαναλαμβάνουν σχήματα με ρυθμικούς τρόπους. • Συνθέτουν διάφορα σχήματα. • Περιγράφουν την υφή διαφορετικών επιφανειών.	*Σημείο* *Γραμμές* *Χρώμα* *Ρυθμικές επαναλήψεις* *Σχήματα* *Υφή*	Οι μαθητές: -Συνθέτουν ποικιλία διατάξεων σημείων, πυκνότητες και αραιώσεις, πινελιές κτλ. -Ζωγραφίζουν γραμμές, ατέρμονες, καμπύλες , ευθείες, "μονοκοντυλιές", περιγράμματα κτλ. -Παροτρύνονται να παίξουν με χρώματα και να δοκιμάσουν ελεύθερα ποικίλους τρόπους χρωματισμού. -Δημιουργούν και χρησιμοποιούν ποικίλες αποχρώσεις με αναμίξεις κατάλληλων χρωμάτων (νεροχρώματα, δαχτυλομπογιές κτλ.). -Ζωγραφίζουν με τη βοήθεια γεωμετρικών οργάνων σχήματα γεωμετρικά, αφηρημένα ή απλά φυσικά μοτίβα, τρίγωνα, τετράγωνα, παραλληλόγραμμα, πυραμίδες κτλ.). -Δημιουργούν καλλιτεχνικά έργα με θέμα τα Χριστούγεννα, την 25η Μαρτίου κτλ. -Με διάφορες δραστηριότητες μαθαίνουν για την υφή: χνουδωτή, απαλή, άγρια, μεταξένια, γλιστερή, λεία, τραχιά, αγκαθωτή, τριχωτή κτλ.

3ος άξονας: "ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Παρατηρούν το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον και αποδίδουν στοιχεία από αυτό στα έργα τους. • Βελτιώνουν τα έργα τους μετά από παρατήρηση. • Δημιουργούν έργα που σχετίζονται με σχολικές γιορτές και επετείους. • Δημιουργούν έργα με θέματα που σχετίζονται με άλλα μαθήματα. • Δημιουργούν έργα με αφορμή μια ιστορία, ένα παραμύθι ή μια παροιμία.	*Θέματα από:* ***Παρατήρηση του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος*** ***Σχολικές εορτές*** ***Δραστηριότητες*** ***Άλλα μαθήματα***	Οι μαθητές: -Απομνημονεύουν ή μελετούν εικόνες ή τις αναπλάθουν συνειρμικά. -Δημιουργούν καλλιτεχνικά έργα με θέμα τα Χριστούγεννα, την 25η Μαρτίου κτλ. -Αποδίδουν συσχετισμούς από διάφορα μαθήματα με ποικίλους τρόπους π.χ. διακοσμήσεις, κάρτες κτλ. -Εργάζονται ατομικά ή ομαδικά ή συνεργάζονται με γονείς και διδάσκοντες για την κατασκευή σκηνικών παραστάσεων.

• Αποδίδουν θέματα που περιγράφουν ή περιέχουν αντιθέσεις.	*Ιστορίες, παραμύθια, παροιμίες* *Αντιθέσεις*	–Επισημαίνουν αντιθέσεις περιεχομένου (μέρα- νύχτα, παιδιά - γονείς), αντιθέσεις μορφικές (μεγάλο – μικρό, σκούρο – φωτεινό κτλ.). –Δημιουργούν εικονογραφήσεις αξιοποιώντας την ολιστική γνώση τους.
		–Διηγούνται ιστορίες με αντιθετική μορφή από το μάθημα της Ιστορίας ή από άλλα μαθήματα.

4ος άξονας: "ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να:		Οι μαθητές:
• Σχεδιάζουν με περιγράμματα και αυξανόμενη ακρίβεια ανθρώπους, ποικίλα πράγματα και στοιχεία του περιβάλλοντος σε χώρο με διάφορες οπτικές γωνίες.	*Σχέδιο*	–Αναπαριστούν πραγματικές εικόνες με μαρκαδόρους ή κραγιόνια.
	Ζωγραφική	–Ενθαρρύνονται στην ελεύθερη έκφραση.
• Χρωματίζουν τα σχέδιά τους και ζωγραφίζουν με αυξανόμενη ευχέρεια και χρωματική ποικιλία.		–Αποδέχονται τη διαφορετικότητα στα έργα τους.
		–Επιδίδονται στο κολάζ με χαρτιά και κόλα ή άλλα υλικά: Πανιά, κομμάτια εικόνων κτλ.
• Ζωγραφίζουν με έντονη παραστατικότητα και αφηγηματικότητα.		–Επιχειρούν την αναπαράσταση απλών μορφών, όπως ανθρώπων, ζώων, αντικειμένων κ.ά.
• Δημιουργούν έργα κολάζ.	*Κολάζ*	
• Πλάθουν απλές μορφές και απλά χρηστικά αντικείμενα.	*Πηλοπλαστική*	–Κατασκευάζουν απλά χρηστικά αντικείμενα όπως μικρό δοχείο, τάσι κ.ά.
	Εικονογραφήσεις	–Εικονογραφούν με θέμα κάποιο ποίημα ή κείμενο.
• Συνδυάζουν εικόνα και γραπτό λόγο.		–Μαθαίνουν την τεχνική της χαλκογραφίας με ελαφρά πίεση με κατάλληλο εργαλείο ή στυλό σε λεπτό φύλλο χαλκού 10x10cm περίπου.
• Αποδίδουν ένα σχέδιό τους σε φύλλο χαλκού.	*Χαλκοπλαστική*	
• Τυπώνουν με στάμπες.	*Τυπώματα*	–Κατασκευάζουν στάμπες από σφουγγάρι, πατάτα ή φύλλα δέντρου κ.ά.
• Υφαίνουν ένα μικρό υφαντό.	*Υφαντική*	–Συνθέτουν διακοσμητικά μοτί-

• Κατασκευάζουν μια απλή τρισδιάστατη μακέτα. • Κατασκευάζουν διάφορες τρισδιάστατες μικροκατασκευές και χειροτεχνίες από εύχρηστα υλικά.	*Μακέτες* *Μικροκατασκευές – χειροτεχνίες*	βα. –Υφαίνουν σε μικρό τελάρο 20x15cm περίπου με λουρίδες χαρτιού, υφάσματος, χόρτο, σπάγκους κτλ. –Χρησιμοποιούν για τις μακέτες από χαρτόνια ή "άχρηστα υλικά" όπως κουτιά, κλαδάκια, πλαστικά κ.ά. –Δημιουργούν μακέτες σπιτιών από χαρτόνι (κουκλόσπιτο, το δικό τους σπίτι κτλ.). –Φτιάχνουν στεφάνι από χάρτινα λουλούδια.
5ος άξονας: "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ"		
Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Αναγνωρίζουν ορισμένα φημισμένα έργα της κλασσικής περιόδου της Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης. • Αναγνωρίζουν τις διάφορες περιόδους της τέχνης στα έργα τέχνης (π.χ. Βυζαντινή, Μοντέρνα τέχνη). • Κατηγοριοποιούν τα έργα ανάλογα με το συγκεκριμένο ή όχι της μορφής τους. • Γνωρίζουν ορισμένες επαγγελματικές δραστηριότητες του ζωγράφου, του γλύπτη και του αγιογράφου.	*Έργα τέχνης από:* *Αρχαία Ελληνική τέχνη* *Βυζαντινή τέχνη* *Σύγχρονη τέχνη* *Παραστατική τέχνη- Μη παραστατική τέχνη από ευρωπαϊκούς και εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς* *Καλλιτεχνικά επαγγέλματα: ζωγράφος, γλύπτης, αγιογράφος*	Οι μαθητές: –Μαθαίνουν με ερωτήσεις, παιγνίδια κ.ά. –Αναλύονται και σχολιάζονται σύντομα σε εικόνες, κάρτες ή slides ένα ή δύο χαρακτηριστικά και φημισμένα έργα, όπως ο "Ερμής" του Πραξιτέλη κ.ά. –Κατανοούν αισθητικά το ψηφιδωτό, την εκκλησία, τη βυζαντινή εικονογραφία ή το έργο του Πικάσο και του Μαγρίτ μέσα από διάφορες αντίστοιχες δραστηριότητες (εκθέσεις ζωγραφικής, βιβλία κτλ). –Γνωρίζουν το παραστατικό έργο π.χ. του Μονέ και το μη παραστατικό (αφηρημένο) έργο π.χ. του Καντίσκυ. –Περιγράφουν και διαφοροποιούν μια γιαπωνέζικη λιθογραφία και ένα αραβούργημα. –Διοργανώνουν επισκέψεις σε εργαστήρια καλλιτεχνών.

6ος άξονας: "ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ"		
Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν σωστά ορισμένους καλλιτεχνικούς όρους στον προφορικό τους λόγο. • Εκφράζουν τη γνώμη τους, την προτίμησή τους, τις σκέψεις τους για έργα τέχνης. • Εκφράζουν αυτό που νιώθουν παρατηρώντας ένα έργο τέχνης. • Συζητούν με προθυμία και ενδιαφέρον για θέματα σχετικά με έργα τέχνης. • Περιγράφουν διάφορα στοιχεία ενός έργου που βλέπουν ή θυμούνται.	*Χρήση απλών όρων τέχνης* *Προφορική έκφραση προτιμήσεων, σκέψεων, απόψεων* *Συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης* *Συζήτηση για έργα τέχνης* *Απλή περιγραφή έργων τέχνης*	Οι μαθητές: –Χρησιμοποιούν όρους, όπως κολάζ, γλυπτό, κεραμικό, σκούρο στο γραπτό και στον προφορικό λόγο τους. –Απαντούν σε ερωτήσεις σχετικές με την αισθητική έργων τέχνης. –Επιλέγουν για συζήτηση κατάλληλα έργα τέχνης, π.χ. "τα ελάφια", "μητέρα και παιδί" κτλ. –Συμμετέχουν σε συζητήσεις αυθόρμητες ή μεθοδευμένες γύρω από τα παιδικά έργα ή έργα τέχνης.

Απαιτούμενος χρόνος

Ο δάσκαλος σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος θα πρέπει να επιτυγχάνεται σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

1) «Ζωγραφίζω το περιβάλλον»

(Αναπαράσταση φυσικών αντικειμένων όπως περιγράφονται σε διάφορα μαθήματα, Μελέτη Περιβάλλοντος, Γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία, με κατασκευές και εικόνες).

2) «Μαθαίνω την Ιστορία»

(Απόπειρες απεικόνισης ιστορικών γεγονότων και προσώπων με νατουραλιστικό τρόπο ή με προσωπογραφίες. Άντληση πληροφοριών από την Ιστορία, τη Γεωγραφία, τη Λογοτεχνία, τη Γλώσσα και τις Φυσικές Επιστήμες).

3) «Μαθαίνω τα Μαθηματικά»

(Απόδοση της συμμετρίας με σχήματα ή χρώματα, σύνθεση γραμμών και σημείων σε στερεά ή γεωμετρικά σχήματα. Καλλιτεχνική απόδοση των αριθμών. Βοηθητική είναι η προσφυγή στη Γλώσσα, στην Ιστορία, στη Λογοτεχνία).

Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής επιδιώκεται οι μαθητές να:

- Χρησιμοποιούν επιτυχώς υλικά και τεχνικές στα έργα τους.
- Χρησιμοποιούν και δημιουργούν εικόνες δύο και τριών διαστάσεων, για να εκφράσουν ιδέες, συναισθήματα και εμπειρίες.
- Χρησιμοποιούν σύμβολα.
- Αναγνωρίζουν μορφές και μορφικά στοιχεία, που εκφράζουν ιδέες, αξίες, απόψεις σε έργα διαφορετικών πολιτισμών.
- Δέχονται τις νέες πληροφορίες και να τις μετουσιώνουν, για να εμπλουτίζουν τα έργα τους.
- Συζητούν για τις προθέσεις του καλλιτέχνη, για μεθόδους και για έννοιες τέχνης.
- Εκφράζουν, ερμηνεύουν και αξιολογούν τις καλλιτεχνικές επιλογές σχετικά με το περιεχόμενο, τη δομή και τον τρόπο παρουσίασής τους.
- Χρησιμοποιούν γνώσεις τους για τις εικαστικές τέχνες στα άλλα μαθήματα, και το αντίστροφο.
- Εκφράζουν ενθουσιασμό για συμμετοχή σε σύνθετες καλλιτεχνικές εργασίες.
- Χρησιμοποιούν τους τρόπους λύσης προβλημάτων από το χώρο των εικαστικών σε άλλες γνωστικές περιοχές.
- Δραστηριοποιούνται σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο.
- Κατανοούν διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα με βάση τις μεθόδους, τα μέσα και τα έργα.
- Αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες των ικανοτήτων που απαιτούνται για τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα.

Επιπλέον στην ΣΤ΄ τάξη του Δημοτικού επιδιώκεται οι μαθητές να:

- Κατανοούν τις ιστορικές παραμέτρους των τεχνών.
- Αναγνωρίζουν ότι υπάρχουν διάφορες απόψεις για ένα καλλιτεχνικό θέμα και ότι μπορούν να δοθούν διαφορετικές λύσεις.
- Αξιολογούν τις ιδέες, τις ικανότητες και τις εργασίες τους και αργότερα αξιολογούν προσιτά έργα τέχνης.
- Χρησιμοποιούν πηγές και γνώσεις για καλλιτέχνες, για τις προθέσεις των καλλιτεχνών και για το κοινωνικό περιεχόμενο προσιτών έργων τέχνης.
- Αναγνωρίζουν τη σημασία και τη σπουδαιότητα της Τέχνης σε διάφορους πολιτισμούς.
- Αναγνωρίζουν ορισμένες χαρακτηριστικές τεχνοτροπίες στην ιστορία της Τέχνης.
- Επικοινωνούν με καλλιτέχνες.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1ος Άξονας : "ΥΛΙΚΑ, ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Εκτελούν σχέδια με κίνηση και λεπτομέρεια. • Χρησιμοποιούν με ευχέρεια μία ή δύο τεχνικές νεροχρωμάτων. • Μορφοποιούν χαρτόνια, σύρμα και πηλό αποκτώντας δεξιότητες. • Χρησιμοποιούν με ευχέρεια τα βασικά γεωμετρικά όργανα. • Χρησιμοποιούν με ασφάλεια και ευχέρεια τα απαραίτητα κατάλληλα εργαλεία. • Χειρίζονται τον υπολογιστή σε απλά λογισμικά εικαστικών. • Δοκιμάζουν με ενδιαφέρον νέες τεχνικές και αξιολογούν τα αποτελέσματα.	*Μολύβια-ξυλομπογιές* *Νερομπογιές* *Χαρτόνια, σύρμα, πηλός* *Γεωμετρικά όργανα* *Εργαλεία* *Η/Υπολογιστής* *Πειραματισμοί*	–Επιλέγουν τα κατάλληλα υλικά, μέσα και εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για τις προτεινόμενες, στον τέταρτο άξονα, μορφές των εικαστικών τεχνών. –Χρησιμοποιούν κατάλληλες επιφάνειες και όλα τα καλλιτεχνικά μέσα (νερομπογιές, γκουάς και σκόνες με κόλλα). –Εφαρμόζουν την τεχνική του πηλού με μακαρόνι, με πλάστη, ή η προσθετική τεχνική με φυσικό ή αυτοσκληρηνώμενο πηλό ή ζυμάρι. –Χρησιμοποιούν κόλλα ή συρραπτικό και χαρτόνια από χαρτοκούτες ή χρωματιστά χαρτόνια. –Σχεδιάζοντας με χάρακα, τρίγωνο και διαβήτη απλά γεωμετρικά και διακοσμητικά σχέδια ή με άλλα εργαλεία ασφαλή για την ηλικία τους. –Εφαρμόζουν στον υπολογιστή τις εικαστικές γνώσεις τους ή ασχολούνται με προγράμματα εικαστικών κατάλληλα για την ηλικία τους. –Χρησιμοποιούν λογικούς και παρορμητικούς τρόπους εργασίας με ποικιλία τεχνικών και δοκιμών.

2ος Άξονας: "ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • *Αντιλαμβάνονται την αξία του σημείου και να χρησιμοποιούν αυτό το μικρότερο εικαστικό στοιχείο.* • Εκφράζουν συναισθήματα και να αποδίδουν κίνηση με διάφορες ποιότητες και εντάσεις γραμμών. • Ορίζουν σαφή περιγράμματα. • Αναγνωρίζουν σε έργα τέχνης διάφορες γραμμές.	*Σημεία* *Γραμμές*	Οι μαθητές: –Απεικονίζουν πυκνότητες και αραιώσεις σημείων, πινελιές, πουαντιγισμό κ.ά. –Σχεδιάζουν με ατέρμονες, καμπύλες, ευθείες, μεικτές και άλλες γραμμές. –Κάνουν χρωματικές ασκήσεις (π.χ. αναμείξεις) και τις εφαρμόζουν σε παιδικά έργα.

• Εκφράζουν συναισθήματα με προσωπικές επιλογές χρωμάτων. • Αποδίδουν με νατουραλιστικά χρώματα τη φύση. • Αποδίδουν μικρή ποικιλία αποχρώσεων.	*Χρώμα*	–Αντιγράφουν, μελετούν και αποδίδουν ελεύθερα απλά έργα εικαστικών καλλιτεχνών.
• Συνθέτουν σχήματα σε αρμονικά σύνολα. • Δημιουργούν τρισδιάστατα έργα.	*Απλές συνθέσεις*	–Κατασκευάζουν παζλ, συνθέτουν διακοσμητικές, δισδιάστατες και τρισδιάστατες φρίζες με γεωμετρικά ή φυσικά σχήματα.
• Αντιλαμβάνονται το εσωτερικό και το εξωτερικό, καθώς και το κενό και το γεμάτο. • Αποσαφηνίζουν τα διάφορα επίπεδα μιας μορφής, ενός στερεού σχήματος και ενός χώρου.	*Όγκος*	–Φιλοτεχνούν με διάφορες τεχνικές έργα όπως είναι η πλαστική ή το ασαμπλάζ (συναρμογή αντικειμένων).
• Συνειδητοποιούν και να αποδίδουν χώρο σε έργα δύο και τριών διαστάσεων. • Αντιλαμβάνονται το χώρο στο σπίτι τους, στη γειτονιά τους και σ΄ ένα τοπίο.	*Επίπεδα, χώρος*	–Μεταφέρουν ένα ζωγραφικό έργο σε σκηνικό με την τεχνική των επιπέδων. –Κατασκευάζουν δυσδιάστατες ή τρισδιάστατες απλές μακέτες.

3ος Άξονας: " ΘΕΜΑ – ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Παρατηρούν το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον και να το αποδίδουν στα έργα τους.	***Θέματα από τη φύση, το χωριό και την πόλη***	Οι μαθητές: –Εφαρμόζουν τις γνώσεις τους ή τις διαπιστώνουν στις εικόνες ή στην πραγματικότητα.
• Δημιουργούν έργα επηρεασμένα από τη θεματολογία έργων τέχνης.	***Θέματα από έργα τέχνης***	–Δανείζονται, επεξεργάζονται ή παραλλάσσουν στοιχεία από έργα τέχνης.
• Εμπλουτίζουν τα έργα τους με θέματα από άλλα μαθήματα.	***Θέματα από άλλα μαθήματα***	–Εμπνέονται για τις εφαρμογές τους από τη διαθεματική προσέγγιση. Αντλούν από τη Μουσική, τη Λογοτεχνία, το Χορό, τη Φυσική, τη Γεωγραφία, τα Μαθηματικά κ.ά.
• Περιγράφουν και σχολιάζουν εμπειρίες από το περιβάλλον τους. • Αξιοποιούν τη φαντασία τους με εικαστικο τροπο.	***Θέματα από γιορτές, εμπειρίες, ιδέες, ιδανικά***	–Δημιουργούν εικαστικά έργα ή εικαστικές εφαρμογές, με την ευκαιρία εθνικών, θρησκευτικών ή τοπικών εορτών. –Σχολιάζουν γεγονότα από Μ.Μ.Ε. –Αποδίδουν εικαστικά τα ιδανικά, όπως τη φιλία, την επικοινωνία, την αυτοθυσία, το καθήκον κ.ά.
• Εμπνέονται από ποικίλα ερεθίσματα, να επιλέγουν μόνο του το θέμα και να δίνουν μορφή στις ιδέες τους.	***Ελεύθερα θέματα***	–Ασχολούνται ευκαιριακά με ελεύθερα θέματα.

4ος Άξονας: "ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Αντιλαμβάνονται τις εκφραστικές και επικοινωνιακές δυνατότητες του σχεδίου και της ζωγραφικής. • Εκφράζουν συναισθήματα, ιδέες εμπειρίες και αργότερα να χρησιμοποιούν σύμβολα. • Εμπλουτίζουν τα έργα τους με παρατηρήσεις και πληροφορίες από το περιβάλλον. • Δημιουργούν εικόνες με νατουραλιστική προσέγγιση. • Συμμετέχουν σε μια ομαδική ζωγραφική. • Αντιλαμβάνονται την κατασκευαστική δυνατότητα του ξύλου. • Κατασκευάζουν απλές τρισδιάστατες μακέτες με χαρτόνια, με μαλακό σύρμα φτιάχνουν σχέδια και μορφές στο χώρο και απλές περίοπτες μορφές και απλά χρηστικά αντικείμενα με τον πηλό. • Προσδίδουν αισθητική και κατασκευαστική αξία σε άχρηστα αντικείμενα και υλικά. • Προσεγγίζουν στοιχειωδώς την υπό κλίμακα κατασκευή. • Παραμορφώνουν ή αλλάζουν κλίμακες ηθελημένα. • Αφηγούνται ιστορίες με αλληλουχία σχεδίων. • Συνδυάζουν εικόνα και γραπτό λόγο με ποικίλους τρόπους. • Δημιουργούν σειρές φωτογραφιών με κοινό θέμα τις οποίες παίρνουν οι ίδιοι. • Δημιουργούν και να επεξεργάζονται απλές εικόνες με χρήση κατάλληλου λογισμικού υπολογιστή.	*Σχέδιο* *Ζωγραφική* *Κολάζ* *Ξυλοκοπτική* *Ξύλινες μικροκατασκευές* *Πλαστική - γλυπτική* *Κατασκευές* *Ασαμπλάζ* *Μακέτες* *Γελοιογραφία* *Κόμικς* *Εικονογράφηση* *Φωτογραφία* *Ψηφιακή εικόνα*	Οι μαθητές: –Αποδίδουν κάποιο θέμα με βάση οδηγίες και δείγματα ή ελεύθερα. –Ενθαρρύνονται στην εμβάθυνση σε μία ή δύο τεχνικές. –Ασκούνται σε σκίτσα και σχέδια με γρήγορες κινήσεις. –Συνεργάζονται στην ομαδική ζωγραφική σε χαρτί του μέτρου. –Κατασκευάζουν παζλ, ξύλινα πρωτότυπα παιχνίδια από υλικά, (κοντραπλακέ - αλλά και φύλλα φελιζόλ ή χοντρά χαρτόνια -). –Αναπαριστούν ποικιλότροπα ανθρώπους, ζώα, αφηρημένους όγκους ή αντικείμενα. –Κάνουν γλυπτική σε μαλακό υλικό (πηλός, σαπούνι, φελιζόλ). –Επιχειρούν διακοσμητικά αναπτύγματα στο χώρο, (συνδυασμός με κίνηση, μικροαντικείμενα, παιγνίδια). –Κατασκευάζουν απλά προπλάσματα και μακέτες σκηνικών σπιτιών ή χώρων. –Αποδίδουν σατυρικά σκίτσα προσώπων ή καταστάσεων. –Συνδυάζουν κοντινά ή μακρινά πλάνα και αργότερα επιτυγχάνουν αλλαγή οπτικής γωνίας. –Εικονογραφούν παραμύθια, ιστορίες, ποιήματα ή άλλα μαθήματα. –Χρησιμοποιούν φωτογράφηση, φωτόγραμμα, φωτοκολάζ, φωτοϊστορία, έκθεση, συλλογή. –Χειρίζονται εύχρηστα προγράμματα (λογισμικό ζωγραφικής) με ψηφιοποίηση και επεξεργασία εικόνας σχετικής με έργα τέχνης, αφίσες, εικονογραφήσεις, εξώφυλλα. –Συσχετίζουν με άλλα μαθήματα.

5ος Άξονας: "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ"		
Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Έχουν θετική στάση απέναντι στη μοντέρνα τέχνη. • Αναγνωρίζουν ορισμένα χαρακτηριστικά έργα αυτών των τεχνοτροπιών. • Αναγνωρίζουν ορισμένα χαρακτηριστικά έργα αυτών των κατηγοριοποιήσεων. • Συγκρίνουν έργα και να ανακαλύπτουν απλές ομοιότητες και διαφορές. • Γνωρίζουν ορισμένα βασικά στοιχεία του επαγγελματικού ρόλου του φωτογράφου, του σχεδιαστή, του αρχιτέκτονα και του γελοιογράφου.	*Ιμπρεσιονισμός* *Ποπ-αρτ* *Εξπρεσιονισμός* *Ρεαλισμός* *Αφαίρεση* *Συμβολισμός* ***Γνωριμία με το επάγγελμά του*** –γελοιογράφου –αρχιτέκτονα –σχεδιαστή –φωτογράφου	Οι μαθητές: –Παρουσιάζουν σύντομα και εστιάζονται γύρω από ένα δύο έργα συνδυάζοντας σύντομες πληροφορίες, ανέκδοτα, ενδιαφέροντα βιογραφικά στοιχεία, συζητήσεις, παιχνίδια, κουίζ, ερωτήσεις. –Γίνονται παρουσιάσεις και κατηγοριοποιήσεις βασισμένες σε τρόπους αναπαράστασης χαρακτηριστικών έργων τέχνης. –Αναφέρονται σε πληροφορίες που αφορούν τη θεματολογία, την τεχνική και την ιστορία του έργου, τον καλλιτέχνη ή το θέμα του. –Συμμετέχουν σε ποικίλες δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το εξεταζόμενο έργο ή με την τεχνοτροπία (καταγραφή εντυπώσεων από έκθεση, συλλογή πληροφοριών, δραματοποίηση, σύνδεση με μουσική). –Εξοικειώνονται με βιβλία σχετικά με έργα τέχνης. –Επισκέπτονται χώρους εργασίας και πληροφορούνται τα επαγγέλματα από τους ίδιους τους επαγγελματίες ή επισκέπτονται επαγγελματίες τις σχολικές τάξεις. – Γίνεται συνοπτική παρουσίαση κατάλληλου υλικού είτε από τον διδάσκοντα είτε από ομάδες παιδιών που έχουν πάρει συνεντεύξεις.

6ος Άξονας: " ΑΠΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ, ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΡΓΟΥ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν στον προφορικό λόγο τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες τους. • Εκφράζουν την άποψή τους για έργα τέχνης με σχετική άνεση και ακρίβεια. • Συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από έργα τέχνης. • Κρίνουν οι ίδιοι τα έργα τους εντοπίζοντας θετικά στοιχεία και αδυναμίες και να τα συζητούν με τους άλλους. • Περιγράφουν προφορικά αυτό που βλέπουν σ΄ ένα έργο.	*Εμπλουτισμός του λεξιλογίου με νέους όρους* *Προτιμήσεις, απλές κρίσεις, γνώμες*	Οι μαθητές: –Αποδεικνύουν τη βιωματική προσέγγιση όρων και εννοιών μέσα από σχετικές εμπειρίες και Παραδείγματα. –Συζητούν γύρω από την Τέχνη με παιχνίδια (π.χ. ένα παιδί περιγράφει ένα έργο και τα υπόλοιπα βρίσκουν για ποιο πρόκειται).
• Κατανοούν "τι θέλει να μας πει" ο καλλιτέχνης μέσα από ένα εύγλωττο έργο. • Περιγράφουν απλά πώς νιώθουν και τι σκέπτονται, όταν βλέπουν ένα έργο. • Δίνουν τίτλο σε ένα έργο.	*Συζήτηση για έργα τέχνης και για παιδικά έργα* *Αυτοαξιολόγηση* *Περιγραφή και περιεχόμενο έργου*	–Ενθαρρύνονται στη διατύπωση οποιασδήποτε προσωπικής γνώμης και κρίσης. –Οργανώνουν συζητήσεις και ανταλλάσσουν απόψεις με την ευκαιρία εκθέσεων ή δημιουργίας έργων. –Ενθαρρύνονται στην αυτοαξιολόγηση και στη νοηματική και συναισθηματική προσέγγιση περιγραφής και περιεχομένου –Διευκολύνονται με τις κατάλληλες ερωτήσεις, να περιγράψουν αυτό που βλέπουν και να κατανοήσουν το περιεχόμενο ή το μήνυμα του έργου. –Επιλέγουν από πολλαπλές απαντήσεις την κατάλληλη για τις μορφικές ποιότητες ενός έργου.

Απαιτούμενος χρόνος

Ο εκπαιδευτικός σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος θα πρέπει να επιτύχει ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

1) «Ζωγραφίζω τον κόσμο»

Παραστατική απεικόνιση των περιβαλλοντικών γνώσεων της Γεωγραφίας, της Λογοτεχνίας και της Γλώσσας.

2) «Ανατρέχω στην Ιστορία»

Εικαστική απόδοση μηνυμάτων, προσώπων και γεγονότων της Ιστορίας. Συνδρομή της Γλώσσας, της Λογοτεχνίας και της Γεωγραφίας

3) «Μαθαίνω τα Μαθηματικά»

Εικαστική αναπαράσταση ή εφαρμογή των γνώσεων της Αριθμητικής και της Γεωμετρίας. Συνδρομή της Λογοτεχνίας, της Γλώσσας και της Ιστορίας.

4) Εικαστικά και Πληροφορική

Ηλεκτρονική απόδοση ή σύνθεση εικόνας, αξιοποίηση γνώσεων από τα Μαθηματικά, την Ιστορία κ.ά.

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής οι μαθητές θα πρέπει να αντλούν γνώσεις και εμπειρίες από διάφορες πηγές και με διάφορους τρόπους. Παρατηρήσεις, πειραματισμοί, αναζήτηση πληροφοριών από δασκάλους, γονείς, καλλιτέχνες, επαγγελματίες αλλά και από έργα τέχνης, βιβλία, μουσεία, ΜΜΕ, εμπλουτίζουν το μάθημα και το μετατρέπουν σε εμπειρία ζωής. Για την κατάκτηση της ολιστικότητας (γνώσης, εμπειρίας, κοσμοθεωρίας) πρέπει:

Να γίνεται συνειδητή προσπάθεια, όπου αυτό είναι δυνατόν, για να παρουσιάζεται η εικόνα του κόσμου ενιαία και όχι κατακερματισμένη, ανάλογα με το περιεχόμενο του μαθήματος.

Να συνδέει ο εκπαιδευτικός, με κατάλληλα παραδείγματα, ερεθίσματα, κίνητρα και μεθόδους των Εικαστικών

Τεχνών με αντίστοιχα των άλλων Τεχνών, με άλλα μαθήματα του σχολείου και με τη γύρω πραγματικότητα.

Να μεθοδεύεται αναγωγή της εμπειρίας σε γνώση. Να αποτελούν βάση για δημιουργία εικαστικού έργου, για ανάλυση, για αισθητική προσέγγιση και για κατανόηση του φαινομένου της Τέχνης οι γνώσεις που αποκτώνται από επισκέψεις σε καλλιτεχνικούς χώρους, από παρουσιάσεις έργων τέχνης ή από επισκέψεις σε χώρους φυσικού κάλλους.

Να σέβεται ο εκπαιδευτικός τη σταδιακή ωρίμανση των παιδιών και τη διαφορετικότητά τους. Να αρχίζει με δραστηριότητες απλές και οικείες σ΄ αυτά και με την πάροδο του χρόνου να προχωρεί σε δραστηριότητες περισσότερο σύνθετες.

Να στηρίζεται η διδασκαλία στην επικοινωνία των παιδιών με το δάσκαλο και στην ομαδική και στην εξατομικευμένη διδασκαλία.

Να έχει γνωσιολογικό και δημιουργικό χαρακτήρα η αισθητική προσέγγιση των έργων της τέχνης και η θεωρητική ενασχόληση με αυτά. Να συνδέεται δηλαδή με την καλλιτεχνική δημιουργία.

Να κατανοηθεί η βιωματική προσέγγιση της Τέχνης ως η σημαντικότερη μέδοθος Εικαστικής Αγωγής στο Δημοτικό σχολείο.

Να οργανώνονται εξωσχολικές δραστηριότητες για όλες τις τάξεις (επισκέψεις σε μουσεία, γκαλερί, χώρους δημιουργίας).

Να διοργανώνονται εκθέσεις, εκδηλώσεις και συζητήσεις που θα ανεβάζουν το επίπεδο του μαθήματος και θα ενισχύουν το ενδιαφέρον των παιδιών.

Να ανατίθενται στους μαθητές εργασίες στο σπίτι συνέχεια της εργασίας στο σχολείο, οι οποίες βελτιώνουν την ποιότητα της διδασκόμενης ύλης.

Να προετοιμάζεται, να σχεδιάζει και να οργανώνει το μάθημα ο εκπαιδευτικός.

Να επιτρέπεται στο μαθητή ο αυτοσχεδιασμός αυθόρμητα ή τυχαία.

Να προτρέπονται οι μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων να συζητούν και να επιλέγουν θέματα για συνθετικές εργασίες (projects).Οι συνθετικές εργασίες βασίζονται στην αυτενέργεια και στην ενεργό συμμετοχή των παιδιών. Τα παιδιά, αφού επιλέξουν το θέμα και διατυπώσουν τις ιδέες τους, διαμορφώνουν ένα γενικό σχέδιο εργασίας, χωρίζονται σε ομάδες, αναζητούν, συλλέγουν και αξιοποιούν απλές πληροφορίες και υλικό, υλοποιούν το πρόγραμμά τους, συζητούν και προσαρμόζουν αναλόγως την πορεία τους και ολοκληρώνουν αξιολογώντας το τελικό αποτέλεσμα. Ο διδάσκων βοηθά και συμβουλεύει όπου είναι απαραίτητο.

Γενικά, η Τέχνη είναι πρόσφορο μέσο διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. Ειδικότερα όμως η διαθεματικότητα ως επεξεργασία κοινών θεμάτων μάθησης και διδασκαλίας των Εικαστικών με άλλα μαθήματα του σχολείου περιλαμβάνεται οπωσδήποτε στον ετήσιο προγραμματισμό του μαθήματος των Εικαστικών σε μια έκταση 10% περίπου του ετήσιου Προγράμματος Σπουδών. Οι μαθητές οργανώνουν τις διαθεματικές εργασίες τους με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού ή και των άλλων εκπαιδευτικών που εμπλέκονται στο υπό επεξεργασία διαθεματικό αντικείμενο. Η διαθεματικότητα μπορεί να συμπεριλάβει δύο ή περισσότερα γνωστικά αντικείμενα. Οι διδάσκοντες αυτά τα γνωστικά αντικείμενα είναι καλό να συνεργάζονται, όταν πρόκειται για συνθετότερη επεξεργασία διαθεματικών θεμάτων. Σε κάθε ενότητα μαθημάτων, και όχι απαραίτητα σε μία διδακτική ώρα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσεγγίζει το θέμα της ενότητας από πολλές πλευρές, ιστορική, αισθητική, θεωρητική, πρακτική και τα λοιπά, ώστε να επιτυγχάνεται σφαιρικότητα και ισορροπία.

• Η έκταση και η ποικιλία της προσφερόμενης διδακτέας ύλης και της διαθεματικότητας στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών (Π.Σ.) είναι μεγάλη για ένα μονόωρο μάθημα. Ο εκπαιδευτικός επιλέγει, από την παρούσα ύλη και με κριτήριο το εφικτό, τα προς επεξεργασία θέματα, τα οποία στα πλαίσια του Π.Σ., μπορούν να ποικίλουν από τάξη σε τάξη, από χρονιά σε χρονιά και από σχολείο σε σχολείο.

Το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών δεν προτείνει στενά καθορισμένη ύλη χωρισμένη σε ωριαία μαθήματα. Προσφέρει άξονες περιεχομένων που συνδυάζει κατά την κρίση του ο διδάσκων. Οι άξονες είναι ταξινομημένοι ενδεικτικά από το ειδικό στο γενικό και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο. Αυτοί όμως δε διδάσκονται ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο. Σε κάθε θέμα διδασκαλίας διαπλέκονται πολλά από τα περιεχόμενα και τους στόχους άλλων αξόνων.

Στο Νηπιαγωγείο πρέπει να υπάρχουν υλικά και μέσα στη διάθεση των νηπίων και να γίνει κατάλληλη διαμόρφωση, ώστε να υπάρχει γωνιά εικαστικών δραστηριοτήτων και τα νήπια, και χωρίς την άμεση εμπλοκή της νηπιαγωγού, να ασχολούνται με αυτό το αντικείμενο. Η νηπιαγωγός πρέπει να συμπεριλαμβάνει καθημερινώς, είτε αυτόνομα είτε κυρίως διαθεματικά, στόχους και θέματα από τα Εικαστικά στις προγραμματισμένες ημερήσιες δραστηριότητες.

Παράδειγμα διαθεματικού project με άξονα την Αισθητική Αγωγή στο Δημοτικό με τίτλο «Πηλός»: Συνδυάζονται τα «Εικαστικά» με τη «Γλώσσα», την «Ιστορία» και τις Πολιτιστικές εκδηλώσεις. Στο Π. Σ. Εικαστικών για τη Γ΄ Δημοτικού προβλέπεται η ενασχόληση με τον πηλό. Η επιλογή του πηλού ως κεντρικού αντικειμένου έχει ως επιδίωξη:

α) Για τους εκπαιδευτικούς: να αποκτήσουν διδακτική ικανότητα στην πηλοπλαστική και ικανότητα στη διαθεματική μεθοδολογία.

β) Για τους μαθητές: να γνωρίσουν αυτό το υλικό και κατάλληλες τεχνικές, να συνδέσουν τον πηλό με αρχαία ελληνική, βυζαντινή και σύγχρονη τέχνη, να γνωρίσουν το επάγγελμα του κεραμίστα, να αναπτύξουν διάφορες ιδέες χρησιμοποιώντας τον πηλό.

Διαθεματικά συνδέεται με τα άλλα αντικείμενα ως εξής:

α) Από το βιβλίο μαθητή Γ΄τάξης «Η Γλώσσα μου» γίνεται γλωσσική επεξεργασία των κειμένων «Τα θαύματα του πηλού», «Το παλιό κάστρο» και «Η υφάντρα στο χωριό».

β) Από το βιβλίο Ιστορίας γίνεται σύνδεση, επεξεργασία και ταξινόμηση των κεραμικών όλων των περιόδων που εξετάζονται (Μινωική, Μυκηναϊκή κ.τ.λ.).

β) Πραγματοποιείται οργανωμένη και προετοιμασμένη επίσκεψη σε εργαστήρι κεραμικής.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της επίδοσης του παιδιού είναι αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας και πρέπει να

αποτελεί για το παιδί αφετηρία για την επίτευξη των στόχων και μέσο ενθάρρυνσης στη μαθησιακή πορεία του.

Αξιολογούμε με πρόσφορες και ποικίλες μεθόδους (συζήτηση, σχόλια και τα λοιπά) τόσο την καθημερινή προσπάθειά του, την απόδοση, το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή του παιδιού αλλά και τη συνολική του επίδοση σε σχέση με τη διδαχθείσα ύλη, ώστε η αξιολόγηση να έχει εγκυρότητα και αξιοπιστία.

Ενθαρρύνουμε το παιδί στην αυτοαξιολόγηση όχι μόνο των αποτελεσμάτων των έργων του αλλά κυρίως της προσπάθειάς του.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει ακόμη να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των μεθόδων διδασκαλίας του, το βαθμό επίτευξης των στόχων του, την καταλληλότητα του διδακτικού και του εποπτικού υλικού και τη αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των προγραμμάτων σπουδών.

Εργαστήρια εικαστικών για το Δημοτικό.

Το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής πρέπει να γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο με κατάλληλη υποδομή για τη χρήση ποικίλων υλικών, αποθηκευτικό χώρο, βιβλιοθήκη, δυνατότητα προβολών, συσκότισης και πρόσβασης σε συστήματα πληροφορικής.

Περιγραφή εργαστηρίου

Το εργαστήριο Εικαστικών πρέπει να έχει ως ελάχιστες προϋποθέσεις:

- Ευρυχωρία, καλό φωτισμό, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου.
- Ράφια, ντουλάπια και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο για τη φύλαξη έργων, υλικών και εργαλείων.
- Τα απαραίτητα μέσα, για να εξυπηρετούνται οι πολλαπλές ανάγκες εργασίας των παιδιών, όπως μεγάλα τραπέζια για εργασία ατομική ή κατά ομάδες, καβαλέτα, επίπεδες επιφάνειες έκθεσης έργων.
- Δυνατότητες προβολής (προβολέα σλάιντς, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης και άλλα) τηλεόραση, βίντεο και μαγνητόφωνο.
- Υλικά και εργαλεία ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.
- Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.
- Πλήρη ειδικό εξοπλισμό για διάφορα είδη εικαστικών τεχνών με συνθετότερες δυνατότητες και μεγαλύτερες απαιτήσεις, δημιουργία επιμέρους εργαστηρίων - γωνιών για τα αντικείμενα που προτείνει το πρόγραμμα σπουδών.

Όταν δεν υπάρχει μόνιμο εργαστήριο δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου στις κοινές με τα άλλα μαθήματα αίθουσες μεταφέροντας, στο μέτρο του δυνατού, τα απαραίτητα υλικά και μέσα.

Γυμνάσιο

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Ο γενικός σκοπός της Εικαστικής Αγωγής στο Γυμνάσιο είναι να γνωρίσει το παιδί τις Εικαστικές τέχνες, να εμβαθύνει σ' αυτές και να τις απολαύσει μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας έργων αλλά και μέσα από τη γνώση και κατανόηση του φαινομένου της τέχνης, ώστε να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Με τη διδασκαλία των Εικαστικών στο Γυμνάσιο επιδιώκεται να καλλιεργηθεί:

- Η δημιουργικότητα και η δράση του μαθητή, η παραγωγή καλλιτεχνικού έργου από μέρους του, η συμμετοχή του στις εικαστικές τέχνες.
- Η γνώση και η χρήση των υλικών, των μέσων, των εργαλείων και των πηγών σε ποικίλες εικαστικές μορφές.
- Η ευαίσθητη ανταπόκριση, η κατανόηση, η κριτική προσέγγιση και η ανάλυση του εικαστικού έργου αλλά και του φαινομένου της Τέχνης γενικότερα.
- Η κατανόηση της πολιτιστικής διάστασης και της συμβολής της τέχνης στην εξέλιξη της κοινωνίας διαχρονικά και συγχρονικά.

Ειδικότερα, με το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής τα παιδιά πρέπει να είναι σε θέση:

- Να αντλούν ιδέες από την άμεση οπτική και απτική εμπειρία, τη μνήμη και τη φαντασία.
- Να συνειδητοποιούν τις δυνατότητες έκφρασης που προκύπτουν από τον πειραματισμό με κάθε είδους υλικά, τεχνικές και μέσα, σε όλες τις διαστάσεις (επίπεδο, όγκος, χώρος, χρόνος).
- Να πειραματίζονται και να εκφράζονται με κάθε είδους οπτικό και εποπτικό υλικό (βιβλία, φωτογραφίες, διαφάνειες, φωτοτυπίες, αφίσες και άλλα) από διαφορετικές πηγές (μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, αίθουσες τέχνης, σύγχρονη τεχνολογία και άλλού), ώστε να καταλήγουν σε ιδέες που να ωθούν στην παραγωγή προσωπικού έργου.
- Να βελτιώνουν μέσα από την παρατήρηση τις δεξιότητες, καθώς και τις ικανότητες καταγραφής, επιλογής και ανάλυσης ερεθισμάτων πράγμα που θα βοηθήσει στην οργάνωση και την παραγωγή του έργου τους.
- Να κατανοούν τη σημασία της εκ νέου επεξεργασίας και της εξέλιξης ενός έργου τους - κάτω από το πρίσμα της τροποποίησης της αρχικής ιδέας τους είτε από τους ίδιους είτε από τους άλλους - ως αποτέλεσμα συζήτησης, κριτικής και επιρροής.
- Να μεταφέρουν και να προσαρμόζουν την εμπειρία και τη γνώση από τα έργα καλλιτεχνών στην παραγωγή προσωπικών έργων.
- Να προσεγγίζουν αισθητικά τα έργα της ελληνικής, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας τέχνης διαφορετικών εποχών, ανακαλύπτοντας και αναγνωρίζοντας τις σχέσεις ανάμεσά τους.
- Να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές μεθόδους προσέγγισης και επεξεργασίας μιας ιδέας από τους διάφορους καλλιτέχνες και να τις συσχετίζουν με το νόημα του έργου, κατανοώντας ότι οι αντιλήψεις που είναι διαφορετικές σε κάθε εποχή επιδρούν στη μορφή, στο περιεχόμενο και στον επικοινωνιακό χαρακτήρα κάθε έργου.
- Να αναγνωρίζουν τις αισθητικές αξίες του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος, να αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στις ενέργειες που τα επηρεάζουν, αλλά και να προσδιορίζουν τη μεταξύ τους σχέση.
- Να επικοινωνούν με τα έργα των εικαστικών τεχνών αλλά και με κάθε εικόνα, ώστε να αισθανθούν και να αξιολογήσουν την εντύπωση και την επίδραση που αυτά ασκούν στην προσωπικότητά τους.
- Να εκφράζονται και να επικοινωνούν λεκτικά χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία πάνω σε θέματα Τέχνης.
- Να αντιλαμβάνονται ότι οι τέχνες και οι εφαρμογές τους σχετίζονται με πολλά επαγγέλματα.
- Να προσεγγίζουν το πολύπλοκο φαινόμενο της Τέ-

χνης σφαιρικά και να αντιλαμβάνονται την αμφίδρομη σχέση και αλληλεπίδραση θεωρίας και πράξης.

• Να εντοπίζουν τις σχέσεις ανάμεσα στα εικαστικά έργα και στα έργα των υπόλοιπων τεχνών και των επιστημών, και ευρύτερα στα θέματα και τα προβλήματα που σχετίζονται με τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη φύση.

Α΄ τάξη Γυμνασίου

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Επιδιώκεται ο μαθητής:

• Να χρησιμοποιεί μέσα και τεχνικές με αυξάνουσα ικανότητα,

• Να δείχνει ενδιαφέρον για τις ιστορικές και τις κοινωνικές παραμέτρους της τέχνης.

• Να αναπτύσσει οπτικές και αντιληπτικές ικανότητες για το χώρο, τη δομή, την κίνηση, τα χρώματα και το φως στα έργα τέχνης.

• Να χρησιμοποιεί σύμβολα, για να εκφράζει ιδέες, συναισθήματα και αξίες.

• Να κατανοεί την επίδραση διάφορων πολιτιστικών στοιχείων και να χρησιμοποιεί τέτοια στοιχεία στα έργα του.

• Να βελτιώνει τα έργα του επηρεασμένος από έργα τέχνης, από εκθέσεις και από καλλιτέχνες.

• Να χρησιμοποιεί στις επιλογές και στα έργα του τις γνώσεις του για την ιστορία της Τέχνης και άλλες πηγές.

• Να αναπτύσσει εκτίμηση και κρίση για τις τέχνες και για τις αισθητικές και τις κοινωνικές επιδράσεις τους.

• Να κατανοεί ότι ο καλλιτέχνης εκφράζει απόψεις και αξίες.

• Να αναλύει διαφορετικές τεχνοτροπίες έργων τέχνης αλλά και παιδικών έργων.

• Να συνδέει την Τέχνη με το περιεχόμενο των άλλων μαθημάτων.

• Να αντιλαμβάνεται το ρόλο της καλαισθησίας στα αντικείμενα και στο δομημένο περιβάλλον.

• Να επινοεί πολλές λύσεις σ΄ ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα.

• Να εκτιμά την κοινωνική και την πολιτιστική ευθύνη των καλλιτεχνών.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1ος Άξονας: "ΥΛΙΚΑ, ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ"		
Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να:		Οι μαθητές: –Μαθαίνουν τη χρήση των υλικών, των μέσων και των τεχνικών για την επεξεργασία των προτεινόμενων, στον τέταρτο άξονα μορφών των εικαστικών τεχνών. –Οργανώνουν εργαστήριο.
• Σχεδιάζουν νατουραλιστικά με αυξάνουσα ευχέρεια.	*Μολύβια και χρώματα*	–Χρησιμοποιούν εναλλακτικά όλα τα νεροχρώματα, τα μαλακά μολύβια, τους λεπτούς ή τους χοντρούς μαρκαδόρους.
• Αποδίδουν χρωματικές ποιότητες με δύο ή τρία διαφορετικά υλικά. • Αποδίδουν στοιχειωδώς χρωματικούς τόνους και αποχρώσεις.	*Ξυλομπογιές μαρκαδόροι τέμπερες*	–Χρησιμοποιούν χάρακα, τρίγωνο και διαβήτη για τη δημιουργία γεωμετρικών και διακοσμητικών σχεδίων.
• Χρησιμοποιούν βασικά γεωμετρικά όργανα. • Δημιουργούν ελαφρά ανάγλυφες εικόνες πιέζοντας ή σφυρηλατώντας φύλλο χαλκού.	*Γεωμετρικά όργανα*	–Χρησιμοποιούν μαλακό φύλλο χαλκού μικρών διαστάσεων, 2-3 βασικά εργαλεία και ολοκληρώνουν με οξείδωση ή με επιχρωματισμό. –Προστατεύουν τις ακμές του χαλκού με επικόλληση σ΄ αυτές μονωτικής ταινίας.
• Χαράσσουν απλά κατάλληλα σχέδια στο λινόλεουμ και τα τυπώνουν.	*Φύλλο χαλκού*	–Προσέχουν κατά τη χρήση των κοπιδιών, για να αποφεύγονται μικροατυχήματα. Το χέρι που χαράσσει είναι πάντα μπροστά από το άλλο, που συγκρατεί το λινόλεουμ.
• Πλάθουν με τον πηλό χρησιμοποιώντας μία-δύο διαφορετικές τεχνικές.	*Λινόλεουμ*	–Βελτιώνουν την τεχνική του πηλού με μακαρόνι ή με προσθετική τεχνική. Βελτιώνουν επίσης την αφαιρετική ή συνδυαστική τεχνική με μαλακά υλικά, όπως πηλό, σαπούνι.
• Πειραματίζονται ευχαρίστως με νέα υλικά και μέσα. • Οργανώνουν στοιχειωδώς την πορεία του έργου του.	*Πηλός*	–Αξιοποιούν ποικίλα υλικά και μέσα, όπως διάφορα άχρηστα αντικείμενα, κομμάτια υφασμάτων, ξύλων ή πλαστικών, φυσικά υλικά για χρώματα, όπως κάρβουνο, κεραμίδι, κιμωλία κτλ., χρησιμοποιούν σύγχρονα υλικά από καταστήματα ειδών ζωγραφικής.
• Βρίσκουν νέες τεχνικές από διάφορες πηγές και επιχειρούν να τις εφαρμόσουν σε έργα τους.	*Πειραματισμοί*	
• Μαθαίνουν τον τρόπο να χρησιμοποιούν τεχνικές.	*Οργάνωση*	

	Μέθοδος *Πηγές*	–Ανατρέχουν σε βιβλία Τέχνης, καταλόγους, αφίσες, εργαστήρια Λαϊκής Τέχνης, εκθέσεις Μοντέρνας Τέχνης, πηγές πληροφοριών και ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν νέα υλικά, μέσα και τεχνικές.

2ος Άξονας: "ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ"

Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Διακρίνουν και να ονομάζουν απλές κατηγορίες και κλίμακες των χρωμάτων στη φύση και στην τέχνη. • Εφαρμόζουν στα έργα τους γνώσεις από τις χρωματικές ασκήσεις.	*Χρώμα*	Οι μαθητές: –Διδάσκονται όλα τα μορφικά στοιχεία με παραδείγματα από έργα τέχνης (π.χ. τη χρήση του χρώματος στη Σύγχρονη Τέχνη). –Εκτελούν χρωματικές ασκήσεις με θερμά- ψυχρά, με συμπληρωματικά και βασικά χρώματα, με τονικές και χρωματικές κλίμακες. –Μελετούν την αλληλεπίδραση των χρωμάτων σε έργα τέχνης. –Δημιουργούν έργα βασισμένα σε χρωματικές ασκήσεις.
• Διακρίνουν και διαφοροποιούν τις μορφές σε ένα έργο τέχνης. • Αντιλαμβάνονται το έργο ως μορφοποίηση.	*Μορφή - σχήμα*	–Ασκούνται με συγκεκριμένα ή αφηρημένα σχήματα. –Συζητούν με θέμα "μορφή: άμορφο - όμορφο". –Μετέχουν στο παιχνίδι "τάνγκραμ".
• Διακρίνουν τη ρυθμική επανάληψη στοιχείων σε ένα έργο τέχνης • Αναγνωρίζουν την ουσιαστική συμβολή της σύνθεσης στην οργάνωση και στο νόημα ενός έργου τέχνης.	*Ρυθμός*	–Ασκούνται με επανάληψη μορφικών στοιχείων. –Συνδέουν το έργο τέχνης με μουσικούς ρυθμούς και με κίνηση. –Καλύπτουν την εικόνα ενός έργου τέχνης με ένα διάφανο χαρτί και σχεδιάζουν πάνω σε αυτό, τους άξονες της σύνθεσης του έργου, κατά την άσκηση.
• Χρησιμοποιούν διάφορα είδη σύνθεσης στα έργα τους. • Διακρίνουν τα κύρια στοιχεία της σύνθεσης και τους κύριους άξονες σε χαρακτηριστικά έργα τέχνης. • Διακρίνουν στη φύση ορισμένα μεγέθη, άξονες και κλίσεις και τα αποδίδουν στοιχειωδώς σε έργα τους. • Αντιλαμβάνονται τη σχέση μεγέθους και απόστασης στη φύση.	*Σύνθεση, άξονες, κλίσεις*	–Δημιουργούν σχέδιο με παρατήρηση από τη φύση. –Παρουσιάζουν λίγα εισαγωγικά στοιχεία για είδη σύνθεσης (δυναμική-στατική, συμμετρική-ασύμμετρη, ανοιχτή- κλειστή) και για είδη δομής (οργανική - γεωμετρική) με ασκήσεις σύνθεσης.
• Σχεδιάζουν (ένα απλό σχέδιο) βασιζόμενοι σε κανόνες της προοπτικής.	*Προοπτική*	–Διδάσκονται προοπτική ενός σημείου φυγής με ελεύθερο ή γραμμικό σχέδιο με θέμα εσωτερικό χώρο (δωμάτιο) ή εξωτερικό δομημένο χώρο (δρόμος).

3ος Άξονας: "ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ"

Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Αποδίδουν σε σχέδιο ένα απλό αντικείμενο παρατηρώντας το εκ	*Θέματα "εκ του φυσικού"* *Θέματα από το περιβάλλον, τις καθημερινές ασχολίες, τα ιδανικά, τα αισθήματα, διάφορα*	–Χρησιμοποιούν μολύβια και αργότερα χρώματα. –Ασκούνται με εύκολες συνθέσεις δύο ή τριών γεωμετρικών όγκων ή απλών αντικειμένων.

του φυσικού. • Μορφοποιούν τις ιδέες τους σε έργα. • Εκφράζουν αισθήματα και να μεταδίδουν μηνύματα με την εικαστική γλώσσα. • Αντιλαμβάνονται τις εικαστικές τέχνες ως οπτική επικοινωνία. • Διαμορφώνουν ποικίλες εναλλακτικές προτάσεις για την απόδοση ενός θέματος. • Δημιουργούν και να βελτιώνουν τα έργα τους επηρεασμένοι από τη θεματολογία έργων τέχνης. • Δημιουργούν δικά τους διακοσμητικά μοτίβα. • Διακοσμούν ένα τρισδιάστατο αντικείμενο με παραδοσιακά ή με μοντέρνα μοτίβα. • Έχουν δική τους έμπνευση και να επιλέγουν το δικό τους θέμα.	*μηνύματα κ.ά.* *Θέματα από έργα τέχνης* *Θέματα διακόσμησης* *Ελεύθερα θέματα*	–Αντλούν θέματα από καθημερινές ασχολίες, (λαϊκή αγορά, τσίρκο κτλ.), από το περιβάλλον, (εποχές, βυθός, περίπτερο, τοπίο, χωριό κ.ά.), από μηνύματα (π.χ. "προφυλάξτε το δάσος από τη φωτιά", "όχι στα ναρκωτικά", "μη ρυπαίνετε τη θάλασσα" κ.ά.). –Χρησιμοποιούν προσχέδια για την καταγραφή ιδεών, κάνναβο για μεταφορά ή για μεγέθυνση. –Αντιγράφουν, μελετούν, επεξεργάζονται απλά έργα τέχνης. –Αντλούν θέματα ή επιμέρους μορφικές και συνθετικές λύσεις από έργα τέχνης, εκθέσεις, καλλιτέχνες. –Σχεδιάζουν κεραμικά πιάτα ή μοντέρνα χαλιά, διακοσμούν υφάσματα, ενδύματα, μικροαντικείμενα κ.ά. –Εικονογραφούν ελεύθερα θέματα. Μπορούν επίσης να τροποποιούν ή να επιλέξουν άλλο θέμα από το προτεινόμενο σε κάθε περίπτωση από τον καθηγητή .
4ος Άξονας: "ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ"		
Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές να είναι ικανοί να:		Οι μαθητές:
• Δημιουργούν εικόνες με νατουραλιστική προσέγγιση. • Αποτυπώνουν απλά και χωρίς λεπτομέρειες διάφορες στάσεις της ανθρώπινης φιγούρας. • Φωτοσκιάζουν στοιχειωδώς. • Χρωματίζουν με στοιχειώδεις τονικές και χρωματικές αντιθέσεις. • Συνεργάζονται σε ομαδικά έργα ή εργασίες. • Πλάθουν μια περίοπτη ανθρώπινη φιγούρα χωρίς λεπτομέρειες αλλά με στοιχειώδεις ορθές αναλογίες. • Πλάθουν απλά χρηστικά αντικείμενα. • Σχεδιάζουν απλές γεωμετρικές κατασκευές με τη χρήση γεωμετρικών οργάνων. • Κατανοούν τη λειτουργία των κινούμενων σχεδίων. • "Στιλιζάρουν" ένα φυσικό σχήμα και να το χρησιμοποιούν ως στολίδι. • Αντιλαμβάνονται τη λειτουργικότητα του πολλαπλού έργου τέχνης. • Συνδυάζουν εικόνα και λόγο με ποικίλους τρόπους.	*Σχέδιο, σκίτσο* *Ζωγραφική* *Πλαστική* *–γλυπτική* *–χαλκοπλαστική* *Στοιχεία γραμμικού σχεδίου* *Κινούμενο σχέδιο* *Διακοσμητική* *Χαρακτική* *Εικονογράφηση*	–Δημιουργούν έργα νατουραλιστικά ή με άλλους τρόπους αναπαράστασης ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις προσωπικές κλίσεις τους. –Προσπαθούν σταδιακά να εναρμονίσουν τις σχέσεις μεγεθών στη ζωγραφική με τη σχέση μεγεθών στη φύση. –Καταγράφουν στοιχειωδώς το φως και τη σκιά με δύο - τρεις τόνους. –Δημιουργούν μορφές και απλά χρηστικά αντικείμενα. –Κόβουν ένα "προφίλ" και ένα "ανφάς" μιας α-πλής μορφής σε έναν κύβο από μαλακό υλικό. –Δημιουργούν ρηχό ανάγλυφο, με κοινό θέμα, σε πλάκα από πηλό ή σε λεπτό φύλλο χαλκού και τα αναρτούν όλα μαζί ως σύνθεση σε τοίχο. –Ασχολούνται με γεωμετρικές κατασκευές (πολύγωνα, γωνίες, τόξα). –Δημιουργούν σειρά σχεδίων με αλληλουχία στα φύλλα ενός μικρού μπλοκ με θέμα: "κίνηση" ή "μεταμόρφωση". –Διακοσμούν ταινίες (φρίζες) με γεωμετρικά, φυτικά, παραδοσιακά μοτίβα και ποικίλα διακοσμητικά θέματα στις προτεινόμενες εικαστικές μορφές. –Χαράζουν σε μαλακό υλικό, όπως το λινόλεουμ. –Φτιάχνουν ευχετήριες κάρτες. –Εισάγονται στην τυπογραφία. –Εικονογραφούν ποιήματα και θέματα από άλλα μαθήματα με ποικίλες τεχνοτροπίες.

5ος Άξονας: "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • **Προσδιορίζουν ορισμένα ιστορικά και μορφολογικά στοιχεία ενός έργου που τους είναι γνωστό.** • **Διακρίνουν σε ένα χαρακτηριστικό έργο τέχνης τις εμφανείς επιδράσεις.** • **Κάνουν συγκρίσεις αντιπαραθέτοντας δύο παρεμφερή έργα διαφορετικών εποχών.** • ***Κατανοούν τη συνέχεια των εικαστικών Τεχνών από εποχή σε εποχή.*** • **Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της αρχαίας ελληνικής κλασικής τέχνης και την αιτιολογούν.** • **Έχουν θετική στάση απέναντι στη σύγχρονη τέχνη.** • **Γνωρίζουν το όνομα ενός ή δύο κορυφαίων καλλιτεχνών κάθε εποχής και ένα αντιπροσωπευτικό έργο τους.** • **Ενοποιούν και να συγκρίνουν διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο κοινό θέμα.**	***Αρχαίοι πολιτισμοί*** –Αίγυπτος –Μεσοποταμία ***Αρχαία ελληνική τέχνη*** –Κρητομυκηναϊκή –Κλασική –Ελληνιστική ***Αναφορές στην Αναγέννηση και στη σύγχρονη τέχνη*** ***Θεματική Ιστορία Τέχνης*** –χώρος –προσωπογραφία	Οι μαθητές: –Δίνουν έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία του έργου Τέχνης. –Ανατρέχουν σε βιβλία Ιστορίας Τέχνης. –Μαθαίνουν να κρατούν γραπτές σημειώσεις με ιστορικά στοιχεία, με παρατηρήσεις και με σκέψεις τους για περιόδους της τέχνης, έργα και καλλιτέχνες. –Αναγνωρίζουν διάφορες επιδράσεις (κοινωνικές, θρησκευτικές κ.ά.) –Διδάσκονται τη συνέχεια της τέχνης (σχέση Αναγέννησης √ Ελληνικής Αρχαιότητας, οι περιπτώσεις "Γέννηση της Αφροδίτης" του Μποτιτσέλι ή τα γλυπτά του Μιχαήλ Αγγέλου.) –Επιλέγουν και παρουσιάζουν διάσημα έργα ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής. –Εμπλουτίζουν την Ιστορία Τέχνης με ασκήσεις, συναρμολόγηση σπασμένων αντιγράφων ή συμπλήρωση σχεδίου σε κομμάτια τοιχογραφίας. –Δημιουργούν ένα έργο με σύγχρονο θέμα και με ενσωμάτωση χαρακτηριστικών ιστορικών στοιχείων, π.χ. από αιγυπτιακή τοιχογραφία. –Μελετούν σύντομα μερικά έργα από την Προϊστορική τέχνη, από την τέχνη της Αιγύπτου και της Μεσοποταμίας. –Συγκρίνουν αγάλματα της Αιγύπτου με Κούρους και Κόρες. –Δίνουν έμφαση στην Αρχαία Ελληνική τέχνη και στους κλασικούς χρόνους. –Διατρέχουν σύντομα την Αναγέννηση και τη Σύγχρονη τέχνη. Τις συνδέουν με τις υπόλοιπες ενότητες της διδακτέας ύλης, όπως τις "μορφές εικαστικών τεχνών" ή τα "μορφικά στοιχεία". –Γνωρίζουν ονόματα και έργα καλλιτεχνών. –Προσεγγίζουν τη διαφορετική απόδοση του χώρου στις προϊστορικές σπηλαιογραφίες, στις αιγυπτιακές, τις βυζαντινές ή τις αναγεννησιακές τοιχογραφίες, και στη μοντέρνα τέχνη με ένα-δύο έργα σε κάθε αναφορά. –Γνωρίζουν την προσωπογραφία στη ζωγραφική, ή την προτομή στη γλυπτική σε διάφορες ιστορικές περιόδους της τέχνης.

6ΟΣ Άξονας: "ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΟΥ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν στον προφορικό και στο γραπτό λόγο τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές τους. • Περιγράφουν αυτό που βλέπουν σ΄ ένα έργο. • Προσδιορίζουν τα κύρια και εμφανή μορφικά στοιχεία ενός έργου. • Περιγράφουν πώς οι γραμμές φαίνονται να έχουν κίνηση, τα χρώματα να μεταφέρουν συναισθήματα και τα μεγέθη να υποδηλώνουν απόσταση. • Κατανοούν και να σχολιάζουν εμφανείς κοινωνικές επιδράσεις σε ένα χαρακτηριστικό έργο. • Κατανοούν το περιεχόμενο, το νόημα ή το μήνυμα ενός χαρακτηριστικού έργου. • Εκφράζουν και να αιτιολογούν τη γνώμη τους για έργα συμμαθητών τους και για έργα τέχνης γενικά. • Κρίνουν το έργο τους, προσδιορίζοντας θετικά στοιχεία αλλά και πιθανές αδυναμίες. • Συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη.	***Ορολογία τέχνης*** ***Ανάλυση έργου:*** –περιγραφική –μορφολογική –περιεχομένου, νοήματος –κοινωνικών επιδράσεων –προτιμήσεις, κρίσεις ***Αυτοαξιολόγηση*** ***Το ωραίο, οι αισθητικές αξίες*** –Τέχνη και μίμηση –Τέχνη και σύμβολα	Οι μαθητές: –Βιώνουν και κατανοούν τους σχετικούς με την καλλιτεχνική τους δραστηριότητα όρους μέσα από μελέτη, εμπειρίες, παραδείγματα και συζητήσεις. –Διευκολύνονται στη φαινομενολογική ανάλυση του έργου και στην αξιολόγηση με πολλαπλές ερωτήσεις από τις οποίες επιλέγουν την ορθή (π.χ. το φως του έργου είναι: φυσικό, τεχνητό, ημέρας, μετωπικό, πλάγιο, διάχυτο, από μια πηγή, κτλ.). –Σχολιάζουν τις πολιτιστικές, τις διαπολιτιστικές και τις κλιματολογικές εμφανείς επιδράσεις. –Διδάσκονται την αισθητική και τις αισθητικές έννοιες με ελεύθερες συζητήσεις, με ανάλυση απλών ορισμών των αισθητικών αξιών (π.χ. τραγικό-κωμικό, υπέροχο-χαριτωμένο - ωραίο), με τον προσδιορισμό αισθητικών επιθέτων και χαρακτηρισμών (π.χ. δυναμικό, ήρεμο). Παραπέμπονται σε παραδείγματα έργων τέχνης.

Απαιτούμενος Χρόνος

Ο εκπαιδευτικός σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος πρέπει να επιτυγχάνεται μια σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες

1) «Ευρωπαϊκή Τέχνη»

Κατανόηση και χρήση ξενόγλωσσων κειμένων και όρων για την Τέχνη. Γνωριμία με τον ευρωπαϊκό εικαστικό χώρο. Οι πληροφορίες εμπλουτίζονται από τη Γεωγραφία, τη Λογοτεχνία, τη Μουσική κ.α.

2) «Οικιακή Οικονομία - Γεωγραφία και Τέχνη»

Εικαστική απόδοση του φυσικού περιβάλλοντος. Κατασκευή γεωγραφικού χάρτη και μετεωρολογικού σχεδίου. Αισθητική των χώρων, θέματα από την οικογένεια, τις ανθρώπινες σχέσεις, την κατοικία κ.α.

3) «Η λογοτεχνία στο μάθημα των Εικαστικών»

Απόδοση θεμάτων από τη Λογοτεχνία και ειδικότερα από τη Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία. Κατανόηση θεματικών ενοτήτων, ερμηνεία και εικαστική απόδοση, αξιοποίηση των συμβολισμών. Συνδρομή της Πληροφορικής, της Μουσικής, της Γεωγραφίας, της Φυσικής Αγωγής.

4) «Η θρησκευτική παράδοση και τα Εικαστικά»

Εικαστική απόδοση θεμάτων από την Παλαιά και Καινή Διαθήκη. Συνδρομή της Λογοτεχνίας, της Γεωγραφίας, της Πληροφορικής.

5) «Η Αισθητική της κίνησης»

• Στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής μυούνται στη σημασία της κίνησης και την αισθητική της. Βιώνουν τη ρυθμική και τη συναισθηματική ή βουλητική έκφραση μέσα από τη σωματική κίνηση.

Β΄ τάξη Γυμνασίου

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Επιδιώκεται ο μαθητής:

• Να αντιλαμβάνεται και να χρησιμοποιεί αρκετά μορφικά στοιχεία.

• Να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του από την ιστορία της Τέχνης και στοιχεία από έργα τέχνης στο δικό του έργο.

• Να κατανοεί σε βάθος την επίδραση που έχουν διάφοροι πολιτισμοί στην τέχνη.

• Να χρησιμοποιεί στα έργα του στοιχεία από διάφορες πηγές, όπως από μουσεία, εκθέσεις κ.ά.

• Να κατανοεί ότι η Τέχνη ικανοποιεί αισθητικές ανάγκες.

• Να αναλύει και να κρίνει διαφορετικές τεχνοτροπίες χρησιμοποιώντας κοινωνικά, πολιτικά, ψυχολογικά και ιστορικά στοιχεία.

• Να αναγνωρίζει τις ικανότητες που απαιτούνται για τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα και τα επαγγέλματα εφαρμογών της τέχνης.

• Να βρίσκει ποικίλες λύσεις και προοπτικές σε ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα.

• Να αναγνωρίζει την πολύπλευρη συμβολή του καλλιτέχνη στην κοινωνία.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1ος Άξονας: "ΥΛΙΚΑ, ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Σχεδιάζουν νατουραλιστικά με αυξάνουσα ευαισθησία και ευχέρεια. • Χρησιμοποιούν με ευχέρεια δυο - τρεις διαφορετικές τεχνικές. • Αποδίδουν απλές χρωματικές ποιότητες με τόνους και αποχρώσεις. • Χρησιμοποιούν με ευχέρεια γεωμετρικά όργανα. • Οργανώνουν την πορεία κατασκευής ενός ψηφιδωτού και να φτιάχνουν ή να επιλέγουν κατάλληλες ψηφίδες. • Πλάθουν με τον πηλό γνωρίζοντας και εφαρμόζοντας δύο διαφορετικές τεχνικές. • Χρησιμοποιούν το ξύλο για απλές κατασκευές ή για σκαλίσματα. • Χρησιμοποιούν το χαρτί ως χρωματική επιφάνεια και ως κατασκευαστικό μέσο. • Πειραματίζονται με νέα υλικά και μέσα. • Οργανώνουν την πορεία των έργων τους. • Ερευνούν διάφορες πηγές και να βρίσκουν νέες τεχνικές τις οποίες να εφαρμόζουν σε έργα τους.	*Μολύβια και χρώματα* *Παστέλ* *Τέμπερες* *Αυγοτέμπερες* *Γεωμετρικά όργανα* *Ψηφίδες* *Υλικά για ψηφιδωτό* *Πηλός* *Εργαλεία και χρώματα κεραμικής* *Ξύλο* *Χαρτόνια, διάφορα χαρτιά* *Πειραματισμοί* *Οργάνωση* *Μέθοδος* *Πηγές*	Οι μαθητές: –Επιλέγουν και μαθαίνουν τα υλικά, τα μέσα και τις τεχνικές που θα χρησιμοποιήσουν στις προτεινόμενες στον τέταρτο άξονα μορφές των εικαστικών τεχνών. –Οργανώνουν εργαστήριο. –Ενημερώνονται για διάφορα υλικά, (π.χ. μελάνια με πενάκι ή πινέλο, αερογράφο, ακρυλικά, πλαστικά, σκόνες - κόλες, παστέλ), με παραδείγματα από έργα τέχνης και καταλήγουν στην προσωπική τους επιλογή. –Σχεδιάζουν απλά γραμμικά σχέδια ή μοντέρνα έργα με γεωμετρικά σχήματα, με χρήση χάρακα, τριγώνου, διαβήτη καμπυλόγραμμου και μοιρογνωμόνιου. –Χρησιμοποιούν ψηφίδες από χρωματιστά χαρτιά, από αυτοσκληρυνώμενο πηλό που κόβεται και χρωματίζεται, ή έτοιμες ψηφίδες. –Χρησιμοποιούν φυσικό ή τεχνητό πηλό. –Ψήνουν και διακοσμούν τα αντικείμενα, σε συνεργασία με εργαστήριο κεραμικής. –Επιχειρούν επίπεδες ή τρισδιάστατες κατασκευές και διακοσμητικά σκαλίσματα. –Κόβουν, διπλώνουν, συγκολλούν, συρράπτουν χαρτιά ή χαρτόνια σε αναπτύγματα τρισδιάστατων κατασκευών. –Αξιοποιούν ποικίλα υλικά, άχρηστα ή πρωτότυπα και ποικίλα μέσα. –Ανατρέχουν σε πηγές πληροφοριών για χρήση νέων μέσων και υλικών (π.χ. βιβλία Τέχνης, κατάλογοι, αφίσες, εργαστήρια Λαϊκής τέχνης, εργαστήρια καλλιτεχνών, εκθέσεις).

2ος Άξονας: "ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν με αυξάνουσα ικανότητα ορισμένα μορφικά στοιχεία και αρχές σύνθεσης σε έργα τους. • Διακρίνουν την ψευδαίσθηση ή την αίσθηση της υφής σε ένα έργο τέχνης. • Διακρίνουν τις σχέσεις μεγεθών και τις αναλογίες μέσα σ΄ ένα έργο τέχνης και να επιχειρούν αρμονικές αναλογίες σε έργα τους. • Διακρίνουν τη δομή και τη σύνθεση σ΄ ένα χαρακτηριστικό έργο. • Προσχεδιάζουν ποικίλες συνθετικές προτάσεις για ένα έργο τους. • Δίνουν την αίσθηση του όγκου σε επίπεδο έργο, αλλά και να διαμορφώνουν τον όγκο σε τρισδιάστατες μορφές. • Αποδίδουν την έννοια του χώρου σε δυσδιάστατα έργα και το χώρο σε τρισδιάστατα.	*Υφή* *Κλίμακες* *Αναλογίες- μεγέθη* *Δομή, σύνθεση* *Όγκος* *Χώρος* *Προοπτική δύο σημείων* *Σχεδιαστική* *Χρωματική* *Ατμοσφαιρική*	–Η διδασκαλία των μορφικών στοιχείων συμπληρώνεται με ασκήσεις κατανόησης και με κατάλληλα έργα τέχνης ως παραδείγματα. –Υποβάλλονται σε ασκήσεις υφής με πηχτό χρώμα. Περιγράφουν τα υλικά με απτική επαφή. –Εκφράζουν την ανθρώπινη κλίμακα με σμικρύνσεις και μεγεθύνσεις. –Χρησιμοποιούν τον κάνναβο. –Αποδεικνύουν τη διάκριση της δομής σε οργανική και γεωμετρική. –Αναφέρονται σε έννοιες και σε αρχές σύνθεσης π.χ. ενότητα, ποικιλία. –Ασκούνται στη σύνθεση και στα προσχέδια. –Αποδίδουν φέρουσα και πίπτουσα σκιά στα αντικείμενα, τονικές διαβαθμίσεις (κιαροσκούρο, σφουμάτο). –Εφαρμόζουν την αντίληψη του χώρου - χώρος πραγματικός, χώρος εικαστικός - και χρησιμοποιούν ποικίλους τρόπους αναπαράστασής του. –Ζωγραφίζουν με προοπτική δύο σημεία φυγής. –Επικαλύπτουν, σμικρύνουν και διαφοροποιούν χρωματικά την απόδοση ενός τοπίου χρησιμοποιώντας τέμπερες.

3ΟΣ Άξονας: "ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Εμπνέονται από ιστορικά και κοινωνικά θέματα και να δημιουργούν ατομικά ή ομαδικά έργα. • Αντλούν ιδέες από την	*Θέματα από:* –ιστορία –κοινωνία	Οι μαθητές: –Αντλούν υλικό από ιστορικά θέματα (17η Νοεμβρίου, 25η Μαρτίου κ.ά.), κοινωνικά θέματα (ανισότητες, διανθρώπινες σχέσεις, διαφυλικές σχέσεις, οικολογία κ.ά.).

ελληνική παράδοση, από εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς και από μοντέρνα έργα, να επιλέγουν στοιχεία και να τα ενσωματώνουν σε έργα τους. • Εξοικειώνονται με τους χώρους, τα εκθέματα και τη λειτουργία των μουσείων. • Αντιλαμβάνονται ότι η τέχνη χρησιμοποιεί σύμβολα. • Συνδυάζουν τις εικαστικές τέχνες με τα άλλα μαθήματα του σχολείου σε ποικίλα θέματα και εφαρμογές. • Έχουν δικές τους ιδέες, σκέψεις, απόψεις και εμπειρίες τις οποίες να εκφράζουν στα δικά τους εικαστικά έργα.	***Θέματα από:*** –ελληνική παράδοση –εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς ***Θέματα από επισκέψεις σε μουσεία*** ***Θέματα με συμβολισμούς - αλληγορίες*** ***Διαθεματική προσέγγιση με άλλα μαθήματα*** ***Ελεύθερα θέματα***	–Αντιγράφουν - μελετούν παραδοσιακά ή σύγχρονα θέματα και ενσωματώνουν στοιχεία, μοτίβα, υλικά από αυτά στα έργα τους. –Αντιγράφουν- μελετούν το αγγείο, το μικρογλυπτό ή το κόσμημα. –Μεταφέρουν αρχαία θέματα στη σύγχρονη εποχή. –Επεξηγούν σύμβολα και συμβολισμούς με κατάλληλα παραδείγματα από κώδικες (π.χ. σήματα τροχαίας) ή από έργα τέχνης (π.χ. το περιστέρι ως Άγιο Πνεύμα). Εκφράζουν το νόημα του συμβολισμού στην τέχνη. –Δημιουργούν κώδικα ή χρησιμοποιούν σύμβολα σε έργα τους. –Εφαρμόζουν τις εικαστικές γνώσεις τους σε σχολικές γιορτές, εικονογραφούν θέματα από άλλα μαθήματα (π.χ. από τη Γεωγραφία την τομή του εδάφους). –Επιλέγουν ευκαιριακά ελεύθερα το θέμα του έργου τους.

4ος Άξονας: "ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ"

Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**
Οι μαθητές είναι ικανοί να: • Δημιουργούν εικόνες νατουραλιστικά με αύξουσα ευχέρεια. • Φωτοσκιάζουν απλά. • Ζωγραφίζουν από παρατήρηση και από φαντασία με λίγες τονικές και χρωματικές αντιθέσεις. • Συνεργάζονται με τους άλλους για την παραγωγή ομαδικών έργων. • Αντιγράφουν μια απλή αγιογραφία. • Δημιουργούν μια	***Σχέδιο*** ***Ζωγραφική*** ***Αγιογραφία*** ***Ψηφιδωτό*** ***Πλαστική*** ***Κεραμική*** ***Ξυλογλυπτική*** ***Εξώφυλλα δίσκων***	Οι μαθητές: –Δημιουργούν έργα με ποικίλους τρόπους αναπαράστασης και με ποικίλες τεχνικές (ελεύθερα ή εκ του φυσικού σχέδια, προσχέδια και σημειώσεις, ομαδική τοιχογραφία, χρήση κάναβου, χρήση οργάνων και εκθέσεις έργων). –Αγιογραφούν εικόνες σε μικρό μέγεθος με την παραδοσιακή τεχνική. –Αντιγράφουν ένα απλό διακοσμητικό μοτίβο από παραδοσιακό βοτσαλωτό ή το πρόσωπο ενός αγίου από βυζαντινό ψηφιδωτό. –Δημιουργούν μορφές και απλά χρηστικά αντικείμενα με πηλό.

εικόνα με την τεχνική του ψηφιδωτού. • Πλάθουν περίοπτες φιγούρες με σωστές αναλογίες χωρίς λεπτομέρειες. • Σκαλίζουν σε μαλακό ξύλο απλά ανάγλυφα και να αντιλαμβάνονται τις ποικίλες δυνατότητες του ξύλου ως πλαστικού μέσου. • Σχεδιάζουν μια εμπορική εικόνα χρησιμοποιώντας μορφικά στοιχεία και αρχές της τέχνης.		–Δημιουργούν ρηχά εσώγλυφα σε μαλακό ξύλο με διακοσμητικό θέμα από την εκκλησιαστική ξυλογλυπτική. –Δημιουργούν εξώφυλλο δίσκου μουσικής ή CD.
• Εκφράζουν την άποψή τους για αισθητικές επεμβάσεις στο χώρο στον οποίο ζουν. • Συσχετίζουν τις εικαστικές τέχνες με το θέατρο. • Σχεδιάζουν τη μακέτα του σκηνικού ενός θεατρικού έργου ή ενός κοστουμιού ή μιας μάσκας της παράστασης.	***Διακόσμηση εσωτερικών χώρων*** ***Μακέτες σκηνικών***	–Επιλέγουν χρωματισμούς πάνω σε φωτοτυπία μιας εικόνας εσωτερικού χώρου (π.χ. παιδικό δωμάτιο ή καθιστικό). –Σχεδιάζουν και διακοσμούν βιβλιοθήκες. –Δίνουν αισθητικές λύσεις και παρεμβαίνουν με σχέδια ή μακέτες. –Δημιουργούν δισδιάστατη (από χαρτόκουτα) μακέτα σκηνικού, αφού μελετήσουν την περιγραφή του στην εισαγωγή θεατρικού κειμένου. –Σχεδιάζουν ή και κατασκευάζουν μάσκα. –Επιλέγουν θεατρικό σκηνικό σε σχέση με σχολικές γιορτές ή με άλλα μαθήματα.

5ος Άξονας: "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΕΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Προσδιορίζουν την ιστορική περίοδο, και τον τόπο δημιουργίας, καθώς και στοιχεία τεχνοτροπίας ενός χαρακτηριστικού έργου που τους είναι γνωστό. • Διακρίνουν σε ένα χαρακτηριστικό έργο τέχνης τις εμφανείς επιδράσεις που έχει δεχτεί. • Συγκρίνουν έργα διαφορετικών εποχών ή πολιτισμών. • Κατανοούν τη συνέχεια των εικαστικών τεχνών από εποχή σε εποχή. • Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης ως ελληνικής θρησκευτικής τέχνης • Αναγνωρίζουν λίγα έργα και το όνομα ορισμένων κορυφαίων καλλιτεχνών της ιταλικής Αναγέννησης. • Αναγνωρίζουν λίγα εξωευρωπαϊκά έργα τέχνης και να σέβονται την τέχνη κάθε πολιτισμού.	***Βυζαντινή τέχνη*** ***Αναγέννηση*** ***Εξωευρωπαϊκή τέχνη*** ***Προκολομβιανή*** ***Ιαπωνική*** ***Αναφορές στη Μοντέρνα και Σύγχρονη τέχνη*** ***Θεματική Ιστορία Τέχνης*** ***Τοπίο*** ***Ανθρώπινο σώμα*** ***Νεκρές φύσεις***	–Η διδασκαλία των εισαγωγικών στοιχείων της ιστορίας της Τέχνης γίνεται με έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία. –Οι μαθητές δανείζονται βιβλία ιστορίας Τέχνης από τη σχολική βιβλιοθήκη. –Σημειώνουν ιστορικά στοιχεία, κάνουν παρατηρήσεις - σκέψεις για περιόδους τέχνης, για έργα και για καλλιτέχνες. Εκθέτουν τις εντυπώσεις τους από μια επίσκεψη σε μουσείο ή σε πινακοθήκη. –Αναγνωρίζουν τις διάφορες επιδράσεις (κοινωνικές, θρησκευτικές, πολιτικές κ.ά.). –Δημιουργούν έργα με σύγχρονο θέμα ενσωματώνοντας στοιχεία από διαφορετικούς πολιτισμούς.
	·	–Μελετούν ιδιαίτερα τη Βυζαντινή θρησκευτική τέχνη στις εκκλησίες, στις τοιχογραφίες, στις εικόνες, στα ψηφιδωτά και στα σκεύη. –Συγκρίνουν και διακρίνουν μια σταυρόσχημη και μια βασιλική εκκλησία. –Περιγράφουν σύντομα έργα ζωγραφικής, γλυπτικής, αρχιτεκτονικής, έργα διάφορων πολιτισμών και εποχών, μοντέρνα και σύγχρονα καλλιτεχνικά έργα και αποδίδουν ταυτόχρονα τα κύρια γνωρίσματά τους. –Αποδίδουν το φυσικό και το δομημένο τοπίο σε διάφορες εποχές και τεχνοτροπίες. –Προσεγγίζουν την έκφραση της διαφορετικότητας στην παρουσίαση και στη χρήση του ανθρώπινου σώματος σε διάφορες εποχές ή τεχνοτροπίες. –Προσεγγίζουν το θέμα της νεκρής φύσης μέσα από διαφορετικά έργα.

6ος Άξονας: "ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΟΥ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Ο μαθητές να είναι ικανοί να: • **Χρησιμοποιούν με ευχέρεια στον προφορικό και στο γραπτό λόγο όλους τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές τους.**	***Ορολογία Τέχνης***	Οι μαθητές: –Σημειώνουν, μελετούν και χρησιμοποιούν την εικαστική ορολογία, τις απόψεις και τις ιδέες. Αναλύουν έργα από άλλες γνωστικές ενότητες (π.χ. Ιστορία Τέχνης, μορφικά στοιχεία κ.ά.)
• **Περιγράφουν με λεπτομέρειες αυτό που βλέπουν σε ένα έργο.** • **Προσδιορίζουν και χαρακτηρίζουν με επίθετα τα κύρια μορφικά στοιχεία του.** • **Σχολιάζουν απλά το περιεχόμενο, το νόημα ή το μήνυμα ενός χαρακτηριστικού έργου.** • **Εκφράζουν τη γνώμη τους για έργα και επιχειρηματολογούν για την ορθότητα τους.** • **Κατανοούν απλά κείμενα για την τέχνη** • **Κρίνουν το έργο τους προσδιορίζοντας τα θετικά στοιχεία και τις πιθανές αδυναμίες του.** • **Αποδέχονται την κριτική των άλλων για το έργο τους.** • **Συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη.** • **Διακρίνουν ορισμένα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν το έργο τέχνης.** • **Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα των τεχνών για τον άνθρωπο και την κοινωνία.**	***Ανάλυση έργου*** –περιγραφική –μορφολογική –περιεχομένου, νοήματος –προτιμήσεις, κρίσεις ***Κριτικά κείμενα*** ***Αξιολόγηση και αυτοαξιολόγηση*** ***Η σπουδαιότητα της τέχνης*** –Τέχνη και Θρησκεία –Τέχνη και Ηθική	–Αναλύουν μορφή και περιεχόμενο. ––Αναλύουν το έργο τέχνης επιλέγοντας την κατάλληλη από δοσμένες πολλαπλές απαντήσεις ή αξιολογικές κλίμακες. –Μελετούν αντιπροσωπευτικά, απλά, σύντομα και κατανοητά κείμενα, που σχολιάζουν έργα ή ζητήματα τέχνης και προέρχονται από καλλιτέχνες ή θεωρητικούς τέχνης. –Διδάσκονται στοιχειωδώς και συζητούν προγραμματισμένα ή αυθόρμητα αισθητικά θέματα, προβλήματα και χαρακτηριστικά της τέχνης. –Διακρίνουν τη θρησκευτική από την κοσμική τέχνη και τις εκφράσεις τους κατά εποχές μελετώντας αντίστοιχα έργα. –Συζητούν για την τέχνη και τις βασικές αισθητικές κατηγορίες: ωραίο, καλό, ηθικό θετικό. –Σχολιάζουν και κατακρίνουν τα τηλεοπτικά έργα βίας.

Απαιτούμενος Χρόνος

Ο εκπαιδευτικός σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος πρέπει να επιτυγχάνεται μια σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες

1. «Λαϊκή και θρησκευτική παράδοση και τέχνη»

Αναπαράσταση γεγονότων από τη ζωή του Χριστού, τη ζωή μεγάλων ιστορικών φυσιογνωμιών (φιλοσόφων, ποιητών κ.ά.) και το γενικότερο θρησκευτικό και λαϊκό βίο (θρησκευτικές γιορτές, ήθη και έθιμα). Η προσπάθεια αυτή εμπλουτίζεται από τη Λογοτεχνία, την Ιστορία, τα Θρησκευτικά, την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία.

2. «Ελληνική Γλώσσα και Εικαστικά»

Η ελληνική γλώσσα και η λογοτεχνία έχουν πολλά κοινά θέματα με τα Εικαστικά από περιόδους, όπως η Επτανησιακή Σχολή, η γενιά του '30 κ.ά. Στα θέματα αυτά μπορεί να προσφέρει και το δικό της περιεχόμενο η Οικιακή Οικονομία, ιδιαίτερα με το κεφάλαιο για την ελληνική λαϊκή τέχνη.

Γ΄ τάξη Γυμνασίου

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Επιδιώκεται ο μαθητής:

- Να μεθοδεύει δημιουργικές έρευνες, για να μορφοποιήσει τις ιδέες του.
- Να χρησιμοποιεί ποικιλία τεχνικών.
- Να εκφράζει ιδέες και συναισθήματα σε ποικίλες μορφές εικαστικών τεχνών.
- Να συζητά για την αισθητική διάσταση των εικαστικών τεχνών.
- Να αναπτύσσει σειρές από έργα με κοινό θέμα και προβληματισμό.
- Να συγκρίνει έργα διαφορετικών τεχνοτροπιών.
- Να κατανοεί το ιστορικό περιεχόμενο των έργων.
- Να χρησιμοποιεί ειδική ορολογία για έργα δύο και τριών διαστάσεων.
- Να επιχειρηματολογεί σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη.

• Να εκθέτει τα έργα του και να οργανώνει εκθέσεις.

• Να έχει εμπειρία από έργα διαφορετικών πολιτισμών και να διακρίνει στοιχεία τους.

• Να κατανοεί τις κοινωνικές και τις πολιτιστικές επιδράσεις που έχει δεχτεί ένα έργο τέχνης και τους τρόπους με τους οποίους τις απεικονίζει.

• Να κατανοεί τη διαφορά των Καλών Τεχνών από τα προϊόντα των εφαρμοσμένων τεχνών.

• Να χρησιμοποιεί και να αναλύει τα εμπορικά προϊόντα, το λαϊκό πολιτισμό, την τεχνολογία των ΜΜΕ και τις διάφορες εικόνες και να παίρνει ιδέες από όλα αυτά.

• Να αναλύει, να ερμηνεύει και να αξιολογεί μορφολογικά και νοηματικά διάφορα έργα χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία.

• Να κατανοεί τη σύνδεση όλων των Καλών Τεχνών με το περιεχόμενο των άλλων γνωστικών αντικειμένων.

• Να καταλαβαίνει τις τεχνικές και τις μεθόδους στις κυριότερες εικαστικές τέχνες.

• Να αναγνωρίζει την αξία της Τέχνης ως σημαντικής και απαραίτητης ανθρώπινης εμπειρίας.

• Να κάνει την τέχνη αδιάσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής του.

• Να κατανοεί ότι η γνώση της Τέχνης χαρακτηρίζει τα καλλιεργημένα άτομα.

• Να εξοικειωθεί με τα μουσεία και τις πινακοθήκες.

• Να διερευνά τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1ος Άξονας: "ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΤΑ ΜΕΣΑ - ΤΕΧΝΙΚΕΣ"		
Στόχοι	**Ενότητες περιεχομένων**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες**
Ο μαθητές να είναι ικανοί να:		Οι μαθητές: –Επιλέγουν και μαθαίνουν τα υλικά, τα μέσα και τις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν για τις προτεινόμενες στον τέταρτο άξονα μορφές των εικαστικών τεχνών. –Οργανώνουν εργαστήριο και ενημερώνονται για ποικίλα υλικά σχεδίου και ζωγραφικής, για να έχουν την πρωτοβουλία της τελικής επιλογής.
• Σχεδιάζουν και να ζωγραφίζουν με αυξάνουσα ικανότητα και ευαισθησία. • Χρησιμοποιούν τρεις τουλάχιστον διαφορετικές τεχνικές και να αποδίδουν απλές χρωματικές ποιότητες με τόνους και με αποχρώσεις. • Χρησιμοποιούν με ευχέρεια όλα τα απαραίτητα γεωμετρικά όργανα. • Χρησιμοποιούν το χαρτί ως χρωματική επιφάνεια και ως κατασκευαστικό μέσο. • Χρησιμοποιούν σύγχρονα μέσα παραγωγής εικόνας. • Πειραματίζονται με νέα υλικά και μέσα. • Οργανώνουν την πορεία των έργων τους. • Επιλέγουν το κατάλληλο υλικό για τη μορφοποίηση της ιδέας τους και χρησιμοποιούν με ευχέρεια τα κατάλληλα εργαλεία.	*Υλικά σχεδίου και ζωγραφικής* *Γεωμετρικά όργανα* *Χαρτόνια, χαρτιά διάφορα* *Φωτογραφική μηχανή* - *Βίντεο* - *Η/Υπολογιστής* *Πειραματισμοί* *Οργάνωση, μέθοδος* *Ποικίλα υλικά και εργαλεία*	–Χρησιμοποιούν κατάλληλα γεωμετρικά όργανα ανάλογα με το προτεινόμενο θέμα, χαρτόνια και χαρτιά για σχέδια, μακέτες και κατασκευές. –Εκπαιδεύονται στη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας, στην παραγωγή εικόνας με διάφορους τρόπους, στη χρήση λογισμικού για σχέδιο και ζωγραφική. –Χρησιμοποιούν και διαμορφώνουν ποικίλα και πρωτότυπα υλικά και μέσα (π.χ. σύρμα, ξύλο, γύψο, φύλλο χαλκού, φύλλο αλουμινίου, χάντρες, κόλλες, πλαστικά, άχρηστα υλικά). –Εφαρμόζουν διάφορες τεχνικές.
• Ερευνούν διάφορες πηγές και να επιλέγουν τεχνικές, τις οποίες να δοκιμάζουν σε έργα τους.	*Πηγές*	

2ος Άξονας: "ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ"		
Ο μαθητές να είναι ικανοί να: • Μορφοποιούν τα έργα τους χρησιμοποιώντας ποικίλα μορφικά στοιχεία. • Επιχειρούν τον προσδιορισμό του φωτός των έργων τους και τη φωτοσκίαση με λίγους τόνους. • Διακρίνουν τη δομή και τη σύνθεση σ΄ ένα έργο τέχνης. • Προσέχουν τη σύνθεση του έργου τους. • Χρησιμοποιούν στα έργα τους μορφικά στοιχεία με τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνουν την ψευδαίσθηση της κίνησης, της έντασης, της δυναμικής. • Προσθέτουν το στοιχείο της πραγματικής κίνησης σε εικαστικά έργα. • Αποδίδουν ευκρινώς τον όγκο, το χώρο και το βάθος με ποικίλους τρόπους.	*Φως* *Φωτοσκιάσεις* *Σύνθεση - δομή* *- κίνηση* *- δυναμική* *- ένταση* *Όγκος* *Χώρος* *Βάθος*	–Οι μαθητές: –Ενημερώνονται συμπληρωματικά για τα μορφικά στοιχεία με κατάλληλα παραδείγματα από έργα τέχνης, με ασκήσεις και με εφαρμογή σε έργα των μαθητών. –Δημιουργούν έργα με διαφορετικούς φωτισμούς. –Χρησιμοποιούν θερμά – ψυχρά χρώματα στις σκιές. –Οργανώνουν την εικόνα. –Διδάσκονται και εφαρμόζουν στοιχεία σύνθεσης (π.χ. ισορροπία χρώματος, σχήματος, φωτός, υφής). –Επιχειρούν μεταφορά εννοιών του φυσικού κόσμου (δυνάμεις, βάρη, μεταβολές, δράσεις, διευθύνσεις) σε εικαστικό έργο. –Αποδίδουν την πραγματική κίνηση σε μομπίλ, σε κατασκευές ή σε βίντεο. –Αναλαμβάνουν ασκήσεις και έργα με έμφαση στον όγκο, στο χώρο, στο βάθος. –Γνωρίζουν για πρώτη φορά τα μορφικά στοιχεία (πλάνο, χρόνος, (διάρκεια) μοντάζ, ήχος, οπτική γωνία, κίνηση μηχανής, κίνηση εικόνας).
• Κατανοούν ορισμένα χαρακτηριστικά μορφικά στοιχεία της φωτογραφικής και της κινηματογραφικής γλώσσας.	*Αναφορά σε λίγα μορφικά στοιχεία της φωτογραφίας, του βίντεο, του κινηματογράφου*	

–3ος Άξονας: "ΘΕΜΑ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ - ΝΟΗΜΑ"

Ο μαθητές να είναι ικανοί να: • Αντλούν ιδέες από ποικίλα ερεθίσματα. • Προσδίδουν στο έργο τους περιεχόμενο και νόημα. • Μεταδίδουν ένα μήνυμα μέσα από το έργο τους. • Αντιλαμβάνονται ότι η δημιουργία ενός εντύπου μπορεί να έχει αισθητική διάσταση. • Σχολιάζουν και να προτείνουν ορισμένους τρόπους ένδυσης. • Εμπνέονται από τις εκφραστικές και τις επικοινωνιακές δυνατότητες των σύγχρονων μέσων και να βρίσκουν κατάλληλα θέματα για να τα αποδώσουν με τη χρήση τους. • Αντλούν ιδέες από τη μοντέρνα τέχνη και να δημιουργούν έργα με συγκεκριμένη τεχνοτροπία. • Επιλέγουν οι ίδιοι το θέμα τους.	*Θέματα από:* ***Συνθέσεις αντικειμένων, τοπία, φωτογραφίες, γεγονότα, αθλητισμό, αυτοκίνητα*** ***Θέματα από γραφιστική*** ***Θέματα από μόδα*** ***Θέματα κατάλληλα για φωτογραφίες, βίντεο ή Η/Υ*** ***Θέματα:*** ***ρομαντικά*** ***ιμπρεσιονιστικά*** ***υπερρεαλιστικά*** ***ανεικονικά*** ***ελεύθερα θέματα***	Οι μαθητές: –Ακολουθούν τη δημιουργική πορεία στο έργο τους. Δηλαδή εκφράζονται στα εξής εξελικτικά στάδια: 1. Συλλαμβάνουν την ιδέα 2. Ερευνούν το ίδιο θέμα σε έργα καλλιτεχνών 3. Επιλέγουν το μέσο και 4. Πραγματοποιούν –Δημιουργούν σειρά έργων με το ίδιο αντικείμενο. –Ασχολούνται με τη γραφιστική (γράμματα και αριθμούς, στήσιμο σελίδας, εξώφυλλα, αφίσες εμπορικές ή πολιτιστικές κ.ά.). –Σχεδιάζουν το σκαρίφημα ενός πρωτότυπου ενδύματος ή υποδήματος. –Μελετούν και αξιοποιούν εικαστικά επίκαιρα θέματα από ρεπορτάζ, στιγμιότυπα, διηγήσεις, απλά σενάρια κ.ά. –Μελετούν μοντέρνα έργα, κατανοούν τα ιδιαίτερα στοιχείων που προσδιορίζουν την τεχνοτροπία (ύφος) τους και τα μεταφέρουν σε έργα τους.

4ος Άξονας: "ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Ο μαθητές να είναι ικανοί να: • Δημιουργούν εικόνες με αύξουσα ευχέρεια. • Σχεδιάζουν εκ του φυσικού μια σύνθεση αντικειμένου με πιστότητα. • Προσχεδιάζουν, να υλοποιούν, να βελτιώνουν, ύστερα από συζητήσεις και να εκθέτουν ένα έργο τους. • Ζωγραφίζουν επιλέγοντας από διάφορες τεχνικές την καταλληλότερη για την ιδέα τους. • Χρησιμοποιούν μια εικόνα, για να προβάλουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα. • Κατανοούν τις διαφορές και τις ομοιότητες των Καλών και των Εφαρμοσμένων Τεχνών. • Προτείνουν ενδυματολογικές ιδέες. • Δημιουργούν μικροσυνθέσεις από διάφορα υλικά οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κόσμημα. • Δημιουργούν τέχνη χρησιμοποιώντας σύγχρονα μέσα παραγωγής εικόνας.	***Σχέδιο*** ***Ζωγραφική*** ***Σχέδιο γραφιστικής*** ***Αφίσες*** ***Βιομηχανικό σχέδιο (ντιζάιν)*** ***Σχέδιο μόδας*** ***Κόσμημα*** ***Φωτογραφία*** ***- βίντεο*** ***- ψηφιακή εικόνα*** ***Πολυμέσα*** ***Ασαμπλάζ*** ***Παρεμβάσεις στο χώρο***	Οι μαθητές: –Δημιουργούν έργα δύο και τριών διαστάσεων και έργα με κίνηση. –Δημιουργούν έργα ποικίλων μορφών και τεχνικών. –Χρησιμοποιούν προσχέδια και σημειώσεις. –Εκθέτουν τα έργα τους. –Οργανώνουν και επιμελούνται έντυπα. –Δημιουργούν εικονογραφημένο βιβλίο με ομαδική εργασία. –Δημιουργούν αφίσα με πολιτιστικό ή με εμπορικό μήνυμα. –Συνδυάζουν εικόνα και γράμματα με αισθητικό αποτέλεσμα. –Σχεδιάζουν προτάσεις για την αισθητική βελτίωση απλών εμπορικών προϊόντων (π.χ. επέμβαση στη φωτοτυπία της εικόνας μιας καρέκλας). –Επιχειρούν το σκαρίφημα ενός πρωτότυπου ενδύματος ή υποδήματος (π.χ. μια αποκριάτικη στολή).

• Δημιουργούν αισθητικές μορφές στο χώρο συνδυάζοντας και συναρμολογώντας άχρηστα αντικείμενα. • Παρεμβαίνουν αισθητικά στο χώρο του σχολείου ή της γειτονιάς.		–Σχεδιάζουν ή κατασκευάζουν παραδοσιακό ή μοντέρνο κόσμημα. –Συνδυάζουν φωτογραφίες, φωτοτυπίες, ψηφιακές εικόνες, προβολές, κ.ά. σε ενιαίο αισθητικό αποτέλεσμα. –Δημιουργούν τοιχογραφίες, ανάγλυφα, κατασκευές ή συναρμογές μεγάλου μεγέθους, διακοσμήσεις, δεντροφυτεύσεις.

5ος Άξονας: "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΕΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: • Προσδιορίζουν χρονικά, ιστορικά, γεωγραφικά και από άποψη τεχνοτροπίας τα έργα τέχνης. • Διακρίνουν σε ένα έργο τέχνης θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές και διαπολιτιστικές επιδράσεις και κλιματολογικές επιρροές. • Κάνουν συγκρίσεις αντιπαραθέτοντας έργα διαφορετικών εποχών και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές. • Κατανοούν τη συνέχεια των εικαστικών Τεχνών. • Γνωρίζουν ονόματα και αντιπροσωπευτικά έργα καλλιτεχνών του 19ου και 20ου αιώνα, τα βασικά χαρακτηριστικά τεχνοτροπιών και εκδηλώσεων της μοντέρνας τέχνης. • Εμβαθύνουν, να ενοποιούν και να συγκρίνουν διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο θέμα.	*18ος - 19ος αιώνας* *Μπαρόκ* *Νεοκλασικισμός* *Ρομαντισμός* *Ιμπρεσιονισμός* *20ός αιώνας(έως το 1930)* *Κυβισμός* *Σουρεαλισμός* *εξπρεσιονισμός* *Αναφορές στη σύγχρονη Τέχνη* *Θεματική Ιστορία Τέχνης* *Το περιβάλλον* *Τα ανεικονικά έργα*	Οι μαθητές: –Μαθαίνουν τα μορφολογικά στοιχεία του έργου τέχνης. –Χρησιμοποιούν ως πηγές βιβλία ιστορίας Τέχνης, άρθρα, καταλόγους εκθέσεων. –Συνδέουν τα έργα με μεγάλα ιστορικά γεγονότα, τα οποία καθόρισαν την τεχνοτροπία ή τη θεματολογία. –Επιμένουν στην τέχνη του 20ού αιώνα και σε έργα ορισμένων κορυφαίων καλλιτεχνών. –Αναφέρονται σύντομα σε έργα γλυπτικής, ζωγραφικής και αρχιτεκτονικής, σε σύγχρονα έργα για την κατανόηση της συνέχειας του μοντέρνου προβληματισμού. –Αναφορές στην ελληνική τέχνη της αντίστοιχης περιόδου (σχολή Μονάχου κ.ά.). –Γράφουν ένα σύντομο άρθρο για ένα έργο, ένα καλλιτέχνη, μια τεχνοτροπία ή μια περίοδο τέχνης. –Αναφέρονται στην έννοια του εικαστικού χώρου (π.χ. στη ζωγραφική, στη γλυπτική, στην αρχιτεκτονική). –Μελετούν χαρακτηριστικά παραδειγματικά ανεικονικών έργων από τα πρωτόγονα μέχρι τον αφηρημένο εξπρεσιονισμό και τις κατασκευές.

6ος Άξονας: "ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ, ΘΕΩΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΟΥ"

Στόχοι	Ενότητες περιεχομένων	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Ο μαθητές να είναι ικανοί να: • Χρησιμοποιούν με ευχέρεια στον προφορικό και στο γραπτό λόγο όλους τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές τους, να γνωρίζουν τη σημασία τους. • Περιγράφουν με λεπτομέρειες ένα έργο, να προσδιορίζουν με χαρακτηρισμούς και με επίθετα τα μορφικά στοιχεία του. • Κατανοούν και να σχολιάζουν το περιεχόμενο, το νόημα, το μήνυμα ενός έργου και να το ερμηνεύουν. • Κατανοούν και να σχολιάζουν απλά κείμενα για την τέχνη. • Κρίνουν τα έργα τους, τα έργα των συμμαθητών τους και έργα τέχνης επιχειρηματολογώντας. • Συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη, έχουν απόψεις και τις υποστηρίζουν. • Εξηγούν πώς το ίδιο θέμα αποδίδεται με διαφορετικά μέσα στις διάφορες τέχνες. • Εξηγούν απλά τον επικοινωνιακό χαρακτήρα του έργου τέχνης. • Εξηγούν απλά τη σχέση της τέχνης με διάφορες εκδηλώσεις του ανθρώπου.	*Ορολογία τέχνης* *Ανάλυση και ερμηνεία έργου τέχνης* - *επιδράσεις* - *συγκρίσεις* *Κριτική-αξιολόγηση* *Αισθητικές αξίες και ποιότητες* *Ομοιότητες και διαφορές των Καλών Τεχνών* *Σχέση δημιουργού, έργου και θεατή* *Σχέση τέχνης και καθημερινής ζωής* *Σχέση τέχνης και ιδεολογίας*	–Καταγράφουν σύντομες σημειώσεις. –Αναλύουν έργα που σχετίζονται με τις υπόλοιπες ενότητες. –Προβαίνουν σε συστηματική ανάλυση έργου. –Παρουσιάζουν σύντομη γραπτή ερμηνεία μετά από ανάλυση ενός έργου στη τάξη. –Συγκρίνουν έργα του ίδιου καλλιτέχνη ή του ιδίου ύφους ή της ιδίας ή άλλης εποχής. –Αξιοποιούν κείμενα τέχνης, κατανοητές κριτικές, άρθρα, παρουσιάσεις έργων ή εκθέσεων σε εφημερίδες, περιοδικά, καταλόγους. –Περιγράφουν τις εντυπώσεις τους από την επίσκεψή τους σε έκθεση έργων τέχνης σε σύντομο άρθρο. – Διδάσκονται στοιχειωδώς την αισθητική, τις αισθητικές αξίες, τη σχέση της αισθητικής με άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες. Ορίζουν τις αισθητικές αξίες (ωραίο, υψηλό) με παραδείγματα από το χώρο της τέχνης και τη φύση. –Επικοινωνούν ως κοινό και δημιουργός μέσα από το έργο τέχνης και την αισθητική εμπειρία –Αναδεικνύουν το ρόλο της τέχνης στη ζωή μέσα από το τραγούδι, το χορό, τον κινηματογράφο και την ποίηση. –Ανακαλύπτουν την ιδεολογία που εκφράζεται μέσα από το έργο τέχνης.

Απαιτούμενος Χρόνος

Ο εκπαιδευτικός σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος θα πρέπει να υπάρχει τελικώς μια σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες

1. «Λογοτεχνία, Μουσική και Εικαστικά»

Η λογοτεχνία ελληνική και ευρωπαϊκή έχει κοινά θέματα με τα Εικαστικά και τη Μουσική. Η μουσική αξιοποίηση πολλών λογοτεχνικών έργων διευρύνει για μαθητές και εκπαιδευτικούς το πλαίσιο των εικαστικών αναφορών και στοχασμών τους.

(Λογοτεχνία, Νεοελληνική Γλώσσα, Μουσική)

2. «Επαγγέλματα σχετικά με τα εικαστικά»

Αναζήτηση και επεξεργασία πληροφοριών που σχετίζονται με τις συνθήκες εργασίας, σπουδών και κατάρτισης, μελέτη της πορείας των επαγγελμάτων διαχρονικά (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Νεοελληνική Γλώσσα, Πληροφορική)

3. «Τα κοινωνικά προβλήματα μέσα από τα Εικαστικά»

Απόδοση κοινωνικών θεμάτων και προβλημάτων (ναρκωτικά, αλκοόλ) με άξονες το χώρο και το χρόνο μέσα από τα εικαστικά. (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Νεοελληνική Γλώσσα, Ιστορία, Θρησκευτικά)

Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις (για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου)

Τα «Εικαστικά» είναι ένα πολύπλευρο και πολυδιάστατο μάθημα, που απαιτεί δραστήριο και δημιουργικό εκπαιδευτικό, αλλά και μαθητές με τα ίδια χαρακτηριστικά.

Ο εκπαιδευτικός Τέχνης οφείλει να προγραμματίζει τις ετήσιες δραστηριότητες εντός και εκτός της τάξης, να προγραμματίζει εγκαίρως τις ενότητες μαθημάτων με

κοινό θέμα, και να προετοιμάζει κάθε μάθημα. Επίσης, θα πρέπει να έχει υπόψη του τα Προγράμματα Σπουδών των προηγούμενων και των επόμενων τάξεων, ώστε να υπάρχει συνέχεια και οργανική ενότητα από χρονιά σε χρονιά στη διδασκαλία του.

Η χρήση βιβλίου μαθητή και ποικίλων άλλων διδακτικών και εποπτικών υλικών σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να καταστήσει το μάθημα των Εικαστικών βιβλιοκεντρικό. Η οργάνωση του εργαστηρίου, με τα απαραίτητα σε κάθε διδακτική ώρα υλικά για τον εκπαιδευτικό και για τα παιδιά, και παράλληλα και η οργάνωση παράλληλων δραστηριοτήτων συμβάλλουν στην ολοκλήρωση του μαθήματος.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να μεριμνά για τον εξοπλισμό του εργαστηρίου και για τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης τέχνης και να ανανεώνει το διδακτικό και το εποπτικό υλικό.

Επίσης, πρέπει να συνδέει ποικιλοτρόπως το σχολικό εργαστήριο με επαγγελματικά εργαστήρια Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, όπως με εργαστήρια κεραμικής, υφαντικής, αργυροχοϊας, ξυλογλυπτικής, με βιοτεχνίες και με βιομηχανίες ρούχων, επίπλων, χρηστικών αντικειμένων και άλλα, και να οργανώνει επισκέψεις, διαλέξεις, εργασίες και έρευνες σχετικά με το μάθημά του.

Ακόμα, θα πρέπει να αξιοποιεί τις καθημερινές δημιουργίες έργων από τα παιδιά με τη διοργάνωση εκθέσεων και να επιβραβεύει τις προσπάθειες τους, ανατροφοδοτώντας θετικά τη δημιουργική διαδικασία.

Ο περιορισμένος από το ωρολόγιο πρόγραμμα χρόνος του μαθήματος οδηγεί στην επιλογή ορισμένων θεμάτων από το πρόγραμμα σπουδών, στα οποία ο καθηγητής θα εμβαθύνει ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και το προσωπικό πρόγραμμά του, ενώ άλλα θα τα διδάξει χωρίς να επεκταθεί ιδιαίτερα.

Μικρό μέρος του Προγράμματος Σπουδών μπορεί να παραλειφθεί εντελώς και να αντικατασταθεί με καλλιτεχνικά θέματα τοπικού ή άλλου χαρακτήρα.

Μία ή δύο ώρες εργασίας στο σπίτι και γενικά εκτός σχολείου την εβδομάδα από τους μαθητές θα αυξήσει την έκταση, την ποιότητα και την ποσότητα των αποτελεσμάτων.

Η θεωρητική διδασκαλία και ενασχόληση δε θα πρέπει να έχει γνωσιολογικό χαρακτήρα, αλλά να ενισχύει την κατανόηση θεμάτων τέχνης και να ολοκληρώνει τη δημιουργική πράξη .

«Η διαθεματική προσέγγιση στο επίπεδο Προγράμματος Σπουδών σημαίνει οριζόντια σύνδεση και οργάνωση. Έτσι που η επεξεργασία θεμάτων ή εννοιών που ανήκουν σε διαφορετικούς τομείς να γίνεται με τρόπο που να προσδιορίζονται οι σχέσεις και να αναδεικνύονται τα σημεία τομής τους»

Στο πλαίσιο της διαθεματικότητας κάθε μάθημα του σχολείου που χρειάζεται την Εικόνα (φωτογραφία, σκίτσο, σχέδια κτλ) μπορεί να συνεργαστεί με το μάθημα των «Εικαστικών» (Καλλιτεχνικών).

Η Τέχνη από τη δική της πλευρά μπορεί να ενταχθεί με πολλούς τρόπους στις δραστηριότητες των άλλων μαθημάτων. Το μάθημα των Καλλιτεχνικών μπορεί να αντλήσει ιδέες, θέματα και περιεχόμενο για δημιουργία έργων τέχνης, εργασιών ή projects (σχέδιο εργασίας με βιωματικήεπικοινωνιακή διδασκαλία, ομαδοσυνεργατικό και μαθητοκεντρικό) από όλα τα μαθήματα του σχολείου.

Για παράδειγμα: Με τα «Θρησκευτικά»:

- πρακτική: Βυζαντινή τέχνη, Εκκλησιαστική τέχνη, αγιογραφία, τέμπλα, ξυλογλυπτική, Ευαγγελιοκαλύμματα, Ιερή τέχνη άλλων λαών κτλ.
- θεωρία: Ηθική, καλό, ωραίο, ιδεολογία, θρησκευτικότητα, Ιστορία θρησκείας, θρησκευτική τέχνη, κοσμική τέχνη κτλ.

Ορισμένοι από τους μαθητές μπορεί να ενδιαφερθούν για συνθετικές εργασίες, τις οποίες είτε προτείνει ο καθηγητής είτε προτείνουν οι ίδιοι. Αυτοί οι μαθητές ακολουθούν σε γενικές γραμμές το κοινό με τους άλλους Πρόγραμμα Σπουδών και εμβαθύνουν περισσότερο στο θέμα που τους ενδιαφέρει. Προτρέπουμε τα παιδιά να συζητούν και επιλέγουν θέματα για συνθετικές εργασίες (projects). Τα παιδιά, αφού επιλέξουν το θέμα και διατυπώσουν τις ιδέες τους, διαμορφώνουν ένα γενικό σχέδιο εργασίας, χωρίζονται σε ομάδες, αναζητούν, συλλέγουν και αξιοποιούν απλές πληροφορίες και υλικό, υλοποιούν το πρόγραμμά τους, συζητούν και προσαρμόζουν αναλόγως την πορεία τους και ολοκληρώνουν αξιολογώντας το τελικό αποτέλεσμα. Ο διδάσκων βοηθά και συμβουλεύει όπου είναι απαραίτητο.

Γενικά η Τέχνη είναι πρόσφορο μέσο διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. Ειδικότερα όμως, η διαθεματικότητα ως επεξεργασία κοινών θεμάτων διδασκαλίας και μάθησης, των Εικαστικών με άλλα αντικείμενα του σχολείου, περιλαμβάνεται οπωσδήποτε στον ετήσιο προγραμματισμό του μαθήματος των Εικαστικών σε μια έκταση 10% περίπου του ετήσιου Προγράμματος Σπουδών. Οι μαθητές οργανώνουν τις διαθεματικές εργασίες τους με τη βοήθεια του διδάσκοντος ή και των άλλων διδασκόντων που εμπλέκονται στο υπό επεξεργασία διαθεματικό αντικείμενο.

Η διαθεματικότητα μπορεί να συμπεριλάβει δύο ή περισσότερα γνωστικά αντικείμενα Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν αυτά τα γνωστικά αντικείμενα είναι καλό να συνεργάζονται όταν πρόκειται για συνθετότερη επεξεργασία διαθεματικών θεμάτων.

Η έκταση και η ποικιλία της προσφερόμενης διδακτέας ύλης και της διαθεματικότητας στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών (Π. Σ.) είναι μεγάλη για ένα μονόωρο μάθημα. Ο εκπαιδευτικός επιλέγει, από την παρούσα ύλη και με κριτήριο το εφικτό, τα προς επεξεργασία θέματα τα οποία στα πλαίσια του Π.Σ., μπορούν να ποικίλουν από τάξη σε τάξη, από χρονιά σε χρονιά και από σχολείο σε σχολείο.

- Σε κάθε ενότητα μαθημάτων, και όχι απαραίτητα σε μία διδακτική ώρα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσεγγίζει το θέμα της ενότητας από πολλές πλευρές, ιστορική, αισθητική, θεωρητική, πρακτική και τα λοιπά, ώστε να επιτυγχάνεται σφαιρικότητα και ισορροπία.
- Το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών δεν προτείνει στενά καθορισμένη ύλη χωρισμένη σε ωριαία μαθήματα. Προσφέρει άξονες περιεχομένων που συνδυάζει κατά την κρίση του ο εκπαιδευτικός. Οι άξονες είναι ταξινομημένοι ενδεικτικά από το γενικό στο ειδικό και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο. Αυτοί όμως δε διδάσκονται ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο. Σε κάθε θέμα διδασκαλίας διαπλέκονται πολλά στοιχεία από τα περιεχόμενα και τους στόχους άλλων αξόνων, πράγμα που επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να διδάξει τους άξονες με τη σειρά που εκείνος επιλέγει.

• Σε κάθε ωριαίο μάθημα η διδασκαλία πρέπει να είναι τόση, ώστε να αφήνει μεγάλο χρονικό περιθώριο στα παιδιά για δραστηριότητες, για επεμβάσεις και για συζητήσεις επίσης για σχόλια, για οδηγίες, για κρίσεις έργων και εργασιών, καθώς και για την παρακολούθηση της πορείας των μαθητών και για τον προγραμματισμό των επόμενων μαθημάτων.

• Η διδασκαλία, που είναι συνήθως ομαδική, θα πρέπει συχνά να εξατομικεύεται, για να ενισχύει τους αδύνατους, αλλά και να καθοδηγεί και να συμβουλεύει τους τυχόν ταλαντούχους.

• Η ύπαρξη βιβλιοθήκης τέχνης και άλλων δημιουργικών γωνιών εργαστηρίων μέσα στην αίθουσα επιτρέπουν σε ομάδες παιδιών να εργάζονται ταυτόχρονα με την υπόλοιπη τάξη.

• Η διδασκαλία πρέπει να βασίζεται στις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών αλλά και στις πιθανώς λαθεμένες αντιλήψεις τους για θέματα Τέχνης να παίρνει αφορμή από τη διδασκαλία άλλων μαθημάτων, από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, από σχέσεις, από γεγονότα, από συγκρούσεις, και γενικά από την Τέχνη και τη ζωή εντός και εκτός σχολείου.

• Οι σχολικές γιορτές θα πρέπει να γίνουν αφορμή ομαδικής πολύπλευρης καλλιτεχνικής συνεργασίας, πρωτότυπων εκδηλώσεων, υπεύθυνης προετοιμασίας και κυρίως καλαίσθητου αποτελέσματος.

• Παρά το γεγονός ότι το μάθημα έχει έναν ελεύθερο χαρακτήρα, που αφήνει περιθώριο στο τυχαίο και στο αυθόρμητο, πρέπει να κτίζεται σε μία επιστημονικά προγραμματισμένη διδακτική και μαθησιακή πορεία, για να έχουμε τα καλύτερα αποτελέσματα με το μικρότερο κόπο.

• Κάθε καλλιτέχνης εκπαιδευτικός, όποια εικαστική ειδίκευση και να έχει, θα πρέπει να διδάσκει επιμορφούμενος όλες τις μορφές των Εικαστικών Τεχνών που προβλέπονται από το Πρόγραμμα Σπουδών.

Αξιολόγηση

• Η αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή είναι αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας και πρέπει να αποτελεί για το μαθητή νέα αφετηρία και ενθάρρυνση. Αξιολογούμε συνεκτιμώντας όλα τα χαρακτηριστικά του μαθητή και τη δράση του.

Ειδικότερα αξιολογούμε:

• Τα έργα του (προσχέδια, σημειώσεις, έργα δύο και τριών διαστάσεων) σε καθημερινή βάση αλλά και ως σύνολο.

• Τη συμμετοχή, το ενδιαφέρον, την προσπάθεια, τις πρωτοβουλίες του.

• Το βαθμό απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων και γενικότερα την προσληπτική του ικανότητα.

• Τις εργασίες, τις συνθετικές εργασίες, τις έρευνες, τις δραστηριότητές του.

• Τα αποτελέσματα της επίδοσης του στα διαγωνίσματα ή στα τεστ.

• Έχουμε υπόψη μας ότι το μάθημα διδάσκει την Τέχνη τόσο πρακτικά όσο και θεωρητικά και αξιολογούμε την απόδοση του μαθητή και στις δύο αυτές παραμέτρους.

Αξιολογούμε επιλέγοντας ορισμένες από τις παρακάτω πρόσφορες μεθόδους, όπως συζητήσεις, σχόλια, κριτική, ερωτηματολόγια, ολιγόλεπτα γραπτά ή προφορικά τεστ, διαγώνισμα με δημιουργία έργου και ανάλυση έργων τέχνης, ώστε να έχουμε αξιολόγηση έγκυρη και αντικειμενική.

Ενθαρρύνουμε την αυτοαξιολόγηση των παιδιών ως μέρος της δημιουργικής τους πορείας.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει ακόμη να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των μεθόδων διδασκαλίας του, την επίτευξη των στόχων του, την καταλληλότητα των διδακτικών και των εποπτικών υλικών και την εφαρμογή των Προγραμμάτων Σπουδών.

Εργαστήρια εικαστικών για το Γυμνάσιο.

Το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής πρέπει να γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο με κατάλληλη υποδομή για τη χρήση ποικίλων υλικών, αποθηκευτικό χώρο, βιβλιοθήκη, δυνατότητα προβολών, συσκότισης και πρόσβασης σε συστήματα πληροφορικής.

Περιγραφή εργαστηρίου

Το εργαστήριο Εικαστικών πρέπει να έχει ως ελάχιστες προϋποθέσεις:

• Ευρυχωρία, καλό φωτισμό, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου.

• Ράφια, ντουλάπια και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο για τη φύλαξη έργων, υλικών και εργαλείων.

• Τα απαραίτητα μέσα, για να εξυπηρετούνται οι πολλαπλές ανάγκες εργασίας των παιδιών, όπως μεγάλα τραπέζια για εργασία ατομική ή κατά ομάδες, καβαλέτα, επίπεδες επιφάνειες έκθεσης έργων.

• Δυνατότητες προβολής (προβολέα σλάιντς, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης και άλλα) τηλεόραση, βίντεο και μαγνητόφωνο.

• Υλικά και εργαλεία ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.

• Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.

• Πλήρη ειδικό εξοπλισμό για διάφορα είδη εικαστικών τεχνών με συνθετότερες δυνατότητες και μεγαλύτερες απαιτήσεις.

• Δημιουργία επιμέρους εργαστηρίων γωνιών για τα αντικείμενα που προτείνει το πρόγραμμα σπουδών. Όταν δεν υπάρχει μόνιμο εργαστήριο δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου στις κοινές με τα άλλα μαθήματα αίθουσες μεταφέροντας, στο μέτρο του δυνατού, τα απαραίτητα υλικά και μέσα.

Απαιτούμενο διδακτικό υλικό για το μάθημα των εικαστικών όλων των βαθμίδων

ΒΙΒΛΙΑ ΜΑΘΗΤΗ

ΒΙΒΛΙΑ 4

i) Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α΄ και Β΄ του Δημοτικού, σελίδες 120-140

ii) Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Γ΄ και ΄Δ του Δημοτικού, σελίδες 120-140 γ)

iii)Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού, σελίδες 120-140

iv) Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α΄, Β΄ και Γ΄ του Γυμνασίου, σελίδες 300 ή τρία βιβλία (ένα για κάθε τάξη από 130 σελίδες)

ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΜΑΘΗΤΗ

ΤΕΤΡΑΔΙΑ 4

i) Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων μαθητή για τις τάξεις Α΄ και Β΄ του Δημοτικού, σελίδες 50

ii) Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων μαθητή για τις τάξεις Γ΄ και Δ΄ του Δημοτικού, σελίδες 50

iii) Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων μαθητή για τις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού, σελίδες 50

iv) Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων μαθητή για τις τάξεις Α΄, Β΄ Γ΄ Γυμνασίου, σελίδες 100

Βιβλία δασκάλου - καθηγητή

ΒΙΒΛΙΑ 4

i) Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Α΄ και Β΄ του Δημοτικού, σελίδες 100-120

ii) Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Γ΄ και Δ΄ του Δημοτικού, σελίδες 100-120

iii) Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού, σελίδες 100-120

iv) Ένα βιβλίο καθηγητή για τις τάξεις Α΄, Β΄ και Γ΄ του Γυμνασίου, σελίδες 120 περίπου

Έκταση των βιβλίων

Η συνολική έκταση των βιβλίων και των τετραδίων έχει επιτρεπόμενη απόκλιση 10% από τις προαναφερθείσες σελίδες. Το καθαρό κείμενο στο βιβλίο του μαθητή για τις τάξεις δημοτικού καλύπτει το 25-30% κάθε σελίδας, και αντίστοιχα στο βιβλίο μαθητή του Γυμνασίου καλύπτει το 30-35%. Στα βιβλία δασκάλου - καθηγητή κυριαρχεί το κείμενο, ενώ στα τετράδια των ασκήσεων η έκταση των κειμένων είναι σχετική και ανάλογη με το προτεινόμενο κάθε φορά θέμα. Κάθε σελίδα υπολογίζεται για το δημοτικό ότι έχει 35 - 40 στίχους και κάθε στίχος 50-60 διαστήματα (γράμματα, σημεία στίξης, αποστάσεις μεταξύ λέξεων). Αντίστοιχα για το Γυμνάσιο έχει 55 - 60 στίχους και κάθε στίχος 50-60 διαστήματα. Οι διαστάσεις της σελίδας υπολογίζονται στο 21 Χ 29,7cm ή 148 Χ 210 mm.

Εποπτικό υλικό

- Μία σειρά διαφάνειες Χ 30-50 διαφάνειες που θα συνοδεύουν τα τέσσερα βιβλία διδάσκοντος (4 βιβλία Χ 1 σειρά = 4 σειρές)
- Μία βιντεοκασέτα διάρκειας 1 ώρας που θα συνοδεύει τα 4 βιβλία διδάσκοντος (συνολικά 4 βιντεοκασέτες)
- Μία σειρά από 30 αφίσες με έργα τέχνης και φυλλάδιο οδηγιών για το Δημοτικό και για το Γυμνάσιο (σύνολο 2 σειρές και 2 φυλλάδια)
- Ένα CD - ROM interactive για το Δημοτικό και ένα για το Γυμνάσιο (σύνολο 2 CD - ROM)

2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Εισαγωγή: Το Θέατρο στην εκπαίδευση

Το θέατρο αποτελεί ένα πολυδιάστατο πολιτισμικό φαινόμενο, το οποίο αφορά την κοινωνία στο σύνολό της. Από την πρώτη περίοδο της εμφάνισής του στην Αρχαία Ελλάδα, αναδεικνύεται σε φορέα παιδείας και πολιτισμού, αφού ως οργανωμένο σύνολο - μέσω της καλλιτεχνικής έκφρασης - προσφέρει στο κοινό γνώση, δράση και δυνατότητα επικοινωνίας και διδάσκει την πειθαρχία. Ιδιαίτερα το θέατρο που απευθύνεται σε παιδιά και σε νέους έχει επιπλέον γνωρίσματα, αφού από τη φύση του διαθέτει αισθητικές και παιδαγωγικές αρετές, που αντιστοιχούν στις ανάγκες και στα ζητούμενα του κόσμου των ανήλικων θεατών. Αυτή η παιδαγωγική διάσταση του θεάτρου, ως γνωσιοθεωρητικής, αισθητικής και καλλιτεχνικής δραστηριότητας, καθιστά το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής αντικείμενο προτεραιότητας στα Προγράμματα Σπουδών των Ευρωπαϊκών χωρών, για τις οποίες το θέατρο αποτελεί πλέον πεδίο προσέγγισης και επικοινωνίας των σημερινών μαθητών και αυριανών πολιτών μιας ενωμένης πολυπολιτισμικής Ευρώπης.

Στην Ελλάδα, τη χώρα - κοιτίδα του ευρωπαϊκού θεάτρου, το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής - μαζί με τα συναφή αντικείμενα των Εικαστικών και της Μουσικής - προβλέπεται να παίξει καταλυτικό ρόλο - στο άνοιγμα του σχολείου στον πολιτισμό και την Τέχνη.

Το μάθημα «Θεατρική Αγωγή»

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Γενικός σκοπός του μαθήματος είναι η παράλληλη και ισόρροπη ανάπτυξη του διανοητικού, ψυχικού και αισθητικού δυναμικού των μαθητών μέσω της θεωρητικής και της πρακτικής επαφής τους με την τέχνη του θεάτρου.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

- Η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η αισθητική καλλιέργεια, η ελευθερία της έκφρασης, η αυτογνωσία και ο αλληλοσεβασμός των μαθητών μέσα στο πλαίσιο της σχολικής ομάδας.
- Η απόκτηση από τους μαθητές εκείνων των γνώσεων που θα τους βοηθούν να κατανοούν, να προσλαμβάνουν και να αξιολογούν το θεατρικό γεγονός, και να μετασχηματίζουν γόνιμα τη γνώση και την εμπειρία τους.
- Η δημιουργική επαφή των μαθητών με την τέχνη του θεάτρου τόσο μέσα από τα δραματουργικά κείμενα όσο και μέσα από τη σκηνική έκφρασή τους, με τελικό στόχο τη διεύρυνση των σπουδών τους ως προς το πολιτισμικό πεδίο.
- Ο εμπλουτισμός των μεθόδων διδασκαλίας με τις αρχές και τις τεχνικές του θεάτρου (δραματοποίηση κτλ.) και επομένως η βελτίωση του προγράμματος διδασκαλίας συνολικά.

Γενικότερες παιδαγωγικές ωφέλειες που αναμένεται να προκύψουν από το μάθημα:

Το θέατρο, ως επικοινωνιακή δραστηριότητα, βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων μέσα στο οποίο καλούνται και οι ίδιοι να συμβιώσουν. Τους βοηθά ακόμα να κοινωνικοποιηθούν και να ενταχθούν οργανικά στο ευρύτερο σύνολο, στο οποίο κάθε φορά ανήκουν (σχολείο, κοινωνία κ.τ.λ.).

Ως δημιουργική δραστηριότητα, καλλιεργεί στους μαθητές την έφεση για έρευνα, για γνώση και για απόκτηση δεξιοτήτων μέσα από την ανάδειξη των καλλιτεχνικών κλίσεών τους.

Ως συλλογική δραστηριότητα, προσφέρει στους μαθητές ίσες ευκαιρίες έκφρασης, συνεργασίας και συμμετοχής σε κοινή προσπάθεια, αξίες που αποτελούν τη βάση της δημοκρατίας.

Ως καλλιτεχνική δραστηριότητα, συμβάλλει στην αισθητική ανάπτυξη των μαθητών και στη συνειδητοποίηση της άφθαρτης αξίας του ανθρώπινου πολιτισμού.

Γενικοί Διδακτικοί στόχοι

Γενικά, η ηλικιακή φάση που ορίζεται ως παιδική και εκτείνεται από το Νηπιαγωγείο έως το Γυμνάσιο είναι μια περίοδος ζωής στη διάρκεια της οποίας μπορεί να θεμελιωθεί η αγάπη του παιδιού για κάθε μορφή τέχνης επομένως και για το θέατρο, να διαμορφωθεί η αισθητική καλλιτεχνική του αντίληψη και να συντελεστεί η πρώτη γνωριμία του με τα επιτεύγματα του πολιτισμού.

Κατά τη σύνταξη του Π.Σ. καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια, ώστε το μάθημα να συνδυάζει ισόρροπα τη γνώση, τη δημιουργία και την έκφραση.

Ως προς τη δομή, η σπειροειδής ανέλιξη των περιεχομένων στο Π.Σ. οδηγεί από απλές σε σύνθετες δραστη-

ριότητες και από πρακτικές σε θεωρητικές προσεγγίσεις.

Η ανάγκη εισαγωγής του μαθήματος στην προσχολική και στην πρώτη σχολική φάση της εκπαίδευσης προκύπτει από το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η θεατρική αγωγή συμβάλλει -ως δραστηριότητα και ως διδακτική μεθοδολογία - στην πληρέστερη προετοιμασία των παιδιών για την ένταξή τους στο παιδαγωγικό σύστημα και στην απόκτηση καλύτερων σχέσεων με τον εαυτό τους και με τους άλλους.

Η Θεατρική Αγωγή στο Δημοτικό οφείλει να ενθαρρύνει τη δημιουργική έκφραση του παιδιού, να συντείνει στην ψυχική καλλιέργειά του, να συμβάλλει στη γνωριμία του με την ομάδα& να γίνεται, δηλαδή, για το παιδί μέσο γνώσης, ψυχαγωγίας και αισθητικής καλλιέργειας.

Το πρόγραμμα σπουδών για τη Θεατρική Αγωγή

Στα Π.Σ. για τη Θεατρική Αγωγή στις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού Σχολείου γίνεται καταγραφή των γενικών κατευθύνσεων και των στόχων στους οποίους συγκλίνουν τα επιμέρους διδακτικά επίπεδα.

Πρέπει να γίνει σαφές ότι το προτεινόμενο Π.Σ. αποτελεί το βασικό οδηγό, πάνω στον οποίο θα στηριχτεί ο εκπαιδευτικός, για να προσεγγίσει - με τη βοήθεια βεβαίως των σχετικών εγχειριδίων και του κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού - τους γενικούς σκοπούς του μαθήματος και τους επιμέρους στόχους των διδακτικών ενοτήτων.

Ειδικότερα διευκρινίζεται ότι:

- Η κάθε ενότητα του Π.Σ. δεν εξαντλείται απαραιτήτως σε μία διδακτική ώρα ο εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια να διδάξει την ενότητα σε περισσότερες ώρες ή να επιλέξει εκείνο το τμήμα που προσφέρεται για τις δεδομένες συνθήκες της τάξης του ή για τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Έχει επίσης την δυνατότητα να διαπλέξει την διδασκαλία συγκεκριμένων ενοτήτων με θέματα από άλλα γνωστικά αντικείμενα, στο πλαίσιο διαθεματικών προσεγγίσεων.
- Οι προτεινόμενες δραστηριότητες δεν απαιτούν εξαντλητική προσέγγιση με παρατακτική διάταξη, αλλά έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα και παρέχουν στον εκπαιδευτικό δυνατότητα επιλογής. Ας σημειωθεί ότι η δυνατότητα επιλογής αποτελεί την κεντρική φιλοσοφία του νέου παιδαγωγικού συστήματος, που φιλοδοξεί να δημιουργήσει ένα σύγχρονο σχολείο, ανοικτό στην έρευνα και τη γνώση.
- Οι προτεινόμενες δραστηριότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εμπλουτισμό της διδακτικής μεθοδολογίας όλων των γνωστικών αντικειμένων. Αφορμές και περιεχόμενο των δραστηριοτήτων μπορούν να αποτελέσουν θέματα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα.
- Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει συνδυαστικά τις επιμέρους ενότητες του Π.Σ., χωρίς να δεσμεύεται από μια ευθύγραμμη πορεία ανάπτυξης του μαθήματος (π.χ. επίσκεψη σε θεατρικό χώρο μπορεί να πραγματοποιήσει η τάξη στα πρώτα μαθήματα και όχι κατ' ανάγκη στο τέλος, όπως προτείνεται).
- Επειδή το μάθημα από τη φύση του έχει γνωσιοθεωρητικό και αισθητικοκαλλιτεχνικό χαρακτήρα, θα πρέπει αντίστοιχα να δοθεί από τον εκπαιδευτικό ισόρροπη έμφαση στις δύο αυτές διαστάσεις. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συρρικνωθεί η Θεατρική Αγωγή σε «στεγνό» μάθημα, αλλά είναι ανάγκη να διατηρήσει και να αναπτύξει όλη τη δυναμική που η τέχνη του θεάτρου διαθέτει.

Δημοτικό Ε΄ τάξη

1ος Άξονας: Ενεργοποίηση σωματικών ικανοτήτων

Εκπαιδευτικός στόχος	Διδακτικές ενότητες	Προτεινόμενες Δραστηριότητες
Να γνωρίσουν οι μαθητές τα εκφραστικά τους μέσα σε συνδυασμό με το χώρο, το συμμαθητή και την ομάδα.	–Κίνηση	–Τεχνικές κίνησης, ισορροπίας, ρυθμού, επαφής με τον άλλο, κίνηση ατομική και σε συνάρτηση με τον παρτενέρ. –Ατομική - ομαδική χαλάρωση. Ζέσταμα, διατάσεις (στρέτσινγκ). –Μάχη με φανταστικά όπλα, σε ζεύγη ή με φανταστικό εχθρό.
Να μπορέσουν οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη της φωνής και τις δυνατότητες που παρέχει για την επίλυση ή όχι καθημερινών προβλημάτων.	–Φωνή	–Γλωσσοδέτες, απαγγελίες, αυξομείωση της έντασης της φωνής, επιτονισμός κτλ. –Διάλογος σε φανταστική γλώσσα (μπλα-μπλα) με ανάλογη έκφραση συναισθημάτων.
Να συνειδητοποιήσουν τα	–Εκφραστικές δυνατότητες φωνής -	–Παραγωγή φωνής, ορθή εκφορά του λόγου, ασκήσεις αναπνοής,

παιδιά ότι μπορούν να εκφράσουν συναισθήματα και καταστάσεις με τη φωνή και το σώμα.	σώματος	ρυθμού, τονισμού. –Διάλογος διαφωνίας με ψίθυρους, με δυνατές φωνές, με εναλλαγή δυνατής και χαμηλής φωνής. Διαφωνία ενός προσώπου με δύο. –Υποθετικός διάλογος ενός προσώπου με φανταστικό παρτενέρ. –Εκφορά λόγου: χροιά, διάρκεια, ένταση φωνής, συνδυασμός φωνής και κίνησης.
2^{ος} Άξονας: Αυτοσχεδιασμός - Θεατρικό Παιχνίδι		
Να μάθουν οι μαθητές να χρησιμοποιούν τις σωματικές δεξιότητες και ικανότητές τους για να εκφράσουν προσωπικές εμπειρίες ανάγκες, συναισθήματα.	–Ελεύθερος αυτοσχεδιασμός	–Αντίδραση των μαθητών σε εξωτερικά - τυχαία ερεθίσματα –Ασκήσεις παρατηρητικότητας. –Ασκήσεις εμπιστοσύνης. –Μιμήσεις, αντίδραση με ξαφνικό ήχο, εναλλαγή φωτισμού, κτλ.
Να ανακαλύψουν παραμέτρους της προσωπικότητάς τους, τις οποίες αγνοούν, και να μάθουν να εμπιστεύονται τον εαυτό τους και τα μέλη της ομάδας.	–Θεατρικό Παιχνίδι	–Καθρέφτης. –Ασκήσεις εμπιστοσύνης: το άτομο αφήνεται στα χέρια της ομάδας που το μετακινεί χωρίς το φόβο της πτώσης. –Φρουτοσαλάτα : αλλάζουμε ονόματα με ονόματα φρούτων και προσπαθούμε να θυμηθούμε το όνομα που πήρε ο καθένας πετώντας ένα τόπι. –Αντιθέσεις χαρακτήρων (π.χ. ήρεμος-νευρικός), αντιθέσεις τύπων (μάγκας - αριστοκράτης).
Να μάθουν να αποδίδουν	–Θεατρικός αυτοσχεδιασμός με δεδομένο θέμα	–Εικόνες από την καθημερινή ζωή (λαϊκή αγορά, καφενείο, ταβέρνα, νοσοκομείο κτλ.) ή φανταστικές (ταξίδι στο διάστημα).

θεατρικά (με πειθαρχία και έλεγχο των εκφραστικών τους μέσων) συγκεκριμένο θέμα ή συγκεκριμένη κατάσταση. Να μπορέσουν - μέσω του ρόλου - να μορφοποιήσουν τη φαντασία τους και να εκφράσουν το ψυχοπνευματικό δυναμικό τους. Να κατανοήσουν την έννοια του ρόλου μέσα από την ένταξή τους στην ομάδα.	–Εξοικείωση με τη θεατρική κατάσταση (ρόλος - ομάδα)	–Αφόρμηση από έργα τέχνης, από κείμενα, από οικείες διδακτικές ενότητες, από κοινωνικές συμπεριφορές. Τα παιδιά κάνουν γκριμάτσες, παίρνουν στάσεις στο χώρο, κάνουν χειρονομίες, «στήνουν» το κορμί τους, μιμούνται τύπους (κουτσό, μεθυσμένο κτλ.). –Σε κύκλο απαντούν σε ερωτήσεις των μελών της ομάδας πάνω σε θέματα σχετικά με το αντικείμενο του αυτοσχεδιασμού (πχ. πώς νιώθει κανείς όταν περπατά με μπαστούνι ;). Οι απαντήσεις δίνονται από το πρόσωπο που αυτοσχεδίασε στη συνέχεια του αυτοσχεδιασμού –Αυτοσχεδιαστική έκφραση - δραματοποίηση με αφορμή δεδομένο θέμα. –Προοδευτική εμβάθυνση στο «ρόλο». –Ανάπτυξη «θεατρικής σύμβασης». –Θεατρικό δρώμενο (παιχνίδι).
3ος Άξονας: Δραματικό κείμενο - Δραματοποίηση		
Να μπορέσουν οι μαθητές να διακρίνουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του δραματικού κειμένου (διάλογος, δράση, συγκρούσεις κτλ.)	–Χαρακτηριστικά δραματικών κειμένων	–Απομόνωση μορφικών χαρακτηριστικών του δραματικού κειμένου σε οικεία κείμενα (σχολικά - εξωσχολικά). –Διάλογος- σκηνοθετικές οδηγίες- χαρακτήρες/δράση - σύγκρουση.
Να προσπαθήσουν να γράψουν απλούς διαλόγους, οι οποίοι στη συνέχεια θα εξελιχθούν σε θεα-	–Δημιουργία δραματικών κειμένων- εργαστήρι γραφής	–Δημιουργία δραματικού κειμένου με βάση προηγούμενους αυτοσχεδιασμούς-εργαστήρι γραφής.

τρικα σκετς.		– Δημιουργία απλού διαλόγου, π.χ.,«Η στάση του Κων/νου Παλαιολόγου απέναντι στις απαιτήσεις του Μωάμεθ Β΄Πορθητή κατά την πολιορκία της Πόλης».
Να αποκτήσουν τη δυνατότητα να μετατρέπουν ένα αφηγηματικό κείμενο σε δραματικό, ώστε να αφομοιώνουν με βιωματικό τρόπο τη γνώση.	–Μεταγραφή αφηγηματικού κειμένου σε δραματικό	Μετατροπή αφηγηματικού κειμένου σε δραματικό και δραματοποίησή του. π.χ. «Ο θρύλος του Διγενή.» «Η συνάντηση ιερέα - βαρβάρου.» «Η Στάση του Νίκα.»
4ος Άξονας: Η τέχνη του θεάτρου		
Να γνωρίσουν οι μαθητές θεωρητικά και πρακτικά την τέχνη του θεάτρου.	–Στοιχεία από τη θεωρία του θεάτρου	–Τα συστατικά του θεάτρου. Κείμενο - ηθοποιός - ρόλος - σκηνοθέτης - θεατής κτλ.
Να μάθουν να είναι καλοί θεατές.	–Ο μαθητής θεατής	–Παρακολούθηση παραστάσεων εντός και εκτός σχολείου. –Στοιχειώδης ανάλυση. –Επίσκεψη σε θεατρικούς χώρους.
Προγραμματισμός- κατανομή δραστηριοτήτων - συνεργασία - σύμπνοια.	–Παραγωγή θεατρικής δραστηριότητας	–Θεατρικό δρώμενο με βάση την αποκτηθείσα εμπειρία. –Επιλογή έργου, ανάγνωση, διανομή, πρόβες, σκηνικά, κτλ.

ΣΤ΄ Τάξη

1ος Άξονας: Ενεργοποίηση και αξιοποίηση σωματικών ικανοτήτων		
Εκπαιδευτικοί στόχοι	**Διδακτικές ενότητες**	**Προτεινόμενες Δραστηριότητες-Παρατηρήσεις**
Να εξοικειωθεί ο μαθητής με το σώμα του. Επίσης, με το συμμαθητή, με την ομάδα και με το χώρο.	–Αξιοποίηση σωματικών ικανοτήτων	–Εξειδικευμένη κίνηση, χορός ρυθμική. –Ομαδικοί χοροί, σε ζεύγη, ατομικοί,- χορογραφίες, χορός με φανταστικό παρτενέρ. –Κίνηση με μουσική σε διάφορους ρυθμούς (σύστημα ORFF). –Απαιτούνται συγκεκριμένα υλικά: μοκέτα, καθρέφτης, ταμπουρίνο, κρουστά, κασετόφωνο κτλ.
Να γνωρίσουν τις δυνατότητες της φωνής τους και να μπορούν να τις αξιοποιήσουν για έκφραση και ικανοποίηση προσωπικών αναγκών.	–Αξιοποίηση φωνητικών ικανοτήτων. –Βασικές αρχές ορθοφωνίας (εκφορά φθόγγων, αναπνοή, ρυθμός, κτλ.).	–Φωνητική εξάσκηση (τραγούδι, ανάγνωση κειμένου, παραγωγή ήχων). –Βασικές αρχές παραγωγής φωνής: τοποθέτηση, υποστήριξη, αναπνοή, λειτουργία σωματικών ηχείων, αυξομείωση έντασης, εναλλαγή χρώματος κτλ. –Ανάγνωση κειμένου: με χρωματισμό φωνής, με χειρονομίες, με κινήσεις κτλ.

Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι με τη φωνή και με το σώμα μπορούν να ενεργοποιήσουν και να εκφράσουν το ψυχοσωματικό δυναμικό τους.	–Εκφραστική ικανότητα (συνδυασμός φωνής - κίνησης).	–Τραγούδια ατομικά - ομαδικά. Προσπάθεια επίτευξης συντονισμού, σωστής τονικότητας και εκφραστικότητας. Επιλογή απλών κειμένων (π.χ. μικρά ποιήματα - Περιγραφικές αφηγήσεις, μικροί διάλογοι) προς ανάγνωση ατομική και ομαδική.
Να μπορούν να συνδυάζουν τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα - φωνή), για να επιτύχουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα (κτίσιμο ρόλου).	–Το σώμα και η φωνή ως θεμελιώδη στοιχεία της υποκριτικής. –Η έννοια του «ρόλου».	–Κίνηση ανάλογη με το λόγο, προσπάθεια στήριξης του λόγου με ανάλογες κινήσεις, έμφαση στο πότε κάτι είναι υπερβολικό, πότε είναι αυτό που πρέπει, πότε δεν αρκεί. –Παραγωγή ήχων: δημιουργία φυσικών και φανταστικών ήχων. –Παντομίμα(π.χ. το παιχνίδι: επαγγέλματα, έργα, ζώα κτλ.). –Πρώτη επαφή με διάφορα είδη θεάτρου (παντομίμα, κουκλοθέατρο, θέατρο σκιών). Κουκλοθέατρο:απαραίτητος εξοπλισμός (σκηνή, κούκλες κτλ.) –Κατασκευή κούκλας και θεατρική χρήση της. –Θέατρο σκιών - κατασκευή φιγούρας.
2ος Άξονας: Αυτοσχεδιασμός		
Να εμβαθύνουν οι μαθητές στη χρήση του αυτοσχεδιασμού, προκειμένου να προσεγγίσουν το θέατρο και να εκφράσουν τον εσωτερικό κόσμο τους.	–Ο αυτοσχεδιασμός ως μέσο σκηνικής έκφρασης	–Αυτοσχεδιασμός πάνω σε δεδομένες μορφές, συμπεριφορές - καταστάσεις, από το θέατρο, τον κινηματογράφο, την τηλεόραση και από την ύλη των σχετικών μαθημάτων (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσικά, Θρησκευτικά, Αγωγή Πολίτη κτλ.).
Να κατανοήσουν οι μαθητές τις διαφορετικές οπτικές γωνίες από τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί το ίδιο αντικείμενο.	–Ο αυτοσχεδιασμός ως μέσο προσωπικής έκφρασης	–Αυτοσχεδιαστική προσπάθεια αναπαράστασης της σύλληψης του Ρήγα Φεραίου (Ιστορία). – Η Λωξάντρα (Ανθολόγιο). Φυσικά γνωρίσματα, χαρακτηριστικά κίνησης, μίμηση τρόπου ομιλίας, συναισθήματα, επιλογές (π.χ. χόμπυ), προτιμήσεις(π.χ. ντύσιμο). –Ειδήσεις, τηλεπαιχνίδι, παραμύθι (Ο Μαγεμένος Αυλός). –Απόπειρα αυτοσχεδιαστικής αναπαράστασης της προσωπικότητας του κάθε μαθητή. –Ένα παιδί προσπαθεί να περιγράψει ένα αντικείμενο (γνωστό μόνο σ΄ αυτό), χωρίς να αναφέρει τι δουλειά κάνει ή από τι είναι κατασκευασμένο. Στη συνέχεια οι υπόλοιποι μαθητές ζωγραφίζουν το αντικείμενο που κατάλαβαν. Συγκρίνουμε τα αποτελέσματα. –Προσπάθεια αυτοσχεδιασμού σε δεδομένο θέμα. (Δίνεται έμφαση στην ικανότητα μετάδοσης νοημάτων με τη σωματική και τη λεκτική έκφραση).

3ος Άξονας: Δραματικό κείμενο- Δραματοποίηση		
Να έρθουν οι μαθητές σε δημιουργική επαφή με το δραματικό κείμενο και να κατανοήσουν τους όρους γραφής του.	–Ανάλυση δραματικού κειμένου	–Δραματουργική ανάλυση επιλεγμένων αποσπασμάτων από το παγκόσμιο θέατρο για παιδιά, π.χ. Ματίας ο Α΄ (Α.Ζέη),Ο Μάγος του Οζ (Φ.Μπάουμ). –Επαφή των μαθητών με το δραματικό κείμενο, προσπάθεια για ανάλυση σε βάθος. –Δημιουργία corpus από επιλεγμένα κείμενα ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, για σχολική χρήση.
Να μάθουν να μετατρέπουν ένα αφηγηματικό κείμενο σε δραματικό, πράγμα που θα συντελέσει στη μαθησιακή και στην καλλιτεχνική ωρίμανσή τους.	–Δραματοποίηση	–Δραματοποίηση αφηγηματικών κειμένων με τη χρήση των μορφικών στοιχείων των θεατρικών κειμένων (σκηνικές οδηγίες, διάλογοι κτλ.) Κείμενα για δραματοποίηση: –Δημοτικά τραγούδια (Ο γυρισμός του Ξενιτεμένου), –Γλώσσα (Ο μικρός Πρίγκιπας). –Σύνθεση θεατρικών διαλόγων και σύντομων θεατρικών έργων.
Να μάθουν να δημιουργούν δραματικά κείμενα αξιοποιώντας προηγούμενες γνώσεις.	–Σύνθεση (εργαστήρι γραφής)	–Ατομική και ομαδική εξάσκηση σε δεδομένα θέματα (π.χ. ένα μάθημα στην τάξη, δελτίο καιρού). –Εργασίες που θα αναδείξουν τη διαφορά του «μιλάω» αυτό το «μιλάω με κάποιον»,π.χ., μονόλογος / διάλογος στο ίδιο θέμα (οι έννοιες ζωή - θάνατος).

4ος Άξονας: Γνωριμία με την τέχνη του Θεάτρου		
Να γνωρίσουν οι μαθητές τις ποικίλες πλευρές του θεάτρου και τις παραμέτρους που συνθέτουν το θεατρικό φαινόμενο.	–Τέχνη και τεχνική του θεάτρου	–Οικειοποίηση των ρόλων όλων των συντελεστών μιας θεατρικής παράστασης (ηθοποιό, σκηνοθέτη, δραματουργό, σκηνογράφο, κτλ.). –Συνεργασία με το μάθημα της Μουσικής και των Εικαστικών. –Γνωριμία-εξοικείωση με τις τέχνες που συνθέτουν το θεατρικό φαινόμενο (μουσική, χορό, ζωγραφική, κτλ.) .
Να αποκτήσουν «θεατρική αγωγή» σεβόμενοι το χώρο και τους συντελεστές μιας παράστασης.	–Ο μαθητής - θεατής	–Επένδυση ηχητική, σκηνογραφική, ενδυματολογική ενός κειμένου, π.χ., το ποίημα «Ο Γιάννης και το Πεύκο» του Ζ. Παπαντωνίου. –Επισκέψεις σε θεατρικούς. χώρους.
Να αναπτύξουν κριτική ικανότητα και να μπορούν να εκφράζουν απόψεις και εντυπώσεις.	–Ο μαθητής - κριτικός	–Παρακολούθηση παραστάσεων. Συζήτηση στην τάξη για τη θεατρική εμπειρία που αποκτήθηκε. –Γνωριμία και συνομιλία με καλλιτέχνες που εργάζονται στο θέατρο. –Επισκέψεις στους χώρους δουλειάς διάφορων καλλιτεχνών και επισκέψεις καλλιτεχνών στο σχολείο.
Να γνωρίσουν άμεσα και βιωματικά τις παραμέτρους του θεάτρου και να εφαρμόσουν τη γνώση και την εμπειρία τους.	–Ο μαθητής - «καλλιτέχνης» του θεάτρου	– Επιλογή παραστάσεων με γνώμονα την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, και την ποιότητα τους. –Αξιοποίηση του θεσμού των μαθητικών εισιτηρίων του Υπουργείου Νέας Γενιάς. –Ξενάγηση σε διαφορετικά είδη σκηνών (π.χ., στις διάφορες σκηνές του Εθνικού Θεάτρου). –Απόπειρα αξιολόγησης επιμέρους στοιχείων μιας παράστασης (σκηνικά -κοστούμια-μουσική), κριτική της παράστασης ως συνόλου. Προσπάθεια γραφής σύντομης θεατρικής κριτικής. –Πρακτική εφαρμογή της εμπειρίας που απέκτησαν οι μαθητές / ανέβασμα παράστασης.

Προτεινόμενες Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

Μεθοδολογία Διδασκαλίας.

Η διδασκαλία πρέπει στα πλαίσια του Δ.Ε.Π.Π.Σ. να ακολουθεί τις γενικές αρχές της εκπαίδευσης και να στηρίζεται σε σύγχρονα παιδαγωγικά κριτήρια, όπως:

- Η διαμόρφωση ελεύθερης, δημοκρατικής προσωπικότητας του μαθητή.
- Η στήριξη στην αυτενέργεια του παιδιού.
- Η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.
- Η επαγωγική πορεία της μάθησης από το μέρος στο όλο, από το απλό στο σύνθετο και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο.
- η σύνδεση της μάθησης με την έρευνα και της γνωστικής διαδικασίας με την ανάλυση και τη σύνθεση, ώστε να προωθείται η κριτική και συνθετική σκέψη του μαθητή.
- Η σαφήνεια των στόχων της διδασκαλίας, ώστε να κινείται εξαρχής το ενδιαφέρον του μαθητή.
- Η εναρμόνιση της ύλης με τα μέσα και τη μέθοδο της διδασκαλίας.

Ακόμα, σύμφωνα με τις παιδαγωγικές μεθοδολογικές αρχές των μαθημάτων της Αισθητικής Αγωγής, θα πρέπει η διδασκαλία του Θεάτρου:

- Να στηρίζεται στην εξωτερίκευση των συναισθημάτων, των εκφράσεων της δημιουργικής φαντασίας και των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών.
- Να στηρίζεται στη δυναμική συνεργασία και αρμονι-

κή συνύπαρξη της ομάδας (αυτοσυγκέντρωση, πειθαρχία, συλλογική συνείδηση). Η γενική παιδαγωγική αρχή της διδασκαλίας στηρίζεται στους επικοινωνιακούς κώδικες για να περνά το αντικείμενο από τον παιδαγωγό στο μαθητή και αντίστροφα, μέσα από μια ενεργητική διαδικασία.

• Να επιδιώκει, ώστε η γνωριμία με την Τέχνη στο σχολείο να συμβάλει στην καλλιέργεια μιας ανθρωπιστικής αλλά και αισθητικής παιδείας στους μαθητές, γεφυρώνοντας το χάσμα ανάμεσα στον κόσμο της στείρας πληροφόρησης και τεχνολογίας και στον κόσμο του Πολιτισμού και μιας ποιοτικής μετεξέλιξης της κοινωνίας.

• Να αντιμετωπίζεται ως συνδυασμός θεωρητικής γνώσης και πρακτικής εμπειρίας, και μάλιστα με τέτοιο τρόπο, ώστε να συγκοινωνούν ει δυνατόν όλα τα διδακτικά πεδία μεταξύ τους δημιουργώντας ένα ενιαίο σύνολο μιας ζωντανής πολύπλευρης διαδικασίας, όπου τόσο ο παιδαγωγός καλλιτέχνης όσο και ο μαθητής θα αναλάβουν έναν υπεύθυνο, ενεργητικό και ουσιαστικό ρόλο διαμορφώνοντας ο καθένας αντίστοιχα το διδακτικό αντικείμενο και συμβάλλοντας στη συνεχή αξιολόγησή του.

Διδακτικό Υλικό

Η διδασκαλία του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής θα γίνεται με τη χρήση πλούσιου διδακτικού υλικού (συγγραφικό, εποπτικό)σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Θα πρέπει όμως να είναι καθαρή η «αρχή» του θεάτρου, ότι το κύριο υλικό του είναι το σώμα και η ψυχή του ηθοποιού, άρα και του μαθητή.

Το διδακτικό υλικό που προτείνεται (κείμενα, ιστορία, θεωρία του Θεάτρου) μπορεί να επιλέγεται ελεύθερα από τον εκπαιδευτικό. Οι έννοιες που προτείνονται δεν ακολουθούν ευθύγραμμη πορεία αλλά παρατακτική.

Σε όλα τα επίπεδα θα χρειαστεί:

• Χώρος για το μάθημα, που να τηρεί προδιαγραφές αίθουσας χορού, και μάλιστα εξοπλισμένης με όργανα και φροντιστηριακό υλικό (μπορεί να είναι κάποιες καρέκλες, ορισμένα αντικείμενα, κομμάτια από ύφασμα ή χαρτί κ.ά).

• Βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό (CD-ROM, Video κ.ά.), τα οποία μπορούν να είναι χρήσιμα για τον μαθητή και τον δάσκαλο ως προς τις υποδείξεις. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι η ύλη της Θεατρικής Αγωγής δεν πρέπει να είναι περιορισμένη στα πλαίσια ενός σχολικού εγχειριδίου.

• Σ' αυτό προσθέτουμε ότι βασικό εργαλείο για το μάθημα θα ήταν μια βιβλιοθήκη (λογοτεχνική, θεατρική, ιστορική), όσο και μια mediatheque/αρχειοθήκη με οπτικοακουστικό υλικό από παραστάσεις, ταινίες, κτλ.

• Για τη γνωριμία με την τέχνη του θεάτρου είναι σκόπιμο το άνοιγμα του σχολείου προς το αντικείμενο με επισκέψεις σε θεατρικές παραστάσεις ή παραστάσεις Θεάτρου Σκιών ή Κουκλοθέατρου, μουσεία, ταινίες. Το ίδιο ενδιαφέρουσα είναι η πρόσκληση καλλιτεχνών σε οργανωμένη εκδήλωση στο χώρο του σχολείου ώστε τα παιδιά να γνωρίσουν την τέχνη τους και να συζητήσουν μαζί τους για κάθε λεπτομέρεια και ιδιαιτερότητα. Έτσι πραγματοποιείται η απαιτούμενη διασύνδεση του σχολείου με την κοινωνία και τον πολιτισμό.

• Με το πολλαπλό υλικό και την ελευθερία επιλογής που προτείνουμε, επιδιώκουμε να γίνει σαφής η ιδιαίτερη ποιότητα της θεατρικής τέχνης και η πολύπτυχη δυνατότητα χρήσης από τον εκπαιδευτικό του χώρου και άλλων μέσων διδασκαλίας και εφαρμογής του αντικειμένου.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση σήμερα τείνει να αποτελεί οργανικό τμήμα τόσο της διδασκαλίας όσο και της εκπόνησης αναλυτικών προγραμμάτων, αφού βάσει αυτής αναθεωρούνται και αλλάζουν κάποτε οι στόχοι ή το περιεχόμενο των διδακτικών ενοτήτων ή και η μεθοδολογική προσέγγισή τους.

Ευνόητο είναι ότι αυτού του τύπου η αξιολόγηση πραγματοποιείται σε δύο επίπεδα:

• ως προς το διδακτικό αντικείμενο και τη διδασκαλία του και

• ως προς τους μαθητές

Δηλαδή μέσα από την αξιολόγηση αναπτύσσονται κριτήρια και στόχοι επίδοσης των μαθητών αλλά και κρίνονται τα συνολικά αποτελέσματα πρόσληψης του αντικειμένου, καθώς και η διδασκαλία, ο τρόπος προσέγγισης του αντικειμένου κ.ά. Αυτή η σφαιρικής μορφής αξιολόγηση είναι γενικό αίτημα της εποχής και της σύγχρονης παιδαγωγικής: το πρότυπο της μαθητοκεντρικής διδασκαλίας δίνει έτσι την ευκαιρία στο μαθητή να αυτοαξιολογείται, αλλά και να αξιολογεί ο ίδιος το διδακτικό αντικείμενο μέσα από ανάλογες εργασίες, ερωτήσεις κτλ. Ο παιδαγωγός επίσης έχει την ευκαιρία, μέσα από μια συνεχή και καθημερινή πορεία, να κρίνει και να αξιολογεί τη δουλειά του, τις μεθόδους και τα μέσα που χρησιμοποιεί και τελικά το διδακτικό αντικείμενο στο σύνολό του. Εξάλλου οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες και μάλιστα το Θέατρο προσφέρονται για τέτοιου είδους συνολική αξιολόγηση (από αμφότερους τους συμμετέχοντες στην παιδαγωγική πράξη).

Αναλυτικά αξιολογείται:

• Το διδακτικό αντικείμενο και η διδασκαλία του, δηλαδή το περιεχόμενο/ ύλη , η μέθοδος διδασκαλίας, τα μέσα (βιβλία, εποπτικό υλικό κ. ά.), η σύνδεση με το σύνολο του εκπαιδευτικού προγράμματος, η σύνδεση με τα κοινωνικά δεδομένα και τον επαγγελματικό προσανατολισμό κ.ά.

• Ο μαθητής, δηλαδή η προσληπτική του ικανότητα και οι επιμέρους δεξιότητές του (παρατηρητικότητα, δημιουργικότητα, φαντασία, αυτοσυγκέντρωση, συνεργασία, πειθαρχία, συνθετική σκέψη, πρωτοβουλίες, δραστηριοποίηση κ. ά). Η αξιολόγηση πρέπει δηλαδή να αφορά στο γνωσιολογικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό δυναμικό του μαθητή, σε αντιστοιχία με τους στόχους της Θεατρικής Αγωγής και Παιδείας.

Τρόποι αξιολόγησης, ενδεικτικά, μπορεί να είναι:

• Ερωτηματολόγια, προφορικά ή γραπτά για το τι άρεσε περισσότερο στους μαθητές στο τέλος μαθήματος ή ενότητας (βαθμός ενδιαφέροντός τους) ή παρατηρήσεις τους στο διδακτικό αντικείμενο, διδασκαλία του κ.ά.

• Εργασίες ατομικές ή ομαδικές, όπως προφορική ή γραπτή έκθεση απόψεων ή παρατηρήσεων και προτάσεων, δημιουργικές εργασίες ή έρευνα (συνέντευξη από ειδικούς θεάτρου, συνεργασία με φορείς θεάματος, παρουσίαση εντυπώσεων και κρίσεων από παράσταση ή επίσκεψη σε Θέατρο, Μουσείο κ.ά.).

• Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών στην όλη πρακτική διαδικασία (ασκήσεις, αυτοσχεδιασμός, δρώμενα κ ά.), αλλά και άλλες θεατρικές - καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, που αναδεικνύει τόσο το ίδιο το αντικείμενο και την επιτυ-

χή του διδασκαλία όσο και την ευαισθησία, δημιουργικότητα, ομαδικό πνεύμα και άλλες δεξιότητες των μαθητών που συμμετέχουν.

• Η δραστηριοποίηση, ο σχεδιασμός, η ατομική συμμετοχή και το ομαδικό πνεύμα στη θεατρική παράσταση στο σχολείο ή ο σχολιασμός κτλ θεατρικών παραστάσεων επαγγελματικού θεάτρου.

Έτσι συνεκτιμώνται όλα τα χαρακτηριστικά του μαθητή, σε συνδυασμό με τη συνολική εικόνα δράσης του στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί βελτιώνουν το επίπεδο παιδευτικής αυτογνωσίας και διδακτικής μεθοδολογίας, εμβαθύνουν τις παιδαγωγικές σχέσεις τους με τους μαθητές, αναζητούν νέες λύσεις στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού αλλά και του μαθητή, δημιουργώντας μία δυναμική παρέμβαση στα εκπαιδευτικά δεδομένα.

Στο Δημοτικό η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με τις εξής συγκεκριμένες μορφές:

• Με τη μορφή προφορικού ή γραπτού ερωτηματολογίου, που οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας. Από τις ερωτήσεις διαπιστώνεται τόσο το ενδιαφέρον των μαθητών, όσο και το συναισθηματικό και κοινωνικό βαθμό συμμετοχής τους στη θεατρική διδασκαλία και εμπειρία. Ακόμα διαπιστώνεται η δυνατότητα συνεργασίας τους με την ομάδα και γενικότερα η δράση τους μέσα στο πλαίσια του μαθήματος.

• Με το τελικό καλλιτεχνικό προϊόν, ύστερα από οιαδήποτε προσπάθεια καθημερινής θεατρικής έκφρασης (θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση κ.ά.), όπου ο δάσκαλος διαπιστώνει τόσο τις δεξιότητες των μαθητών (φαντασία, δημιουργικότητα, ικανότητα συνεργασίας με ομάδα κ.ά) όσο και την κριτική τους σκέψη στη συζήτηση που ακολουθεί και ολοκληρώνει αυτή τη δημιουργική δραστηριότητα.

• Βεβαίως η συμμετοχή του μαθητή στην ευρύτερη και πιο σύνθετη εμπειρία της θεατρικής παράστασης επιτρέπει την συνολική αξιολόγηση των ικανοτήτων, κλίσεων, συνθετικής σκέψης, αλλά και δυνατότητας αυτοσυγκέντρωσης, πειθαρχίας και ουσιαστικού διαλόγου του με τους άλλους.

• Κυρίως μέσα στη ροή της δουλειάς με συζητήσεις, σχόλια, παρατηρήσεις κ.τ.λ. ,ο δάσκαλος κρίνει συνεχώς και αξιολογεί τους μαθητές με ένα δυναμικό και συνολικό τρόπο, που δίνει ερεθίσματα και ανανεώνει την όλη παιδαγωγική διαδικασία.

Ένα τετράδιο για το μαθητή κρίνεται ότι θα βοηθήσει στο να έχει πλήρη εικόνα της πορείας του διδακτικού αντικειμένου αλλά και της προσωπικής του ένταξης - ενδιαφέροντος και επίδοσης στο αντίστοιχο μάθημα.

Ένας φάκελος με σημειώσεις και συμπεράσματα του δασκάλου για τους μαθητές του, την εξέλιξη και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας κλπ θα βοηθούσε στην επανατοποθέτηση και προσαρμογή απόψεων και στάσεων απέναντι στο διδακτικό αντικείμενο, ή το μαθητή ή ακόμα και τον ίδιο τον εκπαιδευτικό.

Προδιαγραφές για τα βιβλία και το λοιπό διδακτικό υλικό:

Βιβλία μαθητή

Βιβλίο 1

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού, μέχρι 140 σελίδες.

Βιβλία δασκάλου - καθηγητή

Βιβλία 2

i) Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού, σελίδες 200

ii) Ένα βιβλίο «Σχολικών Πολιτιστικών Εκδηλώσεων», σελίδες 400

Έκταση βιβλίων

Η συνολική έκταση των βιβλίων έχει επιτρεπόμενη απόκλιση περίπου 10% περισσότερη ή λιγότερο από τις προαναφερθείσες σελίδες. Το καθαρό κείμενο στο βιβλίο του μαθητή για τις τάξεις Δημοτικού καλύπτει το 25-30% κάθε σελίδας. Κάθε σελίδα υπολογίζεται για το Δημοτικό ότι έχει 35 - 40 στίχους και κάθε στίχος 50-60 διαστήματα (γράμματα, σημεία στίξης, αποστάσεις μεταξύ λέξεων). Οι διαστάσεις της σελίδας υπολογίζονται στο 21 Χ 29,7 cm ή 148 Χ 210 mm.

Εποπτικό υλικό

• Για το Δημοτικό. Μία ταινία βίντεο διάρκειας τριάντα (30) λεπτών περίπου. Η ταινία θα δομείται σε δύο αυτοτελείς ενότητες διάρκειας δεκαπέντε (15) λεπτών η καθεμία. Η πρώτη ενότητα θα αναφέρεται στο Θεατρικό Παιχνίδι, ενώ η δεύτερη θα αναφέρεται στη Δραματοποίηση.

Κάθε ταινία θα συνοδεύεται από φυλλάδιο με ανάλυση στοιχείων και οδηγίες χρήσης, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τους μαθητές στο πλαίσιο λειτουργίας δανειστικής βιντεοθήκης.

3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Το Πρόγραμμα Σπουδών

Το Πρόγραμμα Σπουδών περιλαμβάνει τα θέματα, τις δεξιότητες και τις διαδικασίες, που πρέπει να διδαχθούν στους μαθητές κατά τη διάρκεια κάθε επιπέδου εκπαίδευσης, ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις - στόχους που έχουν τεθεί. Στην περίπτωση της μουσικής, όπως άλλωστε και στην εκπαίδευση γενικότερα των Τεχνών, θα είναι λιγότερο περιγραφικά από αυτά που αφορούν άλλα γνωστικά αντικείμενα και θα επιτρέπουν στα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν τους δικούς τους σχεδιασμούς μαθημάτων σε συσχετισμό με τα μέσα και τις συνθήκες που διαθέτει το κάθε σχολείο και η περιοχή που εδρεύει το σχολείο.

Το Πρόγραμμα Σπουδών επομένως σχεδιάστηκε με τρόπο, ώστε να παρέχει ένα ευρύ πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να αναπτυχθούν λεπτομερή σχέδια μαθημάτων. Αναπτύσσοντας τέτοια σχέδια μαθημάτων, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εφαρμόζουν το πρόγραμμα σπουδών με ευελιξία, έτσι ώστε οι μουσικές δραστηριότητες που θα χρησιμοποιούν για τη βιωματική προσέγγιση των διαφόρων εννοιών να ανταποκρίνονται στους τελικούς στόχους, που προβλέπονται στο κάθε επίπεδο εκπαίδευσης.

Μέσα από το σχεδιασμό των μαθημάτων που θα γίνει από τους εκπαιδευτικούς, οι μαθητές θα πρέπει να αναπτύξουν τις ικανότητές τους και την αυτοπεποίθησή τους. Για τα μικρότερα παιδιά το τραγούδι, το παίξιμο απλών οργάνων, η εξερεύνηση και ο πειραματισμός με τον ήχο, η ακρόαση και οι δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας θα πρέπει συχνά να ολοκληρώνονται μέσα σε ένα ευρύ πλαίσιο δραστηριοτήτων, στενά συνδεδεμένων με άλλους τομείς της μάθησης. Για τους μεγαλύτερους μαθητές, καθώς αναπτύσσουν ειδικά μουσικά ενδιαφέροντα και δεξιότητες, τα λεπτομερή σχέδια μαθημάτων θα πρέπει να στοχεύουν στην ενθάρρυνση της προόδου σε σχέ-

ση με αυτά τα ενδιαφέροντα και δεξιότητες, ενώ θα συνεχίζουν να προσφέρουν μια ολοκληρωμένη εμπειρία των βασικών περιοχών της δραστηριότητας.

Αν και τα μέσα οργάνωσης και παρουσίασης των εργασιών και των υλικών μάθησης θα αλλάζουν καθώς ωριμάζουν οι μαθητές, μεγάλο μέρος του περιεχομένου θα επαναλαμβάνεται και θα καλύπτεται με διαφορετικούς, συχνά πιο σύνθετους τρόπους σε κάθε επίπεδο. Και με τα πιο πολλά από τα υπόλοιπα αντικείμενα θα υπάρχει μια διαρκής διαδικασία εδραίωσης και ανάπτυξης των δεξιοτήτων και της γνώσης, που έχουν ήδη προσεγγιστεί.

Ο προσεκτικός σχεδιασμός από την πλευρά του εκπαιδευτικού είναι απαραίτητος και για να συμβάλει στην πρόοδο και για να καλύψει τις ανάγκες των μαθητών με ιδιαίτερες ικανότητες. Ως βοήθεια σ' αυτόν το σχεδιασμό οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους ποικίλες μορφές υποστήριξης, ραδιοφωνικό και τηλεοπτικό υλικό, δημοσιευμένο υλικό, τη δυνατότητα επίσκεψης δασκάλων μουσικών οργάνων και άλλων επαγγελματιών μουσικών στο σχολείο. Πρωτοβουλίες για τις δραστηριότητες και τις εργασίες μπορούν να αναλάβουν οι μαθητές, όπως και οι εκπαιδευτικοί, και, ειδικά στην περίπτωση μεγαλύτερων μαθητών, πρέπει να είναι σχεδιασμένες έτσι, ώστε να ενθαρρύνουν την αυτόνομη μελέτη. Επίσης, θα πρέπει να συνδέονται με άλλα γνωστικά αντικείμενα του σχολικού προγράμματος και με μουσικές δραστηριότητες εκτός τάξης, όπου αυτό είναι δυνατό.

Μεταξύ των διαφόρων δραστηριοτήτων, που αναφέρονται στα διάφορα επίπεδα της μουσικής μάθησης, γίνεται συχνή αναφορά στο τραγούδι και στη χρήση της σημειογραφίας. Θεωρούμε επιτακτική την ανάγκη να αναφερθούμε στα δυο αυτά, το τραγούδι και τη σημειογραφία.

Το τραγούδι πρέπει να χρησιμοποιείται σε όλα τα επίπεδα του Προγράμματος Σπουδών. Αν αναπτύσσεται με συνέπεια, το τραγούδι αποτελεί μια κεντρική πηγή για την εκτέλεση, τη σύνθεση - δημιουργία σε κάθε επίπεδο. Θα ενδυναμώσει, στους περισσότερους μαθητές την κατάκτηση της ακουστικής αντίληψης και μνήμης, πράγμα που θα οδηγήσει φυσικά στη μάθηση της γραπτής σημειογραφίας.

Το υλικό (ρεπερτόριο) που επιλέγεται πρέπει να αναπτύσσεται προοδευτικά ως προς τις απαιτήσεις στη φωνή, ειδικά σε σχέση με τις δυνατότητες της φωνής της παιδικής ηλικίας. Στις μικρότερες ηλικίες (1ο επίπεδο) θα πρέπει η έκταση των μελωδιών που θα χρησιμοποιηθούν να είναι περιορισμένη. Στο 2ο επίπεδο μπορεί να γίνει επέκταση προς ψηλότερους ή χαμηλότερους φθόγγους αλλά πρέπει να δίνεται προσοχή, ώστε να χρησιμοποιούνται τραγούδια που το μεγαλύτερο μέρος της έκτασής τους να βρίσκεται στο εύρος της φωνητικής έκτασης του προηγουμένου επιπέδου. Απλά λαϊκά και παραδοσιακά τραγούδια της χώρας μας αλλά και άλλων χωρών συνδυάζουν ιδανικά μια περιορισμένη έκταση ύψους με επανάληψη μουσικών σχημάτων. Είναι σημαντικό να μην εκβιάζεται η φωνή σε κανένα επίπεδο με τη χρήση ακραίων επιλογών δυναμικής και έκτασης. Κι αυτό αφορά ιδιαίτερα την εφηβική ηλικία όταν η φωνή του κάθε μαθητή αλλάζει σε διαφορετικό χρόνο και επίπεδο.

Χρησιμοποιούμε τον όρο σημειογραφία για να αναφερθούμε σε κάθε μέσο έκφρασης των στοιχείων της μουσικής σε γραπτή μορφή. Τα μικρά παιδιά αποκτούν μια ιδέα των μουσικών στοιχείων (π.χ. του ψηλού /χαμηλού, δυνατού /σιγανού, μεγάλης διάρκειας /μικρής διάρκειας κ.ά.) μέσα από την επαναλαμβανόμενη παραγωγή και ακρόαση ήχων. Στα αρχικά στάδια οι δάσκαλοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν ένα τρισδιάστατο αντικείμενο ή αντικείμενα για να παρουσιάσουν έναν ήχο ή ένα σχήμα ήχων. Αυτό μπορεί να οδηγήσει στη χρήση γραφικής σήμανσης, στην οποία στοιχεία όπως το ακριβές τονικό ύψος να μην μπορούν να προσδιοριστούν με ακρίβεια. Κατά ανάλογο τρόπο η πυκνότητα μιας πλοκής μπορεί να αποδοθεί με το πάχος μιας γραμμής και οι διαφορές στο ηχόχρωμα με τη χρήση διαφορετικών χρωμάτων.

Μέσω τέτοιων αυτοσχεδιασμών και επινοήσεων τα παιδιά μπορούν να φτάσουν να αναγνωρίσουν την ανάγκη να καταγράψουν τη μουσική που δημιουργούν και να προσπαθήσουν να ανταποκριθούν σ' αυτήν την απαίτηση. Η ενημέρωση για το σχετικό ύψος μπορεί να ενισχυθεί με τη χρήση σημείων - συμβόλων του χεριού, όπως αυτά χρησιμοποιούνται από τον John Gurwen και τον Zoltan Kodaly, τα οποία με τη σειρά τους μπορεί να οδηγήσουν στη χρήση ονομασιών με γράμματα για το ύψος ή ένα σύστημα αριθμών. Τα σημειογραφικά συστήματα μπορούν έτσι να προσεγγιστούν μέσω της ενεργητικής παραγωγής μουσικής. Η σημειογραφία προβλέπεται να διδαχθεί σ' όλους τους μαθητές προοδευτικά από την Γ΄ και Δ΄ τάξη του δημοτικού με το σκεπτικό ότι, σε γενικές γραμμές, οι μαθητές έχουν αποκτήσει την άνεση να εκτελούν από μουσικό κείμενο πριν αναπτύξουν τη δεξιότητα και την κατανόηση που απαιτείται για να καταγράψουν με το σύστημα γραφής και ανάγνωσης της μουσικής τις δικές τους δουλειές.

Σε μερικές παραδόσεις οι μουσικές ιδέες μεταδίδονται ακουστικά. Σε άλλες χρησιμοποιείται μια ποικιλία μορφών σημειογραφίας, οι οποίες πρέπει να διδαχθούν. Σύμβολα συγχορδιών, για παράδειγμα, χρησιμοποιούνται σ' ένα ευρύ φάσμα μουσικών παραδόσεων, όπως στην pop και τη jazz μουσική. Η λειτουργία της σημειογραφίας θα κατανοηθεί πλήρως μόνο αν διδαχθεί μέσα στο πλαίσιο της πρακτικής μουσικής δημιουργίας και αντιμετωπισθεί ως μια οικεία δεξιότητα. Η εκμάθηση της σημειογραφίας, όταν διαχωρίζεται από τον ήχο, μπορούμε να πούμε ότι αυτοαναιρείται και καταντά άγονη γνώση άσχετη προς την ίδια τη μουσική.

Θα πρέπει, εδώ, να αναφερθούμε στην ιδιαιτερότητα της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής η οποία έχει δικό της σύστημα γραφής και ανάγνωσης (παρασημαντική). Θα πρέπει οι δάσκαλοι να ενημερώσουν τους μαθητές γι' αυτό και να γίνεται η εκμάθηση βυζαντινών εκκλησιαστικών ύμνων προφορικά και με την επίδειξη του σχετικού μουσικού κειμένου σε βυζαντινή σημειογραφία, χωρίς να είναι στόχος η κατάκτηση της γνώσης της παρασημαντικής. Ειδικές αναφορές σχετικά με τη σημειογραφία της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής μπορούν να γίνονται όπου αυτό είναι δυνατό, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι αναφερόμαστε σε διαφορετικό σύστημα μουσικής.

Τέλος, το Πρόγραμμα Σπουδών καθορίζει τι πρέπει να διδάσκεται στους μαθητές στα επίπεδα 1, 2, και 3, και δίνει τη βάση για προγράμματα εργασίας. Κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού, τα σχολεία πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις γενικές διδακτικές απαιτήσεις, τη χρήση της κατάλληλης γλώσσας και των πληροφοριών, καθώς και

την τεχνολογία της επικοινωνίας, που εφαρμόζεται στα σχολικά προγράμματα.

Η διδασκαλία πρέπει να εξασφαλίζει ότι η ακρόαση και η εφαρμογή της γνώσης και κατανόησης αναπτύσσονται μέσα από τις συσχετιζόμενες δεξιότητες της εκτέλεσης, των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας & της αξιολόγησης, όπως αυτά αναλύονται στο θεωρητικό πλαίσιο του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών της Μουσικής Αγωγής και στο αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

Οι γνώσεις, οι δεξιότητες και η κατανόηση στα σχολικά προγράμματα προσδιορίζονται με βάση τα θέματα της μουσικής στα οποία οι μαθητές πρέπει να προοδεύσουν:

- Έλεγχος ήχων μέσω τραγουδιού και παιξίματος οργάνου - δεξιότητες εκτέλεσης.
- Δημιουργία και ανάπτυξη μουσικών ιδεών - δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας.
- Ανταπόκριση και αναθεώρηση της εργασίας τους - δεξιότητες αξιολόγησης.
- Ακρόαση και εφαρμογή της γνώσης και της κατανόησης.

Το εύρος της γνώσης των μαθητών προσδιορίζει τα είδη των δραστηριοτήτων του Προγράμματος Σπουδών, οι οποίες αποτελούν το σύνολο των επιμέρους απαιτήσεων των επιπέδων τους, το επίπεδο των ομάδων, της μουσικής που θα μάθουν, ζωντανής ή ηχογραφημένης, και από διαφορετικές εποχές και κουλτούρες.

Πρόγραμμα σπουδών κατά άξονα και επίπεδο εκπαίδευσης

1ος ΑΞΟΝΑΣ: ΕΚΤΕΛΕΣΗ

- Οι μαθητές πρέπει να αναπτύξουν τις δεξιότητες και τις ικανότητες που απαιτούνται για να εκτελέσουν τραγουδώντας και παίζοντας όργανα δικές τους συνθέσεις αλλά και συνθέσεις άλλων με διάφορους τρόπους.

- Πρέπει να είναι ικανοί να ανταποκρίνονται σε σωστά σήματα, σύμβολα, συνθήματα και οδηγίες και επίσης πρέπει να είναι σε θέση να παρουσιάζουν τις εκτελέσεις τους με συνέπεια, χαρά και επιδεξιότητα.

- Απαραίτητος στόχος διδασκαλίας από τα πρώτα επίπεδα διδασκαλίας μουσικής στο Νηπιαγωγείο πρέπει να είναι η καλλιέργεια της αίσθησης της ακοής ως προς τα εξής γνωρίσματα ήχων γενικά (δηλαδή όχι μόνον μουσικών ήχων): διάκριση ύψους, διάκριση έντασης, διάκριση ηχοχρώματος, αναγνώριση πηγής παραγωγής του ήχου, αναγνώριση προέλευσης και θέσης του ήχου μέσα στον χώρο συμπεριλαμβανομένης και της εκτίμησης για την απόσταση της ηχητικής πηγής (μακρυά/ κοντά).

ΕΠΙΠΕΔΑ	***ΣΤΟΧΟΙ***
	Απαραίτητος στόχος διδασκαλίας από τα πρώτα επίπεδα διδασκαλίας μουσικής πρέπει να είναι η καλλιέργεια της αίσθησης της ακοής ως προς τα εξής γνωρίσματα ήχων γενικά (δηλαδή όχι μόνον μουσικών ήχων): διάκριση ύψους, διάκριση έντασης, διάκριση ηχοχρώματος, αναγνώριση πηγής παραγωγής του ήχου, αναγνώριση προέλευσης και θέσης του ήχου μέσα στον χώρο συμπεριλαμβανομένης και της εκτίμησης για την απόσταση της ηχητικής πηγής (μακρυά / κοντά). ***Οι μαθητές θα πρέπει να :***
1 **(Νηπιαγωγείο, Α΄ & Β΄ τάξη Δημοτικού)**	• Εκτελούν απλά ρυθμικά και μελωδικά σχήματα με το αυτί και από σύμβολα. • Τραγουδούν ομαδικά διάφορα τραγούδια. • Παίζουν μια ποικιλία απλών οργάνων δείχνοντας ότι ελέγχουν σε κάποιο βαθμό τους παραγόμενους ήχους. • Παρουσιάζουν αποτελεσματικά τις εκτελέσεις τους σε ποικίλο ακροατήριο. • *Για την γενική καλλιέργεια της αίσθησης της ακοής*: να αναγνωρίζουν και να ταυτίζουν τους ήχους της φύσης, του αστικού εργασιακού περιβάλλοντος, της φωνής των ζώων και των γνωρισμάτων τους.
2 **(Γ΄ , Δ΄ & Ε΄, ΣΤ΄ τάξεις Δημοτικού)**	• Ερμηνεύουν πιο πολύπλοκα ρυθμικά σχήματα μουσικά σύμβολα, δείχνοντας ότι κατανοούν τα στοιχεία της μουσικής σημειογραφίας. • Τραγουδούν και να παίζουν μουσική από διάφορες εποχές και κουλτούρες (πολιτισμούς). • Παίζουν μουσική ομαδικά εκτελώντας ένα απλό μουσικό μέρος ανεξάρτητα από μια άλλη ομάδα. • Παρουσιάζουν εκτελέσεις με ακρίβεια είτε διευθύνοντας είτε ακολουθώντας το μαέστρο. • *Για την γενική καλλιέργεια της αίσθησης της ακοής:* να αναγνωρίζουν και να ταυτίζουν τους ήχους της φύσης, του αστικού και εργασιακού περιβάλλοντος, της φωνής ζώων και των γνωρισμάτων τους και δραστηριότητες γι' αυτό τον σκοπό. Ενδεικτικές δραστηριότητες: συλλογή ήχων (μέσω μαγνητοφώνου ή άλλου μέσου ηχογράφησης) από το περιβάλλον και ταξινόμησή τους με βάση διάφορα γνωρίσματα (ένταση, πηγή προέλευσης). Αναγνώριση ήχων ως σημάτων για κάτι, π.χ. ήχου σειρήνας ασθενοφόρου για επείγουσα μεταφορά ασθενούς.]
	• Εκτελούν μια σειρά μουσικών ειδών, ερμηνεύοντας μια ποικιλία μουσικών συμβόλων.

3 (Γυμνάσιο)	• Τραγουδούν και να παίζουν σε ομάδες ένα πιο απαιτητικό ρεπερτόριο και να εκτελούν ένα μέρος ανεξάρτητα από άλλες ομάδες. • Τραγουδούν ή να παίζουν ένα σύντομο σολιστικό μέρος. • Σχεδιάζουν, παρουσιάζουν και να αξιολογούν τις εκτελέσεις τους. • *Για την γενική καλλιέργεια της αίσθησης της ακοής*: να αναγνωρίζουν και να ταυτίζουν τους ήχους της φύσης, του αστικού και εργασιακού περιβάλλοντος, της φωνής ζώων και των γνωρισμάτων τους και δραστηριότητες γι' αυτό τον σκοπό. *Ενδεικτικές δραστηριότητες*: συλλογή ήχων (μέσω μαγνητοφώνου ή άλλου μέσου ηχογράφησης) από το περιβάλλον και ταξινόμησή τους με βάση διάφορα γνωρίσματα (ένταση, πηγή προέλευσης). Ανάλογα με τα διατιθέμενα τεχνικά μέσα: πειραματικές-πρακτικές εργασίες κατά την συλλογή και ταξινόμηση ήχων του περιβάλλοντος με σκοπό μεγαλύτερη διαφοροποίηση κριτηρίων ταξινόμησης, επισήμανση προβλημάτων στην ηχογράφηση, επεξεργασία. Αναγνώριση ήχων ως σημάτων για κάτι. Σύνδεση αυτών των δραστηριοτήτων με γνώσεις για την φυσιολογία της ακοής και με ανάπτυξη προβληματισμού για την ηχορύπανση (Περιβαλλοντική εκπαίδευση)]

2^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ : ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

–

–Οι μαθητές πρέπει να αναπτύξουν και να καλλιεργήσουν ικανότητες και δεξιότητες για μουσική δημιουργία. Γι' αυτό τον σκοπό χρειάζεται εξοικείωση με στοιχειώδεις μορφές μουσικής σύνθεσης με διάφορα μέσα και τρόπους.

–Πρέπει να είναι σε θέση να ηχογραφούν (μαγνητοφωνούν) τις ιδέες τους (είτε δουλειά σε εξέλιξη είτε τελειωμένη) με τα κατάλληλα μέσα.

–Στα παρακάτω η δραστηριότητα της σύνθεσης περιλαμβάνει τον αυτοσχεδιασμό και τις διασκευές.

ΕΠΙΠΕΔΑ	***ΣΤΟΧΟΙ*** *Οι μαθητές θα πρέπει να :*
1 ***(Νηπιαγωγείο, Α΄ & Β΄ τάξη Δημοτικού)***	•Ερευνούν, επιλέγουν και συνδυάζουν ήχους, για να παράγουν απλές συνθέσεις. •Καταγράφουν τη μουσική τους ,για να τη θυμούνται αργότερα, χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα μέσα για να την καταστήσουν γνωστή στους άλλους.
2 ***(Γ΄, Δ΄ & Ε΄, ΣΤ΄ τάξεις Δημοτικού)***	•Επινοούν και να αναπτύσσουν μουσικές ιδέες με απλή δομή. •Δημιουργούν και να καταγράφουν συνθέσεις, δείχνοντας ότι κατανοούν τα μουσικά σύμβολα

κού)	
3 *(Γυμνάσιο)*	• Αυτοσχεδιάζουν, συνθέτουν και διασκευάζουν στα πλαίσια της ομάδας ή ατομικά και σε μια ποικιλία μορφών δείχνοντας ότι κατανοούν την απλή αρμονία και πολυφωνία (τις σημειώνουν με κατάλληλη σημειογραφία). • Αξιολογούν και να αναθεωρούν τις συνθέσεις τους και να χρησιμοποιούν την κατάλληλη σημειογραφία για την επόμενη εκτέλεση.

3ΟΣ ΑΞΟΝΑΣ : ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

–Οι μαθητές πρέπει να αναπτύξουν τις δεξιότητες και τη γνώση που απαιτείται να έχουν ως ακροατές, να αντιμετωπίζουν τα στοιχεία της μουσικής μέσα από ένα ευρύ φάσμα μουσικών ειδών και διαφορετικών πολιτιστικών παραδόσεων. Να κάνουν λογικές κρίσεις και να αξιολογούν εκτέλεση και συνθέσεις ανακαλώντας επίσης τη σχετική γνώση του ιστορικού και πολιτισμικού βάθους της συγκεκριμένης μουσικής. Στα υψηλότερα επίπεδα του στόχου θα πρέπει, όπου ενδείκνυται, να συσχετίζουν οι μαθητές τη μουσική που ακούν με τα σύμβολα της παρτιτούρας.

ΕΠΙΠΕΔΑ	***ΣΤΟΧΟΙ*** ***Οι μαθητές θα πρέπει να :***
1 *(Νηπιαγωγείο,Α΄ & Β΄ τάξη Δημοτικού)*	•Ακούν προσεκτικά διάφορα είδη μουσικής και να αναγνωρίζουν τα βασικά τους στοιχεία. •Χρησιμοποιούν απλούς όρους για να μιλήσουν για τη μουσική που έχουν ακούσει, εκτελέσει και συνθέσει.
2 *(Γ΄ , Δ΄ & Ε΄, ΣΤ΄ τάξεις Δημοτικού)*	• Ακούν προσεκτικά μουσική, να αναγνωρίζουν τα βασικά της στοιχεία και να τα ξεχωρίζουν με αυξανόμενη ακρίβεια. • Αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά και να δείχνουν κάποια γνώση για διάφορα μουσικά είδη και να αιτιολογούν τις προτιμήσεις τους χρησιμοποιώντας απλούς όρους.
3 *(Γυμνάσιο)*	• Αναγνωρίζουν και διακρίνουν τα μουσικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων και εκτενών ρυθμικών και μελωδικών σχημάτων, μέσα από ευρύ φάσμα φωνητικής και οργανικής μουσικής. •Δείχνουν (παρουσιάζουν) γνώση της μουσικής που έχουν ακούσει μέσα από μια γκάμα μουσικών παραδόσεων διαφορετικών εποχών και περιοχών και κάποιων σημειογραφικών στοιχείων με τα οποία έγινε η ηχογράφηση.

Επίπεδα εκπαίδευσης κατά άξονα

1ος ΑΞΟΝΑΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗ

–Αναμένεται ότι οι μαθητές θα είναι σε θέση να επιτύχουν το στόχο του άξονα αυτού, επίπεδα 1 έως 4 εκτελώντας μουσική ομαδικά ή μέσα στην τάξη τους, μολονότι μερικοί μπορεί να ασχοληθούν μ' αυτό ατομικά.

ΕΠΙΠΕΔΟ[1]	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
	Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να:	***Οι μαθητές***
–1	–Ακούν και να ανταποκρίνονται με διάφορους τρόπους στη μουσική καθώς και σε ρυθμικά πρότυπα. –Τραγουδούν διάφορα απλά τραγούδια. –Παράγουν απλά ηχητικά πρότυπα με τη φωνή, το σώμα και με μουσικά όργανα. –Εκτελούν συγχρόνως με άλλους, ανταποκρινόμενοι στις κατάλληλες οδηγίες.	–Κάνουν ταλαντώσεις, τεντώνονται, πηδούν, περπατούν. –Παίζουν ένα ρυθμικό όργανο, ακολουθώντας το ρυθμό. –Χειροκροτούν, χτυπάνε ή κάνουν βήματα στο ρυθμό των δικών τους και άλλων ονομάτων ή των ονομάτων άλλων. –Τραγουδούν ομαδικά μέσα στην τάξη.
–2	–Εκτελούν ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα με το αυτί και από σύμβολα. –Τραγουδούν ένα αυξανόμενο φάσμα τραγουδιών που εκφράζουν διάφορα ψυχικά συναισθήματα και από διάφορες ηχητικές πηγές, δίνοντας προσοχή στην ένταση και την ορθοφωνία. –Αναπτύσσουν ικανότητα ελέγχου των ήχων σε μια ποικιλία μουσικών οργάνων. –Μοιράζονται τη μουσική δημιουργία με διάφορα είδη κοινού για διάφορους σκοπούς.	–Παίζουν παιχνίδια ήχου με το δάσκαλο τους και μεταξύ τους. –Εκτελούν ένα μουσικό πρότυπο που παρουσιάζεται με αντικείμενα ή μουσικά όργανα. –Τραγουδούν τραγούδια της περιοχής τους, παραδοσιακά και «έντεχνα» –Συνοδεύουν ένα τραγούδι με ένα οργανικό ostinato. –Καλούν άλλη τάξη να ακούσει μια δοκιμή μουσικού κομματιού.
–3	–Πραγματοποιούν εκτελέσεις ανταποκρινόμενοι σε σημεία, σύμβολα, συνθήματα και από μνήμης. –Τραγουδούν ένα ευρύ φάσμα τραγουδιών με αυξανόμενο έλεγχο του τονικού ύψους, ρυθμού, ορθοφωνίας, μουσικής έκφρασης και έντασης. –Παίζουν, με αυξανόμενο έλεγχο της τεχνικής, πολ-	–Ακούν μια μελωδία, την τραγουδούν σιωπηλά και μετά δυνατά. –Παίζουν μουσική ακολουθώντας γραφικά σύμβολα. –Αποφασίζουν πού θα πάρουν αναπνοή, για να δώσουν την αίσθηση της μουσι-

[1] Επίπεδο 1 : Ηλικία 4-8, Επιμέρους επίπεδα 1-3
Επίπεδο 2 : Ηλικία 8-12, Επιμέρους επίπεδα 2-5
Επίπεδο 3 : Ηλικία 12-15 Επιμέρους επίπεδο 3-8

	λά όργανα ρυθμικά και μελωδικά. –Δείχνουν ότι κατανοούν την ανάγκη αποτελεσματικής επικοινωνίας με τους ακροατές τους κατά τη διάρκεια μουσικής εκτέλεσης.	κής φράσης. –Τραγουδούν τραγούδια που σχετίζονται με ένα διαθεματικό «αντικείμενο». –Συντονίζουν με δυο κρουστά όργανα ένα μελωδικό κρουστό με τονική ακρίβεια. –Τραγουδούν σε ένα κατάλληλης έντασης επίπεδο και με καθαρή άρθρωση για το κοινό.
–4	–Εκτελούν, ερμηνεύουν πιο σύνθετα μουσικά σύμβολα και εκτελούν πιο πολύπλοκες εντολές, και δείχνουν ικανοποιητική κατανόηση των μουσικών στοιχείων. –Τραγουδούν και παίζουν κομμάτια από διάφορες εποχές, τόπους και πολιτισμούς, με αυξανόμενο έλεγχο των μουσικών στοιχείων συμπεριλαμβανομένου και του ηχοχρώματος. –Εκτελούν σε μια ομάδα απλά μουσικά κομμάτια, ανεξάρτητα από μια άλλη ομάδα. –Παρουσιάζουν εκτελέσεις αποτελεσματικά είτε διευθύνοντας ή είτε ακολουθώντας το μαέστρο.	–Παίζουν μια γραμμένη πεντατονική μελωδία, παρατηρώντας την ένταση. –Εκτελούν ένα μουσικό μέρος μέσα από μια παρτιτούρα. –Μαθαίνουν μια ομάδα τραγουδιών και κομματιών για μια επέτειο που γιορτάζεται σε άλλη χώρα. –Επιλέγουν τα κατάλληλα φωνητικά χαρακτηριστικά για να τραγουδήσουν ναυρίσματα, ναυτικά τραγούδια και τραγούδια της δουλειάς. –Τραγουδούν ένα πολυφωνικό μουσικό κομμάτι ή έναν κανόνα.
–5	–Εκτελούν διάφορα είδη (στυλ) μουσικής, ερμηνεύοντας διάφορα σημεία, σύμβολα και συνθήματα. –Τραγουδούν και παίζουν σε ομάδες ένα πιο απαιτητικό ρεπερτόριο και εκτελούν ένα μέρος ανεξάρτητο από μια άλλη ομάδα. –Τραγουδούν ή παίζουν ένα σύντομο σόλο. –Σχεδιάζουν και παρουσιάζουν εκτελέσεις για διάφορα είδη ακροατηρίου	–Μαθαίνουν από μουσική παρτιτούρα και εκτελούν ένα κομμάτι μουσικού συνόλου. –Τραγουδούν μέρη τραγουδιών ή διασκευές. –Τραγουδούν μια στροφή τραγουδιού σόλο στην τάξη. –Αυτοσχεδιάζουν ένα οργανικό σόλο σε μια ομαδική εκτέλεση.
–6	–Παρουσιάζουν μια χωρίς προετοιμασία εκτέλεση ενός απλού μουσικού κομματιού, προσέχοντας την ακρίβεια, τον έλεγχο του τόνου και το τονικό ύψος. –Τραγουδούν και παίζουν ομαδικά, ένα ευρύ ρεπερτόριο, δείχνοντας μια κατανόηση των μουσι-	–Εκτελούν οργανικά ή φωνητικά τεστ ανάγνωσης μουσικής παρτιτούρας. –Εκτελούν έναν αυτοσχεδιασμό σε ένα δεδομένο οπτικό, γραφικό ή σημειογραφικό ερέθισμα. –Επαναλαμβάνουν ή απαντούν σε μουσι-

	κών χαρακτηριστικών. –Τραγουδούν ή παίζουν ένα σόλο μέρος, εκτελώντας ατομικά ένα ανεξάρτητο μέρος του σε κάποιο φωνητικό ή οργανικό σύνολο. –Σχεδιάζουν και παρουσιάζουν εκτελέσεις και αξιολογούν την αποτελεσματικότητά τους.	κές φράσεις, που δίνονται φωνητικά ή οργανικά. –Σχεδιάζουν και παρουσιάζουν ένα πρόγραμμα συναυλίας από τη δουλειά τους στο μάθημα και αξιολογούν το επίπεδο της εκτέλεσης μέσω του χειροκροτήματος, των σχολίων και των συζητήσεων του κοινού.
–7	–Παρουσιάζουν μια εκτέλεση, χωρίς προετοιμασία, ενός μουσικού κομματιού, δείχνοντας αυξανόμενη αυτοπεποίθηση και ακρίβεια. –Δείχνουν σ' ένα πιο απαιτητικό ρεπερτόριο, αυτοπεποίθηση και ακρίβεια στο τραγούδι και στο ομαδικό παίξιμο. –Τραγουδούν ή παίζουν ένα σόλο μέρος και να εκτελούν ένα τεχνικά απαιτητικά ανεξάρτητο μέρος σε φωνητικό ή οργανικό σύνολο. –Αναλαμβάνουν ατομικά έναν ενεργητικό και υπεύθυνο ρόλο στο σχεδιασμό και την παρουσίαση φωνητικής και οργανικής εκτέλεσης.	–Προβάρουν και εκτελούν ένα τραγούδι χωρίς συνοδεία. –Τραγουδούν ένα παραδοσιακό τραγούδι χωρίς συνοδεία. –Αυτοσχεδιάζουν σε ένα γνωστό τραγούδι. –Ενεργούν ως τεχνικοί ήχου ασχολούμενοι με θέματα ισορροπίας και συνόλου σε μια εκτέλεση. –Διευθύνουν μια πρόβα ενός συνόλου μουσικής δωματίου
–8	–Εκτελούν ενώπιον ακροατηρίου μουσικά έργα χωρίς προετοιμασία πιο απαιτητικής τεχνικά μουσικής, δείχνοντας αυτοπεποίθηση και ακρίβεια. –Δείχνουν εμπιστοσύνη, ακρίβεια και μια αίσθηση συνόλου στο τραγούδι και στο ομαδικό παίξιμο ενός ρεπερτορίου με απαιτήσεις στην τεχνική. –Τραγουδούν ή παίζουν ένα σόλο με ανάλογη ευαισθησία στην ερμηνεία. –Δείχνουν ικανότητα στο να προβάρουν και να παρουσιάζουν εκτελέσεις.	–Προβάρουν και εκτελούν ένα σύντομο ρεσιτάλ ποικίλης χορωδιακής μουσικής. –Εκτελούν ένα κύριο ή δευτερεύον μουσικό μέρος σε μια σχολική ή κοινοτική μουσική θεατρική παράσταση. –Προτείνουν κινήσεις και μουσική απόδοση των φράσεων ενώ προβάρουν ένα μουσικό σύνολο τάξης.. –

2ΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

–Αναμένεται από τους μαθητές να επιτύχουν το στόχο του άξονα αυτού, επίπεδα 1 έως 4, συνθέτοντας σε ομάδα ή ατομικά. Αλλά από το επίπεδο 5 και μετά αναμένεται να συνθέτουν και ατομικά και σε ομάδες. Από τα επίπεδα 6 έως 10 υπολογίζεται (και γι' αυτό δεν έχει συγκεκριμενοποιηθεί στις επιδιώξεις) ότι οι μαθητές θα είναι σε θέση να ηχογραφούν και / ή να καταγράφουν με μουσική σημειογραφία τη δουλειά τους με το σωστό τρόπο, που αρμόζει στο συγκεκριμένο επίπεδο.

ΕΠΙΠΕΔΟ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
	Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να:	***Οι μαθητές***
-1	-Εξερευνούν, επιλέγουν, ταξινομούν και να αρχίζουν να ελέγχουν ήχους από διάφορες πηγές, συμπεριλαμβανομένης και της σιωπής. -Σχεδιάζουν απλούς τρόπους για να αποθηκεύσουν και να μεταδώσουν τις μουσικές τους ιδέες.	-Ερευνούν τις ηχητικές πηγές στον ηχητικό πίνακα και στο περιβάλλον. -Ταξινομούν ηχογόνες πηγές σε κατηγορίες. -Δημιουργούν μια ηχητική εικόνα χρησιμοποιώντας φωνές. -Διαλέγουν ένα αντικείμενο για να παρουσιάσουν έναν ήχο. -Ηχογραφούν και συζητούν για τους ήχους που διάλεξαν.
-2	-Ερευνούν, επιλέγουν και συνδυάζουν ήχους που παράγονται από τη φωνή, το σώμα και τα μουσικά όργανα, για να παράγουν απλές συνθέσεις. -Αποθηκεύουν τις μουσικές τους ιδέες και τις μεταδίδουν στους άλλους, χρησιμοποιώντας κατάλληλα μέσα.	-Παίζουν μουσικά παιχνίδια για να αναγνωρίσουν τους ήχους και τη σιωπή, το διαρκέστερο / το συντομότερο, το δυνατότερο / το πιο σιγανό. -Παίζουν παιχνίδια μουσικής «ερώτησης και απάντησης» ενσωματώνοντας ύψος και ρυθμό. -Δημιουργούν μουσικά πρότυπα που να συνδυάζονται με κινητικά πρότυπα. -Παρουσιάζουν ηχητικά πρότυπα χρησιμοποιώντας τρισδιάστατα αντικείμενα, ή γραφικά.
-3	-Εξερευνούν, επιλέγουν, ταξινομούν και ελέγχουν ήχους για να συνθέσουν ένα κομμάτι ,που έχει μια αντιληπτή μουσική φόρμα. -Συνθέτουν και καταγράφουν τη μουσική τους για επόμενη ανάκληση, χρησιμοποιώντας κατάλληλα σημεία, σύμβολα, συνθήματα ή άλλα μέσα.	-Συνθέτουν ένα κομμάτι που έχει αρχή – μέση – τέλος. -Συνθέτουν ένα κομμάτι που αρχίζει με γρήγορο ρυθμό και σιγανό ήχο και τελειώνει αργά και με δυνατό ήχο. -Χρησιμοποιούν ένα κασετόφωνο ,για να ακούν και να αξιολογούν τη δουλειά τους σε εξέλιξη. -Χρησιμοποιούν ένα πεντάγραμμο για να παρουσιάσουν συγκεκριμένα τονικά ύψη.
-4.	-Επινοούν και αναπτύσσουν μουσικές ιδέες με απλή δομή, συμπεριλαμβανομένης της επανάληψης και της αντίθεσης. -Δημιουργούν και αποθηκεύουν συνθέσεις, δείχνοντας μια μεγαλύτερη	-Συνθέτουν ένα στίχο και επωδό σε ένα δοσμένο τρόπο ή κλίμακα. -Φτιάχνουν μια γραφική παρτιτούρα μιας σύνθεσης και τη δίνουν σε μια άλλη ομάδα να την αναδημιουργήσει.

	κατανόηση των σημείων, συμβόλων, συνθημάτων.	
–5.	–Αναπτύσσουν και σχεδιάζουν ένα ευρύ φάσμα ήχων, και επιλέγουν αυτούς που είναι κατάλληλοι για χρήση εξερευνώντας μια συγκεκριμένη τεχνική. –Συνθέτουν διαφόρων ειδών κομμάτια και τα καταγράφουν με νότες με αυξανόμενη ακρίβεια για επόμενη εκτέλεση, χρησιμοποιώντας κατάλληλα σημεία, σύμβολα και συνθήματα.	–Συνθέτουν ένα κομμάτι συνδυάζοντας διάφορα μελωδικά και ρυθμικά ostinati. –Χρησιμοποιούν συμβατικούς ή μη συμβατικούς τρόπους σημειογραφίας ενός μελωδικού ostinato ώστε να το ανακαλέσουν με ακρίβεια.
–6.	–Αυτοσχεδιάζουν, συνθέτουν και διασκευάζουν σε ποικιλία μορφών, δείχνοντας κατανόηση της απλής αρμονίας και πολυφωνίας. –Αξιολογούν και αναθεωρούν τη δουλειά τους για να παραγάγουν ολοκληρωμένες συνθέσεις, που έχουν συνοχή και πειστικότητα.	–Αυτοσχεδιάζουν με μια δομή 12 μέτρων. –Συνθέτουν ένα κομμάτι ,για να συνοδεύσουν ένα ιστορικό έργο. –Χρησιμοποιούν ένα computer με κατάλληλο software πακέτο, για να συνθέσουν, εκδώσουν, αποθηκεύσουν και τελικά να εκτελέσουν ένα κομμάτι.
–7.	–Δημιουργούν, αξιολογούν και αναθεωρούν συνθέσεις που διατηρούν και αναπτύσσουν μουσικές ιδέες και δείχνουν ποικιλία, ενότητα και συνοχή.	–Συνθέτουν ένα σύνολο παραλλαγών πάνω σε ένα δεδομένο θέμα. –Χρησιμοποιούν ηλεκτρονικά συστήματα (computer) για να δημιουργήσουν μια ζωντανή εκτέλεση, χρησιμοποιώντας υλικό επεξεργασίας ήχου (sound processing) για να αλλάξουν τη φύση του οργανικού και φωνητικού ήχου.
–8.	–Παράγουν συνθέσεις, που δείχνουν τεχνικές δεξιότητες, έλεγχο του χρησιμοποιούμενου μέσου και πιο ευφυή ανάπτυξη μουσικών ιδεών.	–Συνθέτουν ένα κομμάτι δείχνοντας γνώση ενός συγκεκριμένου σόλο οργάνου ή φωνής. –Αναπτύσσουν μια σύνθεση σε συνέχεια. –Αυτοσχεδιάζουν ένα κομμάτι χρησιμοποιώντας μινιμαλιστικές τεχνικές.

3^{ΟΣ} ΑΞΟΝΑΣ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΕΠΙΠΕΔΟ	ΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
	Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να:	***Οι μαθητές***
–1.	–Αναγνωρίζουν και να ανταποκρίνονται στη μουσική και στη σιωπή αλλά και σε ήχους του περιβάλλοντος, αναφορικά με τα στοιχεία της έντασης, ταχύτητας, παλμού, ηχοχρώματος και δομής. –Ακούν και να συζητούν για ήχους που παράγονται με διάφορους τρόπους.	–Κινούνται με τη μουσική, σταματούν στη σιωπή και κινούνται στις άκρες των δακτύλων, όταν η μουσική είναι ήσυχη. –Συγκρίνουν και συζητούν για ήχους που παράγονται από αντικείμενα στον ηχητικό πίνακα. –Χρησιμοποιούν λέξεις όπως δυνατό / σιγανό, σύντομο / μακρύ, ίδιο / διαφορετικό, αρχή / σταμάτημα.
–2.	–Ακούν προσεκτικά μουσική και ανταποκρίνονται και αναγνωρίζουν μουσικά στοιχεία, όπως ύψος, διάρκεια και ρυθμό. –Μεταχειρίζονται απλούς όρους, για να περιγράψουν τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται τα μουσικά στοιχεία, και με ποιους εκφραστικούς σκοπούς χρησιμοποιούνται αυτά σε διάφορα είδη μουσικής που έχουν ακούσει.	–Τεντώνονται όταν ο ήχος της μουσικής γίνεται ψηλότερος και μαζεύονται όταν γίνεται χαμηλότερος. –Ταιριάζουν ένα ρυθμό με παλαμάκια με το όνομα ενός παιδιού. –Συζητάνε πώς η μουσική δημιουργεί κατάλληλες ψυχικές διαθέσεις σε διάφορες γιορτές και σχολικές εκδηλώσεις. –Χρησιμοποιούν λέξεις όπως δυνατότερο / χαμηλότερο, ψηλότερο / χαμηλότερο μακρύτερο / συντομότερο.
–3.	–Ανταποκρίνονται στα μουσικά στοιχεία και ξεχωρίζουν διαφορές, συμπεριλαμβανομένης της μελωδίας. –Ακούν μια ποικιλία ειδών μουσικής από διάφορα στυλ και κουλτούρες, του παρελθόντος και του παρόντος και αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά τους και τα ξεχωριστά τους στοιχεία.	–Κινούν τα χέρια πάνω και κάτω για να ακολουθήσουν την πορεία της μελωδίας ενός γνωστού τραγουδιού. –Με απλούς όρους συζητούν για τα ιστορικά, κοινωνικά και πολιτιστικά περιεχόμενα μουσικής που έχουν τραγουδήσει και χορέψει.
–4.	–Ξεχωρίζουν με αυξανόμενη ακρίβεια τα μουσικά στοιχεία. –Ακούν διάφορα είδη μουσικής,· αξιολογούν την αποτελεσματικότητα της χρήσης μουσικών στοιχείων σ' αυτήν, και με απλούς όρους εκφράζουν και	–Ακούν και αναγνωρίζουν διαφορετικά όργανα μέσα από ένα σύνολο κρουστών. –Συγκρίνουν τις κινήσεις μιας χορευτικής σουίτας. –Συζητούν την καταλληλότητα της μουσικής που χρησιμοποιείται στα τηλεοπτικά cartoons.

	αιτιολογούν τις προτιμήσεις τους.	
–5.	–Ξεχωρίζουν διαφορές στον ήχο, την υφή και τα ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα σε διάφορα είδη μουσικής. –Αναγνωρίζουν να και δείχνουν γνώση ποικιλίας μουσικών ειδών.	–Αναγνωρίζουν μεμονωμένους ρυθμούς σε παίξιμο αφρικανικού τύμπανου. –Συζητούν δημοτικές και λαϊκές διασκευές γνωστών τραγουδιών.
–6.	–Αναγνωρίζουν και να διακρίνουν στοιχεία όπως απλή αρμονία, σύνθετα ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα και τη χρήση τους σε μεγάλη κλίμακα φωνητικής και οργανικής μουσικής. –Δείχνουν ότι έχουν γνώση της μουσικής που έχουν ακούσει από διάφορες κουλτούρες και πολιτισμούς διαφορετικών περιόδων και κατανοούν τη σημειογραφία και τις ιδέες που αυτή περιέχει.	–Αναγνωρίζουν αλλαγές συγχορδιών σε ένα κομμάτι pop μουσικής. –Κατανοούν και συζητούν για τη μουσική της ρομαντικής περιόδου. –Παρακολουθούν μια παρτιτούρα καθώς ακούν ένα κομμάτι σύγχρονης μουσικής.
–7.	–Αναλύουν μεμονωμένους ήχους, είδη υφής, αρμονίας και πρότυπα διαφορετικών περιόδων και πολιτισμών. –Μέσω της ακουστικής συσχετίζουν μουσικές ιδέες με την κατάλληλη μουσική γραφή και επιδεικνύουν- σε σχέση με μια παρτιτούρα ή σχολιασμό- τις γνώσεις τους στη μουσική γραφή, δομή και φόρμα.	–Αναγνωρίζουν και μιλούν για παραδοσιακά μουσικά όργανα. –Αναγνωρίζουν μια μετατροπία. –Ακολουθούν μια παρτιτούρα στη διάρκεια εκτέλεσης κλασικού minuet και trio και μιλούν για τη δομή και τον τρόπο της εκτέλεσης.
–8.	–Αναγνωρίζουν, σε σχέση με τα ηχοχρώματα, την υφή και τα αρμονικά μελωδικά πρότυπα, τα συνηθέστερα ιδιώματα μουσικής που ακούγεται από μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο ή κουλτούρα. –Κάνουν κριτική αξιολόγηση και ανάλυση μουσικής διαφόρων ειδών που έχουν ακούσει.	–Ακούν, αναγνωρίζουν και συζητούν αυθεντικές εκτελέσεις παραδοσιακών κομματιών.

Συνοπτικός πίνακας των αντικειμενικών στόχων των επιμέρους επιπέδων όλων των αξόνων

–Επίπεδο 1
–Οι μαθητές αναγνωρίζουν και εξερευνούν πώς παράγονται και αλλάζουν οι ήχοι. Χρησιμοποιούν τη φωνή τους με διαφορετικούς τρόπους όπως με ομιλία, τραγούδι, εκκλησιαστικούς ύμνους και εκτελούν γνωρίζοντας ότι τους παρακολουθεί κοινό. Επαναλαμβάνουν σύντομα ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα και δημιουργούν και επιλέγουν τα κατάλληλα εκείνα πρότυπα σε απάντηση της ερώτησης –πρότυπο. Ανταποκρίνονται σε διαφορετικές διαθέσεις στη μουσική και αναγνωρίζουν διακριτές αλλαγές στους ήχους, καταλαβαίνουν απλά επαναλαμβανόμενα πρότυπα και λαμβάνουν υπόψη μουσικές οδηγίες.
–Επίπεδο 2
–Οι μαθητές αναγνωρίζουν και εξερευνούν πώς μπορούν να οργανωθούν οι ήχοι. Τραγουδούν με κάποια αίσθηση του σχήματος της μελωδίας και εκτελούν απλά πρότυπα και συνοδείες κρατώντας ένα σταθερό ρυθμό. Επιλέγουν προσεκτικά και οργανώνουν ήχους μέσα σε απλέ δομές όπως αρχή, μέση, τέλος, ανταποκρινόμενοι σεδεδομένα σημεία αφετηρίας. Παρουσιάζουν ήχους με σύμβολα και αναγνωρίζουν πώς τα μουσικά στοιχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δημιουργήσουν διαφορετικές διαθέσεις και αποτελέσματα, αξιολογώντας και βελτιώνοντας τη δουλειά τους.
–Επίπεδο 3
–Οι μαθητές αναγνωρίζουν και εξερευνούν τους τρόπους με τους οποίους οι ήχοι μπορούν να συνδυαστούν και να χρησιμοποιηθούν εκφραστικά. Τραγουδούν στο σωστό τόνο με εκφραστικότητα και εκτελούν ρυθμικά απλά μέρη που χρησιμοποιούν μία περιορισμένη έκταση φθόγγων. Αυτοσχεδιάζουν επαναλαμβανόμενα πρότυπα και συνδυάζουν αρκετά επίπεδα ήχου λαμβάνοντας υπόψη το αποτέλεσμα του συνδυασμού αυτών των ήχων. Αναγνωρίζουν πώς τα διαφορετικά μουσικά στοιχεία συνδυάζονται και χρησιμοποιούνται εκφραστικά και κάνουν βελτιώσεις στη δουλειά τους, σχολιάζοντας το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.
–Επίπεδο 4
–Οι μαθητές αναγνωρίζουν και εξερευνούν τη σχέση μεταξύ ήχων και πώς η μουσική αντανακλά διαφορετικές προθέσεις. Όταν εκτελούν με το αυτί και από απλές σημειογραφίες, διατηρούν το δικό τους μέρος λαμβάνοντας υπόψη πώς τα διαφορετικά μέρη ταιριάζουν και την ανάγκη να επιτευχθεί ένα συνολικό αποτέλεσμα. Δημιουργούν αυτοσχεδιάζοντας μελωδικές και ρυθμικές φράσεις ως μέρος ομαδικής εκτέλεσης και συνθέτουν αναπτύσσοντας ιδέες μέσα σε μουσικές δομές. Περιγράφουν, συγκρίνουν και εκτιμούν διαφορετικά είδη μουσικής χρησιμοποιώντας ένα κατάλληλο μουσικό λεξιλόγιο. Προτείνουν βελτιώσεις στη δουλειά τη δική τους και των άλλων, κάνοντας σχόλια για το πώς έχει επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.
–Επίπεδο 5
–Οι μαθητές αναγνωρίζουν και εξερευνούν μουσικά στοιχεία (κατηγορίες) και πώς η μουσική αντανακλά το χρόνο και τον τόπο. Εκτελούν σημαντικά μέρη από μνήμης και από σημειογραφίες γνωρίζοντας τη δική τους συνεισφορά, όπως το να οδηγούν τους άλλους, το να αναλαμβάνουν ένα μέρος σόλο ή να παρέχουν ρυθμική υποστήριξη. Αυτοσχεδιάζουν μελωδικό και ρυθμικό υλικό μέσα σε δεδομένες δομές, χρησιμοποιούν μια ποικιλία σημειογραφίας και συνθέτουν μουσική για διαφορετικές περιπτώσεις χρησιμοποιώντας κατάλληλα μουσικά στοιχεία όπως μελωδία, ρυθμό, συγχορ-

δίες, και φόρμες. Αναλύουν και συγκρίνουν μουσικά σχήματα. Εκτιμούν πώς τόπος, η περίσταση και ο σκοπός επηρεάζουν τον τρόπο που δημιουργείται, εκτελείται και ακούγεται η μουσική. Εκλεπτύνουν και βελτιώνουν τη δουλειά τους.
-Επίπεδο 6
-Οι μαθητές αναγνωρίζουν και εξερευνούν τις διαφορετικές διαδικασίες και τα περιεχόμενα των επιλεγμένων μουσικών ειδών. Επιλέγουν και κάνουν χρήση του τέμπο, της δυναμικής, της εκφραστικότητας και του ηχοχρώματος. Κάνουν λεπτές προσαρμογές για να ταιριάξει το μέρος τους μέσα σε ομαδική εκτέλεση. Αυτοσχεδιάζουν και συνθέτουν σε διαφορετικά είδη, χρησιμοποιώντας αρμονικά και μη αρμονικά τεχνάσματα, όπου χρειάζεται, διατηρώντας και αναπτύσσοντας τις μουσικές ιδέες και πετυχαίνοντας διαφορετικά επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Χρησιμοποιούν σχετικά σημειογραφικά συστήματα, για να σχεδιάσουν, αναθεωρήσουν και εκλεπτύνουν το υλικό. Αναλύουν, συγκρίνουν και εκτιμούν πώς η μουσική αντανακλά το περιβάλλον μέσα στο οποίο δημιουργείται, εκτελείται και ακούγεται. Βελτιώνουν τη δουλειά τους και τη δουλειά των άλλων, ανάλογα με το επιλεγμένο είδος.
-Επίπεδο 7
-Οι μαθητές διακρίνουν και εξερευνούν μουσικές φόρμες και επιδράσεις σε επιλεγμένα, είδη και παραδόσεις. Εκτελούν με διαφορετικούς τρόπους, συμβάλλοντας στην ομαδική εκτέλεση και χρησιμοποιώντας σχετικές σημειογραφίες. Δημιουργούν συνθέσεις με συνοχή και προσαρμόζουν, αυτοσχεδιάζουν, αναπτύσσουν, επεκτείνουν και απορρίπτουν μουσικές ιδέες μέσα σε δεδομένες μουσικές δομές, φόρμες και παραδόσεις. Αξιολογούν τη χρήση μουσικών κανόνων και άλλων χαρακτηριστικών και το πώς διαφορετικά περιβάλλοντα αντανακλώνται στο είδος της δουλειάς τους και της δουλειάς των άλλων.
-Επίπεδο 8
-Οι μαθητές διακρίνουν και εκμεταλλεύονται τα χαρακτηριστικά και την εκφραστική δύναμη των επιλεγμένων μουσικών πηγών, ειδών και παραδόσεων. Εκτελούν, αυτοσχεδιάζουν και συνθέτουν εκτεταμένες συνθέσεις με κάποια αίσθηση διεύθυνσης και σχήματος, στα πλαίσια μελωδικών και ρυθμικών φράσεων αλλά και ολοκλήρωσης της φόρμας. Εξερευνούν διαφορετικά μουσικά είδη, και παραδόσεις, δουλεύοντας με το αυτί, κάνοντας σωστή χρήση της κατάλληλης σημειογραφίας. Διακρίνουν ανάμεσα σε μουσικά είδη, και παραδόσεις, σχολιάζοντας τη σχέση ανάμεσα στη μουσική και στο πολιτιστικό της περιεχόμενο κάνοντας κρίσεις και δικαιολογώντας αυτές τους τις κρίσεις.

4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Γενικός σκοπός

Σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας είναι να μάθει το παιδί να χειρίζεται όσο το δυνατό καλύ-τερα την κοινή νέα ελληνική γλώσσα: να την καταλαβαίνει, να τη μιλάει, να τη διαβάζει, να τη γράφει με άνεση, ώστε σταδιακά να αποκτήσει τις πολλαπλές μορφές εγγραμματισμού που προϋποθέτει η κοινωνία της γνώσης, της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας.

Αναλυτικότερα:

- Να χρησιμοποιεί τη γλώσσα, για να ανακαλύπτει και να κατανοεί νέες γνώσεις και εμπειρίες και να ικανοποιεί έτσι τις πρακτικές, συναισθηματικές, πνευματικές και κοινωνικές του ανάγκες.

- Να κατανοεί ως σημασία και ως πρόθεση το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου, με το οποίο έρχεται σε επαφή και να χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα με τρόπο, ώστε να παράγει λόγο αποτελεσματικό και κατάλληλο για κάθε ειδική περίσταση επικοινωνίας.

-Ν α είναι σε θέση να εκφράζει τον εσωτερικό του κόσμο.

- Να συνειδητοποιήσει ότι:

(α) διαθέτει την ικανότητα να περιγράφει, να τροποποιεί την εξωτερική πραγματικότητα αλλά και να δημιουργεί πραγματικότητα με το λόγο του, στο μέτρο που μεταχειρίζεται τα κατάλληλα γλωσσικά μέσα και ότι

(β) η δυνατότητα αυτή είναι συνάρτηση της γνώσης και συνειδητής χρήσης του γλωσσικού συστήματος.

- Να αποκτήσει τις βάσεις μιας κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, ώστε να μπορεί να αξιολογεί αντικειμενικά τα μηνύματα.

- Να ευαισθητοποιηθεί απέναντι στα λογοτεχνικά κείμενα, έτσι ώστε να τα αγαπήσει και να φτάσει να αποζητά μόνος του τη συντροφιά του καλού λογοτεχνικού βιβλίου.

- Να αποκτήσει αίσθηση και γνώση της γλωσσικής του παράδοσης και να ενισχύσει το γλωσσικό του αυτοσυναίσθημα αξιοποιώντας τα διαχρονικά στοιχεία που λειτουργούν στη σημερινή ζωντανή γλώσσα.

- Να συνειδητοποιήσει την κοινωνική και τη γεωγραφική ποικιλία της ελληνικής γλώσσας.

- Να εξοικειωθεί με την τεχνολογία της πληροφορικής έτσι ώστε:

α) να αποκτήσει ευχέρεια πρόσβασης στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του Διαδικτύ-ου και των πολυμέσων και

β) να μπορεί να επεξεργάζεται στοιχειωδώς κείμενα σε Η/Υ.

- Να εξοικειωθεί βαθμηδόν με τις γλωσσικές δομές και συμβάσεις τις οποίες χρησιμοποιούν οι διάφορες «κοινότητες λόγου», που συμβάλλουν στο κοινωνικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, τεχνολογικό και οικονομικό γίγνεσθαι.

- Να κατανοήσει τη θέση, που κατέχει η γλώσσα, γενικά, στον πολιτισμό ενός λαού, τη σημασία της για τα έθνη, και να έρθει σε επαφή και με πολιτιστικά στοιχεία άλλων λαών.

- Να εκτιμά και να σέβεται τη γλώσσα του άλλου και να συμβιώνει αρμονικά με αλλόγλωσσους.

Όσον αφορά τον αλλοδαπό μαθητή, τον ενταγμένο σε τάξη, στην οποία χρησιμοποιείται η ελληνική ως μητρική γλώσσα, αυτός πρέπει:

- Να εσωτερικεύσει αβίαστα ορισμένες δύσκολες γι' αυτόν γλωσσικές δομές της ελληνικής γλώσσας.

- Να βιώσει μέσα από τη γλώσσα τον ελληνικό πολιτισμό και να υιοθετήσει θετική στάση απέναντί του.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Α΄- Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η λογική οργάνωση του προφορικού λόγου του παιδιού, η ορθή χρήση απλών δομών και απλού λεξιλογίου. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να :*** –Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής και απαντητικής ετοιμότητας *(ακροάται, παίρνει το λόγο, δεν ξεφεύγει από το θέμα).* –Παρακολουθεί διάφορες μορφές του προφορικού λόγου και να συμμετέχει αναλόγως. –Περιγράφει πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις. Να εκφράζει εντυπώσεις, σκέψεις, επιθυμίες, αισθήματα κτλ. –Αναγνωρίζει και να περιγράφει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα. –Αφηγείται ιστορίες. –Αρθρώνει, να προφέρει και να τονίζει σωστά. –Διατυπώνει καταφατικές, αρνητικές, επιφωνηματικές και ερωτηματικές προτάσεις. –Εκτελεί γλωσσικές πράξεις αναφοράς, προτροπής, υπόσχεσης κ.ά. –Χρησιμοποιεί σωστά γραμματικούς τύπους και απλό λεξιλόγιο. –Χρησιμοποιεί κατάλληλα τους ρηματικούς τύπους, για να τοποθετεί τα γεγονότα στο χρόνο.	• Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.). • Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.). • *Εκτέλεση γλωσσικών πράξεων.* • Προφορά φράσεων, λέξεων, φθόγγων. • Χρήση του λόγου κατά περίσταση. • Λεξιλόγιο	–Ελεύθερος διάλογος, συζητήσεις, δραματοποιήσεις, θεατρικά παιχνίδια, παιχνίδια ρόλων, τραγούδια, ποιήματα και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής. –Περιγραφή προσώπων καταστάσεων, και συναισθημάτων *(ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.)* με αφορμή εμπειρία, που έζησε, ή ιστορία, που άκουσε. Περιγραφή αντικειμένων *(π.χ. μήλου)* με τη μορφή αινίγματος. –Αφηγήσεις συνοπτικές ή διεξοδικές. –Εξοικείωση με τους εκφραστικούς τρόπους και με το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούνται σε διάφορες περιστάσεις της ζωής. Π.χ. προφορική πρόσκληση σε εναλλακτικά πλαίσια επικοινωνίας *(οικείο, φιλικό, επίσημο κτλ.)* και ανάλογη προσαρμογή του προφορικού λόγου. –Αφήγηση ιστορίας, παραμυθιού, ανέκδοτου, όπως τα άκουσε ή με παραλλαγές. –Εντυπώσεις από επίσκεψη σε μουσείο. –Ασκήσεις ορθής προφοράς λέξεων και φωνητικής επιτέλεσης γλωσσικών πράξεων. –Προφορά συνδυασμού φθόγγων π.χ. Πέ**μπτ**η, **εκστρ**ατεία. –Σχηματισμός/συμπλήρωση προφορικών προτάσεων. –Διάφοροι τρόποι δήλωσης της κατάφασης, της άρνησης, της προτροπής κ.ά., κατά περίσταση. –Άσκηση στη χρήση λέξεων μέσα σε οικείες προτάσεις. –Αφήγηση ιστοριών με διάκριση του προτέρου και του υστέρου.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου
Β΄ Τάξη 250 ώρες περίπου

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ΄ -Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η άσκηση στην ακρόαση, η βελτίωση της ποιότητας της προφορικής έκφρασης του μαθητή, καθώς και της ταχύτητας, με την οποία διατυπώνει ένα σωστά δομημένο λόγο. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας τη Δ΄ τάξη να είναι σε θέση να:***			
–Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής, απαντητικής ετοιμότητας και βιωματικής συμμετοχής. –Ακροάται, να διατυπώνει ερωτήματα, να απαντάει, να εξηγεί και να επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση. –Αναγνωρίζει και ερμηνεύει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα κ.τ.ό., όπως αποκαλύπτονται από τα εκφραστικά μέσα, τη μορφή και την οργάνωση του περιεχομένου. –Αναγνωρίζει τις διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη προφορικού λόγου *(πχ. αφήγηση περιστατικών, περιγραφή σπιτιού, πειράματος κ.ά.).* –Κατανοεί τις φραστικές επιλογές του ομιλητή (συντάκτη), οι οποίες καθορίζονται από την περίσταση επικοινωνίας. –Περιγράφει και να αφηγείται γεγονότα. –Αφηγείται από μνήμης. –Ανακοινώνει σε ακροατήριο. –Αναλύει και να αξιολογεί τις πληροφορίες, που του δίνονται, εκτιμώντας όλα τα στοιχεία του λόγου (γλωσσικά, *όπως η χρήση των μορφοσυντακτικών δομών,* εξωγλωσσικά, *όπως τα πρόσωπα και η περίσταση της ομιλίας* και παραγλωσσικά, *όπως ο τόνος της φωνής, η στάση του σώματος κ.τ.ό.).* –Συμμετέχει σε συζητήσεις. –Εντοπίζει τα κύρια σημεία στο λόγο των ομιλητών. Να τα συγκρατεί	• Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.). • Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.). • Εκτέλεση γλωσσικών πράξεων. • Περίληψη. • Επίπεδα ύφους. • Λεξιλόγιο	–Θέατρο, παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής. Ρόλοι από την καθημερινή ζωή και τα αναγνώσματα, ώστε ο μαθητής να αναπαράγει και να οικειώνεται βιωματικά το σχετικό κάθε φορά γλωσσικό υλικό *(λεξιλόγιο, εκφράσεις).* –Εκτέλεση εργασιών βάσει προφορικών οδηγιών. –Εμπλοκή του μαθητή στα δρώμενα και ενεργητική συμμετοχή σε συζητήσεις. –Συστηματική αξιοποίηση του διαλόγου και της προφορικής αφήγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των διάφορων μαθημάτων και των εκδηλώσεων της σχολικής ζωής. –Σχολιασμός μιας είδησης, προσώπων, πραγμάτων, καταστάσεων, συναισθημάτων *(ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.).* Σχολιασμός εικόνας, ζωγραφικού πίνακα κτλ. –Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης, ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας. –Εξοικείωση με διαφορετικά είδη προφορικού λόγου: οδηγία, ανακοίνωση, συνέντευξη, διαφήμιση κτλ. Διατύπωση εμπειρικού ορισμού. –Περιγραφή / αξιολόγηση προσώπου ή κατάστασης, για την οποία έγινε λόγος σε κείμενο, που άκου-	

στη μνήμη και να τα αξιοποιεί κατά περίπτωση. –Διακρίνει το γεγονός από το σχόλιο σε μια προφορική αφήγηση. –Επιλέγει και να χρησιμοποιεί ορθά το *επίπεδο ύφους*[1], που επιβάλλει η περίσταση επικοινωνίας. – Ελέγχει, αν ο λόγος του είναι κατανοητός και αποδεκτός. –Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα. –Συλλαμβάνει υπονοούμενα. –Χρησιμοποιεί όλο και πιο πλούσιο λεξιλόγιο. –Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ομιλίες χαρισματικών ομιλητών κτλ.		σε π.χ. σε θεατρική παράσταση κτλ. –Αφήγηση με σχετική χρήση μηχανισμών/δεικτών συνοχής των διαφόρων φάσεων μιας ιστορίας, ενός μύθου, ενός γεγονότος, ενός σχεδίου δράσης. –Αφήγηση ενώπιον ακροατηρίου. –Περίληψη ιστορίας, ομιλίας που άκουσε. –Ανακοίνωση στην τάξη των αποτελεσμάτων ομαδικής εργασίας, προσωπικών εμπειριών, συναισθημάτων, σκέψεων, επιθυμιών, σχεδίων, προγραμμάτων, του νοήματος ενός κειμένου κτλ. –Χαιρετισμοί, ευχές, συστάσεις, συγχαρητήρια κτλ. *(τηλεφωνεί, παίρνει το λόγο, παίρνει συνέντευξη, συνοδεύει τα λόγια του με την κατάλληλη στάση του σώματος, την κατάλληλη έκφραση προσώπου και χειρονομίες, λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό οικειότητας που έχει με το συνομιλητή).* –Διάκριση του πραγματικού από το εξωπραγματικό, του γεγονότος από το σχόλιο και τη γνώμη, των αντικειμενικών δεδομένων από τη διαφήμιση και την προπαγάνδα. –Με λόγο σκόπιμο και κατάλληλο ο μαθητής αναλαμβάνει να φέρει αποτέλεσμα: –ζητώντας το α΄ από τον Χ, –ζητώντας πληροφορίες από τον Χ για το α΄, –πείθοντας τον Χ για το α΄,	

		–περιγράφοντας αντικειμενικά το α΄ επεισόδιο και επιχειρηματολογώντας υπέρ ή κατά του Χ, κτλ. –Χρήση ειδικής ορολογίας για τη διάκριση και περιγραφή φαινομένων, διαδικασιών κτλ. –Διασάφηση των ειδικών επιστημονικών εννοιών που εισάγονται σε κάθε μάθημα (Φυσική, Γεωγραφία, κ.τ.ό.) με συστηματική άσκηση στη χρήση τους στο κείμενο. –Επισκέψεις σε χώρους ακροάσεων. Εισαγωγή στην κριτική ακρόαση.	

[1] *Επίπεδο ύφους και επίπεδο λόγου.* Κάθε ομιλητής προσαρμόζει το λόγο του στο βαθμό (επίπεδο) επισημότητας της περίστασης, ανάλογα με τη σχέση του με το συνομιλητή, τις προθέσεις του, το θέμα κτλ.

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου
Δ΄ Τάξη 240 ώρες περίπου

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Ε΄- ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η άσκηση στην ακρόαση, η βελτίωση της ποιότητας της προφορικής έκφρασης του μαθητή, καθώς και της ταχύτητας, με την οποία διατυπώνει ένα σωστά δομημένο λόγο. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το Δημοτικό, να είναι σε θέση να:*** –Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής, απαντητικής ετοιμότητας και βιωματικής συμμετοχής. –Ακροάται, να διατυπώνει ερωτήματα, απαντάει, να εξηγεί και να επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση. –Αναγνωρίζει και να ερμηνεύει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα κ.τ.ό., όπως αποκαλύπτονται από τα εκφραστικά μέσα, τη μορφή και την οργάνωση του περιεχομένου. –Αναγνωρίζει τις διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη προφορικού λόγου (π.χ. αφήγηση περιστατικών, περιγραφή σπιτιού, πειράματος κ.ά.). –Κατανοεί τις φραστικές επιλογές του ομιλητή (συντάκτη), οι οποίες καθορίζονται από την περίσταση επικοινωνίας. –Περιγράφει και αφηγείται γεγονότα. –Αφηγείται από μνήμης.	• Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.) • Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.) • Εκτέλεση γλωσσικών πράξεων • Περίληψη • Επίπεδα ύφους • Λεξιλόγιο	–Θέατρο, παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής. Ρόλοι από την καθημερινή ζωή και τα αναγνώσματα, ώστε ο μαθητής να αναπαράγει και να οικειώνεται βιωματικά το σχετικό κάθε φορά γλωσσικό υλικό *(λεξιλόγιο, εκφράσεις).* –Εκτέλεση εργασιών βάσει προφορικών οδηγιών. –Εμπλοκή του μαθητή στα δρώμενα και ενεργητική συμμετοχή σε συζητήσεις. –Συστηματική αξιοποίηση του διαλόγου και της προφορικής αφήγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των διάφορων μαθημάτων και των εκδηλώσεων της σχολικής ζωής. –Σχολιασμός μιας είδησης, προσώπων, πραγμάτων, καταστάσεων, συναισθημάτων *(ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.).* Σχολιασμός εικόνας, ζωγραφικού πίνακα κτλ.	

–Ανακοινώνει σε ακροατήριο. –Αναλύει και αξιολογεί τις πληροφορίες που του δίνονται, εκτιμώντας όλα τα στοιχεία του λόγου (γλωσσικά, όπως τις μορφοσυντακτικές δομές, εξωγλωσσικά, όπως τα πρόσωπα και η περίσταση της ομιλίας και παραγλωσσικά, όπως ο τόνος της φωνής, η στάση του σώματος κ.τ.ό.). –Συμμετέχει σε συζητήσεις. –Εντοπίζει τα κύρια σημεία στο λόγο των ομιλητών. Τα συγκρατεί στη μνήμη και τα αξιοποιεί κατά περίπτωση. –Διακρίνει το γεγονός από το σχόλιο σε μια προφορική αφήγηση. –Επιλέγει και χρησιμοποιεί ορθά το επίπεδο ύφους[1] που επιβάλλει η περίσταση επικοινωνίας. – Ελέγχει αν ο λόγος του είναι κατανοητός και αποδεκτός. –Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα. –Συλλαμβάνει υπονοούμενα. –Χρησιμοποιεί όλο και πιο πλούσιο λεξιλόγιο. –Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ομιλίες χαρισματικών ομιλητών κτλ.		–Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης, ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας. –Εξοικείωση με διαφορετικά είδη προφορικού λόγου: οδηγία, ανακοίνωση, –Συνέντευξη, διαφήμιση κτλ. Διατύπωση εμπειρικού ορισμού. –Περιγραφή / αξιολόγηση προσώπου ή κατάστασης, για την οποία έγινε λόγος σε κείμενο, που άκουσε π.χ. σε θεατρική παράσταση κτλ. –Αφήγηση με σχετική συνοχή των διαφόρων φάσεων μιας ιστορίας, ενός μύθου, ενός γεγονότος, ενός σχεδίου δράσης. –Αφήγηση ενώπιον ακροατηρίου. –Περίληψη ιστορίας, ομιλίας που άκουσε. –Ανακοίνωση στην τάξη προσωπικών εμπειριών, συναισθημάτων, σκέψεων, επιθυμιών, σχεδίων, προγραμμάτων, του νοήματος ενός κειμένου, των αποτελεσμάτων μιας ομαδικής εργασίας κτλ. –Χαιρετισμοί, ευχές, συστάσεις, συγχαρητήρια κτλ. *(τηλεφωνεί, παίρνει το λόγο, παίρνει συνέντευξη, συνοδεύει τα λόγια του με την κατάλληλη στάση του σώματος, την κατάλληλη έκφραση προσώπου και χειρονομίες, λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό οικειότητας που έχει με το συνομιλητή).* –Διάκριση του πραγματικού από το εξωπραγματικό, του γεγονότος από το σχόλιο και τη γνώμη, των αντικειμενικών δεδομένων από τη διαφήμιση και την προπαγάνδα. –Με λόγο σκόπιμο και κατάλληλο ο μαθητής αναλαμβάνει να φέρει αποτέλεσμα: –ζητώντας το α΄ από τον Χ, –ζητώντας πληροφορίες από τον Χ για το α΄, –πείθοντας τον Χ για το α΄, –περιγράφοντας αντικειμενικά το α΄ επεισόδιο και επιχειρηματολογώ-	

		ντας υπέρ ή κατά του Χ, κτλ. –Χρήση ειδικής ορολογίας για τη διάκριση και περιγραφή φαινομένων, διαδικασιών κτλ. –Διασάφηση των ειδικών επιστημονικών εννοιών που εισάγονται σε κάθε μάθημα (Φυσική, Γεωγραφία, κ.τ.ό.) με συστηματική άσκηση στη χρήση τους εν κειμένω. –Επισκέψεις σε χώρους ακροάσεων. Εισαγωγή στην κριτική ακρόαση.	

[1] *Επίπεδο ύφους και επίπεδο λόγου.* Κάθε ομιλητής προσαρμόζει το λόγο του στο βαθμό (επίπεδο) επισημότητας της περίστασης, ανάλογα με τη σχέση του με το συνομιλητή, τις προθέσεις του, το θέμα κτλ..

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου
Στ΄ Τάξη 210 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ Α΄- Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η κατάκτηση των βασικών δεξιοτήτων ανάγνωσης και κατανόησης γραπτών κειμένων, καθώς και η ανεύρεση, χρήση και κατανόηση της πληροφορίας. Οι αναγνωστικές δεξιότητες πρέπει να οικοδομούνται με βάση τον προφορικό λόγο και τις εμπειρίες που φέρουν τα παιδιά ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να :***	• Πρώτη ανάγνωση	–Αναγνώριση λέξεων – λεκτικών συνόλων σε γραπτά “ερεθίσματα”	

–Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας. –Αντιλαμβάνεται ότι η γραφή χρησιμοποιείται, για να μεταφέρει μήνυμα με τα βιβλία, τις επιγραφές και διάφορα άλλα μέσα. –Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη. –Αναπτύσσει φωνολογική και φωνημική ενημερότητα, ώστε να αναγνωρίζει την ταυτότητα των λέξεων. –Κατανοεί και να κατακτά το βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης, που στηρίζεται στη σχέση φθόγγων – γραμμάτων ακολουθώντας κανονικό ρυθμό γραμμικής διαδρομής του κειμένου. –Διαβάζει προτάσεις αναλύοντάς τις σε λέξεις - συλλαβές - φθόγγους, να τις ταυτίζει με τα αντίστοιχα γραπτά σύμβολα ανασυνθέτοντας τις συλλαβές –λέξεις - προτάσεις. –Διαβάζει και να κατανοεί μικρό κείμενο, για να αντλήσει πληροφορίες ή να εκτελέσει ορισμένες ενέργειες. –Διαβάζει με ακρίβεια και να κατανοεί μικρά λεκτικά σύνολα και μεμονωμένες λέξεις. –Ακούει και να κατανοεί κείμενα, που διάβασε μεγαλόφωνα κάποιος άλλος, αφηγούμενος ή διατυπώνοντας άποψη για το κείμενο, που άκουσε. –Απομνημονεύει μικρά έμμετρα	• Κατανόηση κειμένου • Ακρόαση και άρθρωση φθόγγων • Ανάλυση – σύνθεση λέξεων σε συλλαβές και γράμματα • Σύνθεση προτάσεων με λέξεις • Σιωπηρή ανάγνωση απλών κειμένων • Αφήγηση του περιεχομένου ενός κειμένου • Ανάγνωση με κατάλληλο ρυθμό φωνής	του περιβάλλοντος χώρου (αφίσες, πινακίδες, συσκευασίες, φυλλάδια κ.τ.ό.). –Αναγνώριση του ονόματός του. –Συγκρότηση συλλογών με αφίσες, κάρτες, εφημερίδες – περιοδικά - ημερολόγια κ.ά. –Λεκτικά παιχνίδια - γλωσσοδέτες. –Αποκωδικοποίηση της λέξης που *σημαίνει* π.χ. το ζώο, το οποίο εικονίζεται σε συγκεκριμένη εικόνα. –Ξεφύλλισμα ενός βιβλίου με εικόνες και αντιστοίχιση των εικόνων με τις λέξεις, που τις συνοδεύουν. –Ασκήσεις ορθής άρθρωσης των φθόγγων, που αντιστοιχούν στα γράμματα. –Πρακτικές ασκήσεις αντιστοίχισης φθόγγων / γραμμάτων. –Ανάλυση και σύνθεση λέξεων σε συλλαβές και γράμματα. –Σύνθεση προτάσεων με λέξεις –Εισαγωγή στη σιωπηρή ανάγνωση. –Αφήγηση του περιεχομένου ενός κειμένου που διάβασε και χρωματισμός της φωνής ανάλογα με το χαρακτήρα των προσώπων. –Ερωτήσεις κατανόησης κειμένων. –Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια. – Ελεύθερη απόδοση νοήματος –Καταγραφή από το δάσκαλο προφορικού κειμένου που υπαγορεύει ο μαθητής και κατάλληλη αξιοποίησή του.	

κείμενα για απαγγελία, μικρούς ρόλους για δραματοποίηση και μικρά λεκτικά σύνολα, τα οποία διευκολύνουν τη μάθηση. –Εξοικειώνεται με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιούνται σε κείμενα, τα οποία αντιπροσωπεύουν ποικίλες χρήσεις του λόγου. –Διαπιστώνει, αν ένα κείμενο είναι έμμετρο ή πεζό, διαλογικό ή περιγραφικό, εικονογραφημένο ή όχι κτλ. –Αρχίζει να διακρίνει την απλή από την εμπλουτισμένη περιγραφή, το ουδέτερο από το συναισθηματικό και χιουμοριστικό γράψιμο, το πραγματικό από το εξωπραγματικό περιεχόμενο, τα γεγονότα από τις γνώμες. –Διαπιστώνει, αν ένα κείμενο έχει ανακρίβειες ή ανακολουθίες. –Εντοπίζει σε χειρόγραφα κείμενα λάθη συντακτικά, λεκτικά, ορθογραφικά κτλ. –Αποσαφηνίζει, να εμπλουτίζει και να σταθεροποιεί σχετικό λεξιλόγιο. –Εισάγεται στη χρήση αλφαβητικών λεξιλογίων, απλών λεξικών και παιδικών εγκυκλοπαιδειών. –Εθίζεται στη χρήση του πίνακα των περιεχομένων. –Επισημαίνει το συγγραφέα και τον τίτλο των βιβλίων.		ησή του. –Ανάγνωση ποιήματος ή διαλογικού κειμένου με αλλαγή ρυθμού φωνής. –Διάκριση απλών ειδών κειμένων *(έμμετρο ή πεζό, διαλογικό ή περιγραφικό, εικονογραφημένο ή όχι κτλ.)*. –Ασκήσεις με τροποποιημένη την πλοκή μιας ιστορίας ή με παραποιημένα τα ήδη γνωστά στο παιδί γεγονότα. –Αναζήτηση μιας συγκεκριμένης λέξης σε λεξικό. –Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση των διάφορων τύπων κειμένων των διάφορων μαθημάτων.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου
Β΄ Τάξη 250 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ Γ΄- Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η ανάπτυξη των ικανοτήτων του παιδιού: –Να διαβάζει με ευχέρεια και ακρίβεια και να κατανοεί το περιεχόμενο κειμένων με αυξανόμενη αναγνωστική δυσκολία. Να χρησιμοποιεί την αναγνωστική του ικανότητα στα άλλα μαθήματα και στον κοινωνικό του χώρο. –Να αναζητά, να αξιολογεί, να επιλέγει και να αξιοποιεί την πληροφορία. –Να χαίρεται, επίσης, και να εκτιμά τη γλωσσική ποικιλία. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας τη Δ΄ τάξη, να είναι σε θέση να :*** –Να διαβάζει, κατανοώντας συγχρόνως το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου, κατάλληλου για την ηλικία του. –Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα, που ανήκουν όμως σε διαφορετικό είδος λόγου. –Αναγνωρίζει το επίπεδο ύφους ενός κειμένου και να κρίνει, αν είναι κατάλληλο για το θέμα του κειμένου. –Διαβάζει το κείμενο είτε ως σύνολο για την απόκτηση μιας γενικής ει-	• Ανάγνωση – κατανόηση κειμένου • Νόημα • Σύμπτυξη κειμένου • Διατύπωση σχολιασμού και απόψεων • Αξιολόγηση ιδεών και επιχειρημάτων, κριτική ανάγνωση • Εξοικείωση με τα είδη λόγου και τους τύπους κειμένων	–Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου. –Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια και γραπτή περίληψη κειμένου, χωρίς ανάλυση της διαδικασίας και χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις. –Ελεύθερη απόδοση νοήματος. –Ανάπλαση μακροσκελούς κειμένου με τη βοήθεια σημειώσεων που κρατήθηκαν κατά την ανάγνωσή του.	

κόνας, είτε λεπτομερειακά είτε επιλεκτικά για την ανεύρεση συγκεκριμένων στοιχείων. –Αναπτύσσει την ικανότητα να επιλέγει και να διαβάζει κείμενα, με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος. –Προσδιορίζει, να συγκρίνει, να ταξινομεί επιμέρους στοιχεία του κειμένου. –Αναγνωρίζει τον τρόπο οργάνωσης ενός κειμένου (*με αιτιολόγηση, σύγκριση, ορισμό κτλ.*) και να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του τρόπου οργάνωσης. –Διαμορφώνει βαθμιαία θετική, αλλά και κριτική στάση απέναντι στο βιβλίο και να γίνεται σταδιακά ένας ανεξάρτητος αναγνώστης, που χαίρεται την ανάγνωση. –Διαβάζει μεγαλόφωνα είτε για προσωπική ευχαρίστηση είτε για να ανακοινώσει το κείμενο σε άλλους. – Διαβάζει μεγαλόφωνα με ορθή άρθρωση, τόνο και χρωματισμό της φωνής, με τρόπο που να δείχνει ότι κατανόησε ό,τι διάβασε. –Εφαρμόζει τον τρόπο ανάγνωσης, που ταιριάζει στο είδος του κειμένου και τον σκοπό για τον οποίο διαβάζεται. –Διαβάζει σιωπηρά και με απόλυτη συγκέντρωση. –Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. –Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο και να επισημαίνει τις δομικές διαφορές από τον διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας. –Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας.		–* Ενδεικτικά αντικείμενα ανάγνωσης και μελέτης: Τα διάφορα κείμενα των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος, αγγελία, τίτλοι, περιγραφή αφηγήματος, ποιήματος, πληροφοριακό κείμενο, επιστολή, ημερολόγιο, αυτοβιογραφία, βιογραφία, πίνακας περιεχομένων, κατάλογος, λεξικό, χάρτης, σχεδιάγραμμα, ιστορία με εικόνες ή σκίτσα, σημειώσεις, εφημερίδα, περιοδικό, αφήγηση, περιγραφή, παραμύθι, ανέκδοτο, διήγημα, μυθιστόρημα, ποίημα, βιβλιοπαρουσίαση, κριτική θεατρικού, κινηματογραφικού έργου, χειρόγραφο, δακτυλόγραφα ή έντυπα κείμενα που έχουν διαφορετικό *επίπεδο ύφους*. –Καλλιέργεια *"γλωσσικών αντιστάσεων"* και κριτικής στάσης απέναντι στο λόγο των άλλων. –Σχολιασμός και διατύπωση απόψεων για το περιεχόμενο κειμένου. –Εντοπισμός και αξιολόγηση των βασικών ιδεών και των επιχειρημάτων του συγγραφέα. Διάκριση πράξεων, απόψεων και αξιών. –Μετατροπή ηχογραφημένου προφορικού λόγου σε γραπτό και μετατροπή του *κόμικ* σε κείμενο. –Ανάγνωση μικρών κειμένων (*παροιμιών, ανεκδότων, τραγουδιών κτλ.*) γραμμένων σε διάφορες διαλέκτους και ιδιώματα. Εντοπισμός διαφορών στην προφορά, στη μορφή των λέξεων, στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση. καθώς και στο λεξιλόγιο. - Σύμπτυξη περιεχομένου σειράς κειμένων και συγκεφαλαίωση στο πλαίσιο επαναλήψεων διαφόρων μαθημάτων. - Η περίληψη ως μέσο διάγνωσης της ικανότητας του μαθητή να κατανοεί τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στα διάφορα μαθήματα και γενικότερα το μάθημα στο σύνολό του. - Επιλογή πληροφοριακού υλικού και σύνθεση περιλήψεων εκτενών κειμένων, από βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης. Χρήση του υλικού στη σύνθεση απλής ερευνητικής εργασίας. - Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση των διαφόρων τύπων κειμένων και διάφορων μαθημάτων.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου
Δ΄ Τάξη 240 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ Ε΄- ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η ανάπτυξη των ικανοτήτων του παιδιού: Να διαβάζει με ευχέρεια και ακρίβεια και να κατανοεί το περιεχόμενο κειμένων με αυξανόμενη αναγνωστική δυσκολία. Να χρησιμοποιεί την αναγνωστική του ικανότητα στα άλλα μαθήματα και στον κοινωνικό του χώρο. Να αναζητά, να αξιολογεί, να επιλέγει και να αξιοποιεί τη πληροφορία. *Να χαίρεται, επίσης, και να εκτιμά τη γλωσσική ποικιλία.* **Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το Δημοτικό να:**			
–Διαβάζει, κατανοώντας συγχρόνως το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου, κατάλληλου για την ηλικία του. –Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα, που ανήκουν όμως σε διαφορετικό είδος λόγου. –Αναγνωρίζει το επίπεδο ύφους ενός κειμένου και να κρίνει, αν είναι κατάλληλο για το θέμα του κειμένου. –Διαβάζει το κείμενο είτε ως σύνολο για την απόκτηση μιας γενικής εικόνας, είτε λεπτομερειακά, είτε επιλεκτικά για την ανεύρεση συγκεκριμένων στοιχείων. –Επιλέγει και να διαβάζει κείμενα, με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος. –Διαμορφώνει βαθμιαία θετική, αλλά και κριτική στάση απέναντι στο βιβλίο και γίνεται σταδιακά ένας ανεξάρτητος και επαρκής αναγνώστης, που χαίρεται την ανάγνωση. –Προσδιορίζει, να συγκρίνει, να ταξινομεί επιμέρους στοιχεία του κειμένου. –Αναγνωρίζει τον τρόπο οργάνωσης ενός κειμένου *(με αιτιολόγηση, σύγκριση, ορισμό κτλ.)* και να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του τρόπου οργάνωσης. –Διαβάζει μεγαλόφωνα είτε για προσωπική ευχαρίστηση είτε για να ανακοινώσει το κείμενο σε άλλους. –Διαβάζει μεγαλόφωνα με ορθή άρθρωση, τόνο και χρωματισμό	• Ανάγνωση – κατανόηση κειμένου • Νόημα • Γραπτή περίληψη • Απόδοση κειμένου από σημειώσεις • Διατύπωση σχολιασμού και απόψεων • Διάκριση των ειδών του λόγου και τύπων κειμένων • Αξιολόγηση στοιχείων κειμένου	–Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου, ενδοκειμενικής, περικειμενικής και διακειμενικής φύσης. –Ερωτήσεις που προωθούν τη μεταγνωστική και μεταγλωσσική ενημερότητα του μαθητή. –Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια και γραπτή περίληψη κειμένου. –Ελεύθερη απόδοση νοήματος. –Συνοπτική απόδοση μακροσκελούς κειμένου με τη βοήθεια σημειώσεων που κρατήθηκαν κατά την ανάγνωσή του. –*Ενδεικτικά αντικείμενα ανάγνωσης και μελέτης: Τα διάφορα κείμενα των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος, αγγελία, τίτλοι, περιγραφή αφηγήματος, ποιήματος, πληροφοριακό κείμενο, επιστολή, ημερολόγιο, αυτοβιογραφία, βιογραφία, πίνακας περιεχομένων, κατάλογος, λεξικό, χάρτης, σχεδιάγραμμα, ιστορία με εικόνες ή σκίτσα, σημειώσεις, εφημερίδα, περιοδικό, αφήγηση, περιγραφή, παραμύθι, ανέκδοτο, διήγημα, μυθιστόρημα, ποίημα, βιβλιοπαρουσίαση, κριτική θεατρικού, κινηματογραφικού έργου, χειρόγραφο, δακτυλόγραφα ή έντυπα κείμενα που έχουν διαφορετικό *επίπεδο ύφους.* –Καλλιέργεια *"γλωσσικών αντιστάσεων"* και κριτικής στάσης απέναντι στο λόγο των άλλων. –Σχολιασμός και διατύπωση απόψεων για το περιεχόμενο κειμένου.	

της φωνής, με τρόπο που να δείχνει ότι κατανόησε ό,τι διάβασε. –Υιοθετεί τον τρόπο ανάγνωσης, που ταιριάζει στο είδος του κειμένου και στον σκοπό για τον οποίο διαβάζεται. –Διαβάζει σιωπηρά και με απόλυτη συγκέντρωση. –Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. –Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο και να επισημαίνει τις δομικές διαφορές από το διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας. –Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας.		–Εντοπισμός και αξιολόγηση των βασικών ιδεών και των επιχειρημάτων του συγγραφέα. Διάκριση πράξεων, απόψεων και αξιών. –Μετατροπή ηχογραφημένου προφορικού λόγου σε γραπτό και μετατροπή του *κόμικ* σε κείμενο. –Ανάγνωση μικρών κειμένων (*παροιμιών, ανεκδότων, τραγουδιών κτλ.*) γραμμένων σε διάφορες διαλέκτους και ιδιώματα. Εντοπισμός διαφορών στην προφορά, στη μορφή των λέξεων, στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, καθώς και στο λεξιλόγιο. –- Σύμπτυξη του περιεχομένου σειράς κειμένων και συγκεφαλαίωση στο πλαίσιο επαναλήψεων διάφορων μαθημάτων. –Επιλογή πληροφοριακού υλικού και σύνθεση περιλήψεων εκτενών κειμένων, από βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης. Χρήση του υλικού στη σύνθεση απλής ερευνητικής εργασίας. –Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση και στη διάκριση των διάφορων τύπων κειμένων των διάφορων μαθημάτων. –Η περίληψη ως μέσο διάγνωσης της ικανότητας του μαθητή να κατανοεί τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στα διάφορα μαθήματα και γενικότερα το μάθημα στο σύνολό του.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου
Στ΄ Τάξη 210 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Α΄- Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	• Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να γράφει και να διατυπώνει γραπτά νοήματα. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να :*** –Αντιλαμβάνεται βαθμιαία ότι μπορεί να διατυπώνει τις σκέψεις του και να επικοινωνεί με τους άλλους όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά. –Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής. –Αντιγράφει πιστά λέξεις, φράσεις ή μεμονωμένα γράμματα. –Αναγνωρίζει και να συγκρίνει διάφορους τύπους γραμμάτων (τυπογραφικά, καλλιγραφικά κ.ά.) –Διακρίνει τις λέξεις από τα γράμματα. –Γράφει και να ανακοινώνει στους συμμαθητές ή στο δάσκαλο μικρά λεκτικά σύνολα με περιεχόμενο που τον ενδιαφέρει χρησιμοποιώντας τελείες και ερωτηματικό. –Παρατηρεί και να περιγράφει αντικείμενα του περιβάλλοντος. –Εξιστορεί με χρονολογική σειρά γεγονότα, που βίωσε (προσωπική του εμπειρία). Να γράφει τη συνέχεια μιας ιστορίας που διάβασε. Να επινοεί και γράφει μια φανταστική ιστορία. –Αντιλαμβάνεται την ανάγκη να ξαναγράψει ένα κείμενο, για να το βελτιώνει με βάση τις παρατηρήσεις τις δικές του ή των άλλων. –Διαπιστώνει ότι επικοινωνεί καλύτερα με τους άλλους, όταν χρησιμοποιεί τις κατάλληλες λέξεις, στη σωστή τους θέση (τα γραπτά δηλαδή είναι σωστά από γραμματική και συντακτική άποψη) και στην περίσταση που ταιριάζουν. –Σχολιάζει τα γραπτά των συμμαθητών του. Συνειδητοποιεί ότι γράφει με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με το στόχο και το δέκτη του γραπτού (τον ίδιο, το δάσκαλο, την παρέα, τους γονείς κτλ.).	• Ορθή γραφή, τονισμός, στίξη • Αντιγραφή, καλλιγραφία • Σχολιασμός γραπτών • Στοιχειώδης εκτέλεση γλωσσικής πράξης (πρόσκληση, ευχή, ανακοίνωση). • Αυτοδιόρθωση.	–Πρώτη διάκριση της διαφοράς της σημασίας που δίνει η εικόνα από αυτή της λέξης. –Καλλιέργεια συνηθειών ορθής γραφής, τονισμού και στίξης. –Ασκήσεις αντιγραφής, καλλιγραφίας και ευανάγνωστης γραφής. –Γραφή του ονόματός του, γνωστών λέξεων, πινακίδων κτλ. –Επικόλληση στον πίνακα ανακοινώσεων λέξεων, φράσεων, ευχών, καταλόγων κτλ. –Αφήγηση. –Γράψιμο παραμυθιού. –Αναδιατύπωση κειμένου. –Γράψιμο ποικίλων απλών γλωσσικών μορφών *(λογαριασμοί, ημερολόγιο, κατάλογοι, τίτλοι κτλ.)* για διάφορους στόχους. –Αυτοδιόρθωση.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου
Β΄ Τάξη 250 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Γ΄- Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρό-νος
Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να επικοινωνεί γραπτά με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος που αρμόζει σε κάθε περίσταση επικοινωνίας. Να χαίρεται την ίδια τη γραπτή επικοινωνία. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε τελειώνοντας τη Δ΄ τάξη , να είναι σε θέση να :***			
–Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα. –Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο. –Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων. –Συμβουλεύεται πίνακες κλιτικών παραδειγμάτων και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη. –Κρίνει ο ίδιος, αν χρειάζεται να ξαναγράψει, για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο κείμενο. –Μετασχηματίζει κείμενο σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό. –Συντάσσει περιλήψεις διάφορων βαθμών σύμπτυξης. –Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου και συντάσσει διάφορους τύπους κειμένων για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες. –Διακρίνει σχέσεις μεταξύ των προθέσεων του γράφοντος και της γλωσσικής μορφής ή του είδους του λόγου, που χρησιμοποιεί. –Γράφει μικρά κείμενα με βάση τον κόσμο της εμπειρίας του. –Γράφει κείμενα με τρόπο που να ενδιαφέρουν τον αναγνώστη. –Εξιστορεί ολοκληρωμένα συμβά-	• Αναφορικός και κατευθυντικός λόγος • Ορθή γραφή, τονισμός, στίξη. • Καλλιγραφία • Αυτοδιόρθωση – Αλληλοδιόρθωση. • Είδη λόγου, τύποι κειμένων • Σύνταξη περίληψης • Επιχειρηματολογία • Τεχνικές σχεδιασμού γραψίματος • Δόμηση κειμένου με παραγράφους • Εκτέλεση γλωσσικών πράξεων (ανακοίνωση, περιγραφή, αγγελία, πρόσκληση, έκφραση συγχαρητηρίων) • Αποτελεσματικός λόγος **κατά περίσταση**	–Καλλιέργεια συνηθειών ορθής γραφής, στίξης και τονισμού μέσω όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος. –Καλλιγραφία. – Ευανάγνωστη γραφή. –Εξάσκηση στη χρήση λεξικών, συμβατικών ή ηλεκτρονικών. –Σύνταξη μικρών λέξεων (όπως προθέσεων, συνδέσμων κλπ.). –Μετατροπή διαλόγου σε συνεχή λόγο και αντίστροφα. Δραματοποίηση μιας ιστορίας. –Περιλήψεις κειμένων διάφορων μαθημάτων, στο πλαίσιο ανακεφαλαιώσεων, ή αναγνώσεων εξωσχολικών βιβλίων. –Εξοικείωση με το είδος λόγου και τον τύπο κειμένου που αντιστοιχεί στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και παραγωγή αντίστοιχων κειμένων. –Εντοπισμός των ειδικών χαρακτηριστικών του λόγου σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και συστηματική άσκηση στη χρήση. –Περιγραφή πραγματικών και φανταστικών αντικειμένων ή καταστάσεων. –Περιγραφή ακολουθίας σκέψεων για τη λύση προβλήματος (μαθηματικά). –Περιγραφή θέματος από άλλη σκοπιά (λογοτεχνία)	

ντα, στα οποία, μπορεί να έλαβε μέρος ή όχι. –Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο. –Προβληματίζεται σε περιπτώσεις φραστικών επιλογών και διατύπωσης, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του. Επικαλείται το γλωσσικό του αίσθημα. –Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με αδρομερείς νοηματικές ενότητες και παραγράφους. –Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. –Καταγράφει σκέψεις, το σχέδιο μιας εργασίας, μιας ομιλίας κ.τ.ό., με τρόπο που να μπορεί να τα αναπτύξει προφορικά ή γραπτά. –Χρησιμοποιεί σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή. –Χρησιμοποιεί *κειμενικούς δείκτες* για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων, δηλαδή συνδετικές λέξεις και φράσεις όπως *: γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά κτλ.* –Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.		σκοπιά (λογοτεχνία). –Αλλαγή πλοκής μιας ιστορίας. Συμπλήρωση μιας ημιτελούς ιστορίας, γραπτή απόδοση μιας ιστορίας που απεικονίζεται σε σειρά εικόνων κτλ. –Αφηγήσεις. –Διατύπωση υποθέσεων για το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον. –Καταγραφή συλλογισμών που οδήγησαν σε συγκεκριμένο συμπέρασμα (Φυσική, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά) –Διατύπωση επιχειρηματολογίας για δεδομένο θέμα. –Διατύπωση αιτημάτων σε διάφορους αποδέκτες κ.ά. –Συλλογή στοιχείων από διάφορες πηγές και καταγραφή τους με περιληπτικό λόγο. –Αυτοδιόρθωση και αλληλοδιόρθωση με κριτήριο το *"πώς θα ταίριαζε καλύτερα"* –Δόμηση κειμένου με παραγράφους, αρχικά με τη βοήθεια σειράς εικόνων, ερωτήσεων ή τίτλων. –Μετασχηματισμός ηχογραφημένου προφορικού λόγου ή *κόμικ* σε γραπτό κείμενο. –Τεχνικές σχεδιασμού του γραψίματος: προσχέδιο κειμένου – πρόχειρο – επεξεργασμένο – καθαρό. –Ανάπτυξη κειμένου από αυτοτελείς τίτλους. –Γραπτές εργασίες στο πλαίσιο των διαφόρων μαθημάτων.

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου
Δ΄ Τάξη 240 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Ε΄- ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να επικοινωνεί γραπτά με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος, που αρμόζει σε κάθε περίσταση επικοινωνίας. Να οργανώνει τη σκέψη του και να συστηματοποιεί τη βιωματική και σχολική γνώση με όργανο το γραπτό λόγο. Να αναπτύσσει αυτοπεποίθηση για τις συγγραφικές του δυνατότητες και να χαίρεται τη συγγραφική διαδικασία και γενικότερα τη γραπτή επικοινωνία. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε τελειώνοντας το Δημοτικό, να είναι σε θέση να :*** –Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα. –Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο. –Συσχετίζει πρακτικά και να εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.	–Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.) –Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, πρόσκληση, επιχειρηματολογία κ.τ.ό.) –Ορθή γραφή, τονισμός, στίξη –Καλλιγραφία –Αυτοδιόρθωση – Αλληλοδιόρθωση. –Είδη λόγου, τύποι κειμένων –Περιγραφή –Αφήγηση –Σύνταξη περίληψης –Προσυγγραφικές, συγγραφικές και μετασυγγραφικές διαδικασίες παραγωγής γραπτών κειμένων.	–Καλλιέργεια συνηθειών ορθής γραφής, στίξης και τονισμού μέσω όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος. –Καλλιγραφία. – Ευανάγνωστη γραφή. –Εξάσκηση στη χρήση του σχολικού εγχειριδίου γραμματικής, ως βιβλίου αναφοράς, καθώς και στη χρήση λεξικών, συμβατικών ή ηλεκτρονικών. –Παραγωγή και οργάνωση ιδεών, κειμενοποίηση και αυτοδιόρθωση-αυτοβελτίωση *(βλ. Παρακάτω Αξιολόγηση).*	

γραφή των λέξεων. –Συμβουλεύεται πίνακες κλίσης και λεξικά, για να ελέγχει και να διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη. –Κρίνει ο ίδιος, αν χρειάζεται να ξαναγράψει ένα δύσκολα αναγνώσιμο κείμενο. –Συντάσσει κατάλληλα για κάθε περίπτωση μικρές λέξεις όπως: για, που, μέχρι, ώσπου, σαν, ως κ.τ.ό. –Μετασχηματίζει κείμενο σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό. –Συντάσσει περιλήψεις διάφορων βαθμών σύμπτυξης. –Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου και συντάσσει διάφορους τύπους κειμένων για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες. –Διακρίνει σχέσεις μεταξύ των προθέσεων του γράφοντος και της –γλωσσικής μορφής ή του είδους του λόγου που χρησιμοποιεί. –Γράφει μικρά κείμενα με βάση τον κόσμο της εμπειρίας του. –Γράφει κείμενα με τρόπο που να ενδιαφέρουν τον αναγνώστη. –Εξιστορεί ολοκληρωμένα συμβάντα, στα οποία, μπορεί να έλαβε μέρος ή όχι. –Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο. –Προβληματίζεται σε περιπτώσεις φραστικών επιλογών και διατύ-	–Δόμηση κειμένου με παραγράφους	–Μετατροπή διαλόγου σε συνεχή λόγο και αντίστροφα. Δραματοποίηση μιας ιστορίας. –Περιλήψεις κειμένων διάφορων μαθημάτων, στο πλαίσιο ανακεφαλαιώσεων, ή αναγνώσεων εξωσχολικών βιβλίων. –Εξοικείωση με το είδος λόγου και τον τύπο κειμένου, που αντιστοιχεί στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος, και παραγωγή αντίστοιχων κειμένων. –Εντοπισμός των ειδικών χαρακτηριστικών του λόγου σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος (μήκος περιόδων-προτάσεων, υποτακτικός ή παρατακτικός λόγος, παρουσία ή μη πλάγιου λόγου, προτίμηση ρηματικών χρόνων, προσδιορισμών κ.τ.ό.) συστηματική άσκηση στη χρήση. –Περιγραφή πραγματικών και φανταστικών αντικειμένων ή καταστάσεων. –Περιγραφή ακολουθίας σκέψεων για τη λύση προβλήματος (μαθηματικά). –Περιγραφή θέματος από άλλη σκοπιά (λογοτεχνία). –Αλλαγή πλοκής μιας ιστορίας. Συμπλήρωση μιας ημιτελούς ιστορίας, γραπτή απόδοση μιας ιστορίας που απεικονίζεται σε σειρά εικόνων κτλ. –Αφηγήσεις. –Διατύπωση υποθέσεων για το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον.	

πωσης, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του. Επικαλείται το γλωσσικό του αίσθημα. –Επεξεργάζεται και να δομεί κείμενο με αδρομερείς νοηματικές ενότητες και παραγράφους. –Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. –Καταγράφει σκέψεις, το σχέδιο μιας εργασίας, μιας ομιλίας κ.τ.ό., με τρόπο, που να μπορεί να τα αναπτύξει προφορικά ή γραπτά. –Χρησιμοποιεί σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή. –Χρησιμοποιεί *κειμενικούς δείκτες* για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων, δηλαδή συνδετικές λέξεις και φράσεις όπως : γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά κτλ. –Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.		–Καταγραφή συλλογισμών που οδήγησαν σε συγκεκριμένο συμπέρασμα (Φυσικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά). –Διατύπωση επιχειρηματολογίας για δεδομένο θέμα. –Διατύπωση αιτημάτων σε διάφορους αποδέκτες κ.ά. –Συλλογή στοιχείων από διάφοες πηγές και καταγραφή τους με περιληπτικό λόγο. –Αυτοδιόρθωση και αλληλοδιόρθωση με κριτήριο το *"πώς θα ταίριαζε καλύτερα"*. –Δόμηση κειμένου με παραγράφους, αρχικά με τη βοήθεια σειράς εικόνων, ερωτήσεων ή τίτλων. –Μετασχηματισμός ηχογραφημένου προφορικού λόγου ή *κόμικ* σε γραπτό κείμενο. –Διαδικασίες και τεχνικές γραφίματος: Προσυγγραφικές φάσεις, φάση σύνθεσης αρχικού κειμένου και μετασυγγραφικές φάσεις βελτίωσης και τελικής επιμέλειας. –Διαμόρφωση κειμένου από αυτοτελείς τίτλους. –Γραπτές εργασίες στο πλαίσιο των διαφόρων μαθημάτων.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου
Στ΄ Τάξη 210 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α΄- Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η επαφή του παιδιού των δύο πρώτων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου με καταξιωμένα από άποψη αισθητική κείμενα κυρίως της ελληνικής, έντεχνης και λαϊκής λογοτεχνίας, η εξοικείωσή του με το εξωσχολικό βιβλίο και η ενθάρρυνσή του να αναπτύξει τη δημιουργική του φαντασία. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να :*** –Εξοικειώνεται βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων. Να ψυχαγωγείται με τα κείμενα και να τα απολαμβάνει ως ακροατής. –Εξοικειώνεται διαισθητικά και με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας. –Αντιλαμβάνεται τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας τόσο στο σημασιολογικό όσο και στο φωνητικό- μορφολογικό επίπεδο. –Έρχεται σε επαφή με την παράδοση του τόπου και το λαϊκό πολιτισμό. –Αποκτά αίσθηση του χιούμορ διαμέσου επιλεγμένων λογοτεχνικών κειμένων και να οξύνει τη φαντασία του. –Ενθαρρύνεται στη δημιουργία και έκφραση δικών του ιστοριών και εξοικειώνεται με τη χωρο-χρονική αντίληψη. –Γνωρίζει, περισσότερο ως ακροατής, κατάλληλα για την ηλικία του κείμενα, των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής - κυρίως – λογοτεχνίας και παράδοσης.	• Ακρόαση και αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων • Αφήγηση λογοτεχνικών κειμένων από το δάσκαλο • Ανάγνωση (σιωπηρή και μεγαλόφωνη) μικρών λογοτεχνικών κειμένων	–Ακρόαση και αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων *(μικρών ιστοριών, διηγημάτων, παραμυθιών).* –Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης. –Γλωσσικά παιχνίδια ρυθμού, ομοιοκαταληξίας, επανάληψης, αστείων λέξεων και συλλαβών, γλωσσοδέτες κ.ά. –Λαϊκά παραμύθια, παραδόσεις, παροιμίες, αινίγματα. –Ποιήματα με κωμικό περιεχόμενο, ιστορίες, παραμύθια, , ημιτελείς ιστορίες που το παιδί συνεχίζει και ολοκληρώνει ή των οποίων το τέλος μαντεύει. Δημιουργεί δικές του εκδοχές. –Δημιουργική αφήγηση. –Παιγνιώδεις ασκήσεις αντιστροφής των στοιχείων συνέχειας μιας ιστορίας *(π.χ. κάποτε - τώρα - μετά - χθες - σήμερα - αύριο)*, προκειμένου να τις τακτοποιήσει με τη φυσική χρονολογική σειρά. –Αφήγηση από το δάσκαλο επιλεγμένων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και παραμυθιών άλλων λαών *(π.χ. παραμύθια των βαλκανικών λαών, παραμύθια από την Ευρώπη, παραμύθια από την Ασία).* –Σιωπηρή ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση του περιεχομένου. –Μεγαλόφωνη ανάγνωση, με εκφορά και έκφραση προσαρμοσμένη στο είδος του λόγου, στο περιεχόμενο και στην περίσταση. –Δημιουργικό γράψιμο.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου
Β΄ Τάξη 250 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ΄- Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η σταδιακή εξοικείωση του μαθητή των μεγαλύτερων τάξεων με την εθνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνία καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας τη Δ΄ τάξη, να είναι σε θέση να:*** –Διευρύνει την αναγνωστική ικανότητα προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο. –Κατανοεί τα όρια και τις δυνατότητες της γλώσσας. –Κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις, που θέλει. –Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων. –Εξηγεί το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή. –Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας. –Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα κατάλληλων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής λογοτεχνίας σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση. –Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.	• Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων • Προσέγγιση του μεταφορικού λόγου • Ελεύθερη ανάγνωση • Απαγγελία • Δημιουργικό γράψιμο.	–Ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση σημασιών πέραν των κυριολεκτικών. –Ασκήσεις μετασχηματισμού και αντικατάστασης ποιητικών φράσεων με αντίστοιχες του καθημερινού λόγου και αντίστροφα. –Συζητήσεις, κατά τις οποίες προβάλλονται εναλλακτικές ή συμπληρωματικές ερμηνείες. –Διατύπωση επιχειρηματολογίας και αξιολογικών κρίσεων για λογοτεχνικά κείμενα –Αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων *(μικρών ιστοριών, διηγημάτων κτλ.)* –Σύγκριση νεωτερικών / παραδοσιακών ποιημάτων. –Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης, συγκρότηση λογοτεχνικών ανθολογιών. –Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή όσο και ως προς την οπτική γωνία, μέσα από την οποία ένας συγγραφέας αντιμετωπίζει ένα θέμα ή πρόβλημα. –Ενθάρρυνση της αυθόρμητης ανάγνωσης με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία. –Καθιέρωση ώρας ελεύθερης ανάγνωσης. –Σύνδεση του περιεχομένου των κειμένων με το αντίστοιχο περιεχόμενο άλλων μαθημάτων κατά περίπτωση. –Δημιουργικό γράψιμο.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου
Δ΄ Τάξη 240 ώρες περίπου

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Ε΄- ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η σταδιακή εξοικείωση του μαθητή των μεγαλύτερων τάξεων με την εθνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνία καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το Δημοτικό, να είναι σε θέση να:*** –Διευρύνει την αναγνωστική ικανότητα προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο. –Κατανοεί τα όρια και τις δυνατότητες της γλώσσας. –Κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις, που θέλει. –Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων. –Εξηγεί το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή. –Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας. –Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα κατάλληλων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής λογοτεχνίας σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση. –Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.	• Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων • Προσέγγιση του μεταφορικού λόγου • Ελεύθερη ανάγνωση • Απαγγελία • Δημιουργικό γράψιμο.	–Ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση σημασιών πέραν των κυριολεκτικών. –Ασκήσεις μετασχηματισμού και αντικατάστασης ποιητικών φράσεων με αντίστοιχες του καθημερινού λόγου και αντίστροφα. –Συζητήσεις, κατά τις οποίες προβάλλονται εναλλακτικές ή συμπληρωματικές ερμηνείες. –Διατύπωση επιχειρηματολογίας και αξιολογικών κρίσεων για λογοτεχνικά κείμενα –Αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων *(μικρών ιστοριών, διηγημάτων κτλ.)* –Σύγκριση νεωτερικών / παραδοσιακών ποιημάτων. –Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης, σύγκροτηση λογοτεχνικών ανθολογίων. –Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή όσο και ως προς την οπτική γωνία, μέσα από την οποία ένας συγγραφέας αντιμετωπίζει ένα θέμα ή πρόβλημα. –Ενθάρρυνση της αυθόρμητης ανάγνωσης με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία. –Καθιέρωση ώρας ελεύθερης ανάγνωσης. –Σύνδεση του περιεχομένου των κειμένων με το αντίστοιχο περιεχόμενο άλλων μαθημάτων κατά περίπτωση. –Δημιουργικό γράψιμο.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου
Στ΄ Τάξη 210 ώρες περίπου

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Α΄- Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η αποσαφήνιση και η σταθεροποίηση του λεξιλογίου της προσχολικής ηλικίας. Ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου των παιδιών με λέξεις και εκφράσεις εννοιολογικά απαραίτητες για τις ανάγκες της καθημερινής τους επικοινωνίας και η χρήση βασικών λέξεων και εκφράσεων στον γραπτό και προφορικό λόγο.			
Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να: –Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πλέον εύχρηστες λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις πλέον ειδικές και κατάλληλες. –Κατακτά και διαμορφώνει το λεξιλόγιό του από σημασιολογική, φωνητική και ορθογραφική άποψη. –Κατανοεί την έννοια των λέξεων σε σύνδεση με τα πράγματα και τα συμφραζόμενα. –Αποσαφηνίζει τις έννοιες των λέξεων με βάση τα αντίθετα *(αντώνυμα)*. –Καταρτίζει απλά αλφαβητικά λεξιλόγια. –Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του αξιοποιώντας τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και τις σχολικές εκδηλώσεις. –Χρησιμοποιεί, γραπτά και προφορικά, τις νέες έννοιες – λέξεις που μαθαίνει, διευρύνοντας τόσο το παθητικό όσο και το ενεργητικό του λεξιλόγιο.	• Λέξεις και εκφράσεις απαραίτητες για την καθημερινή επικοινωνία • Άγνωστες λέξεις	–Επιλογή λέξεων σχετικών με το περιεχόμενο της διδασκόμενης ενότητας και ομαδοποίηση, ανάλογα με τη σημασία, τη μορφή, το θέμα κτλ. –Επίδειξη αντικειμένων, εικόνων κ.ά. και σύνδεσή τους με τις αντίστοιχες λέξεις. –Παιχνίδια λέξεων με αντίθετη σημασία: ωραίος / άσχημος κτλ.). –Σχηματισμός / συμπλήρωση προφορικών προτάσεων . –Ερμηνεία, σχόλια για δυσνόητες και άγνωστες λέξεις, συμπληρώσεις μισοτελειωμένων προτάσεων, σχηματισμός φράσεων και προτάσεων, καταχώριση νέων λέξεων – εννοιών σε ειδικό τετράδιο *(λεξιλογικών ασκήσεων)*.	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου
Β΄ Τάξη 250 ώρες περίπου

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Γ΄- Δ΄ Δημοτικού

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και η ενεργοποίηση του ατομικού λεξιλογίου των παιδιών, με την κατάλληλη αξιοποίηση των ειδικών γλωσσικών απαιτήσεων κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος. ***-Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας τη Δ΄ τάξη, να είναι σε θέση να:*** -Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πλέον εύχρηστες λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις πλέον ειδικές και κατάλληλες. -Συνειδητοποιεί και να διακρίνει με εμπειρικό τρόπο τη σημασία των λέξεων. -Συνειδητοποιεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις: κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντωνυμία *(αντίθεση)*. -Αντιλαμβάνεται το ρόλο του *γλωσσικού και εξωγλωσσικού περιβάλλοντος* στον προσδιορισμό της σημασίας των λέξεων. -Αντιλαμβάνεται τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας *(όταν δηλ. μια λέξη έχει πολλές σημασίες, π.χ. φύλλο)*. -Διαπιστώνει ότι με την παραγωγή και τη σύνθεση δημιουργούνται χιλιάδες λέξεις. -Εξοικειώνεται με τη διαχρονική	• **Θεματικά πεδία – ετυμολογικά πεδία – σημασιολογικά πεδία.** • **Σύνδεση λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας.** • **Ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας.** • **Λεξικά.** • **Σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων.**	-Ταξινομήσεις, ομαδοποιήσεις, κατά θεματικές ενότητες ανάλογα με τις σημασίες *(π.χ. συνώνυμα, αντώνυμα κτλ., τη μορφή, το θέμα)*, συγκρίσεις, συνθέσεις, αναλύσεις συνθέτων κτλ. -Ασκήσεις επιλογής του κατάλληλου συνωνύμου με μορφή παιχνιδιού (Ο Χ *βλέπει, κοιτάζει, παρακολουθεί, παρατηρεί, αγναντεύει* - τηλεόραση, -το πείραμα. Ο Ψ σηκώνει -*το ραβδί* ,-*το μπαστούνι* , -*τη μαγκούρα* κτλ., -για να ...). Επίκληση των περιστάσεων επικοινωνίας και των επιπέδων λόγου. -Χρήση λεξικών για εύρεση συνωνύμων, αντιθέτων. -Άσκηση για κατάλληλη χρήση των λέξεων εντός κειμένου. Σύνδεση της χρήσης των λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας. -Λογοπαίγνια, παροιμίες, ανέκδοτα και ποιήματα με *αμφίσημες* λέξεις *(που το νόημά τους μπορεί κανείς να το εκλάβει και διαφορετικά)*. -Άσκηση στην ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας.	

πλευρά της γλώσσας, στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της. –Επιχειρεί εμπειρικούς ορισμούς λέξεων. –Εξοικειώνεται με τα συνηθέστερα ακρωνύμια (αρκτικόλεξα), όπως Ο.Τ.Ε., Δ.Ε.Η., κ.τ.λ.. –Καταρτίζει αλφαβητικά λεξιλόγια. –Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας και το σκοπό που επιδιώκει, επιλέγει και την κατάλληλη λέξη. –Διαπιστώνει ότι το κατάλληλο λεξιλόγιο διευκολύνει την κατανόηση και αποτελεσματική επικοινωνία. –Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του κατά τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και των σχολικών εκδηλώσεων.		σέγγιση της σημασίας. –Καθοδηγημένη σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων, για διάφορους σκοπούς, –Ασκήσεις υποκατάστασης λέξεων με δεδομένες συνώνυμες και συσχέτιση με το πλαίσιο. –Προκαταρκτικές δραστηριότητες με άγνωστες λέξεις και φράσεις για την κατανόηση ενός κειμένου. Λέξεις κλειδιά για περιγραφές, παρατηρήσεις και αφηγήσεις –Καταχώριση των νέων λέξεων και των σημασιών τους σε ειδικό τετράδιο και ομαδοποιήσεις, ανάλογα με τη σημασία, την ετυμολογική προέλευση, τη μορφή κ.τ.ό.. Σύνθεση προτάσεων, απλών ιστοριών κ.ά.. –Γραπτή και προφορική χρήση των νέων εννοιών - λέξεων. –Εντοπισμός του ειδικού λεξιλογίου και αναγνώριση της ιδιαιτερότητας του λεξιλογίου κάθε μαθήματος. –Κατάρτιση θεματικών λεξιλογίων σε κάθε μάθημα: Φυσικά, Μαθηματικά, Θρησκευτικά κτλ. –Γράψιμο κειμένου με το νέο ειδικό λεξιλόγιο της εκάστοτε διδακτικής ενότητας (π.χ. της Ιστορίας και της Μελέτης του Περιβάλλοντος).	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου
Δ΄ Τάξη 240 ώρες περίπου

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Ε΄- ΣΤ΄ Δημοτικού

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και η ενεργοποίηση του ατομικού λεξιλογίου των παιδιών, με την κατάλληλη αξιοποίηση των ειδικών γλωσσικών απαιτήσεων κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το Δημοτικό, να είναι σε θέση να:*** –Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πλέον εύχρηστες λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις πλέον ειδικές και κατάλληλες. –Συνειδητοποιεί και να διακρίνει με εμπειρικό τρόπο τη σημασία των λέξεων. –Συνειδητοποιεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις: κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντωνυμία *(αντίθεση)*. –Αντιλαμβάνεται το ρόλο του *γλωσσικού και εξωγλωσσικού περιβάλλοντος* στον προσδιορισμό της σημασίας των λέξεων. –Αντιλαμβάνεται τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας *(όταν δηλ. μια λέξη έχει πολλές σημασίες, π.χ. φύλλο)*. –Διαπιστώνει ότι με την παραγωγή και τη σύνθεση δημιουργούνται χιλιάδες λέξεις. –Συνειδητοποιεί και ως ένα βαθμό	• Θεματικά πεδία – ετυμολογικά πεδία – σημασιολογικά πεδία. • Ειδικές γλωσσικές απαιτήσεις κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος. • Σύνδεση λέξεων με τα είδη λόγου και τους τύπους κειμένων καθώς και με τις περιστάσεις επικοινωνίας. • Προσέγγιση της σημασίας μέσω της ετυμολογίας. • Λεξικά. • Σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων.	–Ταξινομήσεις, ομαδοποιήσεις, κατά θεματικές ενότητες και σημασιολογικά πεδία *(π.χ. συνώνυμα, αντώνυμα, τη μορφή, το θέμα* κτλ), συγκρίσεις, συνθέσεις, αναλύσεις συνθέτων κτλ.. –Ασκήσεις επιλογής του κατάλληλου συνωνύμου με μορφή παιχνιδιού (Ο Χ *βλέπει, κοιτάζει, παρακολουθεί, παρατηρεί, αγναντεύει* - τηλεόραση, -το πείραμα. Ο Ψ σηκώνει *-το ραβδί ,-το μπαστούνι* , *- τη μαγκούρα* κτλ., -για να ...). –Επίκληση των περιστάσεων επικοινωνίας και των επιπέδων λόγου. –Άσκηση για κατάλληλη χρήση των λέξεων εντός κειμένου. Σύνδεση της χρήσης των λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας. –Λογοπαίγνια, παροιμίες, ανέκδοτα και ποιήματα με *αμφίσημες* λέξεις *(που το νόημά τους μπορεί κανείς να το εκλάβει και διαφορετικά)*. –Άσκηση στην ετυμολογική προ-	

αφομοιώνει τους παραγωγικούς μηχανισμούς της γλώσσας και ανακαλύπτει σημασίες λέξεων που δεν γνωρίζει. –Συνειδητοποιεί ότι στη Νέα Ελληνική τα σύνθετα, τα *πολυλεκτικά σύνθετα* και οι περιφράσεις χρησιμοποιούνται ευρύτατα. –Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας, στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της. –Συνειδητοποιεί την ύπαρξη λόγιων και λαϊκών λέξεων και τη σχέση τους με διαφορετικά επίπεδα λόγου. –Επιχειρεί εμπειρικούς ορισμούς λέξεων. –Εξοικειώνεται με ακρωνύμια (αρκτικόλεξα), όπως Ο.Σ.Ε., ΙΝ.ΚΑ., κτλ.. –Καταρτίζει αλφαβητικά λεξιλόγια. –Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας και το σκοπό που επιδιώκει, επιλέγει και την κατάλληλη λέξη. –Διαπιστώνει ότι το κατάλληλο λεξιλόγιο διευκολύνει την κατανόηση και αποτελεσματική επικοινωνία. –Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του κατά τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και των σχολικών εκδηλώσεων. –Εξοικειώνεται και αναγνωρίζει τις λέξεις που κυριαρχούν σε κάθε κειμενικό είδος		σέγγιση της σημασίας. –Ασκήσεις με κοινά *προθήματα* και *επιθήματα* (*παρα-πλέω, περι-πλέω, παρα-πίνω, παρά-πλευρο, παρα-πόταμος, περι-τυλίγω, περι-κνημίδες, περί-μετρος, οικοπεδ-ούχος, σταθμ-άρχης, αρχαιο-λόγος.* –Άσκηση στον εντοπισμό και σχηματισμό *πολυλεκτικών συνθέτων*, και περιφράσεων (π.χ. *παιδική χαρά, πλυντήριο πιάτων, φακοί επαφής, παιδί-θαύμα, κάνω υπομονή, κάνω πίσω* κτλ.) –Παιχνίδια με λέξεις που έχουν ως *α΄* συνθετικό λόγια αχώριστα μόρια και αρχαίες προθέσεις, π.χ. *ανα-θέτω, κατα-θέτω, παρα-θέτω, δια-θέτω, υπο-θέτω, ανα-βάλλω, κατα-βάλλω, περι-βάλλω, προ-βάλλω*, προσ-βάλλω, *ημι-σφαίριο, ημί-χρονο, τηλε*-όραση, *τηλέ-φωνο, τηλε-σκόπιο* κτλ. –Ομαδοποιήσεις με βάση μορφολογικά χαρακτηριστικά : κοινή ρίζα, κοινά προθήματα και επιθήματα. –Χρήση λεξικών για εύρεση συνωνύμων, αντιθέτων, ορθογραφικών, εννοιολογικών κ.ά. –Καθοδηγημένη σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων, για διάφορους σκοπούς, –Ασκήσεις υποκατάστασης λέξεων με δεδομένες συνώνυμες και συσχέτιση με το πλαίσιο, δραματοποιήσεις, διάλογοι κτλ. –Προκαταρκτικές δραστηριότητες	

–Διακρίνει τους ρόλους που παίζουν οι ίδιες λέξεις στους διαφορετικούς τύπους κειμένων –Εντοπίζει τις λέξεις που εκφράζουν ειδικούς όρους σε ένα κείμενο –Αναγνωρίζει τις λέξεις που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ύφους (πχ βουνοκορφές, κορυφογραμμή)		με άγνωστες λέξεις και φράσεις για την κατανόηση ενός κειμένου. Λέξεις κλειδιά για περιγραφές, παρατηρήσεις και αφηγήσεις –Καταχώριση των νέων λέξεων και των σημασιών τους σε ειδικό τετράδιο και ομαδοποιήσεις, ανάλογα με τη σημασία, την ετυμολογική προέλευση, τη μορφή κ.τ.ό.. Σύνθεση προτάσεων, απλών ιστοριών κ.ά.. –Γραπτή και προφορική χρήση των νέων λέξεων με την κυριολεκτική και μεταφορική σημασία τους. –Εντοπισμός του ειδικού λεξιλογίου και αναγνώριση της ιδιαιτερότητας του λεξιλογίου κάθε μαθήματος. –Κατάρτιση θεματικών λεξιλογίων σε κάθε μάθημα: Φυσική, Μαθηματικά, Θρησκευτικά κτλ. –Γράψιμο κειμένου με νέο ειδικό λεξιλόγιο της διδακτικής ενότητας (π.χ. της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής).	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου
ΣΤ΄ Τάξη 210 ώρες περίπου

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Α΄- Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
–Η συνειδητοποίηση βασικών στοιχείων της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας, με τη βοήθεια της διαίσθησης και της πρακτικής εφαρμογής κανόνων. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:*** –Τονίζει ορθά, προφορικά και γραπτά, τις λέξεις και να χρησιμοποιεί τα βασικά σημεία στίξης. –Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής. –Κατανοεί και να χρησιμοποιεί την απαραίτητη για τη διεξαγωγή του μαθήματος μεταγλωσσική ορολογία. –Εξοικειώνεται γραπτά και προφορικά με βασικές προτάσεις του τύπου: Υ-Ρ, Υ-Ρ-Α, Υ-Ρ-Κ. –Κατανοεί το ρόλο του ρήματος μέσα στην πρόταση. –Χρησιμοποιεί το ουσιαστικό με το άρθρο ως υποκείμενο, αντικείμενο και κατηγορούμενο. –Χρησιμοποιεί την προσωπική αντωνυμία ως υποκείμενο. –Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση.	• Βασικά στοιχεία της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας. • Κείμενο, οπτική εικόνα παραγράφου, φράση, λέξη, κεφαλαίο γράμμα, μικρό γράμμα, τελεία, κόμμα, ερωτηματικό, θαυμαστικό. • Σύνταξη απλών προτάσεων, κειμένων.	–Ερωταποκρίσεις του τύπου ***ποιος κάνει τι; ποιος είναι τι;*** κτλ.. –Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συντακτικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων. –Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συνοπτικό πυρήνα της πρότασης. –Ανάλυση επαυξημένων προτάσεων με ερωτήσεις του τύπου: ***ποιος, τι κάνει, πότε, πού*** κτλ.. –Σύνταξη βασικών προτάσεων με λέξεις ή φράσεις. –Σύνδεση κύριων προτάσεων με το ***και.*** –Συγχώνευση προτάσεων σε μία σύνθετη πρόταση, με περισσότερα από ένα υποκείμενα, κατηγορούμενα ή αντικείμενα. –Ασκήσεις γραφής, στίξης και προφοράς. –Συλλαβισμός.	

–Αναγνωρίζει και χρησιμοποιεί σωστά στην ανάγνωση και στη γραφή τα δίψηφα, τους συνδυασμούς, τους διφθόγγους και τα συμπλέγματα.		–Εκτέλεση απλών γλωσσικών πράξεων βάσει του επιτονισμού (π.χ. Ο Γιάννης φεύγει, για να δηλώσει βεβαίωση και Ο Γιάννης φεύγει; για να δηλώσει ερώτηση).

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου
Β΄ Τάξη 250 ώρες περίπου

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Γ΄- Δ΄ Δημοτικού

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Πρακτική συνειδητοποίηση της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας, σε επίπεδο επικοινωνίας, κειμένου, πρότασης και λέξης. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας τη Δ΄ τάξη, να είναι σε θέση να :*** –Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής. –Διαπιστώνει εμπειρικά τις νοηματικές σχέσεις κειμένου – ενότητας - παραγράφου – περιόδων. –Διαπιστώνει ότι ο λόγος οργανώνεται γύρω από το όνομα και το ρήμα. –Αναγνωρίζει τα δομικά συστατικά μιας πρότασης. –Συνειδητοποιεί πως η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας μέσα σε συμφραζόμενα και σε πραγματικές περιστάσεις. –Αναγνωρίζει τα δομικά συστατικά μιας παραγράφου –Αναγνωρίζει τα συστατικά των παραγράφων και συνειδητοποιεί των κειμενικών δεικτών στη σύν-	• Δομή και λειτουργία της γλώσσας σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης. • Συσχέτιση δομής λειτουργίας. • Γλωσσική πράξη. • Τα μέρη του λόγου.	–Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συντακτικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων. –*Από-δόμηση, ανα-δόμηση* και *παρα-γραφοποίηση* κειμένου. –Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συντακτικό πυρήνα της πρότασης. –Πρόταση κύρια και εξαρτημένη. –Υποκείμενο, κατηγορούμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός. –Εμπειρική διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου και των σχέσεών του με τα άλλα. –Παραδείγματα από τη ζωντανή επικοινωνία. –Άσκηση στις διάφορες πραγματολογικές λειτουργίες κάθε τύπου	

δεση των παραγράφων. –Προσέχει ότι η επιλογή, η συχνότητα των τύπων των συντακτικών δομών και των γραμματικών τύπων έχει σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του (π.χ. κείμενο λογοτεχνίας και κείμενο μαθηματικών). –Αναλύει και να ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά. –Διαπιστώνει τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας. –Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση. –Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού *(ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας)* στα τρία γένη. –Συνειδητοποιεί το μορφολογικό πλούτο της ελληνικής και τον πολυσήμαντο ρόλο των καταλήξεων. –Αναγνωρίζει εμπειρικά τα συστατικά των λέξεων (*μορφήματα*[2]) και το ρόλο τους στη σημασία. –Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών όρων και τη συμφωνία τους *(γένος, αριθμός, πτώση)* με τα συμφραζόμενα. –Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας. –Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση. Να τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά. –Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου. –Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής ,ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας, επιλέγει και χρησιμοποιεί το κατάλληλο *επίπεδο ύφους*.		τύπου πρότασης *(π.χ. μια ερωτηματική πρόταση μπορεί να δηλώνει απορία, αίτηση συγνώμης, παράκληση, αποδοκιμασία κτλ.).* –Μετασχηματισμός μεμονωμένων προτάσεων και, παράλληλα, μετασχηματισμός ολόκληρου του κειμένου που περιέχει τις προτάσεις. –Σύνθεση τίτλων παραγράφων σε ενιαίο κείμενο περίληψης. –Άσκηση στη διαδοχική αναπροσαρμογή της διατύπωσης του λόγου του μαθητή, ώσπου να επιτευχθεί η πιο κατάλληλη για την περίσταση μορφή εκφωνήματος. –Αδρομερής αισθητοποίηση της έννοιας του *γλωσσικού συστήματος:* –αναγνώριση συντακτικού στοιχείου σε μη πολύπλοκες προτάσεις και υπαγωγή του σε ευρύτερο συντακτικό σύνολο, –αναγνώριση των μερών του λόγου και των γραμματικών τύπων, – κλίση ενός "σχήματος" ρήματος, –κλίση ενός "σχήματος" πτωτικού. –θέμα, κατάληξη και η μεταξύ τους σχέση, τροποποιητικός ρόλος της κατάληξης. – λειτουργία των πτώσεων. –"χρόνοι" του ρήματος – Ποικίλες δυνατότητες δήλωσης του χρόνου και των χρονικών σχέσεων. –λειτουργία των κλιτών και άκλιτων μερών του λόγου.	

Γενικά, *μόρφημα* ονομάζεται η μικρότερη μονάδα του λόγου που είναι φορέας σημασίας, Παραδείγματα: τρεχ-, -ετε, -είο, και.

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου
Δ΄ Τάξη 240 ώρες περίπου

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Ε΄- ΣΤ΄ Δημοτικού

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Πρακτική συνειδητοποίηση της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας, σε επίπεδο επικοινωνίας, κειμένου, πρότασης και λέξης. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το Δημοτικό, να είναι σε θέση να :***			
–Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής. –Διαπιστώνει τις νοηματικές σχέσεις κειμένου – ενότητας - παραγράφου – περιόδων. –Διαπιστώνει ότι ο λόγος οργανώνεται γύρω από το όνομα και το ρήμα. –Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας πρότασης. –Συνειδητοποιεί πως η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας μέσα σε συμφραζόμενα και σε πραγματικές περιστάσεις. –Αναγνωρίζει τα συστατικά των παραγράφων και συνειδητοποιεί των κειμενικών δεικτών στη σύνδεση των παραγράφων. –Προσέχει ότι η επιλογή, η συχνότητα των τύπων των συντακτικών δομών και των γραμματικών τύπων έχει σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του (π.χ. κείμενο λογοτεχνίας και κείμενο μαθηματικών). –Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά. *–Διαπιστώνει τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.* –Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση. –Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα	• **Δομή και λειτουργία της γλώσσας σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης** • **Συσχέτιση της δομής του κειμένου με την επικοινωνιακή περίσταση** • **Τα μέρη του λόγου** • Η χρήση της γλώσσας στα επιστημονικά κείμενα	–Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συντακτικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων. –*Από-δόμηση, ανα-δόμηση* και *παραγραφοποίηση* κειμένου. –Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συντακτικό πυρήνα της πρότασης. –Πρόταση κύρια και εξαρτημένη. –Υποκείμενο, κατηγορούμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός. –Εμπειρική διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου και των σχέσεών του με τα άλλα. –Παραδείγματα από τη ζωντανή επικοινωνία. –Άσκηση στις διάφορες πραγματολογικές λειτουργίες κάθε τύπου πρότασης *(π.χ. μια ερωτηματική πρόταση μπορεί να δηλώνει απορία, αίτηση συγνώμης, παράκληση, αποδοκιμασία κτλ.).* –Μετασχηματισμός μεμονωμένων προτάσεων και, παράλληλα, μετασχηματισμός ολόκληρου του κειμένου, που περιέχει τις προτάσεις. –Σύνθεση πλαγιότιτλων παραγράφων σε ενιαίο κείμενο περίληψης. –Άσκηση στη διαδοχική αναπροσαρμογή της διατύπωσης του λόγου του μαθητή, ώσπου να επιτευχθεί η πιο κατάλληλη για την περίσταση μορφή εκφωνήματος. –Αδρομερής αισθητοποίηση της έννοιας του *γλωσσικού συστήματος:* –αναγνώριση συντακτικού στοιχείου σε μη πολύπλοκες προτάσεις	

κλιτικό σχήμα πτωτικού *(ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας)* στα τρία γένη. –Συνειδητοποιεί το μορφολογικό πλούτο της ελληνικής και τον πολυσήμαντο ρόλο των καταλήξεων. –Αναγνωρίζει εμπειρικά τα συστατικά των λέξεων (*μορφήματα*[3]) και το ρόλο τους στη σημασία. –Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών όρων και τη συμφωνία τους *(γένος, αριθμός, πτώση)* με τα συμφραζόμενα. –Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας. –Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση. Να τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά. –Χρησιμοποιεί ορθά τα αρχαιόκλιτα. –Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου. –Κατανοεί και χρησιμοποιεί τη λειτουργία της ονοματοποίησης. –Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας, επιλέγει και χρησιμοποιεί το κατάλληλο *επίπεδο ύφους*. –Συσχετίζει το γλωσσικό μέρος του κειμένου με το οπτικό υλικό που το συνοδεύει (πχ εικόνες, πίνακες, διαγράμματα) –Εντοπίζει τη βασική δομή του κειμένου καθώς και τις λέξεις/ φράσεις που διατηρούν το θέμα και το επεκτείνουν στο κείμενο		και υπαγωγή του σε ευρύτερο συντακτικό σύνολο, – αναγνώριση των μερών του λόγου και των γραμματικών τύπων, –κλίση ενός "σχήματος" ρήματος, –κλίση ενός "σχήματος" πτωτικού. –θέμα, κατάληξη και η μεταξύ τους σχέση. Τροποποιητικός ρόλος της κατάληξης. –λειτουργία των πτώσεων. –"χρόνοι" του ρήματος – Ποικίλες δυνατότητες δήλωσης του χρόνου και των χρονικών σχέσεων. –λειτουργία των κλιτών και άκλιτων μερών του λόγου. –αναγνώριση επιθέτων, επιρρημάτων, κτλ., και διαπίστωση του δορυφορικού τους ρόλου σε σχέση με το συντακτικό πυρήνα της πρότασης. –Ασκήσεις χρήσης: εξακολουθητικού και στιγμιαίου μέλλοντα, άρθρου κύριων ονομάτων, αντωνυμιών που αντικαθιστούν αντικείμενα κτλ.. –Ορθή άρθρωση των λέξεων της κοινής νεοελληνικής γλώσσας. –Κλίση αρχαιόκλιτων από μνήμης, με ή χωρίς τα συμφραζόμενα. –Χρήση εναλλακτικών επιπέδων ύφους ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας *(οικεία, φιλική, επίσημη κτλ.)* και ανάλογη προσαρμογή του λόγου των παιδιών, γραπτού και προφορικού.	

1. Γενικά, *μόρφημα* ονομάζεται η μικρότερη μονάδα του λόγου που είναι φορέας σημασίας. Παραδείγματα: τρεχ-, -ετε, -είο, και.

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου
Στ΄ Τάξη 210 ώρες περίπου

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ Α΄- Β΄ Δημοτικού

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης πληροφοριών και η αποκωδικοποίηση οπτικών και ακουστικών σημάτων. *Η διαχείριση της πληροφορίας αποτελεί κατεξοχήν "οριζόντιο στόχο" του Προγράμματος. Γι' αυτό δεν περιορίζεται στο γλωσσικό μάθημα.* ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:*** –Εντοπίζει και να αξιολογεί τις πληροφορίες, που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη. –Αναλύει και να συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.		–Αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, ευρετήρια, κατάλογοι, ενημερωτικά δελτία, οδηγίες *(χρήσης, παιχνιδιού)*, διαφημιστική αφίσα (*τσίρκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές)*, διαφήμιση τουριστικού γραφείου κ.τ.λ..	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Α΄ Τάξη: 250 ώρες περίπου
Β΄ Τάξη 250 ώρες περίπου

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ *Γ΄- Δ΄ Δημοτικού

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης αξιολόγησης, επεξεργασίας αποκωδικοποίησης πληροφοριών στις διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας τη Δ΄τάξη, να είναι σε θέση να:*** –Εντοπίζει και να αξιολογεί τις πληροφορίες, που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη. –Αναλύει και να συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.	• Εντοπισμός, αξιολόγηση και εκμετάλλευση της πληροφορίας • Πρόσβαση στις πηγές πληροφορίας	–Αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, λεξικά, ευρετήρια, κατάλογοι, χάρτης πόλης, πίνακας (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών), ενημερωτικά δελτία, οδηγίες (χρήσης, παιχνιδιού), διαφημιστική αφίσα (τσίρκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές), διαφήμιση τουριστικού γραφείου, σχηματική παράσταση, διάγραμμα κ.τ.λ.. –Χρήση ερωτηματολογίου για την εξαγωγή συμπερασμάτων. –Εξοικείωση στη χρήση Η/Υ και εκπαιδευτικού λογισμικού (CD Rom) σχεδιασμένου ειδικά για παιδιά αυτής της ηλικίας : ηλεκτρονικό λεξικό πολυμέσων, CD Rom για τη διδασκαλία της ελληνι-	

* Η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών εισάγεται, εφόσον εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις υγιεινής, χώρου, συσκευών και διδακτικής επάρκειας του προσωπικού.
Η διαχείριση της πληροφορίας αποτελεί "οριζόντιο στόχο" όλων των μαθημάτων

		κής γλώσσας, CD Rom για τη διδασκαλία λεξιλογίου, ορθογραφίας με ασκήσεις που έχουν τη μορφή παιχνιδιού κ.τ.λ..	

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Γ΄ Τάξη: 240 ώρες περίπου
Δ΄ Τάξη 240 ώρες περίπου

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ** Ε΄- ΣΤ΄ Δημοτικού

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης αξιολόγησης, επεξεργασίας αποκωδικοποίησης πληροφοριών στις διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη. ***Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το Δημοτικό, να είναι σε θέση να:*** –Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη. –Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.	• Εντοπισμός, αξιολόγηση και εκμετάλλευση της πληροφορίας • Πρόσβαση στις πηγές πληροφορίας με χρήση Η/Υ	–Αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, λεξικά, ευρετήρια, κατάλογοι, χάρτης πόλης, πίνακας (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών), ενημερωτικά δελτία, οδηγίες (χρήσης, παιχνιδιού), διαφημιστική αφίσα (τσίρκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές), διαφήμιση τουριστικού γραφείου, σχηματική παράσταση, διάγραμμα κ.τ.λ..	
		– Χρήση ερωτηματολογίου για την εξαγωγή συμπερασμάτων. –Εξοικείωση στη χρήση Η/Υ και εκπαιδευτικού λογισμικού (CD Rom) σχεδιασμένου ειδικά για παιδιά αυτής της ηλικίας : ηλεκτρονικό λεξικό πολυμέσων, CD Rom για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, CD Rom για τη διδασκαλία λεξιλογίου, ορθογραφίας με ασκήσεις που έχουν τη μορφή παιχνιδιού κτλ. –Αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο, με επιστασία. –Επεξεργασία απλού κειμένου σε Η/Υ, –Επιλογή και αποθήκευση γλωσσικής πληροφορίας σε Η/Υ. –Παρουσίαση της γλωσσικής πληροφορίας με συμπληρωματικό οπτικό υλικό.	

** Η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών εισάγεται, εφόσον εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις υγιεινής, χώρου, συσκευών και διδακτικής επάρκειας του προσωπικού. Η διαχείριση της πληροφορίας αποτελεί «οριζόντιο στόχο» όλων των μαθημάτων.

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:
Ε΄ Τάξη: 210 ώρες περίπου
Στ΄ Τάξη 210 ώρες περίπου

1.Στόχοι και δραστηριότητες δια μέσου των λοιπών μαθημάτων:
Οριζόντιοι Στόχοι - Διαθεματικότητα.

Κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας είναι εκ των πραγμάτων οριζόντιος στόχος όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος και της σχολικής ζωής. Μέσα στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο, οι γλωσσικές δεξιότητες καλλιεργούνται συνήθως ευκαιριακά και ασυναίσθητα. Όσον αφορά τη συστηματική τους καλλιέργεια, προτείνονται τα εξής:

Σε όσες διδακτικές ενότητες των διάφορων μαθημάτων ενδείκνυται, χρήσιμο είναι να περιλαμβάνονται συγκεκριμένες δραστηριότητες (ασκήσεις, ερωτήσεις, κείμενα κ.τ.ό.), οι οποίες να προωθούν καθορισμένους κάθε φορά γλωσσικούς στόχους στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μαθήματος. Σε μια ενότητα της Φυσικής, για παράδειγμα, πρέπει να περιέχεται άσκηση κατανόησης, επεξεργασίας και εφαρμογής των νέων εννοιών - όρων, που περιλαμβάνονται σε αυτήν, καθώς και ασκήσεις αναζήτησης του αιτιοκρατικού άξονα επεξήγησης ενός φυσικού φαινομένου.

Τα παραπάνω προτείνονται με την προϋπόθεση ότι αποτελούν συνειδητή και σκόπιμη δραστηριότητα τόσο του μαθητή όσο και του δασκάλου. και ότι ο μαθητής απασχολείται με συνειδητές φραστικές επιλογές, με συνειδητή διατύπωση κειμένου κατανοητού από τον αποδέκτη - αναγνώστη και κάνει χρήση της κατάλληλης ορολογίας. δηλαδή με την προϋπόθεση ότι ο μαθητής καταλήγει σε ορισμένη διατύπωση μετά από συνειδητές φραστικές επιλογές, χρησιμοποιεί την κατάλληλη ορολογία, προσπαθεί συνειδητά να συντάσσει κείμενο κατανοητό από τον αποδέκτη - αναγνώστη και να διατυπώνει σαφείς απαντήσεις.

Όσον αφορά την περίληψη, ο μαθητής της Στ΄ ή της Ε΄ τάξης ενθαρρύνεται να συντάσσει περίληψη του περιεχομένου μιας ή περισσοτέρων διδακτικών ενοτήτων, ανάλογα με την εκάστοτε σκοπιμότητα της διδασκαλίας. Ο μαθητής οδηγείται συστηματικά - με κάποιο περιθώριο ανοχής - στην αξιολόγηση, επιλογή και ένταξη των κύριων σημείων του αρχικού κειμένου στο συνεπτυγμένο κείμενο που προκύπτει. Ανάλογα, όταν ο μαθητής της Δ΄ ή της Γ΄ τάξης αποδίδει προφορικά, με δικά του λόγια, το περιεχόμενο ενός κειμένου (της Ιστορίας, για παράδειγμα), υποβοηθείται να συμπεριλαμβάνει - όσο γίνεται - τα πλέον απαραίτητα στοιχεία και τα διατυπώνει με γλώσσα «στρωτή».

Σχετικές οδηγίες μπορεί να περιέχονται στο κείμενο προδιαγραφών εκπόνησης διδακτικού υλικού κάθε μαθήματος (Γεωγραφία, Φυσική, Ιστορία, Μαθηματικά κτλ.).

Βεβαίως, οι διδακτικές πρακτικές κατανόησης και παραγωγής λόγου χρησιμοποιούνται πάντα ως μέσα διδασκαλίας και αξιολόγησης οποιουδήποτε μαθήματος. Η ειδοποιός διαφορά και το ζητούμενο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι μια ειδικά σχεδιασμένη διδακτική ενέργεια με στόχο συγκεκριμένη γλωσσική δεξιότητα, μέσα στο πλαίσιο των επιδιώξεων του εκάστοτε μαθήματος, την οποία ο μαθητής ασκεί συνειδητά.

Σύνολο ωρών διαθεματικών γλωσσικών δραστηριοτήτων οι οποίες λαμβάνουν χώρα συστηματικά στο πλαίσιο των διάφορων μαθημάτων:

Τάξεις: Στ΄ 30 ώρες ετησίως, Ε΄30 ώρες ετησίως. Λοιπές τάξεις ευκαιριακά.

Τα αντικείμενα των διαθεματικών δραστηριοτήτων είναι ενταγμένα στην οικεία στήλη του πίνακα της προηγούμενης ενότητας υπό τον τίτλο ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ, με τις οποίες αποτελούν λειτουργικό σύνολο. Συνδυάζονται με τους αντίστοιχους ΣΤΟΧΟΥΣ και το ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ του ίδιου πίνακα και παραπέμπουν, κατά περίπτωση, στα επιμέρους μαθήματα του ωρολογίου προγράμματος.

2.Προσέγγιση και μέσα

Προσέγγιση

Γλώσσα

Η διδακτική προσέγγιση, που προκύπτει από τα προηγούμενα, υπαγορεύει την ανάληψη ευθυνών και πρωτοβουλιών από το δάσκαλο, ώστε να προσαρμόζει συχνά τους τρόπους και τα μέσα διδασκαλίας στις περιστάσεις και στους στόχους κάθε μαθήματος. Η πρωτοβουλία προϋποθέτει επίγνωση στόχων, βούληση, αίσθημα διδακτικής ευθύνης, ενημέρωση, κίνητρα, καθοδήγηση και συχνή αξιολόγηση της διδακτικής εργασίας, ώστε αυτή να αναπροσαρμόζεται συνεχώς.

Για τις πρωτοβουλίες και την επινοητικότητα, που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων του προηγούμενου κεφαλαίου, δεν προσφέρεται στους συγγραφείς εγχειριδίου μια μέθοδος με αυστηρά προκαθορισμένες ενέργειες. Γι' αυτό, στην προκειμένη περίπτωση, προτείνεται διδακτική «προσέγγιση», δηλαδή ένα πλαίσιο αρχών, μια φιλοσοφία αντιμετώπισης του διδακτικού αντικειμένου, η οποία είναι δυνατό να υλοποιηθεί με διάφορες μεθόδους. Κοινός παρανομαστής των επιμέρους μεθόδων είναι το σχεδιασμένο πρόγραμμα καθοδήγησης με συστηματικές και σκόπιμες διδακτικές πρακτικές, που διέπονται από τις εξής αρχές:

Ο δάσκαλος να διαμορφώσει «πραγματολογική» - με την ευρεία έννοια - στάση απέναντι στη γλώσσα και τη διδασκαλία της. Δηλαδή, να συνειδητοποιήσει ότι το παιδί διδάσκεται τη γλώσσα για να εκτελεί αποτελεσματικά γλωσσικές πράξεις ή, απλά, να κάνει πιο αποτελεσματικά τις δουλειές του με το λόγο. Γλωσσική πράξη με την πρωταρχική της έννοια θα ήταν να δώσει μια πληροφορία, να ζητήσει συγγνώμη, αλλά και να πείσει το συνομιλητή του να σκέφτεται, άρα και να ενεργεί διαφορετικά από πριν. Στη διδακτική η «πράξη» επεκτείνεται και σε ευρύτερες γλωσσικές δραστηριότητες, περιλαμβάνοντας ανάλογα είδη λόγου και τύπους κειμένων, γραπτών και προφορικών, ώστε η διδασκαλία να είναι ανάλογη του γλωσσικού υλικού κάθε μαθήματος / των κειμένων που χρησιμοποιούνται σε κάθε μάθημα. Ορισμένες επικοινωνιακές προθέ-

σεις, για παράδειγμα, υπηρετούνται με κείμενα δομημένα σε παραγράφους, με καλλιέπεια, ακρίβεια, συντομία, σαφήνεια και άλλες με κείμενα που έχουν άλλες ιδιότητες.

Έτσι το σχολείο αντιμετωπίζει την ανάγκη να επεξεργάζεται διάφορα είδη λόγου, είτε ως κείμενα προς επεξεργασία είτε ως παραγόμενα κείμενα. Αυτά καλύπτουν το φάσμα των συνηθέστερων ειδών λόγου, δηλαδή του «αναφορικού» (αφήγηση, περιγραφή, ανακοίνωση κ.τ.ό.), του «κατευθυντικού» (πρόσκληση, ερώτηση, παράκληση, οδηγία, επιχειρηματολογία κ.τ.ό.) και του «βιωματικού» (έκφραση συναισθημάτων), παράλληλα, καλύπτουν διάφορα επίπεδα από το απλό χρηστικό κείμενο ως το λογοτέχνημα. Για το σκοπό αυτό προσφέρονται και οι ειδικές περιστάσεις επικοινωνίας κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος με τα αντίστοιχα είδη λόγου, τους τύπους κειμένων και τα μεθοδολογικά παρεπόμενα (εικόνες, σχήματα κ.τ.ό.).

Ο δάσκαλος να εκμεταλλεύεται τις περιστάσεις, ώστε, όποτε ο μαθητής βρεθεί στο επίκεντρο γεγονότος, να παράγει λόγο για το γεγονός, για το οποίο έχει προσωπική εικόνα και άποψη. Να διατυπώσει π.χ. ένας μαθητής την επιχειρηματολογία του, προκειμένου να εξηγήσει τις αιτίες ενός συμβάντος της σχολικής ζωής. Στην περίπτωση αυτή κριτήριο επιλογής των γλωσσικών μέσων είναι η δημιουργία της επιθυμητής άποψης και στάσης από τους άλλους.

Συχνά η διδασκαλία να γίνεται με αφετηρία σφάλματα διατύπωσης, άστοχες φραστικές επιλογές ή δισταγμό του μαθητή για την καταλληλότητα μιας φράσης.

Ο μόνιμος και συνειδητός στόχος του δασκάλου είναι να φροντίζει ώστε ο μαθητής: να εκτίθεται συχνά σε παραγωγή λόγου, να εμπλέκεται στα δρώμενα και να οδηγηθεί σε ένα επίπεδο, που να παράγει - όσο επιτρέπει η ηλικία του - λόγο «σκόπιμα» διατυπωμένο «με τέχνη και με τρόπον», είτε πρόκειται για μια απλή αιτιολόγηση είτε για κείμενο αισθητικών αξιώσεων.

Τα χρηστικά κείμενα προϋποθέτουν πρωτοβουλία και γνώση. Είναι δύσκολο να διδαχτούν χωρίς τη χρήση αυθεντικών εντύπων ή φωτοτυπιών τους (έντυπα για συμπλήρωση, αγγελίες, ανακοινώσεις κ.τ.λ.).

Είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσει ο δάσκαλος ότι, διδάσκοντας γλώσσα διδάσκει τη δομή της ή, με γνωστούς όρους, διδάσκει «γραμματική» σε τρία επίπεδα:

α. γραμματική της λέξης (δομή της λέξης, λεξιλόγιο, σημασιολογία, ετυμολογικό κ.τ.λ.),

β. γραμματική της πρότασης (δομή της πρότασης, σημασιολογία της πρότασης κ.τ.λ.) και

γ. γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας. (κατανόηση της δομής και του περιεχομένου, δόμηση κειμένου - δομή και σύνδεση παραγράφων, άξονας γλωσσικής συνοχής, καταλληλότητα γλωσσικών μέσων).

Η χρήση ορολογίας είναι αναγκαία μόνο στο μέτρο που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνεννόηση με τους μαθητές, τόσο κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος όσο και κατά την παραπομπή τους σε βιβλία αναφοράς.

Η γραμματική των δύο πρώτων επιπέδων (γραμματική του γλωσσικού συστήματος) διδάσκεται προκειμένου να υπηρετήσει τη γραμματική της επικοινωνίας. Γι' αυτό, η διδασκαλία της γραμματικής του συστήματος δεν πρέπει να υπερβαίνει κάποια «λογικά» όρια και να ακολουθεί επαγωγικής κυρίως φύσης προσεγγίσεις που να συμβάλουν στην ανάδυση, συνειδητοποίηση και συστηματοποίηση της γνώσης που έχουν οι μαθητές για τις (μικρο- και μακρο-) δομές της μητρικής τους γλώσσας. Η κλίση περιορίζεται στη συνειδητοποίηση και εσωτερίκευση ενός σχήματος κλίσης ρήματος και ενός σχήματος κλίσης πτωτικού, χωρίς εμπλοκή του μαθητή σε υποπεριπτώσεις (ανισοσύλλαβα, φωνηεντόληκτα, ανώμαλα κ.τ.λ.). Ο σκοπός είναι να εντάσσει τις υποπεριπτώ σεις σε ένα εκ των προτέρων αποκρυσταλλωμένο κλιτικό πρότυπο, εφόσον πρόκειται για μητρική γλώσσα και οι γραμματικοί τύποι τού είναι γνωστοί. Εξαίρεση αποτελούν όσα κλιτικά δεν είναι απόλυτα ενταγμένα στη μορφολογική δομή της νέας ελληνικής (αρχαιόκλιτα). Εδώ ο μαθητής ασκείται στην προφορική και γραπτή κλίση κάθε κλιτού ξεχωριστά.

Η χρήση της ορολογίας είναι αναγκαία μόνο στο μέτρο που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνεννόηση με τους μαθητές, τόσο κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος όσο και κατά την παραπομπή τους σε βιβλία αναφοράς.

Όπως προκύπτει από τα κεφάλαια Στόχοι - Περιεχόμενο - Ενδεικτικές Δραστηριότητες και Προσέγγιση και μέσα, κάθε μορφή γλωσσικής επεξεργασίας υπηρετεί έναν ή περισσότερους στόχους της γραμματικής. Στο κεφάλαιο Στόχοι - Περιεχόμενο - Ενδεικτικές Δραστηριότητες, για λόγους μεθοδολογικούς, η γραμματική παρουσιάζεται σε ξεχωριστό υποκεφάλαιο.

Η πρόταση ως μονάδα επικοινωνίας εξετάζεται σε δύο επίπεδα:

(α) σε επίπεδο συνθηκών παραγωγής

(β) σε επίπεδο χρήσης (αποσπασματική πρόταση και συστατικά της πρότασης).

Το κύριο βάρος, βέβαια, πέφτει στην επεξεργασία του κειμένου και της επικοινωνίας. Γι αυτό γίνεται σαφής και συστηματική αναφορά στους τύπους των κειμένων και στα βασικά τους χαρακτηριστικά, όπως είναι, για παράδειγμα, η δομή, ο άξονας γλωσσικής συνοχής και το επίπεδο ύφους.

Προκειμένου να υποβοηθείται η συνδιδασκαλία τυχόν[4] αλλοδαπών με ανεπαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, προτείνονται τα εξής (τα οποία πρέπει να συνοδεύονται από διδακτικές οδηγίες):

- Να δίδεται βαρύτητα στην προφορική άσκηση και στη χρήση παραγλωσσικών μέσων, τα οποία προσφέρονται κυρίως με τον καθημερινό φυσικό διάλογο, τη δραματοποίηση, το σχολικό θέατρο, το τραγούδι, τις συμμετοχικές σχολικές εκδηλώσεις κ.ά..
- Να προσφέρονται για προφορική επεξεργασία άφθονες φραστικές δομές.
- Να δίδεται έμφαση στη διδασκαλία των ιδιαίτερων δομικών χαρακτηριστικών της ελληνικής γλώσσας, που παρουσιάζουν δυσκολίες για τους ξένους, όπως π.χ. είναι το φωνολογικό και κλιτικό σύστημα καθώς και ο τονισμός.

Σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται υπόψη η συμμετοχή μα-

[4] Όπως φαίνεται από το περιεχόμενο του εδαφίου, στην προκειμένη περίπτωση γίνεται λόγος για τη διδακτική αντιμετώπιση μεμονωμένων περιπτώσεων μαθητών. Το ευρύτερο θέμα της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας στο σύνολο των αλλοδαπών μαθητών αντιμετωπίζεται με τη σύνταξη αντίστοιχων Προγραμμάτων Σπουδών.

θητών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες. Παιδιά με τέτοιες ανάγκες μπορούν και επιβάλλεται να συμμετέχουν στην καθημερινή μαθησιακή διαδικασία και να επωφελούνται από τις γλωσσικές δραστηριότητες της τάξης. Η ιδιαιτερότητά τους σε έναν ή περισσότερους τομείς της ανάπτυξης υπαγορεύει στο δάσκαλο, αφού τους αξιολογήσει μαθησιακά, να σχεδιάσει εξατομικευμένα ή σε μικρές ομάδες προγράμματα διδασκαλίας της γλώσσας, στον προφορικό και γραπτό λόγο. Απαιτείται να χρησιμοποιήσει διάφορα διδακτικά μέσα, χρησιμοποιώντας όλα τα αισθητηριακά κανάλια μάθησης, ώστε οι μαθητές να διευκολυνθούν στη μαθησιακή διαδικασία. Για να πραγματοποιηθεί η επίτευξη των διδακτικών στόχων σε παιδιά με μαθησιακές ιδιαιτερότητες απαιτείται αυστηρή κριτική επιλογή στις προτεραιότητες των στόχων, καθώς και δομημένη ανάλυση κάθε στόχου σε βήματα.

Υπενθυμίζεται, τέλος, ότι κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας θεωρείται «οριζόντιος στόχος» όλων των μαθημάτων. Με άλλα λόγια, ως μέσο και αντικείμενο γλωσσικής άσκησης, ιδιαίτερα για την επεξεργασία του περιεχομένου και των φραστικών επιλογών, πρέπει να αξιοποιούνται όλα τα μαθήματα και η σχολική ζωή.

3.Λογοτεχνία

Τα λογοτεχνικά κείμενα προσεγγίζονται στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας, ως είδη - ή και επίπεδα - λόγου, όπως προσεγγίζονται και τα άλλα είδη λόγου. Στο βαθμό που η λογοτεχνία προσφέρεται ως υλικό της γλωσσικής διδασκαλίας, αξιοποιείται για την εναργέστερη προβολή της δομής, της λειτουργίας και των ορίων της γλώσσας, ειδικότερα όταν προσεγγίζονται ακραίες ποιητικές, φραστικές επιλογές.

Σύμφωνα με τη φιλοσοφία του Προγράμματος, κρίνεται σκόπιμη η μερική αποσύνδεση της διδασκαλίας των λογοτεχνικών κειμένων από τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, γιατί η λογοτεχνία παίζει ένα σημαντικό ρόλο στη γλωσσική και γενικότερα στην αισθητική καλλιέργεια του ατόμου, στην ευαισθητοποίησή του απέναντι στα προβλήματα της ζωής, αλλά τα λογοτεχνικά κείμενα δεν αποτελούν τα μοναδικά (ή όχι πάντα τα καταλληλότερα) πρότυπα γλωσσικής έκφρασης.

Παράλληλα κρίνεται σκόπιμη η σύνδεση της λογοτεχνίας με το παιχνίδι, με την ψυχαγωγία, την καλλιέργεια του συναισθήματος καθώς και με τον προβληματισμό - διάλογο πάνω σε ποικίλα θέματα. Τα λογοτεχνικά κείμενα του Ανθολογίου ή αυτά, που παρουσιάζονται την ώρα της ελεύθερης ανάγνωσης, είναι καλό να συνοδεύονται από παιγνιώδεις δραστηριότητες φιλαναγνωσίας. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη ή στο χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης.

Αναφέρουμε ενδεικτικά τις εξής:

- Διαγωνισμοί ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων.
- Βιβλιοαινίγματα - Βιβλιοκουίζ.
- Παρουσιάσεις βιβλίων είτε από το δάσκαλο είτε από τους μαθητές με παιγνιώδεις τρόπους.
- Συνεχής σιωπηρή ανάγνωση.
- Ανάγνωση βιβλίων με αφορμή γεγονότα της επικαιρότητας ή πολιτιστικές δραστηριότητες της τάξης, π.χ. δημιουργία ανθολογιών, ανεύρεση βιβλίων με ένα συγκεκριμένο θέμα, πληροφορίες για συγγραφείς, σύγκριση των διασκευών γνωστών παραμυθιών κ.ά.
- Θέσπιση αναγνωστικών βραβείων.
- Σύνδεση λογοτεχνικών κειμένων με δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης (αυτοσχεδιασμοί, παντομίμα, διασκευή λογοτεχνικών κειμένων σε θεατρικό σενάριο κ.ά.)
- Δραστηριότητες που αφορούν το εικονογραφημένο βιβλίο.
- Αφήγηση.
- Δημιουργικό γράψιμο.
- Παρουσίαση λογοτεχνικών βιβλίων σε CD-ROM.
- Σύνδεση της λογοτεχνίας με τη ζωγραφική, τη μουσική και άλλες μορφές τέχνης. Χρήση μελοποιημένης ποίησης.
- Προσκλήσεις συγγραφέων.
- Διοργάνωση εκθέσεων βιβλίου από δασκάλους, γονείς, μαθητές.
- Διαγωνισμοί εικονογράφησης και βιβλιοδεσίας.

Ενδείκνυται ακόμα η ανάγνωση βιβλίων, κειμένων, επίκαιρων ειδήσεων που στοχεύουν στην κοινωνική ενσωμάτωση όλων των παιδιών (παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και όχι).

4. Διδακτικά μέσα - Προδιαγραφές

Α΄ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Βασική προϋπόθεση: να είναι συνοπτικά και εύχρηστα βιβλία.

Μεθοδολογικές προϋποθέσεις

- Με κριτήριο την αποτελεσματικότητα και την οικονομία, η μέθοδος, οι στόχοι, τα μέσα και οι διδακτικές πρακτικές επιλέγονται και «κινούνται» ελεύθερα μέσα στο πλαίσιο της προσέγγισης που διαγράφεται στο Πρόγραμμα Σπουδών της Γλώσσας του Δημοτικού. Ωστόσο θεωρούνται χρήσιμες οι ακόλουθες ενδεικτικές προδιαγραφές:
- Στο τέλος κάθε ενότητας προβλέπονται ανακεφαλαιώσεις - επαναλήψεις και φύλλα αξιολόγησης, σύμφωνα με οδηγίες του ΦΟ.
- Κάθε ενότητα «εστιάζει» στο μικρότερο δυνατό αριθμό γλωσσικών φαινομένων.
- Σε κάθε διδακτική ενότητα, ανάλογα με το εννοιολογικό και το γλωσσικό περιεχόμενο και την επικοινωνιακή - γλωσσική λειτουργία, που επιτελείται, μπορεί να δίνεται έμφαση άλλοτε στην προφορική και άλλοτε στη γραπτή έκφραση, άλλοτε στη γραμματική (μορφολογία, σύνταξη, λεξιλόγιο, κείμενο, πραγματολογία), άλλοτε στην παροχή σχετικών με το κείμενο γνώσεων για θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος.
- Ασκήσεις και λοιπό διδακτικό υλικό διαβαθμίζονται σε κάθε ενότητα με αύξουσα δυσκολία.
- Η εργασίες συνδέονται με το Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων και με τα άλλα μαθήματα.
-Γλωσσικές δραστηριότητες στο πλαίσιο και των άλλων μαθημάτων παρέχονται ειδικότερα, όταν πρόκειται για κατανόηση και χρήση ειδικότερης ορολογίας, για κατανόηση και παραγωγή λόγου, περιλήψεις, επαναλήψεις κ.τ.λ.. Είναι δυνατό να περιληφθούν σχετικές ασκήσεις στα αντίστοιχα εγχειρίδια.
- Τα εκτεταμένα κείμενα να αποφεύγονται? όταν όμως υπάρχουν, προσφέρονται για εξάσκηση στη σύμπτυξη περιεχομένου.
- Δεν παρέχονται έτοιμοι τίτλοι θεμάτων για παραγωγή λόγου. Αυτοί επινοούνται και δίδονται από το δάσκαλο.

Η διδακτέα ύλη κλιμακώνεται από τις ευρείες θεματικές περιοχές (βλ. παρακάτω), στο φάσμα των διευρυμένων γλωσσικών πράξεων (των ανάλογων ειδών λόγου και τύπων κειμένων), στις σχετικές γλωσσικές μορφές (διατύπωση-σύνταξη, μορφολογία), στο λεξιλόγιο-εκφράσεις και στο φωνολογικό επίπεδο.

- Η διδακτέα ύλη κατανέμεται σε ευρείες διδακτικές ενότητες (5 έως 15 διδακτικών ωρών περίπου), καθεμιά από τις οποίες περιέχει συγκεκριμένο αριθμό διδακτικών στόχων και αντίστοιχων κειμένων και εργασιών, σύμφωνα με τον πανοραμικό πίνακα που προτάσσεται στο ΦΟ (βλέπε παρακάτω).

- Ενδεικτική (θεωρητική) γενική διάταξη:

Θεματικές περιοχές και περιοχές επικοινωνίας >>

- Στόχοι οροφής (ΠΣ) >>

- Περιοχές διευρυμένων γλωσσικών πράξεων και ειδών λόγου >>

- Σχετικές γλωσσικές μορφές (φραστικές επιλογές - διατύπωση, σύνταξη, μορφολογία, λεξιλόγιο, εκφράσεις, φωνητική.

- Η κάλυψη της ύλης: Η «ύλη» να καλύπτεται με τα 4/5 του συνολικού αριθμού των διαθέσιμων ωρών.

Η γραμματική λέξης, πρότασης και κειμένου

- Καλύπτεται το φάσμα της προβλεπόμενης από το Πρόγραμμα Σπουδών ύλης (φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό, σημασιολογικό, πραγματολογικό επίπεδο).

- Τόσο η «ύλη» όσο και η μεθοδολογία να λαμβάνουν υπόψη και την προσέγγιση της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

- Στα λογοτεχνικά κείμενα των γλωσσικών εγχειριδίων η γραμματική επικεντρώνεται στη χρήση και στη λειτουργία της γλώσσας (διάκριση της βιωματικής λειτουργίας της γλώσσας, συνειδητοποίηση του κανόνα με έμφαση στην αντιπαράθεση της απόκλισης από τον κανόνα, παιχνίδια σε συνταγματικό και παραδειγματικό άξονα κ.τ.ό.).

Σε ό,τι αφορά την απόκλιση εφαρμόζεται ανάλογη προσέγγιση και όταν πρόκειται για ιδιωματικό λόγο.

- Διατηρείται η ορολογία της παραδοσιακής γραμματικής.

- Διατηρείται η ισχύουσα σχολική ορθογραφία των υπαρχόντων εγχειριδίων και, γενικότερα, των βιβλίων αναφοράς του ΟΕΔΒ ή άλλων που εκπονήθηκαν κατ' εντολήν του ΥΠ.Ε.Π.Θ..

- Βλέπε: - ΠΣ: Διδακτικά μέσα, Γραμματική - Προδιαγραφές εγχειριδίου Γραμματικής

Το Λεξιλόγιο παρέχεται, κατά περίπτωση, σε σημασιολογικά, ετυμολογικά πεδία, ανά θεματική περιοχή και λαμβάνεται υπόψη η περίσταση επικοινωνίας, με προσαρμογή στη συγκεκριμένη γλωσσική πράξη και στο επίπεδο του λόγου.

- Περιέχονται παραπομπές σε βιβλία αναφοράς (γραμματική, λεξικό κ.τ.ό.), καθώς και σε άλλα βιβλία.

Κριτήρια επιλογής και οργάνωσης κειμένων

- Τα γλωσσικά φαινόμενα που αποτελούν αντικείμενο προσέγγισης της διδακτικής ενότητας.

- Τα είδη λόγου (βλέπε ΠΣ), καθώς και οι τύποι κειμένων με τους οποίους εμπλέκονται τα παιδιά της αντίστοιχης ηλικίας (βλέπε και Προδιαγραφές Ανθολογίου λογοτεχνικών κειμένων των αντίστοιχων τάξεων).

- Οι προβλέψεις του Συντάγματος (βλέπε και προδιαγραφές Ανθολογίου αντίστοιχων τάξεων).

Τα κείμενα και οι ασκήσεις τους πρέπει να είναι έτσι οργανωμένα ώστε να είναι δυνατή η συστηματική διδασκαλία των δομών και των γλωσσικών συμβάσεων κάθε κειμενικού τύπου.

Δομή - Παρουσίαση - Σελιδοποίηση

Μέγιστος αριθμός σελίδων:

- Για τις τάξεις β΄ έως και στ΄: 100 σελίδες.

- Για την α΄ τάξη: 2 τεύχη Χ 100 και 2 τετράδια εργασιών.

- Σχήμα: 17Χ24 εκ.

- Κάθε τεύχος περιλαμβάνει: πίνακες γλωσσικών φαινομένων, εκφράσεων, στερεοτύπων, δυσκολιών και, κατά περίπτωση, άλλων στοιχείων που απαιτούν κωδικοποίηση και συνοπτική παρουσίαση και ο,τιδήποτε άλλο κρίνεται απαραίτητο (βλέπε και ΠΣ: Διδακτικά μέσα).

- Στο τέλος κάθε ενότητας παρατίθενται τα κύρια σημεία της γλωσσικής ύλης (συστήματος και επικοινωνίας), τα οποία κρίνονται απαραίτητα για την ανακεφαλαίωση και την αξιολόγηση της όλης εργασίας της ενότητας.

Με ανάλογο τρόπο, το ίδιο ισχύει και για το τέλος κάθε τεύχους.

- Η εικονογράφηση είναι λειτουργικά ενταγμένη στη διδακτική πρακτική (σκίτσα, κόμιξ, σχέδια, σχηματοποιήσεις γλωσσικών φαινομένων κ.τ.ό.).

- Οι εργασίες που περιέχουν σχήματα, σκίτσα κ.τ.ό., εκείνες, που απαιτούν συμπλήρωση και, γενικά, οι σύντομες εργασίες θα περιέχονται στο βιβλίο, τοποθετημένες στο δεξιό άνω ήμισυ του ανοιχτού δισέλιδου. Για όλες τις υπόλοιπες εργασίες, κυρίως για τις εκτεταμένες και όσες απαιτούν γραφή κειμένου, ο μαθητής θα παραπέμπεται, μέσω του εγχειριδίου ή του Φύλλου Οδηγιών, σε ξεχωριστό τετράδιο.

Κάθε ενότητα μπορεί να έχει διαφορετικό χρώμα.

- Οι δραστηριότητες πρέπει να είναι διαβαθμισμένες ως προς τη δυσκολία. Τα είδη των δραστηριοτήτων, που θα χρησιμοποιηθούν, μπορούν να έχουν ένα σύμβολο, το οποίο θα χρησιμοποιείται σε όλα τα μαθήματα, ώστε, όταν το συναντούν οι μαθητές, να ξέρουν πώς πρέπει να εργαστούν. Κάποιες από τις δραστηριότητες μπορεί να απαιτούν πρόσθετο υλικό για επεξεργασία και οδηγίες χρήσης στο βιβλίο του δασκάλου.

- Η δομή του εγχειριδίου του μαθητή, γενικά, να αφήνει περιθώρια πρωτοβουλιών και επινοήσεων στο δάσκαλο. Το βιβλίο είναι γραμμένο με τρόπο που - ανεπαίσθητα - να καθοδηγεί μεθοδολογικά το δάσκαλο.

Φύλλο Οδηγιών για το δάσκαλο (ΦΟ)

- Παρέχει στοιχειώδη ανάπτυξη της προσέγγισης, αλλά επαρκή ανάπτυξη της μεθόδου εφαρμογής με οδηγίες γενικές και κατά ενότητα.

- Περιέχει τα στοιχεία που υποτίθεται ότι δεν είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει ο δάσκαλος και μόνον αυτά.

- Δίνει κατευθύνσεις και ωθεί το δάσκαλο στον προβληματισμό, στην επινοητικότητα και στη δράση.

- Ορίζει τη συχνότητα επανόδου του ίδιου γλωσσικού φαινομένου στα εγχειρίδια του μαθητή.

- Παρέχει ειδικότερες οδηγίες για την παραγωγή λόγου και τη δόμηση κειμένου, π.χ. στάδια γραψίματος: πριν, μετά, αυτοαξιολόγηση, βελτιωτικές παρεμβάσεις κ.τ.ό.

Κάθε διδακτική ενότητα παρουσιάζεται στο δάσκαλο ως «πρότυπο», προκειμένου αυτός να μπορεί να την αντικαταστήσει με αυθεντικό υλικό, όταν έχει τις προϋποθέ-

σεις (βλ. Π.Σ, ενότητα Προσέγγιση και μέσα - Γλώσσα). Για το σκοπό αυτό παρέχονται και οι αναγκαίες οδηγίες.

Παρέχει προτάσεις και οδηγίες για τη χρήση πρόσθετου υλικού (αυθεντικά και λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες, έργα τέχνης, ταινίες, cd-rom, κ.ά.).

- Παρέχει οδηγίες για την αξιολόγηση των διδαχθέντων σε κάθε ενότητα (βλέπε παραπάνω: Δομή - Παρουσίαση - Σελιδοποίηση)

- Παρέχει γενικές οδηγίες για τη χρήση των προτεινόμενων μορφών αξιολόγησης.

Παραπέμπει τον δάσκαλο σε σχετική βιβλιογραφία και το εγχειρίδιο του μαθητή σε σχετικά αναγνώσματα ή βιβλία αναφοράς.

Ενημερώνει το δάσκαλο για τον τρόπο παραπομπής των μαθητών στα λεξικά και τα λοιπά βιβλία αναφοράς, ειδικότερα για ό,τι αφορά παιδιά με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Περιέχει επίσης:

- Πανοραμικό πίνακα των αντικειμένων (είδος λόγου και γλωσσικής πράξης, δομή κειμένου, σύνταξη, μορφολογία, φωνητική, στίξη κ.τ.ό.) όλων των ενοτήτων των εγχειριδίων της τάξης.

- Γλωσσάριο διδακτικής της γλώσσας.

- Βιβλιογραφία.

- Οδηγίες χρήσης του ηλεκτρονικού διδακτικού υλικού.

Δ/νσεις διαδικτύου.

Κείμενα («αυθεντικά») από τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο του μαθητή. Τα κείμενα των εγχειριδίων μπορούν να αντικαθίστανται από άλλα (άρθρα, ανακοινώσεις, επιστολές, διαφημίσεις, λογοτεχνήματα κ.τ.ό.), όταν είναι επίκαιρα, όταν εμπίπτουν στα διαφέροντα των μαθητών, όταν οι μαθητές έχουν λόγο πάνω σ'αυτά, όταν είναι, τυχόν, πρωταγωνιστές και όταν τα κείμενα κρίνονται πρόσφορα για τη διδασκαλία συγκεκριμένου κειμενικού τύπου ή γλωσσικού φαινομένου. Εξυπακούεται ότι, στην περίπτωση αυτή, ο δάσκαλος διασφαλίζει τις προδιαγραφές ποιότητας και καταλληλότητας γλώσσας και περιεχομένου. Τα κείμενα αυτά δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ποσοστό μεγαλύτερο του 25% του συνόλου των κειμένων του βιβλίου.

Υποστηρικτικό Υλικό για τους επιμορφωτές και το διαδίκτυο.

- Ένα CD-ROM, με χαρακτηριστικά κατά την κρίση της συγγραφικής ομάδας.

Β΄ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ Ε΄ & ΣΤ΄ Δημοτικού

Είναι συνοπτικό, εύχρηστο και μεθοδικό διδακτικό εργαλείο, που το χρησιμοποιούν μικρά παιδιά 9 - 12 χρονών. Γι' αυτό η εκπόνησή του εμπίπτει στην αρμοδιότητα κυρίως των παιδαγωγών. Ο ρόλος των γλωσσολόγων περιορίζεται στη λήψη καίριων αποφάσεων, μετά από συμφωνία σε ελάχιστα σημεία, ώστε το εγχειρίδιο που θα προκύψει να:

- Περιέχει περιορισμένο, αλλά επαρκή αριθμό φωνολογικών και μορφοσυντακτικών φαινομένων.

- Προσεγγίζει, παράλληλα, την πραγματολογική πλευρά της γλώσσας.

- Αφήνει περιθώρια «ανοχής» στην πολυτυπία, ως ένα βαθμό, ιδίως όταν αυτή έχει σχέση με τα επίπεδα ύφους.

- Δίνει έμφαση στη σύνταξη μικρών λέξεων (που, με, για, μέχρι, σαν κ.τ.ό.).

- Γενικά, δίνει λύσεις σε επείγουσες συντακτικές, μορφολογικές και ορθογραφικές εκκρεμότητες της νεοελληνικής διδασκόμενης γλώσσας, οι οποίες έχουν συνέπειες στην πρώτη εμπλοκή του παιδιού σε συνειδητές γλωσσικές επιλογές. Δίνει επίσης έμφαση σε πρακτικά ζητήματα γραφής.

Για τη μέθοδο και την εποπτική του παρουσίαση ισχύουν οι βασικές προδιαγραφές των εγχειριδίων.

Στόχοι - Περιεχόμενο

Στην ύλη του εγχειριδίου να περιέχονται, μεταξύ άλλων:

- Γλωσσικές πράξεις. - Τοποθέτηση προβλημάτων χρήσης.

- Όροι επικοινωνίας.

- Κατανόηση των μηχανισμών των εναλλακτικών δυνατοτήτων της γλώσσας και των ορίων.

- Κατανόηση και Παραγωγή λόγου - Δομή και δόμηση κειμένου.

- Κειμενικοί δείκτες, ενδοπροτασιακοί και εξωπροτασιακοί.

- Είδη και επίπεδα λόγου - Τύποι κειμένων.

-Καλλιέργεια της ικανότητας για αυτόνομη μάθηση (μέθοδοι κατανόησης κειμένων, συμπτύξεις, αναπτύξεις, τίτλοι κ.τ.ό.)

- Αισθητοποίηση του γλωσσικού συστήματος (αναγνώριση, κλίση, συντακτικές σχέσεις).

- Προαιρετικοί μετασχηματισμοί. Σχέσεις μεταξύ πυρήνων και πυρήνων, πυρήνων και δορυφόρων.

Λεξιλόγιο - ετυμολογικό - σημασιολογία. Κυριολεξία - μεταφορά, γλωσσικό και εξω-γλωσσικό περιβάλλον γλωσσικής μονάδας, πολυσημία, οικογένειες λέξεων, συνωνυμία, αντωνυμία κ.τ.ό.

Συχνά σφάλματα.

- «πώς λέγεται» (*ως αναφορά, *εις βάρος),

- «πώς γράφεται» (*χλωμός),

-Σύνταξη μικρών λέξεων: για, στο(-η)ν, με, μέχρι, ώσπου, σαν, ως κ.τ.ό., καθώς και μικρών φράσεων.

- Επίκληση του γλωσσικού αισθήματος, της γενετικής θεωρίας, καθώς και της θεωρίας της γλωσσικής ποικιλίας στην αντιμετώπιση φραστικών επιλογών και σφαλμάτων.

- Ρύθμιση προβλημάτων διπλοτυπίας, πολυτυπίας, εγκλίσεων, εσωτερικής αύξησης και λοιπών εκκρεμοτήτων.

- Τόσο η «ύλη» όσο και η μεθοδολογία να λαμβάνουν υπόψη και την προσέγγιση της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Σε κάθε περίπτωση, το εγχειρίδιο καλείται να ανταποκριθεί στους στόχους, στο περιεχόμενο και στην προσέγγιση που περιλαμβάνονται στο Πρόγραμμα Σπουδής της Γλώσσας για το δημοτικό σχολείο.

Θεωρητικά σημεία αναφοράς

Παραδοσιακή γραμματική και σύγχρονες περιγραφές της ελληνικής γλώσσας.

Δομισμός, Γραμματική της φραστικής δομής, Γενετική-μετασχηματιστική γραμματική, Γραμματική του σθένους.

Λειτουργική γραμματική κατά Martinet.

Δομολειτουργικές - Επικοινωνιακές γραμματικές.

Συστημική - Λειτουργική γραμματική κατά M.A.K. Halliday

«Γραμματική του κειμένου» - Κειμενογλωσσολογία.

Θεωρία της επικοινωνίας.

Θεωρία της γλωσσικής ποικιλίας.

Ανάλυση του Λόγου, Θεωρία των γλωσσικών πράξεων κ.τ.ό.

Τα παραπάνω σημεία αναφοράς είναι ενδεικτικά. Σύμφωνα με βασική αρχή της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας - Διδακτικής της γλώσσας, μπορεί να λαμβάνονται υπόψη κατά περίπτωση, με καθαρά διδακτικά κριτήρια ως αφετηρίες «έμπνευσης» για στόχους και πρακτικές, ανάλογα με τη συμβολή του καθενός στο διδακτικό αποτέλεσμα, χωρίς δέσμευση ως προς τον τρόπο εφαρμογής.

Η σχολική γραμματική έχει δικές της αρχές (μινιμαλισμός, συντομία, απλότητα και χρηστικότητα), δικούς της στόχους και δικά της μέσα (διδακτικές πρακτικές, όπως τύποι ασκήσεων, σχηματοποιήσεις, επαναλήψεις κ.τ.ό.).

- Το εγχειρίδιο θέτει ερωτήσεις χρήσης στους μαθητές.

- Αντιμετωπίζει την πολυτυπία σε συνάρτηση με τις φραστικές επιλογές, τα επίπεδα χρήσης και τις παραμέτρους του επικοινωνιακού γεγονότος.

- Εξισορροπεί την πολυτυπία με το αίτημα της συνοπτικότητας, των λίγων κανόνων και των λίγων εξαιρέσεων.

-Αριθμός σελίδων: 300 περίπου.

- Περιλαμβάνονται: κείμενα, θεωρία διατυπωμένη επιγραμματικά, ασκήσεις, ανακεφαλαιώσεις, πίνακες κλιτικών παραδειγμάτων και λοιπών γραμματικών φαινομένων, ευρετήρια, φωτογραφίες, εικόνες, κόμικς, σκίτσα, σχέδια και γραφικές παραστάσεις αισθητοποίησης γραμματικών φαινομένων, και κάθε άλλο μέσο κατανόησης και αφομοίωσης του γραμματικού υλικού.

- Περιλαμβάνεται επίσης γλωσσάριο όρων διδακτικής της γλώσσας, για τον δάσκαλο.

-Ω ς προς τους τίτλους και τους υπότιτλους, προτείνεται η αποφυγή κάθε διατύπωσης που θα παρέπεμπε σε συγκεκριμένη θεωρία, ρεύμα ή σχολή.

- Ορθογραφία: διατηρείται η ισχύουσα σχολική ορθογραφία των υπαρχόντων εγχειριδίων και, γενικότερα, των βιβλίων αναφοράς του ΟΕΔΒ ή άλλων που εκπονήθηκαν κατ' εντολήν του ΥΠ.Ε.Π.Θ..

Βλέπε επίσης: Πρόγραμμα Σπουδών.

Προδιαγραφές Γλωσσικών εγχειριδίων

Προδιαγραφές Λεξικού

Γ΄ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ Α΄ & Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ανθολόγιο - βιβλίο για το μαθητή

Προσέγγιση και τρόπος παρουσίασης.

Ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του Ανθολογίου και της προσέγγισης, είναι τα εξής:

Το κείμενο του ανθολογίου, και το ανθολόγιο γενικά, δεν αποτελούν αυτόνομα διδακτικά αντικείμενα και μέσα. Δεν νοείται - εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις - διδασκαλία λογοτεχνήματος, χωρίς πολλαπλούς δρόμους και χωρίς πολλαπλά μέσα προσπέλασης.

- Το Ανθολόγιο να συνδυάζεται με άλλες μορφές τέχνης. Όπου το περιεχόμενο είναι πρόσφορο, να παραθέτει, σε εκτύπωση υψηλής ποιότητας χρώματος, έργα εικαστικών τεχνών, τεχνοτροπίας ανάλογης με το λογοτέχνημα. Το σύνολο των κειμένων συνδέεται με υψηλής αισθητικής λειτουργική - παιδική εικονογράφηση.

- Να γίνεται, όπου είναι δυνατό, συνδυασμός ποίησης και μουσικής επένδυσης.

- Η λογοτεχνία να διδάσκεται και στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του σχολικού προγράμματος και της σχολικής ζωής. Το κείμενο οποιοδήποτε σχολικού βιβλίου μπορεί να συνοδεύεται από λογοτεχνικό κείμενο ανάλογου θέματος.

Να διδάσκεται, κυρίως, σε συνδυασμό με τα μαθήματα των καλλιτεχνικών και της μουσικής και - όταν προσφέρονται - με το θέατρο, τον χορό και την όπερα, κατά περίπτωση.

- Με τρόπο βιωματικό και χωρίς αναλύσεις, να διαπιστώνουν τα παιδιά τα παράλληλα εκφραστικά μέσα διάφορων ειδών τέχνης.

- Το περιεχόμενο του Ανθολογίου να υποστηρίζεται από υψηλού αισθητικού επιπέδου λειτουργική εικονογράφηση, από φωτογραφίες με λεζάντες, γραφικά κ.τ.ό. που συμπληρώνουν το περιεχόμενο του λογοτεχνήματος και βοηθούν το μαθητή και το δάσκαλο.

- Κάθε κείμενο μπορεί να συνοδεύεται από κατάλληλες, απλές ερωτήσεις για την αισθητική του προσέγγιση.

Γενικά, οι δραστηριότητες είναι παιγνιώδεις και κινητοποιούν τη φαντασία του παιδιού.

- Η διδασκαλία της λογοτεχνίας να συνδεθεί με τη λειτουργία του αναγνωστηρίου, της σχολικής, δημοτικής ή άλλης βιβλιοθήκης και με την καλλιέργεια συνηθειών αυθόρμητης ανάγνωσης.

Σε κάθε περίπτωση, να λαμβάνεται υπόψη το Πρόγραμμα Σπουδής της Γλώσσας και η προτεινόμενη εκεί προσέγγιση.

Λαμβάνονται, εξάλλου, υπόψη οι γενικές Προδιαγραφές Διδακτικών Βιβλίων, όσο και οι ειδικές προδιαγραφές γλωσσικών εγχειριδίων του Γραφείου Τυποποίησης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (βλ. παρακάτω στο τέλος του κειμένου).

Περιεχόμενο

Το βιβλίο χρησιμοποιείται ως εγχειρίδιο για την αισθητική προσέγγιση του λόγου από το δάσκαλο και, παράλληλα, το περιεχόμενό του ως ελεύθερο ανάγνωσμα από το μαθητή. Συνεπώς, οι ενότητές του δεν αποτελούν «διδακτέα ύλη» προς εξάντληση. Από το σύνολο των κειμένων επιλέγεται για διδασκαλία ένα μόνον μέρος, ανάλογα με τις ανάγκες και τις ευκαιρίες.

Η λογοτεχνία συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της γενικής και γλωσσικής παιδείας, διαμέσου της ψυχικής και συναισθηματικής - κυρίως - οδού.

Σκοπός του Ανθολογίου είναι να φέρει τον μαθητή σε επαφή με ευρύ φάσμα κατάλληλων λογοτεχνικών κειμένων που κατέχουν κεντρική θέση στην λογοτεχνική μας κληρονομιά. Παράλληλος σκοπός του είναι να βοηθήσει το παιδί στην κατανόηση δειγμάτων της παιδικής και λαϊκής λογοτεχνίας γειτονικών λαών, αλλά και της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Προκειμένου να υπηρετούνται οι νομοθετημένοι σκοποί της εκπαίδευσης, όπως αυτοί ορίζονται στο Σύνταγμα και στην ειδικότερη νομοθεσία, τα κείμενα και τα θέματα επιλέγονται με βάση ειδικά επεξεργασμένες προδιαγραφές, με κοινό παρανομαστή ορισμένες έννοιες και αξίες, όπως η αγάπη, η εντιμότητα, ο ισχυρός χαρακτήρας, η οικογένεια, η γλώσσα, το εθνικό αυτοσυναίσθημα, η ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, η αποδοχή της ετερότητας, η παγκοσμιότητα και διάρκεια του ελληνισμού, κυρίως όμως οι σημερινές δυνατότητές του. Σε κάθε περίπτωση να καλλιεργούν αισιόδοξες στάσεις στο μαθητή.

Περιλαμβάνει κείμενα από την αρχαία ελληνική μυθολογία, από τα ομηρικά έπη, από άλλα έργα της αρχαίας

ελληνικής, εκκλησιαστικής και βυζαντινής γραμματείας, με απόδοση σε στρωτή νεοελληνική γλώσσα, οικεία στο παιδί. Περιλαμβάνει, επίσης, παραμύθια και δημοτικά τραγούδια από όλη τη γεωγραφική έκταση του ελληνισμού, δείγματα ιδιωματικών κειμένων της ελληνικής γλώσσας, παροιμίες, λογοπαίγνια, αινίγματα, γλωσσοδέτες, καθώς και δείγματα λογοτεχνίας γειτονικών πολιτισμών. Περισσότερο, όμως, προβάλλεται η νεότερη και σύγχρονη ελληνική δημιουργία.

Σε κάθε περίπτωση, τα κείμενα είναι αποδεδειγμένης αποδοχής από τα παιδιά της ηλικίας.

Τα ποιήματα είναι, κατά προτίμηση, έμμετρα, ομοιοκατάληκτα και ρυθμικά.

Σύμφωνα με τα παραπάνω και με την προϋπόθεση ότι πρωταρχικό κριτήριο επιλογής των λογοτεχνικών κειμένων είναι το υψηλό επίπεδο αισθητικής, παρατίθενται ενδεικτικά πιο κάτω βασικές ενδεικτικές προδιαγραφές επιλογής του περιεχομένου:

(1) Χώρος: ελληνικός, βαλκανικός, ευρωπαϊκός, Παγκόσμιος, (με έμφαση στον ελληνικό και τον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο).

- Παγκοσμιότητα του ελληνισμού και δράση των Ελλήνων σε διάφορες χώρες.

- Πολυπολιτισμικότητα (κοινές περιστάσεις Ελλήνων-αλλοδαπών) - Θέματα που προωθούν τη συμβίωση και τη συνεργασία Ελλήνων - αλλοδαπών.

- Βαλκανική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια λογοτεχνία.

(2) Χρόνος: δράση και επιβίωση του ελληνισμού (προϊστορία κ.ε., με έμφαση στη βυζαντινή περίοδο και τις μεταγενέστερες συλλογικές προσπάθειες του νεότερου ελληνισμού).

(3) Ενίσχυση αυτοσυναισθήματος (με έμφαση και προσοχή σε σύγχρονα επιτεύγματα).

(4) Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση και σύγχρονη ελληνική κοινωνική ζωή (ελληνικές γιορτές, διεθνείς γιορτές), άλλα χριστιανικά δόγματα, ρεαλιστική προσέγγιση του σύγχρονου ισλαμισμού.

(5) Οικογενειακή ζωή - Σύγχρονος κοινωνικός προβληματισμός.

(6) Η/Υ.

(7) Τέχνη.

(8) Παράδοση του εντός και εκτός συνόρων ελληνισμού (συλλογικά βιώματα και μνήμες, μυθολογία, παραμύθια, μουσική, τραγούδια, παροιμίες, αινίγματα, γλωσσοδέτες).

(9) Οικολογία.

(10) Στοιχεία γλωσσικής ποικιλίας της ελληνικής γλωσσικής κοινότητας - Δείγματα ελληνικού ιδιωματικού λόγου (με κατάλληλες οδηγίες διδασκαλίας).

(11) Υγεία

(12) Τεχνολογία,

(13) Κείμενα που στοχεύουν στην αμφίδρομη κοινωνική ενσωμάτωση όλων των παιδιών, παιδιών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες καταστάσεις ψυχικής και σωματικής ιδιαιτερότητας, όπως αισθητηριακής δυσλειτουργίας ή αναπηρίας, νοητικής έκπτωσης, ειδικής μαθησιακής δυσκολίας, απώλειας, πένθους κ.λπ. Απαιτείται προσοχή στην αντιστοιχία βιολογικής ηλικίας και περιεχομένου του κειμένου.

Λοιπά στοιχεία

- Μέγιστος αριθμός σελίδων: 200 (διακόσιες)

- Σχήμα: 17Χ24 εκ.

Σημειώνεται ότι:

α. μεγάλο μέρος του βιβλίου καλύπτεται από εικόνες, πίνακες κτλ.

β. από το σύνολο των κειμένων επιλέγεται για διδασκαλία ένα μόνον μέρος, ανάλογα με τις ανάγκες και τις ευκαιρίες.

- Ορθογραφία: Διατηρείται η ισχύουσα σχολική ορθογραφία των υπαρχόντων εγχειριδίων και, γενικότερα, των βιβλίων αναφοράς του ΟΕΔΒ ή άλλων που εκπονήθηκαν κατ' εντολήν του ΥΠ.Ε.Π.Θ..

- Εφόσον εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις το ανθολόγιο να είναι προσβάσιμο σε όλα τα άτομα με ιδιαίτερες ανάγκες (Braille, ηλεκτρονική μορφή, κασέτα ή CD, ελληνική νοηματική γλώσσα).

Φύλλο Οδηγιών (ΦΟ) για το δάσκαλο

Μέγιστος αριθμός σελίδων: 50 (πενήντα).

Περιέχει τα βασικά σημεία της φιλοσοφίας της διδακτικής προσέγγισης και αφορούν όλες τις ενότητες.

Δίνει διευκρινήσεις για όποια σημεία του εγχειριδίου τις κρίνει απαραίτητες.

Ωθεί τον δάσκαλο στην επινόηση και την πρωτοβουλία, του υπενθυμίζει συχνά τι άλλο θα μπορούσε να κάνει και, γενικά,

Δεν περιέχει τίποτε περισσότερο από ό,τι, κατά τεκμήριο, δεν είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει ο δάσκαλος.

Η μεθοδολογία να υπαγορεύεται έμμεσα από τη δομή κάθε ενότητας του Ανθολογίου - βιβλίου μαθητή.

Διευκολύνει το δάσκαλο στο να σχεδιάσει εξατομικευμένη διδακτική προσέγγιση για μαθητές με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες και διευρύνει τον προβληματισμό του ως προς τις διδακτικές εφαρμογές και τη μεθοδολογία για τις διάφορες κατηγορίες παιδιών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες .

Περιέχει επίσης:

- Επαρκή ανάπτυξη της προσέγγισης και της μεθόδου εφαρμογής.

- Γλωσσάριο διδακτικής της γλώσσας και της λογοτεχνίας.

- Βιβλιογραφία.

- Οδηγίες χρήσης του ηλεκτρονικού διδακτικού υλικού.

Υποστηρικτικό ηλεκτρονικό υλικό (CD-ROM) για τους επιμορφωτές και το διαδίκτυο.

Δ΄ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ Γ΄ & Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ανθολόγιο - βιβλίο για το μαθητή

Προσέγγιση και τρόπος παρουσίασης.

Ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του Ανθολογίου και της προσέγγισης, είναι τα εξής:

Το κείμενο του ανθολογίου και το ανθολόγιο, γενικά, δεν αποτελούν αυτόνομα διδακτικά αντικείμενα και μέσα. Δεν νοείται - εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις - διδασκαλία λογοτεχνήματος, χωρίς πολλαπλούς δρόμους και χωρίς πολλαπλά μέσα προσπέλασης.

- Το Ανθολόγιο να συνδυάζεται με άλλες μορφές τέχνης. Όπου το περιεχόμενο είναι πρόσφορο, να παραθέτει, σε εκτύπωση υψηλής ποιότητας χρώματος, έργα εικαστικών τεχνών, τεχνοτροπίας ανάλογης με το λογοτέχνημα. Το σύνολο των κειμένων συνδέεται με υψηλής αισθητικής λειτουργική - παιδική εικονογράφηση.

- Κοντά στο εικαστικό έργο να παρατίθεται και σύντομο βιογραφικό σημείωμα του καλλιτέχνη.

- Να γίνεται, όπου είναι δυνατό, συνδυασμός ποίησης και μουσικής επένδυσης.

- Η λογοτεχνία να διδάσκεται και στο πλαίσιο των άλλων μαθημάτων και της σχολικής ζωής. Το κείμενο οποιοδήποτε σχολικού βιβλίου μπορεί να συνοδεύεται από λογοτεχνικό κείμενο ανάλογου θέματος.

Να διδάσκεται, κυρίως, σε συνδυασμό με τα μαθήματα των καλλιτεχνικών και της μουσικής και - όταν προσφέρονται - με το θέατρο, τον χορό και την όπερα, κατά περίπτωση.

- Με τρόπο βιωματικό και χωρίς αναλύσεις, να διαπιστώνουν τα παιδιά τα παράλληλα εκφραστικά μέσα διάφορων ειδών τέχνης της ίδιας τεχνοτροπίας. Για παράδειγμα, με ποια μέσα παρουσιάζει ένα θέμα ο Οδ. Ελύτης και με ποια ο Ν. Εγγονόπουλος. Αντίστροφα, να αντιπαρατίθενται εκφραστικά μέσα και νοοτροπίες μεταξύ λογοτεχνών και καλλιτεχνών, γενικά, από διαφορετικές σχολές για το ίδιο θέμα.

- Το περιεχόμενο του Ανθολογίου να υποστηρίζεται, εκτός από εικαστικά έργα, από σύντομα κείμενα, φωτογραφίες, γραφικά κ.τ.ό. που δίνουν πληροφορίες για το εξεταζόμενο έργο ή απόσπασμα. Οι πληροφορίες μπορεί να αφορούν - εκτός από την κυρίως βιογραφία - το έργο, την τεχνοτροπία του συγγραφέα, τον πολιτισμικό, τεχνολογικό και, γενικά το ιστορικό πλαίσιο, από το οποίο προέκυψε το λογοτέχνημα.

- Κάθε κείμενο μπορεί να συνοδεύεται από κατάλληλες, απλές ερωτήσεις κατανόησης, εμβάθυνσης και επέκτασης του νοήματος.

Γενικά, οι δραστηριότητες είναι παιγνιώδεις και κινητοποιούν τη φαντασία του παιδιού

- Η διδασκαλία της λογοτεχνίας να συνδεθεί με τη λειτουργία του αναγνωστηρίου, της σχολικής, δημοτικής ή άλλης βιβλιοθήκης και με την καλλιέργεια συνηθειών αυθόρμητης ανάγνωσης.

Σε κάθε περίπτωση, να λαμβάνεται υπόψη το Πρόγραμμα Σπουδής της Γλώσσας και η προτεινόμενη εκεί προσέγγιση.

Λαμβάνονται, εξάλλου, υπόψη οι γενικές Προδιαγραφές Διδακτικών Βιβλίων, όσο και οι ειδικές προδιαγραφές γλωσσικών εγχειριδίων του Γραφείου Τυποποίησης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (βλ. παρακάτω στο τέλος του κειμένου).

Περιεχόμενο

Το βιβλίο χρησιμοποιείται ως εγχειρίδιο για την αισθητική προσέγγιση του λόγου από το δάσκαλο και, παράλληλα, το περιεχόμενό του ως ελεύθερο ανάγνωσμα από το μαθητή. Συνεπώς, οι ενότητές του δεν αποτελούν «διδακτέα ύλη» προς εξάντληση. Από το σύνολο των κειμένων επιλέγεται για διδασκαλία ένα μόνον μέρος, ανάλογα με τις ανάγκες και τις ευκαιρίες.

Η λογοτεχνία συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της γενικής και γλωσσικής παιδείας, διαμέσου της ψυχικής και συναισθηματικής - κυρίως - οδού.

Σκοπός του Ανθολογίου είναι να φέρει τον μαθητή σε επαφή με ευρύ φάσμα κατάλληλων λογοτεχνικών κειμένων, που κατέχουν κεντρική θέση στην λογοτεχνική μας κληρονομιά. Παράλληλος σκοπός του είναι να βοηθήσει το παιδί στην κατανόηση δειγμάτων της παιδικής και λαϊκής λογοτεχνίας γειτονικών λαών, αλλά και της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Προκειμένου να υπηρετούνται οι σκοποί της εκπαίδευσης, όπως αυτοί ορίζονται στο Σύνταγμα και στην ειδικότερη νομοθεσία, τα κείμενα και τα θέματα επιλέγονται με βάση ειδικά επεξεργασμένες προδιαγραφές, με κοινό παρανομαστή ορισμένες έννοιες και αξίες, όπως η αγάπη, η εντιμότητα, ο ισχυρός χαρακτήρας, η οικογένεια, η γλώσσα, το εθνικό αυτοσυναίσθημα, η ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, η αποδοχή της ετερότητας, η παγκοσμιότητα και διάρκεια του ελληνισμού, κυρίως όμως οι σημερινές δυνατότητές του. Σε κάθε περίπτωση να καλλιεργούν αισιόδοξες στάσεις στο μαθητή.

Περιλαμβάνει κείμενα από την αρχαία ελληνική μυθολογία, από τα ομηρικά έπη, από άλλα έργα της αρχαίας ελληνικής, εκκλησιαστικής και βυζαντινής γραμματείας, με απόδοση σε στρωτή νεοελληνική γλώσσα, οικεία στο παιδί. Περιλαμβάνει επίσης παραμύθια και δημοτικά τραγούδια από όλη τη γεωγραφική έκταση του ελληνισμού, δείγματα ιδιωματικών κειμένων της ελληνικής γλώσσας, παροιμίες, λογοπαίγνια, αινίγματα, γλωσσοδέτες, αντιπροσωπευτικά κείμενα Ελλήνων της διασποράς, καθώς και δείγματα λογοτεχνίας γειτονικών πολιτισμών. Περισσότερο, όμως, προβάλλεται η νεότερη και σύγχρονη ελληνική δημιουργία.

Σε κάθε περίπτωση, τα κείμενα είναι αποδεδειγμένης αποδοχής από τα παιδιά της ηλικίας.

Τα ποιήματα είναι, κατά προτίμηση, έμμετρα, ομοιοκατάληκτα και ρυθμικά, ιδίως για τις κατώτερες τάξεις.

Σύμφωνα με τα παραπάνω και με την προϋπόθεση ότι πρωταρχικό κριτήριο επιλογής των λογοτεχνικών κειμένων είναι το υψηλό επίπεδο αισθητικής, παρατίθενται ενδεικτικά πιο κάτω βασικές προδιαγραφές επιλογής του περιεχομένου:

(1) Χώρος: ελληνικός, βαλκανικός, ευρωπαϊκός, Παγκόσμιος, (με έμφαση στον ελληνικό και τον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο).

- Παγκοσμιότητα του ελληνισμού και δράση των Ελλήνων σε διάφορες χώρες.

- Πολυπολιτισμικότητα (κοινές περιστάσεις Ελλήνων-αλλοδαπών) - Θέματα που προωθούν τη συμβίωση και τη συνεργασία ελλήνων - αλλοδαπών.

- Βαλκανική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια λογοτεχνία.

- Κείμενα Ελλήνων της διασποράς.

(2) Χρόνος: δράση και επιβίωση του ελληνισμού (προϊστορία κ.ε., με έμφαση στη βυζαντινή περίοδο και τις μεταγενέστερες συλλογικές προσπάθειες του νεότερου ελληνισμού).

(3) Ενίσχυση αυτοσυναισθήματος (με έμφαση και προσοχή σε σύγχρονα επιτεύγματα).

(4) Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση και σύγχρονη ελληνική κοινωνική ζωή (ελληνικές γιορτές, διεθνείς γιορτές), άλλα χριστιανικά δόγματα, ρεαλιστική προσέγγιση του σύγχρονου ισλαμισμού.

(5) Οικογενειακή ζωή - Σύγχρονος κοινωνικός προβληματισμός.

(6) Η/Υ.

(7) Τέχνη.

(8) Παράδοση του εντός και εκτός συνόρων ελληνισμού (συλλογικά βιώματα και μνήμες, μυθολογία, παραμύθια,

μουσική, τραγούδια, παροιμίες, αινίγματα, γλωσσοδέτες...).

(9) Οικολογία.

(10) Στοιχεία γλωσσικής ποικιλίας της ελληνικής γλωσσικής κοινότητας - Δείγματα ελληνικού ιδιωματικού λόγου (με κατάλληλες οδηγίες διδασκαλίας).

(11) Υγεία

(12) Τεχνολογία,

(13) Κείμενα που στοχεύουν στην αμφίδρομη κοινωνική ενσωμάτωση όλων των παιδιών, παιδιών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες καταστάσεις ψυχικής και σωματικής ιδιαιτερότητας, όπως αισθητηριακής δυσλειτουργίας ή αναπηρίας, νοητικής έκπτωσης, ειδικής μαθησιακής δυσκολίας, απώλειας, πένθους κ.λ.π.

κ.ά

Λοιπά στοιχεία

- Μέγιστος αριθμός σελίδων: 250 (διακόσιες πενήντα)

- Σχήμα: 17Χ24 εκ.

Σημειώνεται ότι:

α΄. μεγάλο μέρος του βιβλίου καλύπτεται από εικόνες, πίνακες κτλ.

β΄. από το σύνολο των κειμένων επιλέγεται για διδασκαλία ένα μόνον μέρος, ανάλογα με τις ανάγκες και τις ευκαιρίες.

- Ορθογραφία: Διατηρείται η ισχύουσα σχολική ορθογραφία των υπαρχόντων εγχειριδίων και, γενικότερα, των βιβλίων αναφοράς του ΟΕΔΒ ή άλλων που εκπονήθηκαν κατ' εντολήν του ΥΠ.Ε.Π.Θ..

Εφόσον εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις το ανθολόγιο να είναι προσβάσιμο σε όλα τα άτομα με ιδιαίτερες ανάγκες (Braille, ηλεκτρονική μορφή, κασέτα ή CD, ελληνική νοηματική γλώσσα).

Φύλλο Οδηγιών (ΦΟ) για το δάσκαλο

- Μέγιστος αριθμός σελίδων: 50 (πενήντα).

- Περιέχει τα βασικά σημεία της φιλοσοφίας της διδακτικής προσέγγισης, και αφορούν όλες τις ενότητες.

- Δίνει διευκρινήσεις για όποια σημεία του εγχειριδίου τις κρίνει απαραίτητες.

- Ωθεί τον δάσκαλο στην επινόηση και την πρωτοβουλία, του υπενθυμίζει συχνά τι άλλο θα μπορούσε να κάνει και, γενικά, δεν περιέχει τίποτε περισσότερο από ό,τι, κατά τεκμήριο, δεν είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει ο δάσκαλος.

- Η μεθοδολογία υπαγορεύεται έμμεσα από τη δομή κάθε ενότητας του Ανθολογίου - βιβλίου μαθητή.

- Διευκολύνει το δάσκαλο στο να σχεδιάσει εξατομικευμένη διδακτική προσέγγιση για μαθητές με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες . Διευρύνει τον προβληματισμό του ως προς τις διδακτικές εφαρμογές και τη μεθοδολογία για τις διάφορες κατηγορίες παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και των μαθητών με διαφορετικό γνωστικό ύφος.

Περιέχει επίσης:

- Επαρκή ανάπτυξη της προσέγγισης και της μεθόδου εφαρμογής.

- Γλωσσάριο διδακτικής της γλώσσας και της λογοτεχνίας..

- Βιβλιογραφία.

- Οδηγίες χρήσης του ηλεκτρονικού διδακτικού υλικού.

Υποστηρικτικό ηλεκτρονικό υλικό (CD-ROM) για τους επιμορφωτές και το διαδίκτυο.

Ε΄ ΠΑΙΔΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

για τους μαθητές των τάξεων Δ΄, Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού

Τύπος λεξικού: παιδαγωγικό, χρηστικό - ετυμολογικό, εικονογραφημένο.

Μαθητικό κοινό: 9-12 ετών

Σκοπός του λεξικού: Να χρησιμεύει ως βιβλίο αναφοράς καθημερινής χρήσης.

Να προσφεύγει ο μαθητής με ευκολία προκειμένου:

α. Να βρίσκει τη σημασία ή τις σημασίες μιας λέξης.

β. Να εμπλέκεται στα εννοιολογικά και ετυμολογικά πεδία των λέξεων.

γ. Να συνειδητοποιήσει, παίζοντας -αν είναι δυνατό - μέσα στα ετυμολογικά πεδία των λέξεων, τη δημιουργία λέξεων διαφόρων χρονικών περιόδων στη σημερινή γλώσσα.

δ. Να παρατηρεί την απόχρωση ή μεταβολή της σημασίας μιας λέξεως ανάλογα με τα συνθετικά της ή τις παραγωγικές της καταλήξεις και

ε. Να συνειδητοποιήσει διαισθητικά τους μηχανισμούς σύνθεσης και παραγωγής και, γενικά, τη διαδικασία παραγωγής νέων λέξεων.

Σχήμα: 17 Χ 24

Σελίδες: 500

Τυπογραφικοί χαρακτήρες: οι προβλεπόμενοι από τη λεξικογραφία και τις προδιαγραφές του Π. Ι. για παιδιά της αντίστοιχης ηλικίας.

Ορθογραφία: η ισχύουσα σχολική ορθογραφία των υπαρχόντων εγχειριδίων και, γενικότερα, των βιβλίων αναφοράς του ΟΕΔΒ ή άλλων που εκπονήθηκαν κατ' εντολήν του ΥΠ.Ε.Π.Θ..

Μακροδομή:

- οδηγίες απλές για τη χρήση του λεξικού από τα παιδιά

- χρήση συντομογραφιών, οι οποίες πρέπει να είναι περιορισμένες σε αριθμό και ειδικό προκαταρκτικό κεφάλαιο με τις συντομογραφίες.

- ειδικό κεφάλαιο προφοράς φθόγγων.

- ειδικό κεφάλαιο αντιπαραβολής λέξεων που μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση (ομόηχες κ.λπ.).

- ειδικό κεφάλαιο με στερεότυπες και παροιμιακές εκφράσεις.

- ειδικό κεφάλαιο γραφής αριθμητικών.

- ειδικό κεφάλαιο με το λεξιλόγιο των Η/Υ.

- ειδικό εικονογραφημένο κεφάλαιο σχημάτων και χρωμάτων.

- ειδικό εικονογραφημένο κεφάλαιο του ανθρώπινου σώματος με τα μέλη.

- ειδικό εικονογραφημένο κεφάλαιο του δέντρου των οικογενειακών και συγγενικών σχέσεων.

- ειδικό κεφάλαιο με πίνακες κλιτικών παραδειγμάτων (συζυγιών ομαλών, βοηθητικών, ανωμάλων, αρχαιοκλίτων) και ονομάτων.

-ειδικό κεφάλαιο για τον τονισμό των λέξεων.

- χάρτης Ελλάδος.

χάρτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

παγκόσμιος χάρτης με τις εστίες Ελλήνων και Ελληνοφώνων.

εικονογραφημένο κεφάλαιο με τα γεγονότα - σταθμούς της ελληνικής ιστορίας (πολιτικά και πολιτιστικά), στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η πρώτη εισαγωγή προϊό-

ντων τεχνολογίας στην Ελλάδα, όπως π.χ. το ατμόπλοιο, το αυτοκίνητο, ο σιδηρόδρομος, ο ηλεκτρισμός κ.τ.λ.

Μικροδομή:

- φωνητική γραφή και συλλαβισμός για ορισμένες λέξεις π.χ.κουρασμένος ↔[κου-ρα-ζμέ-νος], ά-δει-α ↔ ά-δεια [α-δι-α ↔ αδjα].

- ένδειξη γραμματικής κατηγορίας, π.χ. ουσιαστικό, ρήμα κ.τ.λ.

- άρθρο για πτωτικά.

- αυτόνομη παρουσία των ανώμαλων τύπων και των μετοχών ως λημμάτων, με παραπομπή στο κύριο λήμμα και στους πίνακες κλίσης, στο τέλος του λεξικού.

- ορισμός της λέξης (απλός, σαφής και κατανοητός από τους μαθητές της συγκεκριμένης ηλικίας).όταν ο ορισμός ενδέχεται να προκύψει λόγιος ή δυσνόητος, τότε προηγούνται τα παραδείγματα χρήσης και ο ορισμός μπαίνει στο τέλος ή παραλείπεται.

- αποφυγή του ορισμού της σημασίας με ισοδύναμο, π.χ. σπίτι = οικία ή με λέξη που δεν υπάρχει ως λήμμα στην οικεία θέση.

- παραδείγματα χρήσης από διάφορα κειμενικά είδη: κατάλληλα για τη συγκεκριμένη ηλικία. παράλληλα, πρέπει να αποφεύγεται η περιπτωσιολογία και να μην παραβιάζεται η αρχή του μινιμαλισμού.

- βασικές πληροφορίες για το σχηματισμό των τύπων των ονομάτων και των ρημάτων, π.χ. τύποι της γενικής, αρχικοί ρηματικοί χρόνοι των ρημάτων κ.λπ.

- βασικές πληροφορίες για τη σύνταξη των ρημάτων, όπως π.χ. αν είναι ΜΤΒ ή ΑΜΤΒ, πρόθεση που τα συνοδεύει κατά περίπτωση.

- προέλευση της λέξης (π.χ. υδραγωγείο = ύδωρ + αγωγός > αρχ.).

- ενδείξεις: αρχαία, μεσαιωνική, νέα, λόγια, νεολογισμοί, δάνεια, λαϊκοί όροι κ.λπ.

- συνώνυμα - αντίθετα, με συγκεκριμένα παραδείγματα χρήσης όπου είναι δυνατόν.

- παραγωγή - σύνθεση.

- σύντομα σχόλια για τις προβληματικές περιπτώσεις, όπου συνήθως παρατηρείται ορθογραφική και εννοιολογική σύγχυση, π.χ. για τα ομόηχα, τις πολύσημες λεξικές μονάδες κ.λπ.

- εστίαση της προσοχής των παιδιών σε περιπτώσεις ιδιαίτερης ορθογραφίας, π.χ. παίρνω και περνώ, δώσε και δόθηκε.

- σαφής διαχωρισμός των «στερεότυπων φράσεων» με ειδική ένδειξη μέσα στο λήμμα και με ιδιαίτερο ερμήνευμα και παράδειγμα.

- απαραίτητα λήμματα θα αποτελούν οι άκλιτες λέξεις και οι γραμματικές κατηγορίες.

- σε περιπτώσεις, κατά τις οποίες υπάρχει υπόνοια ότι ο ορισμός και τα παραδείγματα χρήσης ενδέχεται να μην είναι επαρκώς σαφή, το γλωσσικό λήμμα συμπληρώνεται από εικονογραφημένο λήμμα. Αυτό ενδείκνυται ιδιαίτερα, όταν το λήμμα αφορά συγκεκριμένο αντικείμενο ή όταν με την ίδια λέξη σημαίνονται περισσότερα του ενός συγκεκριμένα πράγματα, π.χ. αντιπαράθεση της εικόνας του γερανού (πουλί) και του γερανού (μηχάνημα).

- το πεδίο μιας λέξης μπορεί να παρουσιασθεί και εικονογραφημένο, π.χ. λιβάδι - εικόνα με λιβάδι, με ζώα, πτηνά, ερπετά, φυτά, έντομα του λιβαδιού.

Ό,τι άλλο κρίνεται απολύτως απαραίτητο από τη συγγραφική ομάδα.

Πεδίο λεξιλογίου: το περιεχόμενο όλων των βιβλίων του μαθητή Δ΄, Ε΄, Στ΄ δημοτικού.

Το λεξικό έχει τη μορφή παιδικού βιβλίου και η όλη δομή και τυπογραφική παρουσίαση των λημμάτων διευκολύνει την ανάγνωση, την εύρεση και την κατανόηση. Βασικό του χαρακτηριστικό είναι η «φιλικότητα», ο μινιμαλισμός και η απλότητα στο εσωτερικό του λήμματος. Θα περιέχει «ετυμολογικά παιχνίδια», τα οποία θα παρουσιάζονται με σχηματοποιήσεις των πεδίων (χρήση σχημάτων, χρωμάτων, εικόνων - κυρίως σκίτσων και κόμικ).

Αν η προβλεπόμενη έκταση του βιβλίου δεν επιτρέπει αναλυτική παρουσίαση των πεδίων σε όλα τα λήμματα, τότε οι λέξεις που δεν προσφέρονται για ετυμολογική εκμετάλλευση θα εκπροσωπούνται μόνο από τα βασικά στοιχεία (φωνητική γραφή, ορισμός, παραδείγματα χρήσης, συνώνυμα και αντίθετα, προέλευση).

Τα παρακάτω λεξικά αποτελούν παραδείγματα που ακολουθούν τις εν λόγω αρχές:

-Le Robert Junior, illustrme

-Macmillan, dictionary for children

-Larousse mini debutants

-Larousse

5. Αξιολόγηση

Συμπληρώνει τη μαθησιακή διαδικασία στον τομέα της γλώσσας, εφόσον δείχνει σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι στόχοι του Προγράμματος και ποιες διορθωτικές παρεμβάσεις επιβάλλονται. Το Πρόγραμμα αξιολογείται ως προς το περιεχόμενο, την αποτελεσματικότητα, την αποδοχή, τη μετατρεψιμότητα των γνώσεων και τις συνέπειες που είχε - ή δεν είχε - στις μετέπειτα σπουδές του μαθητή, στην κοινωνική του ζωή, στην αγορά εργασίας κ.ά.

Στην προκειμένη περίπτωση δεν κρίνεται σκόπιμη η ανάλυση της αξιολόγησης του προγράμματος, η οποία είναι έργο της Πολιτείας και αφορά στενό κύκλο ειδικών και αρμοδίων, παρά μόνο η αξιολόγηση του μαθητή, η οποία είναι έργο της καθημερινής εργασίας του δασκάλου. Άλλωστε η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί βασικό στοιχείο για την αξιολόγηση του Προγράμματος Σπουδών.

Η αξιολογική διαδικασία που εφαρμόζει ο εκπαιδευτικός μέσα στην τάξη μπορεί να είναι: Διαγνωστική, Διαμορφωτική και Τελική.

Με τη Διαγνωστική αξιολόγηση ο εκπαιδευτικός μπορεί στην αρχή της σχολικής χρονιάς ή στην αρχή της διδασκαλίας μιας ενότητας, μέσω κατάλληλων προφορικών ή γραπτών ερωτήσεων και διαλόγου που αναπτύσσει μέσα στην τάξη, να διαπιστώσει: το βαθμό επίτευξης των στόχων της αντίστοιχης περιόδου ή ενότητας, το επίπεδο των γλωσσικών - επικοινωνιακών ικανοτήτων που έχουν κατακτήσει οι μαθητές του από τα προηγούμενα χρόνια σπουδών ή από τις ενότητες που έχουν διδαχτεί στη διάρκεια της ίδιας σχολικής χρονιάς, τα συνήθη «λάθη» σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα και τα γενικότερα προβλήματα γλωσσικής επικοινωνίας καθώς και τις γλωσσικές ανάγκες των μαθητών.

Η διαγνωστική αξιολόγηση αποκαλύπτει ανάγκες που ανήκουν σε όλο το φάσμα των μαθησιακών δυσκολιών και αποτελεί τη βάση για την εξατομικευμένη διδασκαλία που πρέπει να σχεδιάζεται στα πλαίσια της υποστήριξης και

ενσωμάτωσης των παιδιών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες. Ο σχεδιασμός των εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθορίζει τα πλαίσια και το είδος των δραστηριοτήτων που προσιδιάζουν στα ενσωματωμένα παιδιά με ε.ε.α. Η ισότητα ευκαιριών για τα παιδιά αυτά σημαίνει ότι μπορούν να συνεισφέρουν και μέσα από την ευέλικτη ζώνη, στοιχεία που μπορούν να ενταχθούν στις ομαδικές διαθεματικές εργασίες.

Με τη Διαμορφωτική αξιολόγηση, που αντιπροσωπεύει μια συνεχή και καθημερινή διαδικασία επιδιώκεται η πληροφόρηση του εκπαιδευτικού και του μαθητή για την πρόοδο του τελευταίου κατά τη διάρκεια διδασκαλίας του αντικειμένου. Ανάλογα με το αποτέλεσμα αυτής της αξιολόγησης, ο εκπαιδευτικός αποφασίζει και σχεδιάζει τις παρεμβάσεις, που πρέπει να γίνουν, για τη βελτίωση της διαδικασίας και την επίτευξη των διδακτικών στόχων.

Με την Τελική αξιολόγηση, που διενεργείται με την ολοκλήρωση μιας διδακτικής ενότητας ή με την ολοκλήρωση της διδακτέας ύλης, αποτιμάται με συστηματικό τρόπο το αποτέλεσμα της διδακτικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε αλλά και της προσωπικής προσπάθειας του μαθητή. Αυτά συγκρίνονται με το προηγούμενο επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών και με τους στόχους που είχαν τεθεί, ως προς αυτά, για τη διδασκαλία του αντικειμένου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αυτής βοηθούν και τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή στην παραπέρα πορεία.

Ως μορφές και μέσα αυτής της αξιολόγησης, οι οποίες μπορεί να επιλέγονται κατά περίπτωση, προτείνονται ενδεικτικά οι εξής:

- Γραπτές δοκιμασίες, διάρκειας λίγων λεπτών ως και μιας διδακτικής ώρας, κατά περίπτωση.
- Προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις κατανόησης, διάφορων τύπων.
- Ανάπτυξη μικρού γραπτού δοκιμίου με τη βοήθεια ερωτήσεων για τις μεγαλύτερες τάξεις. Ελέγχουν την ικανότητα οργάνωσης του περιεχομένου σε παραγράφους και ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Μπορούν να δίδονται και στις μικρότερες τάξεις, με τη βοήθεια εικόνων, πλαισίων παραγράφων κτλ.
- Ερωτήσεις σύντομης απάντησης, προφορικές ή γραπτές. Ζητούν περιορισμένης έκτασης απαντήσεις, συνεπτυγμένη απόδοση περιεχομένου, περιλήψεις κ.τ.ό.. Είναι ανάγκη να ορίζεται ο μέγιστος αριθμός λέξεων.
- Θέματα σύμπτυξης περιεχομένου, προφορικά ή γραπτά.
- Ερωτήσεις κρίσης. Προσφέρονται περισσότερο στην αξιολόγηση βαθύτερης κατανόησης του περιεχομένου μιας ενότητας ή ενός βιβλίου.
- Συνθετικές δημιουργικές εργασίες.

Οι παραπάνω ενδεικτικές μορφές αξιολόγησης αποτελούν συγχρόνως διδακτικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο όλων των μαθημάτων, κατά περίπτωση.

Για την αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων με μέσα όπως τα παραπάνω, μπορεί να χρησιμοποιείται όποιο μάθημα του ωρολογίου προγράμματος προσφέρεται περισσότερο, κατά περίπτωση.

- Κλειστές ή αντικειμενικού τύπου ερωτήσεις. Μπορούν να αντιστοιχούν και σε τύπους των δομικών ασκήσεων. Προσφέρονται περισσότερο στην αξιολόγηση της γραμματικής του γλωσσικού συστήματος, της ορθογραφίας και του λεξιλογίου.
- Κείμενο με προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις που αναφέρονται στο περιεχόμενο, τη δομή του, το ύφος και τα γλωσσικά μέσα.
- Θέμα για ανάπτυξη και δόμηση περιεχομένου.
- Φύλλα Αξιολόγησης.
- Κείμενο περιορισμένης έκτασης (αντιγραφή), για τον έλεγχο της καλλιγραφίας ή της ορθογραφίας.
- Κάθε κείμενο που παράγει ή κάθε πράξη που επιτελεί ο μαθητής με τα λόγια του.

Όπως προαναφέρθηκε, οι ποικίλες γλωσσικές πράξεις αναλογούν σε ένα ευρύ φάσμα ειδών λόγου. Αυτό υποχρεώνει το μαθητή να προσαρμόζει τη μορφή του λόγου του στις εκάστοτε ειδικές «απαιτήσεις» κάθε κειμένου. Η σκοπιμότητα άλλων κειμένων απαιτεί, για παράδειγμα, δόμηση σε παραγράφους, καλλιέπεια, ακρίβεια, συντομία, σαφήνεια, πλούσιο λεξιλόγιο, πλοκή και άλλων όχι.

Γι' αυτό, κύριο κριτήριο αξιολόγησης είναι η αποτελεσματικότητα (αποδεδειγμένη ή πιθανή) κάθε είδους λόγου, σχετικά με το σκοπό τον οποίο επιδιώκει ο μαθητής, καθώς και η αποδεκτότητά του ως συνόλου. Η τελευταία μπορεί να αναλυθεί σε επιμέρους κριτήρια αξιολόγησης, όπως η καταλληλότητα της διατύπωσης, του λεξιλογίου και του ύφους, η ορθότητα της σύνταξης και της μορφολογίας, η ορθογραφία και η γενική εικόνα του κειμένου (γραπτού ή προφορικού).

Τα λάθη αντιμετωπίζονται διδακτικά ως ενδείξεις ενός προσωρινού επιπέδου επικοινωνιακής δεξιότητας του μαθητή. Η άστοχη χρήση λέξεων, το ελλιπές λεξιλόγιο, τα ορθογραφικά και γραμματικά λάθη, οι δυσχέρειες στη χρήση υποτακτικού λόγου, στην προσαρμογή του λόγου στην περίσταση, στην κατανόηση και χρήση απαιτητικού λόγου κ.ά. χρησιμοποιούνται, κατά περίπτωση, ως μέσα διάγνωσης που επιτρέπουν στον δάσκαλο να καταστρώσει πρόγραμμα διορθωτικών παρεμβάσεων.

Μόνιμος στόχος του δασκάλου είναι να καταστήσει το μαθητή υπεύθυνο για το λόγο, που παράγει, ώστε να τον αξιολογεί και να τον διορθώνει μόνος του, κάνοντάς τον όσο μπορεί αποτελεσματικότερο για το σκοπό για τον οποίο τον παρήγαγε. Έτσι ο μαθητής εισάγεται στη διαδικασία της συνεχούς αναβάθμισης του γλωσσικού του επιπέδου, δηλαδή στη μορφωτική διαδικασία της συνεχούς τελειοποίησης.

Η αξιολόγηση μαθητών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες, ανεξάρτητα από το είδος της σχολικής μονάδας που φοιτούν, απαιτεί πολύπλευρη προσέγγιση ώστε οι μαθητές αυτοί να αξιολογούνται με βάση τα αισθητηριακά, γνωστικά και ψυχολογικά τους χαρακτηριστικά . Δεν αξιολογούνται μόνον ορισμένες γνώσεις και μεμονωμένες δεξιότητες, αλλά όλες οι δυνατότητες του μαθητή. Απαραίτητο είναι ο μαθητής με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες να αξιολογείται επί των διδακτικών στόχων που επελέγησαν για το εξατομικευμένο του πρόγραμμα, έτσι ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί και η ορθότητα της μεθόδου και η καταλληλότητα του προγράμματος. Επίσης, απαιτείται να γίνεται μια ποιοτική και σφαιρική καταγραφή της επίδοσής του και η αξιολόγηση να μην προσκολλάται μόνο σε ποσοτικά χαρακτηριστικά και μάλιστα συ-

γκριτικά μόνο με το σύνολο της τάξης, αλλά να γίνεται συσχετισμός με την προγενέστερη ατομική επίδοση του μαθητή.

5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Εισαγωγή

Το Πρόγραμμα Σπουδών για τη Γλωσσική Διδασκαλία περιέχει:

i) Το σκοπό της Γλωσσικής Διδασκαλίας

ii) Τους γενικούς και ειδικούς στόχους της Γλωσσικής Διδασκαλίας που αφορούν την ανάπτυξη διαφόρων πλευρών της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή

iii) Τα περιεχόμενα πάνω στα οποία θα κινηθεί η Διδασκαλία της Γλώσσας

iv) Τις διδακτικές ενέργειες - δραστηριότητες με τις οποίες επιδιώκεται η κατάκτηση των επιμέρους στόχων

v) Την πορεία εξέλιξης της Γλωσσικής Διδασκαλίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικιακή ανάπτυξη του μαθητή και τις ατομικές του ιδιαιτερότητες. Καθορίζει, δηλαδή, τη διαβάθμιση της Γλωσσική Διδασκαλίας κατά βαθμίδα εκπαίδευσης και κατά τάξη. Η διαβάθμιση αυτή στηρίζεται, βέβαια, σε γενικές αρχές της γλωσσολογίας, αλλά είναι αρκετά ελαστική, έτσι ώστε η Γλωσσική Διδασκαλία από τη μία πλευρά να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα στόχων, περιεχομένων και δραστηριοτήτων, ενώ από την άλλη πλευρά να προσαρμόζεται, ανάλογα με την ηλικιακή ανάπτυξη των μαθητών. Με βάση αυτό το σκεπτικό η διαβάθμιση μπορεί να γίνει με δύο τρόπους:

Οι ίδιοι στόχοι, περιεχόμενα και δραστηριότητες μπορεί να αφορούν και τις τρεις τάξεις, και απλώς γίνεται κάποια διαφοροποίηση ως προς το βαθμό δυσκολίας που παρουσιάζουν τα περιεχόμενα και οι προτεινόμενες δραστηριότητες

Ορισμένοι στόχοι, περιεχόμενα και δραστηριότητες αφορούν μόνο τις ανώτερες τάξεις του Γυμνασίου.

Η διαβάθμιση, που προτείνεται από το συγκεκριμένο Διαθεματικό Πρόγραμμα Σπουδών, αναλύεται παρακάτω.

vi) Τις βασικές αρχές για την αξιολόγηση του γλωσσικού μαθήματος.

Σχετικά με την οργάνωση του Προγράμματος Σπουδών ισχύουν τα παρακάτω:

Το Πρόγραμμα Σπουδών οργανώθηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε η γλωσσική διδασκαλία να συμβάλει στη συνολική ανάπτυξη του μαθητή, κινούμενη συγχρόνως προς τρεις κατευθύνσεις: α) τη συνειδητοποίηση του συστήματος της γλώσσας, β)την άσκηση στη χρήση της γλώσσας, η οποία, παράλληλα με την καλλιέργεια της εκφραστικής ικανότητας του μαθητή, συνεπάγεται και τη διανοητική και συναισθηματική του ανάπτυξη, γ) την άσκηση στη χρήση της γλώσσας ως εργαλείου μάθησης, η οποία επιτρέπει στο μαθητή να αφομοιώσει καλύτερα όλα γνωστικά αντικείμενα, που διδάσκεται, ενώ παράλληλα βελτιώνει τη γλωσσική του ικανότητα.

Οι επιμέρους στόχοι, περιεχόμενα και δραστηριότητες για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο ακολουθούν τη διάκριση του λόγου σε Α΄ «Ακρόαση και Κατανόηση» (Ακούω και Κατανοώ), Β΄ «Προφορική έκφραση» (Μιλώ), Γ΄ «Ανάγνωση και Κατανόηση γραπτών κειμένων» (Διαβάζω και Κατανοώ) και Δ΄ «Παραγωγή γραπτού λόγου» (Γράφω).

Αναγνωρίζεται, βέβαια, ότι η προτεινόμενη διάκριση στους παραπάνω τομείς είναι σε κάποιο βαθμό τεχνητή, γιατί οι τομείς αυτοί συνδέονται άρρηκτα, τόσο στην επικοινωνία μας στη ζωή όσο και κατά τη διαδικασία της γλωσσικής διδασκαλίας μέσα στην τάξη. Έτσι, στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας η πρόσληψη λόγου (προφορικού ή γραπτού) οδηγεί στην παραγωγή λόγου (προφορικού ή γραπτού) και το αντίστροφο. Παρ' όλα αυτά η προτεινόμενη διάκριση θεωρήθηκε σκόπιμη, γιατί εξυπηρετεί τους στόχους του Προγράμματος Σπουδών, εφόσον επιτρέπει, από τη μια πλευρά, να προβληθούν ισότιμα και οι τέσσερις τομείς στους οποίους οφείλει να ασκηθεί ο μαθητής, για να καλλιεργήσει τη γλωσσική του ικανότητα, και από την άλλη πλευρά, να καθοριστούν με μεγαλύτερη σαφήνεια οι στόχοι της γλωσσικής διδασκαλίας και οι προτεινόμενες διδακτικές ενέργειες.

Η οργάνωση του Προγράμματος Σπουδών έλαβε, επίσης, υπόψη: α) ότι ο λόγος εκφέρεται με ορισμένους βασικούς τρόπους, τον περιγραφικό, τον αφηγηματικό, τον κριτικό / αποφαντικό, καθώς επίσης και με τις ποικίλες μείξεις των τρόπων αυτών, και β) ότι από τους τρόπους αυτούς και από τις μείξεις τους προκύπτουν διάφορα είδη λόγου (δοκίμιο, χρονογράφημα, ημερολόγιο, βιογραφικό σημείωμα κτλ.).

Η οργάνωση του Προγράμματος Σπουδών έλαβε, ακόμη, υπόψη ότι η συνειδητοποίηση του συστήματος της γλώσσας είναι απαραίτητη για την αποτελεσματικότερη χρήση της γλώσσας. Κρίθηκε, επομένως, σκόπιμο σχετικά με τη διαβάθμιση των στόχων, των περιεχομένων και των δραστηριοτήτων στο Γυμνάσιο να οργανωθεί το Π.Σ. με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνεται έμφαση στη διδασκαλία των μορφοσυντακτικών φαινομένων (γραμματική, σύνταξη, ορθογραφία, στίξη, παραγωγή, σύνθεση κτλ.), τα οποία χρησιμοποιεί ο μαθητής, για να παραγάγει λόγο. Παράλληλα εισάγεται ο μαθητής στους τρόπους του λόγου, με έμφαση στους τρόπους της περιγραφής και της αφήγησης στην Α΄ και Β΄ τάξη, τους οποίους χρησιμοποιεί για να παραγάγει λόγο βιωματικό, προφορικό ή γραπτό, που απευθύνεται κυρίως σε οικείο δέκτη. Βαθμιαία, εξάλλου, εισάγεται ο μαθητής στον κριτικό / αποφαντικό λόγο, κυρίως, στη Γ΄ τάξη, ενώ αρχίζει σταδιακά να απευθύνεται σε ολοένα ευρύτερο ακροατήριο και σε λιγότερο οικείο δέκτη.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας είναι να μάθουν οι μαθητές να κατανοούν, να μιλούν, να διαβάζουν και να γράφουν όσο το δυνατό καλύτερα τη νεοελληνική γλώσσα ώστε να αναπτυχθούν διανοητικά και συναισθηματικά και να επικοινωνούν με τους συνανθρώπους τους.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σημασία του λόγου για τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή, ώστε είτε ως πομποί είτε ως δέκτες του λόγου να μετέχουν στα κοινά ως ελεύθεροι δημοκρατικοί πολίτες με κριτική και υπεύθυνη στάση για τα ζητήματα της εθνικής τους καθώς και της παγκόσμιας κοινότητας.

Με την κατάκτηση της γλώσσας να εξελιχθούν οι μαθητές σε άτομα με ολοκληρωμένη προσωπικότητα, αυτοπεποίθηση και δημιουργική σκέψη.

Να εκτιμήσουν τη σημασία της γλώσσας ως βασικού φορέα της έκφρασης και του πολιτισμού κάθε λαού.

Να επισημάνουν οι μαθητές τη δομή και τις ιδιαιτερότητες της εθνικής τους γλώσσας.

Να εκτιμήσουν οι μαθητές την πολιτιστική τους παράδοση της οποίας βασικό στοιχείο και φορέας είναι η γλώσσα, σεβόμενοι συγχρόνως τη γλώσσα και τις πολιτιστικές αξίες άλλων λαών.

Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι οι αλληλοεπιδράσεις των λαών αποτυπώνονται και στη γλώσσα τους.

Να σέβονται τη γλώσσα κάθε λαού, ως βασικό στοιχείο του πολιτισμού τους και να προετοιμάζονται να ζήσουν ως πολίτες σε μια πολυπολιτισμική Ευρώπη.

Ειδικότερα με τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας επιδιώκεται:

Να αναγνωρίσουν και να εκτιμήσουν οι μαθητές τη μακρόχρονη πορεία της ελληνικής γλώσσας και τον πλούτο των διαλεκτικών της μορφών.

Να είναι σε θέση οι μαθητές να αναγνωρίζουν τα δομικά και γραμματικά στοιχεία την νεοελληνικής γλώσσας στον προτασιακό και κειμενικό λόγο, ώστε να κατανοούν και να αιτιολογούν και τις τυχόν παρεκκλίσεις ή ανατροπές των παραπάνω στοιχείων.

Να αναγνωρίζουν και να αιτιολογούν οι μαθητές τις επιδράσεις άλλων γλωσσών στη νεοελληνική γλώσσα.

Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι η προσπάθεια για τη βελτίωση του γλωσσικού επιπέδου δεν περιορίζεται μόνο στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας, αλλά εκτείνεται σε όλα τα μαθήματα και σε όλες τις εκδηλώσεις και δραστηριότητες της σχολικής και εξωσχολικής ζωής.

Να ασκηθούν οι μαθητές στο να επιλέγουν και να χρησιμοποιούν με επιτυχία το ανάλογο επίπεδο λόγου σε κάθε περίσταση επικοινωνίας.

Να αναγνωρίζουν οι μαθητές τις διάφορες μορφές λόγου, π.χ. ημερολόγιο, βιογραφικό σημείωμα, επιστολή κτλ. και να τα χρησιμοποιούν με το πιο κατάλληλο για την περίπτωση επίπεδο λόγου.

Να αναγνωρίζουν οι μαθητές τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία της νεοελληνικής γλώσσας.

Να εκτιμήσουν την αξία του διαλόγου και να ασκηθούν στο είδος αυτό του λόγου -βασικού στοιχείου του δημοκρατικού πολιτεύματος- καθώς και στην κριτική αντιμετώπιση των διαφόρων απόψεων.

Δεδομένου ότι οι λέξεις είναι φορείς εννοιών επιδιώκεται η διεύρυνση του λεξιλογίου των μαθητών. Γι' αυτό το λόγο απαιτείται και η συστηματικότερη χρήση των λεξικών στη γλωσσική διδασκαλία.

Να εξοικειωθούν οι μαθητές με τους χώρους των βιβλιοθηκών και γενικά των κέντρων πληροφόρησης και τεκμηρίωσης, από όπου μπορούν να αντλούν τις απαραίτητες για κάθε περίπτωση πληροφορίες.

Να καθιερωθούν οι ερευνητικές εργασίες στη γλωσσική διδασκαλία, ώστε να εξοικειωθούν οι μαθητές στην άντληση και συλλογή στοιχείων και πληροφοριών και στην παραγωγή λόγου τεκμηριωμένου και σύνθετου.

Να αναπτυχθεί με τις ερευνητικές - διαθεματικές εργασίες πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας στη σχολική και εξωσχολική ζωή.

Να μπορούν οι μαθητές να συγκεντρώνουν στοιχεία και πληροφορίες από διάφορες πηγές (γραπτές ή προφορικές), να τις επεξεργάζονται και τέλος να συνθέτουν μια εργασία στην οποία να εκφράζουν και να τεκμηριώνουν τις δικές τους απόψεις και ιδέες.

Να εξοικειωθούν οι μαθητές με την τεχνολογία της πληροφορικής, ώστε να μπορούν να διαβάζουν και να γράφουν κείμενα μέσω των Η/Υ και να επικοινωνούν μέσω των Η/Υ ως πομποί ή δέκτες.

Να συνδεθεί η παραγωγή λόγου με τη δραματοποίηση, ώστε οι μαθητές να εξοικειώνονται με τη χρήση της γλώσσας σε ποικίλους ρόλους και καταστάσεις της ζωής.

Ως προς τους μαθητές, που δεν έχουν την ελληνική ως πρώτη / μητρική γλώσσα (αλλοδαποί, παλιννοστούντες), επιδιώκεται η εξοικείωση και εκμάθηση της ελληνικής με τη χρήση της πρώτα σε ρεαλιστικές καταστάσεις της σχολικής και εξωσχολικής ζωής, με σεβασμό, όμως, συγχρόνως και προς την πρώτη / μητρική γλώσσα των μαθητών αυτής της κατηγορίας.

Επιμέρους στόχοι. Περιεχόμενα. Διδακτικές ενέργειες - Δραστηριότητες
i) Προφορική επικοινωνία
Ακρόαση και κατανόηση του λόγου (Ακούω και κατανοώ)

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές Δραστηριότητες	Χρόνος
Επιδιώκεται: Να αρχίσει ο μαθητής να συνειδητοποιεί τους παράγοντες της επικοινωνίας στον προφορικό λόγο. Να προσέχει, δηλαδή, σε μια πρώτη φάση, πως ο προφορικός λόγος δια-μορφώνεται ανάλογα με το ποιος μιλάει, σε ποιον, για ποιο σκοπό, με ποιο θέμα, κτλ. Να αντιληφθεί, επίσης, ότι το είδος λόγου που προκύπτει (προφορική είδηση, συνέντευξη, διάλογος, κτλ.) απαιτεί την ανάλογη γλωσσική ποικιλία. Να κατανοήσει ότι, εκτός από τον δίαυλο, και η περίσταση επικοινωνίας επηρεάζει το λόγο του ομιλητή.	Τα γνωρίσματα του προφορικού και του γραπτού λόγου στην επικοινωνία. Είδη προφορικού λόγου, με διαφορετική γλωσσική ποικιλία.	**Ο μαθητής στην τάξη:** Ακούει / παρακολουθεί μια συζήτηση, μια μουσική εκπομπή που απευθύνεται στους νέους, ένα δελτίο καιρού, κτλ., και προσδιορίζει τους παράγοντες της επικοινωνίας. Με βάση τους παράγοντες της επικοινωνίας προσέχει τη γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιείται σε κάθε περίπτωση, π.χ. το ειδικό λεξιλόγιο στο δελτίο καιρού, το ανεπίσημο λεξιλόγιο στη νεανική μουσική εκπομπή, το επίσημο επίπεδο λόγου στη συζήτηση, κ.ο.κ.	(*)
(*) *Α΄ Τάξη: 65 ώρες (διδασκαλία: 57 ώρες, Διαθεματικές προσεγγίσεις: 8 ώρες)* *Β΄ Τάξη: 48 ώρες διδασκαλία: 42 ώρες, Διαθεματικές προσεγγίσεις : 6 ώρες)* *Γ΄ Τάξη: 48 ώρες (διδασκαλία: 42 ώρες – Διαθεματικές προσεγγίσεις : 6 ώρες)*			
-Να παρακολουθεί ο μαθητής και να κατανοεί προφορικές περιγραφές και αφηγήσεις.	Περιγραφικός και αφηγηματικός τρόπος Προφορικές περιγραφές και αφηγήσεις	-Προσέχει τις περιγραφές και τις αφηγήσεις που ακούει , και κατανοεί το περιεχόμενό τους. Προσέχει την εξέλιξη των γεγονότων σε μια αφήγηση, π.χ. σε ένα παραμύθι, στην αφήγηση ενός ευχάριστου περιστατικού, μιας δυσάρεστης εμπειρίας, κτλ	
-Να προσέχει το ρόλο ορισμένων λέξεων στις περιγραφές και στις αφηγήσεις.		-Παρατηρεί πώς π.χ. τα επίθετα χρωμάτισαν - τόνισαν την περιγραφή του προσώπου ή του τόπου που άκουσε· πώς τα ρήματα, οι χρονικοί προσδιορισμοί κτλ. τον βοήθησαν να παρακολουθήσει την εξέλιξη του παραμυθιού ή της συναρπαστικής περιπέτειας που άκουσε, κ.ο.κ.	
Να κατανοεί τα επιχειρήματα ενός ομιλητή και να κρίνει τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει (ο ομιλητής). -Να παρακολουθεί συζητήσεις και να αξιολογεί την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των επιχειρημάτων που χρησιμοποιούν οι ομιλητές.	Αποφαντικός / κριτικός τρόπος Διάλογος Επιχειρηματολογία. Προφορικός λόγος με επιχειρηματολογία. Συζητήσεις (ζωντανές, μαγνητοφωνημένες, μαγνητοσκοπημένες). Αξιολόγηση των επιχειρημάτων των ομιλητών.	Διακρίνει τα βασικά επιχειρήματα στο λόγο ενός ομιλητή και τα σχολιάζει. Κατανοεί ως ακροατής μιας συζήτησης τη θέση των ομιλητών με τη γνώση που απέκτησε για τα γνωρίσματα και την οργάνωση του προφορικού λόγου σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας και σχολιάζει την πειστικότητα και την αποτελεσματικότητα των επιχειρημάτων ή των συμπερασμάτων τους. Παρακολουθεί τη μαγνητοσκόπηση μιας συζήτησης που έγινε στην τάξη, εντοπίζει τα επιχειρήματα των συμμαθητών του, αλλά και τα δικά του, τα σχολιάζει και τα αξιολογεί.	

-Να αντιληφθεί τη χρήση των κατάλληλων μορφο-συντακτικών φαινομένων σε ορισμένη περίσταση επικοινωνίας.	Το σύστημα της γλώσσας (μορφοσυντακτικά φαινόμενα, λεξιλόγιο, οργάνωση του λόγου). Χρήση κατάλληλων μορφοσυντακτικών φαινομένων και λεξιλογίου.	Απομονώνει και εκφράζει, ανάλογα με την περίσταση της επικοινωνίας: -Την επιλογή των λέξεων (ουσιαστικών, επιθέτων, ρημάτων, προσδιορισμών κτλ.) από τον πομπό, κυρίως σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο -Την ακρίβεια και τη σαφήνεια του λεξιλογίου την επιλογή του ρηματικού προσώπου, του χρόνου κτλ. · -Τη χρήση της κυριολεκτικής ή της μεταφορικής γλώσσας, π.χ. σε μια περιγραφή τοπίου, σε μια αφήγηση ενός ευχάριστου συμβάντος κτλ., και τις επιπτώσεις που έχει η μια ή η άλλη γλώσσα στο ύφος του κειμένου.	
-Να εντοπίζει τις βασικές ιδέες στο λόγο ενός ομιλητή. Να αρχίσει να προσέχει την οργάνωση και τη συνοχή του λόγου ενός ομιλητή.	Οργάνωση και συνοχή του προφορικού λόγου. Τα βασικά σημεία στο λόγο του ομιλητή και η διάρθρωση του λόγου.	Ακούει προσεχτικά τους ομιλητές, ώστε να αντιληφθεί τα βασικά σημεία της συζήτησης. Αρχίζει να προσέχει τον τρόπο με τον οποίο οργανώνει και συνέχει το λόγο του ο ομιλητής / οι ομιλητές· προσέχει π.χ. τον πρόλογο και τον επίλογο του ομιλητή, τις διαρθρωτικές λέξεις κτλ.	
Οι στόχοι, τα περιεχόμενα και οι διδακτικές ενέργειες που αναφέρονται στην «Ακρόαση και κατανόηση του λόγου» ("Ακούω και κατανοώ") αφορούν όλες τις τάξεις του Γυμνασίου (τα σχετικά με τον "αποφαντικό - κριτικό τρόπο" κυρίως τη Γ΄ Γυμνασίου)· αρκεί να προσαρμοστούν κατάλληλα ως προς το βαθμό δυσκολίας, ανάλογα με την τάξη στην οποία εφαρμόζονται.			

II. Προφορική έκφραση (Μιλώ)

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές Δραστηριότητες	Χρόνος
Επιδιώκεται: Να χρησιμοποιεί ο μαθητής τον προφορικό λόγο, για να εκφράσει διάφορα μηνύματα. Να λαμβάνει υπόψη του ο μαθητής, ως πομπός, τις αντιδράσεις του δέκτη, για να κάνει σαφέστερο το λόγο του. Να χρησιμοποιεί κατάλληλα τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά γνωρίσμα-τα της ομιλίας, για να κάνει το λόγο του πιο παραστατικό. Να αντιληφθεί τις ειδικές απαιτήσεις των διαφόρων τεχνικών μέσων (διαύλων) της επικοινωνίας στον προφορικό λόγο, ώστε να μπορεί	Τα γνωρίσματα του προφορικού και του γραπτού λόγου στην επικοινωνία. Ο μαθητής ως πομπός προφορικών μηνυμάτων. Διευκρινίσεις, εξηγήσεις στον προφορικό λόγο. Παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία. Χρήση των τεχνικών μέσων για την προφορική επικοινωνία. Πληροφορίες, ερωτήσεις. Επιλογή του κατάλληλου επι-	-Ασκείται να εκφράζει με λόγο προφορικό τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις εντυπώσεις του κτλ. -Ως πομπός, διευκρινίζει / εξηγεί ορισμένα σημεία του λόγου του, τα οποία αντιλαμβάνεται ότι δεν έγιναν πλήρως κατανοητά. -Αλλά και ως δέκτης, ζητά διευκρινίσεις / εξηγήσεις από τον ομιλητή. -Χρησιμοποιεί τον κατάλληλο επιτονισμό, την κατάλληλη χροιά της φωνής κτλ., τις αρμόζουσες εκφράσεις του προσώπου και χειρονομίες, σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας. -Χρησιμοποιεί, σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας στην τάξη, με τις κατάλληλες ασκήσεις δρα-	

να προσαρμόζει κάθε φορά ανάλογα το λόγο του. Να χρησιμοποιεί τον προφορικό λόγο για να καλύψει τις ανάγκες της καθημερινής ζωής. Να εκφράζεται προφορικά με άνεση και με το κατάλληλο επίπεδο ύφους απευθυνόμενος σε ποικίλους αποδέκτες. Να περιγράφει χώρους, αντικείμενα, πρόσωπα κτλ., οργανώνοντας κατάλληλα το λόγο του στον άξονα του χώρου. Να αφηγείται γεγονότα πραγματικά ή πλαστά, οργανώνοντας κατάλληλα το λόγο του στον άξονα του χρόνου. Να περιγράφει και να αφηγείται, κυρίως σε ακροατήριο που του είναι οικείο, αντικείμενα και γεγονότα που σχετίζονται με τις εμπειρίες του. Να προσαρμόζει το λόγο του ανάλογα με το σκοπό για τον οποίο περιγράφει / αφηγείται. Να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για την οργάνωση και τη συνοχή του περιγραφικού και του αφηγηματικού λόγου σε όλα τα μαθήματα, όταν του δίνεται η ευκαιρία. Να χρησιμοποιεί κατάλληλα τον προφορικό λόγο σε άτυπες συζητήσεις. Να παίρνει μέρος σε οργανωμένες συζητήσεις και να συνηθίζει να σέβεται βασικούς κανόνες της συζήτησης. Να εκφράζει την άποψή του για θέματα που του είναι οικεία και να την αιτιολογεί. Να εκφράζει και να αιτιολογεί την άποψή του σε περισσότερο απαιτητικά θέματα, για ευρύτερο άγνωστο ακροατήριο. Να προσπαθεί να στέκεται κριτικά απέναντι στο λόγο άλλων ομιλητών και να αξιολογεί τα επιχειρήματά τους. Να εκφράζει αιτιολογημένες κρίσεις για διάφορα θέματα. Να εφαρμόζει τους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού στον προφορικό λόγο. Να φροντίζει για την ακρίβεια και τη σαφήνεια του λεξιλογίου που χρησιμοποιεί. Να χρησιμοποιεί ο μαθητής το κατάλληλο λεξιλόγιο, ανάλογα με το επίπεδο του ύφους που απαιτεί η περίσταση. Να οργανώνει κατάλληλα το λόγο του, ώστε να αντιληφθεί ο δέκτης τα κύρια σημεία του λόγου του και	πέδου ύφους. Περιγραφικός τρόπος. Οργάνωση της περιγραφής. Αφηγηματικός τρόπος. Οργάνωση της αφήγησης. Περιγραφικός και αφηγηματικός τρόπος. Περιγραφές και αφηγήσεις με περιεχόμενο σχετικό με τις εμπειρίες του μαθητή. Οικείο ακροατήριο (δέκτης). Σκοπός της περιγραφής / αφήγησης και επίπεδα ύφους. Περιγραφές και αφηγήσεις από διάφορα μαθήματα. Αποφαντικός / Κριτικός τρόπος. Επιχειρηματολογία. Διάλογος. *Άτυπες συζητήσεις. Οργανωμένες συζητήσεις. Επιχειρηματολογία σε απλά και οικεία θέματα. Ευρύτερο οικείο ακροατήριο. Επιχειρηματολογία σε απαιτητικά θέματα. Ευρύτερο άγνωστο ακροατήριο. Αξιολόγηση του λόγου άλλων ομιλητών. Κριτική αποτίμηση. Το σύστημα της γλώσσας (μορφοσυντακτικά φαινόμενα. Λεξιλόγιο, οργάνωση του λόγου). Προφορική έκφραση σωστή από γραμματική και συντακτική άποψη. Ακρίβεια και σαφήνεια ως προς τη χρήση του λεξιλογίου. Καταλληλότητα λεξιλογίου. Οργάνωση του λόγου. Συνοχή και συνεκτικότητα στην προφορική έκφραση. Η λογική αιτιολόγηση στα άλλα μαθήματα.	ματοποίησης, διαφορετικό λόγο σε μια τηλεφωνική συνδιάλεξη από ό,τι σε μια τηλεοπτική συνέντευξη ή σε μια ραδιοφωνική ανακοίνωση, κ.ο.κ. -Ζητά και δίνει πληροφορίες με ακρίβεια και σαφήνεια, σε κατάλληλες περιστάσεις επικοινωνίας. Κατά την ώρα της διδασκαλίας ή σε συζήτηση στην τάξη διατυπώνει ερωτήματα με κατάλληλο τρόπο. Χρησιμοποιεί λόγο *καθημερινό* ή περισσότερο επιμελημένο και *επίσημο* ανάλογα με την περίσταση της επικοινωνίας. Αξιοποιεί επίπεδα ύφους από διάφορα είδη λόγου (επιστημονικός λόγος, ύφος καθημερινό, δημοσιογραφικό, οικείο κ.ά.) Οργανώνει την περιγραφή του παραγωγικά (περιγράφοντας πρώτα το όλο και ύστερα τα μέρη), περιγράφει ένα αντικείμενο από πάνω προς τα κάτω ή από έξω προς τα μέσα κτλ., ανάλογα με την περίσταση. Τονίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στην περιγραφή του προσώπου, κτλ. Σε κατάλληλες περιστάσεις στην τάξη αφηγείται και στην αφήγησή του ακολουθεί, συνήθως, χρονολογική σειρά στην εξέλιξη των γεγονότων, αλλά ορισμένες φορές χρησιμοποιεί και την αναδρομική αφήγηση. Σκιαγραφεί με προσοχή τα πρόσωπα που παίρνουν μέρος στα γεγονότα της αφήγησης και, στο βαθμό που μπορεί, αιτιολογεί τις πράξεις τους. Περιγράφει αντικείμενα και καταστάσεις που ανήκουν στο άμεσο περιβάλλον του· αφηγείται βιωματικές ιστορίες. Απευθύνεται σε ακροατήριο που του είναι οικείο, ώστε ο λόγος του είναι απλός και φυσικός. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να χρησιμοποιήσει ακόμα και ιδιωματισμούς.(σύνδεση με Λογοτεχνία) Λαμβάνει υπόψη του τις παραμέτρους της επικοινωνίας και προσαρμόζει ανάλογα το λόγο του, π.χ. χρησιμοποιεί διαφορετικό επίπεδο ύφους, όταν περιγράφει στο φίλο του το μουσείο που επισκέφθηκε και όταν το παρουσιάζει σε ραδιοφωνική εκπομπή·χρησιμοποιεί διαφορετικό επίπεδο ύφους όταν αφηγείται στους φίλους του ένα περιστατικό από το διάλειμμα και όταν το αναφέρει στο διευθυντή του σχολείου, κ.ο.κ.	

τη λογική αλληλουχία των επιχειρημάτων του. Να παρουσιάζει με λογική αλληλουχία τις σκέψεις του σε όποιο μάθημα τού δοθεί η ευκαιρία.		Περιγράφει με σαφήνεια ένα πείραμα στη Χημεία, ένα φαινόμενο στη Βιολογία, τη μορφολογία ενός τόπου στη Γεωγραφία κτλ.. Στο μάθημα της Ιστορίας αφηγείται παραστατικά ένα ιστορικό γεγονός, προσδιορίζοντας τον τόπο, το χρόνο, τα αίτια και τα αποτελέσματα του γεγονότος, κτλ.	
		Οι μαθητές συζητούν σε ομάδες κάποιο συγκεκριμένο θέμα. Ο καθένας, στο πλαίσιο της ομάδας του, προσπαθεί να συμβάλει στην ανεύρεση επιχειρημάτων, προτάσεων κτλ. Στη συνέχεια κάθε ομάδα ανακοινώνει τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε.	
		Παρουσιάζει κάποιο θέμα από συγκεκριμένη οπτική γωνία ή υποδύεται ρόλους σε συζητήσεις «στρογγυλής τραπέζης». Αξιοποιεί το χρόνο που του δίνεται, σέβεται το χρόνο των συνομιλητών του και διευκολύνει την πορεία της συζήτησης.	
		Διατυπώνει την άποψή του για θέματα που του είναι οικεία και την αιτιολογεί π.χ. σχετικά με το βιβλίο, την προστασία των δασών κτλ. Απευθύνεται σε *ευρύτερο οικείο ακροατήριο* (π.χ. μιλάει στους συμμαθητές της τάξης του ή σε συμμαθητές του ίδιου σχολείου).	
		Στηρίζει με επιχειρήματα τις απόψεις του για θέματα που περιέχουν αφηρημένες έννοιες, όπως πολιτισμός, ανεργία, και αφορούν σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα. Απευθύνεται σε *ευρύτερο άγνωστο ακροατήριο*, όπως οι μαθητές, ο σύλλογος των καθηγητών, ο σύλλογος γονέων από άλλα σχολεία, κ.ο.κ.	
		Συζητά με τους συμμαθητές του σε ομάδες και αξιολογούν τα επιχειρήματα των συνομιλητών τους ή των ομιλητών σε μια συζήτηση (ζωντανή ή μαγνητοσκοπημένη) την οποία παρακολούθησαν.	
		Περιγράφει έναν πίνακα ζωγραφικής / ένα γλυπτό που είδε σε κάποια αίθουσα τέχνης και εκφράζει την άποψή του γι' αυτό, αιτιολο-	

		γώντας γιατί του άρεσε ή δεν του άρεσε το έργο· Αφηγείται ένα γεγονός / περιστατικό και προσπαθεί να κρίνει / αξιολογήσει τις ενέργειες των προσώπων που εμπλέκονται σε αυτό. Παρουσιάζει ένα βιβλίο, ένα κινηματογραφικό έργο, μια θεατρική παράσταση κτλ. και εκφράζει αιτιολογημένα την άποψή του. Οι μαθητές σε ομάδες, συζητούν και αξιολογούν τα κείμενα που οι ίδιοι έγραψαν, π.χ. ελέγχουν την οργάνωση, την αλληλουχία των σκέψεων κτλ. Προσπαθεί να χρησιμοποιεί σωστά τους γραμματικούς τύπους και φροντίζει για τη συντακτική σαφήνεια του λόγου του. Φροντίζει για παράδειγμα,-τη χρήση των ρηματικών χρόνων με κατάλληλο τρόπο, ανάλογα με το χρόνο (παρελθοντικό, παροντικό, μελλοντικό) στον οποίο αναφέρεται·τη χρήση του υποκειμένου στο λόγο του, ώστε να υπάρχει σαφήνεια· -τη συμφωνία υποκειμένου και ρήματος, κ.ο.κ. -Χρησιμοποιεί λέξεις για τη σημασία των οποίων δεν αμφιβάλλει· προσέχει, επίσης, τη συγκεκριμένη σημασία που παίρνει η λέξη μέσα στα συμφραζόμενα που τη χρησιμοποιεί. -Χρησιμοποιεί ποικίλο λεξιλόγιο από διάφορα γνωστικά αντικείμενα ανάλογα με το ύφος του λόγου του. -Προσπαθεί να επιλέξει ανάμεσα σε συνώνυμα την πιο κατάλληλη λέξη για την περίσταση. -Φροντίζει να διακρίνονται, κυρίως στον προσχεδιασμένο προφορικό λόγο, τα βασικά τμήματα στο λόγο του (ο πρόλογος, το κύριο μέρος, ο επίλογος). Χρησιμοποιεί διαρθρωτικές λέξεις για να συνδέσει τις ιδέες του μεταξύ τους. Προσπαθεί να τοποθετήσει τις σκέψεις του σε λογική σειρά (διευκολύνει την προσπάθειά του με σημειώσεις ή με πρόχειρο διάγραμμα). Αναπτύσσει ένα θεώρημα στη φυσική ή στα μαθηματικά, μια αρχή στη Χημεία κ.ο.κ., με λογική αλληλουχία και συνέπεια.	
Οι στόχοι, τα περιεχόμενα και οι διδακτικές ενέργειες που αναφέρονται στην *«Προφορική έκφραση» («Μιλώ»)* αφορούν όλες τις τάξεις του Γυμνασίου (η επιχειρηματολογία σε απαιτητικά θέματα, για ευρύτερο άγνωστο ακροατήριο, κυρίως τη Γ΄ Γυμνασίου) αρκεί, βέβαια, να προσαρμοστούν κατάλληλα ως προς το βαθμό δυσκολίας, ανάλογα με την τάξη στην οποία εφαρμόζονται			

ii). Γραπτή επικοινωνία

Ανάγνωση και κατανόηση ενός κειμένου (Διαβάζω και κατανοώ)

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές Δραστηριότητες	Χρόνος
Επιδιώκεται: -Να αντιληφθεί ο μαθητής τη σημασία που έχουν οι διάφοροι κώδικες για την επικοινωνία, και τον ιδιαίτερο ρόλο του γλωσσικού κώδικα. -Να συνειδητοποιήσει και να κατανοήσει τους παράγοντες της επικοινωνίας στο γραπτό λόγο. -Να διαβάζει με ευχέρεια και ακρίβεια και να χρωματίζει κατάλληλα τη φωνή του, για να αποδώσει το νόημα του κειμένου. -Να διαβάζει σιωπηρά, με ικανότητα συγκέντρωσης, για να κατανοήσει το κείμενο, που διαβάζει. -Να μπορεί να αξιοποιεί τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, για να δεχτεί μήνυμα από γνωστό ή άγνωστο πομπό. -Να διακρίνει διάφορα είδη λόγου με βάση το επικοινωνιακό τους πλαίσιο. -Να παρατηρεί ως αναγνώστης (δέκτης), τις μεταβολές σε κείμενο που μετασχηματίζεται, και να τις εξηγεί. -Να συστηματοποιήσει τις γνώσεις του για την οργάνωση της περιγραφής και της αφήγησης (στους άξονες του χώρου και του χρόνου). -Να είναι σε θέση ο μαθητής να επισημαίνει σε ένα γραπτό κείμενο τα στοιχεία της αφήγησης (πρόσωπα, γεγονότα, αίτια των γεγονότων κτλ.) και τις τεχνικές της αφήγησης (την οπτική γωνία και το χρόνο στην αφήγηση, τον αφηγητή κτλ.). -Να διακρίνει το ρόλο του επιθέτου και του ουσιαστικού (κυρίως) στην περιγραφή. -Να διακρίνει το ρόλο του ρήματος (κυρίως) στην αφήγηση. -Να εντοπίζει, σε ένα κείμενο που διαβάζει, τα επιχειρήματα και να αξιολογεί την πειστικότητά τους. -Να συλλέγει υλικό από διάφορες πηγές και μαθήματα, και να τα χρησιμοποιεί για να συνθέτει απλές εργασίες. -Να διακρίνει τη συντακτική δομή μιας πρότασης -Να αναλύει μια παράγραφο στις μικρότερες μονάδες λόγου. -Να συνειδητοποιήσει την πορεία από τη λέξη στην πρόταση, και να διακρίνει τα είδη των απλών προτάσεων.	Τα γνωρίσματα του γραπτού και του προφορικού λόγου στην επικοινωνία Κώδικες της επικοινωνίας Γλωσσικός κώδικας Παράγοντες της επικοινωνίας. Πομπός - δέκτης - μήνυμα - σκοπός, τόπος και χρόνος κτλ. Ανάγνωση ποικίλων κειμένων Μελέτη ποικίλων κειμένων(από όλα τα μαθήματα του σχολείου αλλά και από άλλες πηγές) Επικοινωνία μέσα από τους διαύλους του διαδικτύου (internet) και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e- mail). Επικοινωνιακό πλαίσιο των κειμένων και γλωσσική ποικιλία. Μετασχηματισμός κειμένου Περιγραφικός τρόπος Περιγραφικά κείμενα Οργάνωση της περιγραφής Αφηγηματικός τρόπος Αφηγηματικά κείμενα Τα στοιχεία της αφήγησης Οι τεχνικές της αφήγησης Το όνομα στην περιγραφή Το ρήμα στην αφήγηση Αποφαντικός / Κριτικός τρόπος Επιχειρηματολογία Κείμενα με επιχειρηματολογία Συλλογή υλικού για τη σύνθεση απλών εργασιών Το σύστημα της γλώσσας (μορφοσυντακτικά φαινόμενα, λεξιλόγιο, οργάνωση του λόγου) Ονοματική φράση	Ο μαθητής στην τάξη: -Με κατάλληλα παραδείγματα συνειδητοποιεί ότι υπάρχουν διάφοροι κώδικες επικοινωνίας, π.χ. ο κώδικας της οδικής κυκλοφορίας, ο κώδικας των νευμάτων και των κινήσεων, ο κώδικας της γλώσσας, ο κώδικας της διαφήμισης, ο κώδικας των Μαθηματικών κτλ. -Μελετάει διάφορα κείμενα και εντοπίζει τον πομπό και το δέκτη, το σκοπό για τον οποίο γράφεται το κείμενο κτλ. -Διαβάζει μια ποικιλία κειμένων (ποίημα, πεζό, απόσπασμα από σχολικό βιβλίο, από έρευνα κτλ.) με τον κατάλληλο τόνο φωνής, ώστε να αποδίδεται το νόημα και το ύφος του κειμένου. -Μαθαίνει να συγκεντρώνεται στο κείμενο που τον ενδιαφέρει, και να το διαβάζει σιωπηρά, χωρίς να διασπάται η προσοχή του από εξωτερικούς παράγοντες. -Ανταποκρίνεται επιτυχώς σε ασκήσεις επεξεργασίας του κειμένου, π.χ. σε ερωτήσεις κατανόησης. -Συνεργάζεται με μαθητές άλλου σχολείου σχετικά με ένα θέμα μια εκδήλωση που οι ίδιοι επέλεξαν, και δέχεται τις πληροφορίες που του στέλνουν με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. -Στο πλαίσιο μια ερευνητικής εργασίας ή κατά την προετοιμασία για μια εκδήλωση, παίρνει πληροφορίες για το θέμα που τον ενδιαφέρει μέσα από το διαδίκτυο (internet). -Εντοπίζει και συζητά τις διαφορές ως προς το ύφος σε κείμενα όπως ανακοίνωση, είδηση, άρθρο, ποίημα κτλ., ανάλογα με το ποιος γράφει, σε ποιον, για ποιο σκοπό κτλ., ανάλογα δηλαδή με την επικοινωνιακή περίσταση. - Διαπιστώνει ότι ένα κείμενο μπορεί να μετασχηματιστεί σε άλλο είδος λόγου, με το ίδιο περιεχόμενο, π.χ. από ανακοίνωση να γίνει αίτηση, επιστολή κτλ. (Στην περίπτωση αυτή δίνονται στο βιβλίο του μαθητή παραδείγματα τέτοιου μετασχηματισμού ή αξιοποιείται υλικό από άλλα γνωστικά αντικείμενα – Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση κτλ.). -Διακρίνει σε κείμενα την οργάνωση της περιγραφής από τα γενικά στις λεπτομέρειες. Επιπλέον, παρατη-	

-Να αντιληφθεί το ρόλο των λέξεων σε ένα κείμενο: α) Να αντιληφθεί το ρόλο του ουσιαστικού στην πρόταση και στη φράση (ΟΦ).-Να αντιληφθεί το ρόλο του ουσιαστικού ως προσδιορισμού. β) Να αντιληφθεί τη λειτουργία του επιθέτου στην πρόταση. γ) Να αντιληφθεί το ρόλο του ρήματος στην πρόταση και στη ρηματική φράση (ΡΦ). -Να συνειδητοποιήσει τη σχέση των παρεπόμενων του ρήματος με τη σημασία του και με τη συντακτική του λειτουργία. -Να αντιληφθεί τη σύνθεση του κατηγορήματος και τις συντακτικές δομές της ρηματικής φράσης. -Να αντιληφθεί την ευελιξία της ελληνικής γλώσσας, με το συνδυασμό συνταγμάτων και τη μετακίνηση λεκτικών συνόλων, οριζόντια, μέσα στην πρόταση. -Να αντιληφθεί την οικονομία της γλώσσας με την αντικατάσταση	Ρηματική φράση Λεκτικά σύνολα Παράγραφος, περίοδος, πρόταση, λέξη, συλλαβή. Φθόγγοι και γράμματα, φώνημα Λέξη - πρόταση Απλή, επαυξημένη, σύνθετη, ελλειπτική πρόταση Όνομα (ουσιαστικό και επίθετο) Ουσιαστικό Κατηγορίες του ουσιαστικού Κλίση των ουσιαστικών Συντακτική λειτουργία και πτώση, γένος, αριθμός των ουσιαστικών Το ουσιαστικό ως προσδιορισμός:	ρεί την πορεία μιας περιγραφής, όπως βλέπει το αντικείμενο π.χ. από κάτω προς τα πάνω, από μακρινή απόσταση και από πλησιέστερη. -Παρατηρεί μέσα σε κατάλληλα κείμενα την περιγραφή διαφόρων «αντικειμένων» (περιγραφή χώρου, προσώπου, καταστάσεων κτλ. -Σε ένα αφηγηματικό κείμενο: αντιλαμβάνεται την εξέλιξη των γεγονότων· διακρίνει τα περιγραφικά μέρη από τα αφηγηματικά· εντοπίζει τους διάλογους και σχολιάζει τη λειτουργία τους· ανιχνεύει τον αφηγητή και την οπτική γωνία, σε μια πρώτη προσέγγιση· διακρίνει τις αναδρομικές αφηγήσεις. -Μέσα από κατάλληλα κείμενα και ασκήσεις, εντοπίζει την ιδιαίτερη σημασία που έχουν ορισμένα επίθετα για μια περιγραφή, π.χ. ενός
λεκτικών μονάδων στον κάθετο άξονα. -Να να αντιληφθεί τη δημιουργία των λέξεων με την παραγωγή και με τη σύνθεση. Να κατανοήσει τους τρόπους της σύνδεσης των προτάσεων. -Να μπορεί ο μαθητής να αντιληφθεί τη δομή και τη λειτουργία του υποταγμένου λόγου. -Να εμβαθύνει στους κανόνες της στίξης και στη λειτουργικότητά της. -Να αντιλαμβάνεται τη σημασία των λέξεων ανάλογα με τα συμφραζόμενα. Να αναζητά συνώνυμα και αντώνυμα των λέξεων, λαμβάνοντας υπόψη του το ύφος του κειμένου. -Να κατανοεί το λεξιλόγιο μιας ποικιλίας κειμένων με θέματα που τον ενδιαφέρουν, κατάλληλα για την ηλικία του. -Να εξοικειωθεί με τη χρήση λεξικών διαφόρων ειδών (ερμηνευτικών, ετυμολογικών, ονοματικών, πραγματολογικών, λεξικών συνωνύμων και αντιθέτων, παραγώγων κτλ.). -Να συνειδητοποιήσει τη δυνατότητα επιλογής που έχει ο πομπός ανάμεσα στην κυριολεκτική ή στη μεταφορική γλώσσα, ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει. -Να αναγνωρίζει τις παράλληλες σημασίες που μπορεί να πάρει η αρχική σημασία των λέξεων ή των φράσεων και με διάφορα σχήματα λόγου (λεκτικούς τρόπους). -Να αντιληφθεί ο μαθητής το ρόλο	Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί (παράθεση, επεξήγηση) Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί σε διάφορες πτώσεις Επίθετο Επιθετικός και κατηγορηματικός προσδιορισμός Ουσιαστικοποίηση του επιθέτου. Κλίση των επιθέτων. Βαθμοί του επιθέτου. Σύγκριση Ρήμα Συζυγία, Φωνή,Διάθεση Χρόνος του ρήματος Ρηματικό πρόσωπο Κατηγόρημα Μορφές κατηγορήματος Είδη των ρημάτων: Μεταβατικά - Αμετάβατα Συνδετικά ρήματα Αντικείμενο Είδη του αντικειμένου Κατηγορούμενο Τα είδη του Ενεργητική και παθητική σύνταξη	αντικειμένου ή χώρου, τη σημασία που έχουν ορισμένα ρήματα για τη δραματικότητα μιας αφήγησης, κ.ο.κ. -Αντιλαμβάνεται την άποψη του συγγραφέα και τα επιχειρήματα με τα οποία αυτός τη στηρίζει και την αιτιολογεί. -Σχολιάζει αν η αιτιολόγηση του φαίνεται επαρκής, και εντοπίζει άλλα σημεία που θα έπρεπε να προσθέσει ο πομπός, ώστε ο λόγος του να γίνει πειστικότερος. -Μελετάει διάφορα κείμενα από τα σχολικά βιβλία, από λογοτεχνικά, επιστημονικά βιβλία κτλ. Χρησιμοποιεί τη βιβλιοθήκη του σχολείου ή της περιοχής του σε συγκεκριμένο χρόνο με τη συνεργασία του υπεύθυνου βιβλιοθήκης, για να συλλέξει το κατάλληλο υλικό. Αξιολογεί το υλικό που συνέλεξε και επιλέγει εκείνο ακριβώς που του χρειάζεται για τη σύνθεση της εργασίας. -Επισημαίνει και συγκρίνει τη λειτουργία της ονοματικής φράσης (ΟΦ) και της ρηματικής φράσης (ΡΦ) στην πρόταση, μέσα από κείμενα και παραδείγματα. -Διακρίνει την πορεία από την παράγραφο στην περίοδο, στην πρόταση, στη λέξη, στη συλλαβή, στο φώνημα. -Αντιλαμβάνεται, μέσα από κείμενα και κατάλληλα παραδείγματα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα (Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Βιολογία, Γεωγραφία κ.τ.λ.), την πορεία από τη λέξη στην απλή πρόταση, και στη συνέχεια στην επαυξημένη

της παραγράφου σε ένα κείμενο. -Να συνειδητοποιήσει σε βάθος τη δομή και τους τρόπους ανάπτυξης της παραγράφου. -Να αντιληφθεί, με απλό τρόπο, την οργάνωση μιας παραγράφου με διάφορους τρόπους, ώστε να μπορεί να υποστηρίζει τις απόψεις του. -Να μπορεί να αντιληφθεί μέσα από κατάλληλα παραδείγματα τη σχέση της περίληψης με το κείμενο από το οποίο προέρχεται.	Συνταγματικός άξονας Το άρθρο (οριστικό και αόριστο) Παραδειγματικός άξονας Αντωνυμίες Παραγωγή Σύνθεση Ασύνδετο σχήμα Παρατακτική σύνδεση Σύνδεσμοι που συνδέουν τις προτάσεις παρατακτικά Δευτερεύουσες προτάσεις Υποτακτική σύνδεση Σύνδεσμοι που συνδέουν τις προτάσεις με υπόταξη Χρήση της στίξης και λειτουργικότητά της Πολυσημία της λέξης Συνώνυμα, αντώνυμα Κατανόηση του λεξιλογίου σε ποικίλα κείμενα Χρήση ποικίλων λεξικών Κυριολεξία και μεταφορά Σχήματα λόγου σχετικά με τη σημασία των λέξεων / φράσεων Οργάνωση του λόγου Παράγραφος Η παράγραφος ως νοηματική ενότητα Θεματική περίοδος - σημαντικές λεπτομέρειες – κατακλείδα (μέρη της παραγράφου) Οργάνωση παραγράφου με αιτιολόγηση, με παραδείγματα με σύγκριση αντίθεση, με διαίρεση κ.τ.λ. Μακροδομή του κειμένου Περιλήψεις κειμένων (παρατίθενται τα κείμενα και οι περιλήψεις τους)	στη συνέχεια στην επαυξημένη πρόταση με την προσθήκη προσδιορισμών. α) Μέσα από κατάλληλα κείμενα και με κατάλληλες ασκήσεις: -Συζητά το ρόλο του ουσιαστικού ως κύριου συστατικού της πρότασης. -Διακρίνει το φυσικό από το γραμματικό γένος. Συζητά την προσωποποίηση. Συνειδητοποιεί το ρόλο του γένους, της πτώσης και του αριθμού στις σχέσεις συμφωνίας των όρων μέσα στην πρόταση, π.χ. συμφωνία Υποκειμένου και Ρήματος. -Εξετάζει τις πτώσεις ως συνάρτηση της συντακτικής λειτουργίας ενός ουσιαστικού, π.χ. Ονομαστική-Υποκείμενο, Αιτιατική-Αντικείμενο. -Συστηματοποιεί, με κατάλληλες ασκήσεις, τις διαφορές των ουσιαστικών ως προς την κλίση. -Με κατάλληλα κείμενα και ασκήσεις παρατηρεί το ρόλο του ουσιαστικού ως ομοιόπτωτου προσδιορισμού και διακρίνει την παράθεση από την επεξήγηση. -Διερευνά τις διάφορες σημασίες που μπορεί να πάρει το ουσιαστικό ως ετερόπτωτος προσδιορισμός, κυρίως στη γενική πτώση. β) Μελετάει κείμενα και συζητάει το αποτέλεσμα από την προσθήκη του επιθέτου δίπλα στο ουσιαστικό. Διακρίνει τη θέση του επιθέτου σε σχέση με το ουσιαστικό και συνειδητοποιεί τις επιπτώσεις στο νόημα της πρότασης από τη μετακίνηση του επιθέτου. Επισημαίνει περιπτώσεις ουσιαστικοποίησης του επιθέτου. Συνειδητοποιεί την έννοια της σύγκρισης μέσα από τους βαθμούς του επιθέτου. γ) Εξετάζει, μέσα από κείμενα, τις πληροφορίες που δίνουν για το ρήμα η συζυγία, η φωνή, ο χρόνος, το πρόσωπο, ο αριθμός του ρήματος. Αντιλαμβάνεται ότι οι πληροφορίες σχετίζονται είτε με την κλίση του ρήματος είτε με το σημασιολογικό του φορτίο. -Συνειδητοποιεί την έννοια του κατηγορήματος. -Διακρίνει τα μεταβατικά από τα αμετάβατα ρήματα. -Διακρίνει τα είδη των αντικειμένων (άμεσο, έμμεσο). -Αναγνωρίζει τα συνδετικά ρήματα. -Διακρίνει τα είδη του κατηγορουμένου (κατηγορούμενο, επιρρηματικό κατηγορούμενο, προληπτικό κτλ.).	

		-Διακρίνει την ενεργητική από την παθητική σύνταξη.	
		-Με απλά κείμενα κατανοεί τη βασική διαφορά στη χρήση της μιας ή της άλλης μορφής σύνταξης, π.χ. σε μια αγγελία, όπου δε χρειάζεται να προβληθεί το υποκείμενο αλλά η πράξη.	
		-Εξετάζει το συνδυασμό των συνταγμάτων στην πρόταση. Εξετάζει, επίσης, τα όρια των συνδυασμών, ώστε να δίνουν νόημα αποδεκτό στη Νεοελληνική γλώσσα.	
		Δεν είναι δυνατή π.χ. η θέση του άρθρου μετά το ουσιαστικό· ή δεν είναι δυνατός ο συνδυασμός μελλοντικού χρόνου με προσδιορισμό του παρελθόντος.	
		-Παρατηρεί την αντικατάσταση λεκτικών μονάδων με την ίδια λειτουργία, χωρίς να αλλάζει το νόημα του εκφωνήματος.	
		-Παρατηρεί, για παράδειγμα, την αντικατάσταση του υποκειμένου ή του αντικειμένου με αντωνυμία.	
		-Παρατηρεί την αντικατάσταση λεκτικών μονάδων με άλλες που έχουν διαφορετική σημασία, με αντίστοιχες αλλαγές στο νόημα του εκφωνήματος κάθε φορά.	
		-Πληροφορείται, χωρίς να αποστηθίζει, τους τύπους της παραγωγής λέξεων. Συνειδητοποιεί τις σημασίες των παραγωγικών καταλήξεων.	
		-Παρατηρεί σε κατάλληλα κείμενα / παραδείγματα τον τρόπο με τον οποίο σχηματίζονται οι σύνθετες λέξεις. Μαθαίνει να προσέχει τα συστατικά στοιχεία μιας λέξης, και να διερευνά την τελική σημασία της, π.χ. δις+ εγγονός = δισέγγονο δυς + τύχη = δυστυχία κτλ.	
		-Συγκρίνει λέξεις που έχουν ένα κοινό συνθετικό, π.χ. γράφω, και παρατηρεί τις ποικίλες σημασίες των συνθέτων που δημιουργούνται.	
		-Διακρίνει το ασύνδετο σχήμα, την παρατακτική και την υποτακτική σύνδεση.	

		-Παρατηρεί τη λειτουργικότητα του ασύνδετου σχήματος π.χ. σε ένα περιγραφικό κείμενο με σωρεία επιθέτων, και αντιλαμβάνεται πώς λειτουργεί η στίξη στην περίπτωση αυτή. -Αντιλαμβάνεται τη λειτουργικότητα της παρατακτικής σύνδεσης σε ένα κείμενο, π.χ. σε ένα παραμύθι. -Παρατηρεί τη λειτουργία της στίξης στην παρατακτική σύνδεση. -Μετασχηματίζει παρατακτικό λόγο σε υποτακτικό και παρατηρεί τις διαφορές. -Διακρίνει τα είδη των δευτερευουσών προτάσεων. Παρατηρεί τη συντακτική τους θέση, αλλά και τις νοηματικές αποχρώσεις που παρουσιάζουν προτάσεις του ίδιου είδους, π.χ. ανάλογα με το σύνδεσμο με τον οποίο εισάγονται ή / και ανάλογα με την έγκλιση με την οποία εκφέρονται, π.χ. πιστεύω ότι / πιστεύω να... (ειδικές προτάσεις), κ.ο.κ. -Παρατηρεί το ρόλο όλων των σημείων της στίξης -Αντιλαμβάνεται πώς διαφοροποιείται το νόημα, αν π.χ. στις αναφορικές προτάσεις, χρησιμοποιηθεί κόμμα., ή αν παραλειφθεί, π.χ. πέταξαν τα φρούτα (,) που ήταν σάπια. -Συνειδητοποιεί το σημασιολογικό φορτίο των σημείων της στίξης και τη σχέση τους με τον προφορικό λόγο· αντιλαμβάνεται, για παράδειγμα, ότι η απορία / ο θαυμασμός / η έκπληξη δηλώνονται στο γραπτό λόγο με το θαυμαστικό. Ο ερωτηματικός τόνος με το ερωτηματικό κτλ. -Παρατηρεί πως η ίδια λέξη, π.χ. «θέατρο», παίρνει διαφορετική σημασία ανάλογα με τα συμφραζόμενα. -Προσπαθεί να βρει συνώνυμες ή αντώνυμες λέξεις π.χ. στο ρήμα «υποδύομαι» παρατηρεί τη διαφορά ύφους στην αντικατάστασή του με το «παίζω» και το «παριστάνω». -Δείχνει ότι κατανοεί σε ικανοποιητικό βαθμό το λεξιλόγιο των κειμένων από διάφορα γνωστικά αντικείμενα που διαβάζει. Αν αμφιβάλλει για τη σημασία ορισμένων λέξεων, προσπαθεί να αντιληφθεί το νόημά τους από τα συμφραζόμενα· επιπλέον, χρησιμοποιεί λεξικά. -Ασκείται στο σχηματισμό προτάσεων, όπου εντάσσει το νέο λεξιλόγιο. -Ασκείται στη χρήση των λεξικών και αναγνωρίζει τις συντομογραφίες και τα σύμβολά τους.	

		-Συγκρίνει διάφορα είδη λεξικών μεταξύ τους και συνηθίζει να ανατρέχει κάθε φορά στο κατάλληλο. -Μέσα από κατάλληλα κείμενα εντοπίζει την κυριολεξία και τη μεταφορά και εξετάζει για ποιο λόγο επιλέγει ο πομπός να χρησιμοποιήσει κυριολεκτικό ή μεταφορικό λόγο, σχήματα λόγου κτλ. σε μια περιγραφή τόπου ή τοπίου, σε μια αφήγηση πραγματικών γεγονότων κτλ.	
		-Σε κατάλληλα κείμενα, από την καθημερινή γραπτή επικοινωνία ή και λογοτεχνικά, εντοπίζει για παράδειγμα τη συνεκδοχή, τη μετωνυμία, το σχήμα κατ' εξοχήν, τη λιτότητα, την ειρωνεία, τον ευφημισμό κτλ. -Αναλύει ένα κείμενο σε παραγράφους και αντιλαμβάνεται τη σημασία της κάθε παραγράφου για το κείμενο. -Αντιλαμβάνεται τη λειτουργία των μερών της παραγράφου και τη σημασία τους για τη δομή της παραγράφου. -Μέσα από κατάλληλα κείμενα και παραδείγματα, παρατηρεί ότι η άποψη του πομπού, για να πείσει, πρέπει να είναι αιτιολογημένη. *Αντιλαμβάνεται το ρόλο των αιτιολογικών συνδέσμων και των αιτιολογικών προτάσεων στην ανάπτυξη μιας παραγράφου με αιτιολόγηση. -Κατανοεί την εξελικτική ανάπτυξη ενός κειμένου μέσα από στοιχεία συνοχής και συνεκτικότητας. -Παρατηρεί τη διαδικασία που οδηγεί από τα κύρια σημεία της κάθε παραγράφου ή τους πλαγιότιτλους στην περίληψη ενός κειμένου. -Ασκείται στην περίληψη μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα.	
Διαβάζω και κατανοώ			
Οι στόχοι,, τα περιεχόμενα και οι διδακτικές ενέργειες που αναφέρονται στην «Ανάγνωση και κατανόηση γραπτού κειμένου» (Διαβάζω και κατανοώ) αφορούν γενικά τις τάξεις του Γυμνασίου, και μπορούν να προσαρμοστούν ανάλογα στο επίπεδο της κάθε τάξης.			

Από το «Σύστημα της γλώσσας» προτείνονται:	
για την Α΄ τάξη: Παράγραφος, περίοδος, πρόταση, λέξη ***Πρώτη γενική προσέγγιση*** Ονοματική φράση - Ρηματική Φράση Όνομα (Ουσιαστικό και Επίθετο) Στοιχεία από τη στίξη Παραγωγή	
για τη Β΄ τάξη: Ρήμα Σύνθεση Παράταξη Στοιχεία από τη στίξη Τρόποι ανάπτυξης παραγράφων	
-για τη Γ΄ τάξη: Σύγκριση Παράταξης και Υπόταξης Υπόταξη - Δευτερεύουσες προτάσεις Στίξη (σε σύνδεση με τον υποταγμένο λόγο)	
Το λεξιλόγιο θα συνδυάζεται με τους θεματικούς κύκλους που θα περιλαμβάνονται στο βιβλίο της κάθε τάξης. Οι συνταγματικός και παραδειγματικός άξονας θα αξιοποιούνται σε κάθε τάξη, για τη συνειδητοποίηση μορφοσυντακτικών φαινομένων και τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου.	

Παραγωγή γραπτού λόγου (Γράφω)

Στόχοι	**Περιεχόμενο**	**Ενδεικτικές Δραστηριότητες**	**Χρόνος**
Επιδιώκεται: Να γράφει απλά κείμενα λαμβάνοντας υπόψη του τις ιδιαιτερότητες της γραπτής επικοινωνίας (ότι δηλαδή ο πομπός πρέπει να είναι σαφής, να προβλέπει τις ενδεχόμενες απορίες του δέκτη, κτλ.)	Τα γνωρίσματα του γραπτού και του προφορικού λόγου στην επικοινωνία Οι ιδιαιτερότητες της γραπτής επικοινωνίας	Ο μαθητής στην τάξη: Γράφει με σαφήνεια, συμπεριλαμβάνει στα κείμενά του "πληροφορίες" που χρειάζεται ο δέκτης και γενικά προσπαθεί με το κείμενό του να καλύψει τις ανάγκες του δέκτη.	
Να δείχνει ότι κατανόησε ένα κείμενο που διάβασε, ανταποκρινόμενος με επιτυχία σε ασκήσεις σχετικές με την επεξεργασία του κειμένου.	Κείμενα που συνοδεύονται από ερωτήσεις κατανόησης και σχόλια.	-Σχολιάζει ένα απόσπασμα του κειμένου. -Γράφει, πληκτρολογεί στον υπολογιστή, απαντώντας σε ερωτήσεις διαφόρων τύπων. - Γράφει στον υπολογιστή και επεξεργάζεται ένα δικό του κείμενο. -Γράφει στον υπολογιστή και επεξεργάζεται ένα δικό του κείμενο, για να επικοινωνήσει με συμμαθητές του από το ίδιο σχολείο ή από άλλα σχολεία, π.χ. με ανταλλαγή απόψεων πάνω σε ένα θέμα.	
Να συνεργάζεται με άλλους συμμαθητές του για την ανάπτυξη ενός θέματος.	Ομαδικές εργασίες	-Συνεργάζεται με τους συμμαθητές του στην τάξη ή έξω από αυτήν (στο σπίτι), για να γράψουν ένα είδος κειμένου που θα ανακοινωθεί στην τάξη ή θα δημοσιευτεί στο σχολικό περιοδικό, κτλ.	
Να ελέγχει και να βελτιώνει το κείμενο, που έγραψε.	Επανέλεγχος της γραπτής έκφρασης.	Λαμβάνει υπόψη τις παρατηρήσεις του καθηγητή και των συμμαθητών του και	

		κάνει διορθώσεις στην ορθογραφία, στη στίξη, στο λεξιλόγιο κτλ. βελτιώνει την οργάνωση του κειμένου ξαναγράφει τμήμα του κυρίου μέρους, έναν άλλο επίλογο κτλ Διορθώνει το κείμενό του με τη βοήθεια του υπολογιστή.	
Να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των τεχνικών μέσων (διαύλων) της γραπτής επικοινωνίας.	«Ασκήσεις» για γραπτή έκφραση μέσα από τους διαύλους της γραπτής επικοινωνίας.	-Χρησιμοποιεί το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail), για να πληροφορήσει τους μαθητές άλλων σχολείων για τις εκδηλώσεις που θα γίνουν στο σχολείο του. Παράλληλα, γράφει για το ίδιο γεγονός ένα	
		γράμμα σε φιλικό του πρόσωπο, και παρατηρεί τις διαφορές των δύο κειμένων ως προς την έκταση, το ύφος κτλ.	
Να ασκηθεί στο μετασχηματισμό ενός κειμένου σε διαφορετικό είδος λόγου.	Μετασχηματισμός κειμένου	-Αλλάζει τις παραμέτρους της επικοινωνίας, ώστε να προκύψει διαφορετικό είδος λόγου, μολονότι το θέμα παραμένει το ίδιο· π.χ. μετασχηματίζει μια είδηση για τη μόλυνση του περιβάλλοντος σε επιστολή προς την τοπική αυτοδιοίκηση.	
Να αναπτύσσει ποικίλα κείμενα επιλέγοντας κάθε φορά το κατάλληλο επίπεδο ύφους (το κατάλληλο λεξιλόγιο, την κατάλληλη σύνταξη, γενικά την κατάλληλη γλωσσική ποικιλία).	Ανάπτυξη ποικίλων κειμένων με κατάλληλο υφολογικό περιεχόμενο	-Γράφει, σε κατάλληλα διαμορφωμένες επικοινωνιακές περιστάσεις, ένα γράμμα σε φιλικό του πρόσωπο, μια εργασία για την τάξη, αλλά και μια επιστολή σε επίσημο πρόσωπο, ένα κείμενο για το σχολικό περιοδικό, κ.ο.κ.	
Να χρησιμοποιεί στα κείμενά του με αρκετή άνεση την Κοινή Νεοελληνική (μορφολογία, σύνταξη, λεξιλόγιο κτλ.). Παράλληλα, να έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί ιδιωματικούς τύπους σε κείμενα, που το επιτρέπουν.	Ποικίλες μορφές γραπτής έκφρασης: κείμενα στην Κοινή Νεοελληνική κείμενα που επιδέχονται τη χρήση ιδιωματικών τύπων.	-Χρησιμοποιεί, εφόσον θέλει, και ιδιωματικούς τύπους σε ορισμένα κείμενα, όπως σε επιστολή σε φιλικό πρόσωπο, σε διάλογο συγκεκριμένων προσώπων, σε ημερολόγιο κτλ.	
-Να οργανώνει το λόγο του στον άξονα του χώρου και του χρόνου.	Περιγραφικός και αφηγηματικός τρόπος Άξονας του χώρου και του χρόνου.	-Γράφει περιγραφές και αφηγήσεις, οργανώνοντας κατάλληλα το λόγο του, ώστε να υπάρχει: λογική πορεία και παραστατικότητα στην περιγραφή εξέλιξη των γεγονότων στην αφήγηση, κατάλληλη παρουσίαση των προσώπων, κτλ.	
-Να ασκείται στον περιγραφικό και στον αφηγηματικό τρόπο, απευθυνόμενος κυρίως σε δέκτη που του είναι οικείος.	Περιγραφή και Αφήγηση σε ύφος οικείο.	-Γράφει περιγραφές και αφηγήσεις κυρίως βιωματικές, απευθυνόμενος σε οικεία πρόσωπα, σε απλό ύφος (το ύφος αυτό δεν απέχει πολύ από τη φυσική του γλώσσα). -Γράφει κείμενα περιγραφικά ή αφηγηματικά με αφόρμηση μια συζήτηση, που έγινε στην τάξη γύρω	

		από κάποιο κύκλο θεμάτων, ή ένα κείμενο (που δόθηκε για μελέτη). Σκοπός της συγκεκριμένης δραστηριότητας είναι η ελεύθερη αναπόκριση του μαθητή σε κάποιο ερέθισμα, η αυτοέκφρασή του και όχι η αξιολόγησή του από τον καθηγητή. -Εφαρμόζει τη γνώση του για την περιγραφή και την αφήγηση και σε γραπτές εργασίες που γίνονται για άλλα μαθήματα, π.χ. σε μια περιγραφή στη Βιολογία ή στη Γεωγραφία, σε μια αφήγηση γεγονότων στην Ιστορία ,κ.ο.κ.	
-Να ασκείται σε κείμενα με επιχειρηματολογία, σε θέματα κατάλληλα για την ηλικία του.	Αποφαντικός / κριτικός τρόπος. Επιχειρηματολογία Ανάπτυξη κειμένου με επιχειρηματολογία.	-Αναπτύσσει κείμενα στα οποία χρειάζεται να αιτιολογήσει και να τεκμηριώσει την άποψή του, σε θέματα που του είναι οικεία και έχουν σχέση με τα ενδιαφέροντά του, π.χ. για το βιβλίο, για τη διαφήμιση, για τη σχολική ζωή κτλ.	
-Να αναπτύσσει, σταδιακά, κείμενα με επιχειρηματολογία σε θέματα που περιέχουν αφηρημένες έννοιες. -Να διατυπώνει γραπτά αιτιολογημένες κρίσεις για διάφορα θέματα.	Γραπτή έκφραση με κριτική αποτίμηση διαφόρων θεμάτων.	-Παίρνει θέση σε πιο απαιτητικά ζητήματα, όπως ο πόλεμος και η ειρήνη, το οικολογικό πρόβλημα κτλ., δείχνοντας ότι κατανοεί το περιεχόμενο των εννοιών που πραγματεύεται το θέμα. -Παρουσιάζει στους συμμαθητές του, σε ένα γραπτό κείμενο, τα πρόσωπα και το θέμα μια συζήτησης που παρακολούθησε. -Σε κατάλληλες επικοινωνιακές περιστάσεις, γράφει τις κρίσεις και τα σχόλιά του π.χ. για μια συναυλία που παρακολούθησε, για μια θεατρική παράσταση, για κάποιο σχολικό ή λογοτεχνικό βιβλίο, κ.ο.κ.	
-Να σχεδιάζει και να γράφει συνθετικές / ερευνητικές εργασίες, αξιοποιώντας τις κατάλληλες πηγές.	Ερευνητικές εργασίες Ομαδικές εργασίες	Αξιολογεί το υλικό που έχει συλλέξει από διάφορες πηγές και το αξιοποιεί για τη σύνθεση μιας ερευνητικής εργασίας, δείχνοντας ότι αφομοίωσε το υλικό στο οποίο στηρίζεται. Συνεργάζεται με τους συμμαθητές του για τη σύνταξη μιας ομαδικής συνθετικής εργασίας. Σε κάθε ομάδα προσδιορίζεται η γραπτή εργασία του κάθε μαθητή. Αξιοποιούνται τα τεχνολογικά μέσα του σχολείου (υπολογιστές, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο κτλ.)	
-Να χρησιμοποιεί σωστά, γραμματικά και συντακτικά, το όνομα, το ρήμα, τις αντωνυμίες κτλ. στο γραπτό του λόγο. Να χρησιμοποιεί το συνταγματικό και τον παραδειγματικό άξονα, για να διευρύνει τη γνώση του σε συγκεκριμένα φαινόμενα και να πλουτίσει την έκφρασή του σε ποικίλες περιστάσεις επικοινωνίας. -Να χρησιμοποιεί προσεχτικά τα βασικά σημεία στίξης	Το σύστημα της γλώσσας (μορφοσυντακτικά φαινόμενα, λεξιλόγιο, οργάνωση του λόγου). Άσκηση στο σύστημα της γλώσσας.	Γράφει προτάσεις συντακτικά ορθές και κατανοητές. Με κατάλληλες ασκήσεις (σε συμφραζόμενα) και κείμενα, παρατηρεί το ρόλο των λέξεων στην πρόταση π.χ. βρίσκει τη στενή σχέση άρθρου - ουσιαστικού, τη συμφωνία υποκειμένου - ρήματος, κτλ. Μετακινεί λεκτικά σύνολα και σημειώνει τις σημασιολογικές διαφορές που προκύπτουν. Αντικαθιστά, στον παραδειγματικό άξονα, το υποκείμενο / αντικείμενο	

		με αντωνυμία, το κατηγόρημα με άλλα ισοδύναμα κατηγορήματα, κτλ. Χρησιμοποιεί πολύ καλά την τελεία και αρκετές φορές το κόμμα και την άνω τελεία. Χρησιμοποιεί, επίσης, άλλα σημεία στίξης (ερωτηματικό, θαυμαστικό, εισαγωγικά κτλ.), έτσι ώστε να δίνει το κατάλληλο χρώμα στο λόγο του	
-Να αξιοποιεί το λεξιλόγιο που κατέχει και να το εμπλουτίζει.	Λεξιλόγιο	Αξιοποιεί το λεξιλόγιο του παραδειγματικού άξονα. Εναλλάσσει τις διάφορες παραγωγικές καταλήξεις, με την αντικατάσταση μόνον του α΄ ή του β΄ συνθετικού, και με την παράλληλη διερεύνηση της σημασίας των λέξεων που δημιουργεί. Συνθέτει μικρά κείμενα - παραγράφους, με βάση ένα συγκεκριμένο λεξιλόγιο και με κατάλληλη αξιοποίηση λεξικών	
Να χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο κατάλληλα, ως προς τη σημασία των λέξεων και ως προς το είδος των κειμένων.		Χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο κατάλληλα, ώστε το κείμενό του να έχει σαφήνεια και ακρίβεια. Με τον τρόπο αυτό δείχνει ότι έχει εμπεδώσει το λεξιλόγιο που διδάσκεται κάθε φορά, σε κάθε συγκεκριμένη ενότητα. Επιλέγει και χρησιμοποιεί λέξεις που ταιριάζουν στο ύφος του κειμένου που γράφει. Για παράδειγμα, γνωρίζει και χρησιμοποιεί με ακρίβεια και σαφήνεια λέξεις από την οικογένεια των λέξεων που σχετίζονται με το θέμα "Τροφή-Πείνα". Από την οικογένεια αυτή επιλέγει διαφορετικές λέξεις, για να γράψει στο ημερολόγιό του, και διαφορετικές για να εκφράσει τον προβληματισμό του στη σχολική εφημερίδα, σε σχετικό θέμα.	
-Να μπορεί να οργανώνει το λόγο του σε παράγραφο ή σε ευρύτερο κείμενο.	Οργάνωση του λόγου Παράγραφος Οργάνωση ευρύτερου κειμένου Μακροδομή του κειμένου	Με ασκήσεις στην τάξη η γραπτή του έκφραση παίρνει στην αρχή τη μορφή της παραγράφου, με πρόλογο- θεματική περίοδο, με κυρίως θέμα και επίλογο-κατακλείδα. Με ασκήσεις στη δομή των βασικών κειμένων Στη συνέχεια γράφει ένα ευρύτερο κείμενο, προσέχοντας την ομαλή μετάβαση από τη μία παράγραφο στην άλλη, καθώς και την αλληλουχία των νοημάτων Χρησιμοποιεί με επιτυχία βασικές διαρθρωτικές λέξεις.	
Να εντοπίζει τα κύρια σημεία σε ένα κείμενο που διαβάζει, διακρίνοντας τις ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και βάζοντας πλαγιότιτλους.	Κύρια σημεία, πλαγιότιτλοι	Σε ένα κείμενο διακρίνει και μαθαίνει στην πράξη τους τρόπους ανάπτυξης των παραγράφων. Βάζει τον κατάλληλο πλαγιότιτλο στην παράγραφο. Στη συνέχεια διακρίνει τις ευρύτερες νοηματικές ενότητες (που μπορεί να είναι άθροισμα παραγράφων) και βάζει πλαγιότιτλο σε καθεμιά από αυτές.	

Να γράφει την περίληψη ενός κειμένου, με τη βοήθεια των πλαγιότιτλων.	Περίληψη	Έχοντας υπόψη ότι οι πλαγιότιτλοι δείχνουν τα κύρια σημεία του κειμένου, γράφει την περίληψη του κειμένου.	
Οι στόχοι, τα περιεχόμενα και οι διδακτικές ενέργειες που αναφέρονται στην *«Παραγωγή γραπτού λόγου» («Γράφω»)* αφορούν όλες τις τάξεις του Γυμνασίου, αρκεί να προσαρμοστούν κατάλληλα σε βαθμό δυσκολίας, ανάλογα με την τάξη στην οποία εφαρμόζονται. Οι στόχοι, τα περιεχόμενα και οι διδακτικές ενέργειες που αφορούν όλους τους άξονες της γλωσσικής διδασκαλίας αξιοποιούνται στα πλαίσια της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας με την κατάλληλη προσαρμογή.			

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

I) Μελέτη του προφορικού λόγου από:

Τηλεοπτική ή ραδιοφωνική μουσική εκπομπή ή καλλιτεχνική εκδήλωση (Αισθητική Αγωγή)

Δελτίο καιρού (Φυσικές Επιστήμες)

Πολιτική συζήτηση - μαγνητοφώνηση (Πολιτική / Κοινωνική Αγωγή)

Προφορικές πηγές, θρύλοι, παραδόσεις (Ιστορία, Λογοτεχνία, Λαογραφία)

Εκκλησιαστικό κήρυγμα (Θρησκευτικά)

Άλλα μαθήματα

Η δραστηριότητα αφορά όλες τις τάξεις του Γυμνασίου, αρκεί να προσαρμοστεί κατάλληλα σε βαθμό δυσκολίας, ανάλογα με την τάξη στην οποία εφαρμόζεται. (Προτείνονται δύο (2) διδακτικές ώρες στην Α΄, Β΄ και Γ΄ Τάξη).

Ii) Η διδασκαλία της περιγραφής ή της αφήγησης μέσα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα.

Περιγράφοντας πλευρές της ζωής του ανθρώπου και του κόσμου. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

Περιγραφή γεγονότων και καταστάσεων (Ιστορία, Λογοτεχνία, Θρησκευτικά κτλ.)

Περιγραφή χώρων (Γεωγραφία, Περιβαλλοντική εκπαίδευση, Λογοτεχνία κτλ.)

Περιγραφή πειραμάτων ή δραστηριοτήτων (Φυσικές Επιστήμες, Φυσική Αγωγή, Πληροφορική)

Περιγραφή προσώπου ή αντικειμένων (Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή, κτλ.)

Η δραστηριότητα αφορά τις δύο τάξεις του γυμνασίου, αρκεί να προσαρμοστεί κατάλληλα σε βαθμό δυσκολίας, ανάλογα με την τάξη στην οποία εφαρμόζεται. (προτείνονται δύο(2) διδακτικές ώρες στην Α΄ και Β΄ Τάξη)

iii) Η χρήση της Γλώσσας στη σχολική και κοινωνική ζωή μέσα από τη διδασκαλία ειδικού λεξιλογίου (η γλώσσα της πολιτικής, η γλώσσα της επιστήμης, η γλώσσα των Μ.Μ.Ε., η γλώσσα της τέχνης, η γλώσσα των νέων τεχνολογιών, η γλώσσα των νέων κ.τ.λ. (Γλώσσα, Λογοτεχνία, Μαθηματικά και Φυσικές Επιστήμες, Αισθητική αγωγή, Κοινωνικές Επιστήμες κ.τ.λ.)

Η δραστηριότητα αφορά όλες τις τάξεις του γυμνασίου, αρκεί να προσαρμοστεί κατάλληλα σε βαθμό δυσκολίας, ανάλογα με την τάξη στην οποία εφαρμόζεται. (προτείνονται δύο(2) διδακτικές ώρες στην Α΄, Β΄ και Γ΄ Τάξη)

iv) Σύγκριση κειμένων με το ίδιο θέμα (διαθεματικότητα) που ανήκουν σε διαφορετικό είδος λόγου ή διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα και εκφράζουν παρόμοιες ή αντίθετες απόψεις. Ενδεικτικό παράδειγμα: «Η σχέση του ανθρώπου με τη θάλασσα» (Ιστορία, Αρχαία Ελληνικά, Λογοτεχνία, Φυσικές Επιστήμες, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Γεωγραφία, Οικονομία κ.τ.λ.)

Ενδεικτικό παράδειγμα: Διερευνητική προσέγγιση της αντιφατικής σχέσης του ανθρώπου με το υγρό στοιχείο τη θάλασσα.

Να περιγράφουν οι μαθητές τη γεωγραφική σχέση του τόπου τους με τη θάλασσα.

Μάθημα: Γεωγραφία (σύνορα, είδος θάλασσας, έκταση ακτών κτλ.)

Να γνωρίζουν τη σύσταση του υδάτινου στοιχείου της θάλασσας

Μάθημα: Φυσικές Επιστήμες (ρύπανση της θάλασσας, μετεωρολογικά φαινόμενα κτλ.)

Να κατανοούν το ρόλο της θάλασσας στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων

Μαθήματα: Οικονομία (εμπόριο, ναυτιλία κτλ.), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Αγωγή Υγείας (διατροφή, πανίδα, χλωρίδα κτλ.) αλλά και Μαθηματικά (πίνακες με στατιστικά στοιχεία κτλ.)

Να μελετούν στοιχεία του πολιτισμού του ανθρώπου που συνδέονται με τη θάλασσα

Μαθήματα: Γλώσσα - Λογοτεχνία (λεξιλόγιο για τη θάλασσα, ποίηση-πεζογραφία π.χ. Ν. Καββαδίας - Α. Καρκαβίτσας κτλ.), Ιστορία (η θάλασσα ως χώρος εμπορίου και ναυτιλίας από την αρχαιότητα έως σήμερα, ως πεδίο οικονομικού και πολιτικού ανταγωνισμού π.χ. αποικίες, πολεμικές συγκρούσεις κτ.λ. μέσα από τη μελέτη πηγών), Αισθητική Αγωγή (Η θάλασσα στη μουσική, στη ζωγραφική και στα άλλα είδη τέχνης), Διαπολιτισμική Εκπαίδευση (Η θάλασσα στον πολιτισμό άλλων λαών - Συγκριτική θεώρηση)

Η δραστηριότητα αφορά τη Β΄ και Γ΄ τάξη του Γυμνασίου, αρκεί να προσαρμοστεί κατάλληλα σε βαθμό δυσκολίας, ανάλογα με την τάξη στην οποία εφαρμόζεται. (Προτείνονται δύο (2) διδακτικές ώρες στην Β΄ και Γ΄ Τάξη).

Συλλογή υλικού από διάφορα γνωστικά αντικείμενα (διεπιστημονικότητα), για τη σύνθεση μια ερευνητικής εργασίας. Ενδεικτικό παράδειγμα: « Το φαινόμενο του ατομικού και ομαδικού αθλητισμού παλιότερα και σήμερα» (Ιστορία, Αρχαία Ελληνικά, Λογοτεχνία, Φυσικές Επιστήμες, Φυσική Αγωγή, Κοινωνικές Επιστήμες κτλ.)

Η δραστηριότητα αφορά την τελευταία τάξη του Γυμνασίου, αρκεί να προσαρμοστεί κατάλληλα σε βαθμό δυσκολίας. (προτείνονται τουλάχιστον δύο(2) διδακτικές ώρες για τη Γ΄ Τάξη)

Προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία

Η ύλη του γλωσσικού μαθήματος αποτελεί συνέχεια σε όλο το φάσμα της εκπαίδευσης (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο). Στο δημοτικό ο κυριότερος στόχος είναι η κατάκτηση των βασικών δεξιοτήτων που συνδέονται με τη χρήση του γραπτού λόγου (γραφή/ανάγνωση) και η διδασκαλία της γλώσσας γίνεται με επικοινωνιακή προσέγγιση. Στο Γυμνάσιο και το Λύκειο εισάγονται κυρίως οι

δεξιότητες που αφορούν τη χρήση του λόγου σε καθαρά επικοινωνιακό πλαίσιο, προϋποθέτοντας τις δεξιότητες της γραφής και ανάγνωσης. Συνεπώς, στο γυμνάσιο και το λύκειο συνεχίζεται με την επικοινωνιακή προσέγγιση η γλωσσική διδασκαλία, που διευρύνεται και εμπλουτίζεται.

Οι κύριοι γλωσσικοί στόχοι που καθορίζουν τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος μπορούν να διατυπωθούν σε τρεις βασικούς άξονες/γενικούς στόχους όπως:

Στη συνειδητοποίηση και οργάνωση των δομών, των λειτουργιών και των μηχανισμών, που φέρνει ήδη το παιδί από το σπίτι του (μητρική του γλώσσα) και τα οποία συγκροτούν τη γλωσσική επικοινωνία.

Στη διεύρυνση, καλλιέργεια και εμπλουτισμό του λόγου του κάθε μαθητή και ακόμα στην ικανότητά του για πρόσληψη των κειμένων.

Στην ανάπτυξη της δημιουργικής του ικανότητας, που συντελείται τόσο με την κατανόηση, επεξεργασία και παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, όσο και με τη βαθύτερη σχέση του με τα κείμενα, καθώς από δέκτης γίνεται πομπός, οργανώνοντας το δικό του κείμενο με συνοχή και συνεκτικότητα.

Η διδακτέα ύλη καλύπτει όλα τα επίπεδα της γλώσσας (σύστημα της γλώσσας- φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, λεξιλόγιο, πραγματολογία/οργάνωση του λόγου- σε συνθήκες επικοινωνίας) και όλα τα είδη του λόγου, προφορικού και γραπτού, σε όλους τους τρόπους εκφοράς του (αφηγηματικός και περιγραφικός λόγος, αποφαντικός/ κριτικός, διάλογος, επιχειρηματολογία).

Η μεθοδολογία της διδασκαλίας της γλώσσας διέπεται από τις βασικές αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης της γλώσσας και της διαθεματικότητας.

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών για τη γλώσσα καθορίζει συγκεκριμένα πλαίσια και αρχές για την επικοινωνιακή διδασκαλία της. Αυτό που απαιτείται να γίνει με ιδιαίτερη έμφαση είναι να αξιοποιηθούν αυτές οι αρχές μέσα από τη διαθεματική προσέγγιση. Οι διαθεματικές προσεγγίσεις αφορούν την οριζόντια συνεκτικότητα των επιμέρους θεματικών κλάδων, διασφαλίζουν την ενοποίηση των γνωστικών αντικειμένων στο επίπεδο της σχολικής τάξης και γίνονται με ατομικές ή ομαδικές ερευνητικές εργασίες των μαθητών.

Σε όλες τις ενότητες της γλωσσικής διδασκαλίας δίνεται ειδικό βάρος σε ερευνητικές εργασίες ομάδων μαθητών που συνδυάζουν το επικοινωνιακό πλαίσιο (ποιος μιλάει, σε ποιον, με ποιο σκοπό- αποδέκτες της εργασίας-) με το διαθεματικό πλαίσιο (κοινωνικό, ιστορικό, επιστημονικό κ.ά.).

Η επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας καλλιεργεί συστηματικά την ικανότητα του παιδιού να επικοινωνεί με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος που αρμόζει σε κάθε περίσταση επικοινωνίας και στηρίζεται στο κείμενο. Με διδακτικές ενέργειες οι μαθητές ασκούνται σε ποικίλες μορφές προφορικής και γραπτής επικοινωνίας και στην παραγωγή αποτελεσματικού λόγου διάφορων ειδών και κειμενικών τύπων. Επίσης, γίνονται σεβαστά, αξιοποιούνται, εμπλουτίζονται και οργανώνονται με τη δημιουργική χρήση της γλώσσας τα γλωσσικά τους βιώματα.

Ασκούνται οι μαθητές στη χρήση της γλώσσας, δηλαδή στην παραγωγή και κατανόηση του προφορικού και γραπτού λόγου, στην επικοινωνιακή τους ικανότητα να προσαρμόζουν το λόγο στις περιστάσεις επικοινωνίας, στη συνειδητοποίηση της λειτουργίας του γλωσσικού συστήματος μέσα από ποικίλα κείμενα και ασκήσεις που ακολουθούν κειμενογλωσσολογική και επικοινωνιακή (πραγματολογική) κατεύθυνση.

Η εξατομικευμένη διδασκαλία, οι επαναληπτικές ασκήσεις ή άλλες δραστηριότητες για τη θεραπεία προβλημάτων γραφής και γραπτού λόγου θεωρείται απαραίτητη. Έτσι μπορούν να αντιμετωπιστούν μεμονωμένες περιπτώσεις μαθητών στο γυμνάσιο, που έχουν προβλήματα σχετικά με τη χρήση των βασικών δεξιοτήτων. Σε αυτούς πρέπει ακόμα να προστεθούν οι αλλοδαποί μαθητές και οι ομογενείς, που δεν κατέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό την ελληνική γραφή και γλώσσα. Στο πλαίσιο των μαθημάτων αυτών οι γλωσσικές δραστηριότητες πρέπει να είναι χωρισμένες σε επίπεδα ανάλογα με το αν αφορούν προβλήματα γραφής, εξοικείωσης με το επικοινωνιακό πλαίσιο χρήσης του λόγου.

Διδακτικό υλικό

Σειρά διδακτικών εγχειριδίων νεοελληνικής γλώσσας για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου (βιβλίο μαθητή, βιβλίο καθηγητή).

Σειρά διδακτικών εγχειριδίων για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (βιβλίο μαθητή, βιβλίο καθηγητή).

Ανθολόγιο κειμένων (κατά θεματικές ενότητες) για την παραγωγή γραπτού λόγου.

Γραμματική της νεοελληνικής γλώσσας για σχολική χρήση.

Λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας για σχολική χρήση (και σε ηλεκτρονική μορφή).

Εικονογραφημένο λεξικό για την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Εποπτικό υλικό: Βιντεοταινίες για την Ιστορία και τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας. Διαδραστικοί δίσκοι (cd-rom) για τη διδασκαλία της ελληνικής ως μητρικής και ως δεύτερης γλώσσας.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της γλώσσας θεωρείται διαδικασία συμπληρωματική με τη διδασκαλία -διδασκαλία και αξιολόγηση στοχεύουν, με τη συνεργασία καθηγητή και μαθητή, στην ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή.

Για την αξιολόγηση, εκτός από τη γραπτή παραγωγή λόγου των μαθητών στην τάξη και τις γραπτές δοκιμασίες των τετραμήνων ή των τελικών εξετάσεων, συνυπολογίζονται, επιπλέον:

Οι προφορικές και γραπτές ασκήσεις διαφόρων ειδών μέσα στην τάξη (ερωτήσεις κατανόησης, ανάπτυξης ενός θέματος, οργάνωσης του λόγου κτλ.).

Οι αντίστοιχες εργασίες για το σπίτι, που συνήθως είναι γραπτές, αλλά μπορεί ορισμένες φορές να αποτελούν προετοιμασία για μια εισήγηση που θα κάνει ο μαθητής στην τάξη σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο.

Οι συνθετικές εργασίες- διαθεματικές δραστηριότητες

Πρέπει να τονιστεί ότι όλες οι παραπάνω εργασίες θεωρούνται Παραγωγή λόγου. Παραγωγή λόγου δηλαδή, θεωρείται κάθε κείμενο, προφορικό και γραπτό, που παράγουν οι μαθητές σε συγκεκριμένη περίσταση επικοινωνίας, με συγκεκριμένο σκοπό. Η έκταση αλλά και το ύφος ενός τέτοιου κειμένου καθορίζονται κάθε φορά από το είδος λόγου το οποίο παράγεται: επιστολή φιλική ή επίση-

μη, περιγραφή γεγονότων σε ύφος οικείο ή επίσημο, αφήγηση γεγονότων με βιωματικό τρόπο, ανάπτυξη απόψεων σε θέματα που είναι οικεία στο μαθητή και έχουν σχέση με τα ενδιαφέροντά του κ.ο.κ. Η έκταση καθορίζεται, επίσης, και από το χρόνο που έχουν στη διάθεσή τους οι μαθητές, καθώς και από τη βαθμίδα της εκπαίδευσης στην οποία φοιτούν.

Έτσι μια (γραπτή) Παραγωγή λόγου:

Τοποθετείται σε επικοινωνιακό πλαίσιο. Ορίζεται, δηλαδή, το είδος του κειμένου που θα γράψουν οι μαθητές, ο δέκτης του κειμένου, ο σκοπός για τον οποίο γράφεται το κείμενο. Με τον τρόπο αυτόν οι μαθητές αντιλαμβάνονται το επίπεδο του ύφους που θα χρησιμοποιήσουν στο κείμενό τους·

Σχετίζεται με τις ενότητες που διδάσκονται ή με έναν θεματικό κύκλο, τον οποίο έχουν συζητήσει οι μαθητές·

Ορισμένες φορές απορρέει από ένα ή περισσότερα κείμενα, με τα οποία συνδέεται άμεσα ή έμμεσα· το κείμενο (ή τα κείμενα) προέρχονται από το βιβλίο του μαθητή, το βιβλίο του καθηγητή, βιβλία άλλων μαθημάτων ή από άλλες πηγές στις οποίες αναζητά υλικό και δίνονται στο μαθητή μαζί με το θέμα που θα αναπτύξει. Το κείμενο ή τα κείμενα μπορεί να συνοδεύεται και από ορισμένες ερωτήσεις.

Είναι δυνατόν να προσδιορίζεται και η έκταση του κειμένου.

Είναι φανερό, λοιπόν, ότι Παραγωγή λόγου είναι, εκτός από τα κείμενα που γράφονται στις καθορισμένες ώρες στην τάξη, και ορισμένες από τις εργασίες που δίνονται για το σπίτι, εφόσον εντάσσονται στο παραπάνω πλαίσιο· Παραγωγή λόγου, ακόμα, μπορούν να θεωρηθούν και οι γραπτές ή προφορικές ασκήσεις, που γίνονται στην τάξη, για να ασκηθούν οι μαθητές σε συγκεκριμένα είδη λόγου.

Για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή λαμβάνονται υπόψη όλοι οι τομείς του λόγου («Ακούω», «Μιλώ», «Διαβάζω», «Γράφω»). Αξιολογείται, δηλαδή, τόσο η ικανότητά του να παράγει, ως πομπός, λόγο προφορικό ή γραπτό, όσο και η ικανότητά του να προσλαμβάνει, ως δέκτης, προφορικό ή γραπτό λόγο. Ο διδάσκων πρέπει να έχει υπόψη του ότι είναι δυνατόν ένας μαθητής να παρουσιάζει ιδιαίτερες ικανότητες σε έναν από τους παραπάνω τομείς του λόγου, ενώ αντίθετα να παρουσιάζει αδυναμίες σε κάποιον άλλο. Είναι όμως σημαντικό να γνωρίζει και ο μαθητής ποιες είναι οι αδυναμίες αλλά και ποια τα θετικά σημεία του λόγου του, ώστε να οδηγηθεί -σταδιακά- στην αυτοαξιολόγηση της έκφρασής του.

Ειδικότερα, για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή ισχύουν τα παρακάτω:

Προφορική επικοινωνία

i) Ο μαθητής ως πομπός

Για την αξιολόγηση της προφορικής έκφρασης του μαθητή λαμβάνονται υπόψη:

Η ικανότητα του μαθητή να μεταδίδει με σαφήνεια τις σκέψεις και τα συναισθήματά του·

Η ικανότητά του να χειρίζεται ορθά τη γλώσσα (μορφοσυντακτικές δομές, λεξιλόγιο, κτλ.) και να αξιοποιεί τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά γνωρίσματα της ομιλίας, για να «ζωντανέψει» το λόγο του.

Η ικανότητά του να οργανώνει το λόγο του, ανάλογα με την περίσταση της επικοινωνίας·

Η φυσικότητα και η αμεσότητα στο λόγο του μαθητή, ιδιαίτερα αν πρόκειται για προσχεδιασμένο προφορικό λόγο·

Η ικανότητα του μαθητή να παρακολουθεί τις αντιδράσεις (λεκτικές ή μη) του ακροατηρίου του και να ανταποκρίνεται σε αυτές, π.χ. να αναθεωρεί την άποψή του λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες ή / και τα επιχειρήματα των ακροατών - δεκτών.

ii) Ο μαθητής ως δέκτης:

Για την αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να προσλαμβάνει τον προφορικό λόγο λαμβάνονται υπόψη:

Η ικανότητα του μαθητή να προσλαμβάνει και να κατανοεί διάφορα είδη προφορικού λόγου από ποικίλους πομπούς (απαντά σε ερωτήσεις κατανόησης, παράγει ο ίδιος λόγο, ο οποίος βασίζεται στο λόγο που άκουσε κ.ο.κ.).

Η ικανότητα του μαθητή να αξιολογεί τις σκέψεις και τα επιχειρήματα του πομπού στο λόγο που ακούει, λαμβάνοντας υπόψη το σκοπό του πομπού και την περίσταση της επικοινωνίας.

Γραπτή επικοινωνία

i) Ο μαθητής ως πομπός

Για την αξιολόγηση της γραπτής έκφρασης του μαθητή λαμβάνονται υπόψη:

Το περιεχόμενο

Η χρήση της γλώσσας (σύνταξη, διατύπωση, στίξη, ορθογραφία κτλ.)·

Η οργάνωση του λόγου (συνοχή και συνεκτικότητα)·

Η καταλληλότητα του ύφους (επιλογή του κατάλληλου λεξιλογίου, του κατάλληλου τρόπου σύνταξης, γενικά της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας, ανάλογα με την περίσταση και το είδος του κειμένου)·

Η αποτελεσματικότητα του κειμένου (η ικανότητα του πομπού να πετύχει το σκοπό που επιδιώκει με το κείμενο, π.χ. να πείσει ή και να προκαλέσει τις επιθυμητές ενέργειες / αντιδράσεις·

ii) Ο μαθητής ως δέκτης

Για την αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να προσλαμβάνει το γραπτό λόγο λαμβάνονται υπόψη:

Η ικανότητα του μαθητή να κατανοεί ποικίλα κείμενα και να απαντά σε διάφορες ερωτήσεις που αφορούν την επεξεργασία του κειμένου (π.χ. ερωτήσεις που αφορούν το περιεχόμενο, την οργάνωση, τη γλώσσα του κειμένου κτλ.), καθώς επίσης και να ανταποκρίνεται σε διάφορες ασκήσεις που αναφέρονται στο κείμενο (π.χ. πύκνωση και ανάπτυξη του λόγου, διάγραμμα κτλ.)·

Η ικανότητα του μαθητή να αξιολογεί -σχολιάζει τις απόψεις που αναφέρονται σε ένα κείμενο ανάλογα με το σκοπό του πομπού και με το είδος λόγου το οποίο παράγει.

Τα κριτήρια της αξιολόγησης κλιμακώνονται ανάλογα με τη βαθμίδα της εκπαίδευσης (Δημοτικό, Γυμνάσιο) και με την τάξη της βαθμίδας στην οποία βρίσκεται ο μαθητής.

Συμπερασματικά πρέπει να τονιστεί ότι η αξιολόγηση στο γλωσσικό μάθημα

Βασίζεται στις ίδιες αρχές με τη διδασκαλία

Δρα συμπληρωματικά προς αυτή

Προϋποθέτει τη συνεργασία ανάμεσα σε μαθητή και καθηγητή·

Έχει ως τελικό στόχο την αυτοαξιολόγηση του μαθητή και τη βελτίωση της γλωσσικής έκφρασης.

Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Ευσύνοπτα τεύχη των 230 σελίδων περίπου, ένα για κάθε μία τάξη. Οι σελίδες έχουν 35-36 στίχους και κάθε στίχος 50-60 διαστήματα. Καθαρό κείμενο κατά διδακτική ενότητα 2-2,5 σελίδες, που συνοδεύεται από ασκήσεις, ερωτήσεις, πίνακες, διαγράμματα και εικονογράφηση.

Παρουσιάζονται τα διάφορα γνωστικά θέματα-φαινόμενα με τη φυσική τους σειρά.

Δίνεται έμφαση στις δραστηριότητες-συνθετικές εργασίες από τους μαθητές.

Αποφεύγονται οι επικαλύψεις και οι ανούσιες λεπτομέρειες.

Το περιεχόμενο του κειμένου πρέπει να είναι εμφανές από τις επικεφαλίδες, οι οποίες αντανακλούν τις ιδέες και παραγράφους του κειμένου.

Οι διδακτικές ενότητες συνδέονται μεταξύ τους και με άλλα μαθήματα (διαθεματικά/ διεπιστημονικά), ανάλογα με τη βαρύτητα και τη σπουδαιότητα που έχει η σύνδεση αυτή.

Τα βιβλία της γλώσσας παρέχουν πάντα περισσότερη ύλη ή εναλλακτικές και διαβαθμισμένες ερωτήσεις και ασκήσεις γι' αυτό ο αριθμός των σελίδων απαιτεί κάποια ευελιξία.

Δεν μπορεί να διαχωριστεί το βιβλίο του μαθητή από τις ερωτήσεις, καθώς αυτές γίνονται πάνω σε κείμενα που συνεξετάζονται με τα διδασκόμενα γλωσσικά φαινόμενα.

Το βιβλίο του καθηγητή μπορεί να είναι ένα για όλες τις τάξεις, περίπου 200 σελίδων με χαρακτήρα επιμορφωτικό.

Γλώσσα του βιβλίου είναι η δημοτική σύμφωνα με το Ν. 1566/1986 αρ.1 και την ισχύουσα Νεοελληνική Γραμματική.

Η εικονογράφηση θα έχει σύντομη επεξήγηση και θα αναφέρεται στο εξεταζόμενο θέμα.

Η προτεινόμενη σχολική γραμματική θα είναι βιβλίο αναφοράς και για τις τρεις τάξεις και θα αποτελεί αναμορφωμένη έκδοση της Νεοελληνικής Γραμματικής του Μ. Τριανταφυλλίδη.

6. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΣ

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Με τη διδασκαλία της Α.Ε.Γρ. - Γλ. και, ειδικότερα, με τα επιλεγμένα κείμενα από το πρωτότυπο ή τη μετάφραση, επιδιώκεται:

Η ανάδειξη της σημασίας του αρχαίου κόσμου, η οποία συμπυκνώνεται:

Συναφώς προς τη σημασία που δόθηκε στον άνθρωπο (ανθρωποκεντρισμός), ως άτομο και ως μέλος ενός οργανωμένου συνόλου

στη συνακόλουθη ολόπλευρη μελέτη του ανθρώπου (ανθρωπογνωσία) ως δρώντος ατόμου και πολίτη

στη δυνατότητα αναγωγής του ειδικού σε γενικές αρχές και του συγκεκριμένου σε αφηρημένες έννοιες (βάση της επιστημολογίας)

σε καθολικής αξίας στάσεις και συμπεριφορές (σύμφωνα με τη γνώση του αρχαίου κόσμου και την επικοινωνία με τα πνευματικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματά του)

Η συνειδητοποίηση της σημασίας των επιτευγμάτων αυτών για την πορεία του πολιτισμού

Η επισήμανση και αξιολόγηση των διαχρονικών ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού

Η αναγωγή σύγχρονων επιστημονικών κατακτήσεων και επιστημολογικών θεωρήσεων στην ελληνική αρχαιότητα

Η επισήμανση της «ευρωπαϊκής διάστασης» της αρχαιότητας, δηλαδή των επιτευγμάτων της που συνέβαλαν στη θεμελίωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αλλά, παράλληλα, και επισήμανση των οφειλών του αρχαίου ελληνικού κόσμου σε άλλους λαούς (κυρίως της ανατολικής Λεκάνης της Μεσογείου)

Η μελέτη της αρχαίας γλώσσας ως φορέα της πνευματικής δημιουργίας

Η συνειδητοποίηση της αφετηρίας και της συνέχειας της ελληνικής γλώσσας και του εθνικού βίου (με επισήμανση όλων των εξελικτικών φάσεων: επιδράσεων, μεταβολών και μεταλλάξεων, αλλοιώσεων κτλ.) και, επομένως, η ενίσχυση της αυτογνωσίας και των ιδιαιτεροτήτων της πολιτισμικής μας ταυτότητας.

Ο ανθρωπογνωστικός-αρχαιογνωστικός σκοπός, με τη βαθύτερη κατανόηση και ερμηνεία των κειμένων, αποτελεί τον κύριο σκοπό του μαθήματος, το μορφωτικό-ανθρωπιστικό.

Ειδικοί διδακτικοί στόχοι

Ο γενικός σκοπός του μαθήματος υπηρετείται με δύο κύριες διαδικασίες, την ερμηνεία κειμένων της Α.Ε.Γρ. (από μετάφραση και από το πρωτότυπο) και τη διδασκαλία της Α.Ε.Γλ., οι οποίες επιδιώκουν σαφώς διακρινόμενους ειδικότερους σκοπούς.

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (μετάφραση/πρωτότυπο)

Με τη διδασκαλία κειμένων της Α.Ε.Γρ. επιδιώκεται οι μαθητές:

Να γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των Αρχαίων, όπως αυτή παραδίδεται σε κείμενα όλων των εποχών -από τα ομηρικά χρόνια ως τα αλεξανδρινά- και όλων των λογοτεχνικών ειδών. Πρόκειται για μια πνευματική δημιουργία με την οποία συνδέεται άρρηκτα ο νεοελληνικός πολιτισμός και η οποία αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του ελληνορωμαϊκού και του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού, γεγονός που επιβάλλει τη μελέτη της -όχι, όμως, και τη μυθοποίησή της.

Να επικοινωνήσουν με περισσότερα κείμενα που προβάλλουν την ουσία του αρχαίου κόσμου, δηλαδή αντιπροσωπεύουν σημαντικές στιγμές της αρχαίας πολιτισμικής δραστηριότητας και παρέχουν τα κύρια σημεία για τη δημιουργία μιας εικόνας αυτού του κόσμου κατά το δυνατόν σφαιρικής (ως προς τα είδη και τους συγγραφείς, αλλά και ως προς τις ιδεολογικές τάσεις), ρεαλιστικής και ελκυστικής, ενδιαφέρουσας στο βαθμό που θα συνδέεται και με τη σύγχρονη ζωή και θα συστοιχεί με τις ανάγκες του σημερινού νέου ανθρώπου.

Να εμβαθύνουν (κυρίως στο Λύκειο) σε καίριες επιτεύξεις της αρχαιότητας στον πνευματικό χώρο -πάντα σε συσχετισμό και συνδυασμό με άλλων μορφών συνεκφάνσεις του αρχαίου πολιτισμού.

Να δοκιμάσουν την αισθητική απόλαυση από την ανακάλυψη και εκτίμηση της λογοτεχνικής αξίας των έργων των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων κατά τη διδασκαλία τόσο από το πρωτότυπο, όσο και από μετάφραση -στο βαθμό που αυτή- με την ποιότητά της, διασώζει τους εκφραστικούς τρόπους του αρχαίου κειμένου.

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (πρωτότυπο)

Με τη διδασκαλία της Α.Ε.Γλ. τίθεται ως σκοπός οι μαθητές:

Να εξοικειωθούν βαθμιαία με τον αρχαίο ελληνικό λόγο συνολικά, τόσο στο επίπεδο του συστήματος της γλώσσας, όσο και στο λεξιλογικό-σημασιολογικό και στο επίπεδο της γλωσσικής κατανόησης κειμένου

Να γνωρίσουν στοιχειώδη και βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, ώστε να εξοικειωθούν με τις ιδιοτυπίες της και να μπορούν να διακρίνουν τις αντιστοιχίες με τη νέα ελληνική

Να συνειδητοποιήσουν ότι η νέα ελληνική έχει τις ρίζες της στην αρχαία και αποτελεί εξέλιξη και συνέχειά της

Να εξοικειωθούν με κείμενα της αρχαίας ελληνικής, κλασικά και μεταγενέστερα της αττικής διαλέκτου και να ασκηθούν στη γλωσσική κατανόησή τους με τη βοήθεια πάντοτε ενός κατάλληλου γλωσσικού υπομνηματισμού, χωρίς να επιδιώκεται βαθύτερη ερμηνεία τους.

Περιεχόμενο

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (από μετάφραση)

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Τάξη Α΄			
Ομήρου Οδύσσεια			
Η διδασκαλία της *Οδύσσειας* (που έχει βασικά στοιχεία το ταξίδι - ποιητική γεωγραφία και την εξύμνηση του ήρωα) επικεντρώνεται στην *ανάγνωση* ενός ανθρωπο - γεωγραφικού έπους, όπου, με τις περιπλανήσεις του Οδυσσέα και μέσα από την πλοκή του μύθου, καταγράφεται η ολοκληρωμένη για πρώτη φορά περιπέτεια του μεταπολεμικού νόστου ενός αρχετυπικού έλληνα ήρωα που επιβιώνει, επειδή διαθέτει ευφυΐα, τόλμη και *τλημοσύνη*, δηλ. ψυχική αντοχή. ***Ειδικότερα με την Οδύσσεια, επιδιώκεται οι μαθητές:*** να γνωρίσουν και να κατανοήσουν το μύθο στην ποιητική μετάπλασή του και την πλοκή του, όπως δίνεται σπερματικά στο προοίμιο ως ποιητικό παρελθόν και ποιητικό παρόν (αναζήτηση,νόστος, μνηστηροφονία), αναπτύσσεται σταδιακά και ολοκληρώνεται με: **την προβολή του νόστου ως απώτερου στόχου** **την αναζήτηση (α΄ αγορά των θεών – Τηλεμάχεια)** **το νόστο του Οδυσσέα (β΄ αγορά των θεών), την επιβράδυνση του νόστου με τον εγκιβωτισμό των περιπετειών του Οδυσσέα και των συντρόφων του (απόλογοι) και την πραγματοποίησή του** να χαρούν το παραμυθικό και φανταστικό ταξίδι του νόστου και τα στοιχεία που το χαρακτηρίζουν να διερευνήσουν τη δομή της *Οδύσσειας* να γνωρίσουν και να κατανοήσουν **την αφηγηματική τεχνική, σε σχέση με τη χρονική τάξη (χρονογραφική, αναδρομική, εγκιβωτισμός) και από την άποψη της διάρκειας (διαστολή και συστολή του χρόνου)** **την αφηγηματική τεχνική από την άποψη της οπτικής γωνίας του αφηγητή (αφήγηση σε α΄ και γ΄ πρόσωπο) και από την άποψη της οργάνωσης της αφήγησης (μονόλογος, διάλογος). Επίσης τους εκφραστικούς τρόπους (περιγραφή / περιγραφική τεχνική, επική ειρωνεία, άστοχα ερωτήματα, παρομοίωση, στοιχεία προφορικής σύνθεσης και διάδοσης του έπους: τυπικές φράσεις και σκηνές, τυπικοί στίχοι, τυπικά επίθετα) και να αξιο-**	**Ανθολόγιο** που περιλαμβάνει: περιλήψεις, αναδιηγήσεις, αναγνώσεις και αναλυτική επεξεργασία ορισμένων ραψωδιών **Θέματα**: νόστος, ανθρωπομορφισμός των θεών, ύβρις, κοινωνική και πολιτική οργάνωση, αξίες και στάση ζωής, ηρωικό στοιχείο, αφηγηματικές τεχνικές, ομοιότητες και διαφορές των επών	***Οι μαθητές:*** αξιοποιούν τις ερωτήσεις των παράλληλων κειμένων, χρησιμοποιούν τα προγράμματα των πολυμέσων για θέματα σχετικά με την Οδύσσεια αξιοποιούν τις πληροφορίες (σύγχρονης γεωγραφίας, τοπικής ιστορίας, περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κ.ά.) για τους τόπους που αναφέρονται στο έπος και συνθέτουν το δικό τους κείμενο συσχετίζουν την *Οδύσσεια* με την *Ιλιάδα* σε θέματα περιεχομένου και αφηγηματικής τεχνικής συνθέτουν σύντομες εργασίες για θέματα όπως ο νόστος, η ύβρις, ο ανθρωπομορφισμός των θεών κ.ά. δραματοποιούν επεισόδια από ενότητες που προσφέρονται σχεδιάζουν το ταξίδι του Οδυσσέα και ζωγραφίζουν διάφορα θέματα ασκούνται σε διάφορες αφηγηματικές τεχνικές και εκφραστικούς τρόπους με δικά τους κείμενα εργάζονται σε θέματα που καταδεικνύουν τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της Οδύσσειας χαρακτηρίζουν τα πρόσωπα της οδύσσειας με βάση στοιχεία του κειμένου- καταγράφουν στοιχεία του κειμένου που καταδεικνύουν το σχήμα *ύβρις-νέμεσις-τίσις* συζητούν τα ήθη, έθιμα και θεσμούς του ομηρικού κόσμου και τα συγκρίνουν με αντίστοιχα της εποχής μας σχολιάζουν τον υλικό πολιτισμό του ομηρικού κόσμου	**Συνολικά 35 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους**

λογήσουν, στο βαθμό που είναι δυνατόν, το λειτουργικό τους ρόλο να κατανοήσουν τον ανθρωποκεντρικό - ανθρωπιστικό χαρακτήρα της *Οδύσσειας* (πρότυπο ο Οδυσσέας, βλ. ε, ι και ιδιαίτερα ζ) να αναγνωρίσουν, να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά των κυριότερων, τουλάχιστον, προσώπων όχι για να αντλήσουν πρότυπα συμπεριφοράς, αλλά για να βαθύνουν τη γνώση τους για τον άνθρωπο να διαπιστώσουν ότι στην *Οδύσσεια* λειτουργεί το σχήμα *ύβρις* (μνηστήρες-Οδυσσέας), *νέμεσις* (μνηστηροφονία), *τίσις* και ότι η δράση συντελείται σε τρία επίπεδα: Όλυμπος (θεοί), γη (θεοί-άνθρωποι), Άδης (νεκροί-Οδυσσέας) να γνωρίσουν και να κατανοήσουν: **τον κόσμο-πολιτισμό της *Οδύσσειας*** **την κοινωνική διαστρωμάτωση και την πολιτική οργάνωση των Ιθακησίων (βασιλιάς – ευγενείς – συνελεύσεις λαού) και τις κοινωνίες των Κυκλώπων, των Λαιστρυγόνων (πρωτόγονες) και των Φαιάκων (ουτοπική)** **τις αξίες, τις στάσεις ζωής, τα ήθη και τα έθιμα, τους θεσμούς του κόσμου της *Οδύσσειας*** **τη μεγάλη σχέση του ανθρώπου με τη φύση** **τον υλικό πολιτισμό (κατασκευές και αντικείμενα κτλ.)**			
Ηροδότου Ιστορίες			
Με τη διδασκαλία του Ηροδότου επιδιώκεται οι μαθητές: να κατανοήσουν το χώρο στον οποίο συμβαίνουν τα γεγονότα και το χρόνο κατά τον οποίο εξελίσσονται –με δεδομένη και την ιδιαιτερότητα της δομής / σύνθεσης του έργου να ανιχνεύσουν τους πυρήνες του έργου, δηλαδή να διερευνήσουν τις αντιλήψεις που προκύπτουν από το έργο –σχετικά με τα ανθρώπινα, την ιστορική εξέλιξη, τη θέση των θεών στη ζωή των ανθρώπων, την έννοια της *ύβρεως* (Α 29-33, 86-88, 141-144)- και τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι αντιλήψεις συνέχουν το έργο να κατανοήσουν την ιστοριογραφική αντίληψη του Ηροδότου, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύει το ιστορικό γεγονός της σύγκρουσης ανάμεσα στους Έλληνες και τους Πέρσες, και να εκτιμήσουν τόσο την πρώτη απόπειρα καταγραφής οικουμενικής ιστορίας και τον ανθρωποκεντρικό της χαρακτήρα, όσο και τη σύνδεση της πολεμικής σύγκρουσης (Ζ102-120, Η196-208) με την αντιπαράθεση του ασιατικού με τον ελληνικό κόσμο και λόγο: πολιτική–πολιτειακή, πολιτιστική - ιδεολογική σύγκρουση, όπου το ελληνικό	**Ανθολόγιο:** που περιλαμβάνει: περιληπτικές αναδιηγήσεις όλων των βιβλίων, αναγνώσεις και αναλυτική επεξεργασία ορισμένων κεφαλαίων ή ενοτήτων **Θέματα**: ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας, η οπτική γωνία του ιστορικού και η αποδοχή της ετερότητας, το πλήθος των γεωγραφικών και εθνογραφικών στοιχείων, οι αφηγηματικές τεχνικές	***Οι μαθητές:*** συνδέουν τα προγράμματα των πολυμέσων με θέματα σχετικά με τον κόσμο του Ηροδότου μελετούν θέματα που αναφέρονται στη σημασία του ελληνικού πνεύματος και στην ελληνική ελευθερία, όπως τα παρουσιάζει ο Ηρόδοτος σχολιάζουν τον οικονομικό παράγοντα στην ιστορία του Ηροδότου και την αλαζονεία της δύναμης κ.ά. συζητούν την ιστορική και πολιτισμική διαδρομή των Μακεδόνων από την εποχή του Ηροδότου ως τις μέρες μας καταγράφουν αφηγήσεις απλών ανθρώπων για διάφορα θέματα της καθημερινής ζωής και κάνουν σύγκριση με τον κόσμο του Ηροδότου αναζητούν στο χάρτη τους τόπους που αναφέρει ο Ηρόδοτος	**Συνολικά 20 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους**

ιδεώδες της ελευθερίας συγκρούεται με την απόλυτη εξουσία και τον επεκτατισμό, η δημοκρατία με την απολυταρχία, το μέτρο με την υπερβολή, η πνευματική ανησυχία και αναζήτηση με την αυτάρκεια, την αίσθηση υπεροχής, την ανωριμότητα (Γ 80-83, Ε 49-51, 55-61, Η 8-11,101-105)			
να αντιληφθούν τη θέση των εθνογραφικών και γεωγραφικών παρεκβάσεων στο ιστορικό έργο του Ηροδότου (Β 17-27, Δ 5-13, 31και 36...), να προσεγγίσουν μέσω αυτών των παρεκβάσεων τον κόσμο της Ανατολής, όπως το διαγράφει ο ιστορικός (Α 2-6, Β 50-53, 112-120....), να διαμορφώσουν μια εικόνα γι' αυτόν επισημαίνοντας στοιχεία της καθημερινής ζωής των λαών της Ανατολής, των επιτευγμάτων, των αντιλήψεων, των επιστημονικών τους κατακτήσεων (Β 124-125. 148-150. 158) και, παράλληλα, να προσπαθήσουν να αποκωδικοποιήσουν τη στάση του Ηροδότου απέναντί τους			
να εκτιμήσουν την αφηγηματική τέχνη του Ηροδότου, να κατανοήσουν τη σχέση του αφηγηματικού με τον πραγματολογικό / ιστορικό λόγο και να αναζητήσουν τους αρμούς που δένουν τα δύο αυτά στοιχεία, να αντιληφθούν δηλαδή τη λογοτεχνική αξία του έργου			
να διερευνήσουν τη σύνθεση του έργου και να αναζητήσουν τα συσχετικά νήματα και την αρχιτεκτονική του σχεδίου που συνδέει το ποικίλο αυτό υλικό και προσδίδει στο έργο πολλαπλότητα και, ταυτόχρονα, ενότητα.			

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

Ομήρου Οδύσσεια

Σύνδεση της διδασκαλίας της Οδύσσειας με προγράμματα των πολυμέσων (CD-DOM, VIDEO, κτλ.)

Αξιοποίηση των πληροφοριών που παρέχει η σύγχρονη γεωγραφία, η τοπική ιστορία, η περιβαλλοντική εκπαίδευση κ.ά. για τους τόπους και λαούς που αναφέρονται στο έπος.

Επεξεργασία κειμένων με εξειδικευμένα θέματα για δημιουργικές εργασίες (π.χ. η πάλη των ανθρώπων με τη θάλασσα, παραμύθια».

Εκμετάλλευση του περιεχομένου της οδύσσειας από τη σύγχρονη νεοελληνική λογοτεχνία (π.χ. Ν. Καββαδία, «Παιδεία») ή και την παλαιότερη ευρωπαϊκή (π.χ. Δάντη, «Κόλαση»- το τέλος του Οδυσσέα).

Ηροδότου Ιστορίες

Διεπιστημονική σύνδεση με Αρχαία Ιστορία, Ομηρικά Έπη, Τραγική ποίηση (Αισχύλου Πέρσες)

Λογοτεχνική εκμετάλλευση θεμάτων και προσώπων από την ιστορία του Ηροδότου (π.χ. Πίνδαρος, Βακχυλίδης, Αισχύλος Καβάφης κ.ά.)

Σύγχρονες μελέτες για τις χώρες και τους λαούς που αναφέρει ο Ηρόδοτος (π.χ. σύγχρονη γεωγραφία, τοπική ιστορία, προβολή των αξιοθέατων από τον Ε.Ο.Τ., περιβαλλοντικά στοιχεία κ.ά.)

Σύγχρονες διαπολιτισμικές σχέσεις των λαών, τους οποίους αναφέρει ο Ηρόδοτος.

Τάξη Β΄

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Ομήρου Ιλιάδα			
Η διδασκαλία της **Ιλιάδας** ***επικεντρώνεται στην 'ανάγνωση' του πρώτου έργου της ευρωπαϊκής λογοτεχνικής παράδοσης, που παρουσιάζει την αγριότητα του πολέμου και τις μοιραίες συνέπειες της έριδας και χαρακτηρίζεται από την τραγική αντίληψη του ανθρώπου.*** ***Ειδικότερα, επιδιώκεται οι μαθητές*** να γνωρίσουν το μύθο και να κατανοήσουν την πλοκή του να διαπιστώσουν και να κατανοήσουν πώς ο ποιητής μεταπλάθει τον επικό-τρωικό μύθο σε επικό ποίημα με κέντρο την «*μήνιν*» του Αχιλλέα στα κρίσιμα σημεία της (κορύφωση, εξελικτική πορεία / κατάληξη και συνέπειες για τους Αχαιούς και τους Τρώες) και, ως αφετηρία και δικαίωσή της, τη «*βουλή*» του Δία (*Διός δ' ετελείετο βουλή*) και βασικά θέματα τον 'πόλεμο'(συλλογική μάχη, μονομαχία, αριστεία, επώνυμες ανδροκτασίες) και την 'ομιλία' (εταιρική, συζυγική), μέσα από δείγματα χαρακτηριστικά για την εξέλιξη της πλοκής του μύθου να κατανοήσουν ότι με την απόδοση του νεκρού Έκτορα και την ταφή του τερματίζεται μόνο ο πόλεμος της *Ιλιάδας*, ενώ ο τρωικός πόλεμος συνεχίζεται -όσο κι αν η διήγηση των 50 ημερών, με αφετηρία λίγο πριν από την αρχή του 10ου έτους του τρωικού πολέμου, έχει αναμορφωθεί ποιητικά καθ' ομοίωσιν' ολόκληρου του τρωικού πολέμου να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά των κυριότερων, τουλάχιστον, ηρώων της *Ιλιάδας* τόσο σε σχέση με την εξέλιξη της πλοκής, όσο και στο πλαίσιο αρχετυπικών ανθρώπινων σχέσεων (πίσω από τη δράση και τη συμπεριφορά του Αχιλλέα, του Πατρόκλου, του Αγαμέμνονα, του Διομήδη, του Οδυσσέα κ.ά., υπάρχει η φιλία, ο θυμός, η φιλαρχία, το αίσθημα τιμής, η γενναιότητα, η πανουργία κτλ.), δηλ. όχι ως πρότυπα ανθρώπινης συμπεριφοράς, αλλά για να βαθύνουν τη γνώση τους για τον άνθρωπο να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο-πολιτισμό της *Ιλιάδας*: την πολιτική/ στρατιωτική οργάνωση των Αχαιών	**Ανθολόγιο** που περιλαμβάνει: περιλήψεις, αναδιηγήσεις, αναγνώσεις και αναλυτική επεξεργασία ορισμένων ραψωδιών **Θέματα:** μήνις Αχιλλέα, ηρωικό – πολεμικό, ηρωικό - αντιπολεμικό στοιχείο, αφηγηματικές τεχνικές, ομοιότητες και διαφορές των επών	Οι μαθητές: χρησιμοποιούν τα προγράμματα των πολυμέσων για θέματα σχετικά με την Ιλιάδα συζητούν τον τρόπο παρουσίασης των ομηρικών θεμάτων από κινηματογράφο χαρακτηρίζουν τα πρόσωπα του έπους στο αρχαίο δράμα (π.χ. Αίας, Κύκλωψ, Αγαμέμνων κ.ά και στη σύγχρονη λογοτεχνία (π.χ. Σεφέρη, Ελένη) καταγράφουν τα μέταλλα ως υλικό των όπλων και των σκευών (π.χ. σίδηρος, ορείχαλκος) σχολιάζουν τη σημασία της τοπικής ιδιαιτερότητας στην εξέλιξη των γεγονότων, αρχαίων και νέων (π.χ. η σημασία των στενών του Ελλησπόντου) συνδέουν την Ιλιάδα με την αρχαιολογική έρευνα αναζητούν επιβιώσεις του έπους στο λαϊκό πολιτισμό (π.χ. μοιρολόγια, κοπετοί, παραμελημένη εμφάνιση κ.ά) καταγράφουν το αξιακό πλαίσιο της Ιλιάδας και κάνουν σύντομες εργασίες γι' αυτό συζητούν και σχολιάζουν τον υλικό πολιτισμό του κόσμου της Ιλιάδας συγκρίνουν τα δύο έπη, Οδύσσεια και Ιλιάδα	Συνολικά 30 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους

τις αξίες που εκφράζουν αυτό τον πολιτισμό **τα ήθη, τα έθιμα, τους θεσμούς** **τον υλικό πολιτισμό (αντικείμενα, κατασκευές, κ.ά.), ο οποίος στοιχειοθετεί την επική αληθοφάνεια** να διαπιστώσουν –στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν- τις ομοιότητες και διαφορές *Ιλιάδας - Οδύσσειας*, αφού γίνεται διδασκαλία και των δύο επών: ενός ηρωικού-πολεμικού και ενός ηρωικού – μεταπολεμικού έπους			
Ανθολόγιο: Αρχαία Ελλάδα, ο τόπος και οι άνθρωποι			
Με το συγκεκριμένο 'Ανθολόγιο' επιδιώκεται οι μαθητές: να γνωρίσουν σημαντικές / χαρακτηριστικές περιοχές και τόπους με τους οποίους δέθηκε η ζωή των Ελλήνων στην αρχαιότητα να διαπιστώσουν και να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι στην αρχαιότητα απαντούσαν στα καθημερινά προβλήματα, τη στάση και τις συμπεριφορές που υιοθετούσαν στην κάθε περίσταση να ανιχνεύσουν και να ερμηνεύσουν τις διαφορές στη νοητική διεργασία και στη βίωση των ποικίλων καθημερινών θεμάτων και την αντίστοιχα διαφοροποιημένη έκφραση μέσα σε συγκεκριμένα κείμενα να διαπιστώσουν, όσο είναι δυνατόν, ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν μεταξύ εποχών, γραμματειακών ειδών, συγγραφέων μέσα στα πλαίσια ενός κοινού θέματος να γνωρίσουν στάσεις ζωής, νοοτροπίες, τρόπους συμπεριφοράς, και να τα συγκρίνουν με αντίστοιχες δικές τους εμπειρίες να διαπιστώσουν ότι στην αρχαιότητα ασχολήθηκαν και με την επιστήμη και με την τεχνολογία	**Ανθολόγιο** που περιλαμβάνει κείμενα που αναφέρονται στους κυριότερους τόπους της αρχαίας Ελλάδας , το δημόσιο και ιδιωτικό βίο των αρχαίων Ελλήνων, τον τρόπο βίωσης των καθημερινών θεμάτων και την ενασχόληση των αρχαίων με την επιστήμη και την τεχνολογία.	*Οι μαθητές:* συγκεντρώνουν υλικό (γεωγραφικό, γεωλογικό, αρχαιολογικό) κατά περιοχή αναζητούν και ταυτίζουν τις αρχαίες πόλεις και περιοχών με τις σημερινές συμμετέχουν, κατά ομάδες, σε εργασίες που αφορούν διάφορα θέματα, π.χ. συνήθειες, φαγητά, ενδυμασίες, παιχνίδια σχολιάζουν αρχαία και σύγχρονα επαγγέλματα συνδέουν τόπους και πρόσωπα μέσα από το μύθο (π.χ. Κρήτη – Σπάρτη – Λυκούργος) συζητούν τις τεχνικές γνώσεις των αρχαίων και τις συγκρίνουν με τις σημερινές	**Συνολικά 25 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους**
Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες			
Ομήρου Ιλιάδα			
Σύνδεση της διδασκαλίας της *Ιλιάδας* με προγράμματα των πολυμέσων (CD-DOM, VIDEO, κτλ.) Παραλληλισμός της πολεμικής τακτικής των ομηρικών ηρώων με τη σύγχρονη τακτική του πολέμου. Οι ήρωες της Ιλιάδας, όπως παρουσιάζονται στο αρχαίο δράμα (π.χ. Αίας, Κύκλωψ, Αγαμέμνων κ.ά και στη σύγχρονη λογοτεχνία (π.χ. Σεφέρη, *Ελένη*, Καβάφη, *Αχιλλέας* κ.ά.) Επιβιώσεις του έπους στο λαϊκό πολιτισμό (π.χ. μοιρολόγια, κοπετοί, παραμελημένη εμφάνιση κ.ά)			
Ανθολόγιο: αρχαία Ελλάδα, ο τόπος και οι άνθρωποι			
Συσχέτιση αρχαίων και σύγχρονων επαγγελμάτων Η καθημερινή ζωή στην αρχαιότητα, στο Μεσαίωνα (Ιστορία) και στην εποχή μας. Η ενδυμασία των Αρχαίων Ελλήνων και σύγκρισή της με τη λαϊκή παραδοσιακής ενδυμασία της νεότερης Ελλάδας Οι τεχνικές γνώσεις των αρχαίων και σύγκριση με τις σημερινές			
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ : 55 διδακτ. ώρες x 5%= 3 διδακτ. ώρες			

ΤΑΞΗ Γ΄

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Δραματική Ποίηση			
Με τη διδασκαλία της δραματικής ποίησης , γενικότερα, επιδιώκεται οι μαθητές να παρακολουθήσουν την εξέλιξη της ελληνικής σκέψης και λογοτεχνίας και παράλληλα να συνειδητοποιήσουν πού οφείλεται η προκλητική δύναμη των κειμένων της να συνειδητοποιήσουν την αλήθεια του λόγου ότι «η τραγωδία είναι παιδί της δημοκρατίας» να έχουν τη δυνατότητα με μια 'θεατρική ανάγνωση' του κειμένου να κατανοήσουν: τις διαφορές της δραματικής ποίησης από τα άλλα είδη του λόγου, τις ιδιαιτερότητες του θεατρικού έργου, τις δυνατότητες διαφορετικών σκηνικών ερμηνειών, διαφορετικών παραστάσεων του ίδιου έργου	***Δραματική ποίηση (τραγωδία, κωμωδία)*** Η σχέση της με τη δημοκρατία και τους πολιτικούς θεσμούς, η αγωγή του γέλιου και η ανάδειξη της καθημερινής «ανεπίσημης» ζωής του αρχαίου Έλληνα πλάι στη δημόσια εικόνα του	Δίνονται εργασίες στους μαθητές για την αναβίωση του αρχαίου δράματος σήμερα (π.χ θέατρα και παραστάσεις, παραστασιολογικές εκδοχές, ενδυματολογία, φεστιβάλ κ.ά.)	Συνολικά 30 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους
Ειδικότερα, με τη διδασκαλία της τραγωδίας επιδιώκεται οι μαθητές: να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν την προσπάθεια των ηρώων να καταλάβουν με τη δράση τους ποια είναι η θέση τους μέσα στον κόσμο, ποια είναι η σχέση τους με τους θεούς διερευνώντας το μύθο, τις καταστάσεις, το στοχασμό, το ήθος και το λόγο να συνειδητοποιήσουν πού οφείλεται το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η τραγωδία, έξω από τα όρια τόπου, χρόνου, μόρφωσης	***Ευριπίδου* Ελένη**	***Οι μαθητές:*** συνθέτουν εργασίες με θέμα: Η *Ελένη* του μύθου και οι εκδοχές της στην αρχαία και τη σύγχρονη γραμματολογία (π.χ. Ελένη του Ευριπίδη, Ελένης παλινωδία του Στησίχορου, Ελένης εγκώμιον του Γοργία) σχολιάζουν τη χρήση των συμβόλων ως στοιχείων αναγνώρισης (π.χ. τα σύμ- βολα στις έμμετρες μεσαιωνικές μυθιστορίες, στα δημοτικά τραγούδια, στα παραμύθια) συζητούν τα θέματα: η ενοχή και η μοίρα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, τα θετικά και τα αρνητικά της ομορφιάς παρακολουθούν τη θεατρική παράσταση «Ελένη» (φεστιβάλ) ή χρησιμοποιούν τα πολυμέσα	
Ειδικότερα, με τη διδασκαλία της κωμωδίας επιδιώκεται οι μαθητές: να συλλάβουν ή και να δημιουργήσουν μια κωμική κατάσταση με τη		***Οι μαθητές:*** συζητούν το θέμα της κωμωδίας ως	

συνειδητή 'αγωγή του γέλιου' και την ενίσχυση της έμφυτης ικανότητάς τους να αντιληφθούν και να χαρούν την ευτράπελη διάθεση των κειμένων, τα ευρήματα της παιχνιδιάρικης φαντασίας, της έντεχνης παρωδίας και του λεκτικού χιούμορ να διαπιστώσουν ότι οι ανθρώπινοι χαρακτήρες του Αριστοφάνη, η ατομικότητα και η ζωντάνια τους, το κέφι που έχουν να απολαύσουν τη ζωή όπως είναι, θυμίζουν χαρακτηριστικές 'φιγούρες' του νεοελληνικού κόσμου να διαπιστώσουν ότι η αριστοφανική κωμωδία με την πολυφωνία, τη διακωμώδηση γνωστών προσώπων της αθηναϊκής κοινωνίας, το θόρυβο που δημιουργεί στη σκηνή, τα τολμηρά λογοπαίγνια και υπονοούμενα επιβιώνει σε σύγχρονα λαϊκά δρώμενα και θεατρικά είδη να αντιληφθούν την ιδιαιτερότητα της 'άλλης' φωνής που προβάλλει την πολιτική και κοινωνική επικαιρότητα μελετώντας (όσο το επιτρέπει η μετάφραση) τη γλώσσα της κωμωδίας	Αριστοφάνους *Όρνιθες*	θεάματος ψυχαγωγικού και διδακτικού σχολιάζουν το περιεχόμενο και τη γλώσσα της κωμωδίας και τα συσχετίζουν με τα σύγχρονα κωμικά στοιχεία (λεκτικό χιούμορ, σάτιρα της καθημερινότητας, αστεϊσμοί, παιχνίδια με τη σύνθεση των ονομάτων) εργάζονται στο θέμα της ειρηνικής συνύπαρξης όλων των όντων της φύσης, όπως υποβάλλεται μέσα από τη συνύπαρξη των πουλιών με τους θεούς και τους ανθρώπους	
Ανθολόγιο φιλοσοφικών κειμένων			
να αποκτήσουν οι μαθητές/τριες βασικές γνώσεις για την ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης και να προβληματιστούν γύρω από τα ζητήματα που αυτή έθεσε σε σχέση με τον κόσμο και τον άνθρωπο	**Ανθολόγιο** αρχαίων ελληνικών φιλοσοφικών κειμένων, τα οποία θα αντληθούν από τους Προσωκρατικούς Φιλοσόφους, τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη και τους φιλοσόφους της ύστερης ελληνικής αρχαιότητας. Τα κείμενα θα	***Οι μαθητές:*** ενημερώνονται στις περιόδους της Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας (πρώιμη, κλασική και ύστερη) κάνουν συγκριτική μελέτη ποικίλων κοσμολογικών, ηθικών και πολιτικών θέσεων των αρχαίων φιλο-	**Συνολικά 25 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους**
να βοηθηθούν μέσα από τη γνωριμία τους με το φιλοσοφικό λόγο στην κατανόηση του αρχαίου ελληνικού κόσμου, αλλά και της νεότερης και σύγχρονης εποχής να μάθουν να οργανώνουν λογικά τη σκέψη τους και να χρησιμοποιούν τεκμηριωμένα και λογικά επιχειρήματα για τη θεμελίωσή της να αντιληφθούν τη διαχρονικότητα και τη διαλεκτικότητα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης			

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
***Ευριπίδου* Ελένη**
Σύνδεση με το μάθημα της Ν.Ε Λογοτεχνίας: Γιάννη Ρίτσου, *Ελένη*, Γιώργου Σεφέρη, *Ελένη*
Σύνδεση με την Ομήρου *Ιλιάδα*
Σύνδεση με το μάθημα της Φιλοσοφίας
Σύνδεση με το μάθημα της Ιστορίας και της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής. Το πρόβλημα της τιμής στην ελληνική κοινωνία (π.χ. τα εγκλήματα για την τιμή της αδελφής, οι βεντέτες, τα δημοτικά και τα λαϊκά τραγούδια).
Σύνδεση με το μάθημα της Λογοτεχνίας και της Οικιακής Οικονομίας (Μελέτες και δραστηριότητες των μαθητών σε θέματα όπως ο ξενιτεμός και τρόπος του θρήνου των Ελλήνων, διαχρονικά)
Αριστοφάνους Όρνιθες
Σύνδεση με το μάθημα της Λογοτεχνίας και της Αισθητικής Αγωγής (το θέμα της ουτοπίας στην τέχνη)
Σύνδεση με το μάθημα της Αρχαίας Ιστορίας και της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής (Μελέτη της διαχρονικής τάσης των ανθρώπων να εγκαταλείπουν τη γη τους όταν οι κοινωνικές συνθήκες το απαιτούν)
Σύνδεση με το μάθημα της Περιβαλλοντικής Αγωγής και της Γεωγραφίας (τα είδη των πουλιών)
Μελέτη των στοιχείων του λαϊκού πολιτισμού και του καθημερινού βίου.
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
Σύνδεση με τα άλλα κείμενα της *Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας* (έπος, λυρική ποίηση, αρχαίο δράμα, ιστορικά κείμενα), στα οποία εγγράφονται φιλοσοφικού χαρακτήρα αναζητήσεις σε σχέση με τον άνθρωπο και τον κόσμο.
Σύνδεση με το μάθημα της *Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας*, για να διαφανεί πώς ο φιλοσοφικός στοχασμός επηρεάζεται από την εξέλιξη των ιστορικών και πολιτικών γεγονότων .
Σύνδεση με το μάθημα της *Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Η άσκηση των μαθητών στην παραγωγή λόγου τεκμηριωμένου με λογικά και πειστικά επιχειρήματα, βοηθείται σημαντικά από τη γόνιμη επικοινωνία με τον αρχαίο ελληνικό φιλοσοφικό στοχασμό.
Σύνδεση με το μάθημα της *Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της καβαφικής ποίησης, η οποία συχνά συνδιαλέγεται σε φιλοσοφικό επίπεδο με τις αναζητήσεις της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης ή το παράδειγμα του Κώστα Βάρναλη, ο οποίος δημοσιεύει στο ομώνυμο έργο του μια δική του εκδοχή της Απολογίας του Σωκράτη.
Στενή είναι η σύνδεση του μαθήματος με το μάθημα της *Ψυχολογίας*. Κοινοί χώροι προβληματισμού είναι οι υπαρξιακές αναζητήσεις του ανθρώπου, τα ζητήματα που αφορούν τον ψυχισμό του κ.ά.
Σύνδεση με το μάθημα των *Θρησκευτικών*, στο οποίο επίσης κυριαρχούν φιλοσοφικές αναζητήσεις για τον άνθρωπο και τη ζωή.
Σύνδεση με το μάθημα των *Μαθηματικών*. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του προσωκρατικού Θαλή, ο οποίος διατύπωσε θεμελιώδη γεωμετρικά αξιώματα ή του Πυθαγόρα, στον οποίο και σήμερα παραπέμπει η επιστήμη των μαθηματικών.
Σύνδεση με το μάθημα της *Φυσικής*. Οι σχετικές με τα πρωταρχικά στοιχεία του κόσμου αναζητήσεις των προσωκρατικών φιλοσόφων ή τα αριστοτελικά συγγράμματα τα σχετικά με το φυσικό κόσμο είναι ενδεικτικοί χώροι στους οποίους συναντώνται η Φυσική με τη Φιλοσοφία
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ : 55 διδακτ. ώρες χ 5%= 3 διδακτ. ώρες

Τα συγκεκριμένα κείμενα και οι προβλεπόμενες ώρες διδασκαλίας τους είναι:

Α΄ τάξη: Ομήρου, Οδύσσεια (35 διδ. ώρες)
Ηροδότου, Ιστορίες (20 διδ. ώρες)

Β΄ τάξη: Ομήρου, Ιλιάδα (30 διδ. ώρες)
Ανθολόγιο με τίτλο: Αρχαία Ελλάδα. Ο τόπος και οι άνθρωποι (25 διδ. ώρες)

Γ΄ Τάξη: Δραματική ποίηση : Ευριπίδη, Ελένη ή Αριστοφάνη,Όρνιθες (30 διδ. ώρες)
Φιλοσοφικά κείμενα (25 διδ. ώρες)

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (από το πρωτότυπο)

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
ΤΑΞΗ Α΄			
Η συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγιση του αρχαιοελληνικού λόγου Η κατανόηση της διαχρονικότητας της ελληνικής γλώσσας ως φορέα ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού Η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με τη γνωριμία ποικίλων θεμάτων του αρχαίου ελληνικού βίου και πολιτισμού από την καθημερινή ζωή (π.χ. εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά) Η εξοικείωση των μαθητών με τη δομή και την εκφραστική ιδιαιτερότητα του αρχαίου λόγου. Η γνώση των βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γλωσσικό, σημασιολογικό – λεξιλογικό επίπεδο Η πρόσληψη - κατανόηση απλού, εύληπτου και ενδιαφέροντος αρχαίου κειμένου και η απόδοσή του σε νεοελληνικό λόγο Η παράλληλη και συνδυαστική διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού, για την αποτελεσματικότερη συνειδητοποίηση των φαινομένων της γλώσσας Η συνεξέταση και η παράλληλη (χρονικά) διδασκαλία των γλωσσικών στοιχείων αρχαίας και νέας ελληνικής (πορεία από τη συγχρονία στη διαχρονία) όπου αυτό είναι εφικτό.	Γενική εξοικείωση των μαθητών με τον αρχαιοελληνικό λόγο Αίσθηση της διαχρονικής διάστασης της ελληνικής γλώσσας μέσα από δείγματα ελληνικού λόγου. Περίοδοι της ιστορίας της. Ιδιαίτερα γνωρίσματα (γράμματα, φωνήεντα, σύμφωνα, δίφθογγοι, τόνοι, πνεύματα) Παρατήρηση ειδικών μορφολογικών χαρακτηριστικών και της λειτουργίας τους: δοτική, απαρέμφατο, μετοχή, αύξηση, αναδιπλασιασμός. Συστηματικότερη σταδιακή διδασκαλία της μορφολογίας του ονόματος και του ρήματος και της σύνταξης του αρχαίου λόγου στα βασικά τους χαρακτηριστικά: ***Ειδικότερα:*** α) από τη Γραμματική: **Ονόματα α΄ και β΄ κλίσης** **Επίθετα β΄ κλίσης** **Από τη γ΄ κλίση των ονομάτων μόνο γενικά τις καταλήξεις με βάση τα ονόματα εις -ων-οντος (γέρων - οντος) και -ας-αντος (γίγας –αντος), για να διευκολυνθεί ο σχηματισμός της μετοχής.** **Το ρήμα ειμί και οι προσωπικές και δεικτικές αντωνυμίες** **Η οριστική των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής και μέσης φωνής. [Όχι οι ειδικοί σχηματισμοί αφωνολήκτων, υγρολήκτων και συνηρημένων ρημάτων]** β) από το Συντακτικό: **Η δομή της απλής πρότασης. Το υποκείμενο και η πτώση του** **Το κατηγορούμενο (με συνδετικό ρήμα) και η πτώση του** **Το αντικείμενο (με ενεργητικό μεταβατικό ρήμα) και οι πτώσεις του γενικά** **Το απαρέμφατο και η λειτουργία του στο λόγο. Ειδικό και τελικό απαρέμφατο. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου. Ταυτοπροσωπία – ετεροπροσωπία** **Η μετοχή και η γενική λειτουργία της, χωρίς λεπτομέρειες (με την ονοματική της ιδιότητα, κυρίως επιθετική – κατηγορηματική, και τη ρηματική της, επιρρηματική γενικά).**	Συνδέεται η διδασκαλία με τα προγράμματα των πολυμέσων και γίνεται γνωριμία με τις αρχές της ελληνικής γραφής (π.χ. πινακίδες της Κνωσού, γραμμική γραφή Β΄, συλλαβογράμματα και πολυγράμματα) γίνονται εργασίες για τους αρχαίους παιάνες και τα σύγχρονα στρατιωτικά τραγούδια συζητείται η διαχρονική χρήση στον έντεχνο λόγο μύθων, παραβολών και αλληγοριών (π.χ. οι παραβολές του Χριστού, οι μύθοι του Αισώπου, οι αλληγορίες του Πλάτωνα) σχολιάζεται ο πνευματικός κόσμος (δαιμονολογία) στην αρχαιότητα και σήμερα (π.χ. Σειρήνες, μούσες, νεράιδες, ξωτικά κ.ά.) απαντούν σε ερωτήσεις διαφόρων τύπων που σχετίζονται με τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα	**Συνολικά 56 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους**

ΤΑΞΗ Β΄			
Η συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγιση του αρχαιοελληνικού λόγου Η κατανόηση της διαχρονικότητας της ελληνικής γλώσσας, ως φορέα ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού Η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με τη γνωριμία ποικίλων θεμάτων του αρχαίου ελληνικού βίου και πολιτισμού από την καθημερινή ζωή (π.χ. εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά) Η συνέχιση της γνώσης των βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γλωσσικό, σημασιολογικό – λεξιλογικό επίπεδο Η πρόσληψη - κατανόηση απλού, εύληπτου και ενδιαφέροντος αρχαίου κειμένου και η απόδοσή του (μετάφραση) σε νεοελληνικό λόγο Η συνέχιση της παράλληλης και συνδυαστικής διδασκαλίας της γραμματικής και του συντακτικού, για την αποτελεσματικότερη συνειδητοποίηση των φαινομένων της γλώσσας Η συνεξέταση και η παράλληλη (χρονικά) διδασκαλία των γλωσσικών στοιχείων αρχαίας και νέας ελληνικής (πορεία από τη συγχρονία στη διαχρονία), όπου αυτό είναι εφικτό.	***Συνέχιση της συστηματικής διδασκαλίας των φαινομένων της γραμματικής και της σύνταξης του αρχαίου λόγου στα βασικά τους χαρακτηριστικά.*** ***Ειδικότερα:*** α) από τη Γραμματική: **Οι άλλες εγκλίσεις των βαρύτονων ρημάτων (υποτακτική, ευκτική, προστακτική) στην ενεργητική και μέση φωνή** **Η γ΄ κλίση των ονομάτων αναλυτικά, αλλά των συχνότερα συναντώμενων:** **Φωνηεντόληκτα εις : -ις –εως, -ευς -εως, -ως –ωος, -υς –υος** **Συμφωνόληκτα: αφωνόληκτα, υγρόληκτα – ενρινόληκτα, συγκοπτόμενα και από τα σιγμόληκτα τα εις -ος – ους** **Από τα επίθετα της γ΄ κλίσης τα συχνότερα, π.χ. τα εις: -υς -εια -υ (βαθύς), -ων -ων -ον (ευδαίμων), -ης -ης -ες (αληθής)** **Αντωνυμίες και σύνδεσμοι (γενικά η χρήση τους – ο τρόπος σύνδεσης των προτάσεων κατά παράταξη και καθ΄ υπόταξη).** β) από το Συντακτικό: **Το αντικείμενο αναλυτικότερα. Περιπτώσεις μονόπτωτων ρημάτων και ορισμένων δίπτωτων.** **Η επαυξημένη πρόταση** **Οι προσδιορισμοί:** **-Ονοματικοί, ομοιόπτωτοι και ετερόπτωτοι (γενικά – όχι όλες οι κατηγορίες)** **- Επιρρηματικοί** **Επιρρηματική μετοχή – συνημμένη και απόλυτος (μόνο η γενική απόλυτος)** **Οι δευτερεύουσες προτάσεις μόνο ως προς την εισαγωγή και την ονομασία τους.** **Απρόσωπα ρήματα γενικά. Το υποκείμενό τους και η δοτική προσωπική γενικά** **Δυνητικό, υποθετικό αοριστολογικό άν. Η απόδοσή του στη νέα ελληνική.**	Δίνονται εργασίες στους μαθητές σχετικές α) με τον αρχαίο και σύγχρονο γνωμικό λόγο (π.χ. αποφθεγματικές φράσεις, παροιμίες και ανέκδοτα των αρχαίων) β) με ιστορικές προσωπικότητες (π.χ. συνετοί και άφρονες ηγέτες, τα λάθη των ηγετών και οι επιπτώσεις τους στον λαό, το ήθος των ηγετών κ.ά.) συζητείται το θέμα της ελληνικότητας της Μακεδονίας μέσα από τα κείμενα απαντούν σε ερωτήσεις διαφόρων τύπων που σχετίζονται με τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα	**Συνολικά 56 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους**

ΤΑΞΗ Γ΄			
Η συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγιση του αρχαιοελληνικού λόγου Η κατανόηση της διαχρονικότητας της ελληνικής γλώσσας, ως φορέα ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού Η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με τη γνωριμία ποικίλων θεμάτων του αρχαίου ελληνικού βίου και πολιτισμού από την καθημερινή ζωή (π.χ. εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά) Η γνώση των βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γλωσσικό, σημασιολογικό – λεξιλογικό επίπεδο Η πρόσληψη - κατανόηση απλού, εύληπτου και ενδιαφέροντος αρχαίου κειμένου, η απόδοση και η μετάφρασή του σε νεοελληνικό λόγο Η παράλληλη και συνδυαστική διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού, για την αποτελεσματικότερη συνειδητοποίηση των φαινομένων της γλώσσας Η συνεξέταση και η παράλληλη (χρονικά) διδασκαλία των γλωσσικών στοιχείων αρχαίας και νέας ελληνικής (πορεία από τη συγχρονία στη διαχρονία) όπου αυτό είναι εφικτό	***Συνέχιση της συστηματικής διδασκαλίας των φαινομένων της γραμματικής και της σύνταξης του αρχαίου λόγου στα βασικά τους χαρακτηριστικά.*** ***Ειδικότερα:*** . α) από τη Γραμματική: **Ο αόριστος β΄ των βαρύτονων ρημάτων (ενεργητική και μέση φωνή)** **Η παθητική φωνή (μέλλων – αόριστος). Το ποιητικό αίτιο** **Τα συνηρημένα ρήματα εις -άω, -έω, -όω** **Συμπληρωματικά ονόματα της γ΄ κλίσης (σιγμόληκτα)** **Μερικά ανώμαλα ονόματα (παις, γυνή, ναυς, χειρ)** **Τα ομαλά παραθετικά των επιθέτων και των επιρρημάτων και τα συχνότερα ανώμαλα** **Τα ρήματα εις -μι. Μόνο γενική παρουσίαση των καταλήξεων με βάση το** δείκνυμι **[όχι αναλυτικά τα φωνηεντόληκτα].** β) από το Συντακτικό: **Οι προτάσεις και τα είδη τους** **Ο τρόπος σύνδεσης των προτάσεων αναλυτικότερα** **Οι δευτερεύουσες προτάσεις. Ο τρόπος εισαγωγής και η ονομασία τους. Ο κύριος τρόπος εκφοράς τους γενικά** **Περισσότερα για το αντικείμενο (ειδικότερα των δίπτωτων ρημάτων).** **Περισσότερα για την κατηγορηματική μετοχή** **Η σύγκριση. Ο β΄ όρος της σύγκρισης και ο γενικός τρόπος εκφοράς του.**	***Οι μαθητές:*** αναζητούν κείμενα για τον έρωτα, την αγάπη και την υιική στοργή – συνδέουν κείμενα με τα προγράμματα των πολυμέσων. συζητούν τον τρόπο ψυχαγωγίας κατά την αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή γίνεται γνωριμία των μαθητών με τα κείμενα της ισότητας των δύο φύλων και συσχετίζουν με το σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα. απαντούν σε ερωτήσεις διαφόρων τύπων που σχετίζονται με τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα	**Συνολικά 56 διδακτ. ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους**

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

Σύνδεση των κειμένων με ιστορικά γεγονότα (π.χ. Μηδικοί πόλεμοι, πελοποννησιακός πόλεμος κ.ά.) και πολιτιστικά φαινόμενα (διάφορες μορφές της τέχνης, π.χ. πλαστική, ζωγραφική, αρχιτεκτονική) διαφόρων περιόδων που καλύπτονται από τη διδακτέα ύλη της αντίστοιχης τάξης του μαθήματος της ιστορίας

Διαθεματική σύνδεση αντικειμένων της αρχαίας ελληνικής με άλλα γνωστικά αντικείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας (π.χ. ο προφορικός και γραπτός λόγος ως σκέψη και ως έκφραση στη λογοτεχνία), του μαθήματος των Θρησκευτικών (θρησκευτική και φιλοσοφική ηθική των αρχαίων, του χριστιανισμού, άλλων ανατολικών λαών), και των θετικών και κοινωνικών επιστημών.

Διασύνδεση κάποιων κειμένων με την κοινωνική και πολιτική αγωγή για μια πρώτη επαφή των μαθητών με τα πολιτεύματα και τους νόμους (π.χ. η δημοκρατία και η κατάλυσή της στην αρχαιότητα και στη σύγχρονη εποχή)

Αξιοποίηση των πληροφοριών που παρέχουν αρχαία κείμενα για τις ιδιότητες των ζώων και σύνδεσή τους με προβλήματα της σύγχρονης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Σύνδεση της διδασκαλίας των γραμματικών - συντακτικών φαινομένων με τα προγράμματα των πολυμέσων και γνωριμία με τις αρχές της ελληνικής γραφής (π.χ. πινακίδες της Κνωσού, γραμμική γραφή Β΄, συλλαβογράμματα και πολυγράμματα).

ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ : 55 διδακτ. ώρες χ 5%= 3 διδακτ. ώρες ανά τάξη

Γενικές αρχές οργάνωσης και μεθόδου διδασκαλίας

Κείμενα Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (μετάφρ./ πρωτότυπο)

Η μέθοδος διδασκαλίας, για να επικοινωνήσουν οι μαθητές με την ουσία της πνευματικής δημιουργίας των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων, είναι η ερμηνευτική.

Εκείνο που ενδιαφέρει, γενικά, είναι να οργανωθεί η διδασκαλία κατά τέτοιο τρόπο που:

- Να εξασφαλίζεται η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία πρόσκτησης του μορφωτικού αγαθού, με κινητοποίηση όλων των πνευματικών τους δυνάμεων.

- Να ασκείται η ικανότητα για κριτική αφομοίωση και αξιολογική αποτίμηση των γνώσεων.

- Να διευκολύνονται οι μαθητές να ανακαλύψουν τους τρόπους/δρόμους για να φθάσουν σε προσωπική επικοινωνία με τα κείμενα και σε μια αισθητική απόλαυση του περιεχομένου τους, αφού πρόκειται περί κορυφαίων δημιουργημάτων της τέχνης του λόγου.

- Να ασκηθούν να ερμηνεύουν τα αρχαία κείμενα μέσα στο κοινωνικό - πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής τους και στη συνέχεια να επιχειρείται διαχρονική εκτίμησή τους, ώστε να αποφεύγονται ανεπίτρεπτοι αναχρονισμοί.

- Να στηρίζεται η επικοινωνία των μαθητών με το κείμενο στο «τι», δηλ. στην ουσία του περιεχομένου, και στο «πώς», δηλ. στην καλλιτεχνική μορφή, και μάλιστα στη σύζευξή τους.

- Να προσαρμόζεται συνεχώς στις απαιτήσεις της κάθε διδακτικής ενότητας κρατώντας το νήμα των διδακτικών στόχων, που οδηγεί με ασφάλεια προς την επίτευξη του τελικού σκοπού.

Ειδικότερα:

Στο Γυμνάσιο, σ' αυτή τη βαθμίδα υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η προσέγγιση των κειμένων παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ότι γίνεται με τη βοήθεια ενδιαμέσου που είναι η μετάφραση στη μητρική γλώσσα, γεγονός το οποίο διευκολύνει, βέβαια, τη διδακτική διαδικασία παραμερίζοντας το γλωσσικό εμπόδιο, αλλά απαιτείται η συνεχής αναφορά στο χρόνο γραφής του συγκεκριμένου κάθε φορά κειμένου και η ένταξή του στο πλαίσιο δημιουργίας του. Έχει μεγάλη σημασία το γεγονός ότι το μεταφρασμένο κείμενο είναι νέο κείμενο το οποίο έχει το δικό του δημιουργό με τη δική του ερμηνευτική εκδοχή, το δικό του κοινωνικο - πολιτισμικό πλαίσιο και τους δικούς του αποδέκτες -και από την άποψη αυτή αποτελεί σύγκλιση δύο πολιτισμών, του αρχαιοελληνικού και του νεοελληνικού.

Δεδομένου ότι η διδασκαλία της Α. Ελλ. Γρ. από μετάφραση δεν μπορεί να αξιοποιήσει τη γλώσσα των κειμένων που αποτελεί καθεαυτή κομμάτι πολιτισμού πρέπει να εκμεταλλευτεί το εξαιρετικά σημαντικό πλεονέκτημα της αναστροφής/ενασχόλησης με πολύ περισσότερα κείμενα και της απρόσκοπτης επικοινωνίας με τους δημιουργούς έργων μεγάλης λογοτεχνικής και, επομένως, μορφωτικής αξίας.

Η οργάνωση της γλωσσικής διδασκαλίας στηρίζεται σε μια πλατειά αντίληψη για τη γλώσσα, που υπαγορεύει μια συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγιση του αρχαιοελληνικού λόγου. Σύμφωνα με αυτή επιδιώκεται να γνωρίσει ο μαθητής ικανοποιητικά τα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής, με παράλληλη άσκηση σε τρία επίπεδα:

στο επίπεδο του γλωσσικού συστήματος (γραμματικής και συντακτικού)

στο σημασιολογικό επίπεδο (λεξιλόγιο)

στο επίπεδο της πρόσληψης του κειμένου (οργανωμένος λόγος).

Αξιοποιώντας αναλογικά την εμπειρία από τη διδασκαλία των ομιλούμενων γλωσσών, δε διδάσκουμε τα γλωσσικά στοιχεία αυτόνομα και ανεξάρτητα από το γλωσσικό τους περιβάλλον (παρά μόνο προς στιγμήν), αλλά ενταγμένα σε συγκεκριμένη μονάδα του λόγου (πρόταση, παράγραφο, μικροκείμενο).

Η διδασκαλία γραμματικής και συντακτικού προχωρούν παράλληλα και συνδυαστικά, ώστε μαζί με το σχηματισμό ενός γραμματικού τύπου να συνειδητοποιείται και η συντακτική λειτουργία του.

Η διδασκαλία προχωρεί από τα συχνότερα και απλούστερα φαινόμενα προς τα σπανιότερα και δυσκολότερα, κατά σπειροειδή διάταξη της ύλης. Είναι όμως ανάγκη να εξοικειωθούν οι μαθητές από την αρχή με ιδιαίτερους σχηματισμούς της αρχαίας ελληνικής (δοτική πτώση, απαρέμφατο, μετοχή, τόνοι, πνεύματα, αύξηση, αναδιπλασιασμός κ.ά.), για να μπορούν να κατανοούν κείμενα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Παράλληλα και συμπληρωματικά προς την κάθετη διάταξη των φαινομένων, προβλέπονται και οριζόντιες διασυνδέσεις των γλωσσικών στοιχείων, ώστε να προβάλλει εναργέστερα η λειτουργία τους στο λόγο αλλά και η μεταξύ τους σχέση.

Ιδιαίτερα αξιοποιείται η γνώση των βασικών γραμματικών/συντακτικών κατηγοριών της νέας ελληνικής για τη διδασκαλία των αντίστοιχων της αρχαίας. Η πορεία αυτή από τη συγχρονία στη διαχρονία, και όχι αντίστροφα, είναι αποτελεσματικότερη και ασφαλέστερη.

Στο σημασιολογικό επίπεδο επιδιώκεται συστηματικά η ετυμολογική σύνδεση της νέας με την αρχαία ελληνική, καθώς και ο σχηματισμός οικογενειών ετυμολογικά συγγενών λέξεων με προοπτική να συνειδητοποιηθεί η σημασία των λέξεων και να διευρυνθεί ο γλωσσικός κώδικας των μαθητών

Τέλος, η συνολική μύηση των μαθητών στον αρχαίο λόγο συνδυάζεται πάντοτε με την άσκησή τους στη γλωσσική κατανόηση απλών κειμένων. Δεδομένου ότι το νόημα δε βρίσκεται στη μεμονωμένη λέξη ή φράση, στρέφουμε συστηματικά την προσοχή των μαθητών όχι σε ανεξάρτητες λέξεις ή τύπους αλλά σε οργανωμένο λόγο και τους ασκούμε στη γλωσσική κατανόησή του.

Η πρωτοβάθμια αυτή κατανόηση συμπληρώνεται και ολοκληρώνεται με τη μετάφραση, η οποία είναι σύνθετη πνευματική/γλωσσική άσκηση, κατά την οποία δεν μεταγλωττίζεται τυπικά το αρχαίο κείμενο, αλλά αναζητούνται οι νοηματικά ισοδύναμες εκφράσεις της νέας ελληνικής, για να αποδώσει το νόημα και το χρώμα του αρχαίου λόγου.

Γενικά, μολονότι είναι σαφής ο σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας, να κατακτήσουν οι μαθητές το εκφραστικό όργανο των αρχαίων ελλήνων, όλα τα στοιχεία του γλωσσικού υλικού (φράσεις, λέξεις, δομές, κείμενα) προσφέρονται με ποικίλη εικαστική και πολιτιστική στήριξη, ώστε να παραπέμπουν στον αρχαιοελληνικό κόσμο και πολιτισμό και να προσελκύεται έτσι το ενδιαφέρον των μαθητών και για τον αρχαιοελληνικό λόγο, φορέα αυτού του πολιτισμού.

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

(σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών)

Βιβλίο του μαθητή

Βιβλίο καθηγητή

Βιβλία αναφοράς: Γραμματική και Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής για σχολική χρήση, Συνοπτική Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας.

Συμπληρωματικό διδακτικό υλικό: CD-ROM, χάρτες, βιντεοταινίες, φωτογραφικό υλικό.

Αξιολόγηση

Γενικά, ο τρόπος αξιολόγησης του μαθήματος, μέσα στο σχολείο, πρέπει να στοχεύει στην αποτίμηση της προσωπικής στάσης των μαθητών απέναντι στα κείμενα, της επικοινωνίας τους με τα περιεχόμενα και τα συμφραζόμενα των κειμένων, της κριτικής τοποθέτησής τους απέναντι σε τιθέμενα ερωτήματα αλλά και της αρχαιογνωσίας τους και του βαθμού κατάκτησης της γλώσσας.

Αναλυτικότερα:

οι ερωτήσεις αξιολόγησης βρίσκονται σε αντιστοιχία με τους διδακτικούς στόχους και τη μέθοδο διδασκαλίας και εντάσσονται οργανικά στη διδακτική διαδικασία την οποία ανατροφοδοτούν, ώστε να είναι αποτελεσματικότερη

στο μάθημα της Α.Ε.Γρ., δεδομένου ότι ένα λογοτεχνικό κείμενο επιδέχεται πολλαπλές ερμηνευτικές αναγνώσεις και διδακτικές προσεγγίσεις, χρησιμοποιείται ποικιλία ερωτήσεων

η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων επιτρέπει τον ευρύτερο και ουσιαστικότερο έλεγχο των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας με βάση τις αποκτηθείσες γνώσεις των μαθητών

η συγκέντρωση και επεξεργασία του υλικού για την εκπόνηση θεματικών και συνθετικών δημιουργικών εργασιών συνεχίζεται κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας των διδακτικών ενοτήτων, οι οποίες αναφέρονται σ' αυτές,

Ειδικότερα κατά διδακτική δραστηριότητα, ενδείκνυται να χρησιμοποιηθούν οι ακόλουθοι τρόποι αξιολόγησης:

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (από μετάφραση)

Η αξιολόγηση στα πλαίσια του μαθήματος αποβλέπει στην εκτίμηση του βαθμού κατανόησης του κειμένου, επικοινωνίας του μαθητή με αυτό και εξοικείωσής του τόσο με τον κόσμο και τον πολιτισμό που προβάλλουν, όσο και με τον τρόπο που χρησιμοποιείται, κατά περίπτωση, για την ανάδειξη των στοιχείων που χαρακτηρίζουν αυτόν τον κόσμο και συνθέτουν αυτόν τον πολιτισμό.

Επομένως, χρησιμοποιούνται ερωτήσεις σύντομης ή εκτενέστερης απάντησης, όταν ελέγχεται πληροφοριακό υλικό.

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (πρωτότυπο)

Για τον έλεγχο της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών του Γυμνασίου οι ερωτήσεις - ασκήσεις αξιολόγησης πρέπει να καλύπτουν όλα τα επίπεδα της γλωσσικής διδασκαλίας, δηλαδή τη γνώση γραμματικής και συντακτικού, την κατάκτηση του λεξιλογίου και την ικανότητα κατανόησης κειμένου. Έτσι απαιτούνται τρεις κατηγορίες ασκήσεων:

α) Για τη γνώση της μορφολογίας της ελληνικής γλώσσας (γραμματικής-συντακτικού), ασκήσεις που επιδέχονται μία μόνο σωστή απάντηση και μπορεί να είναι:

πολλαπλής επιλογής διαφόρων τύπων

μετασχηματιστικές φράσεων ή ολόκληρων προτάσεων

β) Για την κατάκτηση του σημασιολογικού επιπέδου της γλώσσας, ασκήσεις:

αναγνώρισης της σημασίας των λέξεων από τα συμφραζόμενα

κυριολεξίας με τη χρήση της κατάλληλης λέξης σε προτάσεις που κατασκευάζουν οι μαθητές ή που τους δίνονται

αντιστοίχισης λέξεων ως προς τη σημασία ή το γραμματικό τύπο

ετυμολογίας: δημιουργίας οικογενειών ομόρριζων λέξεων, παραγωγής, σύνθεσης ή ανάλυσης λέξεων στα συνθετικά τους μέρη

γ) Για την κατανόηση του περιεχομένου των κειμένων, ασκήσεις:

που απαιτούν μια προσωπική στάση ή εκτίμηση του μαθητή για το θέμα του κειμένου, τη δράση ή τη στάση των προσώπων, τα περιγραφόμενα στοιχεία (σε όλες τις τάξεις)

ανάγνωσης σύντομων παράλληλων κειμένων του ίδιου ή άλλων συγγραφέων για απλές επισημάνσεις, ανάλογες με την ηλικία των μαθητών και συμβατές με τους σκοπούς της γλωσσικής διδασκαλίας (στη Β΄ και Γ΄ τάξη)

μετάφρασης ενός τμήματος διδαγμένου κειμένου στη Γ΄ τάξη.

Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

α. Αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία (από το πρωτότυπο)

Για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο Γυμνάσιο θα συγγραφούν τρία βιβλία, ένα για κάθε Τάξη (Α, Β, Γ), με τίτλο Αρχαία Ελληνική Γλώσσα. Και τα τρία βιβλία αποτελούν ενιαίο σύνολο, που διαπνέεται από την ίδια αντίληψη για τη γλώσσα και τη διδασκαλία της και θα πρέπει να γραφούν από τον ίδιο συγγραφέα ή την ίδια συγγραφική ομάδα, ώστε να εξασφαλιστεί η ενότητα στην οργάνωση της γλωσσικής διδασκαλίας και η συνέχεια και συνοχή της διδακτέας ύλης.

Το γλωσσικό υλικό και η οργάνωση της διδασκαλίας του εκτίθεται αναλυτικά στο σχετικό πρόγραμμα σπουδών. Εδώ επισημαίνεται ότι:

Το γλωσσικό υλικό οργανώνεται σε διδακτικές ενότητες (16 έως18 στην Α΄ και Β΄ τάξη και 10 έως 12 στη Γ΄ τάξη) που περιέχουν οπωσδήποτε κείμενο, λεξιλόγιο, στοιχεία γραμματικής και συντακτικού και ποικίλες ασκήσεις.

Τα κείμενα των διδακτικών ενοτήτων μπορεί να διαρθρώνονται σε θεματικές ενότητες που παραπέμπουν τους μαθητές σε πραγματικές καταστάσεις του αρχαίου ελληνικού βίου και πολιτισμού. Ειδικά για τις ενότητες που αντιστοιχούν στο τελευταίο τρίμηνο της Γ΄ Τάξης τα αποσπάσματα των κειμένων λαμβάνονται από την Αλεξάνδρου Ανάβαση του Αρριανού και προβάλλουν την εκστρατεία και την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου.

Η οργάνωση και διάταξη της ύλης μέσα σε κάθε διδακτική ενότητα δεν είναι αυστηρά καθορισμένη από το Δ.Ε.Π.Π.Σ. Υπάρχουν πολλά περιθώρια πρωτοβουλίας των συγγραφέων, ανάλογα με την εκπαιδευτική πείρα και την επινοητικότητά τους. Το ίδιο ισχύει και για την κλιμάκωση και την προοδευτική διδασκαλία των βασικών στοιχείων της γλώσσας στο εσωτερικό μιας Τάξης ή και στο σύνολο των τριών Τάξεων. Γι' αυτό και το Π.Σ. προβλέπει τη δυνατότητα περιορισμένων μετακινήσεων τμημάτων της διδακτέας ύλης, πιθανής σύμπτυξης ή ανάπτυξής τους, αν αυτό κριθεί απαραίτητο και αποτελεσματικότερο από τους συγγραφείς.

Κάθε ενότητα διαρθρώνεται κατά τρόπο που να διακρίνονται ο στόχος της, το βασικό της θέμα και η διδακτική πορεία που θα πρέπει να ακολουθηθεί κατά την επεξεργασία της.

Αναλυτικότερα, κάθε διδακτική ενότητα γλωσσικής διδασκαλίας θα πρέπει να έχει :

Τίτλο ελκυστικό και ενδιαφέροντα

Μικρή εισαγωγή ή ενημερωτικό σημείωμα για το διδασκόμενο κείμενο (αυτούσιο ή διασκευασμένο)

Σχόλια γλωσσικά ή ερμηνεύματα απαραίτητα για την κατανόηση του κειμένου

Ερωτήσεις που κατευθύνουν συγκεκριμένα τον μαθητή στην κατανόηση του περιεχομένου του κειμένου

Λεξιλογικά - σημασιολογικά στοιχεία, τα οποία εκτός από τη σημασία των λέξεων επισημαίνουν βασικές οικογένειες λέξεων της αρχαίας ελληνικής ή συνδέουν ετυμο-

λογικά λέξεις της νέας ελληνικής με τις αντίστοιχες ρίζες-λέξεις της αρχαίας

Φράσεις - προτάσεις ή παραγράφους, που μπορεί να χρησιμεύσουν ως αφετηρία για τη διδασκαλία ενός γραμματικού ή συντακτικού φαινομένου, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που το κείμενο της ενότητας δεν προσφέρεται γι΄ αυτό τον σκοπό

Συστηματική διδασκαλία βασικών στοιχείων της Γραμματικής και του Συντακτικού, με βάση χαρακτηριστικά παραδείγματα αλλά κυρίως παραστατικά διαγράμματα και πίνακες, μερικούς ή γενικούς. Πολύ χρήσιμος κρίνεται ο συσχετισμός με τα αντίστοιχα φαινόμενα της νέας ελληνικής, όπου αυτό είναι δυνατό

Ποικίλες ασκήσεις κυρίως αντικειμενικού τύπου (πολλαπλής επιλογής, μετασχηματιστικές, συμπλήρωσης κενών, αντιστοίχισης κ.ά.) για την κατανόηση και εμπέδωση των διδασκομένων γλωσσικών στοιχείων

Πλούσιο εικονογραφικό και πολιτιστικό υλικό από τον αρχαιοελληνικό κόσμο, καθώς και χαρακτηριστικές επιγραμματικές φράσεις, ρητά ή γνωμικά, που αισθητοποιούν το πνεύμα και το ήθος των αρχαίων Ελλήνων.

Μικρά παράλληλα κείμενα σε επίμετρο στο τέλος κάθε βιβλίου, επιλεγμένα κατά την κρίση των συγγραφέων, είναι πολύ χρήσιμα για σύντομες ασκήσεις συγκριτικής ανάγνωσης και κατανόησης κειμένου. Τα κείμενα αυτά μπορεί να συνοδεύονται από σύντομο γλωσσικό ή ερμηνευτικό σχολιασμό για την καλύτερη αξιοποίησή τους.

Η ύλη κάθε βιβλίου αλλά και των τριών βιβλίων στο σύνολό τους αναπτύσσεται κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται η σύνδεση των επιμέρους ενοτήτων, αλλά και η συνέχεια και ολοκλήρωση, κατά το δυνατό, της ύλης και στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου. Άλλωστε συμπλήρωση και εμπέδωσή της προβλέπεται για την Α΄ Λυκείου.

Κάθε βιβλίο θα πρέπει να έχει Λεξιλογικό Ευρετήριο για το σύνολο του γλωσσικού υλικού του βιβλίου. Συγκεντρωτικούς Πίνακες Γραμματικής και Συντακτικού για τα στοιχεία που διδάχτηκαν με το οικείο βιβλίο και Αναλυτικό Πίνακα Περιεχομένων.

Τέλος, η έκταση κάθε βιβλίου θα είναι 160 - 180 σελ. για την Α΄ και τη Β΄ τάξη και 180 - 200 για τη Γ΄ τάξη, εκτός της εικονογράφησης.

β. Αρχαία ελληνική γραμματεία (από μετάφραση)

Η διδασκαλία της Α.Ε.Γρ. στο Γυμνάσιο επιδιώκει οι μαθητές αυτής της βαθμίδας υποχρεωτικής εκπαίδευσης να γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των αρχαίων Ελλήνων, όπως αυτή παραδίδεται σε κείμενα διαφόρων εποχών (από τα ομηρικά χρόνια ως την ύστατη αρχαιότητα) και των κυριότερων γραμματειακών ειδών -όσο, φυσικά, το επιτρέπει ο εξαιρετικά περιορισμένος χρόνος διδασκαλίας.

Η προσέγγιση αυτή παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ότι γίνεται με τη βοήθεια ενδιαμέσου -που είναι η μετάφραση των κειμένων στη νεοελληνική δημοτική γλώσσα-, γεγονός το οποίο διευκολύνει, βέβαια, τη διδακτική διαδικασία παραμερίζοντας το γλωσσικό εμπόδιο, αλλά απαιτείται η συνεχής αναφορά στον χρόνο γραφής του συγκεκριμένου κάθε φορά κειμένου και η ένταξή του στο πλαίσιο δημιουργίας του. Ωστόσο, επισημαίνεται ιδιαίτερα ότι το μεταφρασμένο κείμενο είναι νέο κείμενο, το οποίο έχει το δικό του δημιουργό με τη δική του ερμηνευτική εκδοχή, το δικό του κοινωνικο - πολιτισμικό πλαίσιο και τους δικούς του αποδέκτες -και από την άποψη αυτή αποτελεί μια ακόμη σύνδεση δυο περιόδων πολιτισμού, την αρχαιοελληνική και τη νεοελληνική. Η παράμετρος αυτή όχι μόνο δεν μπορεί να αγνοηθεί, αλλά λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στον προσδιορισμό των επιμέρους σκοπών του μαθήματος και στην ερμηνευτική προσέγγιση του μεταφρασμένου κειμένου.

Η επιλογή των κειμένων και η κατανομή τους στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου είναι κεφαλαιώδους σημασίας και, επομένως, διέπεται από ορισμένες αρχές και στηρίζεται σε κάποια κριτήρια.

Βασικές αρχές είναι:

Η πρόσληψη, μέσω των κειμένων και στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν, της ουσίας του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, του οποίου συνέχεια είναι ο νεοελληνικός πολιτισμός και ο οποίος αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του ελληνορωμαϊκού και του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού.

Η ανάδειξη σημαντικών στιγμών της αρχαίας πολιτισμικής δραστηριότητας και η επισήμανση των κύριων σημείων για τη δημιουργία μιας εικόνας κατά το δυνατόν σφαιρικής (ως προς τα γραμματειακά είδη και τους συγγραφείς, αλλά και ως προς τις ιδεολογικές τάσεις), ρεαλιστικής και ελκυστικής. Είναι προφανές ότι η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών και η συμμετοχή τους εξαρτάται από το βαθμό που το περιεχόμενο της διδασκαλίας συνδέεται και με τη σύγχρονη ζωή και συστοιχεί με τις ανάγκες του σημερινού νέου ανθρώπου.

Η κατανόηση από τους μαθητές του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού ως αποτελέσματος μιας ανώτερης αντίληψης για την ποιότητα της ζωής και, επομένως, ως παιδευτικής / μορφωτικής αξίας. Αυτή, όμως, η αντίληψη, ως ιστορικό προϊόν μιας συγκεκριμένης εποχής, δεν μπορεί να έχει στο σύνολό της διαχρονική ισχύ και, επομένως, είναι αυτονόητο ότι η προβολή μορφωτικών αξιών και πολιτισμικών επιτευγμάτων κατά την ερμηνεία των κειμένων δεν επιτρέπεται με κανένα τρόπο να παραποιεί την ελληνική αρχαιότητα αποβλέποντας σε εξιδανίκευσή της.

Κριτήρια για την κατανομή των κειμένων κάθε διδακτικού αντικειμένου και στις τρεις τάξεις είναι:

Η αντιληπτική ικανότητα, η διανοητική ανάπτυξη, η εξέλιξη του ψυχισμού και τα ενδιαφέροντά των μαθητών σε συνάρτηση με την ηλικία τους, ώστε να γνωρίσουν όσο το δυνατόν περισσότερα κείμενα των κυριότερων γραμματειακών ειδών και των σημαντικότερων συγγραφέων.

Η δυνατότητα σύνδεσης των κειμένων μεταξύ τους, ώστε να αρμολογείται η επιδιωκόμενη συνολική εικόνα και η σύνδεσή τους (διεπιστημονικότητα/διαθεματικότητα) με άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπου είναι δυνατό.

Για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στο Γυμνάσιο (από μετάφραση) θα συγγραφούν βιβλία για κάθε Τάξη, σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών.

Το περιεχόμενό τους και η οργάνωση της διδασκαλίας του κάθε γνωστικού αντικειμένου εκτίθεται αναλυτικά στο σχετικό πρόγραμμα σπουδών.

Επισημαίνεται ότι :

Το διδακτικό υλικό οργανώνεται σε ενότητες (ευρύτερες ή περιορισμένες) ανάλογα με το αντικείμενο και τις προβλεπόμενες ώρες διδασκαλίας του.

Τα κείμενα των διδακτικών ενοτήτων συνοδεύονται από τα απαραίτητα σχόλια, τις ασκήσεις - ερωτήσεις, τα πα-

ράλληλα κείμενα και το απαραίτητο εικαστικό υλικό και τους πίνακες, όπου χρειάζεται.

Η οργάνωση και διάταξη της ύλης σε κάθε ενότητα δεν είναι αυστηρά καθορισμένη από το Δ.Ε.Π.Π.Σ, γιατί υπάρχουν γνωστικά αντικείμενα που δίνονται υπό μορφή Ανθολογίων και κατά συνέπεια περιέχουν, εκτός από το προς επεξεργασία υλικό, περιλήψεις, αναδιηγήσεις, εισαγωγικά σημειώματα κτλ.

Κάθε ενότητα διαρθρώνεται κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στους στόχους του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του κάθε γνωστικού αντικειμένου.

Το εικονογραφικό και πολιτιστικό υλικό συμπληρώνει το κείμενο και ευαισθητοποιεί τους μαθητές σχετικά με τις αξίες που περιέχονται στα κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας (από μετάφραση).

Μικρά παράλληλα κείμενα, επιλεγμένα κατά την κρίση των συγγραφέων, είναι πολύ χρήσιμα για σύντομες ασκήσεις συγκριτικής ανάγνωσης και κατανόησης κειμένου. Τα κείμενα αυτά μπορεί να συνοδεύονται από σύντομο ερμηνευτικό σχολιασμό για την καλύτερη αξιοποίησή τους.

Τέλος, η έκταση κάθε βιβλίου θα είναι ανάλογη με τις προβλεπόμενες για διδασκαλία ώρες και σε καμία περίπτωση το σύνολο των σελίδων του βιβλίου του μαθητή δε θα υπερβαίνει τις 200 και του βιβλίου του καθηγητή τις 150.

Προβλέπονται ως συμπληρωματικό διδακτικό υλικό των βιβλίων, όπου είναι δυνατό, (CD-ROM), χάρτες, βιντεοταινίες, φωτογραφικό υλικό.

Επίσης, προβλέπονται βιβλία αναφοράς: Γραμματική και Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής, Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής, Συνοπτική Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας.

γ. Το βιβλίο του καθηγητή

Γενικά ένα βιβλίο του Καθηγητή αντιστοιχεί σε κάθε βιβλίο του μαθητή και γράφεται από τον ίδιο συγγραφέα. Έρχεται να υποβοηθήσει τον εκπαιδευτικό να κατανοήσει βαθύτερα το περιεχόμενο, τη δομή και τις μεθοδολογικές απαιτήσεις του βιβλίου του μαθητή σε συνάρτηση και με τις αντίστοιχες απαιτήσεις του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

7. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Το πλαίσιο του Προγράμματος Σπουδών

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Λογοτεχνίας επιδιώκει:

i) Να συνδέσει τους σκοπούς, τους στόχους, τις μεθόδους και τις τεχνικές της διδασκαλίας με το περιεχόμενο του μαθήματος και την αξιολόγησή του, ώστε να διαγράφεται ένα γενικό διδακτικό πλαίσιο, χωρίς απόλυτες δεσμεύσεις, οι οποίες δεν επιτρέπονται τόσο από την ίδια τη φύση του μαθήματος και τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών, όσο και από τις ιδιόμορφες συνθήκες της κάθε τάξης. Η τελική ωστόσο οργάνωση της διδασκαλίας προκύπτει από το ίδιο το κείμενο και τη δυσκολία του, καθώς και από τις προαναφερθείσες δυσκολίες.

Κάθε κείμενο διαμορφώνει το δικό του ερμηνευτικό πεδίο, στοιχείο που μπορεί να δημιουργήσει αμηχανία στο διδάσκοντα. Γι' αυτό είναι ανάγκη, μέσα από την επιμελημένη οργάνωση του μαθήματος, να δοθεί ένα παράδειγμα αναφοράς, όπου θα αναδεικνύονται τα αντίστοιχα προς μελέτη στοιχεία.

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών επιχειρεί αδρομερώς να διαγράψει τα βασικά στοιχεία του μαθήματος, τα οποία θα ορισθούν με μεγαλύτερη σαφήνεια στα νέα σχολικά βιβλία και στις Οδηγίες του Π.Ι., με τη μέριμνα πάντοτε να μη χαθεί η ευελιξία του Προγράμματος και η δυνατότητα ανατροφοδότησής του από την αυτενέργεια διδασκόντων και διδασκομένων.

ii) Να συμπεριλάβει στη σπουδή του αντικειμένου τα δεδομένα της Ιστορίας και της Θεωρίας της Λογοτεχνίας καθώς και τα πορίσματα της Διδακτικής. Να αξιοποιήσει τη σχολική εμπειρία και έρευνα στην Ελλάδα και την Ευρώπη, προκειμένου να διαμορφωθεί, κατά το δυνατόν, μια κοινή οπτική και μια στοιχειώδης σύγκλιση στη διδασκαλία.

iii) Να λάβει υπόψη και να ενσωματώσει στη διδασκαλία του αντικειμένου τα δεδομένα επιστημών και διδακτικών τομέων, που μπορούν να χρησιμεύσουν σε μια διαθεματική προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου. Κρίνεται λοιπόν εξαιρετικά χρήσιμη για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας η αναδρομή σε γνωστικά αντικείμενα πλησιέστερα προς αυτήν, όπως η Ιστορία, η Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, η Φιλοσοφία, η Αισθητική Αγωγή και τα Θρησκευτικά, καθώς και σε άλλα -περισσότερο ή λιγότερο απομακρυσμένα- όπως οι Κοινωνικές και Πολιτικές επιστήμες, η Γεωγραφία, η Βιολογία, η Φυσική κ.ά. Με τη διαθεματικότητα διασφαλίζεται η πληρέστερη κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου, η συνολική θέασή του ως πνευματικού δημιουργήματος και η βιωματική και ερμηνευτική ένταξή του σε πολλές πλευρές της ατομικής και κοινωνικής ζωής.

Είναι αυτονόητη η προσπάθεια να αναδειχθεί επίκαιρη και διαχρονική η αξία και η σημασία της λογοτεχνίας μέσα από τη διαθεματικότητα και τη συσχέτισή της με τις άλλες δραστηριότητες του ανθρώπου. Γι' αυτό η λογοτεχνία διδάσκεται τόσο ως μια σειρά από σπουδαία λογοτεχνικά έργα όσο ως ενδεικτική παρουσίαση και εξέταση ενός είδους γραφής ή ενός τρόπου αναπαράστασης και προβολής του πολιτισμικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζουν οι μαθητές. Κι αυτό γίνεται δυνατόν, αν στη διδασκαλία της λογοτεχνίας προχωρήσουμε σε μια συγκριτική διαθεματική προσέγγιση με άλλες μορφές λόγου κι άλλους τρόπους αναπαράστασης, όπως αυτές που χρησιμοποιούνται στην Ιστορία και τη Φιλοσοφία. Επί πλέον, η διδακτική της Λογοτεχνίας ως σύγχρονο επιστημονικό αντικείμενο οφείλει να αξιοποιεί διάφορους επιστημονικούς κλάδους που μπορούν να συμβάλλουν στη διαθεματικότητα, όπως τη Φιλολογία, την Παιδαγωγική, την Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης και τις Πολιτισμικές Σπουδές.

Στην ελληνική εκπαίδευση η Νεοελληνική Λογοτεχνία αποτελεί αυτοτελή και ανεξάρτητο κλάδο του μαθήματος των Νέων Ελληνικών, ο άλλος κλάδος του οποίου είναι η γλωσσική διδασκαλία. Η άμεση σχέση της Λογοτεχνίας με το μάθημα της Γλώσσας καταδεικνύεται από τα παρακάτω:

το λογοτεχνικό κείμενο είναι μια γλωσσική δομή στην οποία δίνει αξία η ποιότητα του λόγου και ο ιδιαίτερος τρόπος της γλωσσοτεχνικής σύνθεσης, και

από τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας αναμένεται η βελτίωση της επικοινωνιακής ικανότητας του μαθητή και ο εμπλουτισμός του προφορικού και γραπτού λόγου του.

Η διάκριση, ωστόσο, ανάμεσα στα δύο μαθήματα κρίνεται σκόπιμο να διατηρηθεί, διότι:

Η Λογοτεχνία δεν είναι απλά μια «άλλη χρήση» της γλώσσας, κοντά στις τόσες άλλες του καθημερινού λόγου.

Οι γλωσσικές λειτουργίες, ιδίως οι πιο απαιτητικές, στη Λογοτεχνία αφομοιώνονται ως εμπειρίες που εμπλουτίζουν το συμβατικό κώδικα του αναγνώστη προσφέροντας στη συνείδηση τη δυνατότητα ποικίλων αναδρομών.

Η λέξη στο λογοτεχνικό έργο υποστασιοποιείται αισθητικά, γίνεται φορέας αισθητικού νοήματος. Για την αποκωδικοποίησή του απαιτείται η συγκρότηση ενός πολυσύνθετου, ισχυρού μηχανισμού, για τον οποίο κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης του νέου πρέπει να καταβάλλεται ιδιαίτερη μέριμνα.

Σχετικά με το ζήτημα της ευρωπαϊκής διάστασης στη διδασκαλία της λογοτεχνίας, που αποτελεί ζητούμενο όλων των σύγχρονων ευρωπαϊκών προγραμμάτων, οι υποδείξεις που δίνονται τόσο για το ποσοστό των μεταφρασμένων κειμένων που κατά προσέγγιση θα πρέπει να διδάσκονται κάθε έτος, όσο και για την οργάνωση της διδασκαλίας, φαίνεται να ικανοποιούν το συγκεκριμένο αίτημα, το οποίο υπηρετείται πολύ πιο συγκροτημένα από το μάθημα της Νεότερης Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας: Ιστορία και Κείμενα στη Β΄ Λυκείου.

Ρόλος και απώτερος σκοπός του μαθήματος στο Γυμνάσιο

Η εκπαίδευση έχει σήμερα να επιτελέσει ένα σοβαρότατο κοινωνικό ρόλο. Κύριο έργο της είναι: να διαμορφώσει σκεπτόμενα και δρώντα άτομα, ικανά να κατανοούν τις πληροφορίες και τα δεδομένα του κόσμου και να παρεμβαίνουν στις διαδικασίες συγκρότησής του. Η αντίληψη αυτή, βαθύτατα ανθρωπιστική στην καταγωγή και το πνεύμα της, με υψηλή συνείδηση της εθνικής ευθύνης και εναργές αίσθημα ενώπιον των διεθνικών, πολυπολιτισμικών προτάσεων του παρόντος και του μέλλοντος, οφείλει να στηρίζει κάθε εκπαιδευτικό σχεδιασμό στο σύνολο και στα επιμέρους στοιχεία του. Η Λογοτεχνία, ως μάθημα, υπηρετεί με βεβαιότητα αυτό το σκοπό μέσα από τους δικούς της ιδιότυπους δρόμους. Ο ρόλος της είναι καθοριστικός για την ταυτότητα της παιδείας. Η επιτυχία της αποστολής της ως μάθημα στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση κρίνεται από τη λογοτεχνικότητά της όσο και από τα στοιχεία που την απαρτίζουν (αξιολογικό, πολιτισμικό περιεχόμενο κ.ά.). Η διαμόρφωση ενός τέτοιου αξιακού κώδικα συνίσταται: στην πολύπλευρη και σφαιρική «κουλτούρα» με ποιοτικά κριτήρια και αρχές, και σε ένα μηχανισμό αποκωδικοποίησης σύνθετων μηνυμάτων. Στόχος του αξιακού αυτού κώδικα είναι η συγκρότηση προσωπικοτήτων με κρίση και δραστικό λόγο έναντι της εποχής τους, με εγγυήσεις δημιουργικότητας και ικανότητες κατανόησης και κριτικής προσαρμογής στις κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις του εκάστοτε πλαισίου επικοινωνίας.

Οι απόψεις αυτές επηρεάζουν την αντίληψη περί του διδακτέου και του διδακτού της Λογοτεχνίας. Κατά την ιστορική διαδρομή του μαθήματος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση εκφράστηκαν ποικίλες προσδοκίες οι οποίες και υπαγόρευσαν διάφορες διδακτικές πρακτικές. Η αντίληψη ότι το λογοτεχνικό κείμενο είναι φορέας ανθρώπινης και οικουμενικής αλήθειας, και ότι από τη διδασκαλία του δεν επιζητείται παρά η καθοδήγηση του μαθητή προς τη «σωστή» ερμηνεία του, τροφοδότησε για πολλά χρόνια τη διδακτική πράξη. Σήμερα η πεποίθηση ότι τα λογοτεχνικά έργα αποκαλύπτουν τον άνθρωπο και τον κόσμο αποτυπώνοντας πτυχές της οικουμενικής αλήθειας, που ενδέχεται να είναι, και συνήθως είναι, διαφορετικές στις ποικίλες πολιτισμικές καταστάσεις, στηρίζει και κατά βάθος αναδομεί τη διδασκαλία του μαθήματος.

Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας, με άλλα λόγια, είναι επικοινωνία με την έννοια της ανταλλαγής των οπτικών με τις οποίες προσλαμβάνεται, κατανοείται και ερμηνεύεται η πραγματικότητα σε διαφορετικές εποχές ή σε διαφορετικά κείμενα της ίδιας ή και άλλης κουλτούρας. Ό,τι οικειοποιείται ο αποδέκτης ενός λογοτεχνικού έργου είναι μια πρόταση του κόσμου, την οποία το κείμενο αποκαλύπτει μετασχηματίζοντας την προσωπικότητα του αναγνώστη. Έτσι η ανάγνωση αποβαίνει μέσο αυτοσυνείδησης και αυτογνωσίας.

Ως απώτεροι, λοιπόν, σκοποί του μαθήματος της Λογοτεχνίας διαγράφονται:

Η οικείωση του μαθητή προς το φαινόμενο της λογοτεχνικότητας στις θεμελιακές εκδηλώσεις του και η καλλιέργεια εκείνης της εμπειρίας που την ονομάζουμε αισθητική και συνταιριάζει την κατανόηση και τη βίωση μέσα σε μια αδιάρρηκτα διαλεκτική σχέση.

Η γνωστική και συγκινησιακή εμπειρία, που καλλιεργεί την αυτογνωσία και εκλεπτύνει το αίσθημα του αναγνώστη εισάγοντάς τον στο βάθος της ανθρώπινης κατάστασης, καταξιώνει τη Λογοτεχνία ως μάθημα και επικυρώνει τους διδακτικούς σχεδιασμούς που επιχειρούν να καταστήσουν την επικοινωνία των μαθητών με το κείμενο κατά το δυνατόν ουσιαστικότερη και αποτελεσματικότερη.

Η ενδυνάμωση της μορφωτικής επάρκειας, της επικοινωνιακής ικανότητας και της προσωπικής εμπειρίας του μαθητή, που κάνει τη συνείδηση να αναγνωρίζει τις δυσχέρειες αλλά και τις δυνατότητές της και διανοίγει για το άτομο προοπτικές βαθύτερης κατανόησης της πραγματικότητας και διαμόρφωσης προσωπικής βιοθεωρίας.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Σε σχέση με τα ανωτέρω ως κύριος στόχος του μαθήματος της Λογοτεχνίας διαγράφεται:

η ουσιαστική, κατά το δυνατόν, γνωριμία των μαθητών με αντιπροσωπευτικά λογοτεχνικά έργα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εθνικής και παγκόσμιας, καθώς και με έργα σύγχρονα που δίνουν εγγυήσεις ποιότητας και τροφοδοτούν τη συζήτηση γύρω από σύγχρονα προβλήματα και τις νέες αισθητικές τάσεις.

Η επιλογή και διδασκαλία αξιόλογων λογοτεχνικών έργων επιδιώκει να:

διεγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών για τη Λογοτεχνία, ώστε μέσα από μεθοδική και σταδιακή άσκηση να οδηγούνται σε δημιουργική και ελεύθερη ανάγνωση, ερμηνεία και κριτική των κειμένων, σε διεύρυνση της προσωπικής εμπειρίας τους και σε αισθητική απόλαυση.

Συγκεκριμένα, επιδιώκεται να καταστούν οι μαθητές ικανοί:

Να παρατηρούν με προσοχή το κείμενο και να αξιοποιούν τα κύρια στοιχεία του κειμένου, για να σχολιάζουν πολύπλευρα τις διάφορες πτυχές της σύνθεσής τους και να τα ερμηνεύουν με τρόπο μεθοδικό και σφαιρικό.

Να αποκομίζουν πληροφορίες για τα ποικίλα ζητήματα

(ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά, υπαρξιακά κ.ά.) που θίγονται στα λογοτεχνικά έργα. Να συνδυάζουν τις πληροφορίες αυτές με αντίστοιχους γνωστικούς τομείς των θεωρητικών και των θετικών επιστημών, ανάλογα με την ηλικία τους, την αντιληπτική ικανότητά τους και την ύλη των άλλων μαθημάτων τους.

Να εργάζονται στο πνεύμα αυτό, ατομικά και ομαδικά, με σκοπό την καλύτερη προσέγγιση του διδασκόμενου κειμένου τόσο ως εξαιρετικού δείγματος της τέχνης του λόγου όσο και ως πνευματικού δημιουργήματος, που εντάσσεται σε ένα πλέγμα σχέσεων με ποικίλους άλλους γνωστικούς τομείς.

Να ευαισθητοποιηθούν στην κριτική κατανόηση των πληροφοριών που αντλούνται από τη λογοτεχνία, των αναπαραστάσεων και αξιών στη βάση των οποίων κατανοούμε την ατομική, κοινωνική, ιστορική και πολιτισμική μας εμπειρία και συγκροτούμε την ατομική και κοινωνική μας ταυτότητα. Κατανοούν έτσι και τον πολιτισμικό χαρακτήρα της λογοτεχνίας και την πολύρριζη θεμελίωσή της μέσα στο συνολικό πολιτισμικό περιβάλλον. Στη βάση αυτής της αντίληψης το λογοτεχνικό κείμενο αναδεικνύεται σ' ένα σύνθετο και πολύπλευρο πολιτισμικό «τόπο», ο ορίζοντας του οποίου συμπίπτει μ' εκείνον του συνολικού κοινωνικο - πολιτισμικού περιβάλλοντος, που προσφέρεται έτσι ιδανικά για τη μεθοδική διερεύνηση και συνειδητοποίηση του τελευταίου. Στο πλαίσιο της διαθεματικότητας και της πολιτισμικής και λογοτεχνικής ερμηνευτικής, αναδεικνύονται τα κειμενικά και άλλα συμφραζόμενα που συνομιλούν με τα εξωκειμενικά δρώμενα.

Με άλλα λόγια οι μαθητές ασκούνται να διακρίνουν τις σχέσεις των μερών και τα αποτελέσματα των ποικίλων μορφικών επιλογών και να αξιοποιούν τα στοιχεία ιστορίας και θεωρίας της Λογοτεχνίας ώστε να διευκολύνονται στην επεξεργασία του κειμένου και στην αναγνώριση της ποιότητας του λόγου. Με τον τρόπο αυτό καλλιεργούν ποικίλες αναγνωστικές δεξιότητες, ώστε να είναι σε θέση:

Να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που αποκομίζουν κατά τη διδασκαλία για την κατανόηση του υπό επεξεργασία κειμένου,

Να μεταφέρουν και να επεκτείνουν τη γνώση κατά την ερμηνευτική προσέγγιση άλλων έργων,

Να συνθέτουν το δικό τους προφορικό ή γραπτό σχόλιο ή εκτενέστερο κείμενο,

Να διατυπώνουν αφαιρετικά γενικές θέσεις (π.χ. για τις ιδέες ή τις αισθητικές επιλογές μιας εποχής ή ενός συγγραφέα).

Επίσης, επειδή η Λογοτεχνία, από τη φύση της, εγείρει το αίτημα κατ' εξοχήν της συγκινησιακής, βιωματικής συμμετοχής και ανταπόκρισης του αναγνώστη, επιδιώκεται να καταστεί ο μαθητής ικανός να προσλαμβάνει τα ερεθίσματα που δέχεται από το κείμενο, όχι με την έννοια απλά της καταγραφής γνώσεων αλλά της κίνησης και της μεταβολής της διανοητικής και συναισθηματικής του κατάστασης.

Καταβάλλεται, κατά συνέπεια, προσπάθεια να προετοιμαστεί κατάλληλα ο μαθητής ώστε:

να δέχεται να εξετάζει ζητήματα που σχετίζονται με το κείμενο (δεκτικότητα),

να μπορεί να συγκεντρώνει την προσοχή του στα κυριότερα σημεία τους (εκλεκτικότητα),

να κρίνει τις απόψεις που διατυπώνονται στα έργα και τον τρόπο με τον οποίο εκφέρονται,

να τις αποδέχεται, εφόσον αναγνωρίζει ότι είναι σωστά θεμελιωμένες ή να τις αναιρεί αιτιολογώντας τη θέση του,

να διαμορφώνει έτσι τις προσωπικές του στάσεις και πεποιθήσεις απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής και να οδηγηθεί στη συγκρότηση του δικού του αξιακού συστήματος.

Με τη συγκρότηση μιας τέτοιας υποδομής ο μαθητής μπορεί να εντρυφεί στο νόημα των λέξεων, να τις καταγράφει συγκινησιακά στην εμπειρία του και να δίνει λεκτική υπόσταση στις δικές του σκέψεις και τα δικά του αισθήματα διαπλάθοντας το ήθος του ως ακροατή, ομιλητή, μελετητή και συντάκτη κειμένου.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι επιδιωκόμενοι στόχοι αναμένεται να επιτυγχάνονται σταδιακά και οι αντίστοιχες δεξιότητες που αποκτούν οι μαθητές να ενισχύονται από τάξη σε τάξη. Ο βαθμός εκπλήρωσης αυτών των στόχων συναρτάται με:

την ηλικία και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών,

το διαμορφούμενο διδακτικό και μαθησιακό περιβάλλον,

την ιδιαίτερη φύση του κειμένου και τα ειδικότερα στοιχεία μελέτης τους.

Ωρολόγιο πρόγραμμα

Τάξη Γυμνασίου	Ονομασία Μαθήματος	Διδακτικές Ώρες ανά Εβδομάδα
Α΄, Β΄, Γ΄	Νεοελληνική Λογοτεχνία	2

Λογοτεχνία και διδασκαλία

Ο μαθητής ως αναγνώστης και η πρόθεση του κειμένου

Σύμφωνα μ' αυτή την προοπτική η διδασκαλία της Λογοτεχνίας είναι μια διαμεσολάβηση ανάμεσα στο κείμενο και το μαθητή. Η οργάνωση μιας γόνιμης ερμηνευτικής διαδικασίας και η δημιουργία ενός ευνοϊκού μαθησιακού περιβάλλοντος, αποβλέπουν αφενός στην ανάδειξη της πρόθεσης του κειμένου, αφετέρου στη δημιουργία εκείνων των προϋποθέσεων που καλλιεργούν τον ορίζοντα προσδοκίας του αναγνώστη και του επιτρέπουν την ελεύθερη αλλά όχι αυθαίρετη πρόσληψή του. Οι δυο αυτοί άξονες καθορίζουν τη μεθοδικότητα και το ήθος, που προϋποτίθενται για την ανάπτυξη της διδασκαλίας. Καταρχήν υπάρχει το κειμενικό νόημα και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του λογοτεχνικού έργου ως αισθητικού προϊόντος, στοιχεία που απαιτούν τον προσδιορισμό και την ερμηνεία τους. Έπειτα υπάρχει ο αναγνώστης, ο οποίος, ως ενεργητικός παραλήπτης του κειμένου και ως κατανοούσα συνείδηση, φαντάζεται, υποθέτει, αναλύει, συνθέτει, σημασιοδοτεί μ' ένα λόγο το κείμενο, δημιουργώντας με το υλικό που συλλέγει το δικό του «κείμενο», προϊόν του ορίζοντα προσδοκίας του και της προσωπικής του εμπειρίας (πρόσληψη).

Οι διαφορετικές αυτές αναγνώσεις σχετίζονται με τους τρόπους σκέψης και πράξης που διαμορφώνει κανείς μέσα στο πλαίσιο της παιδείας, της κοινωνικής του θέσης, του φύλου, του επαγγέλματος κτλ. Η διδασκαλία, κατα κύριο λόγο, στηρίζεται και επιδιώκει να προβάλει εκείνη την ανάγνωση που είναι κοινή στους περισσότερους αναγνώστες. Κι αυτό γιατί οι κανόνες της δεν είναι προσωπικοί και μοναδικοί· διαμορφώνονται και υιοθετούνται από τα μέλη μιας κοινότητας (αναγνωστικής ή κοινωνικής) σύμφωνα με ποικίλες πολιτισμικές παραμέτρους και σύμ-

φωνα με την πρόθεση και τους κώδικες του κειμένου. Η διαφοροποίηση σε σχέση με την επικρατέστερη ερμηνεία ή και η αντίσταση σ' αυτήν, η άρνηση των συμβατικών κανόνων και της φανερής σημασίας, των πεποιθήσεων ή αξιών που θεωρούνται δεδομένες, είναι δυνατόν να παραγάγουν διαφορετικές αναγνώσεις, οι οποίες στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής διδακτικής διαδικασίας όχι μόνο δεν πρέπει να αποθαρρύνονται, αλλά να αξιοποιούνται ως σημεία κριτικού στοχασμού και ως αφορμή διερεύνησης κάποιας άλλης εκδοχής.

Η λογοτεχνία είναι ένα κατεξοχήν πολυφωνικό διαθεματικό γνωστικό αντικείμενο. Στο πλαίσιο αυτό της διαθεματικότητας - διεπιστημονικότητας είναι απαραίτητες οι ακόλουθες επισημάνσεις.

Βασικός σκοπός του διαθεματικού προγράμματος λογοτεχνίας είναι η δημιουργία ενός κριτικού αναγνώστη, που θα μπορεί να διαλεχθεί με το κείμενο και θα έχει την ικανότητα να αιτιολογήσει την ερμηνεία του. Ο μαθητής μέσα από τη σταδιακή κατάκτηση επιμέρους δεξιοτήτων οδηγείται στην αναγνωστική ωριμότητα και στη συνέχεια στη δια βίου ανάγνωση. Είναι εξαιρετικά χρήσιμο να λάβουμε υπόψη μας πως ο μαθητής - αναγνώστης δεν είναι ο «ιδανικός» αναγνώστης του κάθε κειμένου, αλλά ένας έφηβος σε μια διαδικασία αναζήτησης προσανατολισμού και προσωπικής ταυτότητας. Εάν μας ενδιαφέρει να διδάξουμε τη λογοτεχνία ως τέχνη, γλώσσα και ως μέσο νοηματοδότησης, κατανόησης και διερεύνησης του σύγχρονου κόσμου, είναι φανερό ότι μπορούμε να την προσεγγίσουμε αισθητικά ή φιλολογικά, αλλά και να την καταστήσουμε «αναγνώσιμη», έτσι ώστε να ενισχύει την πολιτισμική αντίληψη των μαθητών.

Περιεχόμενο

Περιεχόμενο του μαθήματος αποτελούν τα κείμενα νεοελληνικής και ξένης Λογοτεχνίας που περιλαμβάνονται στα εγκεκριμένα από το Υπουργείο Παιδείας σχολικά Ανθολόγια.

Προκειμένου οι μαθητές να συλλάβουν την πολυμορφία του λογοτεχνικού φαινομένου επιβάλλεται η διδασκαλία κειμένων από όλες τις περιόδους, τα είδη και τη θεματολογία της Λογοτεχνίας. Επίσης είναι χρήσιμο οι αναφορές, οι αναζητήσεις, τα ερωτήματα και τα θέματα των εργασιών να είναι επίκαιρα. Τα ερωτήματα είναι εκείνα που καθιστούν τα κείμενα σύγχρονα και επίκαιρα και βοηθούν στη νοηματοδότηση του κόσμου μέσα στον οποίο οι νέοι ζουν.

Με αυτό τον τρόπο:

ενισχύεται ο προβληματισμός γύρω από σημαντικά θεωρητικά ζητήματα και διαφορετικά λογοτεχνικά είδη,

γίνονται αντιληπτές οι μεταλλαγές της λογοτεχνικής παραγωγής, ελληνικής και παγκόσμιας και

σχηματοποιείται ευκρινέστερα η έννοια της πρωτοτυπίας σε σχέση με την παράδοση. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως στη Γ΄ Γυμνασίου με τη γραμματολογική ανθολόγηση των λογοτεχνικών κειμένων. Στις Α΄ και Β΄ τάξεις με τις θεματικές προσεγγίσεις ενισχύεται η διαθεματική προσέγγιση και η ολιστική αντιμετώπιση των γνωστικών αντικειμένων.

Η εξοικείωση των μαθητών με τη Λογοτεχνία συνιστάται να γίνεται και μέσα από ολόκληρα έργα, συλλογές διηγημάτων, από ποιητικές συλλογές, μυθιστορήματα, απομνημονεύματα, αυτοβιογραφίες και θεατρικά έργα.

Κάθε χρόνο από το Π.Ι. ορίζεται ένας κατάλογος έργων για κάθε τάξη, απ' όπου οι μαθητές σε συνεργασία με το διδάσκοντα επιλέγουν το έργο ή τα έργα που θα μελετήσουν και θα παρουσιάσουν στην τάξη. Στη φάση προετοιμασίας για την παρουσίαση των έργων στην τάξη οι μαθητές που έχουν μελετήσει το ίδιο κείμενο μπορούν να συνεργάζονται, ώστε η παρουσίαση να γίνεται με συστηματικό τρόπο, να καλύπτει ποικίλες πτυχές των έργων και να προκαλεί το γόνιμο διάλογο.

Κατά την επεξεργασία των έργων γίνεται αναφορά:

σε λεκτικά, πραγματολογικά και νοηματικά σχόλια, που εμπεριέχονται στα ανθολόγια, και σε στοιχεία ιστορίας ή θεωρίας της Λογοτεχνίας, που αποτελούν αναγκαίο γνωστικό υλικό για την καλύτερη κατανόηση και ερμηνεία του κειμένου αλλά όχι αυτοσκοπό της διδασκαλίας.

Οι μαθητές χρησιμοποιούν επίσης βοηθητικά βιβλία:

Ιστορία και Θεωρία της Λογοτεχνίας, καθώς και

Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, χωρίς να τους ζητείται η στείρα απομνημόνευση πληροφοριών αλλά η εφαρμογή των γνώσεων για την ερμηνεία του κειμένου.

Διδάσκονται κείμενα που επιλέγονται είτε από το διδάσκοντα είτε σε συνεργασία με τους μαθητές του από τα Ανθολόγια. Επιδίωξη είναι να γνωρίσουν οι μαθητές περισσότερα κατά το δυνατόν κείμενα χωρίς αυτό να γίνεται αυτοσκοπός. Το ποσοστό πάντως ελληνικών και ξένων κειμένων που διδάσκεται κάθε χρόνο καθορίζεται περίπου σε 80% για την πρωτότυπη ελληνική δημιουργία και σε 20% για τα μεταφρασμένα κείμενα ξένων λογοτεχνιών.

Το ποσοστό αυτό δίνει δυνατότητες για ευρύτερη γνωριμία του λογοτεχνικού φαινομένου. Από τις ποικίλες συγκριτικές θεωρήσεις γνωρίζουν οι μαθητές τις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες, όπως αναδύονται μέσα από την ανάγνωση της ξένης λογοτεχνίας, και βιώνουν την αλληλοκατανόηση και την αλληλεπίδραση των πολιτισμών.

Στα πλαίσια επίσης της διαθεματικής προσέγγισης των λογοτεχνικών κειμένων επιδιώκεται η θεώρηση και εκτίμηση των στοιχείων εκείνων που συνδέουν τα κείμενα με ποικίλους γνωστικούς τομείς, όπου βεβαίως προσφέρονται ανάλογες δραστηριότητες.

Ιδιαίτερα χρήσιμη, κατά την επεξεργασία του λογοτεχνικού έργου, μπορεί να αποβεί η αναδρομή στα δεδομένα και άλλων γνωστικών τομέων από την ύλη που διδάσκονται οι μαθητές. Η εργασία αυτή μπορεί να κατανεμηθεί σε μαθητές μιας ομάδας, με στόχο να παρουσιάσουν από κοινού τα συμπεράσματά τους στην τάξη, φωτίζοντας διαφορετικές πλευρές του έργου με σκοπό τη συνολική και σε βάθος κατανόησή του.

Μεθοδολογία

Η διδασκαλία ξεκινά είτε απευθείας με την ανάγνωση του κειμένου, είτε με μικρή εισαγωγή για το κείμενο, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Για την καλύτερη απόδοση του κειμένου χρήσιμες μπορούν να φανούν κασέτες όπου συγγραφείς ή ηθοποιοί διαβάζουν έργα τους. Όποια κι άν είναι, πάντως, η εκκίνηση, η πρώτη ανάγνωση παράγει μιαν αρχική εντύπωση, μια γενική σύλληψη του κειμένου, μερικές φορές ικανοποιητική, τις περισσότερες ασαφή. Γι' αυτό την πρώτη ανάγνωση ακολουθεί η ερμηνευτική προσέγγιση, δηλαδή η ανάλυση και επανασύνθεση του έργου σ' ένα νέο, πιο κατανοητό αισθητικό όλον. Διότι, ενώ για τον επαρκή αναγνώστη η «απλή» ανάγνωση μπορεί να είναι συγχρόνως και ερμηνευτική, για τον «ανώρι-

μο» και «μη επαρκή» συνήθως είναι και απλοϊκή. Από αυτή την απλοϊκότητα ζητά να τον βγάλει η διδασκαλία, να τον απαλλάξει δηλαδή από πιθανές παραναγνώσεις ή αμηχανίες και να τον καταστήσει ενεργητικό αναγνώστη.

Η αξία της λογοτεχνίας ως μορφωτικού αγαθού αναδεικνύεται στο σχολείο:

Με την κατάλληλη, ανάλογα με τις συνθήκες, επιλογή κειμένων προς διδασκαλία.

Με την ανταπόκριση της διδασκαλίας στους διδακτικούς στόχους.

Κατάλληλη διδασκαλία θεωρείται η μεθοδική διδασκαλία, η οποία στοχεύει και στη δημιουργία ευνοϊκών μαθησιακών συνθηκών που επιτρέπουν στο μαθητή να αναπτύσσει τους δικούς του μηχανισμούς πρόσληψης και να χαίρεται το μάθημα ως πνευματική περιπέτεια.

Θεμέλιο της διδακτικής πράξης είναι η ερμηνευτική μέθοδος προσέγγισης του κειμένου. Δηλαδή η κατανόηση του όλου μέσα από την ανάλυση των μερών και του μερικού μέσα από τη θεώρηση του όλου. Είναι μια συνεχής μετατόπιση από το ειδικό στο γενικό και αντίστροφα, με στόχο την ανάδειξη της συνάφειας των επιμέρους στοιχείων μεταξύ τους και με το όλο, αλλά και συγχρόνως μια αναφορά στα απαραίτητα για την ερμηνεία εξωκειμενικά στοιχεία, τα οποία φωτίζουν το κείμενο. Κατά την ερμηνευτική προσέγγιση αξιοποιούνται βιώματα και γνώσεις που έχουν αποκτηθεί από άλλα γνωστικά αντικείμενα.

Η διεπιστημονική προσέγγιση γίνεται όπου το κείμενο το επιτρέπει. Μια πρόσφορη μέθοδος που θα μπορούσε να διευκολύνει τους σκοπούς της διαθεματικότητας είναι εκείνη που βασίζεται στην «ανακαλυπτική - διερευνητική μάθηση», στον εμπλουτισμό του ρόλου του δασκάλου από κύριο καθοδηγητή σε συντονιστή και συνερευνητή της σχολικής εργασίας και σε δύο πολύ σημαντικές αρχές. Την αρχή της κοινωνικής συσχέτισης και αλληλεπίδρασης και την αρχή της διεπιστημονικότητας, σύμφωνα με την οποία η εξειδίκευση υποχωρεί, χάριν της διακλαδικότητας. Το κέντρο βάρους του μαθήματος της Λογοτεχνίας δε βρίσκεται τόσο στο γνωστικό όσο στο αισθητικό και αξιακό επίπεδο. Επικαιροποιεί δηλαδή ζητήματα ιστορικών, ατομικών και κοινωνικών αξιών, αρχών και κανόνων που διέπουν τη συμβίωση και τη συνεργασία των ανθρώπων μέσα σ' ένα κόσμο, όπου η ποικιλία και η διαφορετικότητα δεν αποτελούν πλέον την εξαίρεση αλλά τον κανόνα. Η διαθεματικότητα στην προσέγγιση οδηγεί στην αντίληψη ότι η εκπαίδευση δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως στόχος, αλλά κυρίως ως μέσο για να πραγματοποιηθούν οι απαιτούμενες αλλαγές στη συμπεριφορά και τον τρόπο ζωής, τη διάχυση της γνώσης, την ανάπτυξη ικανοτήτων και την κατάλληλη προετοιμασία για τις αναγκαίες αλλαγές στην μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα. Συνεπώς το μάθημα της λογοτεχνίας είναι ένας πνευματικός χώρος όπου απεικονίζονται οι ιδέες, οι πεποιθήσεις και τα συναισθήματα, μ' άλλα λόγια, το «πολιτισμικό κεφάλαιο» όλων των ανθρώπων.

Ο εκπαιδευτικός κλιμακώνει τις ερωτήσεις του και υποδεικνύει στους μαθητές να παρατηρούν τη μορφή, τη δομή, τις λέξεις και τα νοήματα του κειμένου, αναγόμενοι διά των παρατηρήσεων σε γενικότερα νοήματα, σημασίες και ερμηνευτικές εκδοχές. Οι μαθητές παρακινούνται και ενθαρρύνονται να συμμετέχουν χωρίς το φόβο του λάθους, να διατυπώνουν την άποψή τους και να συζητούν με βάση το κείμενο μέσα σε κλίμα ελευθερίας, αποδοχής και πνευματικότητας. Έτσι η διδασκαλία ολοκληρώνεται ως συλλογική ανάγνωση και συνάντηση του μαθητή με το κείμενο.

Η οργάνωση της διδασκαλίας

Η ευρύτητα της στοχοθεσίας, η ποικιλομορφία των κειμένων, οι θεωρητικοί προβληματισμοί και οι ενδιαφέρουσες διδακτικά προτάσεις που απορρέουν από τις διάφορες θεωρίες της Λογοτεχνίας, καθώς και οι διαφορετικοί παράγοντες που ρυθμίζουν την πραγματικότητα κάθε τάξης, δεν επιτρέπουν τον αυστηρό προκαθορισμό της οργάνωσης της διδασκαλίας.

Ανεξάρτητα από τη διάταξη των κειμένων στα σχολικά ανθολόγια, ο διδάσκων έχει την ελευθερία να οργανώνει το μάθημα με τον τρόπο που θεωρεί προσφορότερο για την εκάστοτε διδακτική ενότητα, την οποία, όμως, είναι ανάγκη να συνδέει με συγκεκριμένους διδακτικούς στόχους και τρόπους αξιολόγησης.

Η καλλιέργεια θετικής στάσης των νέων προς τη Λογοτεχνία απαιτεί πρωτοβουλίες και ιδέες για αυτενέργεια. Καμία διδασκαλία ή διδακτική πρόταση δεν προσφέρεται ως υπόδειγμα, γιατί κάθε αναγνώστης επιχειρεί τη δική του ανάγνωση και διαμορφώνει τους δικούς του τρόπους επικοινωνίας με το κείμενο. Μέριμνα όμως του διδάσκοντα είναι να αποφεύγεται η μονοτονία στον τρόπο επεξεργασίας, αφού η διαφορετική οργάνωση και μέθοδος μπορούν να εξυπηρετήσουν άλλους κάθε φορά στόχους και να οδηγήσουν σε άλλες δραστηριότητες και αναζητήσεις.

Η συνήθης διδακτική ενότητα είναι το μεμονωμένο κείμενο, για την επεξεργασία του οποίου στη συνέχεια, ανάλογα με το είδος του, δίνονται γενικές κατευθύνσεις (βλ. Κεφ. 6). Επειδή, όμως, το συγκεκριμένο μάθημα μπορεί να είναι πηγή ποικίλων προβληματισμών σχετικά με τα θέματα της παραγωγής τόσο της ίδιας της Λογοτεχνίας όσο και των ιδεών που αυτή αναδεικνύει, κρίνεται σκόπιμο, με βάση καθορισμένα κριτήρια, να οργανώνονται διδασκαλίες σε ευρύτερες διδακτικές ενότητες. Με βάση, δηλαδή, συγκεκριμένα κριτήρια, π.χ. το θέμα, το είδος κ.ά. ένας αριθμός κειμένων συνενώνονται σε μικρές ομάδες και αντιμετωπίζονται συγκριτικά. Έτσι μπορούν να προβληθούν ειδικότεροι στόχοι και να ικανοποιηθεί η βασική διδακτική αρχή της αναγωγής στο όλον. Προτείνονται στη συνέχεια ενδεικτικά μερικοί τύποι προγραμματισμού του μαθήματος σε ευρύτερες ενότητες για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη διδακτική αξιοποίηση των κειμένων από το διδάσκοντα. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται ένας χρονολογικός χάρτης, μια γενική συστηματοποίηση των ερμηνευτικών προσεγγίσεων, μια σύνδεση από τη μια ενότητα στην άλλη, ώστε ο μαθητής να αποκτά σταθερό σημείο αναφοράς.

Οργάνωση Θεματική

Με τη θεματική οργάνωση επικεντρώνεται η προσοχή σ' ένα θέμα και στις πιθανές παραλλαγές του, μέσα από κείμενα διαφορετικών εποχών, συγγραφέων, γλώσσας ή και είδους. Η οργάνωση αυτή εξυπηρετεί ειδικούς στόχους, όπως π.χ.:

να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία που έχει κάποιο θέμα (ιστορικό, κοινωνικό, μυθολογικό κ.ά.) για τους ανθρώπους μιας εποχής ή ενός πολιτισμού.

να διαπιστώσουν τις αναλογίες ή τις διαφορές στη διαπραγμάτευση από τους διάφορους συγγραφείς, και να προσπαθήσουν, πιθανώς, να τις αιτιολογήσουν.

να αναγνωρίσουν τη συνέχεια κάποιων θεμάτων μέσα στο χρόνο και να ανιχνεύσουν τη δυναμική της επιβίωσής τους.

Οργάνωση Ιστορική

Μέσα από τη συνεξέταση αντιπροσωπευτικών λογοτεχνικών κειμένων μιας συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου διαφαίνονται οι ποικίλες ιδεολογικές τάσεις και αισθητικές επιλογές που σχετίζονται με το γενικότερο κλίμα της εποχής. Οι ειδικοί στόχοι που εξυπηρετεί μια τέτοια οργάνωση των κειμένων είναι:

ο προσδιορισμός των πολιτιστικών χαρακτηριστικών μιας εποχής και η σύνδεσή τους με το γενικότερο ιδεολογικό πλαίσιο

η αναγνώριση των αισθητικών προτιμήσεων της εποχής και η αιτιολόγησή τους με βάση ιστορικά στοιχεία.

η συνειδητοποίηση της συνέχειας μέσα στο πλαίσιο της παράδοσης και της αλλαγής.

Οργάνωση Ειδολογική

Παρουσιάζεται η εξέλιξη ενός είδους στην εποχή του αλλά και μέσα στην ιστορική του εξέλιξη σύμφωνα με το Α.Π.Σ. Στην περίπτωση αυτή ενδιαφέρει η διατήρηση ή αλλαγή των μορφικών χαρακτηριστικών ενός είδους, σε σχέση με τις αισθητικές ανάγκες.

Οι μαθητές επιδιώκεται:

να συγκεντρώσουν τα κύρια στοιχεία ενός είδους (π.χ. του σονέτου, του δημοτικού τραγουδιού κ.ά.).

να αναγνωρίσουν τις αλλαγές στη μορφή κατά την εξέλιξη ενός είδους μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο του γένους (π.χ. το πέρασμα από τον παραδοσιακό στον ελεύθερο στίχο).

να διαπιστώσουν τις τυχόν σχέσεις ανάμεσα στην εξέλιξη ενός είδους και στις κοινωνικές παραμέτρους και να αναγνωρίσουν τη διαφορετική λειτουργία του στο παρελθόν και στο παρόν (π.χ. της τραγωδίας, του ύμνου κ.ά.).

Οι δυο τελευταίοι στόχοι απαιτούν καλή υποδομή και άσκηση.

Παρουσίαση Έργου

Μελετάται ένα έργο, πεζό ή ποιητικό, ολόκληρο ή ένα αρκετά μεγάλο μέρος του,έτσι ώστε ο αναγνώστης να διαμορφώσει άποψη για το σύνολο. Ειδικοί στόχοι:

να παρακολουθήσουν οι μαθητές όλη την εξέλιξη της πλοκής ενός έργου, τη μακροδομή του, την κορύφωση και τη λύση του, το ρόλο των προσώπων κτλ., ώστε να εμβαθύνουν στις παραμέτρους που το ορίζουν ως λογοτέχνημα και να το προσλάβουν ως σύνολο.

να αναγνωρίσουν τη σημασία του για την παγκόσμια λογοτεχνία, τόσο ως αισθητικό φαινόμενο όσο και ως ιδιαίτερη χρήση της γλώσσας στην οποία είναι γραμμένο.

Ειδικότερα στο πλαίσιο της ιστορίας της λογοτεχνίας, έτσι όπως παρουσιάζεται στη Γ΄ Γυμνασίου, η οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος μπορεί να περιλάβει και προσωπογραφία συγγραφέα.

Προσωπογραφία Συγγραφέα

Παρουσιάζονται μεγάλοι συγγραφείς, κατά προτίμηση εκείνοι που με το έργο τους καθόρισαν μιαν εποχή ή ένα ρεύμα, ή συγγραφείς που το έργο τους ιδιαίτερα συγκινεί και ενδιαφέρει τους μαθητές. Μελετάται μεγάλο μέρος του έργου τους, σημειώματα, απομνημονεύματα, επιστολές κ.ά., οργανώνεται, πιθανώς, κάποια έκθεση ή αν πρόκειται για ζώντα συγγραφέα προγραμματίζεται κάποια συνάντηση μαζί του. Με την οργάνωση αυτή επιδιώκεται:

η ανίχνευση των στοιχείων εκείνων (κοινωνικών, ψυχολογικών, περιβαλλοντικών κ.ά.), που καθόρισαν τη φυσιογνωμία και το έργο του συγγραφέα («ποιητική βιογραφία»)

ο προσδιορισμός των διαφορετικών φάσεων του έργου του

η κατανόηση της σημασίας του για τη λογοτεχνία ή την ιστορία των ιδεών γενικότερα.

Παρουσίαση Ρεύματος, Σχολής, Γενιάς, Κινήματος

Ειδικότερα στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας παρουσιάζονται οι μείζονες αλλά και ελάσσονες εκπρόσωποι, που καθόρισαν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία μιας σχολής ή γενιάς, ενός ρεύματος ή κινήματος. Μελετώνται αντιπροσωπευτικά έργα των συγγραφέων κυρίως ως προς τα σημεία εκείνα που διαγράφουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της ομάδας (π.χ. Επτανησιακή Σχολή, Νεοσυμβολισμός, Γενιά του '30 κτλ.). Με τον τρόπο αυτό

κατανοούνται καλύτερα οι αισθητικές συγγένειες κάποιων λογοτεχνών και τα κύρια χαρακτηριστικά τους

διαγράφονται ευκρινέστερα οι διαφορές τους και τα στοιχεία πρωτοτυπίας τους τόσο στο εσωτερικό του ρεύματος όσο και σε σχέση με άλλα

συνδέονται ευκολότερα οι επιλογές τους με το ιστορικό πλαίσιο.

Τα ειδικότερα στοιχεία μελέτης των κειμένων

Άξονες οργάνωσης της διδασκαλίας - Δραστηριότητες

Η ερμηνευτική προσέγγιση ενός λογοτεχνικού κειμένου συνίσταται στη μελέτη:

του θέματος,

της τεχνικής,

του είδους,

του συγγραφέα και της εποχής του,

του ιδιαίτερου λογοτεχνικού περιβάλλοντός του.

Η οργάνωση της διδασκαλίας σύμφωνα με τους βασικούς άξονες μελέτης του κειμένου και σε συνδυασμό με τους γενικούς στόχους (βλ. κεφ. 3)

αποκτά ένα μεθοδικό, συστηματικό χαρακτήρα,

υπαγορεύει ποικίλες δραστηριότητες,

διευκολύνει την αξιολόγηση,

αναδεικνύει όλους τους ειδικούς στόχους του μαθήματος που απορρέουν από το κείμενο,

ενισχύει τα γνωστικά σχήματα και

με την κατάλληλη διδακτική πορεία στρέφει τους μαθητές προς την ενεργητική ανακαλυπτική μάθηση.

Έτσι, π.χ. σ' ένα πεζό κείμενο μπορούν να δοθούν ως άξονες μελέτης ο τόπος και ο χρόνος, ο αφηγητής, τα πρόσωπα, η δομή, ο διάλογος, η περιγραφή κ.ά., σ' ένα ποιητικό το στιχουργικό σύστημα, τα νοηματικά επίπεδα, οι ποιητικοί τρόποι κ.ά. [5]

Η ερμηνεία των κειμένων σύμφωνα με τους ανωτέρω

[5] Στον προσδιορισμό των ειδικότερων στοιχείων μελέτης των κειμένων αντιμετωπίζεται το πρόβλημα της ορολογίας, των διαφορετικών δηλαδή όρων που προτείνει κάθε θεωρία λογοτεχνίας και των διαφορετικών αποδόσεών τους στα ελληνικά. Εδώ χρησιμοποιείται εκείνη η ορολογία που και τις εξελίξεις της επιστήμης παρακολουθεί και μπορεί να φανεί λειτουργική μέσα στις συγκεκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις της Μέσης Εκπαίδευσης.

άξονες θα πρέπει να αρχίσει ήδη από την Α΄Α Γυμνασίου. Σε πόσους άξονες και σε τι βάθος θα κινηθεί η διδασκαλία θα το κρίνει ο διδάσκων ανάλογα με το κείμενο, υπολογίζοντας πάντα τη βασική παράμετρο του μαθητή-αναγνώστη που είναι και ο τελικός αποδέκτης του κειμένου.

Οι δραστηριότητες, όπως διάλογος στην τάξη, γραπτές ή συνθετικές εργασίες, άλλες δραστηριότητες, αναφέρονται ενδεικτικά στη συνέχεια και:

λαμβάνουν υπόψη τους διδακτικούς στόχους,

συνδέονται με τα βασικά αντικείμενα μελέτης κάθε κειμένου, που προκύπτουν από την αντιμετώπιση του αφενός ως προς την κειμενική του διάσταση: τι και πώς λέει κάτι, αφετέρου ως προς την επικοινωνιακή διάστασή του: τι και πώς λέει κάτι, ποιος και σε ποιον το λέει, σε ποια περίσταση και για ποιον σκοπό το λέει.

οδηγούν στην καλλιέργεια του ορίζοντα προσδοκίας, κινούν το ενδιαφέρον, εξάπτουν τη φαντασία, δημιουργούν συνθήκες ενεργητικής μάθησης, διευκολύνουν την πρόσληψη του κειμένου και την ανταπόκριση σ' αυτό.

αποβλέπουν στη διερεύνηση των ποικίλων πλευρών του λογοτεχνικού κειμένου και τη σύνδεσή του με άλλους κλάδους των θεωρητικών και θετικών επιστημών, όπου αυτό είναι δυνατόν,

διευκολύνουν τη συνειδητοποίηση εκ μέρους των μαθητών της φύσης της λογοτεχνίας ως πολύτιμου και αναπόσπαστου μέρους της ανθρώπινης ζωής, τόσο της ατομικής όσο και της κοινωνικής.

Ο διδάσκων επιλέγει και εξειδικεύει κατά περίπτωση στόχους, ενέργειες και δραστηριότητες που ταιριάζουν στη διδακτική ενότητα και προσαρμόζονται στο προς διδασκαλία κείμενο.

Τέλος, θα πρέπει να τονιστεί η ανάγκη προσανατολισμού του μαθήματος προς την καλλιέργεια συγκεκριμένων ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, όπως είναι:

η εξοικείωση των μαθητών με τη βιβλιοθήκη και η αναζήτηση πρωτότυπων εκδόσεων, κριτικών, λευκωμάτων, ανθολογιών, λεξικών, κ.λ.π.

η ικανότητα αξιοποίησης των διαφόρων μέσων της σύγχρονης τεχνολογίας που αποδεικνύονται χρήσιμα για τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, (κασέτες, βιντεοκασέτες, slides, CD-ROM κ.ά.).

η ανάπτυξη πρωτοβουλιών για την πρόσκληση κάποιου συγγραφέα, για την παρακολούθηση ή και την παρουσίαση στη σχολική σκηνή θεατρικού έργου, για την οργάνωση έκθεσης σχετική με κάποιο θέμα, συγγραφέα, κίνημα κ.λπ.

Όλα αυτά, βέβαια, απαιτούν κατάλληλη υποδομή, ευρύ διδακτικό σχεδιασμό και καταβολή ιδιαίτερου μόχθου αλλά και πρόνοιας εκ μέρους όλων των εμπλεκομένων στο εκπαιδευτικό έργο.

Οι Ανθρωπιστικές Σπουδές προτείνουν τον πολιτισμό ως το συνολικό κοινωνικό πεδίο παραγωγής νοήματος. Ένα πεδίο ριζικά ετερογενές, λόγω της πλατειάς ποικιλίας των κοινωνικών εμπειριών, ρόλων, και σχέσεων που συνθέτουν τη κοινωνική ζωή. Σ' αυτό το χώρο διεκδικούνται και διακυβεύονται τόσο οι ατομικές όσο και συλλογικές ταυτότητες, τα υποκείμενα του φύλου, της φυλής, του έθνους,της τάξης, της ιδεολογίας.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Επιδιώκεται για τους μαθητές:

Να ευαισθητοποιηθούν στα έργα του λόγου και της τέχνης.

Να γίνουν, κατά το δυνατόν, επαρκείς αναγνώστες.

Να αναπτύξουν κριτική σκέψη και δημιουργική φαντασία, ώστε να αναζητούν τη γνώση που αφορά τις ανθρωπιστικές σπουδές από πολλές πηγές και με ποικίλες ενέργειες (διαθεματικά / διεπιστημονικά).

Να διαμορφώσουν ελεύθερες, δημιουργικές και υπεύθυνες προσωπικότητες, κατανοώντας την αξία της δημοκρατικής συμμετοχής και την ιδέα της ισοτιμίας των ανθρώπων και των πολιτισμών, και παράλληλα να εξοικειωθούν με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του ελληνικού λόγου και πολιτισμού.

Να βελτιωθεί η γλωσσική έκφρασή τους μέσα από τη μελέτη των λογοτεχνικών κειμένων ως εξαιρετικών δειγμάτων λόγου, ώστε αυτοί να ασκηθούν και στην έκφραση προσωπικών ιδεών και βιωμάτων.

Παρακάτω προτείνονται ενδεικτικά παραδείγματα θεματικών ενοτήτων από τα κείμενα λογοτεχνίας του Γυμνασίου, που μπορούν να συνδεθούν διαθεματικά με άλλα γνωστικά αντικείμενα:

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
1. Αισθητική καλλιέργεια και συναισθηματική συμμετοχή.	*«Λαογραφικά θέματα», «Λαϊκό θέατρο» (Α΄ Γυμνασίου), «Λαϊκή τέχνη» (Β΄ Γυμνασίου), «Δημοτικό τραγούδι» (Γ΄ Γυμνασίου)*	Επισήμανση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ύφους του δημοτικού τραγουδιού, π.χ. την ποικιλία ή τη μονοτονία, τη φυσικότητα ή την επιτήδευση, τα λεκτικά και νοηματικά σχήματα λόγου.	*2 ώρες την εβδομάδα*
2. Διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης, ενεργητική αξιοποίηση της ιστορικής γνώσης, διεύρυνση των ορίων της προσωπικής εμπειρίας και ευαισθητοποίηση των μαθητών απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής.	*«Από την εθνική παλιγγενεσία» (Α΄ Γυμνα-σίου), «Παραμονές του Μεγάλου αγώνα», «Αγώνες Ακριτών-Κλεφτών», «Το '40. Η Κατοχή», «Οι νέοι στον Αγώνα για την ελευθερία» (Β΄ Γυμνασίου)*	Οργάνωση θεατρικής παράστασης ιστορικού περιεχομένου και αξιολόγηση της συμβολής των εξωγλωσσικών στοιχείων (μορφασμών, χειρονομιών, κινήσεων) στην ανάδειξη του λεκτικού μηνύματος.	
3 .Κατανόηση του χαρακτήρα της ελληνικής, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας πολιτισμικής ταυτότητας.	*«Παλαιότερες μορφές ζωής» (Α΄ Γυμνασίου), «Η παλιά ζωή» (Β' Γυμνασίου)*	Αναζήτηση και διερεύνηση των στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που περιέχονται στο λογοτεχνικό κείμενο και λειτουργούν ως σκηνικό της δράσης των προσώπων και συνολικά της εποχής.	
4. Ανάπτυξη θετικής αντίληψης για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία και συνειδητοποίηση της ισοτιμίας των έργων του παγκόσμιου πολιτισμού.	*"Αποδημία" (Α΄ Γυμνασίου), "Τα Μικρασιατικά", "Ο καημός της ξενιτιάς», «Ο ελληνισμός έξω απ' τα σύνορα» (Β΄ Γυμνασίου)*	Επίσκεψη στο Ίδρυμα Μικρασιατικών Μελετών, με σκοπό την επαφή με πρωτογενές υλικό , όπως είναι οι αφηγήσεις προσφύγων. Μελέτη των κειμένων αυτών ως προς το ρυθμό της αφήγησης, τη χρονική σειρά (in medias res, με εγκιβωτισμούς, αναχρονίες), τη χρονική διάρκεια (έλλειψη, επιβράδυνση, παύση) και ως προς τη χρονική συχνότητα (επαναλήψεις κ.ά.).	

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες
Από τη φύση της η Λογοτεχνία είναι κατ΄ εξοχήν διαθεματικό γνωστικό αντικείμενο. Γι΄ αυτό ανάλογα με το κείμενο συνδέεται με τα ιστορικά / κοινωνικά γεγονότα του συγκεκριμένου πολιτισμικού περιβάλλοντος.
Επίσκεψη σε Λαογραφικό Μουσείο (Αισθητική Αγωγή), ώστε οι μαθητές να εθίζονται στη διερευνητική / ανακαλυπτική δια-δικασία μάθησης, συλλογή και μελέτη τοπικού λαογραφικού υλικού (Τοπική Ιστορία).
Παρακολούθηση ταινιών με ιστορικό περιεχόμενο, ιστορικών ντοκουμέντων, παραγωγή λόγου σχετικά με την εικόνα που οι μαθητές έχουν διαμορφώσει για τα γεγονότα αυτά ως συμπληρωματικά στοιχεία του λογοτεχνικού κειμένου (Γλώσσα-Έκφραση), συνέντευξη με ανθρώπους που μετείχαν σε γεγονότα ιστορικής σημασίας (Ιστορία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).
Καλλιέργεια ψυχοκινητικών δεξιοτήτων μέσω δραστηριοτήτων όπως η φωτογράφηση προσόψεων σπιτιών του 19ου και αρχών του 20ού αιώνα και σύνθεσή του ποικίλου λογοτεχνικού, μουσικού και άλλου υλικού σε portfolio με απώτερο στόχο την άσκηση του μαθητή σε συγγραφική δραστηριότητα.
Επίσκεψη στο Ίδρυμα Μικρασιατικών Μελετών, με σκοπό την επαφή με πρωτογενές υλικό (όπως είναι τα έγγραφα από την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων, αυθεντικά κείμενα, φωτογραφίες κ.λπ.), δημιουργία φακέλου με υλικό που αφορά σύγχρονα φαινόμενα εκούσιας ή αναγκαστικής μετακίνησης πληθυσμών (Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά, Οικονομία, Γλώσσα, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).
(5-10% του συνολικού χρόνου)

Απαιτούμενο διδακτικό υλικό

Σειρά διδακτικών εγχειριδίων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας των τριών τάξεων του Γυμνασίου.

Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (με παράρτημα συνοπτικής παρουσίασης της Ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας λογοτεχνίας).

Βιντεοταινίες για πρόσωπα και έργα της λογοτεχνίας.

Μουσικοί δίσκοι και κασέτες με μελοποιημένα λογοτεχνικά έργα και cd-rom.

Το αφηγηματικό περιεχόμενο, ο μύθος, το θέμα, η ιστορία

Το θέμα συνιστά ένα σημείο επαφής ανάμεσα στον αναγνώστη και στο κείμενο, αφού μέσα σ' αυτό ο αναγνώστης αναζητά και προβάλλει τη δική του εμπειρία για τον κόσμο, αλλά και την ανακατασκευάζει κάτω από την επίδραση του κειμένου. Η πρώτη ανάγνωση οδηγεί σε κάποια γενική και ίσως ασαφή σύλληψη του όλου· στον ευκρινέστερο προσδιορισμό του ο μαθητής φθάνει με την ερμηνευτική, κατά στίχο ή κατά ενότητα, επεξεργασία, η οποία παρακολουθεί συγχρόνως τις ιδέες και τους τρόπους διατύπωσής τους. Προσδιορίζεται, δηλαδή, το «τι» του κειμένου, το αφηγηματικό υλικό, το σημαινόμενο, ενώ, αφαιρετικά, ανιχνεύεται, κάτω από την υπόθεση το θέμα, δηλαδή η γενικότερη ιδέα, το περί τίνος πρόκειται. Το θέμα αποτελεί το κοινό απόθεμα όλων των λογοτεχνών, γι' αυτό και χαρακτηρίζεται από επαναληπτικότητα αλλά και ποικίλες εναλλαγές, ανάλογα με την οπτική γωνία του κάθε συγγραφέα.

Μελετώντας το περιεχόμενο ενός έργου αναδεικνύουμε τον προβληματισμό που περικλείει: προβάλλουμε τις ανθρώπινες καταστάσεις, τα ερωτήματα και τις θέσεις που τις συνοδεύουν. Σχολιάζουμε τις ιδέες της εποχής, τους στοχασμούς και τους λόγους των προσώπων, το ήθος τους, τις επιλογές ζωής, τα συναισθήματα, ώστε να γονιμοποιηθεί ο στοχασμός του μαθητή και να επιτευχθεί η βιωματική συμμετοχή του στον κόσμο του κειμένου. Επίσης αξιοποιούμε τα προσφερόμενα από το κείμενο στοιχεία για να το εντάξουμε σε ένα ευρύ πλέγμα σχέσεων προς άλλους γνωστικούς τομείς, διαφωτίζοντας τις ποικίλες πλευρές του και προσφέροντας ευκαιρίες για την εμπέδωση παρεχόμενων και από άλλα μαθήματα γνώσεων.

Κατά τη διαδικασία αυτή σχολιάζεται ο μύθος, η ιστορία. Δηλαδή:

Συγκεντρώνονται στοιχεία για το νόημα, την υπόθεση του έργου.

Προσδιορίζονται οι θεματικοί άξονες, τα γεγονότα που τους συνθέτουν και οι αιτιακές σχέσεις τους (πλοκή: το εσωτερικό σχήμα της αφήγησης). Οι θεματικοί άξονες σχολιάζονται σε σχέση με την εποχή τους αλλά και τη σύγχρονη εποχή.

Αναζητείται ο στόχος ή η πρόθεση του συγγραφέα, οι ιδέες και οι συναισθηματικές τάσεις. Στη διάκριση του στόχου επιδιώκουμε να προσδιορίσουμε π.χ. αν πρόκειται για έκφραση υποκειμενικών συναισθημάτων και ιδεών, αν είναι καταγραφή με τη μορφή ντοκουμέντου καταστάσεων ή γεγονότων, αν ο συγγραφέας έχει στόχο να διδάξει, να συγκινήσει κλπ., και να διερευνήσουμε αν ο στόχος διατυπώνεται καθαρά, σχεδόν με τρόπο καθοδηγητικό, ή αν αποκαλύπτεται μετά την ερμηνεία.

Στο συγκεκριμένο άξονα εργασίας οι μαθητές μπορούν:

να υποθέσουν από τον τίτλο την υπόθεση του έργου,

να προοικονομήσουν το τέλος,

να συνθέσουν την εικόνα του περιβάλλοντος (γεωγραφικού, ιστορικού, κοινωνικού, οικογενειακού κ.λπ.),

να προσδιορίσουν τα χαρακτηριστικά των προσώπων,

να ερμηνεύσουν με το δικό τους τρόπο κάποιες επιλογές ή πράξεις των προσώπων,

να αιτιολογήσουν την αξιολογική τους κρίση για τις ιδέες του κειμένου,

να προτείνουν μιαν άλλη εκδοχή εκδίπλωσης του μύθου ή κατάληξης των επεισοδίων,

να γράψουν ένα δικό τους κείμενο: περίληψη, ερμηνευτικό ή κριτικό σχόλιο, πρωτότυπο κείμενο με το ίδιο θέμα κ.ά.

Για τη μελέτη κάποιου θέματος με ιδιαίτερη σημασία για τον πολιτισμό, για τη χώρα μας, για το σύγχρονο προβληματισμό κ.τ.λ. ενδείκνυται η οργάνωση μιας διαθεματικής διδακτικής ενότητας, η οποία θα επιλέγεται από τον διδάσκοντα σε συνεργασία με τους μαθητές. Αυτό το στοιχείο βοηθά στο φωτισμό του θέματος κάτω από διάφορες οπτικές.

Αλλά και κατά τη διδασκαλία κάθε συγκεκριμένης ενότητας είναι ιδιαίτερα χρήσιμη:

η συγκριτική εκτίμηση των στοιχείων εκείνων που συνδέουν το κύριο ή κάποιο επιμέρους θέμα της με άλλους κλάδους μάθησης, οικείους στους μαθητές. Η διαδικασία αυτή εμπλουτίζει τη διδακτική πράξη και αποβαίνει προς όφελος της μελέτης της λογοτεχνίας κατά πρώτο λόγο, αλλά και άλλων γνωστικών αντικειμένων που ενδεχομένως συνδέονται με αυτήν.

η ανάληψη εκ μέρους των μαθητών εργασιών που αφορούν διαφορετικούς γνωστικούς κλάδους των θεωρητικών και θετικών επιστημών, οι οποίες ρίχνουν φως στην αντίστοιχη διάσταση του λογοτεχνικού έργου, όταν αυτό προσφέρεται για κάτι τέτοιο.

Η παρουσίαση των παραπάνω εργασιών από κοινού στην τάξη με σκοπό την ανάδειξη της πολυπλοκότητας του φαινομένου της λογοτεχνίας και της οργανικής ένταξής της στη ζωή και τον πολιτισμό. Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές καθίστανται έτσι συνερευνητές και συνερμηνευτές τόσο του ίδιου του έργου όσο και του κοινού πολιτισμικού τους περιβάλλοντος.

Δίνεται ακόμη η ευκαιρία στους μαθητές:

να παρακολουθήσουν τη σταθερή επανεμφάνιση μέσα στη λογοτεχνική ιστορία ορισμένων θεμάτων ή μοτίβων (κυρίως μυθολογικών ή ιστορικών), και,

στις μεγαλύτερες τάξεις μπορούν να αναζητήσουν τις αιτίες και τη σημασία αυτής της επανεμφάνισης,

να κάνουν συγκρίσεις με άλλα έργα της ελληνικής ή παγκόσμιας λογοτεχνίας και

να βρουν αναλογίες, διαφορές, επιδράσεις, πηγές, δάνεια κτλ.,

να σχολιάσουν αν το θέμα είναι κοινό, σύγχρονο, διαχρονικό, γενικού ενδιαφέροντος, αν απασχολεί το σύγχρονο άνθρωπο ή ιδιαίτερα τη νεολαία.

να επαναφέρουν στη μνήμη δικές τους πιθανές αντίστοιχες εμπειρίες ή αντιδράσεις σαν αυτές που περιγράφονται στα κείμενα και να αναζητήσουν τη σχέση που νιώθουν να αναπτύσσεται ανάμεσα στους ίδιους και το νόημα του κειμένου.

Τα γένη / είδη του λογοτεχνικού λόγου

Ο όρος γένος δηλώνει διαφορετικές κατηγορίες γρα-

φής και σύμφωνα με την παλαιά διάκριση τρία είναι τα μεγάλα γένη: ποίηση, ο πεζός λόγος και το δράμα.

Η διάκριση των «καθαρών» ειδών του λογοτεχνικού λόγου αναδεικνύει το σύστημα των συμβάσεων πάνω στο οποίο ο δημιουργός διαμορφώνει το κείμενό του καθώς και την αντιστοιχία τους προς τις βαθύτερες τάσεις του ανθρώπου για αφήγηση, έκφραση συναισθημάτων και δράση. Οι συμβάσεις αυτές συχνά καταργούνται, τα παραπάνω στοιχεία διαπλέκονται («μεικτά» ή «μη-καθαρά» είδη), και πολλές φορές, κυρίως στη σύγχρονη λογοτεχνία, ο χαρακτηρισμός ενός έργου ως προς το είδος δεν είναι εύκολος ή απόλυτος.

Παρ' όλες τις αντιρρήσεις για τις ειδολογικές συμβάσεις και για το αν η διάκριση στηρίζεται στα χαρακτηριστικά τους ή στους κανόνες ανάγνωσής τους, μια στοιχειώδης κατάταξη, στηριζόμενη στη διαλογικότητα των ειδών, διευκολύνει την ερμηνεία. Οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν ότι η παραγωγή των ειδών σχετίζεται με βαθύτερες αισθητικές αναζητήσεις της εποχής ή του συγγραφέα και είναι άμεσα συνδεδεμένες με την υπόσταση του έργου.

Στο Γυμνάσιο διδάσκονται κείμενα που ευκολότερα κατατάσσονται σύμφωνα με την παραδοσιακή διάκριση των ειδών.

Στην Α΄ και Β΄ τάξη, μπορεί να γίνει λόγος κυρίως:

για τις εξωτερικές διαφορές των ειδών π.χ. για την έκταση του έργου, για τα διάφορα ποιητικά είδη ως προς τη στιχουργική μορφή ή το περιεχόμενο κ.λ.π. Αναζητούνται λ.χ. στοιχεία περιεχομένου, τόνου ή μορφής προκειμένου να χαρακτηρισθεί ειδικότερα ένα αφήγημα (π.χ. ηθογραφικό, αστικό, εφηβικό, ιστορικό, σατιρικό, περιπέτειας, φαντασίας, μυστηρίου κ.ά.), ή ένα ποίημα (π.χ. μπαλλάντα, ύμνος, λυρικό τραγούδι, γνωμικό-αφηγηματικό-αλληγορικό ποίημα κ.ά.).

Στην Γ΄ τάξη, επιπλέον,

σχολιάζονται, βασικές λειτουργικές διαφορές, π.χ. η σημασία της συμπύκνωσης του νοήματος στο διήγημα ή το θεατρικό μονόπρακτο, η ισορροπία των νοημάτων σε μια αυστηρή στιχουργική δομή όπως το σονέτο, η λειτουργία του ελεύθερου στίχου κτλ.

οι μαθητές ταξινομούν ως προς το είδος τα κείμενα που διδάχτηκαν κατά τη διάρκεια μιας περιόδου και δηλώνουν τα κριτήρια στα οποία βασίζουν τις διακρίσεις.

Αρχές Διδακτικής Μεθοδολογίας

Το λογοτεχνικό έργο δημιουργείται με τα υλικά της γλώσσας. Είναι, δηλαδή, ένας περισσότερο ή λιγότερο πολύπλοκος γλωσσικός μηχανισμός, στον οποίο ένα σημαίνον ανακαλεί ένα ή περισσότερα σημαινόμενα μέσα από δομές και τρόπους διαφορετικούς από κείνους της καθημερινής ομιλίας. Η λογοτεχνική αξία προέρχεται από την ποιότητα του λόγου και τον ειδικό τρόπο της γλωσσοτεχνικής σύνθεσης.

Στη λογοτεχνία, το «πώς» λέγεται κάτι είναι πιο σημαντικό από το «κάτι», το οποίο μπορεί να ειπωθεί και με πολλούς άλλους (μη λογοτεχνικούς) τρόπους. Η συγκεκριμένη γλωσσική σκευή είναι αυτή που μετατρέπει ένα περιεχόμενο σε μοναδικό λογοτεχνικό κείμενο. Ως εκτούτου είναι προφανές ότι η γλώσσα του κειμένου ανάλογα με το λογοτεχνικό είδος, οι εκφραστικοί τρόποι με τους οποίους αυτή προβάλλει την προθετικότητα του κειμένου, αποτελούν αντικείμενο της διδασκαλίας και της σχετικής στοχοθεσίας, διότι έτσι το κείμενο γίνεται περισσότερο «κατανοητό» και η ερμηνευτική προσέγγιση περισσότερο τεκμηριωμένη.

Αυτή ακριβώς η διαπλοκή μορφής και περιεχομένου αναλύεται κατά τη διδασκαλία με την παρατήρηση της γλώσσας του κειμένου, που συνιστά το «σώμα» του και που είναι, ως σώμα, άμεσα αισθητό και παρατηρήσιμο. Αλλά η γνώση του γλωσσικού συστήματος καλείται να υπηρετήσει την προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου. διότι την κεντρική και δεσπόζουσα θέση κατέχει το κ ε ί μ ε ν ο ως σημαίνον σύνολο και αυτό συνιστά το μορφωτικό αγαθό, ενώ όλα τα στοιχεία και οι ποικίλες πληροφορίες που παρέχονται διά του κειμένου κατά τη διδασκαλία είναι στόχοι βοηθητικοί, συμπληρωματικοί, που υπηρετούν την αναγνωστική διαδικασία. Η γλωσσολογία, η ιστορία και η θεωρία της λογοτεχνίας είναι εργαλεία που βοηθούν στην καλύτερη ανάγνωση του λογοτεχνικού έργου, όπως αυτή ορίστηκε πιο πάνω.

Κύριο μέλημα του διδάσκοντος είναι να κατανοήσουν οι μαθητές και να αξιολογήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ύφους του κειμένου δηλαδή της ιδιαίτερης τάξης και ρυθμικής κίνησης με την οποία κάθε δημιουργός εκφράζει τη σκέψη ή το συναίσθημα και διαμορφώνει την προσωπική του ομιλία.

Το ύφος, αποτέλεσμα του συνδυασμού λέξεων και νοήματος, είναι ο τόνος και η φωνή του συγγραφέα, και για τον προσδιορισμό του σχολιάζονται και εκτιμώνται:

η επιλογή των λέξεων, οι τρόποι της ποιητικής ομιλίας, οι «αποκλίσεις», γενικά κάθε πλευρά της γλώσσας και του τρόπου με τον οποίο αυτή χρησιμοποιείται.

Στο πλαίσιο αυτό γίνεται λόγος για τις ιδιότητες του ύφους τόσο ως προς τον τρόπο της διατύπωσης, π.χ. τη σαφήνεια, την καθαρότητα και την κυριολεξία ή, αντίθετα, τη συνθετότητα ή τη σκοτεινότητα, τη φυσικότητα ή την επιτήδευση, την ποικιλία ή τη μονοτονία, τη ρυθμικότητα και την αρμονία ή το αντίθετο, όσο και ως προς το στόχο του συγγραφέα, π.χ. τη διδακτική, φιλοσοφική, σαρκαστική, ομολογητική, ικετευτική, προτρεπτική διάθεσή του κτλ. Ο χαρακτηρισμός του απαιτεί κατάλληλες επεξηγήσεις και παραδείγματα.

Το ύφος αποκτά δύναμη με την κατάλληλη επιλογή και σύνταξη των λέξεων. Προς αυτή την κατεύθυνση λειτουργούν τα διάφορα είδη σχημάτων:

(α) τα λεκτικά:

- κυριολεκτικά: αναστροφή, έλλειψη, πλεονασμός, ανακόλουθο, σύμφυρση, επανάληψη, επαναφορά, κύκλος, χιαστό, πρόληψη, πολυσύνδετο, ασύνδετο, παραλληλισμός κτλ.

- τα μη κυριολεκτικά ή ρητορικοί τρόποι: μεταφορά, μετωνυμία, συνεκδοχή, αλληγορία, οξύμωρο κτλ. και

(β) τα νοηματικά: υπερβολή, λιτότητα, περίφραση, ειρωνεία, παρομοίωση, αντίθεση, κλιμακωτό, αναφώνηση, ευφημισμός, υποφορά, προσωποποιία.

Σε κάθε κείμενο σχολιάζονται τα κυριότερα σχήματα με στόχο να καταδειχθεί η συμβολή τους στη λογοτεχνικότητα του κειμένου. Η αντικατάσταση π.χ. ενός σχήματος με το κυριολεκτικό του νόημα ή η τοποθέτηση των λέξεων σύμφωνα με τη ροή της καθημερινής ομιλίας ή ο εντοπισμός της ελλειπτικότητας και της οικονομίας του λόγου ή της πύκνωσης της φράσης σ' ένα μοντέρνο ποίημα επιτρέπει την αξιολόγηση της ποιητικότητας της διατύπωσης.

Ειδικότερα από την άποψη της τεχνικής

i) σ' ένα ποιητικό κείμενο:

σχολιάζεται η κατασκευή των στίχων και των στροφών: ο ρυθμός, το μέτρο, η ομοιοκαταληξία ή ο ελεύθερος στίχος στη νεότερη ποίηση.

προσδιορίζονται οι ενότητες του ποιήματος με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, π.χ. αλλαγή χρόνου, τόπου, προσώπων, ιδεών κ.ά., δραστηριότητα που συνοδεύεται από το σχολιασμό της σημασίας που μπορεί να έχουν για την ανάπτυξη του νοήματος το σχέδιο (π.χ. η ισορροπία ή το αντίθετο των μερών), η θέση κάποιων στίχων, η διάταξη των λέξεων ή ακόμη το είδος των προτάσεων.

ii) Σχετικά με το αφηγηματικό κείμενο η αφηγηματολογία έχει διευρύνει πολύ τις παραμέτρους μελέτης. Σ' ένα αφηγηματικό κείμενο μελετώνται:

ο αφηγητής:

η θέση που κρατά στην αφήγηση (μέτοχος ή αμέτοχος στα δρώμενα),

ο λόγος (αφήγηση: περιγραφή, διήγηση, σχόλιο. μίμηση: διάλογοι, μονόλογοι, σκέψεις προσώπων. μείξη),

η αλλαγή της οπτικής γωνίας ανάλογα με τη θέση του αφηγητή,

τα πρόσωπα:

ο λόγος τους,

οι ρόλοι τους (πρωταγωνιστές, δευτεραγωνιστές, σιωπηρά πρόσωπα κ.τλ.),

οι συγκρούσεις τους και οι τρόποι που εκφράζονται,

οι χαρακτήρες και η εξέλιξή τους,

άλλα επιμέρους αφηγηματικά μέσα, όπως εναλλαγή αφηγητών, συνεντεύξεις, επιστολές, ημερολόγια κ.ά..

η δράση και η πλοκή (εσωτερική οργάνωση του κειμένου):

τα γεγονότα και οι αιτιακές σχέσεις τους,

τα στοιχεία περιπέτειας που συμβάλλουν στην εξέλιξη της ιστορίας,

οι συνέπειες σκέψεων, πράξεων κτλ.,

η αρχική κατάσταση στέρησης ή ευδαιμονίας,

η κλιμάκωση, η κορύφωση, η λύση του έργου και η τελική κατάσταση.

ο τόπος (σκηνογραφία)

ο χρόνος των γεγονότων (αφηγηματικός-μυθικός-ιστορικός)

ο χρόνος της αφήγησης (αφηγηματικός-μυθοπλαστικός)

ο ρυθμός της αφήγησης (γρήγορος ή αργός) που καθορίζεται από:

τη χρονική σειρά (ομαλή-γραμμική, in medias res, αντίστροφη, με εγκιβωτισμούς, παρεκβάσεις, αναχρονίες: αναδρομές και προλήψεις),

τη χρονική διάρκεια (έλλειψη, σύνοψη, επιβράδυνση, παύση),

τη χρονική συχνότητα (επαναλήψεις, παραλληλίες κ.ά.).

iii) Η διδασκαλία του λογοτεχνικού δοκιμίου εστιάζεται:

στην ιδιαίτερη σημασία των λογοτεχνικών τρόπων σε σχέση με την

πληροφορητικότητα και

αποδεικτικότητα του κειμένου.

iv) Η διδασκαλία θεατρικού έργου εστιάζεται:

στη διάκριση πράξεων και σκηνών με βάση συγκεκριμένα κριτήρια (π.χ. είσοδο - έξοδο προσώπου, χρονική - τοπική μετακίνηση),

στην αξιολόγηση των διαλόγων, των μονολόγων (ζωντάνια, φυσικότητα, πειστικότητα κ.ά.), των σιωπών,

στην αξιοποίηση των σκηνικών οδηγιών, των λόγων και πράξεων των προσώπων για την σύνθεση του σκηνικού, της σκηνικής κίνησης (μορφασμών, χειρονομιών, κινήσεων).

Τα πεδία αναφοράς του κειμένου, ο συγγραφέας, το λογοτεχνικό περιβάλλον, η εποχή του

Για την ερμηνεία του κειμένου δεν ενδιαφέρει η βιογραφία ή η εργογραφία του συγγραφέα παρά μόνο τα στοιχεία εκείνα που φωτίζουν το κείμενο («ποιητική βιογραφία») και συμβάλλουν στην ερμηνεία του. Το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό και καλλιτεχνικό περιβάλλον του κειμένου ενδιαφέρει στο βαθμό που βοηθά τον αναγνώστη να κατανοήσει και να αιτιολογήσει τις ιδέες και τη μορφή του έργου.

Προς το σκοπό αυτό οι μαθητές αναζητούν

πληροφορίες για τη σχολή ή το ρεύμα στο οποίο ανήκει ο συγγραφέας, τις πολιτικές, φιλοσοφικές ή άλλες ιδέες της εποχής του που επηρέασαν το έργο του,

την ερμηνεία κάποιων απόψεων ή συναισθημάτων του στις ιδιαίτερες συνθήκες της ζωής του, στην ψυχοσύνθεσή του, στο οικογενειακό ή κοινωνικό περιβάλλον του,

την αιτιολόγηση κάποιων αισθητικών επιλογών του γνωρίζοντας και το λογοτεχνικό περιβάλλον όπου εντάσσεται το έργο

τις σχέσεις του έργου του με άλλα έργα, ελληνικά ή ξένα, παλαιότερα ή σύγχρονα (επιδράσεις, επιρροές, δάνεια κτλ.).

Τα οπτικοακουστικά υλικά και μέσα (φωτογραφίες, μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις, απαγγελίες, μελοποιήσεις, βιντεοκασέτες, CD-ROM κ.ά.) είναι διδακτικά πολύ χρήσιμα για την πρόκληση του ενδιαφέροντος και της θετικής αντίδρασης προς το έργο.

Η αναφορά σε κάποιες πολύ αξιόλογες κριτικές για το έργο ή το λογοτεχνικό ρεύμα, εφόσον συμβάλλουν στην ερμηνεία, καλό είναι να χρησιμοποιούνται από τους μαθητές τόσο για τις πληροφορίες και απόψεις όσο και για το ύφος του κριτικού λόγου, που μπορεί να σταθεί υπόδειγμα για τη σύνθεση του δικού τους κειμένου.

Σημαντική, πάντως, θεωρείται η σύνδεση του κειμένου με το όλο έργο, κυρίως αν πρόκειται για απόσπασμα μυθιστορήματος ή ποιητική σύνθεση. Η επίσκεψη στη βιβλιοθήκη, ο δανεισμός και η κυκλοφορία στην τάξη της πρωτότυπης έκδοσης, ώστε οι μαθητές να δουν και να ξεφυλλίσουν το βιβλίο, είναι βασικές δραστηριότητες.

Ιδιαίτερα αποτελεσματική διδακτικά αποδεικνύεται εδώ η οργάνωση διδακτικής ενότητας σύμφωνα με τις τυπολογίες:

(α) Προσωπογραφία Συγγραφέα,

(β) Ιστορική Οργάνωση, και

(γ) Παρουσίαση Σχολής, Γενιάς, Ρεύματος, Κινήματος.

Συμπερασματικά

Απ' όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι ο διδάσκων, οποιοδήποτε κι αν είναι το επιλεγμένο για διδασκαλία κείμενο ή το είδος της διδακτικής ενότητας, μπορεί και πρέπει να παίρνει την ευθύνη να καταστρώνει το δικό του μικροπρόγραμμα, που θα διευκολύνει την επικοινωνία και θα ενθαρρύνει τη συμμετοχή των μαθητών. Συγκεκριμένα:

καθορίζει προτεραιότητα στους γενικούς στόχους (στοχοθεσία),

επιλέγει και οργανώνει τα κατάλληλα κείμενα, καθορίζει

τις απαιτήσεις του γνωστικού αντικειμένου και τους ειδικούς διδακτικούς στόχους (τους οποίους καλό είναι, σε κάποιο βαθμό, να γνωστοποιεί στους μαθητές), καθώς και τις δεξιότητες που οδηγούν σ' αυτούς (ανάλυση του όλου στα μέρη),

καθορίζει το σημείο εκκίνησης των μαθητών και παρέχει οδηγίες και άλλα βοηθητικά για τη διδασκαλία και τη μάθηση υλικά (μέριμνα για τη γνωστική ικανότητα μαθητών),

επιλέγει κατάλληλη, ανάλογα με τη διδακτική ενότητα ή το κείμενο, μέθοδο (ή μεθόδους) και πορεία διδασκαλίας. Προσφέρει στους μαθητές ποικιλία δραστηριοτήτων που καλύπτουν όσο το δυνατόν περισσότερους στόχους. Προνοεί για την ολοκλήρωση του μαθήματος και της ενότητας μαθημάτων σε καθορισμένο χρόνο (μεθοδολογία - στρατηγική της διδασκαλίας),

στηρίζει τη διδασκαλία στο συμμετοχικό διάλογο, και κατά περίπτωση στην εργασία σε ομάδες, στην παρουσίαση από τον ίδιο ή τους μαθητές κ.ά. διατυπώνει προσεκτικά τις ερωτήσεις, ώστε να καλύπτουν τους στόχους και να προβάλλουν τις κύριες πτυχές του κειμένου (παιδαγωγική διάσταση),

καθορίζει τους τρόπους αξιολόγησης των στόχων (σύνδεση διδασκαλίας και αξιολόγησης),

καθορίζει τους τρόπους ανατροφοδότησης της διδακτικής - μαθησιακής διαδικασίας (ανατροφοδότηση),

προσδιορίζει τους τρόπους αναπροσαρμογής των στόχων (λειτουργική σύνδεση των μερών)

καθορίζει τρόπους σύνδεσης της επιμέρους διδασκαλίας-μάθησης με το γενικό σκοπό (αναγωγή στο όλον).

Αξιολόγηση

Η εδραία πεποίθηση ότι γνώσεις και ποικίλες δεξιότητες προσδιορίζουν αποφασιστικά τη σχέση του μαθητή-αναγνώστη με το λογοτεχνικό κείμενο δίνει το περιθώριο της αξιολόγησης του μαθήματος, ως προς αυτά τουλάχιστον τα σημεία, με τη διατύπωση σαφών κριτηρίων. Δεν είναι το ίδιο, ίσως, όταν θέλουμε να εκτιμήσουμε την ποιότητα των στάσεων που διαμορφώνει και των εμπειριών που βιώνει ο μαθητής στο χώρο της Λογοτεχνίας. Είναι δύσκολο να σταθμισθούν οι προσωπικές επιλογές και η ανάπτυξη πραγματικού ενδιαφέροντος, ιδιαίτερα όταν η επίγνωση της αξιολογικής πρόθεσης υπονομεύει την ειλικρίνεια της συμπεριφοράς. Γι' αυτό και η αξιολόγηση αυτών των στόχων στρέφεται γύρω από την ικανότητα τεκμηρίωσης της προσωπικής θέσης και στάσης και όχι γύρω από το περιεχόμενο της άποψης.

Θα πρέπει να γίνει πάντως σαφές ότι η αξιολόγηση του συγκεκριμένου μαθήματος είναι ιδιαίτερα σύνθετη διαδικασία, η οποία πρέπει να ρίχνει το βάρος σε εκείνα ακριβώς τα σημεία που πιο δύσκολα ελέγχονται. Ερωτήσεις ελέγχου γνώσεων δεν έχουν την ίδια βαρύτητα με ερωτήσεις κατανόησης (περιεχομένου ή τεχνικής) ή πολύ περισσότερο με ερωτήσεις εφαρμογής γνώσεων, ανάλυσης ή σύνθεσης στοιχείων. Μεγαλύτερη βαρύτητα θα πρέπει να δίνεται σε δραστηριότητες με τις οποίες επιχειρείται να διερευνηθεί κατά πόσο επιτεύχθηκαν ανώτεροι στόχοι, όπως είναι ο βαθμός πρόσληψης των ερεθισμάτων του κειμένου και ανταπόκρισης σ' αυτά, η ικανότητα εκτίμησης, οργάνωσης και χαρακτηρισμού των απόψεων και των στάσεων.

Η συνειδητοποίηση του ζητούμενου με κάθε ερώτηση και η κλιμάκωση στην αξιολόγηση είναι στοιχεία απαραίτητα προκειμένου να αναδεικνύεται και μέσα από αυτή τη διαδικασία όλη η φιλοσοφία και στοχοθεσία του μαθήματος. Η αξιολόγηση των ψυχοκινητικών στόχων συνδέεται με τη γενικότερη στάση και συνεργασία του μαθητή στην οργάνωση, πραγματοποίηση και διεύρυνση του μαθήματος, στοιχεία τα οποία πρέπει να συνυπολογίζονται για την αξιολόγηση του μαθητή.

Η ειδική φύση του μαθήματος, η πολυσημία του λογοτεχνικού λόγου και η ερμηνευτική πολλαπλότητά του, σε συνδυασμό με τη ζητούμενη αναγνωστική ελευθερία και παραγωγή προσωπικού λόγου ενμέρει μόνο επιτρέπουν την αξιολόγηση του μαθήματος με ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου. Τα ζητούμενα από το κείμενο είναι καλύτερο να διατυπώνονται ως ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης (ανοιχτές) ή σύντομης απάντησης ή με συνδυασμό αυτών των δυο τύπων. Όποτε δίνονται ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου, για να αποφεύγεται η τυχαία ή μηχανική απάντηση, καλό είναι αυτές να συνδυάζονται με ερωτήματα ελεύθερης ανάπτυξης (κυρίως της μορφής: «Να δικαιολογηθεί η απάντηση»).

Με την ολοκλήρωση κάποιας ενότητας ενδείκνυται να δίνονται συνθετικές - δημιουργικές εργασίες, όπως συγκρίσεις έργων βασισμένες σε ποικίλους άξονες (θέμα, είδος, ρεύμα κ.ά.), αξιοποίηση κριτικών άρθρων/μελετών για διερεύνηση πιθανώς διαφορετικών οπτικών και άρα αναγνώσεων, μελέτη μιας ολόκληρης ποιητικής συλλογής ή μυθιστορήματος, μετατροπή ενός είδους σε άλλο, π.χ. μετασχηματισμός διηγήματος σε θεατρικό ή σενάριο, ή απόδοση του θέματός του σε στίχους κτλ. Οι εργασίες αυτές απαιτούν χρόνο, κατάλληλη εξάσκηση και προετοιμασία, καλή υποδομή του σχολείου σε βιβλιοθήκη και άλλα μέσα, και δεν μπορεί να απευθύνονται αδιάκριτα σε όλους τους μαθητές. Θα πρέπει να υπολογίζονται οι ιδιαίτερες ικανότητες του καθενός, τα ενδιαφέροντά τους, οικογενειακές ή άλλες παράμετροι, στοιχεία που καθορίζουν τελικά το είδος και την ποιότητα της εργασίας.

Στη συνέχεια δίνονται γενικές υποδείξεις για το συνδυασμό των ειδικών στόχων κάθε μαθήματος με τους διάφορους τύπους των ερωτήσεων αξιολόγησης και επισημαίνεται η βαρύτητα που πρέπει να δίνεται ανάλογα με το στόχο ή τον τύπο της άσκησης.

α) Οι γνώσεις ελέγχονται με ερωτήσεις ποικίλων τύπων, με τις οποίες ζητείται η εξακρίβωση του βαθμού στον οποίο κάθε φορά ο μαθητής κατέκτησε τις γνώσεις που διδάχτηκε. Η γνώση των πληροφοριών ελέγχεται με ερωτήσεις σύζευξης, πολλαπλής επιλογής ή με ερωτήσεις γνωστικού τύπου, οι οποίες εισάγονται συνήθως με στερεότυπες φράσεις όπως: Ανάφερε.... Διατύπωσε.... Θυμήσου.... Να περιγράψεις.... Τι σημαίνει...; (π.χ. - «Ανάφερε τα χαρακτηριστικά της αλληγορίας, του διηγήματος, του δημοτικού τραγουδιού, των νεοσυμβολιστών» κτλ.). Οι ερωτήσεις αυτές αποσκοπούν σε συγκεκριμένη απάντηση και γι' αυτό χαρακτηρίζονται ως ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου και κατατάσσονται πολύ χαμηλά στην αξιολογική κλίμακα. Ωστόσο, μερικές φορές, κυρίως οι ερωτήσεις σύζευξης, ενδέχεται να είναι αρκετά δύσκολες και χρονοβόρες, προπάντων όταν περιέχουν θέματα θεωρίας.

β) Καλύτερη διακρίβωση των γνώσεων και, συγχρόνως, επίτευξη ανώτερου στόχου συνθέτουν οι ερωτήσεις που ζητούν την κατανόηση, την εφαρμογή των γνώσεων, την επαγωγική συγκέντρωση στοιχείων ή την αξιολόγησή τους και τη σύνθεση σύντομου σχολίου. Ελέγχεται ο βαθμός στον οποίο ο μαθητής: (α) κατέχει και είναι ικανός να αναπαραγάγει δημιουργικά κάποια στοιχεία θεωρίας ή ιστορίας της Λογοτεχνίας διακρίνοντας τη λειτουργία

τους μέσα στο κείμενο, (β) κατανοεί το συγκεκριμένο κείμενο και είναι ικανός να συγκεντρώνει και να χειρίζεται στοιχεία για την απόδειξη κάποιων θέσεων και τη σύνθεση τεκμηριωμένου σχολίου.

Και εδώ οι ερωτήσεις μπορούν να είναι ποικίλων τύπων. Οι ελεύθερης ή σύντομης ανάπτυξης εισάγονται συνήθως με φράσεις όπως: Δώσε μερικά παραδείγματα.... Εξήγησε.... Σύγκρινε.... Τι εννοεί...; Ποια στοιχεία από το κείμενο αποδεικνύουν ότι.... Τι μπορεί να σημαίνει...; Πώς εξηγείται...; Πώς εκδηλώνεται...; Να αναφέρεις σημεία όπου.... Πού φαίνεται...; Γράψε σύντομο σχόλιο....Πώς αξιοποιεί ο συγγραφέας π.χ. το διάλογο, την εικονοποιία, τη μεταφορά...; Μια διαβάθμιση κατά την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών είναι αναγκαία για την επίτευξη όσο το δυνατόν αντικειμενικής βαθμολογίας.

γ) Για τη διερεύνηση της επίτευξης των συναισθηματικών στόχων χρησιμοποιούνται ερωτήσεις σύντομης ή ελεύθερης ανάπτυξης, καθώς και συνθετικές εργασίες. Ελέγχονται: η γενικότερη πρόσληψη του λογοτεχνικού έργου και η ανταπόκριση του μαθητή σ' αυτό, ο τρόπος με τον οποίο οργανώνει τις στάσεις και τις αξίες του. Πιο συγκεκριμένα: η προσοχή με την οποία διαβάζει και κατανοεί το κείμενο, η ικανότητα κριτικού σχολιασμού των κυριότερων στοιχείων, το βάθος των σκέψεων και των παρατηρήσεών του, ο βαθμός συνειδητοποίησης των νοημάτων και φαινομένων του κειμένου, η θέληση και η ικανότητα για εσωτερικοποίηση των ιδεών με την έννοια της κριτικής αποδοχής αλλά και της αναμενόμενης απόρριψης ή αναθεώρησης, η ικανότητα, τέλος, με την οποία ο μαθητής οργανώνει τις αξίες του και συνθέτει την προσωπική του βιοθεωρία.

Οι ερωτήσεις που ικανοποιούν αυτούς τους στόχους κυρίως διατυπώνονται με τους παρακάτω τρόπους: Συμφωνείς με την άποψη...; Πώς ερμηνεύεις...; Πιστεύεις ότι...; Τι μπορεί κατά τη γνώμη σου να σημαίνει...; Πώς εξηγείς...; Πώς φαντάζεσαι...; Πώς θα χαρακτήριζες...; Ο ήρωας προκαλεί τη συμπάθειά σας; Αιτιολογήστε τη γνώμη σας.

δ) Ερωτήσεις ποικίλων στόχων που προκύπτουν από τη συγκριτική εξέταση και που απευθύνονται κυρίως στους μαθητές της Γ΄ Γυμνασίου.

Τονίζεται και πάλι ότι τα κυριότερα στοιχεία, τα οποία αξιολογούνται σε σχέση με τη διατύπωση προσωπικής άποψης, είναι η ικανότητα με την οποία ο μαθητής αναπτύσσει τη θέση ή τα επιχειρήματά του, το πλάτος και το βάθος της επιχειρηματολογίας του, η συνοχή και η αφαιρετικότητα της σκέψης και αυτό, μεταξύ άλλων,επιτυγχάνεται και με τη θεώρηση, μέσω παράλληλων κειμένων, άλλων οπτικών.

Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Οι προδιαγραφές είναι συμβατές με τη φιλοσοφία, τη σκοποθεσία και την υλοποίηση των στόχων του μαθήματος, έτσι όπως λεπτομερώς καταγράφονται στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και στα Δ.Α.Π.Σ. για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου.

Το διδακτικό υλικό που θα συνοδεύει τη διαθεματική προσέγγιση του μαθήματος ενδεικτικά θα μπορούσε να είναι:

Σειρά διδακτικών εγχειριδίων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας των τριών τάξεων του Γυμνασίου.

Ανθολόγιο κειμένων με διαπολιτισμική θεματολογία.

Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας(με παράρτημα συνοπτικής παρουσίασης της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας λογοτεχνίας).

Βιντεοταινίες για πρόσωπα και έργα της λογοτεχνίας.

Μουσικοί δίσκοι και κασέτες με μελοποιημένα λογοτεχνικά έργα.

Τα ανθολογούμενα κείμενα να είναι ελληνικά κατά το 80% και ξένα κατά 20%. Τα κείμενα θα πρέπει να είναι ζωντανά και ελκυστικά στη θεματολογία και τη γραφή τους, να ανταποκρίνονται κατά το δυνατόν στα ενδιαφέροντα των μαθητών σε σχέση με την ηλικία τους, να προωθούν τις βιώσιμες αξίες του ανθρώπου και του πολιτισμού και να προετοιμάζουν τον αυριανό Έλληνα πολίτη ενός πολυφυλετικού και πολύμορφου, αλλά ανθρώπινου και ειρηνικού κόσμου. Τα προς ανθολόγηση κείμενα να πληρούν τις προϋποθέσεις ποιότητας, τις οποίες εγγυάται η ανθολόγηση κειμένων δοκίμων και αντιπροσωπευτικών συγγραφέων. Τα ανθολογούμενα κείμενα πρέπει να συνοδεύονται απαραιτήτως από κατατοπιστικά εισαγωγικά σημειώματα και από τον αναγκαίο λεξιλογικό και πραγματολογικό σχολιασμό. Σε καμιά περίπτωση τα σχόλια δεν θα πρέπει να πνίγουν το υπό εξέταση κείμενο. Τα ανθολογούμενα κείμενα πρέπει να αντλούνται από έγκυρες εκδόσεις και να συνοδεύονται από την απαραίτητη βιβλιογραφική παραπομπή. Όταν ανθολογούνται αποσπάσματα, καλό είναι να αποτελούν αυτά αυτόνομη ενότητα η οποία να μπορεί να εξετασθεί αυτοτελώς.

Στα βιβλία των Α΄ και Β΄ τάξεων του Γυμνασίου θα διατηρηθεί η διαίρεση σε θεματικές ενότητες και πρέπει να προβλεφθεί ώστε:

- Τα κείμενα να κατατάσσονται σε 10 έως 15 θεματικές ενότητες. Η έκτασή τους να είναι περιορισμένη. Να συνοδεύονται από βιογραφικά σημειώματα των συγγραφέων, από γλωσσάρια (όπου παρίσταται ανάγκη), από σχόλια, ασκήσεις και εικαστικό υλικό.

Στα βιβλία της Γ΄ Γυμνασίου η κατάταξη των κειμένων θα γίνει με ιστορική διάταξη.

Τα ανθολογούμενα κείμενα πρέπει να υπηρετούν ένα γενικό όραμα ανθρωπιστικής παιδείας που θέλει την καλλιέργεια νοήμονων, ευαίσθητων και ελεύθερων ανθρώπων, να ανταποκρίνονται ποιοτικώς στις απαιτήσεις που θέτει το Ενιαίο Πλαίσιο, αλλά και να απαντούν στους προβληματισμούς και στις αναζητήσεις του παρόντος. Ευκταίο είναι να συνδιαλέγονται με ποικίλους τρόπους με τα κείμενα της παλαιότερης λογοτεχνίας μας, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως υλικό συγκριτικής εξέτασης και διαλόγου των διαφορετικών εποχών. Καλό είναι τα προς ανθολόγηση κείμενα να ανταποκρίνονται κατά το δυνατόν σε καθολικά προλογοτεχνικά βιώματα κοινά σε όλους τους ανθρώπους και να εξυψώνουν τα βιώματα αυτά σε υψηλή αισθητική εμπειρία. Θα πρέπει να αποκλεισθεί η ανθολόγηση κειμένων που καλλιεργούν το μίσος προς τους άλλους ανθρώπους ή προβάλλουν απόψεις εχθρικές προς τις δημοκρατικές και γενικότερα προς τις ανθρωπιστικές αξίες. Η ελληνικότητα θα προβάλλεται ως θετική στάση του ελληνικού πολιτισμού απέναντι στη ζωή και απέναντι στην ετερότητα. Η παραλογοτεχνία εννοείται ότι δεν έχει θέση σε ένα ανθολόγιο Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Η σύνταξη ερωτήσεων να γίνεται με γνώμονα πάντοτε το σεβασμό στα κείμενα και με κριτήριο την κινητοποίηση

των δημιουργικών ικανοτήτων και της κριτικής σκέψης των μαθητών και με τελικό σκοπό την αποτροπή της διδακτικής ακαμψίας και αφυδάτωσης. Σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει οι ερωτήσεις να αλλάζουν τον προσανατολισμό της διδασκαλίας του μαθήματος σε άλλους μη λογοτεχνικούς π.χ. γλωσσικούς στόχους.

Σκόπιμο είναι τα εγχειρίδια να επιτρέπουν τη σύνδεση της διδασκαλίας του μαθήματος και με άλλες τέχνες, κυρίως τη ζωγραφική και τη μουσική (με τη βοήθεια της εκπαιδευτικής τεχνολογίας) και με τις επιστήμες στο πλαίσιο μιας διαθεματικής προσέγγισης του μαθήματος.

Τέλος, το μάθημα μέσω της διδασκαλίας των κειμένων της ελληνικής κυρίως αλλά και της παγκόσμιας λογοτεχνίας καλείται να εξασφαλίσει σε γνωστικό και ψυχοκινητικό επίπεδο την οικείωση των μαθητών με την ευρεία έννοια της λογοτεχνικότητας και να δημιουργήσει καλούς - με κριτική συνείδηση αναγνώστες και- γιατί όχι -δυνάμει δημιουργούς εντέχνου λόγου.

Επιλογικά

Με την εφαρμογή του νέου Προγράμματος Σπουδών θα επιζητηθεί να ελεγχθεί η λειτουργικότητά του σε σχέση με τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία. Είναι ανάγκη, δηλαδή, να εκτιμηθεί αν πετυχαίνονται οι διαγραφόμενοι σκοποί και στόχοι, και εάν οι μεθοδολογικές υποδείξεις, μέσα στη γενική τους διατύπωση, δίνουν περιθώρια δημιουργικής ελευθερίας στο διδάσκοντα με ευνοϊκά αποτελέσματα για τη μάθηση ή πρέπει να πάρουν πιο συγκεκριμένη διατύπωση προκειμένου να οριστεί με μεγαλύτερη σαφήνεια το πλαίσιο του μαθήματος. Μέσα από διαδικασίες συνεχούς ανατροφοδότησης θα διαφανούν η αποτελεσματικότητα και η εγκυρότητα του Προγράμματος, θα καταγραφούν οι αδυναμίες του και θα διαγραφούν τα περιθώρια συμπλήρωσης και βελτίωσής του.

8. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Εισαγωγή

Το μάθημα των Θρησκευτικών (ΜτΘ) στο Δημοτικό σχολείο έχει εισαγωγική αποστολή, η οποία δεν επιτυγχάνεται με τον ιστορισμό, τη νοησιαρχία και την παράθεση στερεότυπων γνώσεων μακριά από τα παιδικά ενδιαφέροντα. Έτσι προτιμήθηκε να γίνεται επιλογή της ύλης από την Παλαιά Διαθήκη, την Καινή Διαθήκη, την Εκκλησιαστική ιστορία (Εκκλησιαστική παράδοση και ζωή - Εκκλησιαστική τέχνη - Άγιοι - μάρτυρες κ.τ.λ.), την Κατήχηση και Λειτουργική, με σταθερή κατεύθυνση όλες οι διδακτικές ενότητες να έχουν Χριστοκεντρικό, Εκκλησιοκεντρικό και ταυτόχρονα διαλογικό, διερευνητικό και παιδοκεντρικό προσανατολισμό. Προκειμένου να ολοκληρωθεί και ενιαιοποιηθεί το Π.Σ. για όλη την υποχρεωτική εκπαίδευση, στο Γυμνάσιο ακολουθείται η οριζόντια έκθεση της ιστορίας της σωτηρίας. Δηλαδή διδάσκεται, συστηματικά πλέον, η Παλαιά Διαθήκη στην Α΄τάξη, η Καινή Διαθήκη στη Β΄τάξη και η Εκκλησιαστική ιστορία στη Γ΄τάξη.

Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής που τελειώνει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση θα έχει αποκτήσει σαφή αντίληψη της ιστορικής - χρονικής εξέλιξης των γεγονότων, που διαδραματίστηκαν τόσο κατά την προετοιμασία των ανθρώπων για τον ερχομό του Χριστού, όσο και για όσα συνέβησαν με την έλευση του Χριστού στον κόσμο. Δηλαδή για τη δημιουργία της «καινής κτίσεως» του καινούριου κόσμου του Θεού. Επιπλέον ο μαθητής θα παρακολουθήσει όλη την πορεία της Εκκλησίας. Της νέας αυτής κοινωνίας από την ίδρυσή της ως τις ημέρες μας. Μέσα δε από τις ανάλογες αναφορές, διερευνήσεις και διασυνδέσεις το ΜτΘ θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μιας ελεύθερης, πλουραλιστικής και δημοκρατικής κοινωνίας και θα προάγει την ταυτότητα και τη συνείδηση της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, της ενταγμένης στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, έχοντας ως βασικό χαρακτηριστικό της την ελληνική και ορθόδοξη συγχρόνως οικουμενικότητά της.

Έτσι ο μαθητής θα μπορέσει να εμβαθύνει στα προσφερόμενα διδακτικά αγαθά χωρίς τον κίνδυνο να επαναλάβει όσα, κατά τη φοίτησή του στο Δημοτικό σχολείο, έμαθε. Όταν, ωστόσο, παρατηρείται κάποια επανάληψη θεμάτων, με εντελώς διαφορετική προσφορά, αυτό οφείλεται στη συνειδητή πρόθεσή μας να γίνει εμβάθυνση σε ορισμένα θέματα ή να δοθεί έμφαση σε κάποιες άλλες πτυχές μερικών θεμάτων.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Το μάθημα των Θρησκευτικών στην υποχρεωτική εννιάχρονη εκπαίδευση έχει σκοπό να μεταδώσει στους μαθητές βασικά στοιχεία της Ορθόδοξης χριστιανικής διδασκαλίας, παράδοσης και ζωής, να συμβάλει στην ανάπτυξη της θρησκευτικής τους συνείδησης και να υποβοηθήσει την προοδευτική τόνωση της σχέσης τους με το Θεό, ως Δημιουργό και Πατέρα μέσα στη ζωή της Εκκλησίας. Μέσα από την ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των μαθητών το μάθημα της ΜτΘ στοχεύει (σύμφωνα με τις επιταγές του συντάγματος) στη γενικότερη ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των μαθητών και στη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Το μάθημα των Θρησκευτικών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση θα βοηθήσει τους μαθητές:

Να εξοικειωθούν με βασικές έννοιες, παραστάσεις και σύμβολα της ορθόδοξης πίστης, της πνευματικής παράδοσης και ζωής του λαού μας καθώς και με στοιχεία της εκκλησιαστικής γλώσσας.

Να βιώσουν την πίστη πρώτιστα ως αγάπη προς το Θεό και τον άνθρωπο.

Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία και την επικαιρότητα που έχουν το μήνυμα του Ευαγγελίου, οι πνευματικές, ηθικές και αισθητικές αξίες της Ορθοδοξίας για την αρμονική ψυχοσωματική ανάπτυξή τους, τη σωστή σχέση με το φυσικό περιβάλλον και τη διανθρώπινη κοινωνία σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Να εκτιμήσουν την ιδιότητά τους ως μελών του σώματος του Χριστού και τη συμμετοχή τους στη λειτουργική και την πρακτική ζωή της Εκκλησίας.

Να γνωρίσουν για την ύπαρξη διαφορετικών θρησκευτικών ομάδων στην Ελλάδα και για τα βασικά τους χαρακτηριστικά ώστε να ευαισθητοποιηθούν ανάλογα.

Να διαμορφώσουν ελεύθερη πνευματική προσωπικότητα με βάση την καταγωγή και το πολιτισμικό τους περιβάλλον.

Συνεπώς, το αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος των θρησκευτικών υλοποιεί το σκοπό της παρεχόμενης από το κράτος εκπαίδευσης, όπως αυτός ορίζεται από το νόμο (1566/85) και τις συνταγματικές επιταγές.

Πρόγραμμα Σπουδών

Α΄ και Β΄ Τάξη

Το περιεχόμενο του μαθήματος των Θρησκευτικών εντάσσεται οργανικά στο μάθημα της Μελέτης του Περιβάλλοντος με κέντρο τη θρησκευτική ζωή της κοινότητας. Ειδικότερα στο μάθημα παρέχονται:

Θρησκευτικά εθιμικά στοιχεία, λατρευτική παράδοση, λαϊκή λογοτεχνία και καλλιτεχνία, ανάλογα με το επίπεδο πνευματικής ανάπτυξης του παιδιού.

Απλές διηγήσεις και μαθητικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τις μεγάλες γιορτές της Χριστιανοσύνης, ιδιαίτερα στα πλαίσια των λεγόμενων ευκαιριακών ενοτήτων, που προβλέπονται κατά τη διδασκαλία της Μελέτης Περιβάλλοντος.

Ύλη έντεχνου λυρικού περιεχομένου (θρησκευτικά ποιήματα, άσματα, ύμνοι).

Συμμετοχή των μαθητών στη θρησκευτική ζωή της κοινότητας.

Γ΄ Τάξη

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Τα παιδιά: - Να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της Ακολουθίας του Αγιασμού. - Να κατανοήσουν τα κύρια σημεία του περιεχομένου του ύμνου και να ασκηθούν στη μελωδική του απόδοση. - Να συναισθανθούν τον Αγιασμό ως ευλογία του Θεού.	***Ο ΑΓΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΑΣ*** Η ατμόσφαιρα της πρώτης μέρας του νέου σχολικού έτους με έμφαση στην ακολουθία του Αγιασμού. Περιγραφή των κύριων στοιχείων της ακολουθίας (ασπασμός του Σταυρού, ραντισμός κτλ.). Πηγή: Ευχολόγιο (Ακολουθία του Αγιασμού) Έξοδος (ύδατα της Μερρά) Ύμνος: «Σώσον, Κύριε, τον λαόν σου...»	Να γνωρίσουν και να περιγράψουν τα σκεύη και υλικά (σταυρός, θυμιατήρι, ευχολόγιο, βασιλικός κ.ά.) με τα οποία τελείται ο αγιασμός.	***1/2 ώρα***
- Να καταλάβουν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον και την αγάπη του Χριστού για όλα τα παιδιά του κόσμου. - Να ενθαρρυνθούν να επικοινωνούν με το Χριστό μέσω της προσευχής.	***Ο ΘΕΟΣ ΜΑΖΙ ΜΑΣ*** Η στοργή και η αγάπη του Χριστού για τα παιδιά. Η επικοινωνία των παιδιών με το Χριστό. Πηγή: Ματθ. 19, 13-15 Κείμενο: Ποίημα – Προσευχή.	Να ζωγραφίσουν, μετά από σχετική συζήτηση, τη σκηνή που περι.	***1 ώρα***
- Να γνωρίσουν το ιστορικό γεγονός της εύρεσης και της Ύψωσης του Τίμιου Σταυρού. - Να μάθουν να κάνουν σωστά το σημείο του Σταυρού. Να γνωρίσουν ότι το σύμβολο του Σταυρού συνοδεύει τη ζωή του χριστιανού. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε περιπτώσεις μαθητών που τυχόν ανήκουν σε άλλα θρησκεύματα.	***Ο ΣΤΑΥΡΟΣ: ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ*** Η εύρεση του Τίμιου Σταυρού και η ύψωσή του . Απλή αναφορά στη σταύρωση του Χριστού, για να αναδειχθεί ο Σταυρός ως σύμβολο της θυσίας του και της δικής μας σωτηρίας. Πώς, πότε και γιατί κάνουμε το σταυρό μας. Πού συναντάμε το Σταυρό. Πηγή: Μηνιαίο (14 Σεπτεμβρίου).		***1 ώρα***
- Να γνωρίσουν την προσευχή ως μέσο επικοινωνίας με το Θεό. - Να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη της προσευχής για όλους τους ανθρώπους. - Να κατανοήσουν την έννοια ορισμένων ευχετικών-επικλητικών εκφράσεων. - Να δείξουν διάθεση να προσεύχονται.	***Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟ ΘΕΟ – ΠΡΟΣΕΥΧΗ*** Η προσευχή ως μέσο επικοινωνίας με το Θεό. Ανάλυση απλών φράσεων, όπως: «δόξα τω Θεώ», «Σ'ευχαριστώ, Θεέ μου», «Παναγία μου», «Χριστέ και Παναγιά», «Κύριε, ελέησον». Η κοινή προσευχή στην εκκλησία. Η προσευχή σε οποιοδήποτε χρόνο, τόπο, σε κάθε περίσταση (πρωί, βράδυ, πριν και μετά το φαγητό, σε χαρά, λύπη, δυσκολία, στο ταξίδι, στην τάξη, στην εξοχή). Πηγή: Α΄ Βασιλειών 1 και 2, 1-11.	Πραγματοποίηση εκκλησιασμού. Μελέτη ενδεικτικών τρόπων προσευχής σε άλλες θρησκείες.	***2 ώρες***
- Να γνωρίσουν το περιστατικό της επίσκεψης του δωδεκαετούς Ιησού στο ναό και τη συνομιλία του με σοφούς δασκάλους. Να εκτιμήσουν τη δύναμη των χαρισμάτων, τα οποία δίνει ο Θεός στους ανθρώπους.	***ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΣΟΦΟΥΣ ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ*** Ο Θεός δωρίζει σε κάθε παιδί χαρίσματα που, όταν τα καλλιεργήσει, δίνει πολλή χαρά στον εαυτό του, στους γονείς του , στους άλλους, αλλά και στον ίδιο το Θεό. Πηγή: Λουκά 2, 41-52.		***1 ώρα***

- Να γνωρίσουν στοιχεία από τη ζωή του Δαβίδ. - Να πλησιάσουν διαισθητικά το Δημιουργό μέσα από τα δημιουργήματά του . - Να εκφράσουν θαυμασμό για τον πλούτο, την ομορφιά και το μεγαλείο της Δημιουργίας.	*ΕΝΑ ΤΣΟΠΑΝΟΠΟΥΛΟ ΘΑΥΜΑΖΕΙ...* Στοιχεία από τη ζωή του Δαβίδ. Αρχικά τσοπανόπουλο και ύστερα βασιλιάς υμνεί τη δόξα του Θεού μας όπως φανερώνεται στο σύμπαν. Πηγή: Ψαλμός 103ος. Κείμενο: «Ως εμεγαλύνθη τα έργα σου, Κύριε, πάντα εν σοφία εποίησας».	Να βρουν ποιήματα ή τραγούδια που υμνούν την ομορφιά της φύσης.	*1 ώρα*
- Να γνωρίσουν μορφές και λειτουργίες της δημιουργίας. - Να νιώσουν θαυμασμό και χαρά για τα έργα του Θεού.	*ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ ΓΕΜΑΤΟΣ ΖΩΗ* Ο πλούτος της ζωής, η μεγάλη ποικιλία των μορφών της και οι λειτουργίες της φύσης που υπηρετούν τη ζωή. Πηγή: Ψαλμός 103ος.	Να ζωγραφίσουν μία από τις εικόνες που περιγράφονται στον 1030 ψαλμό.	*1 ώρα*
- Να διαισθανθούν την πρόνοια του Θεού ακόμη και για τα μικρά και ελάχιστα. - Να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στην πρόνοια του Θεού. Να διατεθούν θετικά απέναντι και σ΄αυτά που είναι αδύναμα ή θεωρούνται ασήμαντα.	*ΤΑ ΠΕΤΕΙΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΝΑ* Ο Θεός, στοργικός πατέρας, αγαπά και φροντίζει ακόμη και τα πιο μικρά πλάσματά του. Πηγή: Λουκά 12,22-31, Ματ.6, 25-34 και 22ος ψαλμός.	Να διαβαστούν στην τάξη μύθοι, παραμύθια ή σχετικά κείμενα με τους στόχους του μαθήματος.	*1 ώρα*
- Να κατανοήσουν τη σημασία της γέννησης ενός νέου ανθρώπου. - Να νιώσουν τη χαρά που φέρνει ο ερχομός ενός νέου ανθρώπου. - Να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι σε τυχόν νεότερα μέλη της οικογένειας και της σχολικής κοινότητας.	*ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ* Ο άνθρωπος γεννιέται μικρός και αδύναμος. Ωστόσο φέρνει χαρά στην οικογένεια που τον υποδέχεται ως δώρο του Θεού. Απλή αναφορά στη χαρά κατά τη γέννηση βιβλικών προσώπων (Ισαάκ, Θεοτόκος, Ιωάννης ο Πρόδρομος, Ιησούς). Μέσα στη θαλπωρή της οικογένειας αναπτύσσεται ο νέος άνθρωπος. Πηγές: Βιβλικά κείμενα που αναφέρονται στα παραπάνω ιερά πρόσωπα. Ευχές και ιερές πράξεις της Εκκλησίας που αναφέρονται στη γέννηση ενός παιδιού.	Επίσκεψη σε παιδικό χωριό SOS ή άλλο.	*4 ώρες*
- Να συνειδητοποιήσουν ότι όλοι οι άνθρωποι, ως παιδιά του Θεού, είναι αδέλφια. - Να κατανοήσουν ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν τα ίδια δικαιώματα στη ζωή, στη μόρφωση, στην ελευθερία, κτλ. - Να ευαισθητοποιηθούν και να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι σε προβλήματα παιδιών στο άμεσο περιβάλλον τους, στην Ελλάδα και σ΄όλο τον κόσμο.	*ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΔΕΛΦΙΑ* Όλοι οι άνθρωποι είναι παιδιά του Θεού. Οι ομοιότητες των ανθρώπων είναι πολύ περισσότερες και σπουδαιότερες από τις διαφορές τους (χρώμα, φυλή, θρησκεία, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, μόρφωση κτλ.). Το έργο της ορθόδοξης ιεραποστολής καθώς και διαφόρων οργανισμών (UNICEF, Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών, Ερυθρός Σταυρός κτλ.) για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά σ΄όλο τον κόσμο (αρρώστιες, πείνα, δίψα, προσφυγιά, αναλφαβητισμός κτλ.) Πηγές Γαλάτας 3, 27-28 Πράξεις 17, 24-28.	- Να συγκεντρώσουν υλικό (φωτογραφικό και άλλο) και να οργανώσουν μια μικρή έκθεση. Οι λεζάντες να διατυπωθούν από τα ίδια τα παιδιά.	*2 ώρες*

- Να κατανοήσουν ότι κεντρικό γεγονός της σύναξης των χριστιανών στην εκκλησία είναι η ευχαριστία για το δώρο της ζωής. - Να συναισθανθούν την ανάγκη του ανθρώπου να υμνεί και να ευχαριστεί το Θεό για το δώρο της ζωής. Να αποκτήσουν διάθεση για εκκλησιασμό.	***ΤΟ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΩΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ*** Ο λόγος και ο βίος του Χριστού ήταν μια συνεχής δωρεά ζωής και ελπίδας, ιδίως για τους αδύνατους και τους πάσχοντες. Η θεραπεία των δέκα λεπρών. Για τον όμορφο κόσμο και τα πλούσια δώρα της ζωής οι χριστιανοί ευλογούν και ευχαριστούν το Θεό σε κάθε περίσταση στην καθημερινή ζωή και ιδιαίτερα κατά τη Θεία Λειτουργία. Πηγή: Λουκά 17, 11-19. Ύμνος: «Σε υμνούμεν...»	Πραγματοποίηση εκκλησιασμού. Γλωσσική επεξεργασία της αίτησης "υπέρ πλεόντων, οδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αιχμαλώτων και της σωτηρίας αυτών του Κυρίου δεηθώμεν"	*2 ώρες* *1 ώρα*
Να γνωρίσουν όσα λέγει η Γραφή για τους πρωτόπλαστους και τον παράδεισο. Να νιώσουν τη μεγάλη αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο. Να εκτιμήσουν το μέγεθος της αποστολής του ανθρώπου ως συνεργάτη του Θεού. Να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στον κόσμο που μας περιβάλλει.	***ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΜΕ ΤΟ ΘΕΟ*** Τους ανθρώπους που δημιούργησε ο Θεός, δεν τους άφησε μόνους, τους εγκατέστησε στον παράδεισο και επικοινωνούσε μαζί τους. Στον Αδάμ ανέθεσε να δώσει ονόματα στα ζώα. Ο ρόλος και η ευθύνη του κάθε ανθρώπου για τον περιβάλλοντα χώρο. Πηγή: Γενέσεως 1, 27-28, 2, 8, 12, 19-20.	Να ζωγραφίσουν μια γωνιά του Παραδείσου.	*1 ώρα*
Να μάθουν για τα εφόδια, με τα οποία ο Θεός προίκισε τον άνθρωπο και να συνειδητοποιήσουν ότι κάθε παιδί έχει προσωπικά χαρίσματα. Να εκτιμήσουν τα εφόδια που τους παρέχει η Εκκλησία, η οικογένεια, το σχολείο κτλ. και να θελήσουν	2. ***ΕΦΟΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ*** Ο Θεός έδωσε στους πρωτόπλαστους πολλά εφόδια για τη ζωή: το σώμα, το νου, την ομιλία κ.ά. Εφόδια που κληρονομούμε και άλλα που αποκτούμε για τη ζωή: προσωπικά χαρίσματα, μόρφωση, αγαθά και μέσα. Πηγή: Πατερικά χωρία σε μετάφραση.	Να διαβαστούν σχετικά ποιήματα ή κείμενα όπως το ποίημα "Σ' ευχαριστώ Θεέ μου".	*1 ώρα*
να κάνουν καλή χρήση.			
-Να γνωρίσουν ότι η εργασία τους και όλων των ανθρώπων είναι ευλογημένη από το Θεό. Να εκτιμήσουν την εργασία των γονέων τους και των ανθρώπων του περιβάλλοντός τους. Να νιώσουν τη χαρά της εργασίας και της δημιουργικότητας	***Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ*** Ο άνθρωπος, αξιοποιώντας τα εφόδια που του χάρισε ο Θεός, δημιούργησε έργα πολιτισμού. Στο σχολείο οι μαθητές εργάζονται και καλλιεργούν-αναπτύσσουν τα χαρίσματά τους. Στο άμεσο περιβάλλον οι μεγαλύτεροι (γονείς κτλ.) ασκούν διάφορα επαγγέλματα. Ο Χριστός κατά την παιδική του ηλικία έμαθε την τέχνη του ξυλουργού. Ο Απόστολος Παύλος ήταν σκηνοποιός. Κάθε εργασία είναι ευλογημένη από το Θεό. Πηγή: Αγιολογική διήγηση με την εργασία.	Επίσκεψη σε ένα εργαστήριο της περιοχής και να συνομιλήσουν με τον τεχνίτη.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν γεγονότα που αναφέρονται σε σωτήριες επεμβάσεις του Θεού. Να ενθαρρυνθούν να επικαλούνται την προστασία του Θεού και των αγίων.	***ΟΤΑΝ Η ΖΩΗ ΚΙΝΔΥΝΕΥΕΙ*** Ο Θεός συνοδεύει και προστατεύει ένα λαό που πορεύεται στην έρημο. Η Παναγία προστατεύει το έθνος μας. Ο Χριστός σώζει ένα κοριτσάκι. Καταφυγή στο Θεό και στους αγίους σε ώρες κινδύνου. Άγιος Νικόλαος-προστάτης των ναυτικών. Πηγές: Έξοδος Λουκά 8, 40-42 και 49-56 Συναξάρι του Αγίου Νικολάου (διήγηση θαύματος).	Να βρουν με τη βοήθεια του δασκάλου ή της οικογένειάς τους και να μάθουν ένα δημοτικό τραγούδι, στο οποίο ο άνθρωπος να επικαλείται τη βοήθεια της Παναγίας ή του Αγ. Νικολάου ή άλλου τοπικού αγίου.	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι στην ταραχή και στους κινδύνους ο Θεός δεν αφήνει μόνο του τον άνθρωπο που επικαλείται τη βοήθειά του Να νιώσουν την Εκκλησία ως στοργική μητέρα. Να έχουν εμπιστοσύνη στο Θεό και να μη χάνουν το θάρρος τους σε δύσκολες ώρες.	***ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΡΙΚΥΜΙΑ Η ΓΑΛΗΝΗ*** Μετά τον κατακλυσμό το ουράνιο τόξο. Η κατάπαυση της τρικυμίας από το Χριστό. Η Εκκλησία είναι λιμάνι σωτηρίας. Πηγές: Γενέσεως 7 και 9, 12-14. Ύμνος: Από τη Μικρή Παράκληση.	Να κατασκευάσουν με όποιο τρόπο θέλουν και μπορούν το ουράνιο τόξο.	*1 ώρα*

Να αποκτήσουν μια εικόνα της άσχημης κατάστασης που επικρατούσε σε πολλές προχριστιανικές κοινωνίες. Να διαισθανθούν την ανάγκη που ένιωθαν οι άνθρωποι για τον ερχομό του λυτρωτή.	***ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΧΡΟΝΙΑ*** **Η θέση του ανθρώπου (κυρίως των παιδιών) σε διάφορες φάσεις της προχριστιανικής ειδωλολατρικής εποχής (θυσίες, δουλεία, καταπίεση, εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο κτλ.).**	Να βρουν πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατούσε τα προ Χριστού χρόνια.	***1 ώρα***
Να γνωρίσουν το ενδιαφέρον του Θεού για τους ανθρώπους και την υπόσχεση της λύτρωσης, που έδωσε μέσω των Προφητών. Να μεταφερθούν νοερά στην εποχή εκείνη και να βιώσουν την κατάσταση προσμονής του Θείου Λυτρωτή.	***ΠΡΟΣΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ*** **Οι άνθρωποι προσμένουν το Λυτρωτή.** **Ο Θεός υπόσχεται και οι Προφήτες αναγγέλλουν την έλευση του Χριστού.** **Οι Προφήτες περιγράφουν το Χριστό ως: Ουράνια δροσιά, Άνθος, Δρόμο, Παιδί, Πατέρα, Αγγελιοφόρο, Ειρηνοποιό, Ήλιο, Ανατολή.** **Πηγές: Προφητείες, Ωσηέ 14,6 Ησαΐα 7, 14,9,6,11,1. 35,8. 63,9. Μαλαχία 3,1. 4,2 Ζαχαρία 6,12 Μιχαίου 5,2.**	Επεξεργασία του παραπάνω υλικού (συζήτηση, δραματοποίηση).	***1 ώρα***
Να γνωρίσουν την ετοιμασία της Παναγίας για τη μεγάλη αποστολή στην οποία την κάλεσε ο Θεός. Να κατανοήσουν ότι για κάθε σπουδαίο έργο χρειάζεται αφοσίωση, άσκηση, προσπάθεια.	***Η ΠΑΝΑΓΙΑ, Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ*** **Στοιχεία από τη νεανική ζωή της Παναγίας με επίκεντρο τα Εισόδια και τη ζωή της στο ναό. (Σύντομη αναφορά στον Ευαγγελισμό).** **Ύμνος: «Θεοτόκε** Παρθένε, χαίρε...»	Να γνωρίσουν τις πολλές προσωνυμίες της Παναγίας και τη σημασία τους, με έμφαση στην τοπική παράδοση.	***1 ώρα***
Να γνωρίσουν την ιστορία των Χριστουγέννων. Να χαρούν για τη γέννηση του θείου βρέφους. Να συναισθανθούν το μέγεθος της συγκατάβασης του Θεού που γεννήθηκε άνθρωπος στη γη.	***ΞΑΦΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ*** **Το ιστορικό της Γέννησης του Χριστού.** **Πηγές: Ματθ.κεφ.1 και 2.** **Λουκά κεφ.2.** **Ύμνος: «Η γέννησίς σου...».**	Να ακουστούν οι ύμνοι των Χριστουγέννων.	***1 ώρα***
Να γνωρίσουν τη συμμετοχή των αγγέλων στο γεγονός της Θείας γέννησης. Να κατανοήσουν το νόημα του πρώτου στίχου της Δοξολογίας. Να υμνήσουν μαζί με τους αγγέλους το θείο βρέφος.	***ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ*** **Η παρουσία των αγγέλων στο γεγονός της γέννησης του Χριστού.** **Πηγή: Ματθ.κεφ.1 και Λουκά κεφ.2.** **Ύμνος: «Δόξα σοι τω δείξαντι το φως...».**	Απλή γλωσσική επεξεργασία του ύμνου "Δόξα σοι τω δειξαντι...".	***1 ώρα***
Να εισαχθούν στο περιεχόμενο ύμνων της Εκκλησίας σχετικών με τη γέννηση του Χριστού. Να αναφερθούν σε προσωπικά τους βιώματα και σε τοπικά χριστουγεννιάτικα έθιμα. Να ψάλλουν εκκλησιαστικούς ύμνους και να τραγουδήσουν τα κάλαντα και επίκαιρα άσματα.	***ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΑΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙ*** **Για τη γέννηση του Χριστού ευχαριστούμε το Θεό με ψαλμούς και ύμνους.** **Μορφές εορτασμού των Χριστουγέννων στην ορθόδοξη παράδοση του λαού μας.** **Ύμνοι της Εκκλησίας, παραδοσιακά τραγούδια και κάλαντα.**	Έμφαση στην τοπική τους παράδοση (έθιμα, κάλαντα, τραγούδια).	***1 ώρα***
Να γνωρίσουν το γεγονός της βάπτισης του Χριστού και στοιχεία για την εορτή των Φώτων. Να εκφράσουν προσωπικά βιώματα από τον εορτασμό. Να ακολουθήσουν στη μελωδική απόδοση του απολυτίκιου των Θεοφανίων.	***ΘΕΟΦΑΝΙΑ – ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΛΟΥΣΜΕΝΗ ΣΤΟ ΦΩΣ*** **Η βάπτιση του Χριστού – Τα φώτα: εκκλησιαστικά και λαϊκά στοιχεία της εορτής.** **Πηγές: Ματθ.3,13-17, Μαρκ.1,9-11.** **Ύμνος: «Εν Ιορδάνη...».**	Το νερό ως πηγή ζωής.	***1 ώρα***

Να γνωρίσουν βασικά δρώμενα κατά τη βάπτιση. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της εισόδου ενός νέου μέλους στην εκκλησιαστική κοινότητα. Να νιώσουν τη χαρά της βάπτισης και των εθίμων που σχετίζονται μ΄αυτήν. Να καλλιεργήσουν την πνευματική σχέση με τον ανάδοχό τους.	***ΒΑΠΤΙΣΙΑ, ΓΙΟΡΤΗ ΧΑΡΑΣ*** Η τελετή του βαπτίσματος (εικόνες από την τελετή, υλικά και σκεύη που χρησιμοποιούνται). Ποιοι συμμετέχουν στο βάπτισμα και πώς. Έμφαση στη σημασία του αναδόχου. Το παιδί με το βάπτισμα γίνεται μέλος της Εκκλησίας και παίρνει το όνομα ενός αγίου. Έτσι συνδέεται με τη μεγάλη οικογένεια των χριστιανών από τα παλιά χρόνια μέχρι σήμερα. Ορθόδοξοι ιεραπόστολοι βαπτίζουν και σήμερα σε διάφορα μέρη του κόσμου. Η βάπτιση φέρνει χαρά στην οικογένεια και στο περιβάλλον της (εορτή, δώρα, ευχές).	Να συζητήσουν με τους γονείς τους για τη δική τους βάπτιση (όνομα, τόπος, περιστατικά, ρούχα κ.ά.).	*1 ώρα*
Να συνδέσουν την ονομαστική τους εορτή με τη μνήμη του ομώνυμου αγίου. Να νιώσουν υπερηφάνεια για το όνομά τους. Να παρακινηθούν στο να γνωρίσουν τη ζωή του αγίου, το όνομα του οποίου φέρουν. Να μάθουν ότι για τους ορθοδόξους βασική είναι η ονομαστική εορτή και όχι τα γενέθλια.	***ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΕΟΡΤΗ*** Απλή αναφορά στις κυριότερες εορτές των αγίων του Ιανουαρίου. Ονομαστική εορτή. Σύνδεση με τη μνήμη των αγίων, ονόματα των οποίων φέρουν τα παιδιά. Έθιμα από την εκκλησιαστική λαϊκή παράδοση. Ο ημεροδείκτης και πώς να το χρησιμοποιούμε για να βρίσκουμε τις γιορτές.	Να μάθουν να χρησιμοποιούν τον ημεροδείκτη για να οργανώσουν και να προγραμματίζουν τις καθημερινές τους ασχολίες.	*1 ώρα*
Να μάθουν για τη ζωή του αγίου της ενορίας τους. Να συνηθίσουν να συμμετέχουν στον εορτασμό και να τηρούν ευλαβική στάση στο ναό. Να μετέχουν ενεργά στη γιορτή της ενορίας.	***ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΜΑΣ – ΠΑΝΗΓΥΡΙ*** Ιστορική αναφορά στον άγιο της Ενορίας. Η εορταστική όψη του ναού και της γειτονιάς. Η ετοιμασία και ο εκκλησιασμός των ενοριτών. Η τιμή που οφείλουμε στον εορταζόμενο άγιο. Έθιμα του τόπου: Προσκύνημα, αρτοκλασία, λιτάνευση, κ.ά. Ύμνος: Το απολυτίκιο της εορτής του Αγίου της Ενορίας.	Να βρουν πληροφορίες για τον άγιο της ενορίας τους.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι η Θεία Ευχαριστία είναι η πνευματική τροφή των χριστιανών γεγονός αγάπης και κοινωνίας και με τους άλλους χριστιανούς.. Να νιώσουν ότι μας δίνει χάρη και δύναμη η Θεία Κοινωνία.	***ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ – ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ*** Το οικογενειακό τραπέζι: Τροφή για το σώμα, χαρά της συντροφιάς. Το τραπέζι του Αβραάμ. Το τραπέζι του Χριστού – Μυστικός Δείπνος. Το τραπέζι της Εκκλησίας – Θεία Ευχαριστία. Πηγές: Γενέσεως 18,1-8 Κ.Διαθήκη (επιλογή) Κείμενο: «Σώμα Χριστού μεταλάβετε...»	Να οργανώσουν οι μαθητές μια συνεστίαση για την τάξη τους, σαν οικογενειακό τραπέζι.	*2 ώρες*
Να γνωρίσουν πτυχές από τη ζωή των τριών Ιεραρχών. Να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στα βιβλία και τη μάθηση, εμπνεόμενα από το παράδειγμα των τριών Ιεραρχών. Να ακούσουν το απολυτίκιο της εορτής.	***ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ: ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΝ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ*** Οι τρεις Ιεράρχες. Η αγάπη τους στα γράμματα και στα βιβλία. Η απλή ζωή τους. Η προσφορά τους στην ελληνική παιδεία και τη χριστιανική ζωή. Η μνήμη τους ως επίκεντρο της σχολικής εορτής. Ύμνος: Απολυτίκιο των Τριών Ιεραρχών.	Έκθεση βιβλίου σε συνεργασία με τους γονείς.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι αληθινή ζωή σημαίνει σχέση και επικοινωνία με τους άλλους. Να κατανοήσουν ότι αληθινή ζωή έχουμε όταν μοιραζόμαστε με τους άλλους χαρές και λύπες.	***Η ΖΩΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ*** Μορφές συμβίωσης, που γνωρίζει το παιδί (οικογένεια, συγγενείς, φίλοι, σχολείο κλπ.). Στη συντροφιά δίνουμε και παίρνουμε χαρά. Ο Χριστός δίνει το παράδειγμα: Συντροφιά με τους μαθητές του.	Συζήτηση για τη συντροφικότητα στη ζωή. Παιχνίδι "το χαλασμένο τηλέφωνο" (κακή επικοινωνία).	*1 ώρα*

Να συνειδητοποιήσουν την ιερότητα της οικογένειας και ότι μέσα σ΄αυτήν μπορεί να ολοκληρωθεί και να χαρεί ο άνθρωπος. Να κατανοήσουν ότι ανήκουν και στη μεγαλύτερη οικογένεια, την Εκκλησία. Να συναισθανθούν ότι είναι ωραίο να συμμετέχουν στη ζωή της οικογένειας και της Εκκλησίας.	***ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ*** **Η πρώτη οικογένεια του Αδάμ και της Εύας με τα πολλά παιδιά τους.** **Ο Χριστός μεγάλωσε σε μια οικογένεια.** **Οι χριστιανοί ζουν στην εκκλησία, τη μεγάλη οικογένεια του Χριστού.** **Η πρώτη χριστιανική κοινότητα: «καρδία μία και ψυχή μία».** **Κάθε οικογένεια έχει χαρές, αλλά και προβλήματα.** **Τα μέλη της μοιράζονται τις χαρές και συμβάλλουν στη λύση των προβλημάτων.** **Πηγές: Γενέσεως 5, 1-3** **Ευαγγέλια** **Πράξεις 4, 32.**	Να φτιάξουν ένα γενεαλογικό δέντρο της οικογένειάς τους.	*1 ώρα*
Να μάθουν ότι η φιλία είναι για όλους τους ανθρώπους μια σπουδαία σχέση και ότι η ζωή χωρίς φίλους είναι άδεια και μονότονη. Να πιστέψουν ότι είναι όμορφο να έχουν γύρω τους καλούς φίλους. Να συνειδητοποιήσουν ότι η αληθινή φιλία, για να στερεωθεί και να διατηρηθεί, απαιτεί θυσίες. Να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι ο Χριστός δείχνει το δρόμο και τον τρόπο της αληθινής φιλίας.	***ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΕΙΝΑΙ ΠΛΟΥΤΟΣ*** **Η φιλία του Δαβίδ και του Ιωνάθαν.** **Λάζαρος, ο φίλος του Χριστού.** **Οι δώδεκα μαθητές, φίλοι του Χριστού.** **Πηγές: Α΄Βασιλειών, 20** **Ιωάννου 11, 1-6**	Να αναφέρουν παραδείγματα φίλων που έμειναν στην Ιστορία. Να περιγράψουν τον καλύτερό τους φίλο.	*1 ώρα*
Να εθιστούν στο να αναγνωρίζουν τα λάθη τους και να ανέχονται ή να δικαιολογούν τα λάθη των άλλων. Να εκτιμήσουν την αξία της μετάνοιας και της συγγνώμης στις σχέσεις των ανθρώπων.	***ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΩ ΤΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΜΟΥ*** **Η παραβολή του Ασώτου υιού.** **Πηγή: Λουκά 15, 11-32** **Κείμενο: «Και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών».**	Δραματοποίηση της παραβολής.	*1 ώρα*
Να κάνουν πρόθυμα ό,τι μπορούν για τη ζωή, την πρόοδο και την επιτυχία των άλλων. Να σκεφτούν συγκεκριμένους τρόπους για άμεση προσφορά. Να πιστέψουν ότι με την αγάπη τους μπορούν να «κάνουν θαύματα» στη ζωή.	***ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΙΟ ΟΜΟΡΦΗ ΤΗ ΖΩΗ*** **Η παραβολή του Καλού Σαμαρείτη (συνοπτικά). Η καθημερινή διακονία του Χριστού προς τον άρρωστο, το φτωχό, τον αμαρτωλό κτλ. χάριζε στον άνθρωπο υγεία, κουράγιο, συγγνώμη, χαρά και ελπίδα.** **Ένας τυφλός αναβλέπει και θαυμάζει την ομορφιά της ζωής.** **Οι άνθρωποι μπορούν να κάνουν πιο όμορφη τη ζωή γύρω τους.** **Πηγές: Λουκά 9, 1-38.**	Να οργανώσουν μαζί με το διδάσκοντα μια κοινωνική δραστηριότητα, που να εμπνέεται από τους στόχους του μαθήματος.	*1 ώρα*
Να εκτιμήσουν την προσφορά και τις θυσίες των αγίων για τη ζωή των άλλων. Να αγαπήσουν τους αγίους.	***ΑΓΙΟΙ: Η ΖΩΗ ΤΟΥΣ ΗΤΑΝ ΜΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ*** **Οι άγιοι συνεχίζουν την προσφορά του Χριστού.** **Στοιχεία από τη ζωή και τη διακονία της Αγίας Φιλοθέης.** **Πηγές: Συναξάρι Αγίας Φιλοθέης.**	Αναφορά στους ευεργέτες του τόπου τους.	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι, εκτός από το καλό, υπάρχει στον κόσμο και το κακό, που ασχημίζει και δυσκολεύει τη ζωή. Να αναγνωρίζουν το κακό και το άσχημο μέσα τους και γύρω τους.	***ΤΟ ΚΑΚΟ ΑΣΧΗΜΙΖΕΙ ΤΗ ΖΩΗ*** **Το σιτάρι και τα ζιζάνια.** **Το κακό (καταστροφές στο περιβάλλον, αρρώστιες, έριδες, πόλεμοι κτλ.) ασχημίζει τη ζωή.** **Ο Ιωσήφ και τα αδέλφια του (έμφαση στη ζήλεια και το φθόνο)** **Πηγές: Ματθαίου 13, 24-30.** **Γενέσεως 37, 12-24.**	Να αναφέρουν το μεγαλύτερο κακό γεγονός των τελευταίων ημερών.	*1 ώρα*

Να βιώσουν τα Άγια Πάθη και να θελήσουν να πάρουν μέρος στις ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδας.	*ΤΑ ΑΓΙΑ ΠΑΘΗ* Χαρακτηριστικές σκηνές από τα Άγια Πάθη. Πηγές: Ιερά Ευαγγέλια.	Προβολή διαφανειών ή βιντεοταινίας με τους Αγίους Τόπους.	*1 ώρα*
Να βιώσουν την κορυφαία σκηνή του θείου Πάθους, το σταυρικό θάνατο του Χριστού.	*Η ΣΤΑΥΡΩΣΗ* Εξιστόρηση της Σταύρωσης του Χριστού. «Πάτερ, άφες αυτοίς, ου γαρ οίδασι τι ποιούσι».	Όπως παραπάνω.	*1 ώρα*
Να μάθουν πώς έγινε η αποκαθήλωση και η ταφή του Χριστού. Να εκτιμήσουν το θάρρος του Ιωσήφ και την αφοσίωση των γυναικών-μαθητριών του Χριστού. Να παρακολουθήσουν την εξέλιξη του γεγονότος της Ανάστασης του Χριστού.	*Η ΤΑΦΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ* Αποκαθήλωση και ταφή του Χριστού. Το θάρρος και η φροντίδα των φίλων. Οι χριστιανοί δεν εγκαταλείπουν τους νεκρούς τους. Τους ενταφιάζουν, φροντίζουν το κοιμητήριο, προσεύχονται γι'αυτούς, τελούν μνημόσυνα και κάνουν αγαθοεργίες εις μνήμην τους. Πηγές: Ευαγγέλια. Ύμνος: «Έρραναν τον τάφον...»	Θρήνοι μέσα απ'την παράδοση για τη Μεγάλη Παρασκευή.	*1 ώρα*
Να βιώσουν το θαυμαστό γεγονός της Ανάστασης του Χριστού. Να χαρούν γιατί ο Χριστός με την Ανάστασή του νίκησε το θάνατο.	*Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ* Οι Μυροφόρες στον τάφο του Χριστού. Το μήνυμα της Ανάστασης. Πηγές: Ευαγγέλια. Ύμνος: «Χριστός Ανέστη...»	Να αφηγηθούν όλοι οι μαθητές πώς γιορτάζουν την Ανάσταση στον τόπο τους.	*1 ώρα*
Να εκτιμήσουν τη δύναμη του καλού ως αντίρροπη δύναμη στο κακό και να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στο καλό. Να συνειδητοποιήσουν την έννοια της αγάπης (Πάσχα, γιορτή αγάπης). Να χαρούν και να απολαύσουν έντονα το λαμπρότερο γεγονός στην Ελληνορθόδοξη Εκκλησία.	*ΛΑΜΠΡΗ, ΗΜΕΡΑ ΧΑΡΑΣ* Η εορτή της Λαμπρής, το μεγάλο πανηγύρι των Ελλήνων.	Έθιμα του λαού μας.	*1 ώρα*

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

Το δώρο της ζωής

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, Αγωγή Υγείας, Στοιχεία αγωγής καταναλωτή.

Δραστηριότητα: ***Ένας περίπατος στην εξοχή.***

Αφού χωριστούν σε ομάδες,

Να καταγράψουν (μολύβι-χαρτί, φωτογραφική μηχανή, μαγνητόφωνο, βιντεοκάμερα) τις μορφές ζωής που παρατηρούν, ανάλογα με την εποχή.

Να φθάσουν, μέσω της τροφής, στην προσωπική τους υγεία.

Η φροντίδα του εαυτού (σωστή διατροφή-άσκηση) αποτελεί χριστιανικό χρέος (αγάπα τον πλησίον σου ως εαυτόν).

Στην τάξη

Ταξινόμηση και επεξεργασία του υλικού

Συζήτηση για τις καταστρεπτικές για την ισορροπία της φύσης ανθρώπινες παρεμβάσεις.

Σημασία για τη ζωή έχει η ποιότητα και όχι η πληθώρα των αγαθών.

Να φυτέψουν ένα φυτό σε γλάστρα ή στον κήπο του σχολείου, αν διαθέτει. Να φροντίζουν και να παρατηρούν συστηματικά την ανάπτυξή του. Να απεικονίζουν, όπως θέλουν και μπορούν (σχέδιο, φωτογραφία, κατασκευή, κείμενο) τα στάδια της ανάπτυξης του φυτού.

Η ζωή θέλει αγάπη και αγώνα

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Γλώσσα, Ιστορία, Μελέτη περιβάλλοντος και από την Εκπαιδευτική τηλεόραση.

Δραστηριότητα

α. Παρακολούθηση σχετικής ταινίας, που να είναι κατάλληλη για την ηλικία και τους προβληματισμούς τους. – Συζήτηση.

β. Δραματοποίηση ενός λογοτεχνικού κειμένου, για να καταλάβουν πως αν ασχολούμαι με πράγματα που δε μου ταιριάζουν δεν είμαι ευτυχισμένος και κάνω και τους γύρω μου να αισθάνονται παρόμοια.

γ. Ανάγνωση και συζήτηση λογοτεχνικού ή δημοσιογραφικού κειμένου ή χρησιμοποίηση άλλου υλικού, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι για την ελευθερία και την ειρήνη και τη δικαιοσύνη αξίζει να αγωνιζόμαστε.

Ο Χριστός έρχεται κοντά μας (Χριστούγεννα)

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Γλώσσα, Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή, θεατρικό παιχνίδι, Μουσική.

Δραστηριότητα

Εκτός από τα γνωστά (θεατρική παράσταση, χορωδία, κάλαντα, στολισμοί, ανταλλαγή δώρων κτλ.)

Α) Συνεντεύξεις για συγκέντρωση υλικού (ηθών, εθίμων, συνηθειών, συνταγών) με ηλικιωμένους. Σε αστικές περιοχές, επίσκεψη σε ΚΑΠΗ.

Β) Στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικότητας, αλλοεθνείς χριστιανοί μαθητές (ανεξαρτήτως δόγματος) μπορεί να διηγηθούν πώς γιορτάζουν στην πατρίδα τους τα Χριστούγεννα. Οι μαθητές που δεν έχουν εμπειρίες από σχετικό εορτασμό, ας εκφράσουν ελεύθερα τη γνώμη τους για τον τρόπο του εορτασμού.

Γ) Στην προετοιμασία της γιορτής να λάβουν μέρος ΟΛΟΙ οι μαθητές, ο καθένας με το χάρισμά του.

Η ζωή με τους γύρω μας

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία μπορεί να αντληθούν από όλα τα μαθήματα.

Δραστηριότητες

Ομαδικά παιχνίδια

Στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικότητας, να ετοιμάσουν και να παρουσιάσουν σε συνεργασία με τους αλλοδαπούς συμμαθητές τους εργασίες που θα αποφασίσουν από κοινού.

Δ΄ Τάξη

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Να κάμουν τον παραλληλισμό των πρώτων βημάτων της ζωής τους με τα πρώτα βήματα στην εκκλησία και τη ζωή της πίστης. Να αισθανθούν σιγουριά στη συναναστροφή τους με τους πνευματικούς οδηγούς τους (γονείς, ιερείς, δασκάλους, άλλα πρόσωπα).	*ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ* **Συνοπτική ανάλυση του πίνακα του Γ. ΙΑΚΩΒΙΔΗ «ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ». Η ζωή του ανθρώπου είναι μια πορεία που αρχίζει με μικρά δύσκολα βήματα.** **Μας στηρίζουν εκείνοι που ξέρουν και μας ενθαρρύνουν, εκείνοι που μας αγαπούν. Το ίδιο και στην πνευματική ζωή του χριστιανού.** **Πρώτα βήματα: Το άγιο βάπτισμα,. Η θεία μετάληψη, η άσκηση στην προσευχή.** **Βοηθούν η οικογένεια, ο ιερέας της ενορίας, το σχολείο...** **Η Παναγιά, Μητέρα των παιδιών όλου του κόσμου, έχει πάντα την αγκαλιά της ανοιχτή (Πλατυτέρα – εικόνα) και μας καλεί κοντά της, στη συντροφιά με το Χριστό και τους αγίους.**	Να συζητήσουν με τους γονείς τους για τα πρώτα τους βήματα και να προσπαθήσουν να θυμηθούν τα πρώτα τους βήματα στο γράψιμο, στο διάβασμα, στο τραγούδι. Συζήτηση με όλη την τάξη.	*1 ώρα*

Να γνωρίσουν ότι ο άνθρωπος είναι καλεσμένος από το Θεό να γίνει πολίτης της Βασιλείας του. Να διαισθανθούν ότι στην Εκκλησία ζούμε κιόλας μέσα στον καινούριο κόσμο, τη Βασιλεία του Θεού.	***ΓΙΑ ΠΟΥ ΜΕ ΤΟ ΚΑΛΟ;*** **Αφήγηση περιστατικού, που να αναφέρεται στις εκφράσεις: «Για πού με το καλό;» , «Για πού το ΄βαλες;» κλπ.** **Κάθε κίνηση έχει κάποιο σκοπό (το πλοίο κάποιο λιμάνι, το αεροπλάνο το αεροδρόμιο, το διαστημόπλοιο το φεγγάρι κλπ).** **Η ζωή των χριστιανών είναι πορεία μέσα στη Βασιλεία του Θεού και παντοτινή συντροφιά του ανθρώπου με το Χριστό και τους αγίους.** **Για να φτάσει σ΄ αυτόν τον άγιο και μεγάλο στόχο, απαιτείται καθημερινή άσκηση και διόρθωση της πορείας.**	Να απαγγείλουν στην τάξη το ποίημα «πού πας καραβάκι» και το ποίημα το «Τρελλοβάπορο» του Οδ. Ελύτη.	***1 ώρα***
Να καταλάβουν ότι στο δρόμο του Θεού ο άνθρωπος δεν πορεύεται μοναχός του και για λογαριασμό του, αλλά ως μια αγαπημένη συντροφιά (κοινωνία) που νοιάζεται για όλα τα μέλη της (Εκκλησία). Να αισθανθούν σεβασμό και οικειότητα προς τους αδελφούς, τους αγίους της Εκκλησίας που έδειξαν το δρόμο.	***ΧΕΡΙ ΧΕΡΙ*** **Διήγηση από μια δύσκολη ανάβαση σε βουνό.** **Έμφαση στην ανάγκη να κρατούν γερά ο ένας το χέρι του άλλου, για να μην πέσουν και να αλληλοστηρίζονται στο ανέβασμα.** **Οι χριστιανοί πορεύονται προς τη Βασιλεία του Θεού όλοι μαζί ως μια αγαπημένη συντροφιά, ακολουθώντας τα βήματα των αδελφών που προηγήθηκαν, των αγίων της Εκκλησίας.** **Πηγές: Κοσμάς ο Αιτωλός.**	Περίπατος στην εξοχή.	***4 ώρες***
Να γνωρίσουν ότι ο Θεός κατευθύνει τους ανθρώπους στο σωστό δρόμο με πνευματικούς οδοδείχτες. Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη να κάνουν έλεγχο της πορείας τους. Να αποκτήσουν σιγουριά και θάρρος για την πνευματική τους πορεία και χαρά γι΄ αυτήν.	***ΟΔΟΔΕΙΧΤΕΣ*** **Η σημασία που έχουν οι οδοδείχτες για την κίνηση στους δρόμους των πόλεων και της υπαίθρου.** **Στην πορεία του ο χριστιανός χρειάζεται να αναγνωρίζει τα σημάδια που τον οδηγούν στους αδελφούς του και το Χριστό (καμπάνα, εκκλησία, σταυρός, Αγία Γραφή).**	Να γνωρίσουν τα παιδιά το βιβλίο της Αγ. Γραφής.	***1 ώρα***
Να γνωρίσουν ενδεικτικά μερικούς κανόνες της χριστιανικής ζωής. Να κατανοήσουν ότι αυτούς τους κανόνες δεν τους ορίζει ο Θεός επειδή θέλει να δυσκολέψει τη ζωή του ανθρώπου, αλλά για να τον κάνει ευτυχισμένο και για να είναι ασφαλής στην πορεία του. Να ενθαρρυνθούν στην άσκηση εφαρμογής τέτοιων κανόνων.	***ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΟΡΕΙΑΣ*** **Στους δρόμους υπάρχουν πινακίδες (ΠΡΟΣΟΧΗ, ΜΗΝ ΤΡΕΧΕΙΣ κλπ.) και σήματα με εντολές και απαγορεύσεις (stop, απαγορεύεται η στάθμευση κλπ.)** **Όλα αυτά κάνουν ασφαλή την πορεία. Στο παιχνίδι ο διαιτητής θυμίζει συνεχώς τους «κανόνες του παιχνιδιού».** **Το ίδιο και στη ζωή του χριστιανού. Ο Θεός, που θέλει τον άνθρωπο να φτάσει κοντά του χωρίς περιπλανήσεις και ατυχήματα, έχει ορίσει και τους κανόνες, π.χ. «Ν΄αγαπάς το Θεό με όλη την καρδιά σου» (Ματθ. 23, 37).** **«Αγαπάτε αλλήλους» (Ιωάν.12,34).** **«Αγαπάτε τους εχθρούς σας»(Ματθ. 5, 44).** **«Όπως θέλετε να σας συμπεριφέρονται οι άνθρωποι, έτσι να τους συμπεριφέρεστε και εσείς» (Λουκ.6, 31).** **«Αν συγχωρείτε τους άλλους, θα συγχωρεί κι εσάς ο Θεός». (Ματθ. 6, 14).**	Επίσκεψη σε πάρκο, κυκλοφοριακής αγωγής. Αντικατάσταση των σημάτων με προτροπές (όπως αγάπα τον πλησίον σου κ.ά.).	***2 ώρες***
Να γνωρίσουν ενδεικτικά ένα κείμενο για το Μεσσία (Ησαΐας). Να συνειδητοποιήσουν ότι ο Θεός από τα παλιά χρόνια προετοίμαζε τους ανθρώπους να δεχτούν το Χριστό ως οδηγό και σωτήρα τους. Να χαρούν, γιατί ο Θεός θέλει οι άνθρωποι να σωθούν και γιατί προς το σκοπό αυτό έστειλε στον κόσμο το γιο του, τον Ιησού Χριστό.	***ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΔΕΙΞΑΝ ΤΟ ΔΡΟΜΟ*** **Οι άνθρωποι, χάνοντας τον παράδεισο, έχασαν το δρόμο και τον τρόπο για μια αληθινή ζωή με το Θεό, τον εαυτό τους, τους συνανθρώπους τους και το φυσικό περιβάλλον.** **Ο Θεός με τους προφήτες φανέρωνε πως ο δρόμος υπάρχει και πληροφορούσε πως μια μέρα οι άνθρωποι θα δουν μπροστά τους ανοιχτό το δρόμο της ζωής.**		***1 ώρα***

	Ο προφήτης Ησαΐας φανέρωσε πως ο δρόμος που θα οδηγήσει τους ανθρώπους στην αληθινή ζωή και το Θεό θα είναι ένα πρόσωπο, ο Μεσσίας, δηλ. ο Χριστός. Πηγή: Ησαΐα 40, 3 – 5.		
Να γνωρίσουν την αποστολή και το κήρυγμα του Προδρόμου. Να κατανοήσουν γιατί στο τέμπλο η εικόνα του Προδρόμου βρίσκεται πάντα δίπλα σ΄ εκείνη του Χριστού.	*Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ* Η εμφάνιση και αποστολή του Ιωάννη του Προδρόμου, που ετοίμασε το λαό να δεχτεί τον Κύριο. Το κήρυγμα του Ιωάννη: «Ετοιμάστε το δρόμο. Έρχεται ο Κύριος.» Ο Ιωάννης δείχνει το σωτήρα Χριστό και μιλάει στους ανθρώπους για αυτόν. Πηγή: Λουκ.1,5-17 Ιωάν,1, 23-30.	Εικόνες του Αγ. Ιωάννου διαφόρων τύπων. Περιγραφή των εικόνων και συζήτηση.	*1 ώρα*
Να αποκτήσουν γενική εικόνα για τους τόπους που έζησε ο Χριστός και για άλλα σχετικά στοιχεία.	*ΟΙ ΤΟΠΟΙ ΠΟΥ ΠΕΡΠΑΤΗΣΕ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ* Χάρτης της Παλαιστίνης με αναγραφή των τόπων που συνδέονται με τη ζωή του Χριστού. Γεωγραφικά στοιχεία της εποχής του Χριστού με έμφαση στα μέσα μεταφοράς και επικοινωνίας.	Κατασκευή χάρτη των Αγ. Τόπων.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το λόγο του Χριστού: «Εγώ είμαι η οδός». Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη να επιλέξουν το δρόμο του Χριστού.	*ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ Η ΟΔΟΣ* Η σημασία της οδού (δρόμου) για τη ζωή των ανθρώπων. Ο Χριστός λέει: «Εγώ είμαι η οδός: ο δρόμος για να ζήσετε μια αληθινή ζωή». Ο Χριστός είναι η οδός που οδηγεί τους ανθρώπους σε σωστή σχέση με το Θεό και μεταξύ τους. Πηγή: Ιωάν.14, 6.	Να περιγράψουν εικόνα του Χριστού στην οποία κρατά ανοιχτό βιβλίο όπου γράφεται «Εγώ ειμί η οδός και η αλήθεια και η ζωή».	*1 ώρα*
Να μάθουν για την κλήση και το έργο των δώδεκα μαθητών του Χριστού. - Να κατανοήσουν τη σημασία που έχει το γεγονός ότι στην Εκκλησία όλοι μαζί ακολουθούμε το Χριστό και μαθαίνουμε απ΄ αυτόν την αληθινή ζωή.	*Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΛΕΙ* Ο Χριστός κάλεσε μια πρώτη ομάδα ανθρώπων, τους δώδεκα. Η σημασία του αρχηγού σε μια ομάδα (παιχνίδι, εξερευνητική αποστολή). Ο αρχηγός γνωρίζει το δρόμο, βαδίζει μπροστά και οδηγεί. Η ομάδα ακολουθεί, μαθαίνει και εκπαιδεύεται. Πηγή: Μαρκ. 1, 16-20, Ματθ. (5,11-2) (8,23-27) (12, 1) (17, 1).	Διεξαγωγή ενός ομαδικού παιχνιδιού και αυστηρή τήρηση των κανόνων.	*1 ώρα*
Να μάθουν ότι ο Χριστός ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τους αδικημένους της ζωής και φροντίζει για την ανακούφισή τους από τον πόνο.	*Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΥΝΑΝΤΑ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ* Ο Χριστός πλησιάζει ιδιαίτερα τους ανθρώπους που η κοινωνία αγνοεί ή περιφρονεί. Η θεραπεία του Παραλυτικού της Βηθεσδά.	Επίσκεψη σε κοινωφελές ίδρυμα της περιοχής τους.	*1 ώρα*
Να ευαισθητοποιηθούν στην επικοινωνία τους με τους άλλους, παραδειγματιζόμενα από τον τρόπο που ο Χριστός πλησίασε το Ζακχαίο. Να εκτιμήσουν την αγάπη και συγκατάβαση του Χριστού απέναντι στους ανθρώπους.	*ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ* Ο Χριστός συναντά το Ζακχαίο στο δρόμο και τον ακολουθεί στο σπίτι. Η αγάπη και η συγκατάβαση του Χριστού. Πηγή: Λουκ. 19, 1 - 10.	Συζήτηση για τα παιδιά των φαναριών.	*1/2 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι ο Χριστός είχε φίλους. Να κατανοήσουν στοιχεία της αληθινής φιλίας: Συμπαράσταση στη χαρά και τη λύπη και συμπόρευση στη ζωή.	*ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ* Η φιλία του Χριστού με την οικογένεια του Λαζάρου. Ο Χριστός επισκέπτεται το σπίτι του Λαζάρου, συνομιλεί και διδάσκει.	Περιγραφή των εθίμων του Λαζάρου (κάλαντα βαϊτικα, λαζαράκια κ.λπ.).	*1 ώρα*

Να κατανοήσουν ότι ο αναστημένος Χριστός συνοδεύει τους ανθρώπους στο δρόμο της ζωής. Να νιώσουν χαρά και ασφάλεια με τη σκέψη ότι ο Χριστός είναι παντού και πάντα κοντά τους.	*ΠΕΡΠΑΤΩΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ* **Η πορεία προς Εμμαούς.** **Ο Χριστός συμπορεύεται με τους δύο λυπημένους και απελπισμένους μαθητές και τους μεταδίδει πίστη και χαρά.** **Πηγή: Λουκ. 24, 13 – 35.**		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία για τους Ευαγγελιστές και τα αντίστοιχα Ευαγγέλια. - Να κατανοήσουν ότι το /ευαγγέλιο λειτουργεί ως πυξίδα στην πορεία της ζωής του ανθρώπου. Να εξοικειωθούν στη χρήση της Καινής Διαθήκης. Τα Ευαγγέλια τα ακούμε στην εκκλησία και τα μελετούμε στο σπίτι ή στο σχολείο και περιλαμβάνονται στο βιβλίο της Καινής Διαθήκης.	*ΠΥΞΙΔΑ ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΣ* **Η πυξίδα και πώς λειτουργεί.** **Ο Χριστός συνεχίζει να οδηγεί τους ανθρώπους με το λόγο του, το Ευαγγέλιο.** **Ο λόγος του Χριστού περιέχεται στα τέσσερα Βιβλία (Ευαγγέλια) που έγραψαν οι ευαγγελιστές: Ματθαίος, Μάρκος, Λουκάς και Ιωάννης.**	Να γνωρίσουν οι μαθητές το βιβλίο της Καινής Διαθήκης.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το γεγονός της Πεντηκοστής και τη σημασία του στη μακρά πορεία της Εκκλησίας. Να νιώσουν το Αγ. Πνεύμα ως οδηγό, παράκλητο και δύναμη που ενώνει τους χριστιανούς.	*ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ: ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ* **Τα γεγονότα της Πεντηκοστής.** **Μέχρι τότε οι άνθρωποι ακολούθησαν πολλούς και διαφορετικούς δρόμους.** **Το Άγιο Πνεύμα ένωσε τους ανθρώπους σε νέα κοινωνία (Εκκλησία), που ξεκινά μια καινούρια πορεία.** **Απολυτίκιο Πεντηκοστής.** **Το Άγιο Πνεύμα:** **Φωτίζει την πορεία των χριστιανών, τους παρηγορεί στις θλίψεις τους (Παράκλητος).** **Στερεώνει την αγάπη τους (ενότητα).** **Πηγές: Πραξ. 2, 1 – 4.**	Περιγραφή της εικόνας της Πεντηκοστής.	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν πως αιτία της αλλαγής της ζωής των χριστιανών ήταν (και είναι) το νέο περιεχόμενο που δίνει σ΄αυτήν ο Χριστός. Να προσεγγίσουν το βαθύτερο νόημα της αγάπης. Ξεπερνώ τον εαυτό μου για να συναντήσω τους άλλους. Να εκτιμήσουν τη σημασία της χαράς ως αναπόσπαστου στοιχείου μιας νέας ζωής.	*ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΑΓΑΠΗΣ* **Από τη ζωή των χριστιανών.** **Έμφαση:** **Στη διαδοχή των αποστόλων.** **Στη συμμετοχή στη Θεία Ευχαριστία.** **Στην κοινή προσευχή.** **Στην κοινή ζωή και τις αγάπες.** **Στη ριζική αλλαγή που επέρχεται στη ζωή των ανθρώπων.** **Πηγή: Πραξ. 2, 42-47 και 4, 32-37.**	Συνεστίαση των μαθητών στην τάξη.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το περιστατικό της συνάντησης και να κατανοήσουν τα μηνύματά του.	*ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΜΑΞΑ* **Αναφορά στη συνάντηση του Φιλίππου με τον Αιθίοπα:** **Η αναζήτηση, η προθυμία να ακούσει, η αποδοχή του μηνύματος, η ομολογία, η βάπτιση και η αλλαγή του τρόπου ζωής.** **Πηγή: Πραξ. 8, 26-40.**	Συναντήσεις που άλλαξαν τη ζωή τη δική μας και της οικογένειάς μας.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τη βιβλική διήγηση. Να καταλάβουν ότι ο Θεός καλεί ακόμη και αυτούς που τον αρνούνται. Να κατανοήσουν ότι η πορεία της ζωής μας μπορεί να αλλάξει με την παρέμβαση του Θεού.	*Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΩΣ* **Ο Σαούλ, αφοσιωμένος στον Ιουδαϊσμό, πορεύεται προς τη Δαμασκό, για να συλλάβει τους χριστιανούς και να συντρίψει την Εκκλησία, που είχε εξαπλωθεί ως εκεί.** **Στο δρόμο του τον καλεί ο Χριστός με θαυματουργικό τρόπο και εκείνος από διώκτης γίνεται απόστολος του Χριστού.** **Πηγή: Πραξ. 8, 1-3 και 9, 1-19.**	Μελετούν το χάρτη με τις πορείες του Απ. Παύλου.	*1 ώρα*

Να συνειδητοποιήσουν τον ιεραποστολικό ζήλο του Παύλου. Να γνωρίσουν τις πρώτες προσπάθειές του. Να εκτιμήσουν τις αντικειμενικές δυσκολίες του έργου του.	***ΑΚΟΥΡΑΣΤΟΣ ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ*** Ο Σαύλος παίρνει το όνομα Παύλος. Από διώκτης των χριστιανών μεταβάλλεται σε απόστολο του Χριστού. Μεταφέρει παντού το χαρούμενο μήνυμα (Ευαγγέλιο) της απέραντης αγάπης του Θεού. Κύριοι σταθμοί του Παύλου.	Όπως παραπάνω.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τις πρώτες χριστιανικές κοινότητες στον ελλαδικό χώρο. Να συνειδητοποιήσουν ότι από την Ελλάδα ξεκίνησε το κήρυγμα του αποστόλου Παύλου (Ευαγγελίου) στην Ευρώπη.	***Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ*** Το κήρυγμα του Ευαγγελίου συνεχίζεται. Το πέρασμα του αποστόλου Παύλου στην Ευρώπη. Σταθμοί του Παύλου με έμφαση σ΄εκείνους του ελλαδικού χώρου. Το Ευαγγέλιο εξαπλώνεται: Ιδρύονται οι πρώτες τοπικές εκκλησίες. Πηγή: Πραξ. 16, 9-10.	Όπως παραπάνω.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τη μέριμνα του Παύλου για τους πιστούς. Να αποκτήσουν μια πρώτη εντύπωση για τη μορφή και το περιεχόμενο των Επιστολών του Παύλου. Να αισθανθούν χαρά και τιμή που οι Επιστολές γράφτηκαν στη γλώσσα τους.	***ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΣΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ*** Ο Παύλος φροντίζει για τις πρώτες εκκλησίες και στηρίζει τους χριστιανούς με Επιστολές (μνεία Επιστολών). Οι Επιστολές ως οδηγοί στην πορεία των πιστών Οι Επιστολές που γράφτηκαν στην ελληνική γλώσσα διαβάζονται και σήμερα στην Εκκλησία. Ενδεικτικά αποσπάσματα από Επιστολές του Παύλου: Προς Κορινθίους Β΄13, 11-13.1)	Αλληλογραφία με μαθητές της πόλης με την οποία η πόλη τους έχει αδελφοποιηθεί.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι πολλοί από τους πρώτους χριστιανούς, όπως ο άγιος Ιγνάτιος, ομολόγησαν την πίστη τους στο Θεό και μαρτύρησαν γι΄ αυτήν. Να συνειδητοποιήσουν ότι η χριστιανική ζωή πολλές φορές φτάνει μέχρι τη θυσία.	***Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΘΥΣΙΑ*** Η ζωή του αγίου Ιγνατίου. Γιατί ονομάστηκε Θεοφόρος. Το αξίωμα που είχε στην Εκκλησία. Τι θα πει μάρτυρας, μαρτύριο.		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στιγμιότυπα από τη ζωή του αγίου Χριστόφορου. Να πληροφορηθούν γιατί η Εκκλησία καθιέρωσε άγιο και προστάτη των πορευομένων τον άγιο Χριστόφορο. Να βεβαιωθούν ότι οι άγιοι είναι φίλοι και προστάτες μας.	***Ο ΑΓΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ*** Στοιχεία από τη ζωή του αγίου Χριστόφορου. Γιατί ονομάστηκε Χριστόφορος. Διήγηση του περιστατικού με το ποτάμι.		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία της χαρούμενης κυριακάτικης λατρείας (διάκοσμος-ύμνοι-δρώμενα). Να ενθαρρυνθούν να συμμετέχουν στην κυριακάτικη σύναξη στην εκκλησία. Να κατανοήσουν ότι η ευλογία και η χαρά της Θείας Λειτουργίας απλώνεται σ΄ όλη τη ζωή.	***Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ*** Η σύναξη της Κυριακής στην εκκλησία είναι συνάντηση των χριστιανών με το Χριστό, τους αγίους και μεταξύ τους. Περιγραφή των κύριων στοιχείων από το χαρμόσυνο κάλεσμα της καμπάνας, την ετοιμασία στο σπίτι, την είσοδο στην εκκλησία, τη συμμετοχή στη Θεία Λειτουργία ως την έξοδο των πιστών μετά την Απόλυση. Η κυριακάτικη χαρά μεταφέρεται στην καθημερινή ζωή και εκδηλώνεται ως αγάπη, ειρήνη, ελπίδα.	Εκκλησιασμός.	*2 ώρες*
Να πληροφορηθούν ότι βασικό χαρακτηριστικό της Εκκλησίας είναι η ενότητα, η κοινωνία των πιστών από την αρχή μέχρι σήμερα. Να γνωρίσουν κύρια στοιχεία της ε-	***ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ*** Ακολουθώντας το δρόμο (Τρόπο ζωής) των πρώτων χριστιανών, οι πιστοί σήμερα ζουν ως λαός του Θεού (κλήρος και λαϊκοί) κυρίως στην ενορία.	Επίσκεψη στο ναό και συζήτηση με τον εφημέριο, ενημέρωση για την ενοριακή ζωή.	*2 ώρες*

νοριακής ζωής. Να συναισθανθούν την ομορφιά να ζουν ως αδέλφια μέσα στη χριστιανική κοινότητα.	Εκεί ως αδέλφια μοιράζονται χαρές και λύπες, βαπτίζονται, κοινωνούν, τιμούν τους αγίους κλπ.		
Να καταλάβουν ότι ο Χριστός με τη Θεία Κοινωνία τρέφει τους πιστούς, συγχωρεί τα λάθη τους, στηρίζει την πίστη τους και δυναμώνει την αγάπη τους, ώστε να έχουν κουράγιο να συνεχίσουν το δρόμο.	*ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ* Στην πορεία του Ηλία προς την Αίγυπτο, τον τρέφει ο άγγελος. Η Θεία Κοινωνία, τροφή στην πορεία της ζωής των χριστιανών. Βασιλειών Γ΄19, 5-8. Λάβετε, φάγετε... Πίετε... Του Δείπνου σου...παράλαβε.	Να παρασκευάσουν ένα πρόσφορο στην τάξη.	*1 ώρα*
Να μάθουν ότι η Εκκλησία με τους λειτουργούς της έρχεται κοντά στο παιδί. Να πληροφορηθούν ότι με τη βάπτισή τους γίνονται ισότιμα μέλη της εκκλησιαστικής κοινότητας.	*ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ* Η είσοδος του μικρού παιδιού στην εκκλησιαστική κοινότητα γίνεται επίσημα με το βάπτισμα και το χρίσμα. Περιγραφή των κύριων σημείων από τα μυστήρια του βαπτίσματος και του χρίσματος. «Όσοι εις Χριστόν εβαπτίσθητε...» Αλληλούια		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν μορφολογικά στοιχεία που έχουν τα ελληνικά εξωκλήσια. Να μάθουν τη σημασία τους για τη ζωή του λαού μας. Να ενθαρρυνθούν να επισκέπτονται εξωκλήσια της περιοχής των, να φροντίζουν για την καθαριότητα, τον ευπρεπισμό και τη διαφύλαξή τους.	*ΣΤΟ ΕΞΩΚΛΗΣΙ* Τα εξωκλήσια, που είναι διάσπαρτα στην Ελλάδα, μαρτυρούν την ευσέβεια του λαού μας. Με την αγνότητά τους και τη φυσική ομορφιά που τα περιβάλλει καλούν τους πιστούς κοντά στο Θεό.		*4 ώρες*
Να γνωρίσουν το ορθόδοξο μοναστήρι. Να συνειδητοποιήσουν τη μεγάλη προσφορά του. Να αισθανθούν την ιερότητα του χώρου των μοναστηριών (τόπος προσκυνήματος). Να εκτιμήσουν την προσφορά των μοναστηριών.	*ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ* Προσκύνημα στο μοναστήρι. Περιγραφή του χώρου των μοναστηριών. Η ζωή του μοναστηριού (προσευχή, εργασία). Η φιλοξενία των προσκυνητών. Η προσφορά των μοναστηριών στην εκκλησιαστική, εθνική και πολιτιστική μας ζωή.	Επίσκεψη σ΄ ένα μοναστήρι.	*4 ώρες*
Να συνειδητοποιήσουν ότι ο Χριστός δεν εγκαταλείπει όσους χάνουν το δρόμο στη ζωή. Να ελπίζουν πάντα στη στοργή και τη συμπαράσταση του Χριστού σε κάθε περιπλάνηση.	*ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΠΡΟΒΑΤΟ* Η παραβολή για το χαμένο πρόβατο. Ο Χριστός νοιάζεται για όσους χάνουν το δρόμο τους. Πηγή: Λουκ, 15, 1 – 7.		*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι η προσκόλληση στα υλικά αγαθά αποτελεί εμπόδιο στο να ακολουθήσουμε το δρόμο του Χριστού. Να συνειδητοποιήσουν ότι η συμπόρευση με το Χριστό είναι δύσκολη (στενός δρόμος), αλλά φέρνει χαρά.	*Ο ΠΛΑΤΥΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΕΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ* Ο πλούσιος νεανίσκος. Ο παραβολικός λόγος για τον πλατύ και το στενό δρόμο. Πηγή: Ιωάν. 19, 16 – 26, Ματθ. 7, 12 – 14 και 21 – 23.		*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι τα εμπόδια στη ζωή του ανθρώπου είναι σύνηθες φαινόμενο. Να κατανοήσουν ότι η υπερνίκηση των εμποδίων πρέπει να γίνεται με προσοχή και την κατάλληλη στιγμή. Να διακρίνουν στη ζωή το καλό από το κακό.	*ΑΓΚΑΘΙΑ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ* Η παραβολή των ζιζανίων. Στη ζωή υπάρχει το καλό και το κακό. Λαθεμένη πληροφόρηση. Πειρασμοί. Τριαντάφυλλο και αγκάθια. Πηγή: Ματθ. 13, 24 – 30.		*1 ώρα*

Να κατανοήσουν ότι στην πορεία της ζωής οι άνθρωποι είναι ενδεχόμενο να λοξοδρομήσουν. Να αποκτήσουν τη πεποίθηση ότι μπορούν να διορθώσουν την πορεία με τη δική τους θέληση, τη συμβολή των άλλων και τη βοήθεια του Θεού.	***ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΛΑΘΗ*** Διήγηση: Περιστατικό όπου κάποιος ξεκινάει από μικρά λάθη και φτάνει σε σοβαρά αδικήματα.		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ιεραποστόλους στο δύσκολο έργο τους. Να εκτιμήσουν την προσφορά των ιεραποστόλων. Να κατανοήσουν πως η εντολή του Χριστού για το κήρυγμα του Ευαγγελίου ισχύει πάντα και για όλους τους χριστιανούς.	***Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΝΑΖΗΤΕΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ*** Η ιεραποστολή είναι εντολή του Χριστού. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη» (Ματθ. 28,19) – Αιδέσιος και Φρουμέντιος (4ος αιων. μ.Χ.) Το εμπόριο του κρασιού και η ιεραποστολή (Περιοχή Γάζας – Μαϊουμά). Η ιεραποστολή είναι η ζωή και η δόξα της Εκκλησίας. Πηγή: «Ιεραποστολή» Η.Βουλγαράκης.	Σημείωση σε παγκόσμιο χάρτη τις ορθόδοξες αποστολές.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία από την ιστορία της ορθόδοξης ιεραποστολής στην Ασία και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκεί αδελφών.	***ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ*** Η Ορθοδοξία στην Ασία. (Ιδίως: Ιαπωνία, Κορέα, Ινδία).	Αλληλογραφία με ορθόδοξους μαθητές από χώρες της ιεραποστολής.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία από την ιστορία της ιεραποστολής στην Αλάσκα και στοιχεία για τους ορθόδοξους της διασποράς στο Νέο Κόσμο.	***ΣΤΗ ΔΥΣΗ*** Η Ορθοδοξία στην Αμερική.		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν την Ορθοδοξία κυρίως στη Λαπωνία, Φινλανδία, Βορ.Ρωσία – Σιβηρία.	***ΣΤΟ ΒΟΡΡΑ*** Η ορθοδοξία στον Ευρωπαϊκό Βορρά		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν την ορθόδοξη ιεραποστολή στην Αφρική και την Ορθοδοξία γενικά στο Νότιο ημισφαίριο.	***ΣΤΟ ΝΟΤΟ*** Η Ορθοδοξία στην Αφρική, Αυστραλία, Ωκεανία.	Αποστολή δέματος σε εκκλησίες της Αφρικής και της Ινδίας.	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι ο Χριστός θέλει ενωμένους και αγαπημένους τους πιστούς: Στην οικογένεια, στο σχολείο, στην ενορία, στην επισκοπή, σε όλον τον κόσμο. («από περάτων έως περάτων», «ίνα ώσιν έν»).	***ΝΑ ΓΙΝΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΕΝΑ*** Η Εκκλησία εύχεται «Υπέρ της των πάντων ενώσεως» (Θεία Λειτουργία). Πρώτο γνώρισμα της Εκκλησίας είναι η ενότητα. Πρώτα είναι μία και μετά αγία, καθολική και αποστολική. Ενωμένοι οι πιστοί: Με την αγάπη στη ζωή (οικογένεια, σχολείο, ενορία, επισκοπή) (Ιωάν. 13, 34 – 35) Εικόνα της οικοδομής (Εφεσ. 2, 20 – 22) με το μυστήριο της ζωής, τη Θεία Ευχαριστία	Εκδήλωση με σκοπό το ξεπέρασμα των κοινωνικών, φυλετικών και θρησκευτικών προκαταλήψεων.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τη ζωή του Αποστόλου Ανδρέα. Να κατανοήσουν τη συμβολή του Αποστόλου Ανδρέα στον εκχριστιανισμό των Ελλήνων. Να συνειδητοποιήσουν ότι η ζωή του Αποστόλου Ανδρέα ήταν μια πορεία προς το Χριστό, μέσω των συνανθρώπων του.	***ΕΝΑΣ ΨΑΡΑΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ: Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ*** Ο Ανδρέας, απλός ψαράς της λίμνης της Γαλιλαίας, παίρνει πρώτος την κλήση από το Χριστό να γίνει μαθητής του. Γι΄αυτό και ονομάστηκε Πρωτόκλητος. Μετά την Πεντηκοστή διδάσκει στη Μ.Ασία, στο Βυζάντιο, στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας και καταλήγει στην Ελλάδα. Ήταν μια πορεία γεμάτη κινδύνους, κακουχίες, χαρά για την αλήθεια, που με επιτυχία μεταφέρει και έχει σαν κατάληξη το μαρτύριο στην Πάτρα. Ο μαρτυρικός του θάνατος γίνεται ο σπόρος για να ριζώσει η πίστη του Χριστού ανάμεσα στους Έλληνες. Πηγή: Ιωάν. 1, 35 – 42, Ματθ. 4, 18 – 22, Μαρκ. 1, 16 – 20.		*1 ώρα*

Να γνωρίσουν το περιστατικό της φυγής του Ιησού στην Αίγυπτο και της επανεγκατάστασής του στην Παλαιστίνη. Να κατανοήσουν ότι ο Θεός κατευθύνει τον άνθρωπο στη σωτηρία και τον προστατεύει.	*ΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ* Διήγηση του περιστατικού της φυγής του Χριστού στην Αίγυπτο και επιστροφή του στη Γαλιλαία. Λόγοι που οδήγησαν στη φυγή του Ιησού και επιβεβαίωση των προφητειών. Ματθ. 2, 13 – 15 και 2, 19 – 23.	Εκδήλωση για τους πρόσφυγες.	*2 ώρες*
Να εκτιμήσουν τη σημασία της συμμετοχής των νέων στην υποδοχή και αναγνώριση του Χριστού ως σωτήρα του κόσμου. Να κατανοήσουν ότι τα βάγια συμβολίζουν τη νίκη και το θρίαμβο του Χριστού. Να συνειδητοποιήσουν ότι η γιορτή αυτή είναι μια πρόσκληση, για να συμπορευθούν με το Χριστό στο Πάθος και την Ανάσταση.	*ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΥΠΟΔΕΧΟΝΤΑΙ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ (Βαϊοφόρος)* Ο Χριστός οδεύει προς το πάθος και τον υποδέχονται στα Ιεροσόλυμα οι απλοί άνθρωποι, ενώ τα Παιδιά κόβουν κλαδιά φοινικιάς, δείγμα τιμής προς ένα σημαντικό για τη ζωή τους πρόσωπο, και τα στρώνουν μαζί με τα ρούχα τους στο πέρασμά του. Στην εκκλησία την ημέρα της γιορτής μοιράζονται βάγια σε ανάμνηση του γεγονότος. Πηγές: Ματθ. 21, 1 – 11, Μάρκ. 11, 1 – 11, Λουκ. 19,28 – 38 Ιωάν.12, 12 – 19.	Μελέτη των εθίμων της μεγάλης Εβδομάδας.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τα κύρια στοιχεία της ετοιμασίας περιφοράς και προσκύνησης του Επιταφίου. Να εκφράσουν τα συναισθήματά τους από τη συμμετοχή στο γεγονός της ημέρας.	*ΩΡΕΣ ΛΥΠΗΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΣ* Οι συγγενείς συνοδεύουν το νεκρό στο κοιμητήριο. Οι Χριστιανοί συνοδεύουν τον Επιτάφιο τη Μεγάλη Παρασκευή. Η ημέρα αυτή είναι φορτισμένη με τα στοιχεία της λύπης, αλλά και της χαράς, γιατί ο Χριστός προανήγγειλε την Ανάστασή του. Ύμνος: από τα εγκώμια.	Μελέτη των εθίμων της Λαμπρής.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το γεγονός της Ανάστασης. Να κατανοήσουν την Ανάσταση σαν πέρασμα στη χαρά, τη ζωή, τη σωτηρία. Να συναισθανθούν ότι η Ανάσταση είναι η ελπίδα στην πορεία του ανθρώπου.	*Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ (ΠΑΣΧΑ)* Το γεγονός της Ανάστασης. Πάσχα σημαίνει διάβαση – πέρασμα (έμφαση σ΄αυτό το στοιχείο). Ο Χριστός με την Ανάστασή του νίκησε το θάνατο και μας χάρισε τη ζωή.		*1 ώρα*

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

Το ξεκίνημα

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία μπορεί να αντληθούν από όλα τα μαθήματα.

Δραστηριότητες

Να οργανώσουν μια εκδήλωση ή έναν αθλητικό αγώνα ή μια επίσκεψη, υπολογίζοντας το χρόνο και καταστρώνοντας το πρόγραμμα. Στην τάξη, αξιολόγηση.

Μια μικρής δυσκολίας πεζοπορία μπορεί να γίνει πολύ καλή πνευματική και σωματική άσκηση καθώς και αφορμή για συνεργασία. Να αξιολογήσουν στην τάξη την προσπάθεια.

Όλοι μαζί στον καινούριο δρόμο

Στοιχεία για τη διαθεματική προσέγγιση και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Ιστορία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Φυσική αγωγή (χορός).

Δραστηριότητες

-Συμμετοχή σε ένα πανηγύρι ή άλλη κοινωνική – ομαδική εκδήλωση (μάζεμα της ελιάς, πάτημα σταφυλιών –αν ταιριάζει η εποχή- , αναχώρηση σφουγγαράδων (Δωδεκάνησα)).

-Να παρατηρήσουν και να καταγράψουν τα στάδια της γιορτής – εκδήλωσης.

-Να αποτυπώσουν όπως θέλουν (κείμενο, ζωγραφική, φωτογραφία, τραγούδι) τις εντυπώσεις από τη συμμετοχή τους σε μια εργασία ή στην εφημερίδα του σχολείου.

Σε όλη τη γη

Στοιχεία για τη διαθεματική προσέγγιση και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Ιστορία, Μελέτη Περιβάλλοντος, Αισθητική Αγωγή, Φυσική αγωγή, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γλώσσα.

Δραστηριότητα

Γνωρίζω και συνεργάζομαι με τους γείτονές μου

Γνωριμία με το πιο κοντινό σχολείο. Επικοινωνία και συνεργασία για την οργάνωση και πραγματοποίηση κοινής εκδήλωσης.

Διήγηση ή παρουσίαση του τι γνωρίζουν για τη γειτονική τους πόλη.

Τι γνωρίζουν για την πόλη με την οποία ο δήμος της πόλης τους έχει αδελφοποιηθεί; (Ιστορία, Πολιτισμός, Αθλητισμός, Μουσική κ.ά.).

Τάξη Ε΄

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Τα παιδιά: Να γνωρίσουν ότι το παιχνίδι είναι μια μορφή αγώνα με κανόνες και υποχρεώσεις. Να κατανοήσουν ότι κάθε αγώνας μπορεί να προσφέρει την ικανοποίηση που δίνει ένα όμορφο παιχνίδι. Να εκτιμήσουν την αξία και την ανάγκη της συμμετοχής όλων σε κάθε αγώνα της ζωής.	*ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ* **Εικόνες από την αυλή του σχολείου με ομαδικά παιχνίδια και αγωνίσματα.** **Εικόνες από την προσπάθεια, ομαδική και προσωπική, και την άμιλλα κατά τη διάρκεια του μαθήματος.** **Εικόνες από τους αγώνες της οικογενειακής ζωής.** **Έμφαση στις έννοιες: παίζω, συναγωνίζομαι, συμμετέχω.** **Πηγές: Β. Τιμοθ. 2,5** **Α. Τιμοθ. 6,12**	Οι μαθητές καλούνται να παίζουν στην αυλή του σχολείου ένα ομαδικό παραδοσιακό παιχνίδι. Μελετούν παιχνίδια που παίζουν παιδιά σε άλλες χώρες.	1 ώρα
Να ασκηθούν στην επισήμανση δυσκολιών και στην αναγνώριση και παραδοχή λαθών. Να συνδέσουν τις παραπάνω εμπειρίες με τον αγώνα της προσωπικής τους ζωής. Να ευαισθητοποιηθούν στο να αντιμετωπίζουν τις διάφορες δυσκολίες με θάρρος και χαρούμενη διάθεση.	*ΜΕ ΧΑΡΟΥΜΕΝΗ ΔΙΑΘΕΣΗ* **Δυσκολίες και λάθη παρατηρούνται στον αγώνα που γίνεται στο σχολείο, στο σπίτι και στην καθημερινή ζωή.** **Προσπάθειες των μαθητών να ξεπερνούν τα λάθη με χαρούμενη διάθεση.** **Πηγές: Πράξ. 27, 13-44** **(Ναυάγιο Παύλου).**	Από λογοτεχνικά κείμενα περιγράφουν περιπτώσεις ανθρώπων που συνάντησαν στη ζωή τους δυσκολίες και τις αντιμετώπισαν.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τα της εκλογής των μαθητών και χαρακτηριστικά περιστατικά από την κοινή ζωή τους με το Χριστό. Να συνειδητοποιήσουν ότι ο αγώνας μέσα στην εκκλησιαστική κοινότητα είναι ταυτόχρονα προσωπικός και συλλογικός. Να κατανοήσουν τη σημασία της συλλογικής αγωνιστικότητας. Να αισθανθούν την ανάγκη για συνεργασία και ομαδική δράση στο σχολείο, την οικογένεια, την ενορία κλπ.	*Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ* **Η ζωή του Χριστού ήταν ένας αδιάκοπος αγώνας.** **Ο Χριστός δεν αγωνίστηκε μόνος του, κάλεσε κοντά του δώδεκα απλούς ανθρώπους και σχημάτισε την ομάδα για τον αγώνα τους.** **Χαρακτηριστικά περιστατικά από τα Ευαγγέλια που αναφέρονται στη συνεργασία και τη συντροφικότητα των μελών της ομάδας και στη σταδιακή προετοιμασία των μαθητών για το δικό του αγώνα.** **Πηγές: Ματθ. 4, 18-19** **Ματθ. 9,9** **Μαρκ. 1, 16-20** **Ματθ. 10, 1-4** **Ματθ. 5, 13-16** **Ματθ. 14, 15-21** **Ματθ. 20, 20-28**	Οργάνωση μιας ημερίδας αγωνισμάτων στίβου ή ένα αγώνα μπάσκετ.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν την κοινή εντολή της αγάπης μέσα από μερικούς βασικούς στίχους της Γραφής, που μιλούν για την αγάπη και τους καρπούς της. Να κατανοήσουν ότι η ανταπόδοση του κακού με το κακό, μόνο στην καταστροφή οδηγεί. Να ενθαρρυνθούν στο να κάνουν το δικό τους αγώνα αγάπης στις σχέσεις τους με τους άλλους.	*ΜΕ ΤΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ* **Τη ζωή των ανθρώπων, πριν τον ερχομό του Χριστού, τη χαρακτήριζε η αντιπαλότητα.** **Ο Χριστός δίδαξε ένα εντελώς καινούριο τρόπο αγώνα, την ΑΓΑΠΗ. Συγχώρησε ακόμα και αυτούς που τον σταύρωσαν και προσευχήθηκε γι' αυτούς στον Πατέρα του. Νίκησε το κακό με την αγάπη.** **Αγάπη και ευσπλαχνία ακόμη και προς τους εχθρούς.**	Σύνταξη καταλόγου ομάδων με κοινωνική δράση.	*1 ώρα*

	Το κακό νικιέται μόνο από το καλό. Πηγές: Ιωάν. 13, 34-35 Ματθ. 5, 38-48 Ρωμ. 12, 9, 21 Α΄ Κορ. 13, 1-13		
Να γνωρίσουν ορισμένα περιστατικά στα οποία ο χριστός και η Παναγία έδειξαν υπομονή. Να κατανοήσουν την αξία που έχει η υπομονή. Να ενθαρρυνθούν να αντιμετωπίζουν με υπομονή τις δυσκολίες της ζωής.	ΥΠΟΜΟΝΗ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ Ο Χριστός έδειχνε υπομονή και αντιμετώπιζε με γενναιότητα τις συκοφαντίες και την κακομεταχείριση. Το ίδιο και η Παναγία. Υπέμεινε το μαρτύριο των Παθών και της Σταύρωσης του Υιού της. Ο Χριστός με την υπομονή και την καρτερία νίκησε τους πειρασμούς και την έχθρα. Πηγή: Ματθ. 27,27-31 Α΄ Κορινθ. 4, 11-13		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το σχετικό θαύμα του Χριστού. Να κατανοήσουν τη σημασία που έχει η επιμονή στον αγώνα της ζωής. Να ενθαρρυνθούν να μην εγκαταλείπουν την προσπάθεια. Να συνειδητοποιήσουν ότι η προσευχή δυναμώνει τους αγωνιστές.	***ΕΠΙΜΟΝΗ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ*** Το θαύμα της θεραπείας του παραλυτικού. Έμφαση στην επιμονή των φίλων του αρρώστου. Η σημασία της υπομονής στους καθημερινούς αγώνες αλλά και στην πνευματική ζωή και την προσευχή. Πηγή: Μαρκ. 2, 1-5 και 11 –12 Ματθ. 7, 7-8 Λουκ. 12, 29-31	Γνωριμία με την περίπτωση της Έλεν Κέλλερ. Συζήτηση για τους παραολυμπιακούς αγώνες.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τα κύρια στοιχεία των σχετικών βιβλικών κειμένων. Να κατανοήσουν πόσο αναγκαίος είναι ο αγώνας κατά του εγωισμού και της πλεονεξίας. Να συνειδητοποιήσουν ότι τα αγαθά που δίνει ο Θεός, προορίζονται για όλους τους ανθρώπους. Να ενθαρρυνθούν στο να μοιράζονται με τους άλλους κάποια από τα πράγματά τους.	***ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΟΥ, ΤΟ ΔΙΚΟ ΣΟΥ,ΤΑ ΔΙΚΑ ΜΑΣ*** Η παραβολή του πλουσίου και του φτωχού Λαζάρου. Η κοινοβιακή οργάνωση της πρώτης Εκκλησίας. Πηγή: Λουκ. 16, 19-28 Πράξ. 2, 42-47 Α΄ Κορίνθ. 16, 1-4 Β΄ Κορίνθ. 8, 1-15	Συζήτηση γύρω από τις εντυπώσεις των μαθητών από τη ζωή στην κατασκήνωση, ή από επισκέψεις σε άλλα ιδρύματα όπως γηροκομεία, ΚΑΠΗ, ορφανοτροφεία κλπ.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι και μετά την Ανάσταση ο Χριστός, με τις εμφανίσεις του, ενδυναμώνει τους μαθητές και τους αποστέλλει στο μεγάλο αγώνα. Να νιώσουν θάρρος και σιγουριά από την παρουσία του Χριστού στις προσωπικές τους προσπάθειες.	***ΜΕ ΔΥΝΑΜΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΓΩΝΑ*** Συνοπτική αναφορά: Στις εμφανίσεις του Χριστού. Στην αποστολή των μαθητών. Στην υπόσχεση για την έλευση του παρακλήτου και στο ότι θα μείνει μαζί τους για πάντα. Οι απόστολοι συνεχίζουν τον αγώνα του Χριστού οικοδομώντας την Εκκλησία και κηρύσσοντας το Ευαγγέλιο. Πηγή: Ματθ. 28, 16-20 Μάρκ. 16, 1-20 Λουκ. 24, 1-53 Πραξ. 1, 1-9	Αναφορές στις δυσκολίες παλαιότερων εποχών που οι μετακινήσεις των ανθρώπων ήταν δύσκολες και επικίνδυνες και πολύ κοπιαστικές. .	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν για την εκλογή των επτά διακόνων, την εκκλησιαστική τους δράση και το μαρτύριο του Στεφάνου. Να εκτιμήσουν τη αγωνιστικότητα του πρωτομάρτυρα Στέφανου. Να παραδειγματιστούν από τη στάση του Στέφανου και να ευαισθητοποιηθούν στο να συγχωρούν τους άλλους.	***ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ*** Συνοπτική αναφορά στην εκλογή των επτά διακόνων και στο γεγονός ότι ανήκαν στη μερίδα των «Ελληνιστών» και είχαν ελληνικά ονόματα. Έμφαση στη δράση του Στέφανου: Το εναντίον του κατηγορητήριο, η καταδίκη, το μαρτύριο και η συγχωρητική του στάση. Πηγή: Πράξ. 6, 7 κεφ.	Συζήτηση για το ρόλο των θρησκευτικών προκαταλήψεων στην περίπτωση του πρωτομάρτυρα Στέφανου.	*1 ώρα*

Να πληροφορηθούν ότι η Εκκλησία γνώρισε πολλούς και σκληρούς διωγμούς. Να κατανοήσουν ότι, για να θεμελιωθεί η Εκκλησία και να εξαπλωθεί, απαιτήθηκαν αναρίθμητοι αγώνες και θυσίες. Να εκτιμήσουν τον αγώνα των μαρτύρων, ώστε να τους αποδίδουν την οφειλόμενη τιμή και τον απαιτούμενο σεβασμό.	*ΑΜΕΤΡΗΤΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ* Η διαχρονικότητα της μαρτυρίας του Ευαγγελίου και του μαρτυρίου των Χριστιανών. Σύντομη παρουσίαση των κυριοτέρων διωγμών κατά των χριστιανών που αρνήθηκαν να προσκυνήσουν ψεύτικους θεούς και είδωλα. Έμφαση στο πλήθος των μαρτύρων, στη θαρραλέα στάση τους και στο μαρτυρικό τους τέλος.	Κατανόηση μέσα από συζήτηση ότι χωρίς ιδρώτα και αίμα δεν κερδίζεται τίποτε στη ζωή.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τις μορφές μαρτυρίας των ορθόδοξων χριστιανών στην εποχή μας. Να συναισθανθούν πως οι αγώνες της Εκκλησίας αφορούν κάθε χριστιανό, σε κάθε τόπο και χρόνο.	*ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ* Συνοπτική αναφορά στους αγώνες της Ορθόδοξης Εκκλησίας κατά τον εικοστό αιώνα. Παραδείγματα από την Εκκλησία της Ρωσίας, της Αλβανίας και των άλλων ανατολικών χωρών.	Μελέτη στην τάξη, με κείμενα, φωτογραφίες ή άλλο υλικό, των ορθοδόξων λαών της Αλβανίας και της Ρωσίας.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το σχετικό βιβλικό περιστατικό. Να νιώσουν το μήνυμα της Μεταμόρφωσης του Χριστού. Να χαρούν για το γεγονός ότι ο Χριστός εγκαινίασε την ουσιαστική αλλαγή και μεταμόρφωση του ανθρώπου	*Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ* Αφηγηματική παρουσίαση του περιστατικού της Μεταμόρφωσης του Χριστού. Παρουσίαση και ανάλυση της εικόνας. Πηγή: Ματθ. 17, 1-13	Συζήτηση με θέμα πως μπορεί ν' αλλάξει ο άνθρωπος εσωτερικά και να γίνει καλύτερος (να σέβεται τον εαυτό του, να μη λέει ψέματα, να βοηθά τους συνανθρώπους τους και να είναι χαρούμενος).	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι ο άνθρωπος, αξιοποιώντας τα χαρίσματά του, μπορεί να ανανεώνεται συνεχώς. Να εκτιμήσουν το γεγονός ότι η Εκκλησία παρέχει τα μέσα σε μικρούς και μεγάλους για τη μεταμόρφωσή τους. Να ενθαρρυνθούν για μια αδιάκοπη προσπάθεια ανανέωσης, σε όλες τις φάσεις της ηλικίας τους.	*ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΣΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ* Αναφορά στη διαδικασία της αλλαγής από μια παλιά σε μια καινούργια κατάσταση: παλιά -καινούργια ρούχα, φτώχια-επάρκεια, άγνοια-γνώση. Παραδειγματική αναφορά στο Βάπτισμα (αλλαγή ρούχων-αλλαγή προσανατολισμού). Η συνεχής αλλαγή του ανθρώπου στη ζωή της Εκκλησίας. Πηγή: Εφεσ. 4, 22-24 Κολοσ. 3, 8-17 Ρωμ. 12, 2		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τους αντιπάλους που πρόκειται να αντιμετωπίσουν στον αγώνα τους. Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη της ετοιμότητας και της προσοχής στον αγώνα.	*ΔΡΟΜΟΣ ΜΕΤ' ΕΜΠΟΔΙΩΝ* Η ανακοπή της προσπάθειας από το διάβολο και τους ανθρώπους. Σχετική διήγηση για τα εμπόδια που συνάντησαν κάποιοι άνθρωποι. Η ανάγκη να είναι κανείς πάντοτε έτοιμος και να προσέχει τις παγίδες. Πηγή: Εφεσ. 6, 10-12 και 16 Ματθ. 10, 16-20	Η προετοιμασία των αθλητών για τους αγώνες (γνώση της κατάστασης του αντίπαλου, σκληρή προπόνηση, απομόνωση, σκληρή δίαιτα).	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι είναι δυνατή η μετάνοια για τα λάθη μας. Να ευαισθητοποιηθούν να ζητούν συγχώρηση από το Θεό και τους ανθρώπους.	*ΤΑ ΛΑΘΗ ΔΙΟΡΘΩΝΟΝΤΑΙ* Τα λάθη που κάνουμε στη ζωή μπορούν να διορθωθούν. Τα τραύματα επουλώνονται. Η ανάγκη της προσωπικής προσπάθειας και της συμβολής των άλλων. Η συγγνώμη και η μετάνοια στη ζωή της Εκκλησίας. Πηγή: Ματθ. 9, 2 «Συγγνώμην και άφεσιν των αμαρτιών και πλημμελημάτων ημών παρά του Κυρίου αιτησόθεμα». «Άφες ημίν τα οφειλήματα ημών...».	Αναφορά και δραματοποίηση κειμένων όπου άνθρωποι με τη συγγνώμη και τη μετάνοια διόρθωσαν τα λάθη τους και άλλαξαν ζωή.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν μερικά από τα εφόδια του πνευματικού αγώνα. Να κατανοήσουν τη σημασία του πνευματικού οπλισμού και της συντροφικότητας στον αγώνα.	*ΕΤΟΙΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ* Τα εφόδια του χριστιανού: Πίστη, αγάπη, ελπίδα. Η συντροφικότητα μεταξύ των αγωνιστών.	Επίσκεψη στα διάφορα Μουσεία του αγώνα. Αναφορά στη συντροφικότητα και την ομοψυχία των Ελλήνων κατά	*1 ώρα*

Να αποκτήσουν αγωνιστικό φρόνημα.	Πηγή: Εφεσ. 6, 13-18 Α΄ Κορινθ. 13, 13 Γαλατ. 5, 22-25	τους μεγάλους εθνικούς αγώνες (1821, 1940)	
Να γνωρίσουν το περιστατικό σχετικά με το όραμα του Μ. Κωνσταντίνου. Να ενθαρρυνθούν από το γεγονός ότι ο Σταυρός είναι το ακατανίκητο όπλο των χριστιανών αγωνιστών. Να σέβονται και να τιμούν το Σταυρό και τις εικόνες των Αγίων.	*ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ* Το λάβαρο του Μ. Κωνσταντίνου με το σταυρό και την επιγραφή «ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ». Το λάβαρο της επανάστασης του 1821. Αναφορά στη σημαία. Ο Σταυρός, το λάβαρο και η σημαία των χριστιανών αγωνιστών. Τα λόγια του Ευαγγελίου, η σάλπιγγα του καλού αγώνα. Οι εικονιζόμενοι άγιοι, πρότυπα αγωνιστών. Πηγή: Α΄ Κορινθ. 14, 8 Α΄ Τιμοθ. 6, 12 «Κύριε, όπλον κατά του διαβόλου τον Σταυρόν σου ημίν δέδωκας».	Ζωγραφική με θέμα τα λάβαρα του 1821 το «ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ», και τη σημαία των αγωνιστών.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν την καλλιτεχνική παράδοση της ορθοδοξίας. Να κατανοήσουν τη σημασία της καλλιτεχνικής δημιουργίας και τη συμβολή της στη μεταμόρφωση του κόσμου. Να ευαισθητοποιηθούν στα έργα τέχνης που ενέπνευσε η ορθόδοξη πίστη και ζωή. Να εκτιμήσουν ότι η βυζαντινή τέχνη αποτελεί τη μεγάλη κληρονομιά του ορθόδοξου ελληνισμού διαμέσου των αιώνων.	*ΘΕΕ ΜΟΥ ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑ"* Η πίστη στο Θεό, δημιουργό και καλλιτέχνη του κόσμου, ενέπνευσε ιδιαίτερα τους ορθόδοξους. Οι ορθόδοξοι δημιούργησαν έργα υψηλής έμπνευσης και μεγάλης τέχνης (ναούς, εικόνες, ποιήματα, μουσική). Η φιλοκαλία και φιλοτεχνία ως παράδοση της Ορθοδοξίας. Εικόνες διάφορων χριστιανικών έργων τέχνης.	Επίσκεψη σε λαογραφικό μουσείο. Ακρόαση του τραγουδιού «Ένα το χελιδόνι».	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία από τη δομή του ναού της Αγίας Σοφίας. Να πληροφορηθούν ότι τα έργα συνδέονται με τον αγώνα εμπνευσμένων ανθρώπων. Να εκτιμήσουν τη μεγάλη καλλιτεχνική αξία του ναού της Αγίας Σοφίας.	*Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ. ΤΟ ΜΕΓΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ.* Απλή αναφορά στο ιστορικό της ανέγερσης του ναού της Αγίας Σοφίας. Τα δομικά και αρχιτεκτονικά της στοιχεία: Ποίημα: «Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γη...». (μέρος του ποιήματος) Εικόνα του ναού.	Συλλογή κειμένων με το χτίσιμο της Αγίας Σοφίας (θρύλοι). Ακρόαση ύμνων, θρήνων και δημοτικών τραγουδιών.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία από την ορθόδοξη εικονογραφία. Να εκτιμήσουν τη μεγάλη συμβολή της βυζαντινής αγιογραφίας και των δημιουργών της στη διαμόρφωση του πολιτισμού μας. Να προσεγγίσουν την καλλιτεχνική και θεολογική έκφραση των βυζαντινών εικόνων.	*ΜΕ ΤΟ ΨΗΦΙ, ΜΕ ΤΟ ΡΗΓΛΙ, ΜΕ ΤΟ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙ.* Στοιχεία από την ορθόδοξη εικονογραφία. Περίοδος της βυζαντινής αγιο-γραφίας. Τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, φορητές εικόνες, εικονογραφημένα χειρόγραφα. Σχολές (Μακεδονική, Κρητική). Ανάλυση χαρακτηριστικής εικόνας.	Επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο ή σε βυζαντινό μνημείο της περιοχής τους.	*2 ώρες*
Να γνωρίσουν στοιχεία από την ορθόδοξη υμνογραφία. Να γνωρίσουν στοιχεία από τη ζωή των μεγάλων μελωδών και υμνογράφων της Εκκλησίας. Να απολαύσουν αποσπάσματα από αντιπροσωπευτικά τροπάρια της λατρείας.	*ΣΕ ΥΜΝΟΥΜΕΝ...* Στοιχεία από την ορθόδοξη υμνογραφία. Επιλογή ύμνων (τροπάρια, κοντάκια κλπ.). Αναφορά σε μερικούς υμνογράφους (Ρωμανός ο Μελωδός, Κοσμάς, Κασσιανή). Ύμνοι: Σε υμνούμεν... Δέσποινα και μήτερ του λυτρωτού...	Ακρόαση βυζαντινών ύμνων.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία από τη βυζαντινή μουσική. Να εκτιμήσουν τη σημασία της φωνητικής απόδοσης των εκκλησιαστικών ύμνων.	*ΑΙΝΕΙΤΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ..* Το τραγούδι της Εκκλησίας. Στοιχεία από τη βυζαντινή τέχνη. Η επίδραση της βυζαντινής μουσικής στα δημοτικά και λαϊκά τραγούδια.	Εκτέλεση (χορωδιακή) βυζαντινών ύμνων και δημοτικών τραγουδιών..	*1 ώρα*

Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη διατήρησης και συνέχισης της βυζαντινής μουσικής παράδοσης.	Ύμνοι: Ανοίξω το στόμα μου... Σαράντα παλικάρια, Ο Σπίνος		
Να γνωρίσουν την κεντρική θέση του μηνύματος της δικαιοσύνης στη ζωή των χριστιανών. Να αισθανθούν την ευθύνη τους για έναν κόσμο πιο δίκαιο, πιο χριστιανικό.	***ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΠΙΟ ΔΙΚΑΙΟ*** **α. Διδαχές από την Αγία γραφή περί δικαίου και δικαιοσύνης.** **β. Από τη ζωή της πρώτης χριστιανικής Εκκλησίας και το Βυζάντιο.** **γ. Χριστιανικές επιδράσεις στο σύγχρονο δίκαιο.**	Ευαισθητοποίηση σε θέματα προσφοράς και αλληλοβοήθειας.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία από την αλλοτρίωση του σύγχρονου ανθρώπου. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο οικολογικό πρόβλημα. Να εκτιμήσουν ότι η κτίση είναι το δώρο που χάρισε ο Θεός στους ανθρώπους για να ζήσουν και να χαίρονται με αυτό.	***ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*** **Στοιχεία από την αλλοτρίωση του σύγχρονου ανθρώπου, την αποδιοργάνωση της κοινωνικής ζωής και την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος (οικολογικό πρόβλημα).** **Πηγή: Επισκ. Αχελώου** **«Άνθρωπος και φυσικό περιβάλλον».**	Επίσκεψη οικολογικού περιεχομένου.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τον πολύπλευρο αγώνα της οικογένειας αλλά και τα αγαθά της σπιτικής ζωής. Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη και της δικής τους συμμετοχής για τη δημιουργία όμορφης οικογενειακής ζωής.	***Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ*** **Η σημασία της οικογενειακής ζωής.** **Θεμέλιο του σπιτιού ο Χριστός.** **Η Εκκλησία ευλογεί την ίδρυση και τη ζωή της οικογένειας.** **Μια σωστή οικογένεια διατηρείται με αγώνα και θυσίες όλων των μελών της, αλληλοκατανόηση, υποχωρητικότητα, υπομονή, αλληλοσεβασμό.**	Συζήτηση – προβληματισμός για το πώς μπορούν να βοηθήσουν τους γονείς τους στον αγώνα της ζωής. Συζητήσεις για θέματα όπως: η εργασία των γονέων η μόρφωση των παιδιών οι σχέσεις των μελών της οικογένειας	*1 ώρα*
Να πληροφορηθούν ότι πέρα από το σπίτι τους υπάρχουν άνθρωποι που υποφέρουν. Να αποκτήσουν τη διάθεση να βλέπουν τις ανάγκες των άλλων. Να συνειδητοποιήσουν ότι όλα τα παιδιά του κόσμου είναι αδέλφια και ότι πρέπει να έχουν τα βασικά υλικά αγαθά για την επιβίωση και την ανάπτυξή τους.	***ΨΩΜΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*** **Το θαύμα του χορτασμού των πέντε χιλιάδων ανθρώπων.** **Ο Χριστός είπε: «δώστε τους εσείς να φάνε».** **Να συνδυαστεί με την ακολουθία της αρτοκλασίας, όπου ακούονται τα λόγια: Κύριε, ο ευλογήσας τους πέντε άρτους... και πλήθυνον αυτά εις τον κόσμον σου άπαντα.** **Αναφορά σε χώρες του τρίτου κόσμου, όπου το πρόβλημα της πείνας είναι έντονο και χιλιάδες παιδιά πεθαίνουν κάθε μέρα.** **Πηγή: Ματθ. 14, 13-21**	Προβολή slides και video-χωρών του 3ου κόσμου καταυλισμού τσιγγάνων, προσφύγων κτλ.. Ετοιμασία και αποστολή δέματος.	*1 ώρα*

Προτάσεις για διαθεματατικές δραστηριότητες

Αθλητές και μάρτυρες

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Ιστορία, Φυσική Αγωγή, Αγωγή Υγείας, Ολυμπιακή αγωγή, Μελέτη Περιβάλλοντος.

Μια δραστηριότητα από την οποία να φανεί ότι δεν νοείται αθλητικός αγώνας χωρίς πρώτα πνευματικό αγώνα (επιμονή, υπομονή, θέληση, αυτοπειθαρχία, εγκράτεια, ευγενής άμιλλα, συναδέλφωση).

Σύντομη ιστορία των Ολυμπιακών αγώνων. Να φανεί ότι στην αρχαιότητα οι Αγώνες αυτοί ήταν συνδεδεμένοι με τη λατρεία και την ειρήνη.

Αγώνας για έναν όμορφο κόσμο

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Τοπική Ιστορία.

Προετοιμασία (συλλογή πληροφοριών) και επίσκεψη σε αρχαιολογικό χώρο βυζαντινής περιόδου.

Εργασία στην οποία να φαίνεται η διαχρονικότητα της ελληνικής μουσικής (αρχαία ελληνική, βυζαντινή, δημοτικά τραγούδια)

Αγώνας για το σήμερα και το αύριο

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Μελέτη περιβάλλοντος, Γλώσσα. Επίσης από τις σχετικές εγκυκλίους του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Δραστηριότητα που να συνδέει την ορθόδοξη Παράδοση με το οικολογικό πρόβλημα.

Περίοδοι άσκησης και προετοιμασίας – Γιορτές

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Αγωγή Υγείας, Γλώσσα.

Νηστεία και σωστή διατροφή.

Σύνολο ωρών (5-10% του συνολικού χρόνου)	

Τάξη ΣΤ΄

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
Τα παιδιά: Να γνωρίσουν ότι στο παρελθόν οι άνθρωποι αναζητούσαν την αλήθεια μέσα από τις διάφορες θρησκείες και τις φιλοσοφικές διδασκαλίες. Να γνωρίσουν την ειλικρινή επιθυμία του σύγχρονου ανθρώπου να πλησιάσει την αλήθεια.	*ΠΑΝΤΑ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΑΝΑΖΗΤΟΥΣΑΝ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ* Στην προ Χριστού εποχή οι άνθρωποι λάτρευαν είδωλα (ουράνια σώμα, ζώα κ.ά.) τιμούσαν πολλούς θεούς, αναζητούσαν την αλήθεια μέσα από τη Φιλοσοφία. Στη σύγχρονη εποχή οι άνθρωποι λατρεύουν το θεό, ακούουν διακηρύξεις κοινωνικού περιεχομένου, εργάζονται σε επιστημονικά εργαστήρια κτλ. Οι άνθρωποι πάντα προσπαθούν να ξεπεράσουν τον πόνο, να μορφωθούν, να ζήσουν καλύτερα, να πλησιάσουν την αλήθεια.	Ο ρόλος και η θέση του μάγου, των ιερέων και των φιλοσόφων στην προχριστιανική εποχή. Επίσκεψη στο αστεροσκοπείο, στο πλανητάριο ή σ' ένα επιστημονικό εργαστήριο, όπου οι ερευνητές ψάχνουν την αλήθεια.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι υπάρχουν περιπτώσεις διαστροφής της αλήθειας. Να κατανοήσουν ότι στη ζωή συμφύρεται η αλήθεια με το ψέμα και χρειάζεται προσοχή και προσπάθεια για την εξακρίβωσή της.	*Ο,ΤΙ ΛΑΜΠΕΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΧΡΥΣΑΦΙ* Συχνά οι άνθρωποι διαστρέφουν την αλήθεια, παραπλανούν τους άλλους παρουσιάζοντας το μαύρο άσπρο και τον μπρούτζο χρυσάφι. Χρειάζεται να είναι κανείς προσεκτικός και να μην παρασύρεται από τη φανταχτερή εμφάνιση των πραγμάτων.	Να βρουν πληροφορίες και να γίνει σχετική συζήτηση στην τάξη γύρω από την αγορά, τη διαφήμιση, την κατανάλωση, τη μόδα, τα ΜΜΕ, τη βία, τα σύγχρονα είδωλα.	*1 ώρα*
Να εκτιμήσουν την προθυμία των τριών ψαράδων να γίνουν μαθητές του Χριστού. Να ευαισθητοποιηθούν για να προσεγγίσουν το Χριστό που είναι η Αλήθεια.	*ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ* Οι τρεις ψαράδες είχαν ακούσει από το δάσκαλό τους και προφήτη Ιωάννη τον Πρόδρομο για το Χριστό, ότι αυτός ήταν η Αλήθεια. Όταν γνώρισαν το Χριστό, διαπίστωσαν και οι ίδιοι προσωπικά ότι πράγματι αυτός ήταν η Αλήθεια. Όταν ο Χριστός τους κάλεσε να γίνουν μαθητές του δέχτηκαν με προθυμία. Ιωαν. 1, 35-43	Να βρουν πληροφορίες για τη ζωή των τριών αυτών μαθητών.	*1 ώρα*
Να εκτιμήσουν το γεγονός ότι ο Φίλιππος έσπευσε να φέρει το φίλο του Ναθαναήλ κοντά στην Αλήθεια, το Χριστό. Να αισθανθούν την ανάγκη να μοιράζονται τη χαρά της Αλήθειας με τους φίλους τους.	*ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙ ΝΑΘΑΝΑΗΛ* Ο Χριστός προσκαλεί το Φίλιππο να γίνει μαθητής του και αυτός δέχεται την πρόκληση. Ο Φίλιππος, δείχνοντας ενδιαφέρον για το φίλο του Ναθαναήλ, του προτείνει να γνωρίσει και αυτός το Χριστό, την Αλήθεια. Οι αληθινοί φίλοι συναντώνται στο αμοιβαίο ενδιαφέρον για την αναζήτηση και γνώση της Αλήθειας. Ιωαν. 1, 44-46	Εκδήλωση για τη φιλία που μπορεί να αναπτυχθεί μεταξύ ανθρώπων διαφορετικής κοινωνικής, εθνικής ή θρησκευτικής προέλευσης.	*1 ώρα*
Να εκτιμήσουν το γεγονός ο Χριστός, η Αλήθεια ξεκίνησε από ένα μικρό και σημαντικό τόπο. Να κατανοήσουν ότι η Αλήθεια δεν είναι θεωρίες, αλλά προσωπική γνωριμία και σχέση με το Χριστό.	*ΕΡΧΟΥ ΚΑΙ ΙΔΕ* Ο Ναθαναήλ δε συμφωνεί με τον ενθουσιασμό του Φιλίππου. Βασίζεται στη λογική και τα δεδομένα ότι από τη Ναζαρέτ δεν μπορεί να προέλθει κάτι καλό. Ο Φίλιππος στις επιφυλάξεις του φίλου του αντιπροτείνει κάτι αποτελεσμα-	Να γίνει δραματοποίηση του περιστατικού.	*1 ώρα*

	τικό, την προσωπική δοκιμή. Γι' αυτό του είπε: "Ερχου και ίδε" Ιωαν. 1, 47-52		
Να αισθανθούν χαρά για το γεγονός ότι οι Έλληνες πρόγονοί μας ενδιαφέρθηκαν και γνώρισαν το Χριστό. Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη να συνεχίσουν την παράδοση της Ορθοδοξίας που είναι η ζωή μας με το Χριστό.	***ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΣΑΝ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ.*** Οι Έλληνες αναζητούσαν την αλήθεια από τα παλιά χρόνια. Μία ομάδα Ελλήνων επισκέπτεται την Ιερουσαλήμ, συναντάται με το Χριστό και στο πρόσωπό του αναγνωρίζει την Αλήθεια. Ο προφητικός λόγος του Χριστού για τους Έλληνες και την πραγματοποίησή του. Ιωαν. 12, 20-23	Ελληνικές κοινότητες του εξωτερικού – Οικουμενικότητας του Ελληνισμού – - Επικοινωνία με ελληνόπουλα του εξωτερικού. - Σχετικά τραγούδια.	*1 ώρα*
Να εκτιμήσουν τη σημασία που έχει το γεγονός ότι ο Χριστός που ήταν Θεός, έγινε άνθρωπος και μας φανέρωσε την αλήθεια για τη ζωή μας.	***ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ*** Πολλοί μίλησαν για την αλήθεια. Ο Χριστός όμως ταύτισε την αλήθεια με τον εαυτό του και είπε "Εγώ είμαι η αλήθεια" και αυτό το φανέρωσε με το λόγο, τα έργα του και ολόκληρη τη ζωή του. Ιωαν. 14, 6 Ρήματα ζωή αιωνίου...	-Να βρουν το κείμενο της ομιλίας του Χριστού στους μαθητές του λίγο πριν από τα άγια πάθη. - Να γίνει συζήτηση γύρω από τους προβληματισμούς τους για το Θεό, τους ανθρώπους και το σκοπό της ζωής.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν την Αγία Γραφή ως βιβλίο. Να κατανοήσουν ότι ο άνθρωπος με την Αγία Γραφή γνωρίζει το Χριστό και δίνει νόημα στη ζωή του.	***Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ*** Η Αγία Γραφή είναι βιβλίο που περιέχει την αλήθεια για το Θεό, τον άνθρωπο και τον κόσμο. Με τη μελέτη της Αγίας Γραφής οι χριστιανοί γνωρίζουν το λόγο του Χριστού και οδηγούνται στο νέο τρόπο ζωής.	- Εκδόσεις και μεταφράσεις της Αγίας Γραφής.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν μια μεγάλη προσωπικότητα της Παλαιάς Διαθήκης. Να πληροφορηθούν πτυχές από το κήρυγμα του Ησαΐα. Να γνωρίσουν την ακρίβεια με την οποίαν ο προφήτης Ησαίας μίλησε για την έλευση του Μεσσία.	***ΗΣΑΪΑΣ ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ*** Ο προφήτης Ησαΐας κλήθηκε από το Θεό στο προφητικό αξίωμα. Κήρυξε την πίστη στο Θεό, τη δικαιοσύνη και την αναγκαιότητα αλλαγής τρόπου ζωής. Προανήγγειλε την έλευση του Μεσσία Χριστού στον κόσμο ως προφήτης Ευαγγελιστής.	-Αναφορά στην ακολουθία του γάμου «Ησαΐα χόρευε» (μεσσιανική προφητεία). -(Ησ. 1, 10-13).	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το ψαλτήρι που είναι ένα από τα λειτουργικά βιβλία της Εκκλησίας. Να γνωρίσουν αντιπροσωπευτικούς στίχους από τα διάφορα είδη ψαλμών.	***ΨΑΛΜΟΙ*** Η αλήθεια για το Θεό και τον κόσμο έγινε από τον άνθρωπο τραγούδι. Οι Ψαλμοί είναι ένα βιβλίο που περιέχει ποιήματα (ύμνους) που εκφράζουν δοξολογία, ευχαριστία, θαυμασμό, αισθήματα μετάνοιας και εξομολόγησης. Η Εκκλησία χρησιμοποιεί το βιβλίο των Ψαλμών, το ψαλτήρι, σ' όλες τις ακολουθίες. Επιλογή στίχων που αναφέρονται στα παραπάνω είδη ψαλμών.	-Ακρόαση μελοποιημένων ψαλμών (Ευλόγει η ψυχή μου τον Κύριον, Εξομολογείσθε τω Κυρίω).	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τα κύρια στοιχεία της Μικρής Εισόδου. Να κατανοήσουν το βαθύτερο νόημα της Μικρής Εισόδου.	***ΔΕΥΤΕ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΩΜΕΝ*** (Μικρή είσοδος) Ελάτε να υποδεχτούμε το Χριστό και το λόγο του. Μ' αυτά τα λόγια και την πομπή της Μικρής εισόδου κατά τη Θεία Λειτουργία ζωντανεύει η έλευση του λόγου του Θεού στον κόσμο. Ο ιερέας κρατάει υψωμένο το Ευαγγέλιο που αναπαριστά το Χριστό που εισέρχεται στο δημόσιο βίο. Η αναμμένη λαμπάδα που προπορεύεται συμβολίζει τον Ιωάννη τον Πρόδρομο. Οι χριστιανοί προετοιμάζονται για την ακρόαση του Ευαγγελίου.	Εκκλησιασμός Ισχύει και για τα τρία μέρη της Θ. Λειτουργίας.	*2 ώρες*

Να γνωρίσουν τι είναι το αποστολικό ανάγνωσμα. Να κατανοήσουν τη σημασία του για τη ζωή των Χριστιανών. Να γνωρίσουν αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα από αποστολικά αναγνώσματα.	*ΠΡΟΣΧΩΜΕΝ- ΣΟΦΙΑ (Ο Απόστολος)* Η Καινή Διαθήκη εκτός από τη ζωή και το έργο του Χριστού (Ευαγγέλια) περιέχει τις πράξεις και τις επιστολές των αποστόλων. Σ' αυτές περιέχεται η δράση και το κήρυγμα των αγίων αποστόλων. Με την εκφώνηση "πρόσχωμεν Σοφία" ο ιερέας καλεί τους πιστούς να ακούσουν με ιδιαίτερη προσοχή το αποστολικό ανάγνωσμα. Επιλογή αποσπασμάτων από τα αποστολικά αναγνώσματα.	Όπως παραπάνω	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν τη σημασία του Ευαγγελικού αναγνώσματος στη Θεία Λειτουργία Να συνειδητοποιήσουν το σωτηριώδες μήνυμα του Ευαγγελίου.	*ΣΟΦΙΑ ΟΡΘΟΙ* (Το Ευαγγέλιο) Μετά την προτροπή του ιερέα "Ειρήνη πάσι" αρχίζει η ανάγνωση του ιερού Ευαγγελίου. Με την ανάγνωση του Ευαγγελίου ο λόγος του Χριστού ακούγεται ξανά στον κόσμο. Επιλογή αποσπασμάτων από ευαγγελικά αναγνώσματα	Όπως παραπάνω	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι η Βασιλεία του Θεού μοιάζει με κρυμμένο θησαυρό που για να το βρει ο άνθρωπος πρέπει να ψάξει. Να συνειδητοποιήσουν ότι ο Χριστός αδιάκοπα και με πολλούς τρόπους φανερώνεται στους ανθρώπους, όταν αυτοί τον αναζητούν.	*Ο ΚΡΥΜΜΕΝΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ- ΤΟ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙ* Παρουσίαση των δύο παραβολών με τα συγκεκριμένα περιστατικά που έδωσαν την αφορμή να λεχθούν. (Γιατί έκρυβαν τους θησαυρούς και τι γινόταν όταν τους έβρισκαν. Η δίψα των εμπόρων για τα μαργαριτάρια μέχρις ότου βρουν το πολύτιμο). Η Βασιλεία του Θεού μοιάζει με το θησαυρό που είναι θαμμένος σ' ένα χωράφι και με το πολύτιμο μαργαριτάρι που βρήκε ο έμπορος. Η ξαφνική ανακάλυψη του θησαυρού. Ξαφνική συνάντηση με το Χριστό. Η επίμονη προσπάθεια ανεύρεσης του πολύτιμου μαργαριταριού. Οι άνθρωποι ψάχνουν παντού να βρουν τη χαρά και την ευτυχία. Όμως την πιο μεγάλη χαρά και ευτυχία θα νιώσουν όταν συναντήσουν το Χριστό. Τη βασιλεία του. (Ματθ. 13, 44-46)	Περίπατος στην εξοχή και παιχνίδι του χαμένου θησαυρού.	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι ο Θεός δε δικαίωσε το Φαρισαίο, που καυχιόταν για τα έργα του, αλλά τον Τελώνη που ζήτησε έλεος γιατί η στάση του Φαρισαίου απέναντι στο Θεό ήταν υποκριτική και ψεύτικη, ενώ του Τελώνη ήταν ειλικρινής και αληθινή.	*ΔΥΟ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΡΟΣΕΥΧΟΝΤΑΙ* (Παραβολή Τελώνη και Φαρισαίου). Η σκηνή της παραβολής είναι ο Ναός των Ιεροσολύμων, όπου δυο άνθρωποι προσεύχονται. Η προκλητική στάση του Φαρισαίου. Ανυψώνει τον εαυτό του μπροστά στο Θεό. Εμπιστεύεται μόνο τον εαυτό του. Η ταπεινή στάση του Τελώνη, που αισθάνεται τις αμαρτίες του και ζητά το έλεος του Θεού. Δικαιώνεται ο Τελώνης, "Φαρισαίου φύγωμεν και Τελώνου μάθωμεν του ταπεινού" (Αρχή Τριωδίου) Λουκά 18, 9-14	Δραματοποίηση Ζωγραφική Ακρόαση κατανυκτικών ύμνων της Κυρια-κής του Τελώνη και του Φαρισαίου.	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι ο Θεός συγχωρεί τους ανθρώπους για πολύ μεγαλύτερα σφάλματα από κείνα που οι ίδιοι καλούνται να συγχωρούν τους άλλους. Να ενθαρρυνθούν να συγχωρούν πάντα τους συνανθρώπους τους. Να μάθουν να είναι αληθινοί στις σχέσεις τους με τους συνανθρώπους τους.	*ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ ΘΑ ΣΥΓΧΩΡΟΥΜΕ* Απλή, σύντομη και παραστατική παρουσίαση της παραβολής του κακού δούλου. Να τονιστούν η συμπόνια του βασιλιά Θεού στο δούλο του (τον άνθρωπο) και η σκληρότητα του υπαλλήλου "δούλου" προς το συνάνθρωπό του. Ακόμη να τονιστεί πόσο στενά συνδέεται η συγχώρηση που δίνει ο Θεός – πατέρας στις αμαρτίες μας με τη συγνώμη που δίνουμε εμείς στους	-Απαγγελία (νοηματική) της Κυριακής προσευχής. -Να συζητήσουν στην τάξη για τις διαπροσωπικές τους σχέσεις.	

Να εκτιμήσουν την αξία των λόγων του Χριστού που αναφέρονται στο κείμενο. Να αντιληφθούν τη σημασία των λόγων του Χριστού για τη ζωή των ανθρώπων. Να εκτιμήσουν την αξία της επί του όρους ομιλίας του Χριστού και τη σημασία που έχει η ζωή των ανθρώπων.	συνανθρώπους μας. Κείμενο – Μετάφραση Ματθ. κεφ. 5. Αναφορά στους στίχους 3,5,7,8,9.		*1 ώρα*
Να κατανοήσουν τη βασική σημασία που έχει η εντολή της αγάπης. Να συνειδητοποιήσουν ότι η εντολή της αγάπης είναι ο νέος τρόπος ζωής	***Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΕΙ ΤΟ ΛΑΟ - Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΟΜΙΛΙΑ*** Κείμενο – Μετάφραση Ματθ. 5, 43-48 Έμφαση στην εντολή της αγάπης.	Κοινωνική δραστηριότητα η οποία να εκφράζει την αλληλεγγύη τους σε κάποια ευπαθή κοινωνική ομάδα.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι ο Χριστός με αυτή τη διδαχή απελευθερώνει τους ανθρώπους από το ψέμα και τους όρκους. Να συνειδητοποιήσουν ότι ζώντας και ομολογώντας την αλήθεια γίνονται αληθινοί και υπεύθυνοι άνθρωποι.	***ΤΟ ΝΑΙ ΚΑΙ ΤΟ ΟΧΙ ΣΤΑ ΛΟΓΙΑ ΜΑΣ*** Κείμενο – Μετάφραση Ματθ. 5, 34 και 37. Ο Χριστός πάνω στο όρος απευθύνεται στο λαό και τον διδάσκει με τρόπο απλό τα σωτήρια μηνύματά του.	Η ορκωμοσία στην κοινωνική μας ζωή.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία για την Κιβωτό της Διαθήκης. Να κατανοήσουν ότι η Εκκλησία είναι η Κιβωτός όπου φυλάσσεται ανόθευτος ο λόγος του Χριστού. Να συνειδητοποιήσουν ότι η Εκκλησία οδηγεί και σώζει τους πιστούς.	***Η ΚΙΒΩΤΟΣ: ΑΛΗΘΕΙΑ ΣΩΤΗΡΙΑ*** Η έννοια της Κιβωτού της Διαθήκης. Η Εκκλησία, ως κιβωτός φυλάσσει την Ιερή Παράδοση και με αυτήν τροφοδοτεί τη ζωή των πιστών και τους οδηγεί προς τη σωτηρία. Πηγή:	-Επίσκεψη και ξενάγηση σε εβραϊκή συναγωγή. -Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος (Αθήνα).	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν αιτίες (γεγονότα) που οδήγησαν την εκκλησία στις Οικουμενικές Συνόδους. Να συνειδητοποιήσουν ότι η ορθόδοξη πίστη, παρά τις διώξεις και δοκιμασίες της, με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος και την προσπάθεια των πατέρων και πιστών της Εκκλησίας έμεινε ανόθευτη.	***ΜΑΖΙ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ*** Η Αλήθεια που φανερώθηκε από το Χριστό στους ανθρώπους με τη ζωή και τη διδασκαλία του κινδύνεψε από λαθεμένες ερμηνείες. Οι Πατέρες της Εκκλησίας διέσωσαν την Αλήθεια και διατύπωσαν την Ορθόδοξη πίστη σε επτά (7) Οικουμενικές Συνόδους. Το σύμβολο της πίστης. Η μεγάλη νίκη της Ορθοδοξίας.	-Αναζήτηση Πληροφοριών για τις σύγχρονες αιρέσεις. -Ανάλυση της λέξης αίρεση.	*1 ώρα*
Να νιώσουν υπεύθυνα για τη διαφύλαξη της ορθόδοξης πίστης. Να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με το κείμενο του Συμβόλου της Πίστης μας. Να γνωρίσουν το Ιστορικό της σύνταξης και διαίρεσής του σε άρθρα. Να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με το περιεχόμενο του Συμβόλου.	***ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΜΑΣ*** Κείμενο και απόδοση του Συμβόλου της Πίστεως. Ιστορικά στοιχεία για τη σύνταξή του. Διαίρεση του Συμβόλου σε άρθρα. 4-5 Απλή ανάλυση των άρθρων του Συμβόλου της Πίστεως.	Συζήτηση για το πότε και για ποιο λόγο ακούμε το Σύμβολο της Πίστεως.	*1 ώρα*
Να πληροφορηθούν ότι κυκλοφορούν αιρετικοί που προσπαθούν με κατάλληλο τρόπο να διαδώσουν τις διαδικασίες τους και να αποκτήσουν οπαδούς. Να κατανοήσουν ότι η Αλήθεια βιώνεται στην Εκκλησία και βρίσκεται στην ορθόδοξη παράδοση και την Αγία Γραφή.	***ΑΙΡΕΣΕΙΣ*** Αναφορά στους λόγους του Κυρίου για την έλευση των ψευδοπροφητών. Πώς διακρίνουμε τους αιρετικούς. Ο τρόπος που εργάζονται (προσηλυτισμός).	Ανάγνωση και συζήτηση της Α΄ Ιωάννου 4, 1-16.	*1 ώρα*

Να γνωρίσουν τους λόγους που προκάλεσαν τη διένεξη για τις εικόνες και τη λύση που έδωσε η Εκκλησία. Να κατανοήσουν τη σημασία των ιερών εικόνων. Να νιώσουν χαρά γιατί νίκησε η Εκκλησία.	***ΜΙΑ ΓΙΟΡΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ*** Οι άγιες εικόνες και τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν γύρω απ' αυτές. Έβδομη (Ζ΄) Οικουμενική Σύνοδος (τιμή και προσκύνηση). Κυριακή της Ορθοδοξίας "Τις Θεός μέγας...".	- Περιγραφή του εορτασμού.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι το φως ήταν το πρώτο δημιούργημα του Θεού. Να εκτιμήσουν τη σημασία της δημιουργίας του φωτός. Να καταλάβουν τον παραλληλισμό που κάνει ο Επιλύχνιος Ύμνος ανάμεσα στο φως του ήλιου και το φως του Χριστού. Να ευαισθητοποιηθούν να συμμετέχουν στην ακολουθία του Εσπερινού.	***ΑΠΟ ΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΣΤΟ ΦΩΣ*** Ο κόσμος τον οποίο δημιούργησε ο θεός ήταν στην αρχή τυλιγμένος στο σκοτάδι. Με ένα του πρόσταγμα: " γεννηθήτω φως" δημιούργησε το φως. Με το πρώτο αυτό δημιούργημα φάνηκε ο ωραίος κόσμος του. Με τη δύση του ηλίου, η Εκκλησία στην ακολουθία του Εσπερινού, θυμάται τη στιγμή εκείνη τη δημιουργία και εκφράζει ευχαριστία και δοξολογία στο Θεό δημιουργό. Στον Εσπερινό ακούγεται ο "Επιλύχνιος Ύμνος" Φως ιλαρόν, που οι πρώτοι Χριστιανοί έψαλλαν στη δύση του ήλιου, όταν άναβαν τα λυχνάρια (επιλύχνιος). Ύμνος: "Φως ιλαρόν" Περιεχόμενο του ύμνου. Ιερά Μυστήρια και οι Ακολουθίες της Εκκλησίας.	- Συζήτηση για το φως και ο συμβολισμός του στη ζωή μας (τέχνη, εφαρμογές κλπ.).	*1 ώρα*
Να διαπιστώσουν την αγάπη και την πρόνοια του Θεού για τους ανθρώπους και όλα τα πλάσματα, όπως αυτή εκφράζεται κάθε πρωί με την ανατολή της καινούργιας ημέρας. Να αισθανθούν χαρά από το γεγονός ότι ο θεός κάθε μέρα, ανατέλλει τον ήλιο και σκορπίζει το φως. Να εκτιμήσουν τη σημασία της πρωινής δοξολογίας και γενικότερα του όρθρου.	***Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑΣ ΗΜΕΡΑΣ*** Με την ανατολή του ήλιου, αρχίζει μια καινούρια μέρα. Κάθε μέρα είναι δώρο και ευλογία του Θεού στους ανθρώπους και σ' όλα τα πλάσματα. Η ζωή συνεχίζεται: οι άνθρωποι εργάζονται, τα φυτά μεγαλώνουν, τα ζώα βοηθούν και συντροφεύουν τους ανθρώπους κλπ. Κάθε πρωί στην εκκλησία γίνεται η ακολουθία του Όρθρου όπου οι Χριστιανοί δοξολογούν το Θεό για το δώρο της καινούριας ημέρας. Γι' αυτό και ο σχετικός ύμνος λέγεται "Δοξολογία". Ψαλμός 148 Στίχος Δοξολογίας: Δόξα σοι τω δείξαντι το φως.		*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι στη Θεία Λειτουργία παίρνουν νόημα και αξία, ευλογούνται όλα τα στοιχεία του φυσικού κόσμου. Να συνειδητοποιήσουν τη δυνατότητα που έχουν οι Χριστιανοί, να συμμετέχουν στην παγκόσμια λειτουργία και δοξολογία του Θεού. Να νιώσουν τη χαρά από το θαυμαστό περιεχόμενο της Θείας Λειτουργίας. Να ευαισθητοποιηθούν να συμμετέχουν στη Θεία Λειτουργία.	***ΟΛΑ ΠΡΟΣΕΥΧΟΝΤΑΙ*** Στη Θεία Λειτουργία συμμετέχουν όλα τα πλάσματα του Θεού: οι άνθρωποι, οι άγγελοι και ο φυσικός κόσμος. Οι άνθρωποι σε κάθε γωνιά της γης και οι άγγελοι, ως λογικά πλάσματα, προσεύχονται στο Θεό. Ο φυσικός κόσμος συμμετέχει διότι στη Θεία Λειτουργία χρησιμοποιούνται πολλά υλικά στοιχεία, όπως το κρασί, το ψωμί, τα θυμιάματα κλπ. Με τον τρόπο αυτό η Λειτουργία αποκτά παγκόσμιες διαστάσεις και ολόκληρο το σύμπαν, μοιάζει μ' ένα τεράστιο ναό, μέσα στον οποίο οι άνθρωποι μαζί με όλα τα δημιουργήματα υμνούν και δοξάζουν το Θεό. Απόδοση και ανάλυση του Τρισάγιου ύμνου (των αγγελικών δυνάμεων) "Άγιος, Άγιος, Άγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ο ουρανός και η γη ης δόξης σου"...	Εκκλησιασμός (έμφαση στη διάκριση των μερών της Θ. Λειτουργίας). Επίσκεψη σε χώρους λατρείας άλλων θρησκειών.	*1 ώρα*

Να αντιληφθούν ότι η αληθινή ζωή είναι αποτέλεσμα αρμονικών σχέσεων με το Θεό και τους ανθρώπους. Να συνειδητοποιήσουν ότι συχνά τα ίδια είναι προσωπικά υπεύθυνα για τη διαταραχή των σχέσεων αυτών. Να ενθαρρυνθούν στο να μετανοούν και να συμφιλιώνονται με το Θεό και τους ανθρώπους.	***ΜΕΤΑΝΙΩΝΩ ΚΑΙ ΦΙΛΙΩΝΩ*** **Η ανθρώπινη ζωή είναι όμορφη μόνο μέσα από αρμονικές σχέσεις με το Θεό και με τους γύρω μας.** **Αμαρτία είναι διάταραχή αυτών των σχέσεων. Γι' αυτό επιβάλλεται συχνά αλλαγή στον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς (μετάνοια).** **Η Εκκλησία για να βοηθήσει τον άνθρωπο έχει την ιερή Εξομολόγηση.** **Πηγή: Ματθ. 5,24** **Εφεσ. 44, 26**	Δραματοποίηση περιστατικού σχετικού με το μάθημα.	*1 ώρα*
Να κατανοήσουν ότι η Εκκλησία δίνει ιδιαίτερη σημασία στην ψυχική και σωματική υγεία του ανθρώπου τελώντας το μυστήριο του Ευχελαίου. Να εκτιμήσουν το αγαθό της υγείας της ψυχής και του σώματος καθώς και τη μέριμνα της Εκκλησίας γι' αυτό.	***ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ*** Το σώμα και η ψυχή του ανθρώπου, για την Εκκλησία είναι πολύτιμα και μοναδικά. **Όταν κάποιος Χριστιανός αρρωσταίνει, παράλληλα με τη βοήθεια της ιατρικής καταφεύγει και στην Εκκλησία, η οποία τελεί το ιερό μυστήριο του Ευχελαίου. Με αυτό παρακαλεί το Χριστό, τον ιατρό των ψυχών και των σωμάτων, να θεραπεύσει τον άρρωστο χαρίζοντάς του ψυχική και σωματική υγεία.** **Το μυστήριο του Ευχελαίου τελείται στα σπίτια των Χριστιανών και μια φορά το χρόνο (Μ. Τετάρτη) στην εκκλησία για όλους τους Χριστιανούς "εις ίασιν ψυχής και σώματος".**	-Μαθητές που έχουν παραστεί σε τέλεση Ευχελαίου ή Αγιασμού σε σπίτι ή κατάστημα να περιγράψουν τι είδαν και τι ένοιωσαν. Γνωριμία με το εκκλησιαστικό βιβλίο Ευχολόγιο.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν τη τελετή αφής του φωτός τη νύχτα της Αναστάσεως. Να κατανοήσουν το συμβολισμό της τελετής αυτής. Να συνειδητοποιήσουν ότι οι Χριστιανοί στην Εκκλησία δέχονται και ζουν τη χαρά της Ανάστασης.	***ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ*** **Το φως διώχνει το σκοτάδι.** **Το φως είναι έκφραση χαράς, γιορτής, νίκης κλπ.** **Περιγραφή της αφής και της μετάδοσης του φωτός τη νύχτα της Ανάστασης.** **Οι Χριστιανοί ζουν το φως της Ανάστασης κάθε Κυριακή.** **Πηγή: Κανών της Αναστάσεως.**		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν την ιεραποστολική προσπάθεια της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Να συνειδητοποιήσουν πως η διάδοση του φωτός του Ευαγγελίου είναι αποστολή του κάθε χριστιανού.	***ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ : ΠΟΛΥΦΩΤΗ ΛΥΧΝΙΑ*** **Από πολύ νωρίς η Ορθόδοξη Εκκλησία διαδίδει το φως της αναστάσιμης χαράς σ' όλο το κόσμο.** **Η εντολή του Ιησού Χριστού στους μαθητές να διαδίδουν το "Ευαγγέλιο" που σημαίνει χαρούμενο άγγελμα.** **Πηγή: Ματθ. 28, 19-20** **Μαρκ. 16, 15**	Αναφορά στην τάξη το κεφάλαιο από το βιβλίο της Δ΄ τάξης που είναι αφιερωμένο στην Ιεραποστολή. Συλλογή σχετικά έντυπα – περιοδικά από τον Αποστολική Διακονία.	*1 ώρα*
Να πληροφορηθούν την ύπαρξη ορθοδόξων Ελληνικών κοινοτήτων σ' όλο τον κόσμο. Να κατανοήσουν τη σημασία της κοινότητας για τη βίωση της ορθόδοξης ελληνικής κληρονομιάς.	***ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ Σ' ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ*** **Σε κάθε γωνιά της γης υπάρχουν παροικίες Ελλήνων ορθοδόξων.** **Με κέντρο το ναό, τις λατρευτικές και άλλες εκδηλώσεις, οι ορθόδοξοι Ελληνες της διασποράς καλλιεργούν την εκκλησιαστική, εθνική και πολιτιστική τους ενότητα.**	Εάν υπάρχουν στην τάξη έλληνες μαθητές από το εξωτερικό να μιλούν σχετικά με τον τόπο που έζησαν.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν την Ορθοδοξία ανά τον κόσμο. Να συνειδητοποιήσουν την παγκοσμιότητα της Ορθοδοξίας.	***ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ*** **Στοιχεία από τις ορθόδοξες εκκλησίες σ' όλο τον κόσμο.** **(Πατριαρχεία, αυτοκέφαλες εκ-κλησίες κλπ.).** **Πηγή: Ημερολόγιο της Εκκλησίας της Ελλάδος.** **Περιοδικά: Πάντα τα έθνη – Φως Εθνών.**	Μελέτη για τις ορθόδοξες εκκλησίες άλλων λαών στο εξωτερικό (π.χ. Ρωσική Εκκλησία).	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν στοιχεία απ το έργο του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού. Να εκτιμήσουν το εκκλησιαστικό και εθνικό του έργο.	***ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ*** **Ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός στα σκοτεινά χρόνια της Τουρκοκρατίας περιοδεύει σ' όλη την Ελλάδα για να κηρύξει την ορθόδοξη πίστη και να διασώσει το έθνος.**	Συλλογή πληροφοριών σχετικά με τον Κοσμά τον Αιτωλό.	*1 ώρα*

	Πηγή: Φάνη Μιχαλόπουλου "Κοσμάς ο Αιτωλός" σελ. 119-111 και 115		
Να γνωρίσουν στοιχεία από τη ζωή και το έργο του Παπουλάκου. Να εκτιμήσουν την προσφορά του στη χριστιανική ζωή του λαού.	*ΠΑΠΟΥΛΑΚΟΣ, Ο ΚΑΛΟΣ ΣΠΟΡΕΑΣ* Στοιχεία από τη ζωή και το έργο του Παπουλάκου. Το κήρυγμα του Παπουλάκου στα Καπίκια της Γορτυνίας. Πηγή: Κ. Μπαστιά "Ο Παπουλάκος", σελ. 121-126.		*1 ώρα*
Να γνωρίσουν σε γενικές γραμμές το περιεχόμενο του Ακάθιστου Ύμνου Να ευαισθητοποιηθούν ώστε να συμμετέχουν στην ακολουθία των Χαιρετισμών. Να ασκηθούν στη μελωδική απόδοση του "Τη Υπερμάχω..."	*ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ* Σύντομη ιστορική αναφορά στα γεγονότα που συνδέονται με τον Ακάθιστο Ύμνο. Ανάλυση στίχων από τον Ύμνο. Ύμνος: "Τη Υπερμάχω..."	-Παρακολούθηση των χαιρετισμών. -Εκτέλεση του ύμνου στην τάξη (Τη Υπερμάχω).	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το γεγονός της Κοίμησης της Θεοτόκου. Να συνειδητοποιήσουν ότι η μορφή της Παναγίας εμπνέει και συγκινεί τη ζωή του λαού μας. Να εκτιμήσουν ως αναγκαία την προετοιμασία των πιστών για τη γιορτή της Παναγίας.	*ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ Ο ΜΗΝΑΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ* Η Κοίμηση της Θεοτόκου. Η προετοιμασία για τη γιορτή της Παναγίας (νηστεία – παρακλήσεις) εορταστικές (πανηγυρικές) εκδηλώσεις προς τιμή της Παναγίας (Προσκυνήματα).	Παρατήρηση της εικόνας της Παναγίας προς παρατήρηση και συζήτηση. Παρουσίαση των τρόπων που γιορτάζουν στον τόπο τους Συζήτηση για την ονομαστική εορτή τους.	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν το χώρο, την ιστορία και τους ανθρώπους που ζουν στο Άγιον Όρος. Να συνειδητοποιήσουν τη μεγάλη προσφορά του στη ζωή του έθνους και της Ορθόδοξης Εκκλησίας.	*ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ (ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ)* Στοιχεία από την ίδρυση της μοναστικής πολιτείας του Άθω. α) Χώρος άσκησης και προσευχής β) Θεματοφύλακας της εκκλησια-στικής παράδοσης. γ) Φάρος της Ορθοδοξίας.	Προβολή διαφανειών ή βιντεοταινίας	*1 ώρα*
Να γνωρίσουν ότι με το μάθημα αυτό ολοκληρώνεται η σειρά των τεσσάρων ετών διδασκαλίας του μαθήματος της Ορθόδοξης Χριστιανικής Αγωγής το οποίο είχε ως βασικό στόχο να προσεγγίσουν το πρόσωπο του Χριστού. Να συνειδητοποιήσουν ότι στη ζωή της εκκλησίας μπορούν να γνωρίσουν το δρόμο που οδηγεί στην αληθινή ζωή.	*Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΟΔΟΣ, Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΖΩΗ* Αυτή η διδακτική ενότητα είναι ανακεφαλαιωτική όλων των μαθημάτων της Ορθόδοξης Χριστιανικής Αγωγής στο δημοτικό σχολείο. Στη συνεχή αναζήτηση και νοσταλγία του ανθρώπου να ξαναζήσει κοντά στο Θεό έρχεται ο Ιησούς Χριστός και του αποκαλύπτει ότι αυτός είναι η μοναδική οδός για τη σωτηρία, η αυθεντική ζωή και η Αλήθεια.	Συζήτηση με βάση το κείμενο του Κάλμαν Μικσαν «Ο Χριστός είναι γνωστός μου».	*2 ώρες*

Προτάσεις για διαθεματατικές δραστηριότητες

Η αναζήτηση της αλήθειας - Ο Ιησούς είναι η αλήθεια

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Ιστορία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία.

Συλλογή υλικού, με τη βοήθεια του δασκάλου, και σύνθεση εργασίας με θέμα την αναζήτηση των ανθρώπων στην αρχαιότητα για το πρόσωπο του αληθινού Θεού.

Εργασία με θέμα: Οι τρεις μάγοι, αστρονόμοι εκείνης της εποχής, και το αστέρι που παρατήρησαν.

Όπου υπάρχει δυνατότητα, επίσκεψη στο Πλανητάριο ή σε εργαστήριο αστροφυσικής.

Ο Χριστός διδάσκει

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Ιστορία, Γλώσσα.

Η διδασκαλία είναι ένας τρόπος επικοινωνίας.

Συζήτηση με θέμα:

Παλαιοί και νέοι τρόποι επικοινωνίας - Η τηλεόραση ως μέσο και τρόπος επικοινωνίας - Ηλεκτρονικός υπολογιστής – Διαδίκτυο - Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο - Πολυμέσα.

Η εκκλησία κιβωτός της αλήθειας

Στοιχεία για τη διαθεματική επεξεργασία και τις δραστηριότητες μπορεί να αντληθούν από τα μαθήματα: Αισθητική αγωγή, Ιστορία, Γλώσσα.

Με αφορμή τη θεολογική, κατ' άλλους κοινωνική - οικονομική διαμάχη του 8ου αι. (εικονομαχία) :

Η συνέχεια της ελληνικής ζωγραφικής (από τα πορτραίτα του Φαγιούμ μέχρι τον Τσαρούχη και τον Κόντογλου).

Η δραστηριότητα μπορεί να γίνει σε συνεργασία με καλλιτέχνες της περιοχής ή να συνδυαστεί με επίσκεψη σε μοναστήρι της περιοχής, στο οποίο να αγιογραφούν. Με τη συνδρομή και του δασκάλου, να απαντηθούν τα ερωτήματα των παιδιών.

Σύνολο ωρών (5-10% του συνολικού χρόνου)

Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η μέθοδος στη διδασκαλία είναι η τεχνική που οφείλει να ακολουθήσει ο δάσκαλος, για να πετύχει το σκοπό που απορρέει από τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα.

Οι βασικότεροι παράγοντες που προσδιορίζουν έμμεσα ή άμεσα τη διδακτική μέθοδο είναι:

α. Η συμμετοχή του δασκάλου

β. Η συμμετοχή των μαθητών στη μεθοδευμένη διδασκαλία.

γ. Η δεκτική ικανότητα και το ενδιαφέρον του μαθητή

δ. Η ψυχολογική κατάσταση του μαθητή.

Μέθοδοι διδασκαλίας που προσφέρονται για το μάθημα των θρησκευτικών είναι:

Παραγωγική (από το γενικό, το καθολικό, προς το επιμέρους)

Επαγωγική (από το επιμέρους στο όλον, στη γενίκευση)

Ερμηνευτική (κατανόηση και ερμηνεία των αντικειμένων που ερευνώνται, όπου αυτό είναι δυνατόν).

Ταυτόχρονα, με τη μέθοδο διδασκαλίας επιλέγουμε και την πορεία διδασκαλίας, που είναι η διαδρομή της διδακτικής εργασίας μέσα από επιμέρους φάσεις. Ποιες θα είναι αυτές καθορίζεται από τον δάσκαλο, ο οποίος φροντίζει να δημιουργήσει κλίμα «λιτότητας», άνεσης, χαράς και αποδοχής. Γενικά φροντίζει να διευκολύνει το παιδί στην προσπάθειά του να έρθει σε άμεση μαθησιακή σχέση με το διδακτικό αγαθό. Ο περιορισμός του ρόλου του διδάσκοντος και η αντίστοιχη αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, πρέπει να αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας.

Αυτό πραγματοποιείται όταν ο δάσκαλος βοηθά τους μαθητές να εργάζονται κατά μικρές ομάδες και να ανακοινώνουν σε ολομέλεια της τάξης τα αποτελέσματα αυτής της εργασίας.

Έτσι, συμπορεύονται σωστά δάσκαλος και μαθητές και μαθητεύουν στην αλήθεια.

Σε ό,τι αφορά τις διαθεματικές δραστηριότητες το μάθημα των Θρησκευτικών παρέχει τη δυνατότητα για πολλαπλές προσεγγίσεις της διδακτέας ύλης με την ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν μέσα ή έξω από το σχολείο και μπορεί να αφορούν μία διδακτική ενότητα ή έναν αριθμό διδακτικών ενοτήτων. Κατά το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων λαμβάνονται υπόψη, το περιεχόμενο της ύλης που διδάσκεται, οι διδακτικοί στόχοι καθώς και η μέθοδος διδασκαλίας, ώστε η επιλεγόμενη δραστηριότητα να είναι συναφής με την όλη διδακτική διαδικασία. Οι δραστηριότητες, έχοντας πάντοτε ως αφετηρία το διδασκόμενο μάθημα, προωθούν τη διαθεματική του προσέγγιση συνδέοντας έτσι τα Θρησκευτικά με ζητήματα που πραγματεύονται και άλλες επιστήμες ή με γεγονότα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Ταυτόχρονα μέσα από τη προσέγγιση αυτή διαχέονται και εμπεδώνονται με συστηματικότερο τρόπο οι βασικές έννοιες του ΜτΘ.

Στο γλωσσικό επίπεδο, η χρήση και η διευκρίνιση όρων και εννοιών, η ανάλυση της δομής των κειμένων (αγιογραφικών, υμνολογικών, μαρτυριών κ.ά.), βοηθά τους μαθητές να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν τον προφορικό και γραπτό τους λόγο και να συνειδητοποιήσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα η γλωσσική επάρκεια των μαθητών αποτελεί βασικό παράγοντα της αξιολόγησης του διδακτικού έργου γενικότερα.

Επιπλέον των δραστηριοτήτων που περιγράφηκαν στη στήλη «προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης» θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και οι ακόλουθες:

Παρατήρηση και «ανάγνωση» βυζαντινών εικόνων

Ανάγνωση και σχολιασμός κειμένων της εκκλησιαστικής γραμματείας

Ανάγνωση και σχολιασμός λογοτεχνικών κειμένων

Ανάγνωση και σχολιασμός άρθρων από εφημερίδες και περιοδικά, με θέματα που σχετίζονται με το διδασκόμενο μάθημα

Αξιοποίηση του λεξιλογίου του σχολικού εγχειρίδιου, προκειμένου να εξοικειωθούν οι μαθητές με όρους της εκκλησιαστικής ζωής

Καταγραφή πληροφοριών από πρόσωπα που έζησαν συνήθειες εκκλησιαστικής ζωής, που τείνουν να εκλείψουν

Δραματοποίηση γεγονότων από τη βιβλική ιστορία ή καταστάσεων, θεατρικό παιχνίδι

Οργάνωση και πραγματοποίηση θεατρικής παράστασης με θρησκευτικό περιεχόμενο

Οργάνωση σχεδίου επίσκεψης σε αρχαιολογικούς χώρους ή μουσεία με σχετικά εκθέματα

Κατασκευή χαρτών, σχεδίων και μοντέλων

Οργάνωση εκθέσεων με σχετικά θέματα

Επισκέψεις σε χώρους κοινωνικής προσφοράς της Εκκλησίας.

Διδακτικό υλικό

Το διδακτικό υλικό που θα χρησιμοποιηθεί κατά τη διδακτική διαδικασία είναι αυτονόητο ότι περιλαμβάνει τα σχολικά εγχειρίδια, τα οποία παρέχουν ποικίλες δυνατότητες στο διδάσκοντα. Παράλληλα, ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται και η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων. Τα γεγονότα και οι αλήθειες της χριστιανικής πίστης αισθητοποιούνται με τα μέσα αυτά και γίνεται ουσιαστικότερη η κατανόησή τους από τους μαθητές. Στην εποχή της σύγχρονης ηλεκτρονικής τεχνολογίας ο δάσκαλος των Θρησκευτικών έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει πλήθος οπτικοακουστικών μέσων. Τέτοια είναι:

Το ανακλαστικό διασκόπιο

Ο προβολέας διαφανειών

Το μαγνητόφωνο για βυζαντινούς ύμνους και ό,τι άλλο κρίνει πρόσφορο ο διδάσκων.

Εικόνες βυζαντινές, για βιωματική προπαρασκευή, αλλά και για μελέτη της ορθόδοξης αλήθειας που αυτές εκφράζουν.

Δισκοσκόπιο

Μαγνητοσκόπιο

Χάρτες, φωτογραφίες, αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά, σχολικός πίνακας είναι εποπτικά μέσα που βοηθούν το διδάσκοντα στο έργο του.

Αξιολόγηση

Με τη διαδικασία της αξιολόγησης στο πλαίσιο διδασκαλίας του ΜτΘ επιδιώκεται να διαπιστωθεί:

i) ο βαθμός επίτευξης των διδακτικών στόχων, όπως τίθενται από το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών,

ii) η παρακολούθηση της συμμετοχής και ο βαθμός δραστηριοποίησης των μαθητών κατά τη διεξαγωγή της διδασκαλίας,

iii) η καταλληλότητα και η ευστοχία των Προγραμμάτων Σπουδών, του διδακτικού υλικού και των διδακτικών μεθόδων που προτάθηκαν από το Πρόγραμμα Σπουδών και τα εγχειρίδια που απευθύνονται στον εκπαιδευτικό.

Ταυτόχρονα όμως, όπως κάθε διαδικασία αξιολόγησης, σχεδιάζεται και διενεργείται έτσι ,ώστε με την ολοκλήρωσή της να παρέχονται αξιοποιήσιμα στοιχεία:

Στον εκπαιδευτικό προκειμένου να ανατροφοδοτεί και να αναπροσαρμόζει τη διδασκαλία του με σκοπό τη βελτίωσή της.

Στο μαθητή προκειμένου να διαπιστώνει την πρόοδο ή τα κενά του και να ωθείται στην αναπλήρωσή τους.

Στα όργανα της Πολιτείας που είναι επιφορτισμένα με τη σύνταξη και εφαρμογή του Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών, των Προγραμμάτων Σπουδών κ.τ.λ. προκειμένου να τροποποιούν το περιεχόμενό τους και τους όρους κάτω από τους οποίους πραγματώνονται (υλικοτεχνική υποδομή, επιμόρφωση καθηγητών κ.λ.π.), ώστε να γίνονται αποτελεσματικότερα.

Η αξιολογική διαδικασία που εφαρμόζει ο εκπαιδευτικός μέσα στην τάξη μπορεί να είναι Διαμορφωτική και Τελική.

Με τη Διαμορφωτική Αξιολόγηση που αντιπροσωπεύει μια συνεχή και καθημερινή διαδικασία επιδιώκεται η πληροφόρηση του εκπαιδευτικού και του μαθητή για την πρόοδο του τελευταίου κατά τη διάρκεια διδασκαλίας του αντικειμένου. Ανάλογα με το αποτέλεσμα αυτής της αξιολόγησης, ο εκπαιδευτικός αποφασίζει και σχεδιάζει τις παρεμβάσεις που πρέπει να γίνουν για τη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας και την επίτευξη των διδακτικών στόχων.

Ανάμεσα στα βασικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για αυτή τη μορφή αξιολόγησης είναι:

Έντυπα φύλλα εργασίας που διανέμονται σε καθένα από τους μαθητές.

Προφορικές ερωτήσεις σύντομης απάντησης.

Δραστηριότητες στις οποίες αναμειγνύεται το σύνολο της τάξης ή ομάδες μαθητών.

Με την Τελική Αξιολόγηση που διενεργείται με την ολοκλήρωση μιας διδακτικής ενότητας ή ευρύτερων ενοτήτων, αποτιμάται με συστηματικό τρόπο το αποτέλεσμα της διδακτικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε αλλά και της προσωπικής μελέτης του μαθητή. Αυτά συγκρίνονται με το προηγούμενο επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών και με τους στόχους που είχαν τεθεί, ως προς αυτά, για τη διδασκαλία του αντικειμένου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αυτής βοηθούν και τον εκπαιδευτικό και το μαθητή στην παραπέρα πορεία. Δοκιμασίες με τις οποίες μπορεί να επιτευχθεί ο σκοπός της Τελικής Αξιολόγησης είναι:

Κείμενα συμπλήρωσης

Επιλογή σωστού - λάθους

Αντιστοίχιση - σύζευξη

Πολλαπλή επιλογή

Ταξινόμηση - κατάταξη

Λύση σταυρόλεξου ή ακροστιχίδα

Σύντομη απάντηση

Ανάπτυξη απόψεων

Τα ερωτήματα των δοκιμασιών επίδοσης πρέπει να είναι ιεραρχημένα ως προς το βαθμό δυσκολίας και προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μαθητών κάθε τάξης και στις ιδιαιτερότητες κάθε σχολείου.

Η παρακολούθηση της συμμετοχής και ο βαθμός δραστηριοποίησης των μαθητών στο μάθημα επιτυγχάνονται με:

Εκπόνηση συνθετικών εργασιών (project) για τη διαπίστωση της δημιουργικής και κριτικής ικανότητας των μαθητών (αναζήτηση και επιλογή πληροφοριών, χρήση ποικίλων πηγών, πρωτότυπη σύλληψη και παρουσίαση εργασιών κ.τ.λ.).

Δραστηριότητες, όπως έρευνες, παιχνίδια ρόλων, οργάνωση επισκέψεων και εκδηλώσεων κ.ά., οι οποίες παρέχουν στους μαθητές τη δυνατότητα να εφαρμόζουν γνώσεις και δεξιότητες.

Παρατήρηση για τη διαπίστωση της ικανότητας των μαθητών για επικοινωνία και συνεργασία στην τάξη (συμμετοχή στη συζήτηση, κανόνες διαλόγου, ανταλλαγή απόψεων και έκφραση συναισθημάτων και εμπειρών, διαπραγματευτική ικανότητα κ.ά.).

Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Βιβλίο μαθητή

Εισαγωγικά: Ανάμεσα στα διάφορα είδη διδακτικού υλικού, το σχολιό εγχειρίδιο ενός αντικειμένου αποτυπώνει και προσδιορίζει με τον πλέον άμεσο και χαρακτηριστικό τρόπο τους σκοπούς που επιδιώκονται, τις προσδοκίες που αναμένονται, και τα μέσα με τα οποία επιχειρείται η μελέτη αυτού του αντικειμένου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Για το λόγο αυτό η βασική προδιαγραφή κατά τη συγγραφή ενός διδακτικού εγχειριδίου, η προδιαγραφή δηλαδή από την οποία απορρέουν όλες οι άλλες, είναι αν

και σε ποιο βαθμό, πραγματώνει τις αρχές και τους άξονες των καταστατικών κειμένων της Εκπαίδευσης, όπως το Ενιαίο Πλαίσιο και το Πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία κάθε διδακτικού αντικειμένου.

Με γνώμονα αυτή τη βασική προδιαγραφή κάθε διδακτικό εγχειρίδιο Θρησκευτικών οφείλει:

i) Ως προς το περιεχόμενο

Να είναι συμβατό με το Πρόγραμμα Σπουδών.

Να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και την αντιληπτική ικανότητα της ηλικίας των μαθητών στους οποίους απευθύνεται.

Να περιλαμβάνει κατάλληλα επιλεγμένο εποπτικό υλικό (εικόνες, φωτογραφίες, σχήματα, πίνακες), ώστε να υποστηρίζεται πολλαπλά η διδασκόμενη ύλη.

Να περιλαμβάνει ευρετήριο και λεξιλόγιο όρων.

ii) Ως προς την οργάνωση της ύλης

Να είναι διαρθρωμένο σε ενότητες, κατά το δυνατόν ίδιας έκτασης, των οποίων η διαδοχή να επιτρέπει τη συνέχεια και τη συνοχή στην παρουσίαση και επεξεργασία των διδασκόμενων εννοιών.

Κάθε ενότητα να περιλαμβάνει:

Κείμενο ή εισαγωγικό μέρος στο οποίο ο μαθητής κατατοπίζεται για το περιεχόμενό της, πληροφορείται για το πώς συνδέεται με τις υπόλοιπες ενότητες και επίσης για το τι αναμένεται να αποκομίσει από τη μελέτη της, κυρίως μέρος με την ανάπτυξη του θέματος και την επεξεργασία των διαφόρων εννοιών.

Παραθέματα, δηλαδή παράπλευρα κείμενα (μη εξεταζόμενα).

Ερωτήσεις σε χαρακτηριστικά πλαίσια που είναι χρήσιμες για το μαθητή σχετικά με το διδασκόμενο αντικείμενο.

Η έκταση κάθε ενότητας να αντιστοιχεί στο εύρος και τη βαρύτητα του περιεχομένου της.

Η δομή και η έκταση κάθε ενότητας να χωρίζεται σε υποενότητες. Η έκταση κάθε ενότητας (3 - 4 σελίδων) να αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας μιας διδακτικής ώρας. Η συνολική έκταση κάθε βιβλίου του μαθητή για τις τέσσερις τάξεις (Γ΄, Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄) του Δημοτικού σχολείου πρέπει να είναι από 130 - 150 σελίδες. Κάθε σελίδα υπολογίζεται για το Δημοτικό ότι έχει 35 - 40 στίχους και κάθε στίχος 50 - 60 διαστήματα (γράμματα, σημεία στίξης, αποστάσεις μεταξύ λέξεων). Οι διαστάσεις της σελίδας υπολογίζεται στο 17 χ 24 εκ.

iii) Ως προς τη διδακτική προσέγγιση

Να επιτρέπει την υιοθέτηση από τον εκπαιδευτικό διαφορετικών μοντέλων μάθησης (εποικοδομητικό, κατευθυνόμενης ανακάλυψης κ.τ.λ.) ανάλογα με το θέμα και τα δεδομένα της τάξης.

Να είναι ανοικτό σε διαφορετικούς τρόπους αξιοποίησης του υλικού που παρέχει από τον εκπαιδευτικό, ώστε να μπορεί να το προσαρμόζει στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

Να δίνει τη δυνατότητα συσχετισμού των γνώσεων που παρέχει:

α. Με τις καθημερινές εμπειρίες και ανάγκες του μαθητή.

β. Με άλλες γνώσεις από το ίδιο ή διαφορετικά επιστημονικά αντικείμενα.

Να αναδεικνύει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα Θρησκευτικά και τις άλλες Επιστήμες. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η δυνατότητα διεπιστημονικής εξέτασης των διαφόρων θεμάτων.

Να παρέχει στον εκπαιδευτικό τη δυνατότητα ανατροφοδότησης της διδασκαλίας.

Να παρέχει στο μαθητή τη δυνατότητα ανατροφοδότησης της μελέτης του, ώστε να διευκολύνεται να προσδιορίζει τι δεν κατενόησε, να επαληθεύει και να διευρύνει τις γνώσεις του.

Να πείθει το μαθητή για την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητα των γνώσεων που παρέχει.

Να περιλαμβάνει πολύμορφες δοκιμασίες αξιολόγησης (ανοικτές, κλειστές, σωστού - λάθους, ανάπτυξης, σχολιασμού, γνωστικούς χάρτες κ.τ.λ.)

Να προτείνει δραστηριότητες που απαιτούν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών και τη συνεργασία μεταξύ τους για την πραγματοποίησή τους.

Να προτείνει δραστηριότητες που αξιοποιούν ποικίλες πηγές πληροφόρησης (βιβλιογραφία, τοπικά ή εθνικά μέσα ενημέρωσης, περιοδικά, υπηρεσίες, δικτυακούς τόπους) και ευνοούν τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας (Η/Υ) για την επεξεργασία και την παρουσίασή τους.

Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει να ενισχύουν τη φυσική περιέργεια του μαθητή, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη ερευνητικού πνεύματος.

iv) Ως προς τη γλώσσα

Να είναι σαφής και κατανοητή

Να εμπλουτίζει το λεξιλόγιο και να καλλιεργεί το γλωσσικό αισθητήριο του μαθητή.

Να είναι σύγχρονη ως προς το ύφος, αλλά παράλληλα να σέβεται τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες

Οι όροι να επεξηγούνται ικανοποιητικά και με ακρίβεια, ενώ οι συλλογισμοί κα τα επιχειρήματα να δομούνται με λογική συνοχή και συνέπεια.

v) Ως προς την τυπογραφική εμφάνιση

Το μέγεθος των τυπογραφικών χαρακτήρων του βιβλίου και το ύψος του διάστιχου να είναι συμβατά με την ηλικία των μαθητών στους οποίους απευθύνεται.

Η οικογένεια των χαρακτήρων που χρησιμοποιείται να είναι ευανάγνωστη και η διαβάθμιση του μεγέθους των χαρακτήρων στους υπέρτιτλους, τίτλους και υπότιτλους να είναι ορθολογική. Ενδείκνυται η χρήση πλαγιότιτλων.

Η χρήση στοιχείων εντυπωσιασμού (διαφορετικά και έντονα χρώματα, πλάγια, έντονα γράμματα κ.τ.λ.) να γίνεται με φειδώ και με κριτήριο την εξυπηρέτηση των διδακτικών αναγκών.

vi) Ως προς την εικονογράφηση

Οι εικόνες, φωτογραφίες, διαγράμματα, σκίτσα, χάρτες που συνοδεύουν το κείμενο, θα πρέπει να το υποστηρίζουν αποτελεσματικά ώστε να αυξάνουν το βαθμό κατανόησής του.

Οι εικόνες θα πρέπει να είναι τοποθετημένες στη σελίδα με τρόπο που να εξυπηρετεί την κατανόηση του κειμένου το οποίο συνοδεύουν.

Οι εικόνες θα πρέπει να συνοδεύονται από κατάλληλες ενδείξεις ώστε να γίνεται κατανοητό το περιεχόμενό τους.

Οι λεζάντες θα πρέπει να είναι όσο το δυνατό σύντομες και να επεξηγούν με πληρότητα και ακρίβεια το περιεχόμενο των εικόνων.

Βιβλίο του εκπαιδευτικού

Το βιβλίο του εκπαιδευτικού από μόνο του φυσικά δεν

μπορεί να κλονίσει μακρόχρονες αντιλήψεις για τη διδασκαλία, ούτε και να υποκαταστήσει την ανάγκη μιας επιμόρφωσης που στοχεύει στην ενημέρωση του εκπαιδευτικού. Μπορεί ωστόσο να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να εφαρμόσει τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις που προτείνει το Π.Σ. να του δώσει ιδέες για την οργάνωση της διδασκαλίας του, να του επισημάνει σημεία της ύλης τα οποία οι μαθητές δυσκολεύονται να κατανοήσουν ή τείνουν να παρανοούν και τέλος να του προτείνει συμπληρωματικές πηγές για να ανανεώσει και να επεκτείνει τις γνώσεις του. Ένα τέτοιο βιβλίο θα πρέπει να περιλαμβάνει:

Προτάσεις για τη διδακτική μεθοδολογία (ενέργειες δασκάλου, μαθητικές δραστηριότητες, προτάσεις για σχέδια εργασίας).

Προτάσεις και οδηγίες για τη χρήση του πρόσθετου διδακτικού υλικού (Πατερικά, λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες, έργα τέχνης, cd - rom κ.ά.)

Ανάλυση κάθε μαθήματος

Προτεινόμενες δραστηριότητες εκτός από εκείνες που υπάρχουν στο βιβλίο του μαθητή με ιδιαίτερη έμφαση στη διαθεματική προσέγγιση

Πιθανά θέματα για συζήτηση στην τάξη

Προτάσεις για την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας με τα οποία θα επιδιώκεται η ολιστική προσέγγιση κάθε θέματος.

Ενδεικτικές απαντήσεις σε ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.

Πρόσθετες ερωτήσεις.

Ενδεικτικό ετήσιο προγραμματισμό της ύλης.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και άλλες πηγές πληροφόρησης (π.χ. δικτυακούς στόχους κ.τ.λ.).

Οι σελίδες για κάθε βιβλίο εκπαιδευτικού για το Δημοτικό θα πρέπει να κυμαίνονται από 100 - 120. Οι διαστάσεις της σελίδας υπολογίζονται στο 17 χ 24 εκ.

9. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Εισαγωγή

Το μάθημα των Θρησκευτικών (ΜτΘ) στο Δημοτικό σχολείο έχει εισαγωγική αποστολή, η οποία δεν επιτυγχάνεται με τον ιστορισμό, τη νοησιαρχία και την παράθεση στερεότυπων γνώσεων μακριά από τα παιδικά ενδιαφέροντα. Έτσι προτιμήθηκε να γίνεται επιλογή της ύλης από την Παλαιά Διαθήκη, την Καινή Διαθήκη, την Εκκλησιαστική ιστορία (Εκκλησιαστική παράδοση και ζωή - Εκκλησιαστική τέχνη - Άγιοι - μάρτυρες κτλ.), την Κατήχηση και Λειτουργική, με σταθερή κατεύθυνση όλες οι διδακτικές ενότητες να έχουν Χριστοκεντρικό, Εκκλησιοκεντρικό και ταυτόχρονα διαλογικό, διερευνητικό και παιδοκεντρικό προσανατολισμό. Προκειμένου να ολοκληρωθεί και ενιαιοποιηθεί το Π.Σ. για όλη την υποχρεωτική εκπαίδευση, στο Γυμνάσιο ακολουθείται η οριζόντια έκθεση της ιστορίας της σωτηρίας. Δηλαδή διδάσκεται, συστηματικά πλέον, η Παλαιά Διαθήκη στην Α΄ τάξη, η Καινή Διαθήκη στη Β΄ τάξη και η Εκκλησιαστική ιστορία στη Γ΄τάξη.

Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής που τελειώνει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση θα έχει αποκτήσει σαφή αντίληψη της ιστορικής-χρονικής εξέλιξης των γεγονότων, που διαδραματίστηκαν τόσο κατά την προετοιμασία των ανθρώπων για τον ερχομό του Χριστού, όσο και για όσα συνέβησαν με την έλευση του Χριστού στον κόσμο. Δηλαδή για τη δημιουργία της «καινής κτίσεως», του καινούριου κόσμου του Θεού. Επιπλέον ο μαθητής θα παρακολουθήσει όλη την πορεία της Εκκλησίας. Της νέας αυτής κοινωνίας από την ίδρυσή της ως τις ημέρες μας. Μέσα δε από τις ανάλογες αναφορές, διερευνήσεις και διασυνδέσεις το ΜτΘ θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μιας ελεύθερης, πλουραλιστικής και δημοκρατικής κοινωνίας και θα προάγει την ταυτότητα και τη συνείδηση της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, της ενταγμένης στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, έχοντας ως βασικό χαρακτηριστικό της την ελληνική και ορθόδοξη συγχρόνως οικουμενικότητά της.

Έτσι ο μαθητής θα μπορέσει να εμβαθύνει στα προσφερόμενα διδακτικά αγαθά χωρίς τον κίνδυνο να επαναλάβει όσα, κατά τη φοίτησή του στο Δημοτικό σχολείο, έμαθε. Όταν, ωστόσο, παρατηρείται κάποια επανάληψη θεμάτων, με εντελώς διαφορετική προσφορά, αυτό οφείλεται στη συνειδητή πρόθεσή μας να γίνει εμβάθυνση σε ορισμένα θέματα ή να δοθεί έμφαση σε κάποιες άλλες πτυχές μερικών θεμάτων.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Το ΜτΘ στην υποχρεωτική εννιάχρονη εκπαίδευση έχει σκοπό να μεταδώσει στους μαθητές βασικά στοιχεία της Ορθόδοξης χριστιανικής διδασκαλίας, παράδοσης και ζωής, να συμβάλει στην ανάπτυξη της θρησκευτικής τους συνείδησης και να υποβοηθήσει την προοδευτική τόνωση της σχέσης τους με το Θεό, ως Δημιουργό και Πατέρα μέσα στη ζωή της Εκκλησίας. Μέσα από την ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των μαθητών το ΜτΘ στοχεύει (σύμφωνα με τις επιταγές του συντάγματος) στη γενικότερη ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των μαθητών και στη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

Σκοπός του μαθήματος των Θρησκευτικών στη Μέση Εκπαίδευση

Σκοπός του μαθήματος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι:

Να ενημερωθούν οι μαθητές για την υφή του θρησκευτικού φαινομένου.

Να γνωρίσουν ιδιαίτερα το Χριστιανισμό, κατεξοχήν την Ορθοδοξία, και να τοποθετηθούν υπεύθυνα.

Να πληροφορηθούν το υπερφυλετικό, υπερεθνικό και διαχρονικό περιεχόμενο του χριστιανικού μηνύματος και να συνειδητοποιήσουν ότι ο χριστιανισμός δίνει προτάσεις στο σύγχρονο κόσμο για τη συνοχή του, για την ποιότητα της ζωής.

Να αξιοποιήσουν την προσφορά του μαθήματος, ώστε να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη του λυτρωτικού μηνύματος του Ευαγγελίου και να καλλιεργήσουν το ήθος και την προσωπικότητά τους, να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο σύγχρονο κοινωνικό προβληματισμό και να βοηθηθούν να πάρουν έμπρακτα θέση.

Η πραγματοποίηση του σκοπού είναι άρρηκτα δεμένη:

Με την υπεύθυνη συνάντηση των μαθητών με τα μορφωτικά αγαθά από την Αγία Γραφή, τους Πατέρες και την όλη ζωντανή παράδοση της Εκκλησίας, καθώς και από κάθε πρόσφορο συγγενή χώρο.

Με την αξιοποίηση - όσο είναι δυνατόν - των προσωπικών εμπειριών των μαθητών και σύμφωνα πάντοτε με τη συγκεκριμένη βαθμίδα ανάπτυξης, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους.

Με τα σύγχρονα κοινωνικο-πολιτιστικά ερεθίσματα που

δέχονται οι μαθητές μέσα σ' ένα διδακτικό κλίμα αμοιβαίου σεβασμού και δημιουργικού διαλόγου.

Με το πολυπολιτισμικό και πολυθρησκευτικό περιβάλλον το οποίο δημιουργείται με τις νέες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες.

Σκοπός του μαθήματος

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος των θρησκευτικών στην Α΄ τάξη Γυμνασίου είναι:

Να πληροφορηθούν για τις απαντήσεις που δίνει η Π. Διαθήκη για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου και να συνειδητοποιήσουν ότι η αρμονία στη φύση διδάσκει την πρόνοια του Θεού.

Να γνωρίσουν οι μαθητές την προετοιμασία του κόσμου για την αποδοχή του Ευαγγελίου του Χριστού καθώς και του καινούριου κόσμου του Θεού μέσα στην Παλαιά Διαθήκη και στα πλαίσια της ιστορίας ενός λαού, σε ό,τι αυτός εκπροσωπεί ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Να παρακολουθήσουν τις πολλαπλές επαγγελίες του Θεού και τη δυναμική παρουσία των αντιπροσώπων του, δικαίων και κυρίως προφητών, που υπογραμμίζουν την αμετάθετη βούληση του Θεού να δώσει την αλήθεια, την ελευθερία, τη δικαιοσύνη, την αγάπη και την ειρήνη στους ανθρώπους.

Να συναισθανθούν τη θεϊκή αγάπη, που είναι δυνατότερη από την ανθρώπινη αδυναμία και να επισημάνουν την ανθρώπινη αντίδραση που συναντάται στην ιστορία της Π. Διαθήκης.

Τέλος, να εκτιμήσουν συνειδητά ότι η Π. Διαθήκη είναι πανανθρώπινο βιβλίο, που πέρα από τη θρησκευτική του δύναμη, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της πνευματικής μας κληρονομιάς, αφού κοντά στ' άλλα έχει αφήσει τη σφραγίδα του στον πολιτισμό μας.

Α΄ Τάξη

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Στόχοι	Περιεχόμενο	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Χρόνος
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν για τον όρο «Αγία Γραφή». Να αντιληφθούν το σκοπό της Αγίας Γραφής. Να έχουν μια πρώτη γνωριμία με την Αγία Γραφή. Να πληροφορηθούν για τα βιβλία της Π.Δ., το κείμενο και τη μετάφραση των Ο΄. Να κατανοήσουν ότι στόχος της Α.Γ. είναι η σωτηρία του ανθρώπου. Να συνειδητοποιήσουν το γεγονός ότι την Α.Γ. την έγραψαν άνθρωποι αλλά με το φωτισμό του Θεού.	Σύντομη αναφορά στις λέξεις «Διαθήκη», «Παλαιά» και «Καινή», στους συγγραφείς και στα βιβλία της Π.Δ. Μετάφραση των Ο΄. Η Α.Γ. είναι έργο του Θεού αλλά και των ανθρώπων, σύγκριση με παράλληλα κείμενα της εποχής. Η Π.Δ. στη ζωή της Εκκλησίας και η σημασία της μελέτης της.	Μελέτη του χάρτη της Παλαιστίνης. Στοιχεία για το θρησκευτικό περιβάλλον της Παλαιστίνης κατά την εγκατάσταση των ισραηλιτών. Προσωπικότητες που διάβαζαν την Αγία Γραφή. Άσκηση για τον εντοπισμό ενός χωρίου της Αγίας Γραφής. Αναγνώριση αγιογραφικών φράσεων στη λογοτεχνία.	*3 ώρες*
Δ. Ε. 1 Γνωριμία με την Αγία Γραφή		Πρ. 3, 25 / Εβρ. 8, 8-9	
Οι μαθητές: Να έχουν μια πρώτη γνωριμία με την Αγία Γραφή. Να κατανοήσουν ότι στόχος της Αγίας Γραφής είναι η σωτηρία του ανθρώπου. Να μάθουν να διακρίνουν την Παλαιά και την Καινή	Η «Διαθήκη» του Θεού και η Αγία Γραφή. Παλαιά και Καινή Διαθήκη. Κοινός στόχος και των δύο Διαθηκών είναι η σωτηρία. Τριμερής διαίρεση της		

Διαθήκη. Να πληροφορηθούν για τα βιβλία της Π.Δ., το κείμενο και τη μετάφραση των Ο΄. Να κρατήσουν στα χέρια τους το κείμενο της Π.Δ. και να μάθουν πώς γίνονται οι παραπομπές. Γνωρίζοντας τα ανωτέρω, να κατανοήσουν την πανανθρώπινη αξία της Αγίας Γραφής, καθώς και τη σπουδαιότητά της για τη ζωή τους	Π. Διαθήκης. Το κείμενο της Π.Δ.: Πρωτότυπο, μετάφραση των Ο΄ και άλλες μεταφράσεις.		
Δ. Ε. 2 Η Αγία Γραφή, έργο θείο και ανθρώπινο		Εξ. 3, 2-15 / Λουκ. 24, 44-45 / Β΄ Τιμ. 3, 16-17	
Οι μαθητές: Να κατανοήσουν το γεγονός ότι την Α.Γ. την έγραψαν άνθρωποι, αλλά με το φωτισμό του Θεού. - Η διαφορετικότητα από κάθε άλλη Γραφή (διδασκαλία). Να συνειδητοποιήσουν ότι η Π.Δ. αποτελεί την πρωτοϊστορία όλων των ανθρώπων και όχι μόνο την προϊστορία ενός λαού Να γνωρίσουν ότι στην Α.Γ. υπάρχει ο αποκεκαλυμμένος λόγος του Θεού και να συναισθανθούν την ανάγκη να αποκτήσουν το κείμενο της Βίβλου. Για τη σπουδή της και την προσωπική μελέτη είναι απαραίτητη κάποια ειδική ενημέρωση (σχετικά με τη γλώσσα, τους συμβολισμούς, ιδιόμορφα εκφραστικά μέσα κ.τ.τ.), ώστε να προσεγγίζουν ακριβώς και επωφελώς τις αλήθειες ζωής που περιέχει	Τι είναι «αποκάλυψη». Γιατί τα βιβλία της Α.Γ. είναι θεόπνευστα. Το θείο και ανθρώπινο στοιχείο στην Π.Δ. (Θείο για τις σωτηριολογικές αλήθειες που περιέχει και αποκαλύπτονται μέσα από τα γεγονότα της ιστορίας, τους ανθρωπομορφισμούς, συμβολισμούς κτλ. Ανθρώπινο ως προς τον τρόπο που δίνονται οι αλήθειες αυτές στο πλαίσιο των εκάστοτε ιστορικών κοινωνικών και πολιτιστικών δεδομένων). Η Π.Δ. δεν είναι μόνον ιστορία ενός λαού, αλλά και πνευματική προϊστορία των χριστιανών. – Η σύνδεση της Π.Δ. με την ιστορία της ανθρωπότητας. Σύντομη αναφορά στην ιδιαιτερότητα της Π.Δ. σε σχέση με άλλα θρησκευτικού περιεχομένου κείμενα.		
Δ. Ε. 3 Η Παλαιά Διαθήκη στη ζωή της Εκκλησίας		Πρ. 8, 27-35 / Λουκ. 4, 16-23 / Πρ. 2, 46.	
Οι μαθητές: Να συνειδητοποιήσουν την ουσιαστική σχέση του Χριστού και των	Ο Χριστός και οι πρώτοι χριστιανοί σε σχέση με την Π.Δ. (Ο Χριστός με τη ζωή και τη διδασκα-		

πρώτων Χριστιανών με την Π.Δ. Να γνωρίσουν πόσο σημαντική είναι για την Εκκλησία η Π.Δ. και πόσο έχει αξιοποιηθεί στη ζωή της. Να αισθανθούν, από το περιεχόμενό της, την αναγκαιότητα της μελέτης της για τη ζωή τους. Να αντιληφθούν ότι έτσι ενημερωμένοι ευχερέστερα μπορούν να απολαμβάνουν και αναβιώνουν όσα από την Π.Δ. είναι αποτυπωμένα στην εκκλησιαστική πολιτιστική κληρονομιά	λία του «ερμήνευσε» την Π.Δ. Οι πρώτοι χριστιανοί τη χρησιμοποιούσαν στη λατρεία τους). Η σημαντική θέση της Π. Διαθήκης στην καθημερινή ζωή. Η Π.Δ. στη σημερινή ζωή της Εκκλησίας. Συνολική αξιολόγηση της Π.Δ		
Κεφάλαιο Α΄. Ο ΘΕΟΣ από αγάπη δημιουργεί τον κόσμο και τον άνθρωπο			
Οι μαθητές: Να μελετήσουν λεπτομερειακά και – κατά το δυνατόν – να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν τις βιβλικές αφηγήσεις που σχετίζονται με την προέλευση του κόσμου και των ανθρώπων. Να κατανοήσουν ότι η αγάπη του Θεού δημιουργεί τον κόσμο και τον άνθρωπο. Με βάση αυτά να αποκτήσουν τα απαραίτητα γνωστικά στοιχεία για να ερμηνεύσουν όσα δραματικά και ελπιδοφόρα συνέβησαν και συμβαίνουν έκτοτε από τους ανθρώπους και από το Θεό, προκειμένου η ζωή να έχει νόημα και να είναι δημιουργική	Ο σκοπός της δημιουργίας - Η αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο, όπως αυτή δίνεται μέσα από τα πρώτα κεφάλαια του βιβλίου της Παλαιάς Διαθήκης «Γένεσις». Οι θεόπνευστοι συγγραφείς αποκαλύπτουν το Θεό ως δημιουργό του κόσμου και του ανθρώπου, φροντιστή και συντηρητή της δημιουργίας. Ο σκοπός της δημιουργίας προσεγγίζεται με την πίστη, ο τρόπος με την επιστήμη. Η ξεχωριστή θέση και υπεροχή του ανθρώπου στην πλάση, αλλά και η οδυνηρή περιπέτειά του, όταν αυτός επέλεξε τη διακοπή της σχέσης του με το Θεό. Οι συνέπειες της παρακοής των πρωτοπλάστων θα ψηλαφηθούν στην εποχή τους, αλλά και στη σύγχρονη πραγματικότητα που ζουν οι απόγονοί τους.	Βιωματική προσέγγιση της δημιουργίας του κόσμου και του ανθρώπου μέσα από την «ανάγνωση» των εικόνων. Σύνταξη γλωσσαρίου με συμβολικές και ανθρωποπαθείς εκφράσεις. Συλλογή άλλων διηγήσεων σχετικών με τη Δημιουργία. Δραματοποίηση: διάλογος με επιχειρήματα υπέρ-/κατά της επιλογής των πρωτοπλάστων. Δείγματα αρμονίας στη φύση, παραδείγματα και για την αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων (Μ. Βασίλειος, Εις Εξαήμερον). Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων της Παρακοής των πρωτοπλάστων στην εποχή μας.	6 ώρες

Δ. Ε. 4 Ο Θεός δημιουργεί τον κόσμο		Γεν. 1, 1-31 Βοηθητικό υλικό: - Μ. Βασιλείου, Εξαήμερος, Ομιλία Ζ΄, τ. 4, (Ε.Π.Ε.) – P.G. 44, 78. - Γρηγορίου Νύσσης, P.G. 46, 124C	
Οι μαθητές: Να κατανοήσουν ότι ο Θεός από αγάπη δημιουργεί τον κόσμο. Να προσεγγίσουν τις θρησκευτικές αλήθειες της διήγησης που αυτή – με τον ιδιότυπο τρόπο της εκφράζει. Να γνωρίσουν την ιδιαιτερότητα της βιβλικής διήγησης για τη δημιουργία σε σχέση με τις αντίστοιχες άλλων λαών. Να αποκομίσουν την αλήθεια ότι ο κόσμος πλάστηκε όμορφος. (Ποιοτικό αποτέλεσμα της δημιουργίας) Να συνειδητοποιήσουν ότι η διαφύλαξή του είναι έργο της συνεχούς μέριμνας του Θεού.	Η δημιουργία του κόσμου κατά την Παλαιά Διαθήκη (αναφορά και σχολιασμός των κυριότερων θεολογικών αληθειών: συμβολικές εκφράσεις – ανθρωπομορφισμοί – ο τριαδικός Θεός δημιουργός του κόσμου). Άλλες διηγήσεις για τη δημιουργία (παραδόσεις αρχαίων λαών για τη δημιουργία: ομοιότητες αλλά και ουσιώδεις διαφορές). Καλή δημιουργία και πρόνοια του Θεού Η Παλαιά Διαθήκη και οι σύγχρονες αντιλήψεις για τη δημιουργία. Η ζωή του κόσμου είναι έργο της συνεχούς μέριμνας του Θεού.		
Δ. Ε. 5 Ο Θεός δημιουργεί τον άνθρωπο		Γεν. 1, 26-28 / 2, 7, 18, 21-23 Βοηθητικό υλικό: Γρηγορίου Νύσσης, Περί κατασκευής του ανθρώπου, P.G. 44, 204, 204D. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 45, 7 ε. P.G. 36, 629 ε.	
Οι μαθητές: Να μελετήσουν απευθείας από τη Γένεση (σε μετάφραση) την αφήγηση για τη δημιουργία του ανθρώπου. Το δισυπόστατο του ανθρώπου – η ιδιαιτερότητα στη δημιουργία του ανθρώπου	Σκοπός της διήγησης: Να τονιστεί Α) Η φύση του ανθρώπου και η σχέση του με το Θεό (χώμα, πνοή, «κατ' εικόνα» και «καθ' ομοίωσιν»). Β) Η σχέση ανθρώπου		

Να γνωρίσουν με σαφήνεια και να συνειδητοποιήσουν το μεγαλειώδες ξεκίνημα του ανθρώπου από τον Πλάστη ως κορυφαίο και «καλόν λίαν» δημιούργημα με υψηλά εφόδια και αντίστοιχο προορισμό. Να διαχωρίσουν το σκοπό του ανθρώπου από τα άλλα δημιουργήματα. Να προσέξουν ιδιαίτερα τις παραδείσιες σχέσεις του προς το Δημιουργό, προς το συνάνθρωπο και προς τη λοιπή κτίση	με το συνάνθρωπο (δημιουργία της Εύας). Γ) Η σχέση ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος (η ευθύνη του ανθρώπου για τη διαφύλαξη και πρόοδο του κόσμου).		
Δ. Ε. 6 Η απομάκρυνση του ανθρώπου από την αγάπη του Θεού		**Γεν. 2, 8, 16-17 / Γεν. 3, 1-6** **Βοηθητικό υλικό:** **Νικήτα Στηθάτου, Θεωρία εις τον παράδεισον, Sources Ghretiennes, τ. 81.**	
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν για την έννοια του παραδείσου. Από την περαιτέρω μελέτη και υπεύθυνη ερμηνεία της παραστατικής βιβλικής αφήγησης, να πληροφορηθούν και με τα ανάλογα συναισθήματα να εννοήσουν ότι το μεγαλειώδες ξεκίνημα του ανθρώπου είχε μια τραγική συνέχεια: ο άνθρωπος με ελεύθερη αλλά λαθεμένη επιλογή βγήκε έξω από την τροχιά ζωής που είχε χαραχτεί για χάρη του από την αγάπη και σοφία του Δημιουργού του. Οι συνέπειες της απομάκρυνσης στην ιστορία της ανθρωπότητας	Η παραδείσια ζωή του ανθρώπου. Η θεϊκή προτροπή: το νόημά της. Το νόημα του προπατορικού αμαρτήματος: ανθρώπινη επιλογή		
Δ. Ε. 7 Οι συνέπειες της παρακοής των πρωτοπλάστων		**Γεν. 3, 7-13 / Γεν. 3, 16-19** **Βοηθητικό υλικό:** **Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 39, P.G. 36, 564.** **Γρηγορίου Νύσσης, Περί ψυχής και αναστάσεως, P.G. 46, 93B.** **Διαδόχου Φωτικής, Κεφάλαια γνωστικά 14.30.76.**	

Οι μαθητές, μελετώντας τη συνέχεια της βιβλικής αφήγησης, να παρακολουθήσουν και να στοχαστούν ευαίσθητα όσα σοβαρά και δραματικά επακολούθησαν μετά την πτώση των πρωτόπλαστων: Ο άνθρωπος εμμένει στην επιλογή του, αποπροσανατολίζεται σε όλα, βιώνει τη ρήξη όλων των σχέσεών του και έτσι μπαίνουν στη ζωή του: η αποξένωση, η ανεστιότητα, ο μόχθος, τα δεινά και ο θάνατος. Ο Θεός της αγάπης του δίνει τις πρώτες ελπίδες για ανόρθωση σ' ένα μέλλον αλλιώτικο	Ο άνθρωπος επιμένει εγωιστικά στην πτώση του. Οι συνέπειες του προπατορικού αμαρτήματος. (Ρήξη σχέσεων, θάνατος, ψυχοσωματική διάσπαση, θεοποιήσεις, ειδωλολατρία κ.ά.) Οι συνέπειες της παρακοής στη σύγχρονη εποχή. Ο Θεός δεν αφήνει τον άνθρωπο χωρίς ελπίδα: πρωτευαγγέλιο		
Δ. Ε. 8 Οι συνέπειες της παρακοής στην πορεία του ανθρωπίνου γένους		**Γεν. 4, 8, 10-12 / Γεν. 6, 13-14 / Γεν. 7, 1, 17/ Γεν. 8, 15-17, 20-21 / Γεν. 9,1 9, 13 / Γεν. 11, 1-9.**	
Οι μαθητές: Να μελετήσουν και να γνωρίσουν τρεις αρχαϊκοβιβλικές διηγήσεις ως παραδείγματα της πτωτικής πορείας του ανθρώπου ύστερα από την προπατορική απώλεια της επικοινωνίας με το Θεό. Να εννοήσουν ότι χωρίς κοινωνία με το Θεό η ζωή απειλείται με αιματοχυσία, καταστροφή, σύγχυση, διάσπαση και άλλα δεινά. Να συνειδητοποιήσουν ότι αυτές οι αρνητικές συνέπειες μαστίζουν τη ζωή πάντοτε – και σήμερα. Να βεβαιωθούν ότι ο Θεός πάντοτε δίνει μια νέα ευκαιρία και δυνατότητες να κάνουμε στη ζωή μας ένα νέο διορθωτικό ξεκίνημα.	Δραματικά γεγονότα μετά το προπατορικό αμάρτημα. Κάϊν και Άβελ (ακόμη και η αδελφική σχέση διαταράσσεται). Κατακλυσμός (η ευθύνη του ανθρώπου, αλλά και η μέριμνα του Θεού). Βαβέλ (η αλαζονεία του ανθρώπου και της τεχνολογίας μπορεί να επιφέρει διαταραχή και σύγχυση στις ανθρώπινες σχέσεις και να οδηγήσει σε αδιέξοδα). Οι συνέπειες του προπατορικού αμαρτήματος στη σύγχρονη εποχή.		

Δ. Ε. 9 Επαναληπτικό των Δ. Ε. 4-8			
Οι μαθητές από την ανασκόπηση της βιβλικής προϊστορίας, πρωτοϊστορίας και πρωτολογίας: Να συνοψίσουν και να συγκρατήσουν βασικά στοιχεία από τις πληροφορίες, ερμηνείες και αλήθειες που σχετίζονται με την από το Θεό προέλευση του κόσμου και του ανθρώπου. Να κατανοήσουν – με βάση το επίπεδο ανάπτυξής τους – σφαιρικά τη δραματική περιπέτεια του ανθρώπου ως συνέπεια ολέθριας ελεύθερης επιλογής των προπατόρων μας για ζωή μακράν του Θεού. Να συναισθανθούν ότι έκτοτε το μεγαλείο και το δράμα σφραγίζουν την ανθρώπινη ζωή και ιστορία, φθάνουν έως εμάς και συνεχίζονται. Να τους γίνει πεποίθηση ότι το μυστικό και η ελπίδα ζωής αληθινής βρίσκονται στην αγάπη του Θεού και εξαρτώνται από τις ορθές επιλογές της ελευθερίας μας. Να κρίνουν τις επιλογές των πρωτοπλάστων και τις συνέπειές τους. Να αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα με τις ανακεφαλαιωτικές ερωτήσεις και ασκήσεις			
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄. Ο Θεός προετοιμάζει τη σωτήρια του κόσμου			
Οι μαθητές: Μέσα από τη μελέτη των	Ο Θεός δεν εγκαταλείπει τον άνθρωπο μετά το	Καταγραφή των σημείων της ζωής του Αβραάμ που φα-	***9 ώρες***

βιβλικών αφηγήσεων για τους Πατριάρχες και κυρίως για την Έξοδο, να παρακολουθήσουν το σχέδιο και τις ενέργειες του Θεού για τη διόρθωση της πορείας ζωής των ανθρώπων: φανερώνεται, ελευθερώνει, συγκροτεί λαό, συμπορεύεται, οδηγεί, νομοδοτεί, συνάπτει διαθήκη. Να κατανοήσουν το σκοπό της κλήσης του Θεού προς τον άνθρωπο. Να διακρίνουν στα παραπάνω σχέσεις και αλήθειες ζωής που ισχύουν και για σήμερα και για πάντα. Να προβληματιστούν από τις αδυναμίες ανταπόκρισης του λαού και από τις συνακόλουθες συνέπειες	προπατορικό αμάρτημα. Η κλήση του Αβραάμ από το Θεό και η ανταπόκρισή του ως εκπλήρωση των υποσχέσεων του Δημιουργού. Συνέχιση της θεϊκής υποστήριξης προς τους ισραηλίτες: Μωϋσής και η απελευθέρωση από την Αίγυπτο. Η φροντίδα του Θεού για το λαό του: νομοθεσία στο Σινά, βοήθεια κατά την πορεία στην έρημο και την είσοδο στη γη της επαγγελίας. Το νέο ισραηλιτικό κράτος: θρησκευτική και κοινωνική οργάνωση – επιδράσεις από άλλους λαούς. Η περίοδος των κριτών και των βασιλέων.	νερώνει τη μεγάλη πίστη προς το Θεό. Συγκέντρωση λογοτεχνικών κειμένων με αναφορές στη θυσία του Αβραάμ. Κατασκευή χάρτη όπου σημειώνεται η πορεία της Εξόδου και επιστροφή στη γη της επαγγελίας. Ομοιότητες και διαφορές του εβραϊκού με το χριστιανικό Πάσχα. Κατασκευή σκαριφήματος του Ναού του Σολομώντα. Δημιουργία πίνακα με τους Κριτές και το έργο τους.	
Δ. Ε. 10 Ο Θεός καλεί τον άνθρωπο και προετοιμάζει τη σωτηρία του		**Γεν. 3, 15 / Γεν. 12, 1-4 / Γεν. 18, 1-5. 17-18 / Γεν. 22, / Γεν. 28, 10-16**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν επαρκώς την ιστορία του Αβραάμ και των άλλων πατριαρχών. Να ανιχνεύσουν μέσα απ' αυτήν το σχέδιο της αγάπης του Θεού για την ανόρθωση του ανθρώπινου γένους. Συγκεκριμένα να επισημάνουν και να συγκρατήσουν στο νου τους ότι: Με την κλήση του Αβραάμ εγκαινιάζεται με πρωτοβουλία του Θεού νέα πορεία με προοπτική για την ανθρωπότητα. Ο Θεός καλεί και οδηγεί, ο δε άνθρωπος ανταποκρίνεται ελεύθερα και ενεργά. Να συνειδητοποιήσουν ότι αυτή η πρόταση ζωής (ως προσφορά και κάλεσμα) ισχύει για πάντα.	Ο Θεός σχεδιάζει τη σωτηρία του κόσμου: Διαθήκη με τον Αβραάμ. Οι Πατριάρχες αρχίζουν την πραγματοποίηση του θεϊκού σχεδίου. Η αγάπη του Θεού καλεί χωρίς να εξαναγκάζει. (Ο Θεός δίνει λύση κάθε φορά που η Διαθήκη περνάει κρίση)		

Δ. Ε. 11 Ο Θεός φανερώνεται και δίνει στο λαό ηγέτη		**Εξ. 1, 9-22 / 2, 5-10 / 2, 23 / 3, 1-4, 17.** **Βοηθητικό υλικό:** **Γρηγορίου Νύσσης, Θεωρία εις τον του Μωυσέως βίον, P.G. 44, 333.**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν και να μελετήσουν τις βιβλικές αφηγήσεις για τη θεοφάνεια στο Σινά και την ανάδειξη του Μωυσή ως ηγέτη του καταπιεζόμενου ισραηλίτικου λαού. Να πληροφορηθούν και να ευαισθητοποιηθούν από την αλήθεια, πώς τότε μέσα από αυτά τα γεγονότα φανερώθηκε ότι ο Θεός ήταν και για πάντα θα είναι: κοντά, μαζί και υπέρ των ανθρώπων, ιδιαίτερα των καταπιεζόμενων	Η ζωή των Εβραίων στην Αίγυπτο. Ο Μωυσής. Η θεοφάνεια στη βάτο του Σινά: ο Θεός Α) δίνει λύση στο αδιέξοδο Β) με το όνομά του φανερώνει το ρόλο που θα παίξει στην ιστορία του λαού του		
Δ. Ε. 12 Ο Θεός ελευθερώνει και σώζει		**Εξ. 7, 14 - 11,10 / 12, 1-28, 43-51 / 12, 29-36 / 12, 37-42 / 13, 1-16**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν και να μελετήσουν τα γεγονότα της Εξόδου. Με βάση αυτά να προσεγγίσουν την αλήθεια ότι ο Θεός τότε και για πάντα φανερώθηκε ως ο ελευθερωτής των ανθρώπων. Να κατανοήσουν την Έξοδο ως κορυφαίο πρότυπο ζωής και στράτευσης στους προσωπικούς και κοινωνικούς αγώνες απελευθέρωσης των ανθρώπων από κάθε μορφής δουλεία. Να πληροφορηθούν ότι το εβραϊκό Πάσχα είναι προτύπωση του χριστιανικού και να συνειδητοποιήσουν την ενότητα και κλιμάκωση της ιστορίας της σωτηρίας.	Η απελευθέρωση των ισραηλιτών. Ο Θεός γίνεται γνωστός στο λαό του μέσα από τα γεγονότα ως ελευθερωτής (η σχέση της Εξόδου με την πρώτη εντολή). Τα δύο Πάσχα (εβραϊκό – χριστιανικό). Το μήνυμα της Εξόδου σήμερα. 12, 51 / 14, 24-30 / 15, 1-2, και σε σχέση με τα δικαιώματα του ανθρώπου.		
Δ. Ε. 13 Ο Θεός ζητάει την ανταπόκριση των ανθρώπων		**Εξ. 19, 1-25 / 20, 1-21**	
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν για τη Διαθήκη του Σινά και να κατανοήσουν το νόημά	Η Διαθήκη του Σινά (Ο Θεός καλεί και ο άνθρωπος ανταποκρίνεται).		

της και τη σημασία της: Α) ότι ο Θεός καλεί τον άνθρωπο κι αυτός ανταποκρίνεται Β) ότι ο Νόμος είναι οδηγός και παιδαγωγός.	Το περιεχόμενο του Δεκαλόγου. - (Οι σχέσεις του ανθρώπου με Θεό και του ανθρώπου με συνάνθρωπό του)			
Να γνωρίσουν και να ερμηνεύσουν τις Δέκα Εντολές, να συνειδητοποιήσουν την αξία τους και να τις συνδέσουν με την καθημερινή τους ζωή	Η σημασία της νομοδοσίας: ο Νόμος είναι οδηγός και παιδαγωγός			
Δ. Ε. 14 Ο Θεός εκπληρώνει τις επαγγελίες του		**Εξ. 32, 1-4 / Ιησού του Ναυή 24, 2-7, 11, 13. Εξ. 13, 17- 14, 31 / 16, 1-36 / 17, 1-7, 8-16**		
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν τις περιπέτειες του ισραηλίτικου λαού στην έρημο. Να συζητήσουν για τη μέριμνα του Θεού και την αγνωμοσύνη του λαού. Να συνειδητοποιήσουν ότι οι επαγγελίες του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου πάντα εκπληρώνονται. Να ερμηνεύσουν τις προεικονίσεις από την πορεία των ισραηλιτών στην έρημο	Η αγνωμοσύνη του λαού και η αγάπη του Θεού. (Οι περιπέτειες στην έρημο και η μέριμνα του Θεού. Προεικονίσεις από την πορεία των ισραηλιτών στην έρημο: διάβα, μάννα, νερό του Χωρήβ, Αμαληκίτες, το χάλκινο φίδι). Οι ισραηλίτες στη Χαναάν. Οι υποσχέσεις του Θεού γίνονται πραγματικότητα. Η αιώνια αξία των επαγγελιών (αναφορά στο «υπόλειμμα»).			
Δ. Ε. 15 Η θρησκευτική και κοινωνική οργάνωση των Ισραηλιτών μετά από τη "Διαθήκη" τους με το Θεό		**Δευτ. 6, 10-14 / 15, 2, 12 / Λευΐτ. 25, 10, 4 / Κρ. 2, 13.**		
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν την έννοια και τους στόχους της Διαθήκης. Να μάθουν τη θρησκευτική και κοινωνική οργάνωση της ισραηλίτικης κοινωνίας, για να μπορέσουν να παρακολουθήσουν καλύτερα την ιστορία των ισραηλιτών μέχρι τα χρόνια του Χριστού. Να ενημερωθούν για την τύχη του ισραηλίτικου λαού αμέσως μετά την εγκατάσταση στη Χαναάν.	«Εκλογή» και Διαθήκη. Ξένες πολιτιστικές και θρησκευτικές επιδράσεις (μεικτοί γάμοι, λατρεία, θυσίες κτλ.) Ο ανθρωπιστικός και κοινωνικός χαρακτήρας της Διαθήκης του Θεού με τους ισραηλίτες (Σαββατικό – Ιωβηλαίο).			

Να μελετήσουν το γεγονός ότι στην προσπάθεια επιβίωσής του, δέχτηκε από γειτονικούς λαούς βαθιές πολιτιστικές, κοινωνικές και θρησκευτικές επιδράσεις, οι οποίες έθεσαν σε θανάσιμο κίνδυνο τις αυθεντικές παραδόσεις και την καθαρότητα της πίστης του. Με την αφορμή αυτή να προσεγγίσουν υπεύθυνα την ιστορική αλήθεια ότι αυτό που συνέβη τότε μπορεί να συμβεί σε όλους τους λαούς και στον καθένα άνθρωπο.			
Δ. Ε. 16 Κριτές: Οι άνθρωποι του Θεού σώζουν και πάλι το λαό		**Κρ. 2, 13-14, 18-19 / 9, 8-15**	
Οι μαθητές, στα ιστορικά πλαίσια της βαθειάς κρίσης του λαού μέχρι τη χρίση του βασιλιά Σαούλ. Να γνωρίσουν και να μελετήσουν τους Κριτές, ιδιαίτερα το Γεδεών και το Σαμουήλ. Να πληροφορηθούν ότι ήταν: άξιοι άνθρωποι του Θεού, ακέραιοι χαρισματικοί ηγέτες του λαού, υπερασπιστές της ελευθερίας και αναζωογονητές της πίστης του. Να συνειδητοποιήσουν ότι μέσω των Κριτών ο Θεός συνέχισε την εκδήλωση της αγάπης και συμπαράστασής Του στον βαριά παραπαίοντα λαό. Να διδαχτούν από την περίπτωση των Κριτών την παρήγορη πείρα της πίστης, ότι για τους λαούς και για τον καθένα πάντοτε θα εμφανίζονται θεόσταλτοι άνθρωποι σαν τους Κριτές	Το είδος της κρίσης κατά τη θητεία τους ως ανωτάτων πολιτικών αρχόντων. Οι κριτές: απροσωπόληπτοι, αδέκαστοι. Η εποχή των Κριτών και η εκλογή τους. Γεδεών. Ο λαός παύει να εμπιστεύεται το Θεό – ελευθερωτή. Σαμουήλ. Ο δρόμος του Θεού εγγυάται την πραγματική ελευθερία.		
Δ. Ε. 17 Η βασιλεία του Δαβίδ και του Σολομώντα		**Α΄ Βασιλ. 7, 8, 15-17 / Α΄ Βασιλ. 9, 27 - 10, 1 / Α΄ Βασιλ. 16, 10-13 / Β΄ Βασιλ. 5, 3-4 / Β΄ Βασιλ. 23, 1-7 / Β΄ Βασιλ. 24, 1-25 / Γ΄ Βασιλ. 1, 46-48 / Γ΄ Βασιλ. 2, 12 / Γ΄ Βασιλ. 5, 9-14.**	
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν για την	Ο Σαμουήλ χρίει το Σαούλ Βασιλιά.		

είσοδο του θεσμού της βασιλείας στο αρχαίο Ισραήλ και να γνωρίσουν τη ζωή και το έργο των βασιλέων Δαβίδ και Σολομώντα. Να μελετήσουν και να επισημάνουν – σε σύγκριση με τα παλιά – τα κυριότερα θετικά και προβληματικά στοιχεία που εισήλθαν από τους δύο βασιλείς σε όλους τους τομείς ζωής του λαού. Να διαγνώσουν και να εκτιμήσουν (στα μέτρα των δυνατοτήτων τους) ποια στοιχεία από τις τότε μεταβολές δεν προοιώνιζαν το καλύτερο δυνατό μέλλον για το λαό του Θεού	Η βασιλεία του Δαβίδ. Η βασιλεία του Σολομώντα. Περίοδος της βασιλείας ως προετοιμασία για τον ερχομό του Χριστού. Οι θρησκευτικές και πολιτικές αλλαγές και οι συνέπειές τους την εποχή των Βασιλέων.		
Δ. Ε. 18: Επαναληπτικό των Δ. Ε. 10-17			
Οι μαθητές, με βάση τη σκοποθεσία που διατυπώθηκε στην αρχή αυτού του κεφαλαίου: Να ανασκοπήσουν γεγονότα, αλήθειες και μηνύματα ζωής των προηγουμένων Δ.Ε. και να γίνει έλεγχος για τον βαθμό και την έκταση εμπέδωσής τους. Να επιδιώξουν συμπληρωματικές προσεγγίσεις και εμβαθύνσεις ιστορικών και βιωματικών πτυχών και σημείων, που τυχόν τους εντυπωσίασαν και τους άγγιξαν περισσότερο. Να καταγράψουν και να συγκρατήσουν επιγραμματικά όσα αξιολόγησαν ως ουσιαστικά στοιχεία από ολόκληρο το κεφά-			

λαιο. Να κατανοήσουν ότι η διοικούσα έννοια των μαθημάτων είναι η προετοιμασία του κόσμου για τον ερχομό του Χριστού, μέσα από τα γεγονότα της περιόδου των Πατριαρχών, των Κριτών και των Βασιλέων. Η ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας των μαθητών με τις ανακεφαλαιωτικές ερωτήσεις και ασκήσεις			
Κεφάλαιο Γ΄. Ο ΘΕΟΣ με το προφητικό κήρυγμα συνεχίζει την προετοιμασία για τη σωτηρία του κόσμου			
Οι μαθητές από τη μελέτη της περαιτέρω ιστορίας του λαού του Θεού: Να γνωρίσουν συμπτώματα βαθιάς κρίσης που ξέσπασαν στους κόλπους του, με σοβαρές συνέπειες και αδιέξοδα. Να μελετήσουν την αντιμετώπιση της κρίσης από κορυφαίους προφήτες και να επισημάνουν τις πρώτες μεσσιανικές αναζητήσεις και ελπίδες. Να διακρίνουν τη διαχρονική επικαιρότητα των προφητικών φωνών και να τις συσχετίσουν ειδικά με συγκεκριμένα σχετικά προβλήματα ζωής των ημερών μας	Η κλήση και το έργο των προφητών. Οι συνθήκες της εποχής, μέσα στις οποίες εμφανίστηκε το κήρυγμα κάθε προφήτη, καθώς και οι πληροφορίες περί της ζωής των προφητών. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας που είχε κάθε προφητικό κήρυγμα. Η διαχρονικότητα του προφητικού κηρύγματος: διαπιστώσεις για τη σημασία του στη σημερινή εποχή. Το κήρυγμα των Προφητών για το Μεσσία και την Εκκλησία: εκτενής αναφορά στις προφητείες και στην επαλήθευσή τους.	Συγκέντρωση εικαστικού υλικού με θέμα τους προφήτες. Παρουσίαση και σχολιασμός φαινομένων τυπολατρίας στην Εκκλησία. Εντοπισμός της επιρροής των χριστιανών στο θέμα της παγκόσμιας ειρήνης. Σχολιασμός της απεικόνισης του Ιωνά σε κατακόμβες. Κοινωνικά προβλήματα της εποχής των προφητών που απασχολούν και σήμερα την κοινωνία. Αποδελτίωση εφημερίδων με ειδήσεις και γεγονότα που δείχνουν ότι η ειρήνη στη γη απειλείται. Παρουσίαση των χαρακτηριστικών του Μεσσία σύμφωνα με τις προφητείες του Ηησαΐα Το φαινόμενο της διασποράς σήμερα.	*11 ώρες*
Δ. Ε. 19 Προφήτες: Οι κήρυκες του λόγου του Θεού – Ο προφήτης Ηλίας		**Δευτ. 18, 18 / Γ΄ Βασιλ. 18, 17-18.**	
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν γενικά για το φαινόμενο και το έργο των προφητών. Να τους προσεγγίσουν ως παρέμβαση αγάπης του Θεού στην ιστορία και το λαό του σε περιόδους κρίσης. Να επισημάνουν τα αυθεντικά χαρακτηριστικά	Η κλήση και το έργο των προφητών. (Αληθινοί προφήτες και ψευδοπροφήτες). Η αξία του κηρύγματος των προφητών. (Ο λόγος των προφητών φτάνει ως την εποχή μας). Ο προφήτης Ηλίας.		

των προφητών (ερμηνεία εποχής, αγωνία, υπόμνηση, κριτική, έκκληση, ελπίδα), τα οποία να συγκρατήσουν και ως κριτήρια διάκρισης των αληθινών προφητών από τους ψευδοπροφήτες. Να μελετήσουν την εναντίον της κρίσης αντίδραση και διαμαρτυρία του προφήτη Ηλία, του οποίου ο ζήλος και η φλογερή πίστη πάντοτε δίδαξαν τους πιστούς. Να εκτιμήσουν την παντοτινή προσφορά και σημασία των προφητών στη ζωή των πιστών, της Εκκλησίας και της ανθρωπότητας γενικότερα.			
Δ. Ε. 20 Οι προφήτες Αμώς και Ωσηέ και η εποχή τους		Αμώς 5, 10-14, 24. Ωσηέ 4, 1 / 5,1 / 11, 19	
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν τις κοινωνικές συνθήκες κατά την εποχή του Αμώς και του Ωσηέ. Να κατανοήσουν, με βάση το κήρυγμα των προφητών, ότι: α) η πίστη στο Θεό δε συμπορεύεται με την κοινωνική αδικία, β) η πίστη δεν είναι τυπική υπόθεση αλλά ουσιαστική στάση ζωής	Ο Αμώς και η εποχή του. Ο Ωσηέ και η εποχή του. Αγώνας εναντίον της κοινωνικής διαφθοράς με οδηγό την αληθινή πίστη και την αγάπη Τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής μας και η επικαιρότητα του κηρύγματός τους για τη ζωή των χριστιανών σήμερα		
Δ. Ε. 21 Το όραμα της παγκόσμιας ειρήνης – Ο προφήτης Μιχαίας		Μιχαίας 4, 3-4	
Οι μαθητές/ τριες: Με ματιές στην εποχή του, να γνωρίσουν τη ζωή, το έργο και την προσωπικότητα του προφήτη Μιχαία, οραματιστή της παγκόσμιας ειρήνης. Να μελετήσουν κάτι από τις προφητείες του, ιδιαίτερα τις αναφερόμενες στην ειρήνη. Να στοχαστούν (και για τους ίδιους προσωπικά) πάνω στην παντοτινή επικαιρότητα του προφητικού οράματος και αιτήματος για την επικράτηση της ειρήνης ανάμε-	Ο Μιχαίας και η εποχή του. Οι προφητείες του Μιχαία. Το όραμα της ειρήνης. Η επικαιρότητα της προφητείας του Μιχαία. Συνεχής αγώνας για την κατάκτηση της ειρήνης.		

σα στους ανθρώπους, για την οποία πάντοτε οι άνθρωποι του Θεού καλούνται να ξέρουν να αγωνίζονται.			
Δ. Ε. 22 Ο Ησαΐας και οι προφητείες για το Μεσσία		**Ησ. 6, 1-9 / 11, 1 / 7, 14 /11, 2-5 / 9, 1/ 9, 2. 5-6 / 35, 5-6**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν κάπως λεπτομερώς τη ζωή, την αφυπνιστική φωνή και την προσωπικότητα του μέγιστου των προφητών Ησαΐα, όπως παρουσιάστηκε και έδρασε πολύ αισθητά σε άκρως κρίσιμα χρόνια. Να πληροφορηθούν για τον αγώνα του κατά της ειδωλολατρίας. Να πληροφορηθούν και να μελετήσουν λεπτομερώς όσα ο προφήτης προείπε για τον ερχομό, την εποχή, το έργο και τα πάθη του Μεσσία, και να κατανοήσουν γιατί ο Ησαΐας ονομάστηκε «ευαγγελιστής προφήτης». Να συνδέσουν τη μορφή και το λόγο του με την εποχή μας και τη ζωή μας	Η κλήση του προφήτη. Το μέγεθος της κρίσης στην εποχή του Ησαΐα και οι σχετικές προφητείες. Οι προφητείες για το πρόσωπο και την εποχή του Μεσσία. Οι προφητείες για τον ερχομό και τα θαύματα του Μεσσία.		
Δ. Ε. 23 Η κρίση κορυφώνεται – Ο προφήτης Ιερεμίας		**Ιερ. 38, 31-34**	
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν για την κορύφωση της κρίσης στην εποχή που έζησε ο Ιερεμίας, ο ευαίσθητος προφήτης των θρήνων. Να γνωρίσουν τη ζωή του, τον αγώνα του για χάρη του λαού και των ηθικών αξιών και την προσωπικότητά του. Να εγκύψουν ιδιαίτερα στους θρήνους του για το κατάντημα του λαού, στις απεγνωσμένες εκκλήσεις του για μετάνοια και μεταστροφή και στις προρρήσεις του για την	Ο Ιερεμίας και η εποχή του. Το περιεχόμενο της κρίσης (πολιτική και θρησκευτική). Η αντιμετώπιση της κρίσης. (μετάνοια, μεταστροφή. Ο προφήτης αναγγέλλει τη «Νέα Διαθήκη». Οι χριστιανοί, μέλη της «Νέας Διαθήκης».		

επικείμενη ερήμωση. Επιπλέον να γνωρίσουν όσα παρήγορα προανήγγειλε για τη «Νέα Διαθήκη». Ο Ιερεμίας έμπρακτα πένθησε και θρήνησε για το κακό και για το λαό. Να εκτιμήσουν την κορυφαία αξία αυτής της ευαίσθητης στάσης του, που ξεχωρίζει πάντοτε τους ανθρώπους του Θεού και που σήμερα εκτιμάται και αξίζει ιδαίτερα, όταν και όπου συμβαίνει				
Δ. Ε. 24 Τα αδιέξοδα του ισραηλίτικου λαού – Ο προφήτης Ιεζεκιήλ		Ιεζ. 20, 5-28 / 36, 17-24, 26-37 / 37, 25-26 / Ψαλμ. 136, 1-5		
Οι μαθητές: Να κατανοήσουν ότι η αιχμαλωσία είναι μελανό σημάδι υπανάπτυξης στην ιστορία της ανθρωπότητας. Να ενημερωθούν για την ερήμωση του λαού του Θεού με τη Βαβυλώνια αιχμαλωσία, η οποία ήταν επακόλουθο της διαφθοράς και αμετανοησίας του. Να κατανοήσουν το φαινόμενο της διασποράς. Να παρακολουθήσουν την αγάπη του Θεού που εκδηλώθηκε στον αιχμάλωτο και απογοητευμένο λαό με τον προφήτη Ιεζεκιήλ. Να μελετήσουν την προσωπικότητα αυτού του προφήτη, μαζί με όσα αυτός ερμήνευσε, συνόψισε, υπέμνησε και κήρυξε, ώστε ο λαός να στηριχθεί, να συνέλθει και να ελπίζει στο Θεό για διέξοδο από τις συμφορές και για αποκατάσταση.	Η βαβυλώνια αιχμαλωσία. Η ερμηνεία της καταστροφής. Η λειτουργία της κοινότητας στη διασπορά Η ευθύνη για τα ανθρώπινα βάσανα			
Δ. Ε. 25 Η προφητεία του Ιεζεκιήλ για την Ανάσταση		Ιεζ. 37, 1-14.		
Να μελετήσουν οι μαθητές	Το όραμα των ξηρών			

το ανάγνωσμα που διαβάζεται στην Εκκλησία το βράδυ της Μ. Παρασκευής μετά την περιφορά του Επιταφίου και να διδαχθούν το νόημα της Ανάστασης.	οστών και το νόημά του. (Ανάλυση του κειμένου). Η κατάργηση του θανάτου από το Χριστό και η ελπίδα της Ανάστασης.		
Δ. Ε. 26 Ο Θεός κύριος της ιστορίας – Ο προφήτης Δανιήλ		**Δανιήλ. 2, 1-2, 27, 31-35, 44 / 3, 27-67**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τη βαθιά, ακλόνητη και θαρραλέα πίστη του προφήτη Δανιήλ και των «Τριών Παίδων» και να στοχαστούν προσωπικά πάνω σ' αυτήν. Να μελετήσουν ιδιαίτερα την πρότυπη φωτεινή μορφή του Δανιήλ, ο οποίος με την παρρησία και την πιστή τήρηση του νόμου του Θεού στήριξε τους αιχμάλωτους συμπατριώτες του. Εντελώς ξεχωριστά να γνωρίσουν ότι ο Δανιήλ πρόβαλε με έμφαση τις αλήθειες ότι: η πρόνοια του Θεού κατευθύνει την ιστορία του κόσμου η φιλάνθρωπη Βασιλεία του Θεού θα επικρατήσει στο τέλος της ιστορίας.	Ο Δανιήλ και οι Τρεις Παίδες. Οι Τρεις Παίδες στην κάμινο. Το μήνυμα του προφήτη για την εποχή μας και η παρρησία της πίστης.		
Δ. Ε. 27 Η οικουμενικότητα της αγάπης του Θεού – Ο προφήτης Ιωνάς		**Ιωνάς 1, 2-3 / 2, 1 / 3, 3-5, 9-10 / 4, 11**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν το περιεχόμενο του βιβλίου του Ιωνά – έργο διαμαρτυρίας της μεταιχμαλωσιακής περιόδου – και τις βαρυσήμαντες αλήθειες που προβάλλει μ' αυτό παραστατικά ο συγγραφέας του, τις εξής: Ο Θεός είναι παγκόσμιος, είναι Θεός όλων των ανθρώπων και αγαπά όλους εξίσου. Ο Θεός εξέλεξε τον ισραηλιτικό λαό, έδωσε σ' αυτόν Νόμο ζωής και του	Η οικουμενικότητα της αγάπης του Θεού. Ένας ανυπάκουος προφήτης. Ο Θεός θυμίζει στον Ισραήλ τον ιεραποστολικό του ρόλο. Οι περιπέτειες του Ιωνά: προτύπωση της Ανάστασης.		

ανέθεσε το ιεραποστολικό έργο: να φέρει το μήνυμα της σωτηρίας, σε όλους τους λαούς της γης. Να συνειδητοποιήσουν, να βιώσουν και να υπηρετήσουν στη ζωή τους αυτή την πάντοτε ισχύουσα αλήθεια της φιλάνθρωπης παγκοσμιότητας του Θεού. Δευτερευόντως να γνωρίσουν από τη διήγηση για την περιπέτεια του προφήτη Ιωνά (3 μέρες στην κοιλιά του κήτους) την προτύπωση της Ανάστασης του Χριστού			
Δ. Ε. 28 Η προετοιμασία για τον ερχομό του Μεσσία συνεχίζεται – Οι μεταιχμαλωσιακοί προφήτες		Μαλ. 3, 1-6 / Ζαχ. 9, 9 / 11, 12 / Ιωήλ 3, 1-2	
Οι μαθητές: Πέραν του Ησαΐα, να γνωρίσουν επιλεκτικά, όσα και άλλοι προφήτες προφήτεψαν για το Χριστό, και πόσο αυτές οι προρρήσεις τους ενίσχυσαν τις μεσσιανικές ελπίδες. Να ζητήσουν πίσω απ' αυτές τις προφητείες την αγάπη του Θεού, που στήριζε και ετοίμαζε το λαό για τον καινούριο κόσμο του. Να συνειδητοποιήσουν ότι με τις μεσσιανικές προφητικές φωνές πλησιάζουμε στην εποχή του καινούριου κόσμου του Θεού	Η προφητεία του Μαλαχία περί του Προδρόμου. Η προφητεία του Ζαχαρία για την είσοδο του Χριστού στα Ιεροσόλυμα και την προδοσία του Ιούδα. Η προφητεία του Ιωήλ για την Πεντηκοστή.		
Δ. Ε. 29 Επαναληπτικό των Δ. Ε. 19-28			
Οι μαθητές: Να επαναλάβουν συνοπτικά, να καταγράψουν επιγραμματικά και να συγκρατήσουν ενωτικά και σημασιολογικά, τα απαραίτητα ουσιαστικά στοιχεία του κεφαλαίου που αναφέρονται σε κρίσιμες για το λαό του Θεού εξελίξεις, καθώς και στις μορφές, τη δρά-			

ση και τους λόγους των προφητών για το παρόν και το μέλλον του. Να γίνει έλεγχος για το κατά πόσον έγιναν ορθώς και ακριβώς κατανοητά, γεγονότα και μορφές σε σχέση με το σχέδιο της αγάπης του Θεού για προετοιμασία του λαού εν όψει του καινούριου κόσμου του. Να ανανεώσουν, να συνοψίσουν και ενδεχομένως να συμπληρώσουν αλήθειες και μηνύματα που βγήκαν από τα μαθήματα του κεφαλαίου, των οποίων να εκτιμήσουν τη διαχρονικότητα και την τωρινή επικαιρότητα για τη ζωή των ανθρώπων γενικά και των ίδιων προσωπικά. Να εκφράσουν – αυθόρμητα ή καθ' υπόδειξη και ανάλογα με τα ταλέντα και τις δεξιότητές τους – κάτι προσωπικό και ενδιαφέρον απ' αυτά που τους άγγιξαν οι μορφές, το έργο και το κήρυγμα των προφητών (εντυπώσεις, κρίσεις, στίχους, ζωγραφιές, στοχασμούς κτλ.).			
Κεφάλαιο Δ΄. Ο λαός τρέφεται πνευματικά: τα ποιητικά και διδακτικά βιβλία της Π. Διαθήκης			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν σημαντικά κείμενα από τα ποιητικά και διδακτικά βιβλία της Π.Δ. Να βοηθηθούν στην κατανόηση ότι η ποίηση και η διδαχή της Π.Δ. συνέβαλε στην προετοιμασία για τον ερχομό του Μεσσία. Να συνειδητοποιήσουν τη διαχρονική αξία των ποιητικών και διδακτικών βιβλίων της Π.Δ. μέσα από τη χρήση τους στη λατρεία της Εκκλησίας.	Τα είδη και ο πλούτος των Ψαλμών Γνωριμία με σημαντικούς Ψαλμούς. Η λειτουργική χρήση των Ψαλμών στην Εκκλησία.	Παρουσίαση και σχολιασμός των Ψαλμών (104, 136). Βιωματική προσέγγιση των Ψαλμών μέσα από τη βυζαντινή μουσική παράδοση. Η χρήση των Ψαλμών στην καθημερινή ζωή των πιστών. Δραματοποίηση: διάλογος με επιχειρήματα υπέρ-/κατά της στάσης του Ιώβ.	***5 ώρες***

Δ. Ε. 30 Ψαλμοί, το «προσευχητάρι» της Εκκλησίας		**Ψαλμ. 2, 50, 102, 114, 135, 1, 2, 22, 141.** **Βοηθητικό υλικό:** **Μ. Βασιλείου P.G. 29, 212-213**	
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν εισαγωγικά για τους Ψαλμούς της Π. Διαθήκης και για τη θέση που είχαν και το ρόλο που έπαιζαν στη λατρεία και στη συνείδηση του ισραηλίτικου λαού. Να προσεγγίσουν δειγματοληπτικά την ποικιλία, τον πλούτο και την παντοτινή σημασία του περιεχομένου τους. Να τους εκτιμήσουν και να τους αγαπήσουν ως πολύτιμη κοινή κληρονομιά ιουδαίων και χριστιανών (κάθε Εκκλησίας και Ομολογίας). Μελετώντας από μετάφραση κατ' επιλογήν μερικά εκλεκτά και χαρακτηριστικά ψαλμικά αποσπάσματα, να λάβουν μια ελκυστική γεύση από τον πλούτο και την ομορφιά τους. Να πληροφορηθούν για τη θέση που είχαν και έχουν οι Ψαλμοί στη λατρεία της Εκκλησίας και την ευσέβεια των πιστών. Να συνειδητοποιήσουν ότι και για τους ίδιους προσωπικά οι Ψαλμοί είναι εξαιρετικά αξιόλογα, αξιαγάπητα και αξιοβίωτα θρησκευτικά (αλλά και καλλιτεχνικά, γενικότερα πολιτιστικά) αγαθά.	Το βιβλίο των Ψαλμών. Τα είδη των Ψαλμών. Η μουσική που συνόδευε τους Ψαλμούς. Η θέση των Ψαλμών στη λατρεία της Εκκλησίας.		
Δ. Ε. 31 Διδαχές για την αληθινή ζωή: Τα βιβλία των Παροιμιών και του Εκκλησιαστή		**Παροιμ. 1, 7-9 / 2, 6, 9 / 3, 3, 13-20, 34-35, 29-31 / 4, 19 / 6, 12-16 / 8, 10, 22-36 / 9, 1-5 / 10, 17 / 14, 17 / 15, 1 / 16, 17 / 21, 21 / 22, 22 / 26, 28.** **Εκκλησ. 3, 1-8 / 5, 9 / 7, 5. 7-10, 12 / 8. 13-14.**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν μερικές από τις διδαχές της Π. Διαθήκης μέσα από τα διδακτικά της βιβλία. Να κατανοήσουν ότι οι	Τα διδακτικά βιβλία των Παροιμιών και του Εκκλησιαστή. Στο βιβλίο των Παροιμιών κηρύσσεται ο μονοθεϊσμός σε αντίθεση		

συμβουλές αυτές με το αξιακό τους μέγεθος οργανώνουν σωστά την οικογενειακή και την κοινωνική ζωή του ανθρώπου. Να συνειδητοποιήσουν ότι οι διδαχές αυτές προετοιμάζουν το λαό για τον καινούριο κόσμο του Θεού και οι αρετές που προβάλλουν έχουν πανανθρώπινο χαρακτήρα	με τον πολυθεϊσμό της προχριστιανικής εποχής. Η προσφορά των διδαχών στην προετοιμασία των ανθρώπων για τον ερχομό του Χριστού. Αποτελέσματα των διδαχών αυτών για την προετοιμασία των ανθρώπων του καινούριου κόσμου του Θεού. Η απογοήτευση από τα ανθρώπινα πράγματα στο βιβλίο του Εκκλησιαστή και η αναζήτηση της θρησκευτικής ζωής.		
Δ. Ε. 32 Η σοφία του λαού και των σοφών του		**Σοφ. Σολ. 3, 1 / 6, 6 / 7, 1-10 / 9, 1-5, 15.** **Σοφ. Σειρ. 1, 5-8 / 2, 5 / 3, 5-6, 12-13 / 6, 8 / 7, 11 / 8, 4-7, 6-9 / 13, 15.**	
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν για τη διάκριση της μιας σοφίας του Θεού και των πολλών φιλοσοφιών των ανθρώπων. Να έχουν μια ευκαιρία συνάντησης με την κατά Θεόν σοφία του λαού και των σοφών του. Συγκεκριμένα: να γνωρίσουν εισαγωγικώς κάτι για τα σοφιολογικά βιβλία της Π. Διαθήκης να μελετήσουν μερικά από τα πιο αντιπροσωπευτικά αποσπάσματά τους και να γευτούν λίγη δοκιμασμένη σοφία από τη ζωή και για τη ζωή. Να πληροφορηθούν, να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν ότι και σ' αυτά τα βιβλία υπάρχουν πολύτιμα στοιχεία για μελέτη και για προσωπική κατάρτιση και οικοδομή τους.	Η έννοια της πραγματικής σοφίας. Ο πνευματικός άνθρωπος. Τα βιβλία της Σοφίας Σολομώντος και Σοφίας Σειράχ. Η σοφία στην καθημερινή ζωή (Σοφ. Σειράχ)		
Δ. Ε. 33 Ένας ποιητής μιλάει για τα παθήματα του δικαίου. Το βιβλίο του Ιώβ		**Ιώβ. 1, 1, 14-21 / 21, 7-10 / 38, 1-12 / 42, 1-10.**	
Οι μαθητές: Να διδαχθούν μέσα από το βιβλίο του Ιώβ γιατί	Τα παθήματα του Ιώβ. Γιατί υποφέρει ο δίκαιος		

δοκιμάζεται ο Ιώβ και υποφέρει ο δίκαιος άνθρωπος. Να κατανοήσουν ότι τα σχέδια του Θεού δεν υποτάσσονται στην ανθρώπινη λογική και ότι η δικαιοσύνη του Θεού οδηγεί στη δικαίωση του πιστού. Να αισθανθούν ότι η υπομονή και η αντοχή του πιστού στις δοκιμασίες κατεργάζεται τη σωτηρία του	άνθρωπος. Τα σχέδια του Θεού δεν υποτάσσονται στην ανθρώπινη λογική. Η δικαιοσύνη του Θεού		
Δ. Ε. 34 Επαναληπτικό των Δ. Ε. 30-33			
Να επανέλθουν στη μνήμη των μαθητών τα κυριότερα στοιχεία του κεφαλαίου, έτσι ώστε να φανεί η ενότητα και η σημασία τους. Να ανασκοπήσουν τις Δ.Ε. του κεφαλαίου και να εντοπίσουν στο περιεχόμενό τους όλα εκείνα τα στοιχεία που ανοίγουν το δρόμο για τον καινούριο κόσμο του Θεού. Να εμπεδώσουν ότι το περιεχόμενο των ποιητικών και διδακτικών βιβλίων συντελεί στη σωτηρία του ανθρώπου. Να αξιολογήσουν τα κυριότερα σημεία			

Κεφάλαιο Ε΄. Πολιτικές και Θρησκευτικές ανακατατάξεις πριν από την εμφάνιση του Μεσσία			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν την οργάνωση, τη θρησκευτική ζωή και την παρερμηνεία των προφητειών στην εβραϊκή κοινότητα μετά την βαβυλώνια αιχμαλωσία, καθώς και την πολιτική και θρησκευτική κατάσταση των ισραηλιτών κατά την εποχή του Χριστού. Να μελετήσουν την περαιτέρω ζωή του λαού του Θεού μέχρι το κατώφλι της έλευσης του Χριστού.		Παρουσίαση και σχολιασμός εθνικιστικών αντιλήψεων των εβραίων. Εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών των ιουδαϊκών θρησκευτικών ομάδων. Καταγραφή και εντοπισμός των διαφορών των κυριοτέρων ιουδαϊκών θρησκευτικών ομάδων στους τελευταίους αιώνες προ Χριστού. Δείγματα τυπολατρίας στη ζωή των πιστών σήμερα. Σημεία που μπορούν να συναντηθούν διαφορετικοί πολιτισμοί.	

Να συνειδητοποιήσουν σε όλο τους το βάθος τα αδιέξοδα στα οποία είχαν φτάσει οι άνθρωποι. Να επισημάνουν τους τρόπους αναζήτησης της λύτρωσης για τους Εβραίους, αλλά και τα κέντρα διατήρησης του οράματος και των ελπίδων της σωτηρίας. Με τις γνώσεις αυτές να κατανοήσουν καλύτερα το περιβάλλον και την εποχή γέννησης του Μεσσία και να παρακολουθήσουν, έτσι, με περισσότερες προϋποθέσεις τη διδακτική ύλη της Β΄ Γυμνασίου			*5 ώρες*
Δ. Ε. 35 Οι άξονες της ζωής της νέας κοινότητας: Ναός, Συναγωγή και Νόμος		Ψαλμ. 42, 3-4 / Δευτ. 6, 4-9.	
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν για την ίδρυση και καθιέρωση της Συναγωγής (ως προέκταση του Ναού των Ιεροσολύμων), για τη σημασία της προς διατήρηση ζωντανής της πίστης και των ελπίδων του αρχαίου Ισραήλ καθώς και για το σπουδαίο ρόλο που διαδραμάτισε για την υπηρέτηση του σχεδίου της σωτηρίας. Σε σχέση με το Ναό και τη Συναγωγή να πληροφορηθούν για το ρυθμιστικό ρόλο στη ζωή της ιουδαϊκής κοινότητας του Νόμου του Θεού, αλλά και για τα κρούσματα ξηρής προσκόλλησης σ' αυτόν, καθώς και της τυπολατρίας. Να συνειδητοποιήσουν ότι η παραπάνω ενημέρωση είναι πολύτιμη και χρήσιμη για να κατανοήσουν πολλά από τη ζωή και το έργο του Χριστού, καθώς και της πρωτοχριστιανικής Εκκλησίας.	Ο Ναός: το λατρευτικό κέντρο του ιουδαϊκού λαού. Η ανάγκη δημιουργίας της Συναγωγής. Η λατρεία στη συναγωγή. Ο Νόμος γίνεται ρυθμιστής της ζωής. Η προσκόλληση στο γράμμα του Νόμου ως αιτία απομάκρυνσης από τον Θεό και το συνάνθρωπο.		
Δ. Ε. 36 Το όραμα χάνεται αλλά η ελπίδα παραμένει		Ησαΐας 55, 1, 35, 12-13 / 11, 11-12	
Οι μαθητές: Με αναδρομές στη λίγο	Η οικουμενική διάσταση της Διαθήκης λησμονιέ-		

προ Χριστού ιστορία του Ισραηλίτικου λαού, να πληροφορηθούν και να προσεγγίσουν τις διαπιστώσεις ότι από τη μια μεριά: Το οικουμενικό στοιχείο της πατρώας πίστης του λαού λησμονήθηκε και Παλιές μεσσιανικές προφητείες παρερμηνεύτηκαν εθνικιστικά. Τα όνειρα και οράματα για χρυσή εποχή και για την επικράτηση της Βασιλείας του Θεού δε δικαιώθηκαν ή έμειναν ανεκπλήρωτα. Από την άλλη μεριά να γνωρίσουν ότι παρά την πιο πάνω άκρως αδιέξοδη κατάσταση, ένα πιστό «υπόλειμμα» του λαού με τη χάρη του Θεού έμεινε ζωντανό, ζούσε και παρέδιδε αυθεντικά τις επαγγελίες του Θεού και διατηρούσε άσβεστη την ελπίδα για τον ερχομό της Βασιλείας του.	ται και εμφανίζεται ο εθνικισμός. Τα ανεκπλήρωτα όνειρα των Ιουδαίων. Οι παλιές προφητείες παρερμηνεύονται Η ιστορία της σωτηρίας συνεχίζεται με το υπόλειμμα / σύντομη ιστορία του υπολείμματος και σύνδεση με την Εκκλησία / η προφητεία για τη νέα έξοδο			
Δ. Ε. 37 Συνάντηση του Ιουδαϊσμού με τον Ελληνισμό		Α΄ Μακ. 1, 11-15.		
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν πως οι δύο πολιτισμοί (Ελληνικός και Εβραϊκός) συναντήθηκαν και συγκρούστηκαν. Να μελετήσουν τα σχετικά ιστορικά γεγονότα. Να εκτιμήσουν τη σημασία τους	Δύο αρχαίοι πολιτισμοί συναντιούνται. Η Μακκαβαϊκή επανάσταση. Η σημασία της συνάντησης Ιουδαϊσμού – Ελληνισμού για το Χριστιανισμό.			
Δ. Ε. 38 Περιμένοντας το Χριστό		Γαλ. 4, 4 Ματθ. 1, 22-23		
Οι μαθητές: Να ανιχνεύσουν – μέσα από σύντομες αναδρομές σε γεγονότα της προχριστιανικής εποχής, με υπόμνηση μεσσιανικών προφητειών της Π. Διαθήκης και με ανάγνωση και στοιχειώδη ερμηνευτική προσέγγιση κειμένων από διάφορους	Τα ανεκπλήρωτα όνειρα των ισραηλιτών. Όλοι περιμένουν το Λυτρωτή. (Μαρτυρίες από θρησκευτικά ή άλλα κείμενα, τα οποία περιέχουν λυτρωτικές προσδοκίες). Ο καινούριος κόσμος του Θεού, η Βασιλεία			

λαούς πώς ο Θεός πολυτρόπως και με αγάπη ετοίμασε σταδιακά την ανθρωπότητα, για να δεχτεί το μήνυμα για τον καινούργιο κόσμο της Βασιλείας του. Να διαπιστώσουν ότι γενική και διακαής ήταν η προσδοκία και ευνοϊκές οι συνθήκες για τον ερχομό Λυτρωτή (Ελευθερωτή) από τα δεινά και τα αδιέξοδα, και ιδρυτή ενός καινούριου κόσμου. Να μοιραστούν τη χαρά του τότε «υπολείμματος» εμπρός στο κατώφλι υποδοχής του Χριστού και της Βασιλείας του Θεού στον κόσμο.	του Θεού πλησιάζει. Ευνοϊκές συνθήκες για να ακουστεί το μήνυμα της Βασιλείας.		

Δ. Ε. 39 Γενικό Επαναληπτικό			
Οι μαθητές, με βάση το σκοπό διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών της Α΄ τάξης Γυμνασίου και όλα τα θέματα που μελέτησαν: Να ανασκοπήσουν πανοραμικά γεγονότα και πρόσωπα – σταθμούς της ιεράς ιστορίας της Π. Διαθήκης – μαζί με όσα αυτά φανέρωσαν και σήμαναν για τη ζωή τότε, αλλά και για πάντα. Να επιλέξουν κριτικά και να συνθέσουν: με τι και πώς η αγάπη του Θεού και η θετική ή προβληματική σύμπραξη των ανθρώπων ετοίμασαν τον ερχομό του καινούργιου κόσμου του Θεού. Να επισημάνουν κάποια γεγονότα και πρόσωπα, αλήθειες και μηνύματα ζωής, που ισχύουν και αξίζει να τα θυμάται κανείς και να τα βιώνει πάντοτε. Αν είναι εφικτό, να έχουν μια τελευταία ευκαιρία στη διάρκεια του μαθήματος για να εκφράσουν συγκεκριμένα και δημιουργικά (με όποιο τρόπο θέλουν και μπορούν) ένα από όσα διδάχτηκαν και που τους ε-			

ντυπωσίασε και άρεσε περισσότερο.			
Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες			
Ενδεικτικό παράδειγμα διαθεματικής δραστηριότητας: Θέμα: Η δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου. Με αφορμή τη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές αξιοποιούν γνώσεις τους από το μάθημα της *Ιστορίας* διότι πληροφορούνται μύθους και παραδόσεις αρχαίων λαών, της *Βιολογίας* διότι στην τάξη αυτή ενημερώνονται σχετικά με την εξέλιξη του ανθρώπου, της *Αισθητικής Αγωγής* διότι μελετούν εικαστικά έργα που καλλιεργούν την αίσθηση και την αντίληψη του ανθρώπου για τον κόσμο, της *Οικολογίας* που αναφέρεται στις σχέσεις του ανθρώπου με το περιβάλλον και της *Οικιακής Οικονομίας* που αναφέρεται στο ρόλο του ανθρώπου ως διαχειριστή του κόσμου . Ανάλογη ανάπτυξη θα μπορούσε να γίνει για τα παρακάτω θέματα: Ο ανθρωπιστικός και κοινωνικός χαρακτήρας του δεκαλόγου. Εννοιολογική οπτική: Ανθρώπινες σχέσεις, οικογενειακό δίκαιο, κοινωνικοί θεσμοί. Η Αγία Γραφή: Γλώσσα, Μουσειολογία, Χημεία, Ιστορία, Ποίηση. Η θυσία του Αβραάμ. Λογοτεχνία, Αισθητικές τάσεις, σύγκρουση καθηκόντων. Συνάντηση ελληνικού και ιουδαϊκού πολιτισμού. Ιστορία, επικοινωνία, πολιτισμός, αλληλεπίδραση λαών, Τέχνη. Προφητεία – ψευδοπροφητεία. Κοινωνικός έλεγχος, αποστολή, Μελλοντολογία, οιωνοσκοπία.			
Σύνολο ωρών για διαθεματικές προσεγγίσεις			***5 ώρες***
Σύνολο ωρών διδασκαλίας			***52ώρες***

Β΄τάξη

Ο Ιησούς Χριστός, ο καινούργιος κόσμος του θεού και εμείς

Σκοπός

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος των θρησκευτικών στη Β΄ τάξη Γυμνασίου είναι:

Να γνωρίσουν οι μαθητές απευθείας από τα ευαγγελικά κείμενα το Θεάνθρωπο Ιησού Χριστό και τον καινούργιο κόσμο του Θεού («Βασιλεία του Θεού»), όπως τον φανέρωσε για χάρη όλων των ανθρώπων με τη ζωή, το πρόσωπο, τη διδασκαλία, τα θαύματα και το όλο κοσμοσωτήριο έργο του.

Να κατανοήσουν ότι το ευαγγελικό μήνυμα και ο τρόπος που έδρασε ο Χριστός έχει υπερφυλετικό, υπερεθνικό και οικουμενικό χαρακτήρα, χωρίς διακρίσεις και σύνορα.

Να συνειδητοποιήσουν ότι ο Ιησούς Χριστός και η Βασιλεία του Θεού αποτελούν τα παντοτινά θεμέλια και αρχέτυπα ζωής - προσωπικής, εκκλησιαστικής και κοινωνικής - καθώς και τα κριτήρια για την ακριβή εκτίμηση όσων πραγματοποιήθηκαν ή παραλείφθηκαν από τους χριστιανούς μέχρι σήμερα, όπως επί-σης και το όραμα και την ελπίδα για όσα ακόμη απομένουν και πρέπει να γίνουν.

Να εκτιμήσουν και να βιώσουν τα ευαγγελικά γεγονότα της Καινής Διαθήκης ως κάλεσμα για συνάντηση με το Χριστό, συμπόρευση μαζί του και είσοδο στον καινούριο κόσμο του Θεού.

Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα και συναρπαστικότητα της προσωπικής σχέσης του καθενός ανθρώπου με τον Ιησού Χριστό.

Στόχοι	**Περιεχόμενο**	**Ενδεικτικές δραστηριότητες**	**Χρόνος**
Εισαγωγή ***Ο κόσμος στα χρόνια του Χριστού*** ***Η Καινή Διαθήκη***			
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν, να γνωρίσουν και να κατανοήσουν ότι ο καινούριος κόσμος του Θεού ξεκινά δυναμικά με τον ερχομό του Χριστού σε συγκεκριμένο τόπο, χρόνο και πολιτισμούς, κάτω από συνθήκες αναζητήσεων, σοβαρών προβλημάτων και έντονης προσδοκίας.	Η κατάσταση του ιουδαϊκού κόσμου. Τι είναι η Καινή Διαθήκη.	Δημιουργία πίνακα με τις διαφορές στην ερμηνεία του Νόμου από τις ιουδαϊκές θρησκευτικές ομάδες. Απαρχή χρονολόγησης της ιστορίας λαών με την εμφάνιση του Χριστού. Εκμάθηση χρήσης της Κ. Διαθήκης.	***3 ώρες***

Να έρθουν σε πρώτη επαφή με τη μετέπειτα ιστορική διαπίστωση ότι με τον Ιησού Χριστό η Ιστορία χωρίστηκε στα δύο: στην προ Χριστού και τη μετά Χριστό. Να πληροφορηθούν και να γνωρίσουν όσα είναι ουσιαστικά και απαραίτητα για τη γνωριμία τους με την Κ. Διαθήκη, ως το παγκοσμίως κορυφαίο θρησκευτικό αγαθό.			
Δ.Ε. 1. Ο ιουδαϊκός κόσμος στα χρόνια του Χριστού			
Οι μαθητές με τη βοήθεια αρκετών γεωγραφικών, διαγραμματικών και συναφών παραστατικών στοιχείων: Να λάβουν το ερέθισμα προκειμένου να αρχίσουν να ανακαλούν στη μνήμη τους συνεχώς βασικά στοιχεία από την ιουδαϊκή ιστορία και πραγματικότητα που διδάχτηκαν στην Α΄ Γυμνασίου, για να μπορέσουν να συλλάβουν ευχερέστερα τα κοινά και διάφορα μεταξύ ιουδαϊκής και χριστιανικής πίστης και ζωής. Να αποκτήσουν μιαν εποπτική εικόνα για τη συγκεκριμένη ζωή στην Παλαιστίνη στα χρόνια του Χριστού (σύνθεση του πληθυσμού, ρωμαϊκή κατοχή και επιπτώσεις της, θρησκευτική και κοινωνική ζωή και οργάνωση με τα κέντρα και τους παράγοντές τους). Να συνειδητοποιήσουν ότι η πιο πάνω εικόνα είναι χρήσιμη και απαραίτητη για να παρακολουθήσουν και να ερμηνεύσουν την ευεργετική αλλά και δραματική απήχηση (αποδοχή ή απόρριψη και πολεμική) που θα συναντήσει ο Ιησούς (στην αποστολή και το έργο του) από μέρους της ιουδαϊκής κοινωνίας, κυρίως από την ηγεσία της	Η πολιτική κατάσταση της Παλαιστίνης. Ο πληθυσμός και η θρησκευτική κατάσταση της Παλαιστίνης.		

Δ.Ε. 2 Η Καινή Διαθήκη μιλάει για το Χριστό: τα Ευαγγέλια και οι Πράξεις των Αποστόλων			
Με τη μορφή ερωταποκρίσεων και με τη βοήθεια πινάκων και συγκριτικών παραστάσεων και κειμένων οι μαθητές να ενημερωθούν και να γνωρίσουν: Ότι για τον Ιησού Χριστό και για τη Βασιλεία του Θεού η πρώτιστη και αυθεντικότερη πηγή πληροφόρησης και μελέτης είναι η Κ. Διαθήκη, ιδιαίτερα τα 4 Ευαγγέλια. Να γνωρίσουν επαρκώς και ουσιαστικώς και να προσπαθήσουν να συγκρατήσουν τα απαραίτητα γι' αυτήν (σχέση της με την Π.Διαθήκη, συγκεκριμένους λόγους και τρόπους συγγραφής των 4 Ευαγγελίων και μεταξύ τους σχέσεις, περιεχόμενο, συγγραφείς τους κτλ.). Ύστερα από σχετική διευκρίνιση, να κατανοήσουν και να συγκρατήσουν τι σημαίνουν μερικοί όροι που επικράτησαν και χρησιμοποιούνται από όλους για την Αγία Γραφή (Βίβλο) γενικά, ειδικά για την Κ. Διαθήκη και ειδικότερα για το Ευαγγέλιο.	Τι είναι η Κ. Διαθήκη. Με ποιο τρόπο απαρτίστηκαν τα βιβλία της Κ. Διαθήκης. Τα τέσσερα Ευαγγέλια και οι συγγραφείς τους. Ο αποκεκαλυμμένος Λόγος του Θεού (τα Ευαγγέλια διηγούνται για τη ζωή, τη διδασκαλία, το έργο και το πρόσωπο του Χριστού για χάρη όλων των ανθρώπων). Οι Πράξεις των Αποστόλων.		
Δ.Ε. 3 Η Καινή Διαθήκη μιλάει για το Χριστό: οι Επιστολές και η Αποκάλυψη του Ιωάννη			
Με τη βοήθεια του σχετικού πίνακα των βιβλίων της Κ. Διαθήκης, φωτογραφιών και χάρτη – και εδώ με ερωταποκρίσεις – οι μαθήτριες/τες: Να γνωρίσουν τα απαραίτητα εισαγωγικά στοιχεία για τα υπόλοιπα βιβλία της Κ. Διαθήκης. Να ενημερωθούν για το πώς χρησιμοποιούμε τα καινοδιαθηκικά βιβλικά αναγνώσματα στην εκκλησιαστική λατρεία. Να συμπληρώσουν την ενημέρωσή τους για την κυριότερη ειδική βιβλιογνωστική ορολογία. Να μάθουν – με πληροφο-	Οι Επιστολές. Η Αποκάλυψη. Το Ευαγγέλιο ως κέντρο της λατρευτικής κοινότητας. (Στο Ναό και στη Θ. Ευχαριστία). Η ανάγνωση του "Αποστόλου" στη Θ. Λειτουργία. **Σημείωση:** Τόσο με τις δ.ε. 2 και 3 όσο και με τα υπόλοιπα μαθήματα ολόκληρη τη χρονιά: Να δοθούν στους μαθητές οι δυνατότητες και τα ερεθίσματα για		

ρίες και ασκήσεις – πώς να χρησιμοποιούν τα καινοδιαθηκικά κείμενα και πώς να παραπέμπουν σ' αυτά	να κατανοήσουν και συνειδητοποιήσουν ότι *η δια βίου μελέτη του Ευαγγελίου είναι για τους χριστιανούς δοκιμασμένος τρόπος και πρόγραμμα ζωής*		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄. Ο Ιησούς Χριστός έρχεται και εγκαινιάζει τον καινούργιο κόσμο του Θεού			
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν για τις συνθήκες και τα βασικότερα γεγονότα που συνέβησαν με τον ερχομό του Ιησού Χριστού μέχρι την έναρξη του δημόσιου λυτρωτικού (απελευθερωτικού) του έργου. Να εμβαθύνουν στο περιεχόμενό τους και να συνδέσουν τα μηνύματα ζωής που απορρέουν απ' αυτά με τη ζωή (τη δική τους και των άλλων, τότε και σήμερα). Να αρχίσουν να παρακολουθούν τη ζωή και τη μορφή του Χριστού και τα πρώτα ίχνη της φανέρωσης και πορείας της βασιλείας του Θεού στον κόσμο	Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος προετοιμάζει την είσοδο του Μεσσία στον κόσμο. Η ενσάρκωση του Λόγου από την Παρθένο Μαρία. Η μεγάλη γιορτή των Χριστουγέννων και το πνευματικό της νόημα. Τα παιδικά χρόνια του Ιησού. Η Βάπτιση του Ιησού και οι πειρασμοί του στην έρημο. Το πρώτο κήρυγμα του Ιησού στη συναγωγή της Ναζαρέτ επιβεβαιώνει τη θεϊκή του αποστολή στον κόσμο για χάρη των ανθρώπων Ο Ιησούς και οι μαθητές του.	Έλληνες φιλόσοφοι σε Νάρθηκες των Ναών. Καταγραφή Ναών της περιοχής που είναι αφιερωμένοι στην Παναγία. Συλλογή πληροφοριών σχετικών με ιστορικές τοπικές εικόνες της Παναγίας. Σύνταξη γλωσσάριου με χαρακτηρισμούς από τον Ακάθιστο Ύμνο που αποδίδονται στην Παναγία. Συλλογή αποσπασμάτων χριστουγεννιάτικων κειμένων των κυριοτέρων ελλήνων λογοτεχνών. Βιωματική προσέγγιση των Χριστουγέννων από βυζαντινούς εκκλησιαστικούς ύμνους. «Ανάγνωση» και σχολιασμός βυζαντινής εικόνας με θέμα τη Βάπτιση.	***9ώρες***
Δ.Ε. 4: Το αγγελικό μήνυμα στη Θεοτόκο για τη Γέννηση του Χριστού		**Λκ. 1, 26-38 / Μτ. 1, 19-24.**	
Οι μαθήτριες/τες: Να πληροφορηθούν από τις ευαγγελικές διηγήσεις ακριβώς για τα του ευαγγελισμού και να προσέξουν τον τρόπο που ο Θεός συνεργάστηκε με τον άνθρωπο στο πρόσωπο της Παναγίας για τη σωτηρία (απελευθέρωση) του ανθρώπου. Να κατανοήσουν το γεγονός του Ευαγγελισμού ως αφετηρία του καινούριου κόσμου του Θεού για χάρη των ανθρώπων και να μοιραστούν τη χαρά για τον κυοφορούμενο και ερ-	Θεοτόκος: «Σκεύος εκλογής». Η ιδιαίτερη τιμή στο πρόσωπό της. Η σωτηρία γεγονός συνεργασίας Θεούανθρώπου. Πληροφοριακά για τον Ιωσήφ. Ο Ευαγγελισμός στη λατρεία. Ακολουθίες προς τιμή της Θεοτόκου		

χόμενο Λυτρωτή (ελευθερωτή). Να γνωρίσουν από Δείγματα της εκκλησιαστικής εικονογραφίας και υμνογραφίας πώς και πόσο η Εκκλησία μας αγαπά και τιμά τη Θεοτόκο Μαρία.				
Δ.Ε. 5: Η Γέννηση του Σωτήρα του κόσμου		Λκ. 2, 1-20 / Μτ. 2, 1-23		
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν λεπτομερώς από τις αφηγήσεις των ευαγγελιστών Ματθαίου και Λουκά για τα σχετικά με τη Γέννηση του Χριστού γεγονότα. Να προσεγγίσουν πρόσωπα, γεγονότα και έννοιες που σχετίζονται με τον ερχομό του Μεσσία στον κόσμο μας. Να εμβαθύνουν όσον είναι εφικτό στη σημασία του γεγονότος της Γέννησης του Χριστού. Να κατανοήσουν ότι με τη Γέννηση του Θεανθρώπου Ιησού ξεκίνησε η Βασιλεία του Θεού στον κόσμο. Να συναισθανθούν γιατί το διπλό αυτό γεγονός (Γέννηση του Χριστού και ξεκίνημα της Βασιλείας του Θεού) είναι στη συνείδηση των χριστιανών η γενέθλια ημέρα της νέας ανθρωπότητας και δικαιολογημένη αφορμή μεγάλης χαράς και ελπίδων για όλους.	Πώς υποδέχεται ο κόσμος το Χριστό; Ο Θεός γίνεται άνθρωπος ο «Εμμανουήλ». Κίνητρο η αγάπη του Θεού. «Προσκυνούμεν Σου την γένναν Χριστέ...» (Τα Χριστούγεννα είναι γιορτή πραγματικής χαράς, αγάπης και ελπίδας).			
Δ.Ε. 6: Χριστούγεννα, γιορτή μεγάλη				
Με την ερμηνεία της εικόνας της Γέννησης και με τη βοήθεια εκκλησιαστικών ύμνων και λοιπού παραστατικού υλικού οι μαθήτριες/τές: Να προχωρήσουν βαθύτερα στους τελευταίους 3 στόχους της προηγούμενης δ.ε. Να προσέξουν ότι τα Χριστούγεννα εκτός από τη χαρμόσυνη έχουν και τη δραματική, τη σταυρώσιμη διάστασή τους. (Το συναμφότερο συνόδευε τον Ιησού ως το Γολγοθά και τον τάφο).	Η βυζαντινή εικόνα της Γέννησης: λεπτομερής ερμηνεία της. Η γιορτή των δώρων ή το δώρο μιας γιορτής. Κριτικός σχολιασμός του σύγχρονου τρόπου εορτασμού των Χριστουγέννων. Τα Χριστούγεννα στη χειμωνιά των ψυχών. Απολυτίκιο – κοντάκιο			

Να προβληματιστούν από τον τρόπο με τον οποίο γιορτάζονται τα Χριστούγεννα συνήθως. Να ευαισθητοποιηθούν ώστε να τα γιορτάζουν και να τα ζουν όπως ταιριάζει στο μέγεθος, την ουσία και το βάθος του γεγονότος της Γέννησης του Χριστού. Τέλος, να αρχίσουν απ' αυτό το μάθημα να εισάγονται και να ασκούνται, ώστε να μαθαίνουν να προσεγγίζουν και να καρπούνται την ομορφιά και τον πλούτο των εκκλησιαστικών εικόνων και ύμνων.			
Δ.Ε. 7: Τα παιδικά χρόνια του Ιησού: Υπαπαντή – Δωδεκάχρονος στο Ναό		Λκ. 2, 21-52	
Οι μαθητές: Από τη διήγηση του ευαγγελιστή Λουκά να γνωρίσουν, να προσεγγίσουν και, κατά το δυνατόν, να νιώσουν τον Ιησού ως συνομήλικό τους. Από τα περιστατικά της αφήγησης να κατανοήσουν τη μεγάλη και αλλιώτικη (σε σχέση με το τι περίμεναν οι πολλοί) αποστολή του Ιησού, όπως αυτή διακηρύχτηκε από τον άγιο Συμεών και επιβεβαιώθηκε από τον ίδιο το Χριστό με όσα διαμείφθηκαν στο Ναό (συζητήσεις με τους νομοδιδασκάλους, λόγοι προς τη μητέρα του). Να πληροφορηθούν πρόσθετα στοιχεία για τη ζωή του Ιησού μέχρι τη δημόσια εμφάνισή του. Να συγκρατήσουν την τότε γενόμενη και παντοτινά ισχύουσα διαπίστωση/πρόρρηση ότι ο Ιησούς θα είναι «σημείον αντιλεγόμενον». (Από τα μαθήματα όλης της χρονιάς θα δοθεί η απάντηση στο γιατί). Προετοιμασία και πρότυπο για την ενηλικίωση: «ο	Η Υπαπαντή και το μήνυμά της. Ο Ιησούς δωδεκαετής στο Ναό. «Φως εις αποκάλυψιν εθνών».		

Χριστός ηύξανε ηλικία και χάριτι».			
Δ.Ε. 8: Ιωάννης ο Βαπτιστής: ο τελευταίος Προφήτης και Πρόδρομος του Χριστού		Μτ. 3, 1-9, 11 / 14, 12 Λκ. 3, 10-16, 19-20 / 7, 24-28 Μκ 6, 19-28	
Οι μαθήτριες/τές, με βάση τις ευαγγελικές πηγές, να γνωρίσουν τον Ιωάννη ως τον μέγιστο Προφήτη, Πρόδρομο και Βαπτιστή του Χριστού και μάρτυρα. Αναλυτικότερα: Να προσεγγίσουν τη σφραγισμένη από το Θεό και για το Θεό προφητική ζωή και πιστότητα στην αποστολή του. Να εγκύψουν στο περιεχόμενο και τη δυναμική του κηρύγματος και του κινήματός του. Να παρακολουθήσουν τη μαζική θετική ανταπόκριση του λαού, τον οποίο προετοίμασε με επιτυχία για να δεχθεί τον Μεσσία (και εισηγητή του καινούργιου κόσμου του Θεού) Ιησού Χριστό. Να σταθούν ιδιαίτερα στη γεμάτη προφητική παρρησία στάση του απέναντι στη συγκεκριμένη τότε και διεφθαρμένη πολιτική εξουσία και στο τραγικό μαρτυρικό του τέλος. Να συνειδητοποιήσουν γιατί αυτός ο εκλεκτός άνθρωπος είναι αξιαγάπητος και αξιομίμητος και γιατί τον τιμά τόσο πολύ η Εκκλησία.	Ιωάννης ο Πρόδρομος: ο εκλεκτός της αγάπης του Θεού. Ανάλυση του όρου «μετανοείτε». Ο Ιωάννης: προφητική μορφή, αξιαγάπητη και αξιομίμητη. Το κήρυγμα του Ιωάννη. Σύγκρουση με την εξουσία. Το μαρτυρικό τέλος του Προδρόμου.		
Δ.Ε. 9: Ο Ιησούς βαφτίζεται στον Ιορδάνη: ο καινούριος κόσμος εγκαινιάζεται		Μτ. 3, 13-17 Ιω. 1, 29-34	
Οι μαθητές, από τις ευαγγελικές πηγές: Να πληροφορηθούν για τα γεγονότα σχετικά με τη Βάπτιση του Ιησού. Να επισημάνουν όσα κατ' αυτήν φανερώθηκαν για τον Ίδιο και για τη Βασιλεία του Θεού (βλ. Σύνοψη του μαθήματος) και να εμβαθύνουν όσο μπορέσουν σ' αυτά.	Σύντομη ανάλυση της βυζαντινής εικόνας. Το χριστιανικό βάπτισμα σε σχέση με τη Βάπτιση του Χριστού. «Προς την φωνήν του βοώντος».		

Να συνειδητοποιήσουν και να συναισθανθούν: α) ότι τη μέρα αυτή εγκαινιάστηκε και ξεκίνησε η νέα ανθρωπότητα, β) ότι ο Ιησούς ως αρχηγός της αναλαμβάνει δημόσια το έργο του, γ) ότι όλοι οι πιστοί (και οι ίδιοι προσωπικά) με το βάπτισμά τους έχουν ενταχθεί σ' αυτή τη νέα ανθρωπότητα (για όλες τις δωρεές της αλλά και για τις ευθύνες τους). Να ενημερωθούν για τα έθιμα των Θεοφανίων (Φώτων) και να ανταλλάξουν πληροφορίες, εμπειρίες και σχόλια για τον εντυπωσιακό εορτασμό τους, ώστε να τα ζουν συνειδητότερα. Να παρατηρήσουν πώς οι εικόνες και οι ύμνοι σχετικά με τη γιορτή εκφράζουν το γεγονός. Τέλος, ακροθιγώς (λόγω σοβαρών ερμηνευτικών δυσχερειών) να ενημερωθούν για τους πειρασμούς του Ιησού (δοκιμασίες για τον Ίδιο και για τον καινούργιο κόσμο του Θεού ήδη από το ξεκίνημά τους).			
Δ.Ε. 10: Ένα κήρυγμα του Χριστού στη Ναζαρέτ με ξεχωριστή σημασία		**Μτ. 4, 12-17 / Μτ 1, 14-15, 6, 2-6** **Λκ. 4, 16-22 / 4, 28-30**	
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν γι' αυτό το άκρως σημαντικό και επεισοδιακό περιστατικό που σημειώθηκε στην αρχή της συστηματικής ανάληψης του δημόσιου έρ-	Ο Ιησούς στη Συναγωγή της Ναζαρέτ (μελέτη και ανάλυση του περιστατικού).. Το περιεχόμενο του κηρύγματός του ως ε-		

γου του Χριστού. Να προσέξουν τη διαφορετική εντελώς (σε σχέση με τις αντιλήψεις των συγχρόνων του Ιουδαίων) εικόνα περί Μεσσία που έδωσε ο Χριστός για τον Εαυτό του, καθώς και τον πυρήνα του κηρύγματός του για τη Βασιλεία του Θεού, που για πρώτη φορά παρουσίασε στη Συναγωγή της Ναζαρέτ. Να ερμηνεύσουν και να αξιολογήσουν τις αντιδράσεις των Ναζαρηνών. Να γίνει μια κάπως συστηματική προσέγγιση της έννοιας της Βασιλείας του Θεού και να τους δοθεί με ένα μικρό σύνολο φωτογραφιών η δυνατότητα να ρίξουν – κατά το πνεύμα της – μια ματιά σε σύγχρονα φλέγοντα προβλήματα	παλήθευση των προφητειών στο πρόσωπό του. Πόσο επίκαιρο είναι το κήρυγμα του Ιησού; Οι αντιδράσεις των Ναζαρηνών και των ανθρώπων της εποχής μας.		
Δ.Ε. 11: Ο Ιησούς και οι μαθητές του		**Μκ. 1, 16-18, 19-20 / 3, 14 / 6, 6-9** **Μτ. 9, 9 / 10, 7-8 / 20, 17-22** **Λκ. 8, 1-3** **Ιω. 6, 66-69 / 13, 34-35 / 14, 26/ 15,14 / 16, 33**	
Με βάση τα στοιχεία από μελέτη μιας σειράς περιστατικών και εκδηλώσεων από την 3ετή δράση του Χριστού, οι μαθητές: Να πληροφορηθούν για τους μαθητές και τις μαθήτριες του Ιησού, ιδιαίτερα για τον κύκλο των Δώδε-	Η επιλογή των Δώδεκα. Η ανταπόκριση των μαθητών του Χριστού. Μαθητές πέραν των Δώδεκα Οι χριστιανοί στη θέση των μαθητών του Χρι-		

κα: πώς τους κάλεσε, ποιοι και τι ήταν, ποιες υπήρξαν οι μεταξύ Αυτού και εκείνων σχέσεις. Με βάση τα παραπάνω να γνωρίσουν από πιο κοντά και προσωπικά την ανθρώπινη πλευρά του Ιησού και την ποιότητα της επικοινωνίας του με τους ανθρώπους. Παράλληλα, να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν ότι κατ' επέκταση (σε σχέση με τους μαθητές και αποστόλους του Χριστού) ο κάθε χριστιανός είναι μαθητής του Χριστού και μέλος της Βασιλείας του Θεού, απολαμβάνοντας τις ευλογίες της και αναλαμβάνοντας μέσα σ' αυτήν τις ευθύνες του για τη συνέχιση του έργου του Χριστού για χάρη όλων των ανθρώπων.	των μαθητών του Χριστού		
Δ.Ε. 12: Επαναληπτικό των Δ.Ε. 4-11			
Οι μαθητές κλείνοντας το Α΄ κεφ. να ανασκοπήσουν συνοπτικά τα διδαχθέντα και να αποκτήσουν μια πανοραμική εικόνα των γεγονότων και των προσώπων που σχετίζονται με τον ερχομό του Χριστού και του καινούργιου κόσμου του Θεού. Να εμβαθύνουν περισσότερο σε όσα απ' αυτά χρεια-			

στεί και να επιχειρήσουν να τα συσχετίσουν με τη ζωή των ανθρώπων τότε και τώρα. Να ανανεώσουν και να ενισχύσουν την ευαισθητοποίησή τους για βίωση και εφαρμογές απ' όσα μηνύματα ζωής τους άγγιξαν στα προηγούμενα μαθήματα. Να εκφράσουν, να συνθέσουν και να καταγράψουν όσα έμαθαν και αποκόμισαν από το Α΄κεφάλ. για τον Ιησού Χριστό και για τη Βασιλεία του Θεού, ώστε να αρχίσει να σχηματίζεται βαθμιαία – με όσα θα προστεθούν στις επόμενες δ.ε. – μια κατά το δυνατόν πλήρης εικόνα και για τις δύο πραγματικότητες			
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄. Ο Χριστός επικοινωνεί με τους ανθρώπους και με τη διδασκαλία Του δείχνει τη Βασιλεία του Θεού			
Οι μαθητές: Να προσεγγίσουν και να γνωρίσουν περισσότερο τον Ιησού: ως διδάσκαλο, από το περιεχόμενο της διδαχής του, από τον τρόπο επικοινωνίας με τους ανθρώπους και από συναντήσεις μαζί τους. Να παρατηρήσουν και να διαπιστώσουν τι φανέρωσε για τον καινούριο κόσμο του Θεού ιδιαίτερα με τις παραβολές του και να	Ο Χριστός αποκαλύπτει το νόημα της Βασιλείας του Θεού. Ο Χριστός διδάσκει με παραβολές: την αληθινή αγάπη του Θεού προς τον άνθρωπο, τη διακονία την αγάπη προς τους εχθρούς	Παρουσίαση και σχολιασμός του προβλήματος της εργασίας των ενηλίκων. – Η παιδική εκμετάλλευση Καταγραφή των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στον τρίτο κόσμο. Καταγραφή και παρουσίαση επαγγελμάτων που η γυναίκα δεν γίνεται δεκτή. Καταγραφή και σχολιασμός κάποιων ομοιοτήτων στη συμπεριφορά των γραμματέων και Φαρισαίων με τους	***10ώρες***

μάθουν κάπως να αποκρυπτογραφούν τα μυστικά και μηνύματά τους. Να πληροφορηθούν τι πρωτοποριακά δίδαξε και έπραξε για τις γυναίκες και τα παιδιά Να επισημάνουν μερικά περαιτέρω βασικά χαρακτηριστικά ανθρώπων που ζουν κατά το πνεύμα της Βασιλείας του Θεού. Να παρακολουθήσουν πώς αντιμετώπισε τις θρησκευτικές και πολιτιστικές ομάδες και ηγεσίες των ημερών του. Να στοχαστούν και να ευαισθητοποιηθούν, ώστε όσα από τα παραπάνω ελεύθερα κι αληθινά τους άγγιξαν να τα μεταφέρουν τώρα ή αργότερα στη ζωή, τη δική τους και όσων άλλων τυχόν θα θελήσουν.	την αληθινή ελευθερία ως σωστή σχέση προς τα υλικά αγαθά και ευαισθησία προς όσους τα στερούνται. Η σχέση του Ιησού με τους απλούς ανθρώπου – γυναίκες – παιδιά. Οι Μακαρισμοί	τέων και Φαρισαίων με τους σημερινούς χριστιανούς. Καταγραφή και παρουσίαση προσευχών.	
Δ.Ε. 13: Ο Ιησούς Χριστός ως διδάσκαλος		**Μκ. 1, 21-22, 28 / 4, 33-34** **Λκ. 4, 42 / 21, 38 / 19, 48/ 11, 27-28 / 15, 3-7** **Ιω. 7, 14-15 / 7, 45** **Μτ. 13, 35**	
Με αφετηρία τη μελέτη κάποιων περιστατικών από τη ζωή του Χριστού, όπως τα διηγούνται τα Ευαγγέλια, οι μαθητές: Να γνωρίσουν τον Ιησού ως υποδειγματικό παιδαγωγό και διδάσκαλο και να προσέξουν τη θετική απήχησή του στον λαό. Να ενημερωθούν ειδικά για το τι είναι οι παραβολές του και πώς και τι φανέρωνε μ' αυτές για τον καινούριο κόσμο του Θεού. Να ασκηθούν σε κάποιο βαθμό ώστε να μάθουν να τις μελετούν όπως από τη φύση τους επιβάλλεται, προκειμένου να εξάγουν απ' αυτές τις αλήθειες και τα μηνύματα ζωής που περιέχουν. Με τα ανωτέρω να συμπληρώσουν τη συμπαθή εικόνα για τη μορφή του	Η ζωή είναι ένα διαρκές σχολείο με δάσκαλο το Χριστό. Ο Χριστός διδάσκει «ως εξουσίαν έχων» με διάλογο. Η διδασκαλία του με παραβολές αποκάλυψε κορυφαίες πτυχές της Βασιλείας του Θεού.		

Χριστού που άρχισαν να σχηματίζουν μέσα τους από τα μέχρι τώρα μαθήματα			
Δ.Ε. 14: Ο Χριστός φανερώνει την απέραντη αγάπη του Θεού: η παραβολή του σπλαχνικού Πατέρα (του «Ασώτου»)		**Λκ. 15, 11-32** **Διήγηση με θέμα τη μετάνοια: (Περίπτωση με τον Αββά Ποιμένα, Migne 65, 323)**	
Οι μαθήτριες/τές να μελετήσουν και γνωρίσουν σφαιρικά αυτή τη μοναδική παραβολή και όσα καινούρια, άκρως σπουδαία και για πάντα διδάσκει. Αναλυτικότερα: Να ενημερωθούν, να κατανοήσουν και – αν πεισθούν και θελήσουν – να ενστερνισθούν ότι: Ο Ιησούς νοιάστηκε με ξεχωριστή συμπάθεια και αγάπη για τους αποπροσανατολισμένους της ζωής καθώς και για τους θρησκευτικά αυτοδικαιούμενους και τους κάλεσε για μεταστροφή φρονήματος και ζωής. Ο Θεός είναι αγαθός και εύσπλαχνος, πέρα από όλα τα ανθρώπινα μέτρα. Δέχεται με αγάπη και χαρά και ανορθώνει κάθε άνθρωπο που μεταστρέφεται από το κακό και προβληματικό (δηλ. ανάλογα με την ανάγκη του καθένα) και που θέλει να κάνει μια νέα αρχή ζωής αληθινής. Όσοι τον αγαπούν και ζουν κατά το θέλημά του καλούνται να φέρονται παρομοίως προς μεταστρεφόμενους συνανθρώπους. Η σπλαχνική αγάπη του Θεού είναι μεγαλοδωρεά και στήριγμα ζωής για όλους τους ανθρώπους στον καινούργιο κόσμο του Θεού το ίδιο και των πιστών του προς τους άλλους	Η αγάπη του σπλαχνικού πατέρα προς τον μεταστραφέντα γιο Η συμπεριφορά του άσωτου γιου Η αντίδραση του πρεσβύτερου γιου και η αγαπητική κίνηση του πατέρα προς αυτόν Το χριστιανικό μήνυμα για τους περιθωριοποιημένους Το διαχρονικό μήνυμα και κάλεσμα της παραβολής		
Δ.Ε. 15: Ο πλησίον μας κι εμείς: η παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη		**Λκ. 10, 25-37**	
Οι μαθητές να μελετήσουν λεπτομερώς και να γνωρίσουν ακριβώς την παραβολή. Να κατανοήσουν ότι με αυτήν η Βασιλεία του Θεού προβάλλεται ως κοινωνία	Η παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη. Ποιος είναι ο πλησίον για τον κόσμο. Ποιος είναι ο πλησίον		

συνανθρώπινης σπλαχνικής αγάπης και συμπαράστασης, πέρα από κάθε είδους διακρίσεις. Να ευαισθητοποιηθούν – αν η παραβολή τους αγγίξει βαθύτερα – ώστε να γίνουν και να είναι πάντοτε αληθινοί πλησίον, σύμφωνα με το πρότυπο του σπλαχνικού Σαμαρείτη (δηλ. άνθρωποι έμπρακτης σπλαχνικής αγάπης προς κάθε άνθρωπο που βρίσκεται σε οποιαδήποτε σοβαρή ανάγκη). Να πληροφορηθούν για το υπερεθνικό και υπερφυλετικό μήνυμα της χριστιανικής αγάπης	για το Χριστό (ποιοι αποδεικνύονται στην πράξη αληθινοί «πλησίον» προς το συνάνθρωπο;) Η υπερεθνική, υπερφυλετική και οικουμενική αξία της αγάπης. Η Βασιλεία του Θεού είναι κοινωνία έμπρακτης και αποτελεσματικής αγάπης. Η ευαισθησία και οι δυνατότητες του καθένα για την αντιμετώπιση του συνανθρώπου του. (Αποφθέγματα Πατέρων, Migne 65, σ. 81)		
Δ.Ε. 16: Πώς κρίνονται οι άνθρωποι στη Βασιλεία του Θεού: η παραβολή της τελικής κρίσης		**Μτ. 25, 31-46** **Βοηθητικό υλικό:** **- Αγίου Συμεών, Ηθικός 10, Sources Chretiennes 129, σ. 302-304**	
Οι μαθήτριες/τές να μελετήσουν προσεχτικά αυτή την παραβολική διήγηση Να προσεγγίσουν τις δύο βασικές αλήθειες της: α) ο άνθρωπος στον καινούριο κόσμο του Θεού κρίνεται (αν αξίζει ή όχι σε τούτη τη ζωή και παντοτινά) ανάλογα με όσα θετικά έπραξε ή παρέλειψε να κάνει για τους άλλους. β) ο Θεός κανέναν δεν αμείβει ή τιμωρεί, αλλά μόνον αγαπά και βοηθεί όλους· Εμείς με τις ελεύθερες επιλογές μας καθορίζουμε τις καλές ή άσχημες συνέπειες για τη ζωή μας. Με βάση τα παραπάνω να συζητήσουν για ορισμένες λαθεμένες αντιλήψεις για τη Μέλλουσα Κρίση και να κάνουν ό,τι καλύτερο μπορούν για να διορθωθούν αυτές μέσα τους ή όπου αλλού τις συναντούν.	Η παραβολή της τελικής κρίσης. Ο άνθρωπος «κρίνεται» ανάλογα με όσα έπραξε και σε κάθε στιγμή. Ο Θεός Δεν αμείβει ή τιμωρεί, μόνον αγαπά και βοηθεί όλους.		

Δ.Ε. 17: Ο Ιησούς υπερασπίζεται και εξυψώνει τις γυναίκες και τα παιδιά στον καινούριο κόσμο του		Ιω. 8, 3-11 / Μκ. 10, 13-16	
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν από ευαγγελικά κείμενα και να συνειδητοποιήσουν ότι ο Ιησούς πρωτοποριακά έδειξε ευαισθησία, υπερασπίστηκε και εξύψωσε – με όσα συγκεκριμένα είπε και έπραξε – τις γυναίκες και τα παιδιά. Να ενημερωθούν από πρόσθετες βιβλικές και σύγχρονες μαρτυρίες και πληροφορίες για το πρόβλημα σχετικά με τη δεινή θέση γυναικών και παιδιών τότε και σήμερα. Να εκθέσουν τις γνώσεις και εμπειρίες τους και να εκφράσουν τις εκτιμήσεις τους για το κατά πόσον στη σύγχρονη ανθρωπότητα κατακτήθηκε αυτή η εξύψωση. Να προτείνουν συγκεκριμένα τι ακόμη πρέπει να γίνει – σύμφωνα με το πνεύμα της Βασιλείας του Θεού – ώστε οι γυναίκες και τα παιδιά παντού να κατακτήσουν πλήρως τη θέση που αξίζουν.	Η γυναίκα και τα παιδιά στον ιουδαϊκό κόσμο στα χρόνια του Χριστού. Ο Χριστός μιλάει για την ισοτιμία των φύλων και των ηλικιών. Πόσο είμαστε έτοιμοι να ζούμε ισότιμα άνδρες και γυναίκες; Ο ρόλος της γυναίκας στο σύγχρονο κόσμο και η μητρότητα. Η αντιμετώπιση της εκμετάλλευσης του παιδιού και της γυναίκας στο σύγχρονο κόσμο. Τι μπορεί να γίνει προς την κατεύθυνση της ισοτιμίας φύλων και ηλικιών κατά το παράδειγμα του Ιησού.		
Δ.Ε. 18: Ο άνθρωπος του καινούργιου κόσμου απέναντι στα υλικά αγαθά: «Μη μεριμνάτε» - η παραβολή του άφρονα πλούσιου		Μτ. 6, 25-34 Λκ. 12, 15-21	
Οι μαθήτριες/τές: Να γνωρίσουν ένα μέρος από την περίφημη επί του Όρους Ομιλία του Ιησού μαζί με μια χαρακτηριστική συναφή παραβολή. Να μελετήσουν τα δύο κείμενα σε σχέση με το παντοτινό πρόβλημα της αγωνίας και του άγχους των περισσότερων ανθρώπων στην προσπάθειά τους για απόκτηση υλικών αγαθών προς αντιμετώπιση βιοτικών αναγκών αλλά και εξασφάλιση σιγουριάς και ευτυχίας στηριγμένων πά-	Η απόκτηση των υλικών αγαθών ως παντοτινό πρόβλημα αγωνίας και άγχους των περισσοτέρων ανθρώπων. Τα υλικά αγαθά «ως μέσον» στη ζωή του ανθρώπου. Τίποτε δεν ανήκει μόνο σε μας. Ο Θεός θέλει να έχουν όλοι ό,τι χρειάζονται. Όχι αδιαφορία και αναλγησία προς τον πά-		

νω σ' αυτά. Μαζί με τον αυτονόητο στον κοινό νου αγώνα για εξασφάλιση μιας ζωής δίχως στερήσεις, να στοχαστούν για τη ζωή των ανθρώπων – και φυσικά τη δική τους – πάνω στις αλήθειες και τα μηνύματα των δύο κειμένων: α) προτεραιότητα στην εμπιστοσύνη προς το Θεό, β) καλές σχέσεις μ' αυτόν, με τους άλλους ανθρώπους και τη λοιπή πλάση, γ) τα υλικά αγαθά είναι σημαντικά όταν υπηρετούν τα παραπάνω (πρβλ. Σύνοψη του μαθήματος, τρίτο σημείο, σ. 143).	σχοντα άνθρωπο, αλλά ευαισθησία και έμπρακτη συνανανθρωπιά. Ο άφρων είναι στη ζωή των χριστιανών παράδειγμα προς αποφυγή.			
Δ.Ε. 19: Στον καινούριο κόσμο του Θεού οι άνθρωποι προσεύχονται: η Κυριακή Προσευχή («Πάτερ ημών»)		**Μτ. 26, 36-39 / 7, 7-11 / 6,9** **Λκ. 5, 15-16 / 6, 12 / 22, 44 / 11, 1** **Μκ. 1, 35** **Βοηθητικό υλικό:** **Καλλίστου Πατριάρχου, Κεφάλαια πλερί Προσευχής ι΄, Φιλοκαλία τ. Δ΄, σ. 297**		
Οι μαθητές να πληροφορηθούν, να κατανοήσουν και να συναισθανθούν ότι: κατά το πρότυπο του πάντοτε προσευχόμενου Χριστού – οι άνθρωποι της Βασιλείας του Θεού προσεύχονται κατά το πνεύμα και τους στόχους της. Να ερμηνεύσουν, να γνωρίσουν και να συνειδητοποιήσουν το περιεχόμενο της «Κυριακής Προσευχής», ώστε να το ζουν βαθύτερα όταν την απαγγέλλουν. Να αντιληφτούν την ευεργετική αξία της προσευχής στη ζωή των πιστών και τη δική τους.	Παρουσίαση και προσέγγιση του Ιησού ως προσευχομένου. «Πάτερ ημών». Σύντομη ανάλυση της «Κυριακής προσευχής». Η ζωή του χριστιανού διαρκής προσευχή για τον καινούργιο κόσμο του Θεού, για τους άλλους και για τον καθένα προσωπικά.			

Δ.Ε. 20: Επαναληπτικό των Δ.Ε. 13-19			
Οι μαθήτριες/τές να αναφέρουν τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν στο Β΄κεφάλαιο. Να εκφράσουν τις γενικότερες εντυπώσεις τους και να επιχειρήσουν μια αξιολόγηση του χαρακτήρα και της ποιότητας της επικοινωνίας και των σχέσεων του Χριστού με διαφόρους ανθρώπους που συναναστράφηκε ή αντιμετώπισε. Να συναρθρώσουν επιγραμματικά ό,τι ουσιαστικό γνώρισαν στο κεφάλαιο αυτό για τη μορφή του Ιησού Χριστού και για τη Βασιλεία του Θεού από την επικοινωνία, τις συναντήσεις, τις παραβολές και τη λοιπή διδασκαλία του. Να ασκήσουν την κριτική τους ικανότητα απαντώντας στις ανακεφαλαιωτικές ερωτήσεις και ασκήσεις. Να ανασκοπήσουν και να ξαναπροσέξουν όσα ουσιαστικά μηνύματα ζωής τους άγγιξαν στα μαθήματα που διδάχτηκαν στο κεφάλαιο αυτό και να εκφράσουν ιδέες και τρόπους για το πώς αυτά θα μπορούσαν να περάσουν στη ζωή – τη δική τους και γενικότερα.			
Τέλος, να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με τους Μακαρισμούς του Χριστού, προκειμένου να συνειδητοποιήσουν πιο απτά και ενδεικτικά πώς είναι, πώς ζουν και τι πράττουν όσοι ανήκουν στον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού. (Κάθε Μακαρισμός και μια μορφή ανθρώπων και μια πτυχή της πραγματικότητας της Βασιλείας του Θεού).			

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄. Ο Χριστός με τα θαύματά του φανερώνει χειροπιαστά τον καινούριο κόσμο του Θεού			
Οι μαθητές: Να μελετήσουν απευθείας από τα Ευαγγέλια τις διηγήσεις για τα θαύματα του Χριστού, να προσεγγίσουν τη βαθύτερη σημασία τους και να κατανοήσουν τις πτυχές του καινούργιου κόσμου του Θεού που το καθένα τους με παραστατικό τρόπο φανερώνει. Να συνειδητοποιήσουν ότι ο Χριστός με τα θαύματά του ανοίγει προοπτικές και δίνει δυνατότητες απελευθέρωσης του ανθρώπου από τα δεινά που τον υποδουλώνουν και τον ταλανίζουν: το πολύμορφο κακό, τον πόνο, την αδυναμία, την ανέχεια, τους κινδύνους, την αρρώστια, την αναπηρία, το θάνατο ταυτόχρονα δείχνει δρόμους για πληρότητα ζωής. Να επισημάνουν και, αν θελήσουν, να βιώσουν τα μηνύματα ζωής που εκπέμπουν οι διηγήσεις για τα θαύματα του Χριστού.	Ο Χριστός είναι ο Κύριος της φύσης και της ζωής. Το κακό νικάται συνεχώς από τον Ιησού. Ο Χριστός απελευθερώνει τον άνθρωπο από την αρρώστια και τις σχετικές με αυτήν αντιλήψεις. Το αληθινό φως του Χριστού και η ανθρώπινη τυφλότητα στη ζωή. Όλα τα έθνη και οι άνθρωποι είναι παιδιά του Θεού και δέχονται τη θαυματουργό αγάπη του. Ο Ιησούς ξαναχαρίζει το δώρο της ζωής νικώντας το θάνατο. Η δόξα του Χριστού στη Μεταμόρφωσή του, καθ' οδόν προς την υπέρτατη θυσία και προσφορά του.	Παρουσίαση και σχολιασμός της συμπεριφοράς του δαιμονισμένου των Γεργεσηνών πριν και μετά τη θεραπεία του. Καταγραφή και σχολιασμός της συμπεριφοράς των γονέων του τυφλού. Σύγκριση των θέσεων που διατυπώνουν οι Φαρισαίοι και των απαντήσεων του πρώην τυφλού. Μελέτη και παρουσίαση λογοτεχνικών έργων που αναφέρονται στα θαύματα του Χριστού.	*7 ώρες*
Δ.Ε. 21: Τα θαύματα του Χριστού, σημάδια του καινούργιου κόσμου – Η κατάπαυση της τρικυμίας		**Μτ. 8, 18-27 / 11, 2-6** **Απ. 21, 1. 3-5**	
Οι μαθήτριες/τες: Να γνωρίσουν και να μελετήσουν τη μικρή ευαγγελική διήγηση για ένα εντυπωσιακό θαύμα (κατάπαυση τρικυμίας). Από τα συμβάντα και τα λεχθέντα κατ' αυτό να επισημάνουν τι βίωσαν οι μαθητές στο πλοιάριο για τον διδάσκαλό τους Ιησού και για ποια κυρίως κατάσταση τους έλεγξε (έλλειψη εμπιστοσύνης). Με αφετηρία αυτή τη διήγηση, καθώς και με τη μελέτη των κειμένων Μτ. 11, 2-6 και Απ. 21, 3-5 (βλ. Βοηθητικό υλικό 1 και 2), να ενημερωθούν και να	Τι είναι τα θαύματα του Ιησού (είναι πράξεις της θεϊκής αγάπης του / Αποτελούν ολοφάνερα σημάδια («σημεία») ότι η Βασιλεία του Θεού «ήγγικε» και κινείται στον κόσμο / Φανερώνουν με απτό τρόπο πτυχές του καινούργιου κόσμου του Θεού στο τώρα και στο μέλλον / Απελευθερώνουν και χαρίζουν πληρότητα ζωής / Καλούν σε μεταστροφή / Τρέφουν την ελπίδα για το καλύτερο και για τη θετική μεταβολή των συνηθικών της τωρινής ζωής /		

προσπαθήσουν να συγκρατήσουν εισαγωγικώς και στοιχειωδώς: τι είναι τα θαύματα του Χριστού και τι φανερώνουν για τον Ίδιο και για τη Βασιλεία του Θεού. για ποιον τελικά και ολότελα απελευθερωμένο κόσμο καλούν και κρατούν γι' αυτόν το όραμα και την ελπίδα ανοιχτά. Ποια τα μηνύματα ζωής που εκπέμπονται από τα θαύματα και πώς μπορούν να κάνουν τη ζωή υποφερτότερη και ανθρωπινότερη. (Βλ. σκοπούς κεφαλαίου πιο πάνω, δεύτερο σημείο) **Σημείωση:** Να τονιστεί στους μαθητές ότι όλα τα παραπάνω θα ξεκαθαριστούν σταδιακά σε όλα τα μαθήματα του κεφαλαίου.	Η πίστη άλλοτε προηγείται του θαύματος και άλλοτε έπεται / «πάντα δυνατά τω πιστεύοντι». Οι μαθητές προσφεύγουν στον Ιησού, κι αυτός βοηθεί ως κύριος της φύσης και της ζωής. Από τους μαθητές του Χριστού απαιτείται περισσότερη εμπιστοσύνη. – Γίνονται θαύματα σήμερα;			
Δ.Ε. 22: Ο Χριστός ελευθερώνει από την ασθένεια: η θεραπεία του παράλυτου στην Καπερναούμ		**Μκ. 2, 1-12**		
Οι μαθήτριες/τές να μελετήσουν τη χαρακτηριστική αυτή ευαγγελική διήγηση. Να πληροφορηθούν πόσο απάνθρωπες ήταν οι τότε αντιλήψεις για την ασθένεια (=τιμωρία για αμαρτίες), πράγμα που έκανε τους ασθενείς να υποφέρουν διπλά: από την αρρώστια και από το στιγματισμό για την αμαρτωλότητά τους. Απ' όσα διαμείφθηκαν κατά τη θαυματουργική θεραπεία οι μαθητές να συγκρατήσουν την αλήθεια που φανερώθηκε, ότι δηλαδή ο Ιησούς ελευθερώνει τον ασθενή διπλά: σωματικά και ψυχικά, δηλαδή ριζικά ότι είναι ελευθερωτής ψυχών και σωμάτων των ανθρώπων που προστρέχουν σ' Αυτόν. Να συγκρατήσουν επίσης και τη γεμάτη δέος και θαυμασμό ομολογία των αυτόπτων μαρτύρων στο τέλος	Οι τότε αντιλήψεις για την ασθένεια και το θαύμα της θεραπείας του παραλυτικού. Ο Ιησούς ελευθερώνει από την ασθένεια, αλλά και από τις αντιλήψεις γι' αυτήν. Συγχωρώντας τις αμαρτίες του παραλυτικού, φανερώνει τη θεία του προέλευση. Η θεραπεία και απελευθέρωση που προσφέρει ο Χριστός σε κάθε άνθρωπο.			

Δ.Ε. 23: Ο Ιησούς διώχνει το σκοτάδι και δίνει το αληθινό φως: η θεραπεία του εκ γενετής τυφλού.		Ιω. 9, 1-38 Ιω. 8, 12 και 32	
Οι μαθητές από τη μελέτη αυτής της διήγησης: Να σκεφτούν ότι και ο τυφλός – όπως κι ο παραλυτικός του μαθήματος 22 – υπέφερε διπλά για τους ίδιους λόγους. Να παρακολουθήσουν τη συνταρακτική εξέλιξη των γεγονότων: ο τυφλός θεραπεύεται, πιστεύει στο φωτοδότη του και έτσι βλέπει διπλά (φυσικό φως και πίστη)˙ Τον ομολογεί, τον υπερασπίζεται και τέλος τον προσκυνά με ευγνωμοσύνη. Να συγκρατήσουν τη μορφή του μετά τη θεραπεία: ένας ριζικά μεταμορφωμένος, με οντότητα και παρρησία άνθρωπος, αξιαγάπητος και αξιοθαύμαστος, άξιο μέλος της Βασιλείας του Θεού. Να προσδιορίζουν και την εικόνα των ανακριτών θρησκευτικών ηγετών (στείρες πεποιθήσεις, τυφλοί μπροστά στα ολοφάνερα, τραγικά αδιέξοδη στάση τους). Από τη συζήτηση στην τάξη θα μπορούσε να βγει το συμπέρασμα/μήνυμα: Στον καινούργιο κόσμο του Θεού ο άνθρωπος μπορεί να αλλάξει ριζικά. Αυτό χρειάζεται θάρρος και αγώνα όμως αξίζει.	Η θεραπεία του εκ γενετής τυφλού. Πώς ο εκ γενετής τυφλός έγινε διπλά βλέπων (σωματικό φως και φως πίστεως) / Πώς σταδιακά πίστεψε και ομολόγησε με παρρησία τον Ιησού. Αξιαγάπητος και αξιομίμητος ο θεραπευθείς τυφλός. Ο Ιησούς «φως του κόσμου». Ανατροπή των αντιλήψεων της εποχής για την αμαρτία και την τιμωρία. Η τραγικότητα της τυφλότητας των Φαρισαίων (ενώ έβλεπαν τα «μεγαλεία του Θεού», δεν τολμούσαν να δεχτούν το φωτοδότη).		
Δ.Ε. 24: Ο Χριστός χαρίζει ξανά το δώρο της ζωής: η ανάσταση της κόρης του Ιαείρου		Μτ. 5, 21-24, 35-43	
Οι μαθητές να μελετήσουν την ευαγγελική διήγηση για την ανάσταση της συνομήλικής τους κόρης του Ιαείρου και να συναντήσουν σ' αυτό το γεγονός τον Ιησού ως κυρίαρχο πάνω στο θάνατο. Να προσέξουν ιδιαίτερα και να σχολιάσουν τη συμπεριφορά του Ιαείρου προς τον Ιησού και τον τρόπο με τον οποίο του συμπαραστάθηκε στις δραματικές στιγμές του. Να αρχίσουν να προσεγγίζουν και να συνειδητοποιούν ότι ο θάνατος δεν έχει τον τελευταίο λόγο πάνω στη ζωή ότι ο καινούργιος κόσμος της Βασιλείας του Θεού είναι ο κόσμος της ζωής. Στο όνομα του Ζωοδότη Ιησού	Η ανάσταση της κόρης του Ιαείρου Ο Ιησούς νικά το θάνατο. Ο καινούργιος κόσμος του Θεού είναι ο κόσμος της ζωής.		

η ζωή μπορεί να θριαμβεύει.			
Δ.Ε. 25: Ο Χριστός φανερώνει τη θεϊκή δόξα του πριν από τα Πάθη: η Μεταμόρφωση		Μτ. 17, 1-9 Λκ. 9, 29-31	
Οι μαθητές να μελετήσουν από τις ευαγγελικές σύντομες διηγήσεις το γεγονός τη Μεταμόρφωσης του Χριστού και να κατανοήσουν τη σημασία του για τους μαθητές του λίγο πριν από τα Πάθη του, αλλά και για τους πιστούς του παντοτινά. Να επισημάνουν και να αναλύσουν τα βιώματα και τις αντιδράσεις των τριών μαθητών. Να προσεγγίσουν το γεγονός της θεοφάνειας πάνω στο Θαβώρ ως κορυφαία στιγμή αυτοφανέρωσης του Ιησού ως Θεανθρώπου και, από το πώς την έζησαν οι μαθητές του, να συλλάβουν το συγκλονιστικό νόημα μιας τέτοιας εμπειρίας. Να συνειδητοποιήσουν την αλήθεια ότι ο Μεταμορφωθείς καλεί για μεταμόρφωσή τους προσωπικά όλους τους πιστούς και για μεταβολή των σχέσεών τους προς τους συνανθρώπους και προς ολόκληρη την πλάση.	Το θαύμα της Μεταμόρφωσης αποτελεί Θεοφάνεια. Ο Χριστός είναι το πλήρωμα της Π. Διαθήκης. Η δόξα του μεταμορφωθέντος Κυρίου είναι αίτημα και κάλεσμα για τη μεταμόρφωση του κόσμου Η Μεταμόρφωση είναι η αφετηρία προς το Πάθος και την Ανάσταση		
26: Επαναληπτικό των Δ.Ε. 21-25			
Οι μαθητές: Με κατάλληλη άσκηση να ανανεώσουν στη μνήμη τους συγκεκριμένα πρόσωπα που συνάντησαν στις διηγήσεις για θαύματα του Χριστού, τις οποίες μελέτησαν στα μαθήματα του κεφ. Γ΄. Με τη βοήθεια σειράς ενδεικτικών φωτογραφιών σχετικών με καταστάσεις ανθρώπινης (και εν μέρει οικολογικής) δυστυχίας και ανθρώπινων δεινών, να ευαισθητοποιηθούν ως προς την έκφραση αλληλεγγύης εμπνευσμένης από τα μηνύματα ζωής που άντλησαν από τα μαθήματα που αναφέρονται στα θαύματα του Χριστού. Να εξακριβωθεί κατά πόσον κατανόησαν τα θαύματα του Χριστού στη σχέση τους με το όραμα και την πραγματικότητα της Βασιλείας του Θεού, καθώς και αν και κατά πόσον αφομοίωσαν τα περί θαυμάτων εισαγωγικά στοιχεία που τους δόθηκαν στο			

μάθημα 21. Τέλος, να διατυπώσουν επιγραμματικά όσα επιπλέον στοιχεία προστέθηκαν από τα μαθήματα που αφορούσαν τα θαύματα του Χριστού στην εικόνα που σχημάτισαν από τα προηγούμενα κεφάλαια για το πρόσωπο του Ιησού και τις πτυχές της Βασιλείας του Θεού.			
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄. Η βασιλεία του θεού πορεύεται μέσα από τα πάθη και την ανάσταση του Χριστού			
Οι μαθητές: Να παρακολουθήσουν από εκτεταμένα ευαγγελικά κείμενα βήμα προς βήμα, με τις πιο σημαντικές λεπτομέρειες, με – κατά το δυνατόν – βαθιά συναίσθηση και εσωτερική συμμετοχή, τα δραματικά και συγκλονιστικά γεγονότα των Παθών, της Ανάστασης και της Ανάληψης του Χριστού. Να αποπειραθούν να κατανοήσουν αυτό που εκφράζει ο τίτλος του Δ΄ κεφαλαίου. Να προσεγγίσουν τη βαθύτερη σημασία και σπουδαιότητα όλων αυτών των γεγονότων, με τα οποία ολοκληρώνεται το σωτήριο έργο του Χριστού και η φανέρωση του προσώπου του. Να συνειδητοποιήσουν, όσο μπορέσουν, ότι για τους χριστιανούς, έκτοτε και διαπαντός, η πορεία του κόσμου για και με αλήθεια, αγώνες, θυσίες, απελευθέρωση, αγάπη, πληρότητα ζωής, ειρήνη, δικαιοσύνη και ευτυχία είναι σφραγισμένη με τη ζωή και το έργο του Χριστού για χάρη όλων των ανθρώπων.	Η ανάσταση του Λαζάρου προμηνύει την Ανάσταση του Κυρίου. Τα γεγονότα της εισόδου στα Ιεροσόλυμα και της προδοσίας του Ιούδα. Ο Μυστικός Δείπνος και η παράδοση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας. Η σύλληψη και η δίκη του Ιησού. Τα γεγονότα του Πάθους και της Ανάστασης σε σχέση με την ανθρώπινη σωτηρία. Η παρουσία του αναστημένου Χριστού στους μαθητές και η Ανάληψή του.	Συγκέντρωση λαϊκών ηθών και εθίμων για το Σάββατο του Λαζάρου. Καταγραφή και παρουσίαση τοπικών εθίμων για την εορτή των Βαΐων. Προσέγγιση της εορτής των Βαΐων μέσα από την «ανάγνωση» εικόνας. Σχολιασμός της μεγάλης αγωνίας που έζησε ο Χριστός στον κήπο της Γεσθημανή πριν από τη σταύρωσή του. Μελέτη και παρουσίαση της στάσης των μαθητών τη νύκτα της σύλληψης. Βιωματική προσέγγιση των Παθών και της Ανάστασης του Χριστού μέσα από βυζαντινούς ύμνους. Συλλογή λαϊκών θρήνων με θέμα τη σταύρωση και την ταφή του Χριστού. Σχολιασμός, επιγραμματικά, της συμπεριφοράς των θρησκευτικών ηγετών και του Πιλάτου, καθώς και της στάσης του Ιησού απέναντί τους. Συγκέντρωση και σύντομη παρουσίαση λογοτεχνικών κειμένων με αναφορά στο Πάσχα. Πράξεις αγάπης από σχολική κοινότητα ως συμμετοχή στα δρώμενα της Μ. Εβδομάδας	7 ώρες
Δ.Ε. 27: «Εγώ ειμί η Ανάστασις και η Ζωή» – Η ανάσταση του Λαζάρου		Ιω. 11, 1-48, 53-54	
Οι μαθήτριες/τες να μελετήσουν τη διήγηση του ευαγγελιστή Ιωάννη για την ανάσταση του Λαζάρου από τον Ιησού (η οποία από την εκκλησιαστική μας παράδοση θεωρείται ως προμήνυμα της Ανάστασης του Χριστού). Να γνωρίσουν εκ νέου (ύστερα από το μάθ. 24) τη	Η ανάσταση του Λαζάρου. Η στάση των ανθρώπων μπροστά στο θάνατο. Ο Χριστός είναι η ζωή και η Ανάσταση. Ο Χριστός ως φίλος του Λαζάρου.		

δύναμη του Χριστού πάνω στο θάνατο. Να προσπαθήσουν, όσο μπορέσουν, να προσεγγίσουν την αλήθεια ότι στον καινούργιο κόσμο της Βασιλείας του Θεού την τελευταία λέξη πάνω στη ζωή δεν έχει ο θάνατος αλλά ο Χριστός, που διαβεβαίωσε: «Εγώ ειμι η ζωή και η ανάστασις». Να προσέξουν στο μάθημα αυτό και την πολύ προσωπική, ανθρώπινη και φιλική πλευρά του Χριστού, όπως αυτή – σύμφωνα με τις περιγραφές της ευαγγελικής διήγησης – εκφράζεται με τις εγκάρδιες, τρυφερές και συγκινητικές εκδηλώσεις του προς το νεκρό φίλο του Λάζαρο και τις αδελφές του Μάρθα και Μαρία.			
Δ.Ε. 28: «Ευλογημένος ο ερχόμενος»... - Ο Ιησούς εισέρχεται στα Ιεροσόλυμα και εκδιώκει τους εμπόρους από το ναό.		**Ιω. 11, 55-57 / 12, 1-2 , 9-11** **Μκ. 11, 1-11 / 11, 18** **Λκ. 19, 37 41** **Μτ. 21, 10-11, 13-17**	
Οι μαθητές να πληροφορηθούν λεπτομερώς από τις ευαγγελικές πηγές τα συνταρακτικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά την είσοδο του Χριστού στα Ιεροσόλυμα και στον Ναό λίγες μέρες πριν από τα Πάθη και την Ανάστασή του. Να επισημάνουν ότι όλα αυτά αποκάλυπταν ότι ο Χριστός ήταν ένας εντελώς διαφορετικός Μεσσίας απ' αυτόν που σχεδόν όλοι τότε περίμεναν. Να κατανοήσουν ότι όσα ασυνήθιστα και δυναμικά έπραξε και είπε ο Ιησούς στο Ναό ήταν μια ύστατη κορυφαία προσπάθειά του να αλλάξει η θρησκευτική ηγεσία τη στάση της απέναντί του και απέναντι στην εντελώς αλλιώτικη Βασιλεία του Θεού που εκείνος κήρυττε και υποσχόταν. Αντί όμως η ηγεσία να αναθεωρήσει, οριστικοποίησε την απόφασή	Τα γεγονότα της εισόδου στα Ιεροσόλυμα και του καθαρισμού του Ναού. Το νόημα της εισόδου και της κάθαρσης του Ναού. Η προφητική διάσταση των γεγονότων. Το μήνυμά τους για σήμερα και για πάντα.		

της για την εξόντωσή του. Να συνειδητοποιήσουν από τώρα, με επίκληση της ιστορίας και της πείρας των Παλαιοτέρων, ότι τα λάθη των τότε θρησκευτικών ηγετών επαναλαμβάνονται συχνά, ακόμη και σήμερα. Εκκλησιαστικοί ηγέτες και απλοί χριστιανοί έχουν παντοτινό χρέος να αγρυπνούν σχετικά.			
Δ.Ε. 29: «Λάβετε φάγετε...» – Ο Μυστικός Δείπνος και η προδοσία		Μτ. 26, 1-5, 14-20 / Λκ. 22, 15 Ιω. 13, 4-5, 12-15 / Μτ. 26, 21-26 Λκ. 22, 19 / Μτ. 26, 27-35	
Οι μαθητές: Να παρακολουθήσουν και να συγκρατήσουν λεπτομερώς όσα συνέβησαν και ειπώθηκαν από τον Ιησού ύστερα από την εισοδό του στα Ιεροσόλυμα και στο Ναό έως το τέλος του Μυστικού Δείπνου, όπως μας τα διηγούνται οι Ευαγγελιστές. Με τη βοήθεια των βιβλικών κειμένων, των λοιπών πληροφοριών, των εικόνων και των ύμνων να μεταφερθούν νοερά στις σκηνές των γεγονότων. Να σταθούν ιδιαίτερα σε όσα διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια του Μυστικού Δείπνου. Να συνειδητοποιήσουν τη συνεχιζόμενη σύνδεση αυτού του Δείπνου με τη Θεία Ευχαριστία (τέλεση του Μυστηρίου και Μετάληψη). Να μελετήσουν ιδιαίτερα τι σημαίνει «τούτο ποιείτε εις την εμήν ανάμνησιν» (Λκ. 22, 19), με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη ζωή των πιστών (βλ. Ερμηνευτικά 5).	Ο Ιησούς μιλάει για το θάνατό του Η απόφαση σύλληψης του Ιησού και η προδοσία του Ιούδα Ο Μυστικός Δείπνος και το νόημά του για τότε και για πάντα Τα γεγονότα αυτά έκτοτε στη συνείδηση και τη ζωή μας		
Δ.Ε. 30: «Περίλυπός εστίν η ψυχή μου έως θανάτου» – Η αγωνία στη Γεσθημανή και η σύλληψη		Ιω. 14, 1 6 27 / 15, 9-11 / 16, 1 32/ 17, 1. 9. 11/ Μτ. 26, 36-39 Λκ. 22, 44 / Μτ. 26, 40-48 / Ιω. 18, 4-8 / Μτ. 26, 49 / Λκ. 22, 48 / Μτ. 26, 50. 55-56	
Οι μαθητές με βάση τα βιβλικά κείμενα: Να παρακολουθήσουν τα	Η προσευχή αγωνίας του Ιησού στη Γεσθημανή.		

γεμάτα αγάπη, συγκίνηση και τρυφερότητα τελευταία λόγια του Χριστού προς τους μαθητές του πριν από τη σύλληψή του. Να συγκρατήσουν τις δραματικές σκηνές στον κήπο της Γεσθημανή: αγωνιώδης προσευχή, προδοσία Ιούδα, εγκατάλειψη απ' όλους τους μαθητές του, μόνος στα χέρια των εχθρών του. Με τη βοήθεια και των εικόνων και ύμνων να εκφράσουν ελεύθερα παρατηρήσεις, σκέψεις και συναισθήματά τους σχετικά.	Η σύλληψη του Ιησού και η στάση των μαθητών		
Δ.Ε. 31: «Ένοχος θανάτου εστί!» – Οι θρησκευτικοί ηγέτες καταδικάζουν τον Ιησού.		**Ιω. 18, 12-24 / Μτ. 26, 57-75**	
Με βάση τις ευαγγελικές αφηγήσεις και με τη βοήθεια εικόνων, ύμνων και σχετικού πίνακα εάν γίνει προσπάθεια να μεταφερθούν οι μαθήτριες/τές νοερά στη δίκη του Ιησού, σε όλες τις σκηνές της. Να διαπιστώσουν ότι αυτή η δίκη ήταν μια τραγική και αξιοθρήνητη δικαστική παρωδία. Ιδιαίτερα να στρέψουν την προσοχή τους στη στάση που κράτησε ο Ιησούς στο δικαστήριο (τρεις λόγοι του και μια σιωπή), στην απίστευτη και οδυνηρή άρνηση, αλλά και στη συγκλονιστική μετάνοια και τα πικρά δάκρυα του Πέτρου.	Η ανάκριση και η προαποφασισμένη καταδίκη. Η μαρτυρία του Ιησού και η εξαγγελία της καταδίκης. Η άρνηση του Πέτρου.		
Δ.Ε. 32: «Άρον άρον, σταύρωσον αυτόν!» – Ο Πιλάτος καταδικάζει τον Ιησού σε σταύρωση		**Μκ. 15, 1/ Μτ. 27, 3-5 /Ιω. 18, 28-31 / Λκ. 23, 2 / Ιω. 18, 33-38 / Λκ. 23, 4-16 / Μτ. 27, 15-23 /Ιω. 19, 12-15 / Μτ. 27. 24-26**	
Οι μαθητές να πληροφορηθούν από τα ευαγγελικά κείμενα λεπτομερώς για όσα οδυνηρά και τραγικά διαδραματίστηκαν κατά τη δίκη του Ιησού από τον Πιλάτο στο πραιτώριο (διοικητήριο). Να εξηγήσουν το φαινόμενο της μαζικής μεταστροφής του πλήθους των θαυμαστών του Ιησού εναντίον του. Να ανταλλάξουν σκέψεις πάνω στο τελευταίο σημείο της επεξεργασίας του	Η παράδοση στον Πιλάτο. Ο διάλογος Χριστού-Πιλάτου και η επικύρωση της θανατικής καταδίκης.		

μαθήματος. Να εκφράσουν αυτό που τους άγγιξε βαθύτερα. **Σημ.**: Αν δεν επαρκεί ο χρόνος, τότε ας περιοριστεί το μάθημα στον πρώτο και στους δύο τελευταίους στόχους.			
Δ.Ε. 33: «Τετέλεσται» – Η Σταύρωση και η Ταφή του Ιησού		**Μτ. 27, 27-32 / Λκ. 23, 27, 32-34 /Ιω. 19, 19-27 / Μτ. 27, 39-43 / Λκ. 23, 39-43 / Μτ. 27, 45-46 / Ιω. 19, 28-30 / Λκ. 23, 46 / Μτ. 27, 51-55 / Ιω. 19, 31-34 / Μτ. 27, 57-66**	
Οι μαθήτριες/τές, από τις ευαγγελικές πηγές, τις εικόνες, τους ύμνους και λοιπές πληροφορίες: Να μελετήσουν σε όλες τις λεπτομέρειες, στιγμή προς στιγμή, τα γεγονότα των Παθών, της Σταύρωσης και της Ταφής του Ιησού. Να προσεγγίσουν τη φράση του Χριστού: «Πάτερ, άφες αυτοίς· Ου γαρ οίδασι τι ποιούσι» (Λκ. 23, 34) Να συνειδητοποιήσουν ότι για τους χριστιανούς η Σταύρωση του Χριστού είναι το δραματικότερο και φοβερότερο γεγονός στην ιστορία της ανθρωπότητας, αφού τα πλάσματα σταύρωσαν τον Πλάστη τους... Να τονιστεί, ότι χριστιανοί με βαθιά, χαραγμένη και ζωντανή μέσα στη συνείδησή τους τη μορφή του Εσταυρωμένου είναι ιδιαίτερα και έμπρακτα ευαίσθητοι απέναντι στα δεινά που μαστίζουν τους ανθρώπους παντού και πάντοτε στον κόσμο.	Ο εμπαιγμός του Ιησού από τους Ρωμαίους στρατιώτες. Η πορεία προς το Γολγοθά (ο Γολγοθάς στη συνείδηση και τη ζωή των ανθρώπων πάντοτε) Η Σταύρωση. Η συγχώρηση των σταυρωτών. Η σημασία του Πάθους. Ο Ιωσήφ κηδεύει το Διδάσκαλο. Ο σταυρός στη ζωή των χριστιανών.		
Δ.Ε. 34: «Προσκυνούμεν σου τα Πάθη, Χριστέ» (Επαναληπτικό 27-33)			
Στους μαθητές, ύστερα απ' όσα πληροφορήθηκαν, μελέτησαν, συζήτησαν, στοχάστηκαν, σκέφτηκαν, αισθάνθηκαν ή και βίωσαν, δίνεται η ευκαιρία και δυνατότητα ώστε, με τη βοήθεια πινάκων πρόσθετων πληροφοριών, εικόνων, ύμνων, ποιημάτων			

και ενός σκίτσου: Να αναπολήσουν την ιστορία των Παθών του Χριστού στις κυριότερες σκηνές και τους σταθμούς τους. Να πληροφορηθούν με ποιο λατρευτικό ημερήσιο πρόγραμμα τη Μ. Εβδομάδα τα θυμάται και τα ξαναζωντανεύει η Εκκλησία. Να διαπιστώσουν πώς διαπλέκονται οι βιβλικές περικοπές για τα Πάθη στην επεξεργασία και έκφρασή τους από τους ύμνους. Να σχολιάσουν πώς τα έζησαν και τα εκδήλωσαν με την τέχνη τους ευαίσθητοι υμνογράφοι, εικονογράφοι και ποιητές. Να καταγράψουν ποια επιπλέον στοιχεία ξεπηδούν από τα Πάθη του Χριστού για τη Μορφή του και για τη Βασιλεία του Θεού. Να διατυπώσουν ιδέες και προτάσεις για πρωτοβουλίες, προκειμένου να περάσουν στη ζωή (τη δική τους και κάθε ανθρώπου) όσα αληθινά, σοφά, δίκαια, απελευθερωτικά και δημιουργικά για όλους απορρέουν από τα Πάθη του Χριστού.			
Δ.Ε. 35: «Χριστός Ανέστη!»		**Λκ. 24, 1-8 / Μτ. 28, 9-10 / Λκ. 24, 9-12 / Λκ. 24, 36-49**	
Από τις βιβλικές μαρτυρίες οι μαθητές: Να μελετήσουν τα σχετικά με την Ανάσταση του Χριστού γεγονότα. Να εννοήσουν ότι η Ανάσταση ήταν – ακόμη και για τους ίδιους τους μαθητές του – η μεγάλη έκπληξη, κάτι το εντελώς νέο και αναπάντεχο στη ζωή. Να διευκρινιστεί ότι η Ανάσταση φώτισε και νοηματοδότησε τη ζωή, τη διδασκαλία, το έργο και το πρόσωπο του Χριστού και τον καινούργιο κόσμο του Θεού, που με όλα τα ανωτέρω φανέρωσε και έδειξε. Ιδιαίτερα να κατανοήσουν ότι η Ανάσταση του Χρι-	Η απελπισία των μαθητών και η ταφή των προσδοκιών τους. Ο κενός τάφος και η ριζική αλλαγή τους. Η Ανάσταση του Χριστού, «απαρχή» και ελπίδα «άλλης βιωτής».		

στού σηματοδοτεί θεαματικά την αλήθεια ότι τον τελευταίο λόγο στη ζωή δεν έχει ο θάνατος αλλά ο Σταυρωθείς και Αναστάς. Η Ανάσταση του Χριστού απαρχή της τελικής καθολικής ανάστασης. **Σημείωση**: Είναι αυτονόητο ότι για μαθητές Β΄ Γυμνασίου ο παραπάνω εμβαθύνσεις θα είναι εντελώς στοιχειώδεις, πρώτες συλλαβιστικές απόπειρες, θεολογικά ψελλίσματα.			
Δ.Ε. 36: «Πάσχα μέγα, Πάσχα των πιστών»		**Λκ. 24, 1-8 / Μτ. 28, 9-10 / Λκ. 24, 9-12 / Λκ. 24, 36-49**	
Γιορταστικό μάθημα. Με αποσπάσματα από τον «Κατηχητικό Λόγο» του ιερού Χρυσοστόμου, με την ερμηνεία της εικόνας της Ανάστασης, με ενημέρωση για τα έθιμα και τις τελετές της Λαμπρής, με ύμνους, ποιήματα και φωτογραφίες, οι μαθήτριες/τές: Να έχουν την ευκαιρία σφαιρικής προσέγγισης της γιορτής του Πάσχα στην Εκκλησία μας, ώστε, νιώθοντάς την βαθιά, να τη βιώνουν ουσιαστικά και χαρούμενα, όπως πρέπει στο μεγαλείο της. Ιδιαίτερα να επισημάνουν πώς οι εικονογράφοι, οι υμνογράφοι και οι ποιητές ζουν, γιορτάζουν και εκφράζουν την Ανάσταση του Χριστού και πώς τη συνδέουν με τη ζωή μας. Να συνεχίσουν τη στοιχειώδη θεολογική προσέγγιση της Ανάστασης, που ξεκίνησε από τη σκοποθεσία του προηγούμενου μαθήματος, ώστε να συμπληρωθεί αυτή σε κάποιο βαθμό και με τα δύο επόμενα μαθήματα. Να εκφραστούν ελεύθερα – κάποια στιγμή – για το πώς εννοούν την τελευταία πρόταση της εισαγωγής του μαθήματος: «Χρι-	Ερμηνεία της εικόνας της Ανάστασης. Το Πάσχα = πέρασμα από τη δουλεία στην ελευθερία. Η Ανάσταση στην προσωπική ζωή του χριστιανού.		

στός Ανέστη; Για όλους. Για μένα, για σένα. Αληθώς Ανέστη!».			
Δ.Ε. 37: «Ιδού εγώ μεθ' υμών ειμι...» – Η Ανάληψη του Χριστού		Πραξ. 1, 3-14 / Λκ. 24, 52-53	
Ύστερα από κατάλληλη για την περίσταση εισαγωγή, οι μαθήτριες/τές: Να συναισθανθούν ότι λίγο πριν από την Ανάληψη του Χριστού βρίσκονται στο τέλος της πολύμηνης (όλη τη σχολική χρονιά) νοεράς συμπόρευσής τους με τον Ιησού, που στόχευε: να του γνωρίσουν καλύτερα και να μελετήσουν τον καινούργιο κόσμο του Θεού που φανέρωσε κι αυτά τα δύο σε σχέση προς όλους, και τους ίδιους προσωπικά.	Οι τελευταίες συμβουλές του Ιησού προς τους μαθητές Η Ανάληψη Η Ανάληψη προϋπόθεση για την αποστολή του Αγίου Πνεύματος Ο Ιησούς μαζί μας για πάντα		
Με αφετηρία το βιβλικό και τα άλλα κείμενα του μαθήματος και με τη βοήθεια των εποπτικών του στοιχείων: Να ενημερωθούν για το γεγονός της Ανάληψης του Χριστού και να σχολιάσουν την ατμόσφαιρα του αποχαιρετισμού του από τους μαθητές του. Να εκτιμήσουν την αξία και σπουδαιότητα της διαβεβαίωσης του Ιησού προς τους μαθητές, και κατ' επέκταση προς κάθε χριστιανό: «θα είμαι μαζί σας πάντα ως τη συντέλεια του κόσμου» (Μτ. 28, 20. Βλ. και κείμενο Ν. Καβάσιλα, σελ. 290).			
Δ.Ε. 38: Καθώς η φετινή χρονιά τελειώνει			
Μέσα σε ατμόσφαιρα κάπως γιορταστική – και φυσικά αποχαιρετιστήρια – οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να επαναλάβουν επιγραμματικά, χαλαρά και ελεύθερα τους κύριους σταθμούς από τη ζωή και το έργο του Χριστού. Να διαβάσουν από το τετράδιο τα βασικά χαρακτηριστικά και τις πτυχές της Βασιλείας του Θεού, που συγκέντρωσαν απ' όλα τα μαθήματα. Να διαβάσουν και να σχο-			

λιάσουν ελεύθερα τα εκλεκτά κείμενα του μαθήματος και να προσέξουν τις δύο έγχρωμες παραστάσεις. Να εκφραστούν προσωπικά και ελεύθερα στο πλαίσιο που προτείνει η άσκηση (σελ. 293, κάτω). Με την ανάγνωση από κάποια ή κάποιον της προσευχής «Θεέ μου, δεν ήξερα...» (σελ. 293) θα μπορούσε να κλείσει αυτή η τελευταία συνάντησή τους στην τάξη.			

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

Ενδεικτικό παράδειγμα διαθεματικής δραστηριότητας:
Θέμα: Η εικόνα της γυναίκας στη διαφήμιση

Με αφορμή αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές αξιοποιούν γνώσεις τους από το μάθημα της *Οικιακής Οικονομίας,* διότι στην τάξη αυτή διδάσκονται σχετικά με την ένδυση, της *Αισθητικής Αγωγής,* διότι στο θέμα συνδέεται με την καλλιέργεια του μέτρου και του ωραίου, της *Οικονομίας* διότι η διαφήμιση συνδέεται με το εμπόριο και την κατανάλωση και της *Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής,* διότι αναφέρεται σε ηθικές αξίες που σχετίζονται με το ρόλο και την αποστολή της γυναίκας στον κόσμο.

Ανάλογη ανάπτυξη θα μπορούσε να γίνει για τα παρακάτω θέματα:

Παιδική εκμετάλλευση: ανθρώπινα δικαιώματα, οικογένεια, παιδεία, θνησιμότητα, εμπόριο, εργασία.

Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Φώτα: λαογραφία, τέχνη, μουσική, οικονομία, διαφήμιση.

Η παραβολή του Ασώτου: ελευθερία, περιθωριοποίηση, οικογενειακές σχέσεις, αισθητικές τάσεις, λογοτεχνία.

Σύνδεση της καταδίκης του παναθώου Ιησού με τις αναρίθμητες καταδίκες αθώων ανθρώπων: δικαιοσύνη, κοινωνία, αδικία, ηθική, τέχνες (κινηματογράφος).

Μ. Εβδομάδα – Πάσχα: λογοτεχνία, γλώσσα, ήθη και έθιμα, ψυχαγωγία, τουρισμός.

Σύνολο ωρών για διαθεματική προσέγγιση: 4

Σύνολο ωρών διδασκαλίας: 52

Γ΄ Τάξη

ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΕ ΠΟΡΕΙΑ

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος «Εκκλησία – η νέα κοινωνία σε πορεία» στη Γ΄ τάξη Γυμνασίου είναι:

Να γνωρίσουν οι μαθητές χαρακτηριστικά γεγονότα και μεγάλες ηγετικές μορφές από την ιστορική διαδρομή της Εκκλησίας.

Να παρακολουθήσουν τη διάδοση, βίωση και εμπέδωση του Ευαγγελίου.

Να επισημάνουν τυχόν παρεκκλίσεις από την αυθεντική παρουσία και πορεία της εκκλησιαστικής κοινότητας και να προβληματιστούν σχετικά.

Να πληροφορηθούν για τα αίτια του σχίσματος μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Εκκλη-

σίας, καθώς και την πορεία και τον προβληματισμό πάνω στο θέμα της ένωσης των δύο Εκκλησιών. Να γνωρίσουν τους ετερόδοξους και αλλόθρησκους στον ελληνικό χώρο και την επιβαλλόμενη στάση της Εκκλησίας απέναντί τους (σεβασμός, διάλογος, συνύπαρξη). Αντλώντας διδάγματα και μηνύματα από την ιστορία της Εκκλησίας, να συνειδητοποιήσουν και να βιώσουν προσωπικά την τιμή και την ευθύνη να είναι μέλη της και δημιουργικοί συνεχιστές της κληρονομιάς της.			
Εισαγωγικά μαθήματα			
Δ.Ε. 1: Η Εκκλησία: πώς τη βλέπουν πολλοί άνθρωποι σήμερα και πώς πραγματικά είναι			
Οι μαθητές: Να αναφέρουν και να εκτιμήσουν κριτικά τις διάφορες αντιλήψεις για την Εκκλησία. Να γνωρίσουν την ορθή αντίληψη περί Εκκλησίας. Σε συνδυασμό με τη γνώση της Εκκλησίας μέσα στα κείμενα της Καινής Διαθήκης, να αντιληφθούν τη σημασία μελέτης της εκκλησιαστικής ιστορίας, τόσο για τη ζωή όλων των ανθρώπων πάντοτε και σήμερα όσο και των ίδιων προσωπικά.		Εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών της Εκκλησίας του Δήμου με την Εκκλησία του Χριστού	**1 ώρα**
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄. Η εκκλησία ως νέα κοινωνία θέλει να αλλάξει τον κόσμο			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν και να μελετήσουν σημαντικά γεγονότα κατά τα πρώτα χρόνια της ιστορικής πορείας της Εκκλησίας. Να επισημανουν και να εκτιμήσουν την ανανεωτική αποστολή της Εκκλησίας σε σχέση με τα θρησκευτικά, τα κοινωνικά και τα πολιτικά προβλήματα του εβραϊκού και του ειδωλολατρικού κόσμου. Να διακρίνουν τα μηνύματα και τα ρεύματα ζωής που ενυπάρχουν στα γεγονότα της πρώτης Εκκλησίας, να τα συνειδητοποιήσουν ως τις πρωταρχικές ρίζες και της δικής τους χριστιανικής ιδιότητας και να θελήσουν να τα βιώσουν.	Η «γενέθλιος ημέρα» της Εκκλησίας. Το μήνυμα του Ευαγγελίου στην Παλαιστίνη. Η διευθέτηση των πρώτων εσωτερικών προβλημάτων της Εκκλησίας. Οι αντιδράσεις των Ιουδαίων. Το άνοιγμα της Εκκλησίας προς τους ειδωλολάτρες. Η μορφή και το ιεραποστολικό έργο του Αποστόλου Παύλου. Η ζωή των πρώτων χριστιανών και το μήνυμα ανανέωσης του παλιού κόσμου.	Παρουσίαση και σχολιασμός του μηνύματος της Αποστολικής Συνόδου. Παρουσίαση των περιοχών της Ελλάδας που κήρυξε το ευαγγέλιο ο Απόστολος Παύλος. Παρουσίαση και σχολιασμός των σημείων σύμφωνα με τα οποία οι Αθηναίοι απέρριψαν το κήρυγμα του Απόστόλου Παύλου	**13 ώρες**

Δ.Ε. 2: Η φανέρωση της Εκκλησίας ως νέας κοινωνίας		**Πραξ. 2, 1-16 / 22-24 / 32-22 / 36-41.** **Απολυτίκιο και κοντάκιο της εορτής**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν ότι με την Πεντηκοστή, η Εκκλησία φανερώνεται στον κόσμο ως θεανθρώπινη κοινωνία. Να πληροφορηθούν και να μελετήσουν λεπτομερώς το γεγονός της Πεντηκοστής με το οποίο το Άγιο Πνεύμα εισήλθε μέσα στον κόσμο και τη ζωή για πάντα. Να συνειδητοποιήσουν το ρόλο του Παρακλήτου στη ζωή της Εκκλησίας, στη ζωή των ανθρώπων γενικά, καθώς και στην προσωπική τους ζωή.	Η Πεντηκοστή Η Εκκλησία φανερώνεται στον κόσμο ως σώμα Χριστού και ως νέα κοινωνία ριζικής μεταβολής των πάντων. Η μεταβολή που επιφέρει το Άγιο Πνεύμα στη ζωή των ανθρώπων. Η ενότητα της πίστεως και η κοινωνία του Αγίου Πνεύματος συνθέτουν την Μία Καθολική και Αποστολική Εκκλησία. Σχόλια στην υμνογραφία και την εικόνα της Πεντηκοστής.		
Δ.Ε. 3 Η Εκκλησία αντιμετωπίζει τα πρώτα προβλήματα – Ο πρωτομάρτυρας Στέφανος		**Πραξ. 6, 1-7, 7, 47-60, 8, 1α**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν πώς η Εκκλησία επέλυσε τα πρώτα προβλήματά της με τρόπο σοφό και αποτελεσματικό. Να κατανοήσουν ότι η αξιοποίηση των χαρισμάτων συμβάλλει στην καλύτερη λειτουργία της κοινωνίας. Μέσα από τη δράση και το μαρτύριο του Στεφάνου, να συνειδητοποιήσουν όλα τα προβλήματα συνύπαρξης του Χριστιανισμού με τον Ιουδαϊσμό. Να μελετήσουν τη μορφή του Στεφάνου και να θελήσουν να μιμηθούν την αγωνιστική δράση του.	Τα πρώτα προβλήματα της Εκκλησίας και η εκλογή των επτά Διακόνων. Τα χαρίσματα μέσα στην κοινωνία (αξιοποίησή τους). Στέφανος: ένας φλογερός κήρυκας του Ευαγγελίου. Σύγκρουση με το ιουδαϊκό ιερατείο (την τυπολατρία και ειδωλολατρία). «Ο Θεός ουκ εν χειροποιήτοις ναοίς κατοικεί». Η απολογία και το μαρτύριο του Στεφάνου.		
Δ.Ε. 4: Ένας διώκτης γίνεται Απόστολος – Ο Παύλος		**Α) Πραξ. 8, 1-4, 9, 1-2, 22, 1, 3-6, 26, 12-18, 9, 7-25 / Γαλ. 2, 16-19/ Πραξ. 9, 26-31.** **Β) Γαλ. 1, 13-15, 21-24 / Α΄Κορ. 15, 9-10 / Φιλ. 3, 6-11 / Α΄Τιμ. 1, 12-17 / Πραξ. 22, 17-21.**	
Οι μαθητές: Να μελετήσουν τη θαυματουργική μεταστροφή του Αποστόλου Παύλου. Να κατανοήσουν ότι οι επιλογές του Θεού αιφνιδιάζουν σε πολλές περιπτώσεις τους ανθρώπους. Να εμβαθύνουν στις μνήμες	Σαούλ ο διώκτης. Η μεταστροφή στη Δαμασκό και η μετάβαση στην Αραβία. Συνάντηση με τους Αποστόλους και αναχώρηση για την Ταρσό. Σχόλια στη διαχρονικό-		

και τις αυτομαρτυρίες του Απ. Παύλου γι' αυτό το συνταρακτικό γεγονός.	τητα του γεγονότος της μεταστροφής.			
Δ.Ε. 5: Η Αποστολική Σύνοδος στα Ιεροσόλυμα		Πραξ. 15, 6-35.		
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν και να μελετήσουν την Αποστολική Σύνοδο: τα αίτια, τη σύγκλιση, τη συμμετοχή, τη λειτουργία και την απόφαση. Να τη συνειδητοποιήσουν ως παντοτινό πρότυπο λύσης των εκκλησιαστικών προβλημάτων. Να προβληματιστούν αν αυτό το πρότυπο ισχύει στην Εκκλησία σήμερα. Να ευαισθητοποιηθούν για τις προσπάθειες επαναφοράς της αποστολοπαράδοτης συνοδικότητας της Εκκλησίας. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της χειραφέτησης της Εκκλησίας από ξεπερασμένους ιουδαϊκούς δεσμούς.	Το πρόβλημα και τα γεγονότα που οδήγησαν στη Σύνοδο. Πώς εργάστηκε η Σύνοδος; (συμμετοχή όλων – έντονη βίωση της παρουσίας του Αγίου Πνεύματος – διάλογος – απόφαση – διακήρυξη – ελευθερία των χριστιανών). Το περιεχόμενο και η σημασία της απόφασης. Η Αποστολική Σύνοδος, αφετηρία και πρότυπο των κατοπινών Συνόδων. Το πρότυπο της Αποστολικής Συνόδου σήμερα.			
Δ.Ε. 6: Ο Απόστολος Παύλος με τους συνοδούς του κηρύσσει το Ευαγγέλιο στην Ελλάδα		Πραξ. 15, 36-41 και κεφ. 16, 17, 18		
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν με κάθε λεπτομέρεια πώς πρωτοκηρύχτηκε το Ευαγγέλιο στη χώρα μας. Να προσεγγίσουν αυτή την ιδιαίτερη δωρεά και τιμή με τα ανάλογα αισθήματα για μια επάξια ανταπόκριση.	Από τα εκτεταμένα κύρια αποσπάσματα, μελέτη αυτών που συνέβησαν από το «Διαβάς εις Μακεδονίαν» μέχρι την αναχώρηση από την Κόρινθο (Φίλιπποι, Θεσσαλονίκη, Βέροια, Αθήνα, Κόρινθος). Προσέγγιση ιδιαιτεροτήτων κατά σταθμούς.			
Δ.Ε. 7: Το κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο		Πραξ. 17, 22-31.		
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν για τους «προδρόμους» του κηρύγματος του Αποστόλου Παύλου Να γνωρίσουν το κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο και τον τρόπο μετάδοσης της νέας	Σύντομη ανάλυση του κειμένου. Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις της εποχής και το καινούργιο που δίδασκε ο Απόστολος Παύλος.- Ο σεβασμός και ο λεπτός χειρισμός του Αποστόλου Παύ-			

πίστης. Με αφορμή το κήρυγμα αυτό να διατυπώσουν σκέψεις και συμπεράσματα.	λου για την ελεύθερη αποδοχή της νέας πίστης. Σχολιασμός των σημείων αποδοχής αλλά και των σημείων απόρριψης του κηρύγματος από τους Αθηναίους.		
Δ.Ε. 8: Η τελευταία αποστολική περιοδεία του Παύλου στη Ρώμη – Το μαρτύριό του		Πραξ. Κεφ. 19-28	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν όσα συνέβηκαν με το αποστολικό έργο του Παύλου μετά την Κόρινθο έως το μαρτύριό του στη Ρώμη. Να εκτιμήσουν και να συνειδητοποιήσουν την παγκόσμια σημασία αυτής της προσφοράς. Να επιχειρήσουν χαρακτηρισμό της προσωπικότητας του Αποστόλου Παύλου.	Σταθμοί: Έφεσος, Ιερουσαλήμ, Μ. Ασία και Ελλάδα ξανά, Ιερουσαλήμ, σύλληψη, φυλάκιση, μεταγωγή στην Καισάρεια Παλαιστίνης, απολογίες ενώπιον θρησκευτικών και πολιτικών αρχόντων, περιπετειώδης μεταγωγή στη Ρώμη, δράση και μαρτύριό του εκεί. Από τους μαθητές: χαρακτηρισμός και αποτίμηση του έργου του Παύλου. «Ο πρώτος μετά τον Ένα»: Χαρακτηρισμός του Παύλου από το Χρυσόστομο.		
Δ.Ε. 9: Στη ζωή του νέου λαού ξεπερνιέται ο παλιός κόσμος		Προς Φιλήμονα 8-20 (μετάφραση). Επιστολή προς Διόγνητον V-VI (μετάφραση – επιλογή	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τα προβλήματα που υπήρχαν στις ειδωλολατρικές κοινωνίες. Να μελετήσουν μέσα από δύο αποστολικά κείμενα πώς συγκεκριμένα ξεπερνιέται ο παλιός κόσμος. Να καταγράψουν και να εκτιμήσουν τις σχετικές μ' αυτό το γεγονός εμπειρίες των χριστιανών της αποστολικής εποχής. Να συνειδητοποιήσουν ότι η υπέρβαση των προβλημάτων αυτών από τη χριστιανική Εκκλησία έχει διαχρονικό χαρακτήρα και αποτελεί αίτημα για κάθε χριστιανό σε κάθε εποχή.	Τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα του ειδωλολατρικού κόσμου (υποτιμητική θέση παιδιών, δούλων, γυναικών – καταπίεση και εκμετάλλευση υπόδουλων στους Ρωμαίους λαών – έξαρση της βίας). Η Εκκλησία καταργεί τις φυλετικές, εθνικές και κοινωνικές διακρίσεις. Η στάση των σύγχρονων χριστιανών απέναντι στα προβλήματα αυτά, με βάση τις πρωτοχριστιανικές εμπειρίες		
Δ.Ε. 10: Επαναληπτικό των Δ.Ε. 2-9			
Οι μαθητές: Να επαναλάβουν κριτικά τα κύρια σημεία του κεφαλαί-			

ου και να αποκτήσουν – με βάση τα γεγονότα – μια συνοπτική σφαιρική εικόνα για το τι άρχισε να αλλάζει στον κόσμο με τη ζωή, το έργο και την εξάπλωση της Εκκλησίας. Να επισημάνουν ότι όλα αυτά συνέβησαν με δύσκολους και ωραίους αγώνες, αλλά και με αιματηρές θυσίες. Να συνειδητοποιήσουν ότι και η σύγχρονη χριστιανική Εκκλησία, απέναντι στα θρησκευτικά, κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα του κόσμου, συνεχίζει τους αγώνες της, στους οποίους καλούνται να συμμετάσχουν όλοι οι χριστιανοί, εμπνευσμένοι από το πρότυπο της πρωτοχριστιανικής Εκκλησίας.			
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄. Η σύγκρουση του ιουδαϊκού και του ειδωλολατρικού κόσμου με την εκκλησία			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν οι μαθητές και να μελετήσουν σε βάθος τα αίτια, τα γεγονότα και το τέλος της δύσκολης για την Εκκλησία περιόδου των διωγμών. Να προσέξουν και να συγκρατήσουν μέσα τους το έμπρακτο αγωνιστικό φρόνημα των τότε χριστιανών.	Τα αίτια των διωγμών από τους Ιουδαίους και τους ειδωλολάτρες. Πρόσωπα και γεγονότα της εποχής των διωγμών. Η μορφή και το έργο του Μ. Κων/νου. Το διάταγμα της ανεξιθρησκείας.	Δημιουργία διαγράμματος των κυριοτέρων διωγμών. Ανεύρεση μαρτυριών για την εφαρμογή του διατάγματος της ανεξιθρησκείας του Μ. Κωνσταντίνου. Συγκέντρωση εικαστικού υλικού με θέματα από τις κατακόμβες. Καταγραφή και σύντομη παρουσίαση λογοτεχνικών κει-	4 ώρες
Να συνειδητοποιήσουν ότι για την αληθινή χριστιανική πίστη και την Εκκλησία του Χριστού θα υπάρχουν πάντοτε αγώνες και μαρτυρίες ζωής.		μένων με αναφορά στους μάρτυρες Γεώργιο και Δημήτριο. Συλλογή δημοτικών τραγουδιών που το περιεχόμενό τους είναι σχετικό με τον άγιο Γεώργιο. Δημιουργία πίνακα με τους γνωστότερους μάρτυρες. Καταγραφή Ναών της περιοχής που είναι αφιερωμένοι σε μάρτυρες. Σχολιασμός της ιστορίας της Θεσσαλονίκης συνδεδεμένης με τον άγιο Δημήτριο.	
Δ.Ε. 11: Διωγμοί κατά των χριστιανών για να σωθεί ο παλιός κόσμος		**Μαρτύριο Πολυκάρπου.** **Γρηγορίου Θεολόγου, Στηλιτευτικός Α΄, Ο΄, ΟΑ΄, ΠΖ΄, ΡΖ΄. / Στηλιτευτικός Β΄, ΛΒ΄.**	
Οι μαθητές: Να κατανοήσουν ότι η Εκκλησία οικοδομείται στο μαρτύριο και το αίμα των μαρτύρων της πίστης.	Τα αίτια της σύγκρουσης με τον ιουδαϊσμό και οι θέσεις της Εκκλησίας. Η σύγκρουση με τον		

Να ενημερωθούν επαρκώς για τις διώξεις της χριστιανικής Εκκλησίας από τους Ιουδαίους και τους ειδωλολάτρες ιερείς και να μελετήσουν τα βαθύτερα αίτια γι' αυτές. Να προσέξουν και να εκτιμήσουν την πολύτιμη αξία της χριστιανικής πίστης, που έφτασε ως εμάς με αγώνες, διώξεις, αλλά και μαρτύρια.	ειδωλολατρικό κόσμο. Αίτια: Α. Τα συμφέροντα του εθνικού ιερατείου. Β. Θεοποίηση του αυτοκράτορα. Γ. Ανησυχία για την αύξηση των χριστιανών και για την εντυπωσιακή ποιότητα της ζωής τους.			
	Δ. Η χριστιανική αντίθεση προς τις ειδωλολατρικές γιορτές.			
Δ.Ε. 12: Η εποχή των σκληρών διωγμών		**Επιστολή Πλίνιου προς Τραϊανό.** **Συναξάρι των μεγαλομαρτύρων Δημητρίου και Βαρβάρας.** **Αστερίου Αμασείας, Εις Μάρτυρας, PG 40, 321.**		
Οι μαθητές: Να κατανοήσουν ότι η παρρησία για την υπεράσπιση της αλήθειας διώκεται. Να γνωρίσουν μερικά από τα βασικότερα γεγονότα της εποχής των μεγάλων διωγμών. Μέσα από τη γνώση των γεγονότων αυτών, να κατανοήσουν το μέγεθος και τη σημασία του αγώνα της Εκκλησίας κατά την περίοδο των διωγμών. Από το συναξάρι δύο συγκεκριμένων μαρτύρων να προσεγγίσουν απτά και συγκεκριμένα το μεγαλείο της αγωνιστικής και μαρτυρικής πίστης.	Οι πρώτοι διωγμοί και η επιστολή του Πλίνιου προς τον Τραϊανό. Η παλινόρθωση της κρατικής θρησκείας στη Ρώμη και ο διωγμός του Δεκίου. Το αποκορύφωμα της σύγκρουσης – Ο διωγμός του Διοκλητιανού. Οι μεγαλομάρτυρες Γεώργιος και Δημήτριος.			
Δ.Ε. 13: Ένα διάταγμα με ιστορικές συνέπειες – Ο Μέγας Κωνσταντίνος και το έργο του		**Απολυτίκιο ή Κοντάκιο του Μ. Κωνσταντίνου**		
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τα σημαντικά γεγονότα που σηματοδοτούν το τέλος των διωγμών και τη θέσπιση της ανεξιθρησκείας. Να πληροφορηθούν ότι η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης δεν είναι αντίθετη με το χριστιανισμό. Να μελετήσουν την προσφορά του Μ. Κωνσταντίνου στην Εκκλησία. Να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν ότι ο τερματισμός των διωγμών οφείλεται κυρίως στην ποιότητα και την πνοή ζωής των τότε χριστιανών, κάτι που αποτελεί παντο-	Η θρησκευτική πολιτική του Μ. Κωνσταντίνου. Ο χριστιανισμός και η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης – η θρησκεία της αγάπης επικρατεί διότι ενώνει και μεταμορφώνει. Α. Διάταγμα Μεδιολάνων. Β. Θρησκευτικά αίτια (οικογενειακό περιβάλλον – Όραμα). Γ. Πολιτικά αίτια. Άλλα μέτρα του Μ. Κωνσταντίνου υπέρ του χριστιανισμού.			

τινή κληρονομιά και αίτημα ζωής για τους χριστιανούς κάθε εποχής.	Η Εκκλησία αναγνωρίζει το έργο του Μ. Κωνσταντίνου (εκείνο που μετράει πάντοτε στην Εκκλησία είναι η φωτισμένη και αγωνιστική χριστιανικότητα).		
Δ.Ε. 14: Επαναληπτικό των Δ.Ε. 11-13			
Οι μαθητές: Να επαναλάβουν τα κύρια σημεία του κεφαλαίου. Να συνειδητοποιήσουν τους αγώνες της Εκκλησίας κατά την περίοδο των διωγμών. Να αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα με τις ανακεφαλαιωτικές ερωτήσεις και ασκήσεις.			
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄. Η εκκλησία οργανώνεται και διδάσκει			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν την οργάνωση της Εκκλησίας, το συνοδικό της σύστημα και τις αιρέσεις, όπως και τις αποφάσεις με τις οποίες τις αντιμετώπισε. Να ενημερωθούν κριτικά για το φαινόμενο και το περιεχόμενο του μοναχισμού. Να μελετήσουν τη ζωή και το έργο μερικών μεγάλων πατερικών μορφών της Ανατολικής και της Δυτικής εκκλησίας. Να διαπιστώσουν, μετά την παρουσίαση και γνώση από μέρους τους, ότι το περιεχόμενο της χριστιανικής τέχνης είναι καθαρά εκκλησιαστικού χαρακτήρα. Να πλουτίσουν τη ζωή τους προσεγγίζοντας και βιώνοντας όσα υπήρξαν, σημαίνουν και προσφέρουν τα μεγάλα γεγονότα, οι ευγενικές μορφές και τα πολιτιστικά αγαθά της αρχαίας εκκλησιαστικής κληρονομιάς.	Η οργάνωση της Εκκλησίας. Οι αιρέσεις και το συνοδικό σύστημα. Α΄ και Β΄ Οικουμενικές Σύνοδοι. Γ΄ και Δ΄ Οικουμενικές Σύνοδοι. Ο Μοναχισμός. Μεγάλες πατερικές μορφές της Ανατολής. Μεγάλοι Πατέρες της Δύσης. Η χριστιανική τέχνη. Η Εικονομαχία. Η Ανατολή χάνεται για την εκκλησία.	Πραγματοποίηση επίσκεψης και συζήτηση με επίσκοπο ή πρεσβύτερο σχετικά με το έργο και την ευθύνη τους Παρουσίαση και σχολιασμός της αντιμετώπισης των αιρετικών από μέρους της Εκκλησίας Σύνταξη γλωσσάριου με όρους σχετικούς με τις αιρέσεις Καταγραφή και παρουσίαση Μοναστηριών της περιοχής με πνευματική και κοινωνική προ-σφορά Παρουσίαση και σχολιασμός του κοινοβιακού τρόπου ζωής Επίσκεψη σε Μοναστήρι της περιοχής και συζήτηση με Μοναχούς ή Μοναχές Δημιουργία πίνακα με τα κυριότερα γεγονότα της ζωής των Τριών Ιεραρχών Απόδοση χαρακτηρισμών και σχολιασμός τους για τους Τρεις Ιεράρχες Εντοπισμός της διαφοράς στη «λατρεία» και προσκύνηση των εικόνων Εντοπισμός της διαφοράς της ανατολικής από τη δυτική τέχνη.	14 ώρες
Δ.Ε. 15: Η οργάνωση της Εκκλησίας			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τον τρόπο οργάνωσης της Εκκλησίας. – Το δημοκρατικό σύστημα. Να ενημερωθούν ότι η Εκκλησία λειτουργεί όπως το	Χριστιανική κοινότητα: το κύτταρο της Εκκλησίας. Οι βαθμοί της ιεροσύνης.		

σώμα (διδασκαλία Αποστόλου Παύλου). Να κατανοήσουν το περιεχόμενο, τα όρια και τη σημασία των βαθμών της ιεροσύνης στη λειτουργία και διοίκηση της Εκκλησίας. Να αντιληφθούν το δικαίωμα και τις δυνατότητες συμμετοχής του λαού μαζί με τον κλήρο στη λατρεία, τη διοίκηση και τη λοιπή ζωή της Εκκλησίας και να ευαισθητοποιηθούν για να αναλάβουν εκκλησιαστικές ευθύνες.	Τα αρχαία Πατριαρχεία. Κλήρος και λαός συμμετέχουν συνυπεύθυνα στη διοίκηση, τη λατρεία και τις λοιπές πτυχές ζωής, δράσης και έκφρασης της Εκκλησίας. Για τα οργανωτικά: «Τα εκκλησιαστικά τοις πολιτικοίς συμμεταβάλλεσθαι οίωθεν πράγμασι».			
Δ.Ε. 16: Οι αιρέσεις, πληγή στο σώμα της εκκλησίας – Οι αγώνες για την αντιμετώπισή τους				
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν ότι η αίρεση είναι απόκλιση από την αλήθεια, από το καθολικό. Να γνωρίσουν τις αιτίες από τις οποίες γεννήθηκαν οι αιρέσεις. Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε η εκκλησία τις αιρέσεις. Να συναισθανθούν ότι η Εκκλησία αντιμετωπίζει και σήμερα προβλήματα με αιρέσεις.	Τα αίτια των αιρέσεων. (Η αυτονόμηση του ανθρώπινου λογικού. Οι αιρέσεις ως αποκοπή από την Παράδοση και ως διάσπαση σκέψης και ζωής. Πολύμορφη ανάμειξη της πολιτικής εξουσίας σε θρησκευτικά θέματα). Αντιμετώπιση των αιρέσεων: Σύγκλιση και λειτουργία συνόδων. Αποφάσεις συνόδων. Το συνοδικό σύστημα στην εκκλησία.			
Δ.Ε. 17: «Ομοούσιον τω Πατρί.. και εις το Πνεύμα το Άγιον...» – Οικουμενικές Σύνοδοι Α΄και Β΄				
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τις αιρέσεις του Αρειανισμού και των Πνευματομάχων και να συνειδητοποιήσουν τις συνέπειες των αιρετικών αυτών δοξασιών στην εκκλησιαστική κοινότητα. Να συνειδητοποιήσουν τον τρόπο που τις αντιμετώπισε η Εκκλησία με τις πρώτες Οικουμενικές Συνόδους και τις αποφάσεις τους. Να αντιληφθούν ότι ο αποτελεσματικότερος τρόπος αντιμετώπισης των αιρέσεων είναι η φωτισμένη ενημέρωση για την πίστη, η βαθιά και έμπρακτη βίωσή της και η φιλάδελφη επαγρύπνηση για χάρη των αδυνάτων. Να κατανοήσουν ότι δεν υπάρχει μόνο αιρετική διδασκαλία αλλά και αιρετικός τρόπος θέλησης και βίωσης των αληθειών της πίστης.	Οι αιρέσεις, πληγή στο σώμα της Εκκλησίας. Αρειανισμός: η πρώτη μεγάλη αίρεση. – Οι συνέπειες που θα προκύψουν, εάν ο Χριστός θεωρηθεί κτίσμα από τον κτιστό άνθρωπο. Η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος και οι αποφάσεις της. Οι Πνευματομάχοι και η αντιμετώπισή τους από τη Β΄ Οικουμενική Σύνοδο. Αποφάσεις της Συνόδου. Συνέπειες των αιρετικών διδασκαλιών και ο πάγιος τρόπος αντιμετώπισής τους (ενημέρωση – διάλογος – τεκμηριωμένη αναίρεση – επίσημη εκκλησιαστική κάλυψη). Προσαρμογή του Θεού στα ανθρώπινα μέτρα.			

Δ.Ε. 18: Ιησούς Χριστός: τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν στοιχειωδώς τις αιρετικές διδασκαλίες του Νεστόριου και του Ευτυχούς και να αντιληφθούν τις συνέπειες των δοξασιών τους στην Εκκλησία. Να συνειδητοποιήσουν τον τρόπο που αντιμετώπισε η Εκκλησία αυτές τις αντιλήψεις με τις Γ΄ και Δ΄ οικουμενικές συνόδους και τις αποφάσεις τους. Να μελετήσουν λεπτομερώς τον άψογο τρόπο λειτουργίας της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Να προβληματιστούν και να ευαισθητοποιηθούν για αναβίωση του αληθινού συνοδικού συστήματος, άξιου της αυθεντικής παράδοσης και σύμφωνου με τις ευαισθησίες και τα μέτρα της εποχής μας.	Αιρετικές διδασκαλίες Νεστόριου και Ευτυχούς και οι συνέπειες των αιρετικών δοξασιών τους. Γ΄ και Δ΄ Οικουμενικές Σύνοδοι και οι αποφάσεις τους. Ειδική και λεπτομερειακή έκθεση της άψογης λειτουργίας της Δ΄ Οικουμενικής, κατά μίμηση της Αποστολικής Συνόδου: τρόπος σύγκλησης, συμμετοχή και εκπροσώπων του λαού, αδιάβλητη διαδικασία, διάλογος, κύρος αποφάσεων, η συναίνεση του λαού του Θεού για την τελική αποδοχή τους.		
Δ.Ε. 19: Χριστιανική άσκηση – Ο Μοναχισμός		**-Γ. Φλωρόφσκυ, «Χριστιανισμός και πολιτισμός», Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 108.** **-Γεροντικό, εκδ. «Απόστολος Βαρνάβας» (μερικά σύντομα χαρακτηριστικά στιγμιότυπα από μεγάλους χριστιανούς ασκητές).**	
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν και να συνειδητοποιήσουν ότι το ασκητικό στοιχείο είναι πολύ σημαντικό, αφορά όλους τους πιστούς και είναι άρρηκτα δεμένο με την ορθόδοξη πίστη και ζωή.	Η άσκηση γενικά ως τρόπος και δρόμος ορθόδόξης χριστιανικής βιωτής για λαϊκούς και μοναχούς (ανάλογα με τις αναζητήσεις και το πρόγραμμα ζωής τους).		
Να ξεκαθαρίσουν ότι ο Μοναχισμός είναι ειδική άσκηση για συγκεκριμένες ομάδες πιστών και όχι για κάθε πιστό. Να μάθουν ότι το Κοινόβιο διασώζει το πρότυπο ζωής των πρωτοχριστιανικών κοινοτήτων. Να γνωρίσουν την ιστορία του χριστιανικού Μοναχισμού και την πνευματική και κοινωνική προσφορά του.	Αναχωρητισμός: η πρώτη χριστιανική άσκηση. (Μ. Αντώνιος, Παχώμιος). Τα οργανωμένα κοινόβια. (Μ. Βασίλειος). Το κοινόβιο διασώζει τον τρόπο ζωής των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων. (Αγάπη – διακονία – κοινοκτημοσύνη).		

	Η πνευματική και κοινωνική προσφορά του μοναχισμού.		
Δ.Ε. 20: Ένας ηρωικός επίσκοπος: Μέγας Αθανάσιος			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τη ζωή, την προσωπικότητα και το έργο του Μ. Αθανασίου. Να κατανοήσουν την εκκλησιαστική και θεολογική προσφορά του. Να θελήσουν να μιμηθούν ό,τι τους αγγίξει από τη ζωή και το έργο του, ιδιαίτερα το αγωνιστικό και ηρωικό της μορφής και της δράσης του.	Βιογραφικό σημείωμα της ζωής και της δράσης του. Χαρακτηριστικά περιστατικά από τη ζωή του Μ. Αθανασίου. (Γεγονότα που φανερώνουν ότι ο Μ. Αθανάσιος υπήρξε ηρωικός επίσκοπος, ανένδοτος στους αγώνες του και αγαπητός στο λαό). Χαρακτηρισμός του Μ. Αθανασίου.		
Δ.Ε. 21: Οι Τρεις Ιεράρχες			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τα ουσιώδη βιογραφικά στοιχεία των Τριών Ιεραρχών. Να κατανοήσουν γιατί τιμώνται ως προστάτες των ελληνικών γραμμάτων	Σύντομα βιογραφικά σημειώματα των Τριών Ιεραρχών: οικογένεια, σπουδές, αναζητήσεις, άσκηση, διακονία της Εκκλησίας, αγώνες για την Ορθοδοξία και την ενότητα της Εκκλησίας. Η εορτή των Τριών Ιεραρχών: γιορτή της Παιδείας.		
Δ.Ε. 22: Από τη διδασκαλία των τριών μεγάλων Πατέρων			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν μερικά από τα σημαντικότερα σημεία του συγγραφικού έργου και της δράσης των Τριών Ιεραρχών. Να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν το εκκλησιαστικό, κοινωνικό και συγγραφικό έργο τους με αναφορά στη σύγχρονη πραγματικότητα. Να χαρακτηρίσουν το ήθος και το έργο των μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας.	Από τη διδασκαλία του Μ. Βασιλείου. (κοινωνικά, παιδαγωγικά και άλλα θέματα). Από τη διδασκαλία του Γρηγορίου του Θεολόγου. (Θεολογικός λόγος, ποιητικό έργο, δογματική). Από το έργο του Ιωάννη του Χρυσοστόμου. (Σύγκρουση με το πολιτικό και εκκλησιαστικό κατεστημένο, κοινωνική δράση).		

	Σύντομος χαρακτηρισμός των μεγάλων Πατέρων μέσα από το έργο τους.		
Δ.Ε. 23: Δύο μεγάλοι της αρχαίας χριστιανικής Δύσης: Αμβρόσιος Μεδιολάνων και Ιερός Αυγουστίνος			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τη ζωή και την προσωπικότητα του Αμβροσίου Μεδιολάνων και του Ιερού Αυγουστίνου. Να αξιολογήσουν την προσφορά τους στην Εκκλησία της εποχής τους. Να χαρακτηρίσουν την προσωπικότητα και το έργο τους και να επισημάνουν στοιχεία τους άξια προς μίμησή.	Επαρκή βιογραφικά σημειώματα: Α. Αμβρόσιος Μεδιολάνων. Β. Ιερός Αυγουστίνος. Ηγέτες και διδάσκαλοι της Εκκλησίας. (Αφοσίωση στο Θεό, προσφορά στους ανθρώπους). Σύντομος χαρακτηρισμός των δύο δυτικών Πατέρων.		
Δ.Ε. 24: Μορφές της χριστιανικής τέχνης		**Ευσεβίου, Εκκλησιαστική Ιστορία, P.G. 20, 240 και 848.** **Προκοπίου, Περί κτισμάτων, 1, 8.**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τη γέννηση, τις αρχές και την πολιτιστική αξία της χριστιανικής τέχνης. Να διαπιστώσουν ότι η χριστιανική τέχνη είναι δείγμα του καινούργιου κόσμου του Θεού. Να ενημερωθούν ειδικά για το πώς η χριστιανική τέχνη παίρνει όψη και περιεχόμενο στο ναό της Αγίας Σοφίας. Να μυηθούν στις ποικίλες αξίες που εκφραστικά περιέχει, ώστε να είναι σε θέση να τις ανακαλύπτουν, να τις κατανοούν, να τις εκτιμούν βαθύτερα και να τις βιώνουν.	Ο συμβολισμός στη τέχνη και η εσχατολογική προοπτική. Οι κυριότερες μορφές της χριστιανικής τέχνης. (Αρχιτεκτονική, εικονογραφία, υμνογραφία, μουσική). Η ναοδομία.(Βασιλικές, περίκεντρα, βυζαντινός ρυθμός). Η εικονογραφία. (Νωπογραφία, ψηφιδωτά, φορητές εικόνες). Η Αγία Σοφία.(Σύμβολο Ορθοδοξίας και Έθνους).		
Δ.Ε. 25: Η εκκλησιαστική υμνογραφία και μουσική			
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν για την εκκλησιαστική υμνογραφία και μουσική και να γνωρίσουν δύο κορυφαίες αντιπροσωπευτικές μορφές τους.	Εμφάνιση και εξέλιξη της χριστιανικής υμνογραφίας και μουσικής. Οι πρώτοι χριστιανικοί ύμνοι. (Φως ιλαρόν).		

Να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν την ομορφιά, την αξία και τον εκκλησιαστικό χαρακτήρα των ύμνων. Μέσα από το πλούσιο περιεχόμενό των ύμνων να λάβουν ερεθίσματα τόσο για τη μελέτη τους όσο και για τη βίωσή τους.	Κοντάκια. (Ρωμανός ο Μελωδός). Κανόνες – Ύμνοι. (Ανδρέας Κρήτης, Ιωάννης Δαμασκηνός, Κασσιανή). Διαφορετική εξέλιξη στην Ανατολική και Δυτική Εκκλησία. (Γρηγοριανό μέλος). Ο εκκλησιαστικός χαρακτήρας της χριστιανικής τέχνης.		
Δ.Ε. 26. Ένας άγιος συνοψίζει και υμνεί την πίστη: Ιωάννης ο Δαμασκηνός. Η Ανατολή χάνεται για την Εκκλησία			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τη ζωή και το πολύπλευρο έργο του Ιωάννη του Δαμασκηνού, ώστε να επισημάνουν αξιοβίωτα στοιχεία για τη ζωή τους. Να ενημερωθούν στοιχειωδώς για την απόσχιση των προχαλκηδονίων Εκκλησιών και την απόσπαση από τους Μουσουλμάνους εδαφών, με όλες τις συνέπειες που είχαν αυτά τα γεγονότα για την εξασθένηση της Ανατολικής Εκκλησίας	Βιογραφικό σημείωμα για τη ζωή, το έργο και την προσωπικότητα του Ιωάννη Δαμασκηνού. Δείγματα από τη δογματική και υμνολογική προσφορά του (προσιτά στους μαθητές). Τι οφείλει η Εκκλησία και η θεολογία σ' αυτόν. Αρμενική Εκκλησία, Κοπτική Εκκλησία και Αιθιοπική Εκκλησία αποσπώνται (λόγοι δογματικοί, πολιτικοί και κοινωνικοί) από το σώμα της Ανατολικής Εκκλησίας (αποδυναμώνεται η Εκκλησία). Η εξάπλωση του Ισλάμ πλήττει περαιτέρω την Ανατολική Εκκλησία		
Δ.Ε. 27. Επαναληπτικό των Δ.Ε. 15-26			
Οι μαθητές: Να επαναλάβουν τα κύρια σημεία του κεφαλαίου. Να συνειδητοποιήσουν την αξία και τη σημασία των Οικουμενικών Συνόδων			

και όσα οφείλουμε σ' αυτές για τη διαφύλαξη, διασάφηση και παράδοση της αληθινής πίστης. Να ξαναθυμηθούν τις μεγάλες εκκλησιαστικές μορφές που μελέτησαν και όσα στοιχεία της προσωπικότητάς αυτών των πατέρων αξίζει να μιμηθούν. Να αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα με τις ανακεφαλαιωτικές ερωτήσεις και ασκήσεις			
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄. Η εκκλησία εδραιώνεται στην Ευρώπη, αλλά διχάζεται			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν αρχές, πρόσωπα και γεγονότα του εκχριστιανισμού των λαών της Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης από την Ανατολική και τη Δυτική εκκλησία αντίστοιχα. Να μελετήσουν κριτικά τη σημασία των κυριαρχικών επιδιώξεων της Δυτικής εκκλησίας και να τις αξιολογήσουν. Να συνειδητοποιήσουν τις συνέπειες του Σχίσματος των Εκκλησιών και τους λόγους αντίστασης της Ορθόδοξης εκκλησίας απέναντι στη Δυτική.	Η ιεραποστολή της Ανατολικής Εκκλησίας στα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη. Η Δυτική Εκκλησία εκχριστιανίζει τη Δυτική Ευρώπη. Οι κυριαρχικές επιδιώξεις του Πάπα. Το Σχίσμα του 1054 και οι συνέπειές του.	Προβληματική τρόπων αξιοποίησης της κοινής κληρονομιάς των λαών Εντοπισμός και παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των δυτικών μοναχικών ταγμάτων Εντοπισμός των δυσκολιών για την ένωση των Εκκλησιών	5 ώρες
Δ.Ε. 28: Η εξάπλωση της Ανατολικής εκκλησίας στα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη		«Εκκλησία» 43 (1966), σελ. 440, μετ. Β. Λαούρδα: Από τον παλαιοσλαβονικό βίο του Κωνσταντίνου	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τα περί του εκχριστιανισμού των Σλάβων από την Ανατολική εκκλησία. Να μελετήσουν και να εκτιμήσουν τον τρόπο ιεραποστολικής δράσης των φωτιστών των Σλάβων. Να συνειδητοποιήσουν ότι ο βυζαντινός πολιτισμός είναι ο άξονας της ανάπτυξης και ενότητας των ανατολικών λαών. Να συναισθανθούν και να βιώσουν τους αδελφικούς δεσμούς με τους συν – ορθοδόξους λαούς των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης.	Η οικουμενικότητα της Εκκλησίας. Κύριλλος και Μεθόδιος, οι φωτιστές των Σλάβων. Η ορθόδοξη ιεραποστολή σέβεται τις ιδιοτυπίες των λαών. Το Βυζάντιο και ο πολιτισμός της Ανατολικής Ευρώπης. Η ενότητα των Ορθόδοξων λαών.		

Δ.Ε. 29: Ο εκχριστιανισμός και ο εκπολιτισμός των λαών της λοιπής Ευρώπης από τη Δυτική Εκκλησία		**Β. Ράσελ, Ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας, μετ. Α. Χουρμούζιου τ. Α΄, σ. 599-600: Η προσωπικότητα του Αγ. Βενεδίκτου**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τα περί του εκχριστιανισμού της Δυτικής Ευρώπης από την Εκκλησία της Ρώμης. Να μελετήσουν κριτικά τα κοινά, τα διάφορα και τα ιδιότυπα στον τρόπο αντιμετώπισης των λαών από τις δύο Εκκλησίες. Να αξιολογήσουν το έργο των μοναχικών ταγμάτων της Δυτικής Εκκλησίας και να γνωρίσουν δύο κορυφαίους δυτικούς μοναχούς.	Η Εκκλησία της Ρώμης, εκχριστιανίζει και εκπολιτίζει τους λαούς της Δυτικής Ευρώπης. Βασικά χαρακτηριστικά εκχριστιανισμού των λαών της Δύσης. Χριστιανοί ιεραπόστολοι στη Δύση. Τα δυτικά μοναχικά τάγματα. Οι άγιοι Φραγκίσκος της Ασίζης και Βενέδικτος (προσέγγιση του βίου, της προσωπικότητας και του έργου τους).		
Δ.Ε. 30: Οι κυριαρχικές επιδιώξεις του Πάπα		**Σ. Ράνσιμαν, Βυζαντινός πολιτισμός, μετ. Δ. Δετζώρτζη, Αθήνα 1969, σ. 144-145**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τις αντιλήψεις της Δυτικής Εκκλησίας για τον Πάπα. Να ερμηνεύσουν και να κατανοήσουν τις περί του παπικού πρωτείου και αλάθητου αντιλήψεις και να αξιολογήσουν τις τραγικές συνέπειες των αντιλήψεων αυτών στους μετέπειτα χρόνους. Να συναισθανθούν την οδύνη για όσα γεγονότα προκάλεσαν τραύματα στο σώμα της Εκκλησίας, ιδιαίτερα στην ενότητά της.	Ο Πάπας πνευματικός και κοσμικός άρχοντας. Πρωτείο και αλάθητο. Πώς είδαν οι ορθόδοξοι τον Πάπα. Ο Πατριάρχης Φώτιος αντιστέκεται (σκιαγράφηση της ζωής του). Συνέπειες του πρωτείου και του αλάθητου.		
Δ.Ε. 31: Το σχίσμα του 1054: ένα γεγονός βαθιάς οδύνης		**Σ. Ράνσιμαν, Βυζαντινός πολιτισμός, σ. 25.**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τα γεγονότα και τις αιτίες του Σχίσματος της Εκκλησίας. Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους η Ανατολική Εκκλησία αντιστάθηκε στις παπικές απαιτήσεις.	Τα αίτια του σχίσματος (βασικές και δευτερεύουσες διαφορές). Το σχίσμα γίνεται οριστικό (ο καταλυτικός χαρακτήρας των Σταυροφοριών και ιδίως της Δ΄).		

Να συνειδητοποιήσουν τις τραγικές συνέπειες του Σχίσματος για την Εκκλησία εν γένει και για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία ειδικότερα. Να αντιληφθούν τις αιτίες για τις οποίες η ένωση των Εκκλησιών είναι επιθυμητή, αλλά παρουσιάζει πολλές δυσκολίες.	Ανεπιτυχείς προσπάθειες για την ένωση των Εκκλησιών (Σύνοδοι Φεράρας – Φλωρεντίας 1438-1439). Η Ορθοδοξία αντιστέκεται. Συνέπειες του σχίσματος.(Εκκλησιαστικές και πολιτικές). Τα εμπόδια για την ένωση των δύο Εκκλησιών.		
Δ.Ε. 32: Επαναληπτικό των Δ.Ε. 28-31			
Οι μαθητές: Να επαναλάβουν τα κύρια σημεία του κεφαλαίου. Να κατανοήσουν το περιεχόμενο και τη σημασία της ιεραποστολής στην Ανατολική και στη Δυτική Ευρώπη. Να διαπιστώσουν συνοπτικά τις συνέπειες του σχίσματος των Εκκλησιών. Να αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα με τις ανακεφαλαιωτικές ερωτήσεις και ασκήσεις.			
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄. Η Εκκλησία στα νεότερα χρόνια			
Οι μαθητές: Να μελετήσουν και να κατανοήσουν την πορεία της Εκκλησίας στην Ανατολή και Δύση, ιδιαίτερα στην Ελλάδα μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως και έως σήμερα και να συνειδητοποιήσουν την κατάστασή της στις μέρες μας. Να παρακολουθήσουν, να εκτιμήσουν και να αντλήσουν διδάγματα εκκλησιαστικής ζωής από τις περιπέτειες και τα διάφορα προβλήματα που αντιμετώπισε η Εκκλησία.	Η πνευματική αναγέννηση της Ανατολικής Εκκλησίας με τον ησυχασμό. Η διάσπαση της χριστιανοσύνης στη Δύση. Η ελληνική Εκκλησία στην τουρκοκρατία και στο ελεύθερο ελληνικό κράτος. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και ο ορθόδοξος μοναχισμός σήμερα	Παρουσίαση και σχολιασμός αντιπροσωπευτικών έργων της «Μακεδονικής» και «Κρητικής» τεχνοτροπίας. Σχολιασμός των βασικών θέσεων του Λουθήρου. Κριτική της στάσης του Μωάμεθ του Πορθητή απέναντι στην Εκκλησία. Συγκέντρωση λογοτεχνικών κειμένων που αναφέρονται στο παιδομάζωμα. Αποδελτίωση και παρουσίαση απόψεων του Κοσμά Αιτωλού σχετικά με την παιδεία. Παρουσίαση των συνθηκών ανακήρυξης του Αυτοκέφαλου. Εντοπισμός των συνεπειών. Συλλογή εικαστικών έργων	9 ώρες

		που αναφέρονται στη συμμετοχή των κληρικών στην Επανάσταση του 1821. Συλλογή μαρτυριών αρμονικής συνύπαρξης χριστιανών – μουσουλμάνων. Συλλογή παρουσίαση και σχολιασμός φωτογραφικού υλικού από τη συμμετοχή κληρικών στην Εθνική Αντίσταση. Συλλογή και παρουσίαση κειμένων του Οικουμενικού Πατριάρχη σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος. Παρουσίαση και σχολιασμός της Αγιορείτικης αρχιτεκτονικής. Εντοπισμός της κοινωνικής διάστασης του μοναχισμού.	
Δ.Ε. 33: Η Εκκλησία και η πνευματική αναγέννηση του 14^{ου} αιώνα			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν το χαρακτήρα και την ποιότητα της χριστιανικής πνευματικής αναγέννησης του 14^{ου} αιώνα. Να διαπιστώσουν τις επιδράσεις της αναγέννησης αυτής στο Βυζάντιο και έξω από αυτό. Να γνωρίσουν τη μορφή του κυριότερου εκπροσώπου της αναγέννησης αυτής, Ν. Καβάσιλα. Να επισημάνουν συγκεκριμένα μηνύματα ζωής που αξίζει να βιώσουν.	Πνευματική αναγέννηση σε μια παρηκμασμένη αυτοκρατορία. Ο Ορθόδοξος ανθρωπισμός και ο κυριότερος εκφραστής του Ν. Καβάσιλας (επαρκή βιογραφικά για τη ζωή και το έργο του). Οι επιδράσεις της Εκκλησίας στο Βαλκανικό χώρο (Σερβία, Βουλγαρία).		
Δ.Ε. 34: Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς και ο ησυχασμός		**- Αγίου Γρηγορίου Παλαμά – Νικηγόρου Ησυχαστή «Περί της φυλακής της καρδίας».** **- Αρχιμ. Γεωργίου, Καθηγουμένου Ι. Μονής Οσίου Γρηγορίου Αγίου Όρους, Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς Διδάσκαλος της θεώσεως, εκδ. Ι.Μ. Οσίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος 2000.**	
Οι μαθητές: Να πληροφορηθούν και να κατανοήσουν το πραγματικό νόημα του ησυχασμού, την αξία του και τις συνέπειές του στην πνευματική ζωή του λαού.	Τι είναι ο ησυχασμός και ποια η ανθρωπολογική αξία του. Οι συνέπειες της ησυχαστικής πνευματικότητας στη ζωή της Εκκλησίας.		

Να γνωρίσουν την προσωπικότητα του Αγίου Γρηγορίου Παλαμά και το ρόλο του στην καθιέρωση της ησυχαστικής πνευματικότητας. Να ευαισθητοποιηθούν, ώστε σπουδαία στοιχεία αυτής της εσωτερικότητας να γίνουν βίωμά τους.	……… Ο Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς: Η ζωή του. Το έργο του. Ο ρόλος του στην ησυχαστική έριδα. Η κοινωνική του προσφορά κατά το κίνημα των «Ζηλωτών» στη Θεσσαλονίκη.		
Δ.Ε. 35: Η χριστιανοσύνη στη Δύση διασπάται			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τα γεγονότα και να τα μελετήσουν, ώστε να κατανοήσουν, τους λόγους και τον τρόπο διάσπασης της χριστιανοσύνης στη Δυτική Ευρώπη. Να αντιληφθούν τις συνέπειες της διάσπασης. Να γίνουν μέτοχοι των πικρών εμπειριών από τις εσωτερικές συγκρούσεις της δυτικής χριστιανοσύνης.	Το παπικό κράτος και η κρίση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, αναστατώνουν τη Δύση. Η διάσπαση της Δυτικής Εκκλησίας και οι συνέπειές της. Μέρος της Δυτικής χριστιανοσύνης, εξεγείρεται και επιχειρεί εκκλησιαστικές μεταρρυθμίσεις. Η Μεταρρύθμιση και οι πρωταγωνιστές της (εκτενής αναφορά στο Λούθηρο, τις ενέργειες και το έργο του – σύντομη αναφορά στους άλλους).		
Δ.Ε. 36: Η Ορθοδοξία δοκιμάζεται κατά την Τουρκοκρατία		**Νεκταρίου Τέρπου, Περιγραφή της πνευματικής ζωής των ραγιάδων, σ. 213.** **Αρχιμ. Ιεροθέου Βλάχου, Ρωμηοί σε Ανατολή και Δύση, εκδ. Ι. Μονή Γενεσίου Θεοτόκου (Πελαγίας), Λεβάδεια 1993, σ. 84 ε.** **Π. Γεωργίου Μεταλληνού, Τουρκοκρατία, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1989, σ. 90**	
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες επιβίωσε η Εκκλησία στα χρόνια της τουρκοκρατίας. Να μελετήσουν και να εκτιμήσουν το ρόλο που ανέλαβε η Εκκλησία για να περιφρουρήσει τους υπόδουλους από την αλλοίωση του ορθόδοξου χριστιανικού και ελληνικού τους φρονήματος. – Εξισλαμισμός- Κρυπτοχριστιανοί. Να πληροφορηθούν για περιπτώσεις κατά τις οποίες υπήρξε προσπάθεια	Η Εκκλησία πνευματικός ηγέτης των υπόδούλων. Τα προνόμια του Πατριαρχείου (τα αίτια παραχώρησης και ο βαθμός τήρησής τους). Η Εκκλησία: Α. προστατεύει το λαό από την τουρκική αυθαιρεσία, β. περιφρουρεί το λαό από τον προσηλυτισμό των Δυτικών. Πνευματικά προβλήμα-		

συνύπαρξης και αμοιβαίος σεβασμός μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων. Ν συνειδητοποιήσουν ότι με μόχθο, βάσανα και θυσίες έφτασε ως εμάς η ελληνορθόδοξη κληρονομιά.	τα (εξασθένηση της πνευματικής ζωής). Σχέσεις μουσουλμάνων και χριστιανών (περιπτώσεις ειρηνικής συνύπαρξης) – Πέτρος ο Πελοποννήσιος		
Δ.Ε. 37: Η Εκκλησία διδάσκει το λαό στην τουρκοκρατία – Ο ισαπόστολος Κοσμάς ο Αιτωλός			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν το ρόλο της Εκκλησίας στη διατήρηση πνευματικών αξιών από το λαό μέσω εμπνευσμένων διδασκάλων της. Να γνωρίσουν στοιχειωδώς συγκεκριμένες προσωπικότητες που συνέβαλαν στη διδαχή του λαού με το πνευματικό τους έργο τους. Να μελετήσουν λεπτομερώς τον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό και να εμπνευστούν από τη ζωή, τη δράση, την προσωπικότητα και το μαρτύριό του.	Η παιδεία στα χέρια διδασκάλων της Εκκλησίας (Δυνατότητες και προσφορά). Εκκλησιαστικοί διδάσκαλοι: Α. Ηλίας Μηνιάτης. Β. Ευγένιος Βούλγαρης. Γ. Νικηφόρος Θεοτόκης. (Πολύ σύντομα βιογραφικά και αποσπάσματα των λόγων τους). Κοσμάς ο Αιτωλός: ο ονομαστότερος και δημοφιλέστερος δάσκαλος (λεπτομερή βιογραφικά στοιχεία για τη ζωή, δράση, πρωτοβουλίες για ίδρυση σχολείων, προσωπικότητα, μαρτύριο, ζωντανός στη μνήμη του λαού).		
Δ.Ε. 38: Η αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος – Ίδρυση, οργάνωση, έργο			
Οι μαθητές: Να ενημερωθούν και να κατανοήσουν τι σημαίνει και πώς προήλθε το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Ελλάδος. Να γνωρίσουν τη σημερινή της διάρθρωση, καθώς και το χαρακτήρα της σχέσης της με το Κράτος. Να βιώσουν το γεγονός ότι ανήκουν σ' αυτήν, και να θελήσουν να γίνουν συ-	Η Εκκλησία της Ελλάδος γίνεται αυτοκέφαλη. Οι λεγόμενες «νέες χώρες». Οργάνωση της Ελλαδικής Εκκλησίας. Σχέσεις της Εκκλησίας με το ελληνικό Κράτος (αλληλοστήριξη αλλά και τριβές).		

νειδητά μέλη της.	Ιδιαίτερα προβλήματα (πολλοί επίσκοποι / μη συμμετοχή και του λαϊκού στοιχείου στην εκλογή τους / θρησκευτικές οργανώσεις: χωρίς εμπάθεια και πολεμική. Έκθεση και επισήμανση θετικών και αρνητικών στοιχείων). Αίτημα ανανέωσής της.			
Δ.Ε. 39: Η Εκκλησία στους νεότερους αγώνες του ελληνικού λαού		Ηλία Βενέζη «Μικρασία Χαίρετε». Βοηθήματα: Διονυσίου Τρίκκης, «Η Εκκλησία στους αγώνες του έθνους». Βοβολίνη, «Η θέση του κλήρου στους αγώνες».		
Οι μαθητές: Να κατανοήσουν το βαθμό συμμετοχής της Εκκλησίας στους αγώνες του λαού. Να σταθούν κριτικά και να αξιολογήσουν την πορεία της Εκκλησίας στους αγώνες αυτούς. Να φιλοτιμηθούν, ως μέλη της, να συνεχίσουν τους καλούς αγώνες της.	Η Εκκλησία (λαός και κλήρος) στην επανάσταση του '21. Η Εκκλησία κατά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Στα χρόνια της γερμανικής κατοχής. Στα χρόνια της δικτατορίας. Το έργο της Εκκλησίας κοντά στο λαό σήμερα (διδακτικό, καθοδηγητικό, κοινωνικό, θεολογικό κτλ.). Η προσφορά του μοναχισμού στην Εκκλησία και το λαό τα νεότερα χρόνια και σήμερα (Μετέωρα, Πάτμος, Ορμύλια, Μ. Σπήλαιο κτλ.).			
Δ.Ε. 40: Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και το Άγιο Όρος				
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τον οικουμενικό χαρακτήρα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και τους σημερινούς αγώνες του για την Ορθοδοξία. Να σπουδάσουν και να αξιολογήσουν τους αγώνες του Αγίου Όρους και των άλλων μοναστηριών σε σχέση με τα προβλήματα του λαού.	Το Οικουμενικό Πατριαρχείο σήμερα. (Πρωτοβουλιακός ρόλος – δραστηριότητες σε παγκόσμιο επίπεδο, επαρκής ενημέρωση για τη συνάντηση των Ορθοδόξων ηγετών στην Κωνσταντινούπολη, 11-15 Μαρτίου 1992 και στην ομιλία του Πατριάρχη το 1994 στο Ευρωκοινοβούλιο). Το Άγιον Όρος. – Το περιβόλι της Παναγίας - Θεματοφύλακας της Ορθοδοξίας			

	Η συμβολή του Οικουμενικού Πατριαρχείου και του Αγίου Όρους στη ζωή και του Έθνους και της Ορθοδοξίας.		
Δ.Ε. 41: Επαναληπτικό των Δ.Ε. 33-40			
Οι μαθητές: Να επαναλάβουν τα κύρια σημεία του κεφαλαίου. Να ξαναδούν κριτικά τις κυριότερες φάσεις της ζωής της Εκκλησίας στα νεότερα χρόνια. Να αναλάβουν με επίγνωση τις ευθύνες τους στο σώμα της Εκκλησίας			
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄. Ο χριστιανικός κόσμος σήμερα			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν τη σημερινή κατάσταση των χριστιανικών Εκκλησιών. Να κατανοήσουν την επιτακτική ανάγκη και τις προϋποθέσεις για σωστές διαχριστιανικές σχέσεις. Να συνειδητοποιήσουν την οικουμενική παρουσία και αποστολή της Ορθοδοξίας	Ο ρωμαιοκαθολικισμός και ο προτεσταντισμός σήμερα Οι διαχριστιανικές σχέσεις Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι στην Ελλάδα σήμερα Αγώνας και ελπίδες για την ενότητα των χριστιανών.	Παρουσίαση και σχολιασμός των εσωτερικών προβλημάτων της Ορθόδοξης και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Ομοιότητες και διαφορές. Σχολιασμός των σημαντικότερων προβλημάτων του προτεσταντισμού Παρουσίαση εικαστικού υλικού με θέμα τη δυτική χριστιανική τέχνη Σχολιασμός του τρόπου συμπεριφοράς των ορθόδοξων χριστιανών στην Ελλάδα σε ετερόδοξους και τους ετερόθρησκους. Εντοπισμός των προϋποθέσεων για την επιτυχία του οικουμενικού διαλόγου. Αποδελτίωση εφημερίδων με ειδήσεις και γεγονότα που αναφέρονται στο διάλογο των Εκκλησιών. Παρουσίαση και σχολιασμός της στάσης της Ορθόδοξης Εκκλησίας στο διάλογο με τους ετερόδοξους.	6 ώρες
Δ.Ε. 42: Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία στην εποχή μας			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν έγκυρα, επαρκώς και αντικειμενικά την κατάσταση που επικρατεί στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σήμερα και τις προσπάθειες ανανέωσής της. Να ενημερωθούν για τα σύγχρονα προβλήματά της.	Η Α΄ Σύνοδος του Βατικανού. Η Β΄ Σύνοδος του Βατικανού, μια ρωμαλέα απόπειρα ανανέωσης (απαρίθμηση στοιχείων ανανέωσης). Τα σημερινά προβλήματα της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας.		

Δ.Ε. 43: Ο Προτεσταντισμός σήμερα			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν έγκυρα και αντικειμενικά την κατάσταση που επικρατεί στο χώρο του προτεσταντισμού στις μέρες μας. Να κατανοήσουν τις αιτίες που οδήγησαν στα σημερινά αδιέξοδα του προτεσταντισμού.	Η πολυφωνία και πολυδιάσπαση. Τα προβλήματα του σύγχρονου προτεσταντισμού. (Εσωτερικές συγκρούσεις για πρόσφατες αποφάσεις, χειροτονία γυναικών, στροφή από τον ακραίο κοινωνισμό στο συγκρητιστικό πνευματισμό κτλ.). Αυτοδιορθωτικές κινήσεις – οικουμενικές πρωτοβουλίες.		
Δ.Ε. 44: Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι στην Ελλάδα			
Οι μαθητές: Να γνωρίσουν την ύπαρξη και άλλων Ομολογιών και Θρησκειών στην Ελλάδα. Να κατανοήσουν ότι ο σεβασμός και η ειρηνική συνύπαρξη με αυτές αποτελούν βασικό κανόνα. Να επισημάνουν τη δυσμενή επίδραση που έχει ο προσηλυτισμός στις σχέσεις της Εκκλησίας με τις θρησκευτικές ομάδες στην Ελλάδα. Να συνειδητοποιήσουν ότι η φωτισμένη ενημέρωση, η συνεπής βίωση της ορθόδοξης πίστης και ο διάλογος είναι ο καλύτερος τρόπος ορθόδοξης παρουσίας και μαρτυρίας.	Μη ορθόδοξες Ομολογίες στον ελλαδικό χώρο: Αρμένιοι, Ρωμαιοκαθολικοί (με τους Ελληνόρυθμους: Ουνίτες), Ευαγγελικοί (κυριότερες ομάδες τους). Άλλες θρησκείες στον ελληνικό χώρο. Η στάση της Εκκλησίας. Η επιβαλλόμενη στάση σήμερα σεβασμός, διάλογος, συνύπαρξη.		
Δ.Ε. 45: Αγώνας των χριστιανών για την ενότητά τους		Ιω. 15, 27, 17, 9-10, 22-23.	
Οι μαθητές: Να κατανοήσουν ως θείο θέλημα την αναγκαιότητα διαλόγου μεταξύ των χριστιανικών Εκκλησιών και των χριστιανικών Κοινοτήτων.	«Ίνα εν ώσιν» Διάλογος Ορθοδόξων – Ετεροδόξων (αίτημα και γεγονός). Παγκόσμιο Συμβούλιο των Εκκλησιών (ιστορί-		

Να πληροφορηθούν τις προσπάθειες διαλόγου της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τους ετερόδοξους. Να αποκτήσουν οικουμενική χριστιανική συνείδηση και να θελήσουν να συμμετάσχουν ενεργά στις προσπάθειες για την ενότητα όλων των χριστιανών.	α, οργάνωση, τομείς δράσης). Προϋποθέσεις για τον οικουμενικό διάλογο με τους χριστιανούς των άλλων Ομολογιών		
Δ.Ε. 46: Γενικό επαναληπτικό			
Οι μαθητές: Από τη συνολική θεώρηση της ιστορικής πορείας της Εκκλησίας να συνειδητοποιήσουν πώς αυτή υπήρξε, είναι και πρέπει να παραμείνει στην Οικουμένη. Να συναισθανθούν την προσωπική εκκλησιαστική θέση τους και να θελήσουν να αναλάβουν ελεύθερα, με ενδιαφέρον, ζήλο και οικουμενική διάθεση τις ευθύνες τους ως μέλη της δικής τους Εκκλησίας και της παγκόσμιας χριστιανοσύνης.			

Προτάσεις για διαθεματικές δραστηριότητες

Ενδεικτικό παράδειγμα διαθεματικής δραστηριότητας:

Θέμα: Τα Μετέωρα ως μνημεία πολιτισμού και παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος.

Με αφορμή τη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές αξιοποιούν γνώσεις τους από το μάθημα της Γεωγραφίας διότι μελετούν το χάρτη της Ελλάδας, της Γεωλογίας, εφόσον μελετούν φαινόμενα τα οποία προκαλούν μεταβολές στο φλοιό της γης, της Αισθητικής Αγωγής αφού παρατηρούν εικαστικά έργα (βυζαντινές εικόνες και τοιχογραφίες), της τοπικής ιστορίας, διότι τα Μετέωρα ασκούν πολιτισμική επίδραση, την περιοχή, της Βιολογίας (Οικολογία), εφόσον τα Μετέωρα επηρεάζουν τη λειτουργία των οικοσυστημάτων, και της Πολιτικής – Κοινωνικής Αγωγής, διότι η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί προσπάθειες ανακαίνισης των μοναστηριών.

Ανάλογη ανάπτυξη θα μπορούσε να γίνει για τα παρακάτω θέματα:

Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι στην Ελλάδα. Εννοιολογική οπτική: ατομικά ή θρησκευτικά δικαιώματα, επικοινωνία, πολιτική, πολιτισμική αλληλεπίδραση.

Η φτώχεια ως κοινωνικό πρόβλημα στα έργα των Τριών Ιεραρχών. (Κοινωνία, αδικία, οικονομία, αλληλεγγύη).

Κοσμάς ο Αιτωλός: γλώσσα, παιδεία, τουρκοκρατία, κοινωνία, έθνος.

Χριστιανοί και Ισλάμ: Επικοινωνία, αλληλεπίδραση λαών, πολιτισμός, επιστήμη, τέχνη.

Σχίσμα: επικοινωνία, ιστορία, πολιτική, ιδεολογία, σύγκρουση πολιτισμών.

Υμνογραφία: λογοτεχνική έκφραση, μουσική, επικοινωνία, γλώσσα.

Οι Τρεις Ιεράρχες: φιλοσοφία, παιδεία, επιστήμη.

Αγία Σοφία: βυζαντινή τέχνη (ναοδομία, αγιογραφία), ιστορία, λαογραφία, πολιτισμική επίδραση.

Σύνολο ωρών για διαθεματική προσέγγιση: 5

		Σύνολο ωρών διδασκαλίας: 52

Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η μέθοδος στη διδασκαλία είναι η τεχνική που οφείλει να ακολουθήσει ο δάσκαλος, για να πετύχει το σκοπό που απορρέει από τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα.

Οι βασικότεροι παράγοντες που προσδιορίζουν έμμεσα ή άμεσα τη διδακτική μέθοδο είναι:

α. Η συμμετοχή του εκπαιδευτικού

β. Η συμμετοχή των μαθητών στη μεθοδευμένη διδασκαλία

γ. Η δεκτική ικανότητα και το ενδιαφέρον του μαθητή

δ. Η ψυχολογική κατάσταση του μαθητή.

Μέθοδοι διδασκαλίας που προσφέρονται για το μάθημα των Θρησκευτικών είναι:

Παραγωγική (από το γενικό, το καθολικό, προς το επιμέρους)

Επαγωγική (από το επιμέρους στο όλον, στη γενίκευση)

Ερμηνευτική (κατανόηση και ερμηνεία των αντικειμένων που ερευνώνται, όπου αυτό είναι δυνατόν).

Ταυτόχρονα με τη μέθοδο διδασκαλίας επιλέγουμε και την πορεία διδασκαλίας, που είναι η διαδρομή της διδακτικής εργασίας μέσα από επιμέρους φάσεις. Ποιες θα είναι αυτές καθορίζεται από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος φροντίζει να δημιουργήσει κλίμα «λιτότητας», άνεσης, χαράς και αποδοχής. Γενικά, φροντίζει να διευκολύνει το παιδί στην προσπάθειά του να έρθει σε άμεση μαθησιακή σχέση με το διδακτικό αγαθό. Ο περιορισμός του ρόλου του διδάσκοντος και η αντίστοιχη αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική και τη μαθησιακή διαδικασία πρέπει να αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας. Αυτό πραγματοποιείται, όταν ο εκπαιδευτικός βοηθά τους μαθητές να εργάζονται κατά μικρές ομάδες και να ανακοινώνουν στην ολομέλεια της τάξης τα αποτελέσματα αυτής της εργασίας. Έτσι, συμπορεύονται σωστά εκπαιδευτικός και μαθητές και μαθητεύουν στην αλήθεια.

Σε ό,τι αφορά τις διαθεματικές δραστηριότητες το μάθημα των Θρησκευτικών παρέχει τη δυνατότητα για πολλαπλές προσεγγίσεις της διδακτέας ύλης με την ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν μέσα ή έξω από το σχολείο και μπορεί να αφορούν μία διδακτική ενότητα ή έναν αριθμό διδακτικών ενοτήτων. Κατά το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων λαμβάνονται υπόψη το περιεχόμενο της ύλης που διδάσκεται, οι διδακτικοί στόχοι, καθώς και η μέθοδος διδασκαλίας, ώστε η επιλεγόμενη δραστηριότητα να είναι συναφής με την όλη διδακτική διαδικασία. Οι δραστηριότητες, έχοντας πάντοτε ως αφετηρία το διδασκόμενο μάθημα, προωθούν τη διαθεματική του προσέγγιση, συνδέοντας έτσι τα Θρησκευτικά με ζητήματα που πραγματεύονται και άλλες επιστήμες ή με γεγονότα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Ταυτόχρονα, μέσα από τη προσέγγιση αυτή διαχέονται και εμπεδώνονται με συστηματικότερο τρόπο οι βασικές έννοιες του ΜτΘ.

Στο γλωσσικό επίπεδο, η χρήση και η διευκρίνιση όρων και εννοιών, η ανάλυση της δομής των κειμένων (αγιογραφικών, υμνολογικών, μαρτυριών κ.ά.), βοηθά τους μαθητές να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν τον προφορικό και γραπτό τους λόγο και να συνειδητοποιήσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα, η γλωσσική επάρκεια των μαθητών αποτελεί βασικό παράγοντα της αξιολόγησης του διδακτικού έργου γενικότερα.

Επιπλέον των δραστηριοτήτων που περιγράφηκαν στη στήλη «προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης» θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και οι ακόλουθες:

Παρατήρηση και «ανάγνωση» βυζαντινών εικόνων

Ανάγνωση και σχολιασμός κειμένων της εκκλησιαστικής γραμματείας

Ανάγνωση και σχολιασμός λογοτεχνικών κειμένων

Ανάγνωση και σχολιασμός άρθρων από εφημερίδες και περιοδικά με θέματα που σχετίζονται με το διδασκόμενο μάθημα

Παρατήρηση και «ανάγνωση» ιστορικών χαρτών, χρονολογικών πινάκων και διαγραμμάτων)

Αξιοποίηση του λεξιλογίου του σχολικού εγχειριδίου, προκειμένου να εξοικειωθούν οι μαθητές με όρους της εκκλησιαστικής ζωής

Καταγραφή πληροφοριών από πρόσωπα που έζησαν συνήθειες εκκλησιαστικής ζωής που τείνουν να εκλείψουν

Δραματοποίηση γεγονότων από τη βιβλική ιστορία ή καταστάσεων, θεατρικό παιχνίδι

Οργάνωση και πραγματοποίηση θεατρικής παράστασης με θρησκευτικό περιεχόμενο

Οργάνωση σχεδίου επίσκεψης σε αρχαιολογικούς χώρους ή σε μουσεία με σχετικά εκθέματα

Κατασκευή χαρτών, σχεδίων και μοντέλων

Οργάνωση εκθέσεων με σχετικά θέματα

Επισκέψεις σε χώρους κοινωνικής προσφοράς της Εκκλησίας.

Διδακτικό υλικό

Το διδακτικό υλικό που θα χρησιμοποιηθεί κατά τη διδακτική διαδικασία είναι αυτονόητο ότι περιλαμβάνει τα σχολικά εγχειρίδια, τα οποία παρέχουν ποικίλες δυνατότητες στον διδάσκοντα. Παράλληλα, ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται και η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων. Τα γεγονότα και οι αλήθειες της χριστιανικής πίστης αισθητοποιούνται με τα μέσα αυτά, και η κατανόησή τους από τους μαθητές γίνεται ουσιαστικότερη. Στην εποχή της σύγχρονης ηλεκτρονικής τεχνολογίας ο δάσκαλος των Θρησκευτικών έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει πλήθος οπτικοακουστικών μέσων. Τέτοια είναι:

Το ανακλαστικό διασκόπιο

Ο προβολέας διαφανειών

Το μαγνητόφωνο για βυζαντινούς ύμνους και για ό,τι άλλο κρίνει πρόσφορο ο διδάσκων.

Εικόνες βυζαντινές για βιωματική προπαρασκευή, αλλά και για μελέτη της ορθόδοξης αλήθειας που αυτές εκφράζουν.

Ηλεκτρονικοί υπολογιστές. Ετοιμάζονται δύο CD-ROM, ένα από τα οποία για το γυμνάσιο. Επίσης, όπου είναι δυνατή σύνδεση του σχολείου με το διαδίκτυο (Internet) μπορεί να γίνει χρήση των πληροφοριών που προσφέρουν φορείς συνδεδεμένοι με το διαδίκτυο (Πατριαρχείο, Άγιον όρος κτλ.)

Δισκοσκόπιο

Μαγνητοσκόπιο

Χάρτες, φωτογραφίες, αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά, σχολικός πίνακας είναι εποπτικά μέσα που βοηθούν τον διδάσκοντα στο έργο του.

Αξιολόγηση

Με τη διαδικασία της αξιολόγησης στο πλαίσιο διδασκαλίας του ΜτΘ επιδιώκεται να διαπιστωθεί:

α) ο βαθμός επίτευξης των διδακτικών στόχων, όπως τίθενται από το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών,

β) η παρακολούθηση της συμμετοχής και ο βαθμός δραστηριοποίησης των μαθητών κατά τη διεξαγωγή της διδασκαλίας,

γ) η καταλληλότητα και η ευστοχία των Προγραμμάτων Σπουδών, του διδακτικού υλικού και των διδακτικών μεθόδων που προτάθηκαν από το Πρόγραμμα Σπουδών και τα εγχειρίδια που απευθύνονται στον εκπαιδευτικό.

Ταυτόχρονα όμως, όπως κάθε διαδικασία αξιολόγησης, σχεδιάζεται και διενεργείται έτσι, ώστε με την ολοκλήρωσή της να παρέχονται αξιοποιήσιμα στοιχεία:

Στον εκπαιδευτικό, προκειμένου να ανατροφοδοτεί και να αναπροσαρμόζει τη διδασκαλία του με σκοπό τη βελτίωσή της.

Στο μαθητή, προκειμένου να διαπιστώνει την πρόοδο ή τα κενά του και να ωθείται στην αναπλήρωσή τους.

Στα όργανα της Πολιτείας που είναι επιφορτισμένα με τη σύνταξη και εφαρμογή του Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών, των Προγραμμάτων Σπουδών κτλ., προκειμένου να τροποποιούν το περιεχόμενό τους και τους όρους κάτω από τους οποίους πραγματώνονται (υλικοτεχνική υποδομή, επιμόρφωση καθηγητών κτλ.), ώστε να γίνονται αποτελεσματικότερα.

Η αξιολογική διαδικασία που εφαρμόζει ο εκπαιδευτικός μέσα στην τάξη μπορεί να είναι Διαγνωστική, Διαμορφωτική, Τελική.

Με τη Διαγνωστική αξιολόγηση ο εκπαιδευτικός μπορεί στην αρχή της σχολικής χρονιάς ή στην αρχή της διδασκαλίας μιας ενότητας, μέσω κατάλληλων προφορικών ή γραπτών ερωτήσεων και του διαλόγου που αναπτύσσει μέσα στην τάξη να διαπιστώσει:

Το επίπεδο των γνώσεων που έχουν κατακτήσει οι μαθητές του από τα προηγούμενα χρόνια σπουδών ή τις ενότητες που έχουν διδαχτεί στη διάρκεια της ίδιας σχολικής χρονιάς.

Τις έννοιες τις οποίες οι μαθητές τείνουν να παρανοούν.

Τα ενδιαφέροντα, τις κλίσεις ή τις δεξιότητες των μαθητών του.

Τις πιθανές ιδιαίτερες διδακτικές ανάγκες που έχει το σύνολο των μαθητών του ως τάξη ή τους μαθητές ατομικά.

Αυτή η μορφή αξιολόγησης είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στη διδασκαλία των Θρησκευτικών, διότι οι μαθητές διαμορφώνουν και σε αρκετές περιπτώσεις μονιμοποιούν λανθασμένες αντιλήψεις για θεολογικούς όρους και έννοιες της Ορθόδοξης Αγωγής, εξαιτίας εσφαλμένης πληροφόρησής τους από το οικογενειακό ή το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, καθώς και του τρόπου με τον οποίο τις χειρίζονται τα ηλεκτρονικά και τα έντυπα μέσα ενημέρωσης.

Με τη Διαμορφωτική αξιολόγηση, που αντιπροσωπεύει μια συνεχή και καθημερινή διαδικασία, επιδιώκεται η πληροφόρηση του εκπαιδευτικού και του μαθητή για την πρόοδο του τελευταίου κατά τη διάρκεια διδασκαλίας του αντικειμένου. Ανάλογα με το αποτέλεσμα αυτής της αξιολόγησης ο εκπαιδευτικός αποφασίζει και σχεδιάζει τις παρεμβάσεις που πρέπει να γίνουν για τη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας και την επίτευξη των διδακτικών στόχων.

Ανάμεσα στα βασικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται γι' αυτή τη μορφή αξιολόγησης είναι:

Έντυπα φύλλα εργασίας που διανέμονται σε καθένα από τους μαθητές.

Προφορικές ερωτήσεις σύντομης απάντησης.

Δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν το σύνολο της τάξης ή ομάδες μαθητών.

Με την Τελική αξιολόγηση, που διενεργείται με την ολοκλήρωση μιας διδακτικής ενότητας ή με την ολοκλήρωση της διδακτέας ύλης, αποτιμάται με συστηματικό τρόπο το αποτέλεσμα της διδακτικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε αλλά και της προσωπικής μελέτης του μαθητή. Αυτά συγκρίνονται με το προηγούμενο επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών και με τους στόχους που είχαν τεθεί, ως προς αυτά, για τη διδασκαλία του αντικειμένου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αυτής βοηθούν και τον εκπαιδευτικό και το μαθητή στην παραπέρα πορεία. Δοκιμασίες με τις οποίες μπορεί να επιτευχθεί ο σκοπός της τελικής αξιολόγησης είναι:

Κείμενα συμπλήρωσης

Επιλογή σωστού - λάθους

Αντιστοίχιση - σύζευξη

Πολλαπλή επιλογή

Ταξινόμηση - κατάταξη

Λύση σταυρόλεξου ή συμπλήρωση ακροστιχίδας

Σύντομη ή εκτεταμένη απάντηση

Ανάπτυξη απόψεων.

Τα ερωτήματα των δοκιμασιών επίδοσης πρέπει να είναι ιεραρχημένα ως προς το βαθμό δυσκολίας και προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μαθητών κάθε τάξης και στις ιδιαιτερότητες κάθε σχολείου.

Η παρακολούθηση της συμμετοχής και ο βαθμός δραστηριοποίησης των μαθητών στο μάθημα επιτυγχάνονται με:

Εκπόνηση συνθετικών εργασιών (project) για τη διαπίστωση της δημιουργικής και κριτικής ικανότητας των μαθητών (αναζήτηση και επιλογή πληροφοριών, χρήση ποικίλων πηγών, πρωτότυπη σύλληψη και παρουσίαση εργασιών κτλ.).

Δραστηριότητες, όπως έρευνες, παιχνίδια ρόλων, οργάνωση επισκέψεων και εκδηλώσεων κ.ά., οι οποίες παρέχουν στους μαθητές τη δυνατότητα να εφαρμόζουν γνώσεις και δεξιότητες.

Παρατήρηση για τη διαπίστωση της ικανότητας των μαθητών για επικοινωνία και συνεργασία στην τάξη (συμμετοχή στη συζήτηση, κανόνες διαλόγου, ανταλλαγή απόψεων και έκφραση συναισθημάτων και εμπειριών, διαπραγματευτική ικανότητα κ.ά.).

Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Για την παραγωγή του διδακτικού υλικού θα ληφθούν υπόψη οι γενικές προδιαγραφές που υπάρχουν στην εισαγωγή του ΔΕΠΠΣ. Επιπλέον να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω:

Βιβλίο μαθητή

Εισαγωγικά: Ανάμεσα στα διάφορα είδη διδακτικού υλικού, το σχολικό εγχειρίδιο ενός αντικειμένου αποτυπώνει και προσδιορίζει με τον πλέον άμεσο και χαρακτηριστικό τρόπο τους σκοπούς που επιδιώκονται, τις προσδοκίες που αναμένονται και τα μέσα με τα οποία επιχειρείται η με-

λέτη αυτού του αντικειμένου στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Για το λόγο αυτό η βασική προδιαγραφή κατά τη συγγραφή ενός διδακτικού εγχειριδίου, η προδιαγραφή δηλαδή από την οποία απορρέουν όλες οι άλλες, είναι αν, και σε ποιο βαθμό, πραγματώνει τις αρχές και τους άξονες των καταστατικών κειμένων της Εκπαίδευσης, όπως είναι το Ενιαίο Πλαίσιο και το Πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία κάθε διδακτικού αντικειμένου.

Με γνώμονα αυτή τη βασική προδιαγραφή κάθε διδακτικό εγχειρίδιο Θρησκευτικών οφείλει:

α. Ως προς το περιεχόμενο

Να είναι συμβατό με το Πρόγραμμα Σπουδών.

Να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και την αντιληπτική ικανότητα της ηλικίας των μαθητών στους οποίους απευθύνεται.

Να περιλαμβάνει κατάλληλα επιλεγμένο εποπτικό υλικό (εικόνες, φωτογραφίες, σχήματα, πίνακες), ώστε να υποστηρίζεται πολλαπλά η διδασκόμενη ύλη.

Να περιλαμβάνει ευρετήριο και λεξιλόγιο όρων.

β. Ως προς την οργάνωση της ύλης

Να είναι διαρθρωμένο σε ενότητες, κατά το δυνατόν ίδιας έκτασης, των οποίων η διαδοχή να επιτρέπει τη συνέχεια και τη συνοχή στην παρουσίαση και επεξεργασία των διδασκόμενων εννοιών.

Κάθε ενότητα να περιλαμβάνει:

Κείμενο ή εισαγωγικό μέρος στο οποίο ο μαθητής κατατοπίζεται για το περιεχόμενό της ενότητας, πληροφορείται για το πώς συνδέεται με τις υπόλοιπες ενότητες και επίσης για το τι αναμένεται να αποκομίσει από τη μελέτη της.

Κυρίως μέρος με την ανάπτυξη του θέματος και την επεξεργασία των διάφορων εννοιών.

Παραθέματα, δηλαδή παράπλευρα κείμενα (μη εξεταζόμενα).

Ερωτήσεις σε χαρακτηριστικό πλαίσιο σχετικά με το διδασκόμενο αντικείμενο που είναι χρήσιμες για το μαθητή.

Η έκταση κάθε ενότητας να αντιστοιχεί στο εύρος και τη βαρύτητα του περιεχομένου της.

Η δομή και η έκταση κάθε ενότητας να χωρίζεται σε υποενότητες. Η έκταση κάθε ενότητας (2-3 σελίδων) να αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας μιας διδακτικής ώρας.

Η συνολική έκταση του βιβλίου του μαθητή για το Γυμνάσιο μπορεί να είναι μέχρι 160 σελίδες.

γ. Ως προς τη διδακτική προσέγγιση

Να επιτρέπει την υιοθέτηση από τον εκπαιδευτικό διαφορετικών μοντέλων μάθησης (εποικοδομητικό, κατευθυνόμενης ανακάλυψης κτλ.) ανάλογα με το θέμα και τα δεδομένα της τάξης.

Να είναι ανοικτό σε διαφορετικούς τρόπους αξιοποίησης από τον εκπαιδευτικό του υλικού που παρέχει, ώστε να μπορεί αυτός να το προσαρμόζει στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

Να δίνει τη δυνατότητα συσχετισμού των γνώσεων που παρέχει:

α. Με τις καθημερινές εμπειρίες και ανάγκες του μαθητή.

β. Με άλλες γνώσεις από το ίδιο ή από διαφορετικά επιστημονικά αντικείμενα.

Να αναδεικνύει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα Θρησκευτικά και τις άλλες επιστήμες. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η δυνατότητα διεπιστημονικής εξέτασης των διάφορων θεμάτων.

Να παρέχει στον εκπαιδευτικό τη δυνατότητα ανατροφοδότησης της διδασκαλίας.

Να παρέχει στο μαθητή τη δυνατότητα ανατροφοδότησης της μελέτης του, ώστε να διευκολύνεται να προσδιορίζει τι δεν κατενόησε, να επαληθεύει και να διευρύνει τις γνώσεις του.

Να πείθει το μαθητή για την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητα των γνώσεων που παρέχει.

Να περιλαμβάνει πολύμορφες δοκιμασίες αξιολόγησης (ανοιχτές, κλειστές, σωστού λάθους, ανάπτυξης, σχολιασμού, γνωστικούς χάρτες κτλ.)

Να προτείνει δραστηριότητες που απαιτούν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών και τη μεταξύ τους συνεργασία για την πραγματοποίησή τους.

Να προτείνει δραστηριότητες που αξιοποιούν ποικίλες πηγές πληροφόρησης (βιβλιογραφία, τοπικά ή εθνικά μέσα ενημέρωσης, περιοδικά, υπηρεσίες, δικτυακούς τόπους) και ευνοούν τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας (Η/Υ) για την επεξεργασία και την παρουσίασή τους.

Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει να ενισχύουν τη φυσική περιέργεια του μαθητή, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη ερευνητικού πνεύματος.

δ. Ως προς τη γλώσσα

Να είναι σαφής και κατανοητή

Να εμπλουτίζει το λεξιλόγιο του μαθητή και να καλλιεργεί το γλωσσικό του αισθητήριο.

Να είναι σύγχρονη ως προς το ύφος, αλλά παράλληλα να σέβεται τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες

Οι όροι να επεξηγούνται ικανοποιητικά και με ακρίβεια, ενώ οι συλλογισμοί και τα επιχειρήματα να δομούνται με λογική συνοχή και συνέπεια.

ε. Ως προς την τυπογραφική εμφάνιση

Το μέγεθος των τυπογραφικών χαρακτήρων του βιβλίου και το ύψος του διάστιχου να είναι συμβατά με την ηλικία των μαθητών στους οποίους απευθύνεται.

Οι τυπογραφικοί χαρακτήρες που χρησιμοποιούν να είναι ευανάγνωστοι και η διαβάθμιση του μεγέθους των χαρακτήρων στους υπέρτιτλους, τίτλους και υπότιτλους να είναι ορθολογική. Ενδείκνυται η χρήση πλαγιότιτλων.

Η χρήση στοιχείων εντυπωσιασμού (διαφορετικά και έντονα χρώματα, πλάγια, έντονα γράμματα κτλ.) να γίνεται με φειδώ και με κριτήριο την εξυπηρέτηση των διδακτικών αναγκών.

στ. Ως προς την εικονογράφηση

Οι εικόνες, φωτογραφίες, διαγράμματα, σκίτσα, χάρτες που συνοδεύουν το κείμενο, θα πρέπει να το υποστηρίζουν αποτελεσματικά ώστε να αυξάνουν το βαθμό κατανόησής του.

Οι εικόνες θα πρέπει να είναι τοποθετημένες στη σελίδα με τρόπο που να εξυπηρετεί την κατανόηση του κειμένου το οποίο συνοδεύουν.

Οι εικόνες θα πρέπει να συνοδεύονται από κατάλληλες ενδείξεις, ώστε να γίνεται κατανοητό το περιεχόμενό τους.

Οι λεζάντες θα πρέπει να είναι όσο είναι δυνατόν σύντομες και να επεξηγούν με πληρότητα και ακρίβεια το περιεχόμενο των εικόνων.

Βιβλίο του εκπαιδευτικού

Το βιβλίο του εκπαιδευτικού από μόνο του φυσικά δεν

μπορεί να κλονίσει μακρόχρονες αντιλήψεις για τη διδασκαλία ούτε και να υποκαταστήσει την ανάγκη μιας επιμόρφωσης που στοχεύει στην ενημέρωση του εκπαιδευτικού. Μπορεί ωστόσο να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να εφαρμόσει τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις που προτείνει το Π.Σ., να του δώσει ιδέες για την οργάνωση της διδασκαλίας του, να του επισημάνει σημεία της ύλης τα οποία οι μαθητές δυσκολεύονται να κατανοήσουν ή τείνουν να παρανοούν και, τέλος, να του προτείνει συμπληρωματικές πηγές, για να ανανεώσει και να επεκτείνει τις γνώσεις του. Ένα τέτοιο βιβλίο θα πρέπει να περιλαμβάνει:

Προτάσεις για τη διδακτική μεθοδολογία (ενέργειες δασκάλου, μαθητικές δραστηριότητες, προτάσεις για σχέδια εργασίας).

Προτάσεις και οδηγίες για τη χρήση του πρόσθετου διδακτικού υλικού (Πατερικά, λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες, έργα τέχνης, cd-rom κ.ά.).

Ανάλυση κάθε μαθήματος.

Προτεινόμενες δραστηριότητες εκτός από εκείνες που υπάρχουν στο βιβλίο του μαθητή με ιδιαίτερη έμφαση στη διαθεματική προσέγγιση.

Πιθανά θέματα για συζήτηση στην τάξη.

Προτάσεις για την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας, με τα οποία θα επιδιώκεται η ολιστική προσέγγιση κάθε θέματος.

Ενδεικτικές απαντήσεις σε ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.

Πρόσθετες ερωτήσεις.

Ενδεικτικό ετήσιο προγραμματισμό της ύλης.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και άλλες πηγές πληροφόρησης (π.χ. δικτυακούς στόχους κ.τ.λ.).

Οι σελίδες για κάθε βιβλίο εκπαιδευτικού από 120-150. Οι διαστάσεις της σελίδας υπολογίζονται στο 17 Χ 24 εκ.

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * TELEX 223211 YPET GR * FAX 52 21 004
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: http: www.et.gr
e-mail: webmaster @ et.gr

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
Σολωμού 51

Πληροφορίες δημοσιευμάτων Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	**5225 761 - 5230 841**
Πληροφορίες δημοσιευμάτων λοιπών Φ.Ε.Κ.	**5225 713 - 5249 547**
Πώληση Φ.Ε.Κ.	**5239 762**
Φωτοαντίγραφα παλαιών Φ.Ε.Κ.	**5248 141**
Βιβλιοθήκη παλαιών Φ.Ε.Κ.	**5248 188**
Οδηγίες για δημοσιεύματα Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	**5248 785**
Εγγραφή Συνδρομητών Φ.Ε.Κ. και αποστολή Φ.Ε.Κ.	**5248 320**

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΩΛΗΣΗΣ Φ.Ε.Κ.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Βασ. Όλγας 227 - Τ.Κ. 54100	**(031) 423 956**
ΠΕΙΡΑΙΑΣ - Γούναρη και Εθν. Αντίστασης Τ.Κ. 185 31	**4135 228**
ΠΑΤΡΑ - Κορίνθου 327 - Τ.Κ. 262 23	**(061) 638 109 -110**
ΙΩΑΝΝΙΝΑ - Διοικητήριο Τ.Κ. 450 44	**(0651) 87215**
ΚΟΜΟΤΗΝΗ - Δημοκρατίας 1 Τ.Κ. 691 00	**(0531) 22 858**
ΛΑΡΙΣΑ - Διοικητήριο Τ.Κ. 411 10	**(041) 597449**
ΚΕΡΚΥΡΑ - Σαμαρά 13 Τ.Κ. 491 00	**(0661) 89 127 / 89 120**
ΗΡΑΚΛΕΙΟ - Πλ. Ελευθερίας 1, Τ.Κ. 711 10	**(081) 396 223**
ΛΕΣΒΟΣ - Πλ. Κωνσταντινουπόλεως Τ.Κ. 811 00 Μυτιλήνη	**(0251) 46 888 / 47 533**

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ ΦΥΛΛΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Σε έντυπη μορφή

- Για τα ΦΕΚ από 1 μέχρι 24 σελίδες 300 δρχ. (0,88 euro)
- Για τα ΦΕΚ από 24 σελίδες και πάνω η τιμή πώλησης κάθε φύλλου (8σέλιδου ή μέρους αυτού) προσαυξάνεται κατά 100 δρχ. ανά 8σέλιδο ή μέρος αυτού.

Σε μορφή CD:

Τεύχος	**ΔΡΧ.**	**EURO**
Α΄	60.000	176,08
Β΄	70.000	205,43
Δ΄	50.000	146,74
Α.Ε. - Ε.Π.Ε. (μηνιαίο)	20.000	58,69
Α΄, Β΄, Δ΄ (τριμηνιαίο)	30.000	88,04

Η τιμή των CDs παρελθόντων ετών προσαυξάνεται κατά 2.000 δρχ. (5,87 euro) ανά έτος παλαιότητας.
Η τιμή διάθεσης φωτοαντιγράφων ΦΕΚ 50 δρχ. (0,15 euro) ανά σελίδα

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Φ.Ε.Κ.

	Σε έντυπη μορφή				**Από το Internet**			
Τεύχος	Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531		Κ.Α.Ε. εσόδου υπέρ ΤΑΠΕΤ 3512		Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531		Κ.Α.Ε. εσόδου υπέρ ΤΑΠΕΤ 3512	
	δρχ.	euro	δρχ.	euro	δρχ.	euro	δρχ.	euro
Α΄ (Νόμοι, Π.Δ., Συμβάσεις κ.τ.λ.)	70.000	205,43	3.500	10,27	60.000	176,08	3.000	8,80
Β΄ (Υπουργικές αποφάσεις κ.τ.λ.)	100.000	293,47	5.000	14,67	70.000	205,43	3.500	10,27
Γ΄ (Διορισμοί, απολύσεις κ.λπ. Δημ. Υπαλλήλων)	20.000	58,69	1.000	2,93	ΔΩΡΕΑΝ		-	-
Δ΄ (Απαλλοτριώσεις, πολεοδομία κ.τ.λ.)	100.000	293,47	5.000	14,67	50.000	146,74	2.500	7,34
Αναπτυξιακών Πράξεων (Τ.Α.Π.Σ.)	50.000	146,74	2.500	7,34	30.000	88,04	1.500	4,40
Ν.Π.Δ.Δ. (Διορισμοί κ.λπ. προσωπικού Ν.Π.Δ.Δ.)	20.000	58,69	1.000	2,93	ΔΩΡΕΑΝ		-	-
Παράρτημα (Προκηρύξεις θέσεων ΔΕΠ κ.τ.λ.)	10.000	29,35	500	1,47	ΔΩΡΕΑΝ		-	-
Δελτίο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (Δ.Ε.Β.Ι.)	20.000	58,69	1.000	2,93	10.000	29,35	500	1,47
Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (Α.Ε.Δ.)	ΔΩΡΕΑΝ		-	-	ΔΩΡΕΑΝ		-	-
Προκηρύξεων Α.Σ.Ε.Π.	30.000	88,04	1.500	4,40	10.000	29,35	500	1,47
Ανωνύμων Εταιρειών & Ε.Π.Ε.	700.000	2.054,29	35.000	102,71	200.000	586,94	10.000	29,35
Διακηρύξεων Δημοσίων Συμβάσεων (Δ.Δ.Σ.)	70.000	205,43	3.500	10,27	30.000	88,04	1.500	4,40

Το κόστος για την ηλεκτρονική μορφή πρόσβασης σε προηγούμενα έτη προσαυξάνεται κατά 2.000 δρχ. (5,87 euro) ανά έτος παλαιότητας.

* Οι συνδρομές του εσωτερικού προπληρώνονται στις ΔΟΥ που δίνουν αποδεικτικό είσπραξης (διπλότυπο) το οποίο με τη φροντίδα του ενδιαφερομένου πρέπει να στέλνεται στην Υπηρεσία του Εθνικού Τυπογραφείου.
* Η πληρωμή του υπέρ ΤΑΠΕΤ ποσοστού που αντιστοιχεί σε συνδρομές, εισπράττεται και από τις ΔΟΥ.
* Οι συνδρομητές του εξωτερικού έχουν τη δυνατότητα λήψης των δημοσιευμάτων μέσω internet, με την καταβολή των αντίστοιχων ποσών συνδρομής και ΤΑΠΕΤ.
* Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, οι Δήμοι, οι Κοινότητες ως και οι επιχειρήσεις αυτών πληρώνουν το μισό χρηματικό ποσό της συνδρομής και ολόκληρο το ποσό υπέρ του ΤΑΠΕΤ.
* Η συνδρομή ισχύει για ένα χρόνο, που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου. Δεν εγγράφονται συνδρομητές για μικρότερο χρονικό διάστημα.
* Η εγγραφή ή ανανέωση της συνδρομής πραγματοποιείται το αργότερο μέχρι τον Μάρτιο κάθε έτους.
* Αντίγραφα διπλοτύπων, ταχυδρομικές επιταγές και χρηματικά γραμμάτια δεν γίνονται δεκτά.

Οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης των πολιτών λειτουργούν καθημερινά από 08.00΄ έως 13.00΄

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ